هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

80

سالّی/ 2012 – بەرگی هەشتا

چاپی یەکەم/ سالّی 2013

له بڵاوكراوەكانی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

ناوی كتێب: پرۆتۆكۆڵەكانی ساڵی(2012)ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق
بەرگی: 80
چاپی یەكەم: 2013
تیراژ: 250
پێداچوونەوە: محمد حسن رۆژبەیانی
نەخشەسازی: سنوبر صابر حسن
ئینصات كردن: شەرمین‌خضر، نەورۆز شێرزاد، گزەنگ ابراهیم، دلێر اكرم، بەختیار جمیل، شوان محمد، نەهلە اسعد.
ژمارەی سپاردنی بە كتێبخانەی نیشتمانیی هەرێمی كوردستان:

پێرست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (31) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2012/6/18 ل 5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (32) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2012/6/19 ل 57

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (33) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2012/6/20 ل 121

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (34) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2012/6/21 ل 127

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (35) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – هەینی 2012/6/22 ل 201

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (31)

دوو شەممە رێکەوتی 18\6\2012

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (31)

دوو شەممە ڕێكەوتی 2012/6/18

كاتژمێر (6)ی ئێواره رۆژی دووشەممە رێكەوتی 2012/6/18 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سوره جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژماره (31)ی خولی سێیەم, سالی (2012) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) له پەیڕەوی ناوخۆی ژماره (1)ی هەمواركراوی سالی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (31)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن له كات (6)ی ئێواره رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2012/6/18 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆكردنی پڕۆژه یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ سالی 2012.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، سالی سێیەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن(31)ڕۆژی دانیشتن(2012/6/18) بەرنامەی كار

بەپێی حوكمەكانی بڕگەی(1)ی ماددەی (20) لەپەیڕەوی ناوخۆی ژماره(1)ی هەمواركراوی سالی 1992ی پەرلەمانی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژماره(31)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لەكات 6 ی ئێوارەی ڕۆژی دوو شەممە ڕێكەوتی 2012/6/18 بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆكردنی پڕۆژه یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ سالی 2012.

ئێستا بەڕێز جێگری سەرۆكی پەرلەمان ناوی ئەو پەرلەمانتاره بەڕێزانە دەخوێنێتەوه كه مۆڵەت بوون یان ئاماده نەبوون، بابفەرمویێت.

بەڕێز حسن محمد سوره(جێگری سەرۆكی پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی كەلەدانیشتنی ژماره(30) ی ئاسایی له 2012/6/17 مۆڵەت بوون یان ئاماده نەبوون.

1- پەيام احمد مۆڵەت

2- بەيان احمد ئامادەنەبووە

3- حازم تحسين مۆڵەت

4- زكيە صالح مۆڵەت

5- سمير سليم مۆڵەت

6- د. صباح محمد مۆڵەت

7- عبدالسلام مصطفى مۆڵەت

8- ياووز خورشيد مۆڵەت

ئێوارەكەی

1- پەيام احمد مۆڵەت

2- اسماعل سعيد ئامادەنەبووە

3- حازم تحسين مۆڵەت

4- هاژە سليمان مۆڵەت

5- سمير سليم مۆڵەت

6- د.صباح محمد مۆڵەت

7- عبدالسلام مصطفى مۆڵەت

8- ياووز خورشيد مۆڵەت

بەڕێز د. ارسلان بايز/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆكردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2012. لیژنەی دارایی فەرموو بۆ شوێنی خۆتان، بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان دەكەین، شێخ بایز ودكتۆر عەلی، وەفدە یاوەرەكانیان، مامۆستا سعدیش بەخێر بێت، مونەسقی نێوان پەرلەمان و حكومەتی هەرێمی كوردستان، هەروەكو دوێنێ باسمان كرد بۆ بەڕێزتان هەموو ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانەی كەناوی خۆیان نووسیبوو بە ئارەزووی خۆیان قسەی خۆیان كرد، لەماوەی 7 ڕۆژی ڕابردوو ئێوەی بەڕێز قسەتان كرد، دیارە بەشێك لەقسەكانتان ئاراستەی وەزیرە بەڕێزەكان بوو، ئێستا داوا لە وەزیرەكان دەكەین كەوا یەك، یەك ڕوونكردنەوەو تێبینیەكانی خۆیان بدەن، كاك شێخ بایز، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەمەوێت ئێستا وەڵامی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بدەمەوە، بەڕێز سۆزان خان، سەرۆکی فراکسیۆنی کوردستانی، داوای لیژنەیەکی کردووە بۆ دەرماڵە دابمەزرێت، ئەو لیژنەیە لە ئەنجومەنی وەزیران دامەزراوە، بەئەندامێتی چەند وەزیرێك وئەندامێکی پەرلەمانیش داوا لەبەڕێزتان کراوە بۆ ئەوەی دەستنیشان بکرێت و لەو لیژنەیە بێت، لیژنەی دەرماڵە کە پێیدا بچنەوە، زەوجیەو منداڵ بۆ ژنی بێ پیاو کەوایان کردووە، ئەوە لەدەسەڵاتی پەرلەماندایە کە هەر بڕیارێك لەو بارەیەوە بدرێت، حکومەت بەردەوام دەبێت و بەردەوامە لەمەسەلەی تواناسازی، پارەی بۆ تەرخانکراوە.

پێشنیارەکان بۆ ئەوەی کە نەچێتە وەزارەتی خوێندنی باڵا ئێمە دەیخەینە بەردەستی ئەنجومەنی وەزیران، پرسیاری چوارەم، بەڕێز وەزیری پلاندانان وەڵام دەداتەوە، مەسەلەی شۆڕکردنەوەی دەسەڵات ئەوە تەوجیهی حکومەتەو ئێستاش فیعلەن جێبەجێ دەکرێت، ئێستا هەر وەزارەتێك خەریکە دەسەڵاتەکانی خۆی زیاتر شۆڕ دەکاتەوە بۆ خوارەوەی خۆی، حکومەت بەتەئکید بەردەوام دەبێت لەخزمەت ناوچە دابڕاوەکان.

زیادکردنی سولفەی عەقاری ئەوە لەدەسەڵاتی پەرلەماندایە، بەڵام لە هەمان کاتدا هەر زیاد کردنێکی پارە دیارە لەکوێ بمانەوێت زیادی بکەین، هەر بارگرانی دەخاتە سەر بودجەی هەرێم، سەرفکردنی پارەی بێکاری بۆ دەرچووانی وەزارەتی پەروەردە، ئەویش هەر لەلای پەرلەمانی بەڕێزە، بەنیسبەت پرسیارەکانی تر کە پەیوەندی بە 100 ملیار دینارەوە هەیە، وەزیری پلاندانان وەڵام دەداتەوە، بەنیسبەت 600 هەزار دینار و 480 هەزار دینار ئێمە وەکو بڕیاری پەرلەمانی بەڕێز جێبەجێی دەکەین هەموو وەختێك بەنیسبەت مووچەو دەرماڵە، لەبەغدا چۆن بێت ئێمەش لێرە جێبەجێی دەکەین، ئەو سولفانەی کەئێستا لەتەعلیماتەکان وادیارە لەڕێنماییەکان ئێستا گلەیی هەیە لەهەندێ ڕێنمایی بەتایبەتی ڕێنمایی سولفەی پیشەسازی، بەتەئکید ئێمە هەوڵ دەدەین کە ئەو ڕێنماییانە ئیعادەی نەزەری تێدا بکەینەوە.

وەڵامی بەڕێز کاك کاردۆ، سەرۆکی فراکسیۆنی گۆڕان، یەك: تەبیعی هاتووە لە پرسیارەکەدا کەوا تارمایی هەیە، لەسەر داهات، ئێمە دەڵێین هیچ تارماییەك لەسەر داهات نیە، ئەگەر بەوردی سەیری بودجە بکەین، دەبینین داهات بەوردی دانراوە لەحەقلی خۆی، وەکو داهاتە گشتیەکان و لەناو بابەتی مینەحیش داهات هاتووە، کە حیسابەکانیان بەو شێوەیە تەبیعەتەکەی وایە، بۆ ئەو شوێنانەی کە بەمینەح مەشمولن، لەعێراقیش بەهەمان شێوەیە.

بەنیسبەت پارەی مەنافزی حدوودیەوە کەباس دەکرێت، ئەوەی کەدەڵێین هەیەو دانەنراوە، ئێمە ساڵی پار دامان نا، 305 ملیار دینار بوو، هی ساڵی ڕابردوو تریش 400 ملیار بوو، ئەی کردە 705 ملیار دینار، بەپێی بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیرانی عێراق و وەزارەتی دارایی ئەبوایە ئەو پارەیە بگەڕێتەوە بۆ ئێمە، ئێمەش ئەوەبوو لەئیرادی ساڵی پاردا داخڵمان کرد، بەڵام دوای ئەوە حکومەتی عێراق بڕیارەکەی خۆی

لاداو بڕیارێکی تری دانا، کەچەند فەقەرەیەك شمولی ئەکات، ئـەوەی کـە دەینێـرن بـۆ پارێزگاکـان، ئـەوەش تەنها 8 ملیار دینار هاتووە، کەئەوانی تری بەهیچ شێوەیەك بە ئێمە نەدرا، بۆیە ئەمساڵ پارەی مـەنافزی حدوودی دانەنرا و پارەی گومرگیش، چونکە ئەوان خۆیان دێن وەك ڕەقابە تەدقیقی دەکەن ودەیبەن، ئیتر لەهەموو دەروازەکان بەپێی ئیتیفاق کراوەو ئەو کیتابە هاتووە، لەگەڵ ڕەقابەی مـالی کوردسـتاندا مـەنافزە حدوودیەکان و گومرگەکان تەدقیق دەکرێن، گوایە زانیاری نادروستمان داوە بەپەرلەمان، هـیچ زانیارییـەك بە نادروستی نەدراوە بەپەرلەمان، ئێمە ئەمە ڕەد دەکەینەوە، ئەو نموونەیەی کەباس دەکـەن لـەناو ڕێـژەی شەش مانگی یەکەم.

بەڕێزان خۆی ناو لێنان لە شەش مانگی یەکەم لەهەر ساڵێکدا بەژمێرەی کۆتایی ئەمە ڕاست نیـە، چونکە جارێکی تریش شەرحی دەکەمەوە ئەوە تەنها ئیستیمارەیەکە ئـەو شـەش مانگـە دەستنیشـان دەکرێـت وەك پێوەرێك، ئەوە خۆی وانیە، بۆیـە دەڵێم تکایـە ورد ببنـەوە لـە بودجـە، چونکە ئـەو حسابی شـەش مانگـە سەرفی فیعلیە، لەو بەروارەی کەدروست کراوە بۆ ڕێکخستنی بودجە وەك پێوەرێك، ئـەو ڕەقەمانـەی کـە لـە ئیستیمارەکەدا هاتووە، تەسویەی سولەفی تێدا نیە، هەموو سـولفەیەك لەهـەر ڕۆژێـك کـە تەسـویە دەکرێـت سەرفە فیعلیەکەی دەچێتە ناو ئەو ڕەقەمانەوە، بۆیە ئەو ژمارانە بەبەردەوام ئـەگۆڕێن، لەگـەڵ تەسـدیدی سولفەکان ولە حساباتی کۆتایی ئیستیقرار دەکات.

ئەمە ئیجتیهادی وەزارەتی دارایی نیە، ئەمە بەم شێوەیە لەهەموو عێراقیش هەر وایە، ئەو مەسەلەیەی کە حساباتی کۆتایی ئەو سەرفە فیعلیانە دەردەخات، ئەوە یاسایە، کورتهێنان لەئـەنجامی چالاکی حکومـەت و وەزارەتەکان، وە خەرجی زیاتر دێت بۆ ئێمە لەپێشەوە باسمان کرد چۆن کورتهێنـان دروسـت بـووە، ئـەو پارەی کەدەینێرن بۆمان، لەگەڵ ئەو داهاتەی کەبۆ خۆمانە بەشی خەرجی حکومـەت ووەزارەتـەکان ناکـات، پارەی وەزارەتەکان زیاد لەلازم کەمکراوەتەوە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، خۆتانیش گلـەییتان لـەوە هەیـە، ڕەنگـە ئـەوانیش گلـەییان لێـی هـەبێت، وە پێیـان نـاخۆش بێـت، بـەڵام کـاری گـرنگ لەبودجـەدا ئەگـەر ئیمکانیەتەکـەش موحـەدەد بێـت، ئەبێتـە هـۆی عـەجز، ئەگـەر داهـات بەرامبـەر بـە خـەرجی داواکـراوی پێویست گرنگ ویەکسان بێت، هەڵبەتە عەجز نابێت.

لەبـەر گـەورە بـوونی سـاڵ بـەدوای سـاڵ قـەبارەی بودجـەی بەکارخسـتن لـەغیابی پرۆگرامـی ئـابووری وکۆمەڵایەتی هەرێم، ئەویش یەکێکە لە پرسیارەکان، وەزارەتی دارایی و ئابووری، لەگەڵ هەموو وەزارەتێك سـاڵانە لەڕێگـەی لیژنـەی تایبـەت موناقەشـە، لەگـەڵ وەزارەتـە تایبەتمەنـدەکان دەکـات، وە میزانیەیـەك تەرخان دەکات بەپێی ئیمکانیەت، بەڵام زەروریەت لەلای ئەو وەزارەتانە زۆر زۆرە، کـەخویان دوایـی داوای دەکەن و دەبێتە هۆی گەورەبوونی عەجز، پاشان کەکۆی زەرووریاتی خەرج، لەگەڵ داهات لەبودجە تاوتوێ دەکـەین، بـەو شـێوەیە دەرئەچـێتن چـونکە سـاڵانە فەرمانگـەکان ئیسـتیحداس دەکـرێن، فەرمانبـەران

دادەمەزرێن، دەرماڵەی تازە سەرف دەکرێت، فەرمانبەران عەلاوەو تەرفیع وەردەگرن، چالاکی وەزارەتەکان زیاتر دەبێت.

پێنج: لەسەر بچووك کردنەوەی ساڵ بۆ شەش مانگ، دیارە باسمان لەوە کردووە، کەچۆن موازەنە دوادەخرێت کەپەیوەندی بەعێراقەوە هەیە، ئەمساڵ پەیوەندی بەگۆڕینی حکومەتیشەوە هەبوو، وەکو هۆیەکی تر.

باشە پەرلەمانی بەڕێز با بفەرموویت یەك بڕیار دەربکات ئەوە موازەنە بێ چاوەڕوانی کردن و دەستنیشان کردنی موازەنەی کوردستان لەعێراق، بەپێی خەملاندنی وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان لەگەڵ وەزارەتی دارایی یەکسەر مانگی 11 بێتە پەرلەمان و چەند تەخمینی میزانیە دێت بەپێی ئیتیفاق وڕێنماییەکان، ئێمە یەکسەر جێبەجێی دەکەین، بەمەرجێك هەرزیاد وکەمێکی تێدا هەبێت، دەسەڵاتەکە بدرێتە حکومەت، یان لەهەمان کاتدا لەگەڵ وەزارەتی دارایی، نەك تەنها دەسەڵاتی کەمکردنەوە بدرێت بە حکومەت، بۆ زیاد کردنەوەش جارێکی تر میزانیە بێتە پەرلەمان، هاوتەریب کردنی کورتهێنان زیادەڕەویەکان ئەمە وانیە، هەموو زیادەڕەوییەك کەڕوویداوە، هەمووی لەئەنجامی ئەو بڕیارانەیە کەدراون وزانستیانە نەبوون، دابەزاندنی لە 10٪ی تەشغیلی و زیاد کردنی سولفەی عەقار، هاوسەرگیری، تۆڕی کۆمەڵایەتی، سەرفکردنی دەرماڵە کەپارەکەی نایەت لەبەغداوە، ئەبێت سەرف بکرێت، پارەی مەساریفی کارەباو گازوایل، کەیەکجار زۆرەو لە ساڵێکدا لەسنووری 500 ملیار دینار بۆ ناوچە دابڕێندراوەکان سەرەڕای ئەوەی لەلای خۆمان سەرف دەکرێت، هەروەها پارەی پێشمەرگە لەسنووری 6 تریلیۆن دینار نەهاتووە لەبەغدا، نەدانی پارەی مەنفەزە گومرگیەکان بۆ پارێزگا تایبەتمەندەکان، هەروەها نەدانی پارەی پترۆ دۆلاری ساڵی پارو چەندەهای تر، بەڵام قەت هەردووکیان بەیەك شێوە نین وهاوتەریب نین، حەوتەم: بەڕێز وەزیری پلاندانان وەڵام دەداتەوە.

بەنیسبەت حساباتی خیتامیەوە، حساباتی خیتامی ساڵی 2009 هاتووە، بڕیاری لەسەر دراوە، حساباتی خیتامی ساڵی 2010 لەپەرلەمانی بەڕێزە، حساباتی خیتامی ساڵی 2011 بەپێی یاساکە، ئەوە بەزووترین کات ئەگات، بەڕێزتان دەڵێن ئەبێت حساباتی خیتامی ساڵی 2011، پێش ناردنی میزانیەی 2012 بێتە پەرلەمان، لەکاتێکدا کەبەڕێزتان دەڵێن بەرچاومان ڕوون نیە، بەڵام لەهەمان کاتدا داوا دەکەن کەمیزانیەی ساڵی 2012 لەمانگی 11 بێتە پەلەمان، خۆی حساباتی خیتامی هەمیشە لەدوای مەوازەنە دێتە پەرلەمان، من تکام وایە کەلوتف بفەرموون تەعلیمات و باسی حساباتی خیتامی بخوێننەوە وەك یاسای ئسوڵی موحاسەبات و یاسای ئیدارەی مالی، ئەبێت لەمانگی 4 ئامادە بکرێت، لە 4/15 لەوەزارەتەکانەوە بێت بۆ وەزارەتی دارایی، لەوێش تەوحیدی دەکات وهەموو موناقەلات وتەسویات وپێویستیەکانی دیاری دەکرێت و دەدرێتە ئەنجومەن وپاشان دیوانی چاودێری دەبێت تەدقیقی بکات،

دواجاریش بۆ پەرلەمان بێت، کورتهێنان بەڕاستی ئێمە لەسەرەوە باسمان کردووە چۆن ئەم کورتهێنانە ڕوویداوە.

من نازانم ئەو ژمارانەی کە بەڕێزیان دەستنیشانیان کردووە، لەکوێوە هاتووە؟، ئەو جۆرە حسابە بەڕاستی نازانم کاتێ بودجە دادەندرێت داهات لەگەڵ خەرجیەکان پێویستە موقارەنە بکرێن، جیاوازییەکی ئەگەر هەبێت بەفیعلی و بەپێویست بزاندرێت، بەعەجز دادەندرێت، ئەوە موقارەنە دەکرێت، بەڵام ئێستا ئێمە ئەو حساباتەی کەتەقدیممان کردووە، بێی بڵێیت داهات و مەسروفاتەکەی کە تەشخیص کراوەوە دانراوە، تۆ بێیت ڕەقەمێك بڵێیت، بەڕاستی من زۆر گەڕام نەمانتوانی ئەو ڕەقەمە دەربکەین، لەبەڕێزیشیمان پرسی ئەوەی کەبۆ ئێمەی ناردووە، ئەڵێت ئەوەی لێ تەرح بکە، ئەوەی تری لێ دەردەچێت، یەعنی ئەویش بەو شێوەیە نیە.

دەیەم: بەهیچ شێوەیەك وەزارەتی دارایی وئابووری نە ویستوویەتی ونە ئەیەوێت، نە هیچ مەسڵەحەتێکی هەیە لەوەدا کەساڵی دارایی بچووك بکرێتەوە، سولفەکانی عەقار وهاوسەرگیری و کشتوکاڵ وپیشەسازی تادوایی، موافەقەت کراوە، بۆ یەك ساڵ و یاسای پێ دەرچووە، چونکە بەردەوام پەرلەمان داوای گۆڕانکاری دەکات، پار گۆڕاو ئەمساڵیش داوای گۆڕانی دەکەن، حساباتی بودجە لە 12/15 داناخرێت، ئەو فەترەی کەدەڵێن لە 12/15 دادەخرێت، بەڵام هەندێ فەرمانگە خۆیان ئامادە دەکەن بۆ داخستنی، لە 12/31 ڕێنمایی وەزارەتی دارایی ئەبێت لە 12/31 پێش نیوەڕۆ ئەبێت دابخرێت، بەنیسبەت زیادە خەرجی و کورتهێنان کەدوو جەمسەری دارایی و تەریب بەیەکن.

بەڕێزان ئێستا ئێمە چەند ساڵە وەك وەزارەتی دارایی و حکومەت، تەواو دەبینین کە کورتهێنان هەیە، تەقەشوف چۆن دەکرێت، ئێستا ئەوەتا لەم پەرلەمانەوە چەند داواکاریی هەیە، ئیلحاح دەکرێت لەسەر ئەو داواکارییانە، هەر بەڕێزیان داوا دەکات وخۆیشی ئەم کۆمەڵە پێشنیارەی هەیە، لە ڕاپۆرتەکەیدا جێبەجێکردنی قورساییەکی زۆرە لەسەر ئەم بودجەیە.

بابەتێکی تر باسی قەرز کردن دەکات، قەرز کردن لە دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم نیە، تەنها لەدەسەڵاتی حکومەتی مەرکەزییە، وەزارەتی دارایی پاساوی کورتهێنانی داوە، لەچیەوە دێت؟، هەموویمان باسکرد کە کورتهێنانەکە لەکوێوە هاتووە؟، ئەمانەی ئێستا کەلەنەتیجەی میزانیەی وەزارەتەکان کەناردوویانە بۆ ئێمە وموناقەشە کراوە، داگیراوە؟، بەگرنگ زانراوە، لەگەڵ داهاتەکە کە موقارەنە کراوە، هەروەکو باسمان کرد ئەمە کورتهێنانەکە لێرەوە دەست پێدەکات، بەڵام ئەگەر تۆ بێیت جارێکی تر کورتهێنانەکە بەرز بکەیتەوە، کەئەوان بەوە ڕازی نین، حەقە لەلیژنەکانی پەرلەمان لەو وەزارەتانە بپرسن، ئایا ڕازین ئەوەی کەباس دەکرێت لە 10٪ی دابگیرێت؟ مانای وایە ئەم وەزارەتانە مەشلول دەبن بەنیسبەت ئەو فەصڵ ومادانەوە، چوارەم: ئەم بابەتە جەنابی وەزیری پلاندانان وەڵامی دەداتەوە.

پێنجەم: بودجەی بەکارخستن بەڕاستی نازانین ئەم ژمارانە لەکوێوە هاتووە؟، حکومەت ساڵی ڕابردوو تریلیۆنێك و 564294 عەجزی هەبووە، ئەمساڵیش بووەتە 2 تریلیۆن 44847 عەجزی هەیە، پێشنیارەکە ئەو ژمارەیە ئێمە نازانین چۆن حساب کراوە بۆ کورتهێنان هەروەکو لەپێشەوە باسمان کردووە، کورتهێنان مەعلومە چۆن دەستنیشان دەکرێت، لای ئێمە بەپێی ئیستیمارات و ڕێنماییەکان عەجزی تەخمینی موخەتەت کراوە بە 2 تریلیۆن 44847 ملیار، پێویستە عەجز کەم بکەینەوە، ئەگەر بمانەوێت کەمی بکەینەوە ئەبێت خەرجیەك لاببەین وهەڵی بگرین بۆ ئەوەی عەجزەکە کەم ببێتەوە، ئێستا تەوصیەی حکومەتی هەرێم بەعەمەلیش دەستی پێکردووە، بۆ شۆڕکردنەوەی دەسەڵات بۆ خوارەوە، هەوڵدەدەین پێداچوونەوە بەو گیروگرفتانە بکەین، کەبووەتە هۆی زیاد کردنی ڕۆتین و فیعلەن ئێستا ئەو لیژنانە ئیش دەکەن، دەستبەکارن.

سێیەم: ڕوونکرایەوەو وەڵام دراوەتەوە، چوار: هەموو زیادە ڕەویەك پاساوی خۆی هەیە، ئەگەر هەبێت، زۆرجاریش باسمان کردووە، پاساوی تەسبیتمان لایە، بەهیچ نەوعێك دەست بڵاوی و بەفیڕۆدانی سەرمایەی گشتی تێدا نیە.

پێنج: جەنابی وەزیری پلاندانان وەڵام دەداتەوە، داگرتنی لە10٪ی ساڵی پار، دووبارە لابردنی لە 10٪ی بودجەی تەشغیلی ودابەشکردنی بەو شێوەی کەدانرابوو، ئێمە وەك وەزارەتی دارایی وئابووری وەك خۆی جێبەجێمان کرد، بەڵام ئێمە داوامان کرد کەئەوە نەکرێت، چونکە ئەو بودجەیە تەشغیلیەو وەزارەتەکان دایان ناوە کەمەو بەش ناکات، چەندجار کەم کراوەتەوە وەزارەتەکان ڕازی نەبوون وئیعترازیشیان هەبوو، بەڵام هەرکرا، لەبەر ئەوە بەشی وەزارەتەکانی نەکرد.

بۆیە هەمان سەرفیات دەستی پێکردو بەهەمان شێوە سەرفیات کرا، چونکە حسابەکە بەشی نەکردن، ئەوەی کەبۆیان دانرابوو بەشی نەکردن، مەجبور خۆیان تەجاوزیان کردو ئێمەش خۆ ناکرێت ئیش وکاری ئەو وەزارەتانە بوەستێنین، چونکە بەحەقمان زانیوە، ئەو لە 10٪ی تەشغیلیە کەلەو بەشانە هەڵساوە، وە لەحساباتی خیتامی دەردەکەوێت، جارێك نازانین ئەو ژمارانە لەکوێوە هاتوون؟، ئەمجارەش کەم بکرێتەوە بەهەمان شێوەی پاری لێ دێت بۆ ئێمە، بۆیە پێمان باش نیە، دواکەوتنی بودجەی ساڵانە، باسم کردووە لەچیەوە هاتووە، ئێمە وەکو خۆی هەموو ساڵێك کە ژمارەی پارەی بڕی کوردستانمان دەستکەوت، تەواومان کردووەو یەکسەر ناردوومانە بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەمساڵ پێش مانگی 2 سێجار ناردوومانە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، لە 2012/2/26 بەڕەسمی ڕەوانەمان کرد، ئێمە پارەمان لەبەغداوە بۆ دێت وئەوان خۆیان بۆ ئێمە تەقدیری دەکەن، هەروەکو باسمان کردن، ئێمە بەشداریمان پێ ناکەن، چۆن ئەتوانین هەروا لەخۆمانەوە ژمارەیەك بڵێین وتەخمینی بکەین؟.

ئێمە لەوەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێم، هەتاکو ئێستا چەندەها داواکاری وپێشنیار وتەئکید کردنمان ناردووەو وەفدی حکومی ڕۆشتووە بۆ بەغدا، وەزارەتی دارایی مانگ بەمانگ بەلانی کەمەوە وەفدێکی هەبووە، چی حکومەت خۆی ڕۆشتووە، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، یەکێك لە ئێمە چ وەزیر یان بریکار ڕۆشتووە، مانگانە وەفدمان لەوێ بووە، ئەوانەی کە موعامەلەکانی ئێمە تەعقیب دەکەن، هاتوچۆمان کردووە، لەسەر هەموو پارەیەکی ئێمە کەنوقسان بووە، کیتابمان نووسیوە داوای نەفەقاتی حاکیمەمان کردووە، داوای ئەو پارانەمان کردووە کە لەحسابی پترۆ دۆلاردا بەهەڵە حسابیان کردووە، ئەوانەمان هەمووی داوا کردووە، تەعقیبمان کردووە، بەڵام تائێستا ئێمە نەمانتوانیوە بگەینە نەتیجە لەگەڵیان، هەمووشتان دەزانن مەسەلەکە چیە؟، ئەمە جگە لەوەی کە ئەو وەفدانە هەموو جارێك کەڕۆشتوون ئێمە ئەو نووسراوانەشمان لایە، واتە سورەتی ئەو نووسراوانەی کە بۆمان دێت، کەلەسەر مستەوای ئەنجومەنی وەزیرانیش کە نێردراوە.

هەروەها لەگەڵ برای بەڕێزم وەزیری پلاندانان وچەند برادەرێکی تر لەوەزارەت، کە تەکلیف کراوین مەحزەرمان لەسەر حساباتی ساڵی 2012 نووسیوە، ناردوومانە بەڕەسمی بۆ بەغداد.

سێ: پەیوەندی بە پەرلەمانی بەڕێزەوە هەیە، دیارە لەسەر ئەوەیە کەساڵانە پەرلەمانتاران سەدان ڕەخنەو سەرنج وتێبینی هەیە، ئەوە تەوجیهی پەرلەمان کراوە، باسی حساباتی کۆتاییم کرد، کەهی ساڵی 2011 کەی دێتە پەرلەمان؟، لەوەڵامەکانی تردا جوابم داوەتەوە، پێنجەم: بەڕێز جەنابی وەزیری پلاندانان وەڵامی دەداتەوە، شەش: 200 ملیار دانراوە بۆ حزبەکان، بەڵام 115 ملیار دانراوە بۆ هەندێك ڕێکخراوی زانستی کەلای پەرلەمان دیار نیە؟، وادیاری دەکەین و قائیمەکەمان بۆ جەنابتان خوێندەوە.

دیارە داوای ناوەکان کرا کە قائیمەکەمان خوێندەوە، ئەویش وا ئیعازمان داوە بەوەکیلی وەزیر کەگەڕایەوە وەزارەت جێبەجێی بکات وبۆتان بنێرێت، بەڵام ئێمە بۆمان دیاریکردبوون کەڕێکخراوەکان بۆ 89 ڕێکخراوی ڕۆشنبیری و286 ڕێکخراوی زانستی و35 ڕێکخراوی ئۆلۆمپی وپارائۆلۆمپی و بۆ 253 سەنتەری ڕۆشنبیریە، پێویستە ئیدارەی گەرمیان داوا بکات وداکۆکی لەسەری بکات، لەلای سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە مەفروزە ئەو داواکارییانەی ئیدارەی گەرمیان بەرز بکرێتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران و ئێمەش لەلای خۆمانەوە پێیان ڕادەگەیەنین، پێم باشە هەموو جارێك مینەح شەرح دەکەم، بەڵام لەپەرلەمان وادەزانن ئەو مینحەیە وەزیر یان سەرۆك وەزیران دابەشی دەکات و بەکەیفی خۆی لێی سەرف دەکات، شارەوانی عەینکاوە پارەکەی لەناو ئەنجومەنی وەزیران دانراوە، وە حسابی مینحەیە، تکایە ئیستیمارەی مینحەکان کەهاوپێچمان کردووە، دەری بکەن وتەماشای بکەن، کە لەناو مینحەکاندا بوونی هەیە، لەناو مینحەی شارەوانیەکانیش بوونی هەیە، کەهەڵگیراوە لەناو ئەنجومەنی وەزیران پارەکەی دانراوە.

بەنیسبەت بودجەی تەشغیلی بەو شێوەیە ئیتیفاق کراوە لەگەڵ وەزارەتەکاندا، ئەبێت ئەوەی کەداواکراوە، ئەوە خۆیان وەزارەتەکان دەزانن ئێمە کەممان کردۆتەوە چەندجار، بەڵام ئیتیفاق لەسەر ئەو مەبلەغە کراوە کەئێمە ناردوومانە، داهاتی نەوت پێشتر باسم کردووە، من جارێکی تر باسی دەکەم.

بەنیسبەت داهاتی نەوت، ئێمە ئەو حساباتانەی کە پەرلەمان ئەمری پێکردووین و لەیاساکەدا هاتووە، حساباتەکانمان کردۆتەوە، بەنیسبەت موشتەقاتی نەوتیەوە، باسم کرد پێویست ناکات باسی بکەمەوە، حساباتەکانی تریش مەوجودە، ئەوەی کەوا دەسەڵاتی سەحب وئیداعی تێدایە، وەزارەتی نەوتە، تا ئێستا ئێمە ئەوەی کەبۆمان هاتووەو ئاگامان لێیە، وەك وەزارەتی دارایی ئەو دوو مەبلەغە بوو کەباسم کرد، بەنیسبەت ئەمانەوە خۆی تا ئێستاو خۆشتان ئەندامانی پەرلەمان وسەرۆکی فراکسیۆنەکان ئاگادارن ئەمە نەهاتووەتە ناو موازەنەوە، پترۆ دۆلار و چۆنیەتی حساب کردنی، نەهاتنی لەساڵی 2012 باسمان کردووە، هەتا ئەو ڕۆژەش باسم کرد کەچۆن حساب دەکرێت؟، باسی داهاتی خاڵە سنووریەکان وگومرگەکانم کرد کەچۆن بۆ حکومەتی عێراقی دەڕوات، چاودێری دارایی تەدقیقی دەکات، پێش ئێستاش باسم کرد، هەرچی داهاتی کارەبایە بۆ خۆیانە، پارەکەش بەڕێز وەزیری کارەبا دەڵێت زیاتر لە 151 ملیار دینارمان کۆکردۆتەوە هی ساڵی ڕابردوو، ئەمساڵ تەقدیراتی ئێمە 182 ملیارە، بەنیسبەت ئەوەی کە بەسفر دانراوە، باس دەکرێت بۆ سفرەو داهاتەکە لەکوێیە؟.

ئێمە تەئکید دەکەینەوە کە ئەو داهاتە بۆ خۆیانە، بەو شێوەیە حسابی دەکەین، هەتا لەکۆتاییدا ئیرادو مەسروفەکانیان لەسەر ئەو پارەیە کە دەردەچێت لەحساباتی کۆتاییدا دەردەکەوێت، نۆ: بەڕێز جەنابی وەزیری پلاندانان وەڵامی دەداتەوە، باسی بەخشین، تەماشای ئیستیمارەی مینەح بکەن، کەئەوانە دەستنیشان کراوە، شارەوانیەکان، بانقەکان، فڕۆکەخانەکان، ئەو مینحانە بریتیە لەمیزانیەی ئەو شوێنانە، بەڵام ئێمە سێ ساڵە ئەم مەسەلەیە شەرح دەکەین، وە تێیشیدایە تەعویزی فەرمانبەران چەندە، ئەوی تر چەندە، کەکاملی نەفەقاتەکە دەستنیشان کراوە، ئینجا ئیرادە تەقدیرییەکەشی دەستنیشان کراوە، ئینجا فەرقەکەی دەستنیشان کراوە، ئەو فەرقەیە کەدەچێتە ناو سەرفیاتی ئەوانەوە، لەناو موازەنەدایە، بەڵام بەو شێوەیە، ئەوەی کەداخڵی موازەنەی عام دەبێت لەوێیە، ئەوەشی کەموازەنە خاصەکەیە کە عیلاقەی بە مینەحەوە هەیە، لەوێدا دەرکەوتووە، ئەمە لەعێراقیش هەر وایە، ئەگەر باس لەوەش دەکرێت کەئەم مینحانە عەدالەت نیە.

وەزیر دەڵێت ئەم مینحەیە من داوام نەکردووە، بەداخەوە ئەو وەزیرە بەڕێزە ئیحترامم هەیە بۆی دیارە ئەویش نەیزانیوە کە تا ئێستا وەزارەتەکەی پارەی میزانیەکەی چۆن سەرف دەکرێت، تەئکیدیش دەکەمەوە هەرچەندە جارێکی تریش باسم کردووە، لەوەزارەتی شارەوانی و گەیاندن، یان لەوەزارەتی

دارایی میزانیەی خۆیان جیایە، دەچێتە ناو میزانیـەی حکومەتـەوە هی عامەکە، هەریـەکێك لەوانـەی کە ئەو دەوائیرانە عائیدیانە فڕۆکەخانە سەر بە گواستنەوەیە، بانقەکان سەر بەداراییە.

هەروەها شارەوانیەکان سەر بەوەزارەتی شارەوانین، ئەمانە حساباتەکانیان جیاوازە بۆ وەزارەتـەکانیان نیـە بۆ خۆیانە، بەڵام حکومەتی هەرێم ئەبێت چەند مەساریفیان زیاتر بێت لەداهاتیان ئەبێت دەعمیـان بکات وتەحەمولی ئەو عـەجزە بکات، ئـەوە ئەچێتە نـاو مینەحـەوە، بۆیـە پێـی دەوترێت مینـەح، ئەگـەر بێت دوێنیش جەدوەلێکم پیشاندان، ئەگەر بێت وتۆ حسابی بۆ بکەیت، ئیرادەکەی ئیزافـەی ئـیرادات بکـەیت، مەسروفەکەشی ئیزافەی مەسروفات بکەیت هەمان شت دەردەچێتەوە.

بەنیسبەت ئەوەی کەوا سیستمی مووچە ئێستا لێرە گۆڕانکاری تێدا بکرێت، هەر دەرماڵەیەکی تـر بـدرێت ئێمە بڕیارەکەی پەرلەمانمان جێبەجێ کردووە، ئەوەش بریاری خۆتانە کەدەڵێن دەبێت مووچەو دەرماڵە وەکو بەغداد بێت، هەر زیاد کردنێك داوا دەکەن لاریمان نیە، هەرچەند بارگرانیـە لەسـەر ئـەم میزانیەیـە، بەمەرجێك لەکوێ هـەڵی بگـرین؟، لەشـوێنێك ئـەبێت هـەڵی بگریـت ولەشـوێنێکی تـر دای بنێیـت، عێـراق سیلەف لەپارەی بانقەکانی خۆی دەدات.

هەتا ئێستا بەنیسبەت عێراقـەوە هـەموو سـولفەکان لەبانقـەکان ئەیـدات، هـەموو بـانقێکیش ئـیلا دەبێـت قـازانجی هـەبێت، وە بـەبێ فائیـدە هـیچ پارەیـەك نـادات، بـەڵام ئێسـتا بانقـەکانی عێراقـی کەئـەمریان بـۆ دەرچوو، قازانـج لەهاووڵاتیان نەسێنن، سـوویان لـێ نەسـێنن، ئێسـتا ئـەوان بـەردەوام پـارەی خۆیـان دەدەن، وەزارەتـی دارایـی عێـراق ئـەو فائیدەیـە تەحـەمول دەکـات ودەیـدات، ئێمـە موشـکیلەمان لێرەدایـە کـە ئـەو زیادکردنانـە ئـەبێت تەئسـیرمان لێـدەکات، بەتایبـەتی بانقـەکانی ئێمـە هیچیان تەحـەمولی ئـەو مەبالیغـە زۆرانە ناکەن، کە هەیـە بـۆ ئـەوەی بیـدەن، بۆیـە ئێمـە دەبێـت لەسـەر میزانیەکـە بیـدەین وئەبێتـە هـۆی عەجزیش.

بەنیسبەت یاداشتی خوێندکاران کەداوایان کردووە، ئەمانە دیارە لەموفقتەرەحەکاندایە، بەنیسبەت ئێمـەوە موشکیلە نیە، هەروەختێك پەرلەمان تەوصیەیەکی نارد بۆ حکومەت ئەوکاتە بەتەئکیـد حکومـەت ئـەبێت دیراسەتی بکات، ئەمە دیارە، مەسەلەی وەزارەتـی سـامانە سروشـتیەکان مـن جارێکی تـر دەڵـێم پەیوەنـدی بەمەسـەلەی نـەوتی هاووڵاتیانەوەیـە، نـەوتی هاووڵاتیـان پەیوەنـدی بـەوەزارەتی داراییـەوە نیـە، ئـەوە پەیوەندی بە وەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوە هەیە، ئەو بەشـەی کـەخۆی دەتوانێت دابینی دەکات، ئـەو بەشەشی کەخۆی ناتوانێت وەزارەتی دارایی تەحەمولی پارەکەی دەکات ودەیدات.

بەنیسبەت پارەی ئاوارەکانەوە، دیارە ئەمە زۆر باسی دەکرێت، 10 ملیار دینارەکە چۆن سـەرف دەکرێت؟، لەکوێیـە؟، ئێسـتاش بـووە بـە 100 ملیـار، ئـەو 10 ملیـار دینـارەی کـەباس دەکرێـت، ئـەوەی پـار ئێمـە تەرخانمان کرد، وە بووە بە عائیدی وەزارەتی ناوخۆ و لیژنەی تایبـەتی هەیـە، وەزارەتـی نـاوخۆ بـەو کـارە

هەڵدەستێت، ئەمساڵ کە بووە بە 100 ملیار دینار، ئێمە لەئەنجومەنی وەزیرانەوە ئاگادار کراوینەتەوە کە بەش ناکات، پێویستی بەو مەبلەغە هەیە.

ئەو مەبالیغانەی کە بەنیسبەتی هیجرەو موهەجرین کەباس دەکرێت هەمووجارێك ئەوە پەیوەندی بە ئێمەوە نیە، پەیوەندی بەبەغدادەوە هەیە، چونکە ئەم 10 ملیارەی ئێمە وەك نەقدی دابەش ناکرێت، بەڵکو ئەوەی کە لەبەغدا هەیە هاتووە، خۆیان یەکسەر دابەشی دەکەن، پەیوەندی بەوەزارەتی دارایی و حکومەتی هەرێمەوە نیە؟، ئەوە بەپارەی نەقدی دابەش دەکرێت.

بەنیسبەت ئەو پارەی کە بڕاوە بۆ شەهیدان لە 10٪ هەتا ئێستا لە سندوقی شەهیدان دیارە ئەوەی کەکۆبووەتەوە تا 6/1 دوو تریلیۆن و 2 ملیار و 331 ملیۆن و973 هەزارە کە ئەمە داهاتەو وەرگیراوە،وە 1ملیار و 524 ملیۆن و313 هەزاریش سەرفکراوە، 7661ی ماوەتەوە، وە 1380 کەس لەماڵە شەهید سوودمەند بوون، ئەمە پەیوەندی بە وەزارەتی شەهیدانەوە هەیە، نە پارەکەو نە مەسروفەکەی لەلای وەزارەتی دارایی نیە، بەڵام ئێمە توانیمان کەداواتان کردبوو ئەو ڕەقەمانەتان بۆ وەربگرین.

دەیەم: وەزیری پلاندانان وەڵامی دەداتەوە، هەموو ئەو خاڵانەی یاسا دایناوە لە میزانیەی حکومەتدا، بەلابردنی پێویستی بە یاسا هەیە، ئەو کات دەبێت چارەسەریشی بۆ دابندرێت بۆ سەرفی وەزارەتەکان، بەڕێز کاك ئارام، ئێمە لەکاتی خۆیدا موازەنەمان تەواو کردووە، دیارە هەمووی هەر دووبارەیە ئەو مەوزوعە، بەڵام پێم وایە باسی نەکەم، چونکە زۆر زۆر باسی ئەمەم کرد.

بەڵام لێرە ئێمە لەم مەسەلەی موازەنەیە داوام لەپەرلەمان هەیە ئەو نیزامەی کەوەختی خۆی دانراوە، داهاتی عێراقی نەبووە، ئەو وەختە تەنها لەسەر داهاتی خۆمان بووە، ئێستا داهاتی عێراقیش هەیە، تکام وایە ئەمجارە ئەو نیزامەی کەدادەندرێت، جاری پێشووش ئەو تکایەم کرد ئەمە لەبەرچاو بگیرێت، بۆ ئەوەی ئەگەر بتوانن چارەسەرێکی وابکەن کە موشکیلە نیە لەمانگی 11دا بێت، بەڵام ئەبێت ئێمە ئەوە هەر چارەسەری بۆ بکەین لەو نیزامەدا، دیارە باسی ئەوە دەکات کە دەڵێت ئێوە خۆتان ئیلتیزامتان نەکردووە بە یاساکەوە، باسی داگرتنی دەکات، کەگوایە لەپەرلەمان لەیاساکەدا هاتووە، بەڵێ وایە بەس لەکاتی زیادکردنیش دەبێت بیهێنینەوە بۆ پەرلەمان، یەعنی دەبێت دووجار ئەو میزانیە بێتە پەرلەمان، باسی وەستانی سولفەی عەقار و هاوسەرگیری دەکرێت.

هەروەها سولفەکانی تریش بەڕێزتان لە موازەنەی ساڵی 2011، کە دەڵێن بۆ سەرفتان نەکردووە، کۆمەڵێك گۆڕانکاریتان کرد لەسولفەکان، ئەمەشم جوابدایەوە، ئەمساڵیش دیارە داوای ئەوە دەکەن کە گۆڕانکاری بکرێت، لە سولفەکان، ئەوەش بۆ ساڵی 2011 تەواو بوو ئەو یاسایە، لەبەر ئەوە ئێمە دەستمان بەسەرف نەکردووە، ئێستا دەنگ بدەن لەسەری هەر ئێستا من دەڵێم دەست بەکار بن، چونکە ئەوە نەبێت کەهەر ئاوا دانیشتبین.

حەز دەكەن من ئێستا هەندێ شتتان بۆ دەخوێنمەوە لەسەر ئەم مەوزوعە، بۆ ئەوەی بەرچاوتان ڕوون بێت، ئێستا بەنیسبەت عەقارییەوە ئێمە 84127 مان داوە، سولفەی زەواجیش 167191 مان داوە، ئێستا ئێمە كەلەلامان حازر كراوە موعامەلات هاتووەتە لامان كە نزیكەی 75 هەزار كەسە، یەعنی ئەوە نەبێت ئێمە وەستابین و موعامەلەكەمان وەرنەگرتبێت، بەڵكو خۆمان حازر كردووە بۆی، كە 25 هەزار لەوانە تەقدیمی كردووە، یەعنی بەڕەسمی تەقدیمیان كردووە.

سولفەی زەواجی كوڕ وكچە شەهید، 627 مان سەرف كردووە، ئەمە بەنیسبەت سولفەوە، یەعنی ئێمە وەزارەتی دارایی بەنیسبەت ئەو سولفانەوە لەبەر ئەوەی كە خۆمان گرنگی بەوە دەدەین، خزمەتی هاووڵاتیان دەكەین، ئێمە ئەو شتانەشمان كردووە لەپاڵەوە، چاوەڕوانی ئەوەشین كە ئەو مەوزوعە دەست پێ بكات وهەر بڕیارێك لای بەرێزتانەوە دەربچێت ئێمە یەكسەر دەست پێ دەكەین، هیچ تەئسیرێكیش ناكاتە سەر ئەوەی كە ئێمە بڵێین ئەم موعامەلاتە زۆرە، چۆنە؟، هەمووی جێبەجێ دەكەین، جیاوازی بودجەی تەشغیلی و وەبەرهێنان، هەموو وەختێك لەهەموو وڵاتێك كەوەك كوردستان و دەوروبەری بودجەی تەشغیلی زیاتر بووە، لە وەبەرهێنان، خۆ من ناڵێم ئەمە ڕاستەو دەبێت وابێت، بەڵام ئیتر ئەمە وایە، ئەكرێت تەعویزاتی فەرمانبەران كە لە 60٪ ە كەم بكرێتەوە.

ئەوانەی تر كەباس لەكەمكردنەوەی دەكرێت بە لە 50٪ ولە 60٪ و لە 70٪ ئایا دیراسەتان كردووە؟، وەزارەتەكان چۆن دەتوانن كارەكانیان ببەن بەڕێوە؟، ئایا لیژنەیەكی پەرلەمانی لەم مەوزوعە تەحقیقی كردووە؟، كە وەزارەتەكان چەندیان پێویستە لەوەو چۆن دەبێت؟، ئایا ئەوان ڕازی دەبن؟، یان نا؟، چونكە هەر لیژنەیەكی پەرلەمانی لێپرسراوە لەچەند وەزارەتێك، بەتەئكید دەبێت لەگەڵ وەزارەتەكان قسەیان كردبێت؟، كە ئێمە دەمانەوێت لە 10٪ و لە 15٪ لەم بودجەیەتان دابگرین، كە هی ئەوەو ئەوەو ئەوەیە، ئایا ئەو موناقەشەی كراوە، یان ئەگەر وانیە ئیتر بۆ لۆمەی ئێمە دەكەن؟، ئەڵێن وەزارەتی دارایی لەخۆیەوە دای دەگرێت.

بەنیسبەت داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتیەكانەوە، بەپێی یاسای بودجە داوا لەئێمە كراوە، وەڵامیشم دایەوە، بەس چار نیە، داوامان لێكرا بۆ كردنەوەی حساب، ئەو حسابانەمان كردۆتەوە جارێكی تریش دەیڵێمەوە كە ئەو حسابانە لای خۆیانە، ئەو پارانە نەهاتوونەتە ناو موازەنەی حكومەتەوە، خۆشتان سەرۆكی فراكسیۆنەكان كۆبوونەوەتان كردووە لەو بارەیەوە، دیارە دەزانن.

خاڵی پێنج: منیش پێم باشە ئەم خاڵە بنێردرێت بۆ حكومەت ودوای پەسەندكردنی لەلایەن پەرلەمانەوە بۆ بڕیاردان لەسەری، یەعنی ئێمەش پێمان باشە، خاڵی شەش: بەرێز جەنابی وەزیری پلاندانان وەڵامی دەداتەوە، خاڵی حەوت: ئەویش هەر پێم باشە بنێردرێت بۆحكومەت، دوای پەسند كردنی لەلایەن

پەرلەمانەوە، پێمان باشە کە وەزارەتی کشتوکاڵ هەنگاوی بۆ بهاوێت ئێمەش هاوکاریان دەبین، هەر کاتێك داوای حیمایەی گومرکیان بۆ هەر بەرهەمێکی خۆیان کرد، ئێمە بۆیان دەکەین.

ئێمە ئێستا خۆی فیعلەن ئەمە مولاحەزەیەکە، هەندێ لەبەرهەمە خۆماڵیەکانمان ئێستا لەکوردستان دێتە بازاڕەوە ئەو وەختانە دێت کە ئەوەندە مونافیسی زۆرە لەدەرەوە دێت کەس ئەو پارەی پێ نادات، لەسەدا سەد جوتیارەکانی خاوەن ئەو بەرووبومانە هەمووی زەرەر دەکەن، ئێمە چاوەڕێی وەزارەتی کشتوکاڵ دەکەین، هەموو ساڵێك بۆ هەر بابەتێك بۆ ئێمەی نووسیبێت ئێمە حیمایەی گومرکیمان داناوە، یەکسەر مەنعمان کردووە کە ئەو بابەتە بێت، بەو ماوەی ئەوان خۆیان دەڵێن، ئیتر ئەوە پەیوەندی بەوەزارەتی کشتوکاڵەوە هەیە.

دیارە بەنیسبەت خاڵی 9 و10 پەیوەندی بەوەزیری پلاندانانەوە هەیە، خاڵی 11 ئەو میلاکانەی کەئێستا دەڵێن بەداخەوە ئێمە ئاگامان لەو میلاکانە نیە، ئاگامان لەوە نیە کە ئەو حیسابانە چۆنە؟.

بەنیسبەت میلاکەوە و حساباتی تریشەوە ئێمە ئەو ئیستیمارانەی کە ئامادەی دەکەین لەخۆمانەوە ئامادەی ناکەین، بەڵکو ئەگەر کورتیشمان تێدا کردبێتەوە خۆ دوای ئەوە ئەو لیژنەیە هەر لەلای ئێمە نیە، هەمان لیژنە لەوەزارەتی پلاندانانیش هەیە بۆ ئەو مەوزوعە، بەڵام ئێمە بودجەی تەشغیلین، ئەوان بودجەی وەبەرهێنانن، یەعنی کەدادەنیشین بابڵێین بودجەی خوتە کەجاران وایان پێ دەوت، بەڕاستی خۆ ئێمە کەدادەنیشین ئەوان خۆیان موفتەرەح دەهێنن، چۆن مەعقولە ئێمە بێین میلاکیکیان بۆ زیاد بکەین لەخۆمانەوە؟، مەوجودیشە ئەو ڕۆژە ڕەقەمەکانم بۆ خوێندنەوە، خۆیان داوای چەندیان کردووە وئێمەش چەندمان بۆ داناون، ئێمە ئەوەی کەداوایان کردووە کەممان کردۆتەوە، بەڵام جەنابی وەزیر دەڵێت من ئاگام لێی نیەو دێت لەپەرلەمان قسە دەکات، من جارێکی تریش لێرەوە ئەڵێم بۆ ئەو برا وەزیرانەم، ئەی باشە خۆ هەموو جارێك کە نیقاشی بودجە دەستی پێکردووە، بەلانی کەمەوە 2هەفتە بودجەکە لەلایان بووە، خۆ دیراسەتیان کردووە ئەی بۆ نەیانوت کاکە وەزیری مالیە من کەی داوای میلاکم کردووە، بۆچی بۆت داناوین؟.

بەنیسبەت پترۆ دۆلار و چۆنیەتی حسابەکەی؟، ئەو ڕۆژە زەرب وتەرحەکەشم وت، ودیسانیش باسم کردەوە، کەباس لە ڕێنماییەکان دەکرێت کە مووچە لەدهۆك کەمترە، لێرە زیاترە، بەڕاستی ئێمە وەکو وەزارەتی دارایی لە 5/20 وەزارەتی دارایی یەکی گرتەوە، ئێستا یاسای ژمارە(5)ی ساڵی 2010 جێبەجێ دەکات وەك خۆی، ئێستا فیعلەن هەموو میلاکاتەکانمان دەسنتیشان کردووە، هەیکەلەکە دەستبەکار بووە، ڕێنماییەکانیشمان دەرکردووە، ئەوانەی لەو بابەتەن، من ناڵێم لە سەدا سەد هەمووی تەواو بووە، بەڵام بەنیسبەت یەکخستنی بودجەوە، هەمووی دەرکراوە بەنیسبەت ئەوەوە تەعمیمیان کردووە، وتوومانە فەرمانبەرێك مووچەکەی بەپێی یاساکە لەدهۆك چۆنە دەبێت لەگەرمیانیش ئاوا بێت، ئەگەر جێبەجێ

نەكرابێت ئەوە دەگەڕێتەوە سەر وەزارەتەكە خۆی، ئەو وەزارەتانەی كەئێمە تەعمیمەكانمان بۆ ناردو، ئێمە تەعمیم دەردەكەین موتابەعەكردنی تەعمیم چ ڕێنمایی دارایی بێت، یان ڕێنمایی ئیداری بێت كەلەوەزارەتی داراییەوە دەردەچێت، خۆی یەكێك لە ئیشە سەرەكیەكانی دیوانی چاودێری دارایی ئەوەیە كەدەبێت موتابەعەی ڕێنماییەكانی وەزارەتی دارایی بكات، باس لەشارەزاو ڕاوێژكارێكی زۆر دەكرێت، كەوا لەناو حكومەتدا هەیە، خۆ من نالێم نیە، مەعلوم شارەزایەكی زۆرمان هەیەو ڕەنگ هەیە ئەوەی كەباستان كردووەو باسی ئەوەش دەكەن كەبڕوانامەكەیان نزمەو ناگونجێت، خۆی تەبیعی تەعلیماتی ڕاوێژكار ئێستا لەئەنجومەنی وەزیران ئەوەی كە دەبێت بەلانی كەم خزمەتی 15 ساڵی هەبێت ودەرچووی كولیە بێت، ئەو بوارەی كەدەبێتە موستەشار تێیدا دەبێت شارەزایی تێدا هەبێت، بەڵام لەكاتی خۆیدا تەعین كراوەو هەیە، موستەشاریش زۆرن.

بەڵام ئێستا نموونەیەك دێنمەوە لەوەزارەتی دارایی ڕاوێژكارێكی یەكجار زۆری تێدا بوو، ئێستا ئێمە یاساكە دەڵێت دەبێت چوار موستەشار هەبێت، ئێمە چوارەكەمان دەستنیشان كردووە، ئەوانی ترمان هێناوە لەوەزارەت دامان ناون، كیتابێكیشمان بۆ ئەنجومەنی وەزیران نووسیوە، بۆ ئەوەی چارەنووسیان دیاری بكات، چ خانەنشینیان دەكەن، یان نقلیان دەكەن بۆ شوێنێكی تر، ئەوە حكومەت خۆی دەزانێت، ئەوەی كەئەوان باسی دەكەن ڕەنگ هەیە ئیختیصاصەكەیان وشارەزاییەكەیان جیاواز بێت لەگەڵ موستەشارێك كە تۆ لەدەرەوە دەیهێنیت، یان موستەشارێك كە خۆی هەر لەدەرەوەیە، پارەی بۆ سەرف دەكەیت، ئەو پارە بۆ ئەوانە سەرف دەكرێت، شەرت نیە لەسەر ئەساسی موستەشار بێت، ئەوە شەریكاتی ئیستیشاریش هەیە، ئێستا ئێمە شەریكەی ئیستیشاری هەیە بۆ مەوزوعی موازەنە.

بۆ هی ئیدارە، بۆ مەوزعی پلاندانان، وابزانم ئێستا لەلای جەنابی دكتۆر علی دەوام دەكەن، ئەوە چەند ساڵە ئێمە عەقدمان كردووە لەگەڵیان، خەریكن تەوجیهمان دەكەن، شەرتمان بۆ دێنن و كۆبوونەوەی بەردوامیمان لەگەڵ دەكەن، پێشنیار، پێمان باشە ئیعادەی نەزەر لەو حاڵەتە بكەینەوە.

ئەوە بەنیسبەت عەقارییەوەیە بۆ خانووی 100 مەتری و ئەوەی كە200مەترەو كراوە بە دوو بەش، دیسان دەیڵێمەوە فیعلەن وایە، ئەمە كێشەیەكە دروست بووە، ئێمەش وەك وەزارەتی دارایی هەوڵمان داوەو هەوڵیش دەدەین، وا خەریكین ئێستا نووسراو ئامادە دەكەین و ئیقتراحەكانی خۆمان دەنێرین بۆ ئەنجومەنی وەزیران، ئەگەر بەو شێوەیە ڕازی بوون بەپشتیوانی خوا، ئەوە ئێمەش ڕێنمایی دارایی لەسەر دەردەكەین، بەڕێز كاك كاروان، هاوتاكردنی مووچە بەپێی بڕیاری پەرلەمان دەبێت، وەك بەغدادی لێ بێت.

هەروەها دەرماڵەی وەزارەتی پێشمەرگە هەرچیەکیان ناردبێت لەدارایی کراوە، دیارە هاوتاکردنی مووچە، بڕیاری پەرلەمان ئەوەیە کە دەبێت هەمووی وەك یەك بێت، چ فەرمانبەری ناوخۆی هەرێم وەك یەك بن بەپێی یاساکە، چ وەك بەغداد چۆنە ئێمەش وای لێ بکەین.

بەنیسبەت وەزارەتی پێشمەرگەوە بەهەمان شێوە، بەڵام ئەمە لەخودی ئیشی وەزارەتەکە خۆیەتی، ئێمە دەڵێین کەی وەزارەتی پێشمەرگە، مەسەلەن کەی ناردوویەتی بۆ ئێمە بڵێت ئەمانە پێشمەرگەن لەناو وەزارەتدا دەوام دەکەن، وە ئێمە وتوومانە ئەو مووچەی نادەینێ، ئەوە تەختیتی خۆیان هەیە، دیارە مەسەلەکە پەیوەندی بە فەلەك و فەرماندەییەوە هەیە، نازانم ئەوە پەیوەندی بەخۆیانەوە هەیە، بەس ئێمە ئەو جیهەتە نین کەدەستنیشانی ئەو پارەیە بکەین بۆ هاوتاکردنی، ئەگەر لەپەرلەمان بڕیار دەربکەن وبڵێن لەساڵی تازە بەردەوام دەبین بێ گەڕانەوە بۆ پەرلەمان ئێمە جێبەجێی دەکەین، ئەوەش هەر بەنیسبەت موازەنەکەوەیە، یەعنی ئێمە وەکو باسم کرد پەرلەمان چی دەڵێت ئێمە پێوەی پابەند دەبین، بەڵام دەبێت چارەسەری وەزعەکەشمان بۆ بکات، ئێمە تووشی ئەوە نەبین جارێکی تر بودجەکە تێك بچێتەوەو بیهێنین وبیبەین.

سێ: پەیوەندی بەوەزارەتی پلاندانانەوە هەیە، چوار: بەڕاستی مەسەلەی ژینگە زۆر باس کرا، دیارە ژینگە سندوقی هەیە، ئەو ڕۆژەی کەلێرە موناقەشەی سندوقی ژینگە کراوە، جارێکی تر ساڵی ڕابردوو بەمن وترا بۆ مەسەلەی ژینگە، هاتنەلام و من تەلەفۆنم بۆیان کرد، هاتن دانیشتین تەماشای ئەمرەکانمان کرد، تەماشای ئیشەکانمان کرد، کەچی کراوە؟، ژینگە بەڕاستی سندوقی بۆ دانراوە، بەڵام بەداخەوە ئێمە لەموناقەشەکاندا بەهیچ شێوەك لەموناقەشەی پەرلەمان بانگ نەکراین وەك وەزارەتی دارایی کەپەیوەندیمان بەپارەوە هەبوو، بۆ مەسەلەی ئەو سندوقە، ئەبوایە لەبڕیارەکەشدا لە یاساکەشدا دەڵێت ئەنجومەنی وەزیران تەعلیماتی پێ دەربکات.

بەهەرحاڵ ئێمە وەکو دارایی هەر مەفروزە ئەو ئیشەی خۆمان بکەین، ئێمە لەگەڵیان قسەمان کرد، بەڵام ئەوەی کەپارە دەخاتە حسابی ئەو سندوقەوە یەکێك لەوانە وەزارەتی نەوتە، ئیتر وەزارەتی نەوت مەفروزە پارەی حصەی ژینگە لەداهاتی خۆی لەهەر داهاتێك بێت کەپەیوەندی بەنەوتەوە هەیە دەبێت بخرێتە ئەو سندوقەوە، ئێمە پێشمان وتوون وتوومانە ئێمە لەگەڵتان دەبین، هاوکاریشتان دەبین وئەوەشی کەعیلاقەی بەوەزارەتی داراییەوە هەیە جێبەجێی دەکەین، ئەوە فیعلەن ئەو موعامەلات و شتانەی کەداواکاریان هەبووە لەلای ئێمە هەموویمان کردووە بەپێی ئیمکان، باس لە هاتنی بودجەی تەواوکاری دەکات، هیچ بودجەیەکی تەواوکاریمان بۆ نەهاتووە.

مەسەلەی هەڵوێست وەرگرتن، زیاتر لەلای پەرلەمان وحکومەت ولایەنە سیاسیەکان، ئەوەمان باس کرد کەئێمە چیمان کردووەو گەشتووین بەچی؟ مەوزوعی ئێمە کەتەعاونمان لەگەڵ ناکەن، لە بەغداد ئەوەی

کـە پارەکـان بـەو شـێوەیە دێـت، بـەو شـێوەیە حسـاب دەکرێـت؟، ئێمـە خۆمـان سـاڵانە ئیسـارەی ئـەم مەسەلەیەمان کردووە، ئەوە نەبێت ئێمە شاردبێتمانەوە، بەعەکسەوە هەموو ساڵێك هاتووین ئەمەمان باس کردووە، هەتا ساڵی ڕابردوو، ئێستا هەیەو تەسجیل کراوە.

مـن داوام کـردووە کـە پەرلـەمانیش دەسـتبەکار بێـت بـۆ ئـەم مەسـەلەیە، دیسـانەوە دەگەڕێمـەوە باسـی وەزارەتـی پێشـمەرگەو فەرمانـدەیی وفەلـەك، ئـەوە پەیوەنـدی بـەوەزارەتی پێشـمەرگەوە هەیـە، فیعلـەن پەیوەندی بەوانەوە هەیە، خاڵی هەشت: پەیوەندی بەوەزیری پلاندانانەوە هەیە.

خاڵی نۆ: بەڵێ ئەوانەی نووسیوتە 1 و2و 3و 4 ئێمە ئاگامان لێی نیـە، ئـەوەی کەباسـی سیاسـەتی دارایـی دەکەیت، نەخێر کاکە کاروان ئێمە ئاگامان لێی نیە، دواکەوتنی بودجە ئەوەشمان باس کرد، کـاك عبـدالقادر بازرگان.

یەك: زیـاد کردنـی هاوسـەرگیری و عـەقاری بارگرانیـە لەسـەر بودجـە، ئـەوەم پێشـتر بـاس کـرد، هـەروەها بڕیاری پەرلەمان هەیە ئەبێت مووچـە وەك بەغـداد بێـت، پـارەی زیـادکردن ئـەبێت بـزانین لـەکوێ هـەڵی دەگـرن؟، تـەبیعی ئـەوەی کەجـەنابت بـاس دەکـەیت، بیمـەی بێکـاری، ئێمـە ئیشـمان تێـدا کـردووە، بـەڵام زیادکردنی ئەویش دەبێت ڕێ وشوێنی بۆ دابنێین، دابەزاندنی لە 10٪ی مووچـەکانی ئـەو سـەرۆکایەتیانە، ئـەوە لەدەسـەڵاتی پەرلەماندایـە؟، خـاڵی پرۆژەکـان پەیوەنـدی بـەوەزیری پلاندانانـەوە هەیـە، ئـەوەی کەجـەنابت باسـی دەکـەیت، ئەگـەر وەزارەتـەکان ڕازی بـن بـەو داگرتنـەو بڵـێن ئێمـە ئیشـەکانمان دەڕوات، ئێمەش پێمان خۆشە؟، کاك سالم، دواکەوتنی بودجە ئەوە باسکرا.

بەنیسبەت سندوقی پرۆژەکانەوە، ئـەوەی بـەڕێزت دەیڵێیـت ڕاسـتە پەرلـەمان بـە موخالەفـەی موحاسـیب دایـنـاوە، ڕاسـتە موخالەفـەی موحاسـیب ئەوەنیـە لـەهیچ شـوێنێکدا، بـەڵام لەسـەر ئەوەشـەوە مـن دەڵـێم وباسیشم کردووە، جارێکی تریش تەئکید دەکەمەوە، ئێمە هیچ سـولفەیەکی مقاوەلاتمـان ڕانـەگرتووە، ڕاش ناگیرێت لەمەودواش هەر ڕاناگیرێت، بەڵام وەکو سندوقەکە بەو شێوەیە کەباسمان کرد، پێشنیارەکان ئەوەی کە کردووتە، بەڕاستی پێشنیارەکانت بەجێن؟، دیراسە دەکـرێن؟، ئـەوەی ئیمکـان بێـت و لەدەسـەڵاتدا بێـت جێبەجێی دەکـەین و ئـەوانی تـریش دەخەینـە بەردەسـتی سـەرووی خۆمـان، کـاك ئـەمیر، داوای لێبـووردن دەکەم ئەگەر زۆرباش لە لەهجەکەت تێناگەم، زۆر داوای لێبـووردن دەکـەم، دواخسـتنی بودجـەمان باسـکرد، مەسەلەی کاری بەغداو بەشداری نەکردنمان باسکرد.

مەسـەلەی پرۆژەکـان بـەڕێز وەزیـری پلانـدانان وەڵام دەداتـەوە، قـەرەبووەکان ئـەوەی کەجـەنابت باسـی دەکەیت، هەندێك ئەوامرمان بۆ هاتووە لەئەنجومەنی وەزیرانەوە وابزانم بەردەوامیش دەبێت، ئێمەش ئەو ئیجرائاتانە دەکەین، بەڕێز دکتۆر احمد..

سەبارەت بەپرۆژەی یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان و دواکەوتنی بودجەکە ئەوە دیارە هەموویمان باسکرد، ئەسبابی ئەو هەموو زیادەی تەشغیلی وئەوانە ئیستیحداسی دەوائیرە، دامەزراندنی فەرمانبەرانە، دەرماڵەی تازەیە، پێداویستی تازەی وەزارەتەکانە، دامەزراندنی زانکۆکانە، دامەزراندنی قوتابخانەکانە، ئەمانە هەمووی هۆکارن بۆ ئەوەی کە ساڵ بەساڵ ئەو خەرجیانە بەرز ببێتەوە، ئەمە بەشێکە لە هۆکارەکان.

مەسەلەی کورتهێنان ئەویشمان باسکرد، باسی داهاتەکانیشم بە تەفصیل کرد، باسی داهاتی مەنافزی حدوودی وئەوانە هەموویم باسکرد، مینەح و ئیعانات ومەنافزی حدوودی، نەهاتنی حساباتی خیتامی ئەوەشم باسکرد، باسی 4/15 ی حساباتی خیتامیشم کرد، ئەوە لەو کاتەدا ئامادە دەکرێت، پرۆژەکان پەیوەندی بەوەزیری پلاندانانەوە هەیە.

بەنیسبەت پارەی حزبەوە ئەوەشم هەر باس کرد بە 150 ملیارەکەشەوە، جارێکی تر پرۆژەکان پەیوەندی بەوەزارەتی پلاندانانەوە هەیە.

سەبارەت بە بازرگانیەکان، پرسیارەکەت کاك احمد، هەرچەند ئەویشم جواب داوەتەوە بەس دەڵێی وازح نیە، ئێمە لە کوردستان ئێستا دوو جۆر بانقمان هەیە، هەر جۆرێکیان مودیریەتی عامی هەیە، مودیریەتی عامی ئیختیصاصیەکان کە ئیشراف سەر بانقی صناعی وزراعی وعەقاری دەکات، ئەو بانقەکانی تر کە لەکوردستاندا دەیبینن حکومیەکان، هەمووی بانقی تیجارین، ئەو بانقانە پارەکانیان وەك باسم کرد لەناو مینەحدایە.

لەسەرەتاوە ئیستیمارەکان چۆن هاتووە بەهەمان شێوە بووە، گۆڕانکاری تێدا نەکراوە، داهاتەکانیان دەستنیشان کراوە، مەسروفەکانیشیان دەستنیشان کراوە، سولفەی خانووبەرە زیاد بکرێت، ئەوە عیلاقەی بەپەرلەمانەوە هەیە هەرچەند باسی بارگرانیەکەشم کرد، خانووی 100 مەتریش کەخۆی 200 مەتر بێت، هەر 100 مەترێك گەر تاپۆکانیان هەبێت، ئێمە بۆ هەر 100 مەتری 10 ملیۆنی دەدەینێ، بۆیە فیعلەن وتوومە چارەسەر کراوە، بەڵام ئێمە ئێستا کێشەی ئەوەمان هەیە، 100 مەتر بەتەنها سەرف ناکەین، پێم وایە ئەوە دەکرێت سەرف بکرێت، واتە گەر پارچەکە 100 مەتر بێت و تاپۆی هەبێت، حەقە ئەوە پێی بدرێت، وەختی خۆشی هەوڵماندا وە، بەڵام خۆی موشکیلەی هەولێر بەتایبەت ئەو زەویانەی کە ئیفراز کراون، بەو شێوەیە زۆری 300مەترە، دیارە وەزارەتی شارەوانی وەختی خۆی لەسەر جیاکردنەوەیان هەندێ تەحەفوزی هەبوو، ئێمە هەوڵیش دەدەین ئەو ڕێنماییانەی کەلێرە لەپەرلەمان بەقورسی دەزانن، ئێمە هەوڵ دەدەین، فیعلەن جارێکی تریش بە هەموو ئەو ڕێنماییانەدا دەڕۆینەوە.

باس لەو پارەیە دەکرێت کەوەك ڕسومات وەردەگیرێت، هەموو لایەك دەزانین کەئەوە ئەرکی سەرشانی هاووڵاتیانی قورس کردووە، پرسیارمان لە بانقەکان کردووە دەڵێن لیژنەی کەشف هەیە، ئەوە بۆ کۆمەڵێك

شته تەنها بۆ لیژنـەی کەشـف نیـە، بـەڵام لەسـەر ئەوەشـەوە ئێمـە قـەرارمان داوە ئـەو مەسـەلەیە ئیعـادەی نەزەری تێدا بکەینەوە، کەموناقەشەی میزانیە تەواو بوو گەڕاینەوە وەزارەت ئەو شتانە هـەمووی ئیعـادەی نەزەری تێدا دەکەینەوە، میلاکی وەزارەتـی ئـەوقاف زیـاد بکرێـت، لـە 60 کەسـەوە بـۆ 80 کـەس بـۆ سـاڵی 2012، وەڵڵاهی ئەمە ئێستا پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە، لەکوێ هەڵی دەگرن ولەکوێ دایدەنێن، چۆن دەستکاری دەکەن ئەوە لەپەرلەمان دەتوانن دەسەڵاتی خۆتانە؟

باسی ئەوە دەکرێت کە لەدوای ئەوەی میلاك تەصدیق کراوە لەوێ دەستکاری کراوە، من ناتوانم بڵێم وانیە بەڵێ لێرە تەصدیق کرا، لەحکومەت ئەمرێکیان پـێ دەرکـرد لەئەنجومـەنی وەزیـران ناردیـان بـۆ وەزارەتـی دارایی و تەوزیعیان کردەوە، وتیان ئاوا پێویست دەکات بەو شێوەیە دابەش بکرێت، فیعلەن بودجەو مـیلاك بەیەکەوە پەسەند دەکرێت.

دەرماڵە بـۆ مامۆسـتایانی ئـاینی، وەڵڵاهـی مـن بەنیسـبەت مامۆسـتایانی ئایینیـەوە، ئیشـی ئـەوان ئیشـێکی موقەدەسە، بەڕاستی من ڕێزو تەقدیرم هەیە بۆ ئەوان، حەقـە ئـەوان پـڕۆژەیـەکیان هـەبێت بـۆ پەرلـەمان، ئەمانیش قسەی تێدا بکەن، ڕاستە وەکو خۆشـیان باسـی دەکـەن، جـەنابی دکتـۆر بەشـیر دیـارە زۆر داکـۆکی لەسەر دەکات، دائیمەن داوامان لێدەکات، بەس ئەوە ئیشی پەرلەمانە، من خۆشم حەقی ئـەوەم هەیـە وەکـو ئەوان داوا بکەن، منیش وەك تاکە کەسێك داوا دەکەم، حاجیم وخۆم بە موسوڵمان دەزانم، باسی دواکەوتنی سـولفەی عـەقارم کـرد کەنەوەسـتێت، وەزارەت و دەسـتە سـەربەخۆکان و پارێزگاکـان ڕاسـتەوخۆ دەسـەڵاتی خەرجکردنیان هەبێت، لەزمنی بودجەی ساڵانەی خۆیان، وەڵڵاهی لەسەدا سـەد مـن تەئیـدی ئـەوە دەکـەم، تەئیدیش دەکەم کە دەسـەڵات هـەم شـۆڕ بکرێتـەوە، هـەم کەسـیش نەگەڕێتـەوە بـۆ وەزارەتـی دارایـی، ئـەو میزانیەی بۆی دادەنـدرێت بادەسەڵاتی خۆیان بێت سەرفی بکەن.

ئەولەویـەت بـدرێت بـە دامەزرانـدنی گرێبەسـتەکان و مـەرجی تەمـەنیش بـۆ ئەوانـەی لەسـاڵی ڕابـردوو دامەزران، ڕەنگ هەیە خیلاف هەبێت لەم مەوزوعەدا لەحکومەت، لەنێوان وەزارەتـی پلانـدانان و داراییـدا، من نامەوێت بڵێم کێ تەئیدی ئەو فیکرەیە دەکات؟، کێش تەئیـدی ناکـات؟، بـەس ئەگـەر وەکـو خـۆم لـێم بپرسن منیش تەئیدی ئەوە دەکەم، کەئەو عەقدانە لەبەرچاو بگیرێن، چونکە هی واهەیە 15 ساڵە عەقـدە تا ئێستا دەرچووی زانکۆشە، تائێستا تەعین نەبووە، هەر عەقدە، ئەو حاڵەتە هەیە پەرلەمانیش دەتوانێـت من ناڵێم هەموو دەرەجاتەکان بەوان بدرێت، بەڵام ئەتواندرێت ئـەویش بەتـەفزیل، تـەفزیل بکـرێن، بـەڵام بەچەند خاڵێك تـەفزیل بکـرێن، بائـەوانیش فـۆڕم پـڕ بکەنـەوە، دیـارە هـەموو سـاڵێکیش پـڕی دەکەنـەوە، ئەوانیش داخڵی فۆڕمەکە بن و پڕی بکەنەوەو تەفزیل بکرێن.

باسی لە 10٪ی کۆی بودجەی وەگەڕخستنم کرد، تەبیعی دیارە ئەو دەڵێـت بـا ئـەو لـە 10٪ یـە ببڕدرێـت وتەرخانی کردووە بۆ شتی تر، 100 میلیار و 10 ملیارەکەشم باس کرد، باسی 480 و 600 هەزارەکەشـم

کرد، تەرخانکردنی بڕی پارە بۆ دابین کردنی خانوو و شوێنی نیشتەجێبوونی هاووڵاتیانی کەم دەرامەت، ئەویش پەیوەندی بەوەزارەتی پلاندانانەوە هەیە، تواناسازی باسمان کرد، بەڵام بەنیسبەت تواناسازییەوە من بۆ جەنابی دکتۆری بەجێ دێڵم بە ئیعتیباری ئەوەی کە هەر خۆی ئەندامە لەبۆردەکەدا.

کاکە دکتۆر من ناڵێم هیچ جیاوازییەك وەك هەموو كەس جیاوازی مووچە و فەرمانبەری نەماوە، بەڵام بەگشتی بەپێی ڕێنماییەکان ئەڵێم کراوە، بەڵام وەڵڵاهی بە 10 کەسیش ماوە بە 5 کەسیش ماوە بە 3 کەسیش ماوە، خەڵك ماوە، ئێستا موشکیلەکەی من ئەوەیە بەس مەسەلەی پارە بێت ئەڵێن دارایی، ئەمە لەخودی وەزارەتەکان خۆی دەبێت بکرێت، ئێمە دەسەڵاتمان داوە بەوەزیرە بەڕێزەکان وڕێنماییەکانیش مەعلومە کەڕۆشتووە، ئەو 7500 دۆلارەی کەباسی دەکەیت ئەوە وەختی خۆی بڕیاری پەرلەمان بوو نەبوو بەماددەیەك لەیاساکە، ئێمەش بەڕاستی ئەم مەبلەغە بەقورسی دەبینین، لەسەر بودجەو ئیمکانیش نیە بتوانین بەسەراحەت بەو شێوەیە جێبەجێی بکەین.

وەلەو ئەوە ئەمر وبڕیار لەلای پەرلەمانە، خۆ ئەگەر خۆتان بڕیارێك بدەن ئەوە پەیوەندی بەجەنابتانەوە هەیە، بودجە بۆ ئیدارە سەربەخۆکان، بەڕاستی ئێستا ئەو ئیدارە کە بەتەنها تەفعیل کراوە، لەدوای ئیدارەی گەرمیان ئیدارەی ڕاپەڕینە، ئەمری ئەنجومەنی وەزیران دەرچووە، هاتووەتە وەزارەتی دارایی دەڵێت بەشە بودجەکەیان لە پارێزگای سلێمانی هەڵبگرن، بیخەنە سەر حسابی خۆیان، ئێستا ئێمە خەریکی ئەو ئیجرائاتەین، بەردەوام بوون لەسەر پێشکەش کردنی خزمەتگوزاری بۆ ناوچە دابڕاوەکان، وەڵڵاهی بەردەوامین وهەرچیشمان پێ بکرێت تەقصیر ناکەین، بەردەوام بوونی پێدانی قەرزی کشتوکاڵی وپیشەسازی، نەك هەربەردەوام دەبین، بەڵكو دەگەڕێینەوە سەر تەعلیماتەکانیش دووبارە چاوی پێدا دەخشێنینەوە، دەماڵەیەك بۆ قوتابیان هەروەها سولفە بۆ قوتابیان، میکانیزمێکی گونجاوی بۆ دابندرێت وداواکاری زۆر لەسەر هەیە، من هەر ئەوەندە دەتوانم، ئەگەر ئێوە لەپەرلەمانەوە پێشنیارەکە بنێرن بۆ حکومەت، یان من ئەوەندە دەتوانم ئەم مەوزوعە بگەیەنمە ئەنجومەنی وەزیران، کاك دانا، کۆمەڵێك شتی خوێندەوە دوێنێ، من ئەمەوێت ئێستا لێرەوە جوابی بدەینەوە، هەرچەندە نوسخەیەکیشمان لەوەڵامەکە بۆ ناردووە، بەڵام بەعام بیخوێنینەوە باشە، چارەسەر کردنی بێکاری، تەبیعی ئەوە یەکەم: دامەزراندنی 17 هەزار کەس، دووەم: دابین کردنی بیمەی بێکاری بۆ نزیکەی 3هەزار کەس، سێیەم: دانی قەرزی بچووك بۆ 1830 کەس، چوارەم: دانی مووچە بۆ تۆڕی پاراستنی کۆمەڵاتی و قوتابیان، پێنجەم: دانی قەرزی عەقاری وصناعی، زراعی و هاوسەرگیری، شەشەم: دروست کردنی هەلی کار بۆ زیاتر لە 700 هەزار تا ملیۆنێك کەس، حەوتەم: بەردەوام بوونە لەسەر پرۆژەکان هەلی کار کارێکی وای کردووە کەئێستا ئێمە کرێکار لەشوێنی ترەوە بهێنین، باشتر کردنی ئاستی بژێوی هاووڵاتیان، یەکێك بوو لەوانەی کەباسی کرد، وەڵام دانی مووچەو دەرماڵە بۆ 667 هەزار فەرمانبەر، بایەخدان بەکەرتی تایبەت لەڕێگای دەستەی

وەبەرهێنان، زیاتر لە 20 ملیار دۆلار لەناو بازاڕ کار دەکەن، جگە لە بودجەی حکومەتی هەرێم، ئاسانکاری هاتوچۆی کەل وپەل وهاووڵاتیان بۆ دەرەوەی وڵات لەڕێگای دەروازەکانی سنووری وفڕۆکەخانەکانی هەولێر وسلێمانی، چوار: پاڵپشتی کەرتی کشتوکاڵ لەڕێگای ئیعاناتی کشتوکاڵی کەساڵانە بڕە پارەیەکی بۆ تەرخان دەکرێت بۆ ئەمساڵیش 65ملیار دیناری بۆ تەرخان کراوە، هەروەها بەردەوام بوون لەدانی قەرزی کشتوکاڵی لەلایەن بانقی کشتوکاڵیەوە، دەستەبەرکردنی خزمەتگوزاری سەرەتاییەکان، وەلام دابین کردنی ئاو بۆ هەموو شارۆچکەکان، دابین کردنی کارەبا لە 4 کاتژمێر بۆ 20 کاتژمێر بۆ هاووڵاتیان، هەروەها ناوچە دابڕاوەکانیش دەگرێتەوە، گەیاندنی کارەبا بۆ هەموو گوندەکانی هەرێمی کوردستان، بایەخدان لەبواری پەروەردە بەدروستکردنی قوتابخانەو بینای زانکۆ وپەیمانگاکان، هەروەها زیاد بوونی ژمارەی قوتابیان لەگەڵ دابین کردنی بەشە ناوخۆییەکان بۆ قوتابیان، خەرجکردنی دەرماڵەی قوتابیان، بایەخدان بەڕۆڵی تەندروستی ودروستکردنی نەخۆشخانەو بنکەی تەندروستی و دابین کردنی دەرمان و پێداویستیەکانی تەندروستی، کردنەوەی شەقام وڕێگاوبان لەهەموو ناوچەکانی کوردستان، فراوانکردنی ڕێگاکان ودروست کردنی نەفەق وپردەکان.

هاندانی کەرتی تایبەت بۆ کردنەوەی زانکۆ و پەیمانگاو قوتابخانەی دوەلی وهەروەها دروست کردنی نەخۆشخانەی تایبەت، پرۆژەی ستراتیژی بۆ نیشتەجێ بوون، خەرجکردنی قەرزی خانوو بەرە بۆ هاووڵاتیان و فەرمانبەرانی شارو گوند وناحیە وقەزاکان، بۆ نموونە لەساڵی 2009 71 هەزار کەس سوودمەند بووە، دابەشکردنی زەوی بەسەر هاووڵاتیاندا بۆ دروستکردنی یەکەی نیشتەجێبوون، دروستکردنی خانوو وشوقەی نیشتەجێبوون لەلایەن دەستەی وەبەرهێنان بۆ هاووڵاتیان، کە گەیشتووەتە 138376 یەکەی نیشتەجێبوون، دانی زەوی بەشێوەی موساتەحە بۆ کۆمپانیاکان بۆ دروست کردنی خانوو وشوقەی فرۆشتن بەهاووڵاتیان بە شێوەی ئەقسات.

پێنج: داهاتی ناوخۆ، کەم خەملێندراوە، وەلام، بڕی 2 ملیار و31 ملیۆن دینار تەرخانکراوە، ڕاستە ئیحتیماله لەحسابی خیتامی کە دەردەکەوێت ڕەنگە زیاتریش بێت، جگە لەو پارانەی کەلەبەغداوە لێمان دەبڕن، ناهاوسەنگی لەنێوان سێکتەرە جیاوازەکان، ڕاستە ئەمە سیاسەتی حکومەتی هەرێمە هەر، ساڵێك بایەخ بە سێکتەرێك دەدات، لەساڵی داهاتوو بایەخ بەسێکتەرێکی تر دەدات، بۆ نموونە ئەمساڵ بایەخی بە بەرگری وپەروەردە وکارەبا داوە، ناهاوسەنگی نێوان بودجەی ئیعتیادی و وەبەرهێنان، وەلام، ڕاستە لەهەموو جیهاندا دەبێت ساڵ بەساڵ بودجەی وەبەرهێنان زیاد بکات و بودجەی ئیعتیادی کەم بکات، بەلام لەعێراق کە ئێمە بەشێکین لەو وڵاتە بودجەی ئێمە لە 70٪ی ئیعتیادیەو لە 30٪ی وەبەرهێنانە، بودجەی ئیعتیادی لە کوردستان زیاد بووە، بە هۆی 1- تەرحیل کردنی 4500 لە گوندەکانی کوردستان ونیشتەجێبکردنیان لە کۆمەڵگا زۆرە ملێکان ودامەزراندنیان لەفەرمانگەکانی حکومی، 2- شەڕی ناوخۆ

بـووە هـۆی دامەزرانـدنی ژمارەیـەکی زۆر لـە دامودەزگاکـانی حکومـەت، ژمارەیـەکی زۆری فەرمانبـەران و خانەنشینان لەبەر بارودۆخی عێراق ڕوویان لەکوردستان کردووە.

مووچە لەبودجەی حکومەتی هەرێم وەردەگرن، 3- دەرکردنی چەند بڕیارێك لەلایەن حکومـەتی عێراقـی فیدڕاڵ بۆ دانی چەند دەرماڵەیەك بۆ چەند چینێك و حکومەتی هـەرێمیش پابەنـدن بەجێبـەجێ کردنـی ئـەم بڕیارانـە لـەناو هـەرێمی کوردسـتان، بودجـەی ڕێکخراوەکـان تـەرخان کـراوە؟، وەڵام بودجـەیان بـۆ تـەرخانکراوەو مینحـەیان تەحدیـد کـراوە لەلایـەن لیژنەیـەکی پسـپۆڕ و دوای ڕەزامەنـدی سـەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆیان خەرج دەکرێت، کەمکردنەوەی بودجـەی هـەر سێ سـەرۆکایەتیەکە؟، وەڵام ئـەم بڕیارە لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە دەدرێت، ڕاپـۆرتی لیژنـەی دارایـی پەرلـەمان، ئـەوەش هـەر خۆیـان وەڵام دەدەنەوە، سوپاس.

بـەڕێز کـاك اسماعیـل محمـود، تێـبنی لەسـەر بودجـەی سـاڵی 2012 دیـارە یەکـەم خـاڵی هـۆی جێبـەجێ نەکردنی پرۆژە بەردەوامەکان، ئەوە وەڵامەکەی لای وەزیری پلاندانانە، پارەی پرۆژە جێبەجێ نەکراوەکان بۆ کوێ دەڕوات؟، وەڵڵا تـەبیعی ئـەوە مەعلومـە پارەکە لـەوەزارەتی داراییـە، سـندوقی نـەوت ئایـا هەیـە؟، پارەکەی لەکوێیە؟، چ لایەنێك بەرپرسە لە تەسەڕوف کردن بەداهاتی نـەوت؟، تـەبیعی ئەوەشـم بـاس کـرد مەسەلەی نەوت پەیوەندی بەوەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوەیە، شرینی نەوتیش بەهەمان شێوە، قـەرزی مەسرەفی عەقاری وسولفە، دیارە ئەمە زۆر پرسیاری لەسەر دەکرێت، ئەڵێن ئایا ئەو پارانەی کەدەگەڕێتەوە لە سولفەی ئەو مەسرەفانە بۆ کوێ دەچێ؟، دەچێتەوە ناو هەمان پارەی خۆیان وە جارێکی تـر دەدرێتـەوە بـەهاووڵاتیان، ئـەو پرسـیارەکانی تـری هـەمووی عیلاقـەی بـە پرۆژەکانـەوە هەیـە، مـن بەڕاسـتی داوای لێبووردن دەکەم، ئەمە من لە لەهجەکە تێناگەم بۆم حازر بکەن بێزەحمەت کاك ڕەشید.

تێبینیەکانی دکتۆر بەشیر، مامۆستا گیان پێویستە دەرماڵەیەك بۆ مامۆستایانی ئاینی بڕیاری لێ بـدرێت، وە یان مووچەیان بەرز بکرێتەوە، چونکە لە هەفتەیەکدا 126 کاتژمێر دەوام دەکـەن، لـە 7 ڕۆژەکـەدا بـێ پشوو و جـەژن لەکاتێکـدا کـە فەرمانبـەری ئاسـایی 35 کاتـژمێر لـە 5 ڕۆژی هەفتـەدا دەوام دەکـەن، ئایـا ناکرێت وەك دەرماڵە دەوامی ئیزافی وسەعاتی ئیزافیان بۆ سەرف بکرێت.

خـۆی بەنیسـبەت دەرماڵـەوە کـاری سـەرەڕایی لەهـەموو وەزارەتـەکان هەیـە، وە دەسـەڵاتیش دراوە بەوەزیرەکان خۆیان، کاری سەرەڕایی سەرف دەکەن، ئەوە پەیوەندی بەوەزیری ئەوقافەوە هەیە، بەنیسبەت کاری سەرەڕایی، ئەوامری پێ دەردەکات، ئەگەردەسەڵاتەکەشی نەبێت داوای دەسەڵات دەکات لە ئەنجومـەنی وەزیران، ئەوەشی کەداوای دەرماڵەی تایبەت دەکات، ئەوە پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە، ئایا هـاتنی ئـەو ژمارە زۆرەی ئۆتۆمبیل بۆ ناو هەرێم بەبڕیاری کام وەزارەتە؟.

ڕاسته کەوەزارەتی دارایی لەبەر وەرگرتنی گومرك پێشنیاری کردووە کەهاتنی ئەم سەیارانە بەردەوام بێت؟، ئەوە من لێرەوە بەناوی وەزارەتی داراییەوە دەڵێم هەر وەختێك وەزارەتی ناوخۆ کە وەستانی سەیارە بێت ئێمەش لاریمان نیە، قەت نەمانوتووەو هیچ داوایەکیشمان پێشکەش نەکردووە، ئێمەش لەگەڵ ئەوەداین کە ئەم هەموو سەیارەیە دێتە ناو کوردستان زۆرە، بۆ داواناکەن کە تەصدیقی حساباتی ختامی بکات، وەڵلاهی من ئەوەندەی باسی حساباتی ختامیم کردووە، ئەمرۆش وا جەنابیشت وا دەڵێی، پلان وئیجرائاتتان چیە سەبارەت بە بوونی ژمارەیەکی زۆر لە فەرمانبەری بن دیوار لەهەندێ دامودەزگاکانی حکومەت؟، لەگەڵ ئەوەش داوای پلەی دامەزراندن دەکەن، گریمان ساڵێك بودجە لەبەغداوە نەهات، حکومەتی هەرێم تاچەند مانگ دەتوانێت کاروباری وڵات بباتە بەڕێوە؟، وەڵلاهی مامۆستا گیان، من حەز دەکەم جەنابت بزانیت ئەو فەرمانبەرانەی بن دیوار پەیوەندی بەوەزارەتەکانەوە هەیە، ئەبێت زەبت وڕەبتی فەرمانبەرانی خۆیان بکەن، بەڕاستی ئەمە لەوەزارەتەکاندا ڕوودەدات، ڕەنگە لەوەزارەتەکەی منیش هەبێت کەدەوام نەکات، لەیەکێك لەدائیرەکانەو من ئاگام لێی نیە، بەڵام من وەك وەزیرێك، ڕەنگە هەر وەزیرێکی تریش کەهەیە ئێمە دائیمەن جەخت لەسەر ئەوە دەکەینەوە کە هەموو کەسێك دەوامی خۆی بکات، بەپێی یاسا هەرکاتیش زانیمان ئەوە دڵنیابن وەزارەتەکە ئیجرائاتی لەگەڵ دەکات بەنیسبەت بن دیوار، من ناتوانم بڵێم ئەوەی کەجەنابت بەو شێوەیە ناوت لێناوە من ناتوانم بڵێم نیە؟، ڕەنگە هەبێت بەنیسبەت ئەوەشی کەساڵێك بودجە لەبەغداوە نەهات، مامۆستا ئەوەتا خۆمان ئێستا عەجزمان هەیە، خۆمان ئەوە وەزعە مالییەکەمانە، ئێستا لەسەر ڕێنگ دەڕۆین خۆ ئەگەر نەیەت ئەوە ناتوانین مەعاشی مانگێکیش بدەین.

ناسك خان، داهاتی گرێبەستە نەوتیەکان مەبەستم مینحەیان وەك وەزیری سامانە سروشتیەکان دەڵێت شرینی 48 ملیۆنە، وەڵا ئەوەمان باس کرد، داهاتی فرۆشتنی بەرهەمە نەوتیەکان، باسم کرد، داهاتی کارگەی وەزارەتی پیشەسازی هەر باسم کرد، داهاتی وەزارەتی کارەباشم باسکرد، کەچۆن بۆ خۆیانە، هاوڕاز خان، بەشێکی زۆری پرۆژەکان، ئەوەش هەر پەیوەندی بەوەزارەتی پلاندانانەوە هەیە.

سەبارەت بەلاپەڕە 23ی پرۆژەکان ئەوەش پەیوەندی بەوەزارەتی پلاندانانەوە هەیە، گەیاندنی خزمەتگوزاری بۆ شاری ئیتالی، هەروەها دەرماڵەی قوتابیان لە 60 ملیار لە ساڵی پار گەیشتووەتە 48 ملیار، وەڵلاهی من ئەوەم لێ پرسین، وتیان پەیوەندی بە مانگ وساڵەوە هەیە، بەڵام ئێمە لەهیچ کاتێکدا دەرماڵەی خوێندکاران ناوەستێنین، نە نیەتیشمان هەیە بیوەستێنین وناشکرێت بیوەستێنین بەپێی تەوجیهاتی حکومەت، باجەکان کەمی کردووە، ئەوەشم باسکرد، مەسروفاتی تر، خەرجیەکانی تر بۆ ساڵی 2012 زیادی کردووە، دیارە ئەگەر جەنابت ئەوانە بخوێنیتەوە، ئەوە هەموو حەقلەکان مەوجودە لەناو ئیستیمارەکاندا، کەبۆچی دانراوە؟، وە پێویستی وەزارەتەکان بەو شێوەیە بووە کەدانراوە، بەڵام ئەگەر

بگەڕێیتەوە بۆ جەدوەلەکان ئەو سێ جەدوەلەی کە هی ئیرادات و دابەشکردنی پارەیە، لەسەر مستەوای فەصڵ وپارە، لەسەر مستەوای شیکردنەوەی زیاتر، ئەگەر ئەو حسابە بگەڕێتەوە سەری هەمووی مەعلومە، ئەو زیاد بوونانە لەچیەوە هاتووە؟..

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەمە باشە بۆ ماوەی نیو سەعات پشوو دەدەین و سەعات 8 ونیو دێینەوە ناو هۆڵەکە، فەرموون.....

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان، بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەمان، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی وئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز هاژە خان، لاپەڕەی سێ ئیستیمارەی حصەی هەرێمی کوردستان، لەنەفەقاتی حاکیمە بۆ ساڵی 2005، دوایی لە خاڵی 4 نەفەقاتی هەڵبژاردن، ئەڵێت ئەمە نیە بۆچی؟، ئەوانە ئەو دوو ساڵە تەخصیص نەکراوە ئەو پارەیە، بەهەمان شێوە خاڵی هەشت، بۆ هەڵگرتنی مین، ئەویش بەهەمان شێوەیە، لاپەڕەی حەوت خاڵی حەوت، باس لەفەرمانبەرانی حکومەتی هەرێم و وەزارەتی دارایی دەکات، کە نوێنەرەکەی، لەگەڵ نوێنەری وەزارەتی دارایی عێراق.

جارێ بەنیسبەت حکومەتی هەرێمەوە نیە، ئەوە نوێنەرێکی وەزارەتی داراییە کە فەمانبەرێکی ئێمەیە، وەك فەرمانبەرێکی ئاسایی، موتابەعەی موراسەلات وبەرید وئەو ئیشانەی ئێمە دەکات لەناو وەزارەتی دارایی عێراق، لاپەڕە 15 لە سوودە کۆمەڵایەتیەکان کەوەزارەتی ناوخۆ بۆ پێدانی مووچەی موختارەکان وپیشەیی بازرگانەکان، تەبیعی ئەو دوو حسابە ئێمە ئەوانەیان دەدەینێ، دەربارەی دواکەوتنی بودجە، ئەوە جوابمان دایەوە، دەربارەی داهاتی هەرێم بۆ ساڵی 2012، ئەوەش جواب درایەوە، دەربارەی کورتهێنان ئەوەشمان جواب دایەوە.

دەربارەی دواکەوتنی پرۆژەکان، ئەوە پەیوەندی بەوەزیری پلاندانەوە هەیە، سوودە کۆمەڵایەتیەکان بگەڕێرەوە سەر جەدوەلەکان ئەوە مەعلومە لە ئیستیمارەکاندا، لەکوێ زیادەکە هاتووەو سەبەبەکەشی هەر مەعلومە، دیارە پێویستی وەزارەتەکان بەو شێوەیەیە، لەئاستی وەزارەتەکان تێبینی دەکرێت کە وەزارەتی تەندروستی، مەسەلەی وەزارەتی تەندروستی ئەوە ئێمە باسمان کرد، ئێمەش بەهەمان شێوە پشتگیری

لەڕای لیژنەی تەندروستی دەکەین کەئەو وەزعە وابێت، دیارە ئەمە بە ئیتیفاق هەردوو وەزارەت دانراوە، ئێوە خۆتان، ئەگەر بتانەوێت ئەوە زیاد بکەن ئەوە لەشوێنێك هەڵی بگرن وبیخەنە سەر شوێنێکی تر، دەربارەی ئەو 17 هەزار پلە وەزیفیەی کە لەڕاستیدا نەتواندراوە ئەو 25 هەزار پلە وەزیفیەی کە تائێستا دابمەزرێت، بەتەئکید باسی ئەوە دەکات کەپارەی ئەوانەی کە دانەمەزراون پارەکەیان بۆ کوێ چوو؟، ئەوەم وەختی خۆی جواب دایەوە.

ئێستاش هەر مەعلومە ئەوە لە حساباتی خیتامی دەردەکەوێت، کەبۆ کوێ چووە؟، بەبەراورد لەگەڵ مەسروفاتی تر بەڕێژەیەکی زۆر زیادی کردووە، لەساڵی 2012 لەهەر یەك لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران وسەرۆکایەتی هەرێم ووەزارەتی دارایی و دەستەی وەبەرهێنان، ئەوەم دوێنی هەمووی جواب دایەوە، مەسەلەی 120 ملیاری تواناسازییە، مەسەلەی مینحەی عەینکاوەیە لەسەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی هەرێمیش بەهەمان شێوە، دەستەی وەبەرهێنان ووەزارەتی دارایی، هەریەکێك شتێکی دیاریکراو لەوێ دانراوە، بووەتە هۆکار کەئەوانە زیادیان کردووە، دەربارەی بەخشینەکانی فڕۆکەخانەی هەولێر وسلێمانی تەرخان کراوە بە بڕی ئەوەندە ملیار ئایا بۆچی ئەم بەخشینە بۆ میزانیەکەیان تەرخانکراوە؟، ئەوە میزانیەکەی ئەوانە، ئێمە وەکو حکومەتی هەرێم کە دەڵێت پابەند نین، ئێمە پابەندین ڕێنماییشمان دەرکردووە، ئەگەر تاکو تەراکێك هەبێت لەشوێنێك ئەوانیش بەهەمان شێوە ئیشەکانیان جێبەجێ دەکرێت، پێش ئێستاش هەر باسم کرد، کەمکردنەوەی بودجەی هەر سێ سەرۆکایەتیەکە، ئەوە پەیوەندی بەپەرلەمانەوە هەیە، ئەوانی تریش پشتگیرییە کە هەمووی پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە.

بەنیسبەت ئەو پاسەوانانەی کەداوا دەکرێت، بودجەکەیان زیاد بکرێت، ئەوە بەڕاستی پەیوەندی بەوەزارەتی ناوخۆوە هەیە، ئیشی ئەوانە، ئێمە وەزارەتی دارایی تەخصیصاتی خۆمان داوە، ئێستا لەزمنی ئیختیصاصەکە لەئەوەلەوە ئیش دەکەن، کاك عبداللە حاجی محمود، هۆی دواکەوتنی بودجەمان باسکرد، پترۆ دۆلارمان باس کرد، هاوتاکردنی هەردوو بودجەکە ئەویش باسکرا، بەخشینی ساڵی 2012 ئەویشمان هەر باسکرد، ڕوونکردنەوە لەسەر داهاتی فڕۆکەخانەکان ئەویشمان باسکرد.

سەبارەت بەدانی پارە بۆ قەزاو ناحیەکان، ئەویش هەر لای من نیە، لای وەزیری پلاندانانە، سەبارەت بە پێشینەی خانووبەرە بۆ سەنتەری پارێزگا، قەرزی ناحیەو گوندەکان ئەگەر بکرێت، ئەویش هەر لای وەزیری پلاندانانە، پێشینەی خانووبەرە لای ئێمەیە، ئەوەشمان باسکردووە، کە ئەگەر ببێت بەقورسایی لەسەر میزانیەکەمان ئێمە ناتوانین بڵێین بکرێت، بەڵام بڕیار لای پەرلەمانە، گرنگی بدرێت بە کردنەوەی قوتابخانە بۆ گوندەکان، ئەوە لای جەنابی وەزیری پلاندانانە.

سەبارەت بەبەخشین بۆ یەکجار، 400 بە 600 ئەوەشمان باسکرد، وتووشمانە وەك بەغدای لێ دەکەین، بودجەی سەرۆکایەتیەکان پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە، مەسەلەی دروستکردنی گەنجینە، بەڕاستی خەزنکردن ئەوە تەندروستی دەزانێت، ئەوە جێبەجێ بکات وداوای پارەی بۆ بکات، لەزمنی میزانیەی خۆشی ئەتوانێت سەرف بکات، ئەوە عیلاقەی بە پرۆژەکانەوە هەیە، ئەڵێت ئەو بودجەیەی کەتەرخان کراوە بۆ حزب و ڕێکخراوەکان من ڕام وایە وەك پێشوو بێت، جیانەکرێتەوە تا یاسای ئەحزاب دەردەچێت، هاوڕاز خۆشناو، دەرماڵەی فوتابییان لە 60 بووە بە 48 ئەوەم جواب دایەوە، باجەکان ئەویشم جواب دایەوە، خوشکە پەروین، داوای دەرماڵەی ژن و منداڵی شەهید دەکەن، ئەوەم جواب دایەوە، دیارە ئیقتراحی فراکسیۆنی کوردستانیە، داوای تێچوونی خوێندن لەزانکۆکان بۆ کەسوکاری شەهید. زیاد کردنی ئەو 75 هەزار دینارەی کە دەدرێت بەدایکی شەهید ببێت بە 200 هەزار، شەهیدی هاوولاتی ببێت بە 250، دەرماڵە بۆ مندالانی شەهید ئەوانەی لەزانکۆ ئەهلیەکان دەخوێنن، وەڵلاهی ئەمانە هەمووی بۆ ماڵی شەهید و کەسوکاری شەهید بەڕاستی کەس ناتوانێت بڵێت نا، لەبەر ئەوەی پەرلەمان چۆن بڕیاری لەسەر دەدات ئێمەش جێبەجێی دەکەین، ئێمەش ناتوانین بۆ کەسوکاری شەهید هیچ ڕەد بکەینەوە، بەلام دەبێت عیلاجی ئەوەش بکرێت کە لەکوێوە دەیهێنیت ولەکوێوە دای دەنێیت.

بەڕێز ئەڤین خان، زیادکردنی بڕی پارەی سووتەمەنی ئەوەمان باسکردووە، کردنەوەی حسابێك بۆ داهاتی کارەبا، تەبیعی داهاتی کارەبا خۆیان حسابی تایبەتی خۆیان هەیە، بەنیسبەت ئەوپارەی کەئێستا وەردەگیرێت، ئەوەی پێوەری زیرەك ئەویش لەحسابێکی تایبەتدا دەبێت، دەبێت بەزووترین کات هەوڵ بدرێت وێستگەی تەولیدی کارەبا بەگازوایل کار بکات، ئومێدەوارین وەزارەتی کارەبا بیریان لەوە کردۆتەوە، هیواخوازین زوو ئەو کارە جێبەجێ بکرێت.

مەسەلەی زەوی تەوزیع کردن بۆ کەسوکاری شەهیدان، ئەوە زۆر باشە، بەس ئەوە پەیوەندی بەوەزارەتی شەهیدانەوە هەیە، باسی داهاتی ئەوقافی کردووە، هەروەها وەزارەتی ئەوقاف بڕی یەك ملیارو 514دینار داهاتی وەقفیان هەیە، لەگەڵ ئەوەش تەنها بڕی 164ملیار خەرج کراوە، وەڵلا خۆیان ئەوەندەیان خەرج کردووە، وابزانم بۆ وەقفی هەولێریان سەرف کردووە، بودجەی تەرخانکراو بۆ ناوچە د ابڕێندراوەکان، باسمان کردووە، 50 ملیارەکە.

مەسەلەی ئەو کۆمەڵە گەنجەی کە گرفتی دامەزراندنیان هەیە لەگەرمیان، ئەوە زیاد کراو فۆرمیان پڕۆ کردۆتەوە، ئەوە ئەمێنێتەوە لەسەر ئەوەی کەپەرلەمان چۆن بڕیاری لەسەر بدات، ئەمە فیعلەن ئەو مەوزوعە وایە، ئەگەر بەڕێزتان بیکەن بە تەوصیەیەك بۆ لیژنەی دامەزراندن، بۆ ئەوەی ئەوانیش تووشی ئەشکالیەتێك نەبن، بەیانی بڵێن ئەمەتان بۆ والێکردووە، تا ئێمەش بتوانین شتێکیان بۆ بکەین، وئاگادار بین و عیلاجێکیان بۆ بکەین، ئەوداهاتەی کەباسی دەکەیت ئێمە باسمان کرد.

مەسەلەی قەرزی کارەبا کە دەڵێین لێی خۆش مەبن، بەڕاستی ئەوە دەسەڵاتی من نیە، نە لێی خۆش بم نە لێشی خۆش نەبم، قەرز هەرچی هەیە ئەوە بەتەشریع دەکرێت، کاك برهان، باسی حساباتی ختامی دەکات، ئێمە باسمان کرد، هەموو مەرحەلەکانیمان باس کرد، باسی پارەی ئەو پرۆژانە دەکات کە پارەیان سەرف نەکراوە، پارەکە لە ئەستۆی حکومەتدایە، ئێمە باسمان کرد، ئەگەر مەبەستی سندوقەکەیە ئێمە ئەویشمان باس کردووە، ئەگەر قەصدی ئەو پرۆژانەیە کەپارەی سەرف نەکراوە، هەر پرۆژەیەك پارەی سەرف نەکرێت و بوەستێت ئەوە پارەکەی لەناو حساباتی وەزارەتی مالیەدا دەمێنێتەوە. ..

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

با بزانین کاك کاردۆ چ تێبینیەکی هەیە؟، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی جوابەکانی بەڕێز وەزیری دارایی دووبارەی تێدایە، بۆیە من پێم باشە جوانەکانی بەنووسراو بێت بۆ ئەوشتە دیاریکراوانەی کە هەیە، مەسەلەن سەبارەت بەداهات، ئێمە بڵێین وایە، ئەو بڵێت نەخێر وایە، سەبارەت بەداهاتی نەوت، سەبارەت بەحسابی ختامی بۆ نموونە، ئەو دەڵێت حساباتی ختامی نەهاتووە، من دەڵێم شەش مانگەکەی هاتووە لەسەر ئەو ئەساسە ئەوی تر دادەنێین، سەبارەت بەهەڵەی زانیاری نادروست بۆ پەرلەمان، من ئەڵێم ئەوە ڕەقەمە تۆ زانیاری لە ئیستیمارەی موازەنە شتێکەو، لە حسابی شەش مانگەکەش شتێکی ترە، بۆ نموونە دەڵێم کاکە ئەمە یەك تریلیۆن زیادە، لەکورت هێناندا، ئەڵێت نەخێر زیاد نیە، من پێی ئەڵێم ئەو کەرەستەو کەلوپەلانەی کە جگە لە تەعویزی فەرمانبەران سەرف دەکرێت بەڵێ زیادە ڕۆیی لێ دەکرێت زیاتر لە 500 ملیارە، یەعنی ئەو شتانە بەنووسراو پێمان بدات، بۆ ئەوەی دووبارە نەبێتەوە لەکاتی جواب دانەوە قسەی لەسەر بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی وئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە جواب دەدەمەوە وابزانم مولزەمیش نیم بەنووسراو جواب بدەمەوە، بەس من هەندێك نووسراو کەخۆم داوام کرد، لەبەر ئەوە بوو کەمن تا ئێستاش تێنەگەشتووم ئەم ڕەقەمە ئەوەندە نیە، ئەوەندەیە، ئەوە ئەوەندەیە، بۆیە ئێمە ئەصڵەن هەر سەرمان لێشێوا، یەعنی بەو حسابە بێت ڕاپۆرتە داراییەکەی

ئێمە هیچی تەواو نەبوو، کە یەك، دوو برادەر لە پەرلەمان خوێندیانەوە، بۆیە من وتم بەنووسراو پێمان بدەن، هەرچەند هەندێکیش پێیان نەداین، ..

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر عەلی دەڵێی تێبینیم هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم مەبەست لە ئامادە بوون لەناو هۆڵی پەرلەمان، ئەمە 8 ڕۆژە کەئێمە حازرین بۆ ئەوەی وەڵام بدەینەوە، ئەگەر هەر بەنووسراو وەڵام بدەینەوە، دەتان توانی بەڕێزتان داوا بکەن وئێمەش لە شوێنی خۆمان بین و بەنووسراو وەڵامتان بدەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیری دارایی، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی دواکەوتنی بودجە دەکات، کە پەیوەندی نیە بە حکومەتی تازەوە، بەنیسبەت ئێمەوە، وەك وەزارەتی مالیە لەسەر حکومەتی کۆن عەرزمان کرد، لەسەر حکومەتی تازەش هەر عەرزمان کرد، هەردوو حکومەتەکە ئیقراری کردووە لە ئەنجومەنی وەزیراندا، کابینەی پێشوو، کابینەی ئێستاش ئینجا هاتووەتە پەرلەمان، لەڕاپۆرتی لیژنەی داراییدا بڕی داهاتی هەرێم 476 ملیارە، کەچی هاوپێچ خشتەیەك هەیە، کە 2 تریلیۆنە، وەڵلاهی نازانم ئەوەشم باس کردووە، باشە کاکە جوابت دەدەمەوە دەڵێم وانیە، دەزگای چاودێری دارایی 11 ملیاری بۆ دانراوە، من یەك شت هەیە ئەبێت بیزانین بەنیسبەت دەزگای چاودێری داراییەوە، خۆی دەزگا نیە، تەبیعی دیوانی چاودێری داراییە، ئەو دیوانە ئێستا وا پەیوەندی بەپەرلەمانەوە هەیە، بەڵام لەیاساکانی پێشوو تریدا، نازانم ئێستا داوای لێبووردن دەکەم کە لەیاساکەیاندا چۆن هاتووە، موازەنە خۆیان دای دەنێن بۆ خۆیان، وەزارەتی مالیە بەس مەفروزە پەسەندی بکەن، سەرۆکی دیوانی چاودێری دارایی، دەسەڵاتی وەزیری دارایی هەیە، لەڕووی میلاك وسەرفەوە، حەز دەکەم جەنابتان ئەوە بزانن ئەو مەوزوعە پەیوەندی بەخۆتانەوە هەیە وەك پەرلەمان، باسی 50 ملیار دینار لەبابی بەخشین هاتووە، جاری 80 ملیار ئەمساڵ بووە بە 50 ملیار، تەبیعی کەهاتووە، بۆ ئەوە هاتووە کەئیشوکاری خەدەمات وسندوقی نیشتەجێی هاووڵاتیان بێت، عەلاکولین خۆ 50 ملیار دانراوە، لەموازەنە ئەو 50 ملیارە ئێستا مەوجودە ئێمە لە موازەنە

دامان ناوه، بۆ دەستەی وەبەرهێنان، ئێمە بەو شێوەیە دامان نـاوە، کـە پێتـان بـاش نیـە هـەڵی بگـرن و پێیـان مەدەن، هیچ موشکیلەیەکمان نیە ئێمە، ..

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

برادەران لێرە 111 کەس دانیشتووە، ئەگەر هەر 111 کەسەکە موداخەلەی وەزیر بکات چی دەبێت، ها جـار جارە ڕێگا دەدەین بەسەرۆکی فراکسیۆنەکان کـە موداخەلـە بکـەن، بـەڵام ناکرێـت هـەموو موداخەلـە بکـەین، ئەوە ئیشەکە بەو شێوەیە چۆن دەڕوات، فەرموو جەنابی وەزیر بەردەوام بە.

بەڕێز بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی بۆ خۆیان بەجێی دەهێڵم، دەڵێت لە لاپەڕە 10 پرسیاری کردووە دەڵێت تێچووەکانی تر زیادی کردووە لە ئەنجومەنی وەزیران وسەرۆکایەتی هەرێم، وەزارەتی دارایی، دەستەی وەبەرهێنان، دیارە ئەوەی وەزارەتی دارایی دیارە بۆچیە، ئـەوانی تـریش هـەمووی مەعلومـە، بەنیسـبەت ئەنجومـەنی وەزیـران، ئەویشمان باسکرد کـە 120ی تواناسازی تێدایـە، سـەرۆکایەتی هـەرێم پێویسـتیان بـەوە هـەبووە کـەدانراوە، دەسـتەی وەبەرهێنانیش ئەوە پارەکـەیانی تێدایـە، ئەوانـە هـەمووی بـاس کـراوە کەچـەندە، بـەڵام ئەگـەر تـۆ بتەوێت کەبۆ لەویٚ دانراوە، ئەوە من تەبیعەتی وەزارەتی دارایمان پـێ وتـوون کـە مـن خـۆم ئاگـادارم کـە ئـەو پارانە پێویستە لەوێدا دامان ناوە، کە زیادیان کردووە پێویستیان بەو پارەیە هەبووە بۆمان داناون، بەتەئکید ئەوانی تریش پێویستیان پێیەتی، بۆیە بۆیان دانراوە، ڕوونکردنەوە لەسـەر دەسـتەی وەبـەرهێنان بـۆ زیـادی کردووە، هەروەها وەزارەتی دارایی لێرەدا پرسیارەکە کراوە، لێرەشدا یەکسەر دەڵێت ڕوونکردنەوە نەدات، من لەوەش زیاترم نیە کەباسم کرد.

دەربارەی سەرۆکایەتی هەرێم ئەڵێت 27 ملیار بۆ زروفی تاریئە دانراوە، دیارە سەرۆکایەتی هـەرێم پێویسـتی بـەوە هەیـە کەئـەو پارەیـە لـەناو حسـاباتی دابنـدرێت، چـونکە ئـەوان سـەرۆکایەتی هـەرێمن یـەکێك لـە ئیشەکانیش ئەوەیە ئەوان بۆ ئەو مەوزوعانە پارە سەرف دەکەن، دەڵێت وەزیـر ئـەو پرسـیارانەی پەڕانـد، لـە لاپەڕە 11 و12 و13و 14وابزانم ئەگەر هەمووتان ئەو شاهیدیە دەدەن کە نەمپەڕاندووە.

ئێستا واجارێکی تر دەیخوێنمەوە، ئەمە لاپەڕە 11 بڕگەی سێ لە خاڵی 8، لیژنـەی کاروبـاری پـەروەردە ئـەم داواکارییە پێچەوانەی تێبینیەکانی لیژنەی دارایی بەڕێزە، بڕگەی چوار ڕوونکردنەوەی زیـاتر پێویسـتە لـەو بارەوە بدرێت، بڕگەی 6 لە لاپەڕە 14، پێویستی بەڕوونکردنـەوەی زیـاتر هەیـە، لەهەمانکاتـدا ئـەو بڕگەیـە تەرخانکراوە بۆ سوودە کۆمەڵایەتیەکان خۆی لەخۆیدا کەمـە، ئەگـەر لەئاسـت پێداویسـتی ئـەو وەزارەتانـەدا بێـت، بڕگـەی 8 بـە موناقەلـە چارەسـەر دەکرێـت، لـەنێوان سـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیـران و وەزارەتـی پەروەردەدا، بڕگەی 9 پێمان باشە، بڕگەی 10 ئێمەش پێمـان باشـە کـە چـیتر غـوبن نـەمێنێت، بڕگـەی 12،

لەتواناى حكومەتى هەرێمدا نيە، لەهەمان كاتدا ئەم پێشنيارەى بەڕێزتان پێچەوانەى ماددەى 7 ە لە تێبينيەكانى ليژنەى دارايى.

برگەى 13، دامەزراندن لەساڵى 2011 لەلايەن ليژنەى باڵاى دامەزراندن لەپارێزگاكان ڕێكخراوەو پشت بەبڕيارێكى ڕەسمى سەرۆكايەتى ئەنجومەن لەو بارەيەوە ژمارەى 3136، لە 2011/3/17، ئێمە پێدانى دەسەڵات بەزانكۆ و پەيمانگاكان نوێكان ژمارە5250 لە 2011/5/22، وە فەرمانى ڕەسمى سەرۆكايەتى ئەنجومەنى وەزيران هەيە لەو بارەوە ژمارەى 479 لە 2012/1/9، وەڵامى برگەى چوار خاڵى نۆيەم لاپەڕە 16 ليژنەى ئەوقاف، ئەو زياد بوونە دەگەڕێتەوە بۆ ئيحداس كردنى 3 بەڕێوەبەرايەتى گشتى ئەوقاف وكاروبارى ئايينى، لەگەڵ كردنەوەى يەكەى سەربەخۆ بۆ پەيمانگا ئيسلاميەكان من ئەمانەم هەمووى خوێندوەتەوە، برگەى 5 كەمتەرخەمى نەكراوە لەو بارەيەوە 600 پلە دانراوە بۆيان.

برگەى 6 بەنيسبەت دەوائيرى مينەوە چارەسەر كراوە، واتە دەزگاى مين دروست بووە، ياساى خۆيان هەيە لەو بارەيەوە، بەڕەسمى بچڕێندراون لە وەزارەتى دارايى يو ئابوورى و فەرمانگەكانى سەر بە وەزارەتى مافى مرۆڤ وژينگەى هەڵوەشاوەتەوە، پێويست دەكات لەلايەن پەرلەمانى كوردستان وسەرۆكايەتى ئەنجومەنى وەزيران كار بۆ يەكلايى كردنەوەى بكرێت، برگەى 7 لاپەڕە 17، ناردنى بودجە لەكاتى خۆى دەگەڕێتەوە بۆ دواكەوتنى پەسەند كردنى بودجەى عێراقى فيدڕاڵ و گۆڕانكارى لە كابينەى حكومەتدا، ياسا ورێنمايى بودجە زۆر ئاسانكارى تێدا كراوە بۆ ئەوەى وەزارەتەكان هەستن بە كار وچالاكى خۆيان ووەزيرە بەڕێزەكان بۆيان هەيە بۆ هەر حاڵەتێك خەرجى تا بڕى 350 مليۆن دينار خەرج بكەن، بەمەرجێك بڕى تەرخانكراوى هەبێت لە بودجەداو ياسا ورێنماييەكان پەيڕەو بكەن لەو خەرجيانەدا، بۆ وەڵامدانەوەى برگەى 1 لە 10 مە لە لاپەڕە 18 ئەو بڕيارانەى كە لەساڵى 2012 پەسەند كراوە، 457 مليار دينار بە بەراورد لەگەڵ ساڵى 2011، كە 309 مليار دينارە كەواتە بڕى 148مليار دينار زياتر پێشنيار كراوە، بەمەبەستى پەسەند كردنى لەلايەن بەڕێزتانەوە.

بەنيسبەت خاڵى 8 ئيختيصاصى وەزارەتى كاروبارى كۆمەڵايەتيە بەپێى ياسا، بەنيسبەت خاڵى 9 گونجاوە، بەنيسبەت خاڵى 10، ئەم كێشەيە بەگواستنەوەى ڕاژە لەوەزارەتەكانى تر جێبەجێ بكرێت، بەنيسبەت خاڵى 11، بارگرانيەك لەسەر بودجە دروست دەكات، خاڵى 15 لاپەڕە 20، برگەى 1 داهاتى ئەم وەزارەتە بەڵێ كەمە، چونكە داهاتى كەمى دەست دەكەوێت لەئەنجومەن لەئەنجامى ئەو فحوصاتانە كە لەلايەن تاقيگەى بيناسازى لە سلێمانى ئەنجام دەدرێت، بەڵام بەڕێوەبەرايەتى تاقيگەى بيناسازى هەولێر ودهۆك سەر بەسەرۆكايەتى ئەنجومەنى وەزيرانن.

بەنيسبەت برگەى 7 پێمان باشە لەڕێگەى غەراماتى مروورى دەعم بكرێت بە پێى ياساى غەراماتى مروورى كە لە 50٪ جائيزە كە بەكار بهێندرێت بۆ هۆكارى سەلامەتى مروورى، بەنيسبەت برگەى 14

سەر بە دەستەی وەبەرهێنانە، بەنیسبەت بڕگەی 15 بەکۆتایی ساڵ لەگەڵ هەر تەخصیصێکی مالی، ئەگەر کاری لەسەر نەکرا لەو ساڵەدا تەدویر نابێتەوە بۆ ساڵی ئاینده، پاڵپشت بەیاسای ئسوڵی ژمێریاری گشتی ژمارە (28)ی ساڵی 1940، وە یاسای ئیدارەی مالی و دەینی عام ژمارە (95)ی ساڵی 2004، ڕاپۆرتی لیژنەی خزمەتگوزارییەکان وشارەوانیەکان وگواستنەوە وگەیاندن، بڕگەی 1 بڕی داهاتی خەملێندراو 474 ملیار دینارە، ئەوە تەواوە نەك 450 ملیار دینار، ئەو 450 ملیارە کە یەکەمجار لەمانگی 6ی ساڵی 2011دا ئەو ڕەقەمە نێردراوە بۆ بەغداد ئەوە.

بڕگەی 2 ئەو میلاکەی کەلەلایەن حکومەتی عێراقی فیدڕاڵەوە پەسەند کراوە، 662444 فەرمانبەرە، بەپێی فەرمان و ڕاسپاردەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بەڕێژەی ژمارەکەی گۆڕاوە بە 667849 فەرمانبەر، بڕگەی 3 تەواوە ئەمە ئەبێت بەرەو زیاد بوون بڕوات نەك کەم بوون، تەنها لەکاتی نەبوونی میراتگر ژمارەکان کەم دەبێتەوە، ئاخر لاپەڕە، لاپەڕەی 14 بڕگەی 4 تایبەت بە ئموری حساباتی خیتامی نەك میزانیەی تەخمینی، بڕگەی 5 پێشتر لە لیژنەی دارایی وەڵام دراوەتەوە، بڕگەی 6 پێمان باشە لابرێت و کار بە یاسای ژمارە 25ی ساڵی 1960ی میلاکات بکرێت، کە دەسەڵات دراوە بە وەزارەتی دارایی، بڕگەی 7 ئێمەش پێمان باشە، بەڵام نەکەوێتە سەر شانی فەرمانگەی پەیوەندیدار کە بودجەی ئەو ساڵە پێشکەش نەکات، با ئاگابوون لەکارو چالاکی ساڵی ئاینده.

بڕگەی 9 ئەو بڕە پارەیەی کە لەبەخشین تەرخانکراوە بەبڕی 378799 ملیار دینار، بۆ ئەو فەرمانگانەیە کەداهاتیان هەیە لە ئەنجامی جیاوازی نێوان داهات وخەرجیەکان لەکورتهێنانی بودجە خۆی دەبینێتەوە، بۆ مووچەو گشت خەرجیەکانی بودجەی بەکارخستن، کە ئەوەش بەپێی دەلیلی موازەنەی عێراق پەیڕەو کراوە، بڕگەی 10 لاپەڕەی 24، ئەو بڕە پارەیەی کەپێشنیار کراوە لەلایەن گشت وەزارەتەکانەوەیە، بۆیان تەرخانبکرێت لەفەصڵی مووچە بەرێژەیەکی زۆر زیاتر لەوەی کەحکومەتی بەغداد بۆمان دەنێرێت، وەڵامی بڕگەی 12 لاپەڕە 25، پێویستمان بەڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە، لاپەڕە 11ی ڕاپۆرت تێیدا هاتووە باج بەرێژەی لە 15٪ کەمی کردووە، ئەوە باجەو کەمی کردووە من لەوە زیاتر ناتوانم بڵێم، گەر بەڕوون تر دەتانەوێت ئەوە نوسراو دەکەین بۆ زەریبە با پێمان بڵێن بۆچی وایە، ئەوی تریش بەنیسبەت زیادەکەی ترەوە، ئەویش زیادی کردووەو باسیشمان کرد، کە 300 ملیارەکەیە، لاپەڕە 15ی ڕاپۆرت وەڵامی وەزیری دارایی وەڵامێکی ناڕوون بوو، بەوردی ئەگەر بکرێت بۆمان ڕوون بکاتەوە دەربارەی ئەو پرسیارانە، بڕگەی 16 دووبارەیە، ئێمەش پێمان باشە کە ئەولەویات بدرێت بەگرێبەستەکان، بەپێی پێویستی وەزارەتەکان لەجۆری پسپۆڕییەکان، بڕگەی 17 لەلایەن وەزارەتی داراییەوە دووبارە تەمویلی بانقی خانووبەرە دەکرێت نەك وەزارەتی شارەوانی، زیاد کردنی ئەو بڕەش لە توانای حکومەتی هەرێمدا نیە.

برگـەی 18 لاپـەڕە 26، سیسـتمی بـەڕێکردنی ئەرکـە داراییـەکان، لـەوەزارەتی کارەبـا و فەرمانگـەکانی سیستمی ژمێریاری یەکگرتوو کە قبوڵی ئەوە ناکرێت کە لێخۆش بوون هـەبێت، بەرامبـەر خەرجیـەکان، بۆیە پێمان باشە وەك خۆی بمێنێتەوە، دیارە ئەمە لەسـەر خەرجیـەکانی وەزارەتـی کارەبایـە، پێمـان باشـە بمێنێتـەوەو کەسـیش حـەقی لێخـۆش بـوونی نـەبێت، برگـەی 20 لەیاسـای ئسـوڵی ژمێریـاری گشـتی ژمـارە(28)ی سـاڵی 1940 هـاتووە، لەهـەمان کاتـدا میزانیـەی هـەرێمی کوردسـتان کـە تـەمویل دەکرێـت لەلایەن حکومەتی عێراقی فیدڕالەوە، بە 1 تەقسیم 12 دەبێت، بەدوو، تا سێ جار بۆمـان ڕەوانـە دەکـەن لەمانگێکدا، دیارە ئەمە باسی 1 تەقسیم 12 دەکات کە لە عێراقیش هەیە و ئیشارەتیشی بەو یاسایە داوە، کە دەبێت وابێت، پارەش لە عێراقەوە بە دوو، سێ جار بۆمان دێت.

وەڵامی برگەی 21، داهاتی فەرمانگەکانی سەر بەوەزارەتی شارەوانی دەکاتـە 65751 ملیـار دینـار، بـەڵام داهاتی ناو دیوانی وەزارەتی شارەوانیەکان، دەکاتە 340 ملیۆن، خەرجیەکان دیارە ئەمە دوێنێش ئیعـتیراز لەسـەری هـەبوو، برایـەك ئـیعتڕازی گـرت وتـی وانیـە، ئـەمڕۆ ئاگـادار کرامـەوە کـە ئـەوە فیعلـەن وایـە، خەرجیەکانی ئاماژە بۆکراو لەسـەرەوە بـە بـەراورد لەگـەڵ داهـاتی خەملێنـدراویان بـڕی 378799 ملیـار دینار پێویستە تەمویل بکرێت لەلایەن وەزارەتی داراییەوە کە ئـەویش بـەپێی دەلیلی موازەنـەی عێراقـی تەصنیف کراوە، وەڵامی برگەی 23، لەبەر ئەوەی وەزارەتی گواستنەوە داخڵی ختەی نەکردبوو وەزارەتمان ناچار بـوو، لەختـە داخڵـی کـردو ئـەو گوژمەیـە لەسـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیـران تـەرخانکراوە، بانقـە بازرگانیەکان 43 ملیاریان بۆ دابین کراوە.

پرسیار هۆی زیادی بڕەکە بۆچی بوارێك کراوە؟، وەڵڵاهی بوارەکان هەر لەناو ئیستیمارەکەدا مەعلومە کە تەعویزاتی فەمانبەرانە، شمەکە، ئەوانە هەمووی دیاری کراون، وەڵامیشم داوەتەوە پێشتر، تـەرخان کردنـی 29 ملیـار دینـار بـۆ فڕۆکەخانـەی سـلێمانی، ئەمانـەم هـەمووی جـواب داوەتـەوە، پرسـیاری سـوودە کۆمەڵایەتیەکان ئەویشم جواب داوەتەوە.

دەربارەی مینەح و تەحویلات ئەویشم جواب داوەتەوە، لەڕاپۆرتی لیژنەدا باس لـە تەخصیصـی 90 ملیـار کراوە بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیـران، وەزیـر ڕوونکردنـەوەی پێویسـتی نـەداوە، پارەکـە زیـاترە لـەوە 120ی تواناسـازی بـوو لێمـان دەرکـرد، پـارەی عـەینکاوەمان لێـی دەرکـرد، ئەوەنـدە ماوەتـەوە، ئـەوەش پێویستیەکانی ئەنجومەنی وەزیرانە کـە بـەپێی ئیسـتیمارات و لەناویدایـە کـە بۆچـی دانـراوە، باسـی ئـەوە دەکات حکومـەتی عێراقـی پـترۆ دۆلاری نـەناردووە، هـەروەها داهـاتی مەنفـەزەکانیش، ئـەمڕۆ باسـم کـردو ڕۆژەکانی تریش هەر باسم کرد.

بەڕێز وەزیری دارایی وتی سوودە کۆمەڵایەتیەکان لە 80٪ زیادی کردووە، ناوی چەند بوارێکی هێنا، داوام وایە بە ختەی ورد پێمان نیشان بدات، ئەو ختەی وردە من لێرەوە دەڵێم ئـەوە لـەوەزارەتی دارایـی داوا

دەکەم خشتەیەکی وردی بدەنێ، لەلاپەڕە 6 لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە، وەزارەتـی ڕۆشـنبیری 111 ملیار دیناری بۆ تەخصیص کراوە، بەخشتە پێمـان بـدات، داوا لـەوەزارەتی ڕۆشـنبیری بکـەن ئـەو پارەیـەی کەداوایان کردووە، بەخشتە بیدەن بە کاك برهان، پرسـیار لـەوەزیری دارایـی وپلانـدانان بکـەن، بـۆ پـارەی موخەصەص بۆ سەرۆکایەتی هەرێم لە 39 ملیاری ساڵی 2011، بۆ 60 ملیـار ئەمـە دیـارە ئـەوان خۆیـان میزانیەیان پێشکەش کردووە، لە نەتیجەی موناقەشـەدا ئـەو پارەیـان پێویسـتە، پرسـیار لـەوەزیری دارایـی وپلاندانان بکەن.

بۆ پـارەی موخەصـەص بـۆ وەزارەتـی سامانە سروشـتیەکان 514 ملیـارەو چـۆن ئاراسـتە دەکرێـت، تکایـە خشتەی ڕەسمیمان پێ بدەن، مەوجودە هەموو ئەم پارانەی کەدانراوە ئێستا خۆ دیارە بۆ چیە؟، بگەڕێنەوە سـەر ئیسـتیمارەکان لـەوێ بیخوێننـەوە، مەعلومـە کـە بـۆ چـیە؟، ئێمـە سـێ ئیسـتیمارەمان پـێ داون، ئیستیمارەی ئیرادات، ئیستیمارە لەسەر ئەساسی فەصڵ ومادده، لەسەر ئەساسی هەموو شیکردنەوەیەك، بـە 300 حساب داومانە پێتان، پارەکان مەعلومە کەبۆ چیە؟، بەڵام تکام وایە لوتف بکەن بیخوێننـەوە، جـارێ ئەوە بـۆ مـەعلوماتت کەئێمـە باسـی پـارەی گازوایـل وئـەوەی کارەبـا دەکـەین، کـە دەڵێین وەزارەتـی کارەبـا ئەوەندە تەجاوزی کـردووە، خـۆی یـەکێك لەوانـە 501 ملیـاری هـی پـارەی گازوایلـە، ڕەخنەیـەکی تـرم لـە لیژنەی دارایی ئەوەیە، ئەوە پەیوەندی بەخۆتانەوە هەیە، ڕەخنەیەکی ترم لەوەزارەتی پلاندانان و دارایـی ولیژنەی دارایی هەیە، کـە یاسـای ئـەحزاب باسـی زەوابـت دەکات، بـڕی 200 ملیـار تەخصیص کـراوە بـێ ئەوەی ڕەخنە لەچۆنیەتی و تەوزیع کردنی بگیرێـت؟ ئـەو مەوزوعـەم بـاس کـردووە، ڕەخنەیـەکی تـرم لـە لیژنـەی دارایـی و وەزارەتـی دارایـی و پلانـدانان ئەوەیـە، کـە لـەوەزارەتی پێشـمەرگە بـۆ تەوحیـد کردنـی پێشـمەرگەو دروسـت کردنـی 8 لیـوا دوو هێـزی پشـتیوانی لـەو هێـزە داوای 1 تریلیـۆن و911 ملیاریـان کردووە، کەچی 950 ملیار دانراوە، وەڵڵاهی ئەگەر ئەوەشمان پێ زیاد دەکەن ئەوە عەجزەکەش تریلۆنێـك زیاد دەکات، ئێمە بڵێین چی ئـەوە ئاوایـە، ئـەوە لەنەتیجـەی موناقەشـە بـووەو لەسـەری ڕێککـەوتن بـەپێی ئیتیفاق ئەوە کراوە، ئێمە ڕوونکردنەوەیەکمان هەیە، ئەو مەبلەغەی کە دائیمەن باس دەکرێت.

مەسـەلەی ئیحتیفـالات کـەباس دەکرێـت، ئەمانـەوێت ئەمـەتان بـۆ بـاس بکـەم، ئـەو مەبلەغـەی کـە بـۆ ئیحتیفالات باسکراوە، بەس ئەو بۆنە نیشتیمانیانەیە بۆ زانیاری ئەنـدامانی پەرلـەمانی بـەڕێز بریتیـە لـە یادەکانی ڕاپەڕین، نەورۆز، کیمیاباران، ئەنفال، لەدایك بوونی پێغەمبەر(ص)، جەژنی سەری ساڵ، جـەژنی برا ئێزیدییەکان، ئاهەنگی دەرچوون ویەکتر ناسین لە کۆلێژو پـەیمانگاکان، بـەڕێز کـاك شـێردڵ، بەڕاسـتی ئەوەی کەباسی کردووە، زیاتر پەیوەندی بە وەرزشەوە هەیە، بەخوا ئەگـەر مـن خۆشـم وەرزشـم بکردایـە، ئێستا ئاوام بەسەر نەدەهات.

دیاره کاك شێردڵیش بەهەمان شێوە ئەویش هەر قەڵەوە، بەس باشە ئەو حەزی لێیەتی، هەموو ئەو داواکارییانەی کەمەعقولە دەمێنێتەوە سەر پەرلەمان، کە داوای چەند خاڵێکی کردووەو خوێندیشیەوە، ئیتر بۆ وەرزش پێویستە کەهاوکاری و یارمەتی بدرێن، بەڕێز کاك اسماعیل، لێرە نیە، بۆ شێخ بایز پارەی سندوقی خانەنشینی ئیدارەی سلێمانی چی لێهات، دوای یەکگرتنەوە، ئەمەم ڕوونکردەوە دوو، سێجاریش باسم کرد، بۆچی شمەك و چاککردنەوە هەموو ساڵێك ئەو برە پارە زۆرەی دەوێت؟، ئەوە لە موناقەشاتی وەزارەتەکانەو ئێمەش کەممان کردۆتەوە، گلەیشیان لێمان هەیە، بۆچی تەقدیراتی تەعویزاتی فەرمانبەران لەلایەن وەزارەتەکانەوە ئەوەندە زۆرە، وەڵلاهی ئەویش بەڕاستی تەقدیراتی ئەوان زۆرە بەهۆی تەعویزاتی فەرمانبەرانەوە، نازانم چ تەحلیلێکی بۆ ئەکرێت، بەڵام ئەوان ئەبێت خۆی یەکەم مووچە موقەنەنە، یەعنی ئەوە هەر دەبێت بدرێت، لەبەر ئەوە پێم وایە ئاساییە کە ئەوان پێویستیان پێیەتی وداوای دەکەن مەسەلەکە تەقدیرە.

لەکاتێکدا کێشەی بەتاڵەمان هەیە، هەڵئاوسانیش تەبیعیە، دەڵێت چیتان کردووە بۆ ئەوەی کە هەڵئاوسانی گەورەمان هەیە؟، کەچی کرێکاری بێگانە دێتە وڵاتەکەمانەوە، وەڵلاهی بەنیسبەت ئێمە وەك حکومەت، کێشەی بەتاڵە من نالێم نیە، ڕەنگە هەبێت بەس بەو شێوەیە نیە، بەڵام هەندێك ئیش هەیە کە ڕەنگە کرێکاری خۆمان نەیکەن، بۆیە مەجبور دەبن بچن لەدەرەوە بیهێنن، بەڵام بەتاڵە هەیە، بەس بەو شێوەیە نیە، منیش بۆچوونم وایە، بەڵام لەهەمان کاتدا ئەم مەوزوعە لە ئیختیصاصی وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیە، بۆچی نەیانتوانیوە ئەو دەستدرێژیانەی حکومەتی مەرکەزی ڕابگرن، لەسەر حسەی بودجەی هەرێم، وەڵلا ئەوە باسم کردووە زۆر.

سەمیرە خان، لە موازەنەی ساڵی 2012، ئیراداتی حکومەتی هەرێم نووسراوە کەوەزارەتی ئەوقاف 836 ملیۆن دینارە لەکاتێکدا کە وەزیری ئەوقاف ڕای گەیاندووە کە داهاتی وەزارەت لەساڵی 2011 زیاتر لە ملیارێك و400 ملیۆن دینار بووە، ساڵی 2012 ش ئەم داهاتە لە 2 ملیار دینار نزیك دەبێتەوە، بۆیە نازانم ئەم داهاتەی وەزارەت بەچی پێوەرێك بۆ ساڵی 2012 جێگیر کراوە.

وەڵامی داهاتی وەقف داخڵ بووەو نزیکەی 2 ملیار دینارە ساڵانە لە ئیراداتی وەزارەتی ناوخۆ لە زیاتر لە 33٪ی ئیراداتی ساڵێکی حکومەت دەهێنێت، تەنها لە حەقلی زەرائیبدا بەڕوونی مەبلەغی داهات هاتووە، ئیتر هەموو ئیرادەکانی تر لە حەقلی ئیراداتی تر دیاری کراوە، ئەمەش ڕەنگە جۆرێك بێت لە ناشەفافیەت، داهاتی ناوخۆ ئەوانەی غەراماتی مروورییان هەیەو داهاتی خۆشیان هەیە، لە 50٪ی غەراماتی مرووریەکان لەسەر داهاتەکانیان داخڵ دەکرێت، ئەوانەی تا ئێستا مەعلوم نین لە حساباتی خیتامیی هەموو ساڵێکدا، بۆ حساباتی خیتامی بگەڕێنەوە سەر جەدوەلەکە هی وەزارەتی ناوخۆ هەمووی دیاری کراوە، لە خەملاندنی داهاتی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2012.

داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵ بەنیسبەی لە 2٪ی داهاتی گشتی حکومەت خەملێندراوە، لەبەرامبەردا داهاتی وەزارەتێکی وەك وەزارەتی داد، کە بە زیاتر لە 8٪ خەملێندراوە، ئایا ئەمە جێگای سەرنج نیە؟، لەکاتێکدا خەڵك چاوەڕوان دەکات داهاتی حکومەت لەوەزارەتی کشتوکاڵ ڕێژەیەکی زۆری هەبێت، ئەوە داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵ بەو شێوەیە، بەڵام کە دەڵێین بۆ وەزارەتی داد ئەو پارەیە زۆرە، ئێوە هەر تەماشا بکەن موعامەلەی کڕین و فرۆشتنی خانوو وزەوی چۆنە؟، ئەوە لەوێوە هاتووە، سەرگوڵ خان، لەساڵی 2005 تا 2012، بڕی 11 تریلۆن و569 ملیار و 502 ملیۆن بەشی هەرێمی کوردستان بووە لەنەفەقاتی حاکیمە، هەوڵی ئێوە بۆ وەرگرتنەوەی ئەم پارانە چیە؟.

دیارە ئەمە لەجەدوەلەکە دیارە کەئێمە ئەوەندەیە حصەکەمان، ئێمە ئەوەی کەهاتووە ئەوە موسەبەتە، تەبیعی ئەمانە هیچی وەکو پارەی نەقدی زۆربەی زۆری نەهاتووە، ئەوەشی کەهاتووە موسەبەتە، پەیوەندی بەوەزارەتەکانەوە هەیە، خۆی نەفەقاتی حاکیمە بەنیسبەت ئێمەوە، وەزیرەکانی ئێمە لەگەڵ وەزیرەکانی بەغداد، وەزیری موختەص لێرەو لەوێش پێکەوە ڕێك بکەون وخۆیان موتابەعەی بکەن، ئێمە دەلیلمان هەیە بۆ ئەوە.

ڕەنگە بۆ پارەی وەرگرتنی کارەبا کیتابی ڕەسمیشمان لای خۆمانەوە ناردووە وتوومانە وەزارەتی کارەبا بڕۆن پارەکەتان لەبەغدا داوا بکەن، ئەوەی کە ئێمە موتابەعەمان کردووەو نووسراوی ڕەسمیشمان هەیە، موخاتەباتمان هەیە، موتابەعەشمان کردووەو وەزارەتەکانیش بەهەمان شێوە، ناردنی زانیاری هەڵە بۆ پەرلەمان ئەوەمان باس کرد، بۆچی پارەی فەرمانبەران وشوەیفات، ئەوەشم باسکرد، داهاتی کارگەی چیمەنتۆ ئەویشم باسکرد، سندوقی خانەنشینی ئەویشم باسکرد، داهاتی هێنانی ئۆتۆمبێل ئەویشم باسکرد.

ئەمەش هی خوشکە گوڵێزارە، ئەویش هەر لەسەر مەلەسەی وەزارەتی ئەوقاف و دروستکردنی مزگەوت دەرواتت، وەزارەتی ئەوقاف ئێستا لەڕووی دەرماڵەیانەوە، لەڕووی میلاکاتیانەوە، داواکاری چەند ئەندام پەرلەمانێکە، بەڕاستی ئەوە پەیوەندی بە پەرلەمانەوە هەیە، هەر هەمووی هاتووە، دەڵێت هۆی چیە میلاکی وەزارەتی ئەوقاف هەموو ساڵێك کەم دەکات، وەڵڵا ڕاستە میلاك لەلای ئێمەیە، بەڵام ئەوان لەدابەشکردنی میلاك داوای ڕەقەمێك دەکەن ولەوەزارەتی مالیەش ئەو ڕەقەمە دەدەن، ئەوە لەنەتیجەی موناقەشە وای لێدێت، ئێمە دوو ساڵە داوای دەرماڵەیەك بۆ مامۆستایانی ئایینی دەکەین، باسم کرد هەموو ساڵێك بودجەی ئەوقاف لەهەموو وەزارەتەکان کەمترە، هۆی چیە حکومەت بایەخ نادات بە مزگەوت دروست کردن؟، وەڵڵا خۆ شوکر ئێستا ئەوەندە خەڵك وهاوولاتی مزگەوت دروست دەکات، بەڵام حەقە حکومەتیش لەپاڵیدا دروستی بکات، مزگەوتی دارەبەن لەپارەوە نۆژەنکردنەوەی بۆ دەرچووە، بەڵام وەزارەت ڕای گرتووە، ئەوە لای جەنابی دکتۆر عەلی یە.

بەیان خان، ئیستیقتاعی تەقاعودی هی فەرمانبەران ئەوەمان باسکردووە، پار 25 هەزار وەزیفە پەسەند کرا، ئەوەشمان باسکرد، گشت قەرزەکان کە دەدرێت بەهاووڵاتیان و وەرگرتنەوەی، ئەوەشمان باسکرد، دوا ڕاپۆرت لەسەر پێشکەوتن لە هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانە، ئەوە لای جەنابی دکتۆر عەلی یە، لەکۆی ئەو بڕە پارەیەی کەسەرف کرا بۆ بیمەی بێکاری لەدەرچوانی زانکۆو پەیمانگاکان کەلەناو یاسای بودجەی ساڵی 2011 نەبوو، ئێستا دەڵێین 29898 بۆی سەرف کراوە، داوا چاککردنی مووچەی مامۆستایان لەسنوری پارێزگای دهۆك لەگەڵ شوێنەکانی تر، ئەوەشم باسکرد، لەساڵی 2008 تا ئێستا بڕی 900 ملیار دینار لەفەرمانبەران بڕاوە بەناوی سندوقی خانەنشینەوە باسمان کرد، ئەو ڕێکخراوانەی زانستی و ڕۆشنبیری کێن؟، ئەوەشمان باسکرد.

سەبارەت بەناوچە ناکۆکی لەسەرەکان کە لەساڵی 2010 هیچ بڕە پارەیەك سەرف نەکراوە بۆیان، نەخێر پارە چۆن سەرف نەکراوە؟ من بەلیست خوێندمەوە کە چەندمان بۆ سەرف کردوون و ئەمساڵیش بۆیان دانراوە، لەساڵی 2011 بڕی 70 ملیار تەخصیص کرا کە لەشەش مانگی یەکەم هیچ سەرف نەکراوە، من تەبیعی بە لیست خوێندمەوە کەچەندمان بۆیان سەرف کردووە، پرۆژەی ئێستاشمان چیە؟ کە بۆیان دەکرێت، مەبەستەکانیش نووسرابوو لەو پارانەی کەسەرفمان کردبوو، هیوادارم بەیاسا مافی هاووڵاتیانی ئەو ناوچانەو ئەوانەشی کە ئەمڕۆ لەهەرێم نیشتەجێن، بەڵام خەڵکی ئەو ناوچانەن بچەسپێت تا مەحرووم نەبن لە گشت ئەو خزمەتانەی کە بۆ هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان دابین دەکرێت، ئێمەش هیوادارین.

بەفرین خان، ساڵانە کێشەی دواکەوتنی بودجە، ئەوەمان وەڵام داوەتەوە، سیاسەتی ئابووری بووژاندنەوەی، باسی پرۆژەکان دەکات، ئەمە پەیوەندی بە دکتۆر عەلی یەوە هەیە، کورتهێنانی بودجە، ئەوەشم وەڵام داوەتەوە، ناهاوسەنگی و جیاوازی لەنێوان هەردوو بودجەی تەشغیلی ووەبەرهێنان، ئەوەشم جواب داوەتەوە.

خاڵی 9و14 ی ڕاپۆرتی لیژنەی مافی مرۆڤ لاپەڕە 32، ئەویش ئەوەیە من لێرەوە دەڵێم بەنیسبەت سندوقی شەهیدانەوەیە، لە 2331973 ئەوە وتمان پارەیان بۆ ڕۆشتووە،154212855 سەرف کردووە، 707 و قسور ماوەتەوە، 1380 کەس موستەفید بووە، مەسەلەی 10 ملیاری ئاوارەکانمان باسکرد، بەپێی یاسای بودجەی ساڵی 2011 بڕیار درا، بەگەڕاندنەوەی فەرمانبەرانی سزا دراوان و گەڕاندنەوەی مووچەکانیان، پاش سەلماندنی ڕاست و دروستی، تا ئێستا ئەم پرۆسەیە چەندی جێبەجێ کراوە، لەگێڕانەوەی مووچەکانیان؟، وەڵڵاهی ئەوەی کەهاتووەتە وەزارەتی دارایی و پەیوەندی بەوەزارەتی داراییەوە هەیە لەوانەیە هەندێکیان لێ جێبەجێ کرابێت، ئەوەی وەزارەتی دارایی بەس ئەوەشی

کەمابێتەوە ڕەنگە تاك و تەرا بێت، بەڵام ئێمە ئەمرمان پێکراوە لەسەرۆکایەتی هەرێم، لەسەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، کە ئەو مەسەلەیە دەبێت جێبەجێ بکرێت، نابێت دوا بخرێت.

ئێمەش هەرچیەك هاتبێتە بەردەستمان جێبەجێمان کردووە، هەتا خۆم وەك وەزیری دارایی ئەو نووسراوەی کەهاتووە نووسیومە بەپەلە ئەبێت جێبەجێ بکرێت وەك خۆی، ئەگەر هەشبێت حەقە داوا بکرێت ناوەکان پێشکەش بکرێت بۆ ئەوەی بەدواداچوونی بۆ بکرێت، مەسەلەی 7500 دۆلارەکە، ئەمڕۆ باسم کرد کە بدرێت بەگوند نشینەکان وەك هاوکاری بۆ بینای خانوو، کاك سالار محمود، هەرچەندە ئەوە هەردووکی پەیوەندی بە برای بەڕێزم دکتۆر عەلی یەوە هەیە، کەداوای مەبلەغێکی کردووە بۆ سەوز کردنی گەرمیان، نۆژەنکردنەوەی قەیسەری کفری، تکام وایە بەنەزەری ئیعتیبار وەربگرێت، منیش وەك گەرمیانیەك پێم خۆشە کە ئەوە بکرێت، کاك عبدالله محمد.

دیارە ئەم پرسیارانە ئێستا هاتووە بۆم، بۆچی زەماناتە دەستووریەکان بەکار نەهاتووە لەدادگای فیدڕالی باڵا سکاڵاکاتان لەسەر حکومەتی عێراقی تۆمار نەکردووە، لەبەرامبەر ئەوەی کە بەشێکی زۆری داهاتی کوردستان لە عێراق نادرێت بەکوردستان، من پێم وایە ئەوەی موراعاتی مەبدەئی (معاملة بالمثل) دەکەن، وەچاوپۆشی لەیەکتری دەکەن، وەڵلاهی من بەڕاستی ئەو چاوپۆشیە نازانم کە دەیکەن یان نا؟.

بەنیسبەت منەوە ئەوەی کەواجب بێت کردوومەو باسیشم کردووە، ئەنجومەنی وەزیرانیش لەهاتووچۆدا بووە بۆ ئەم مەسەلەیە، ئیهتیمامێکی گەورەشی پێداوە؟، من تا ئەنجومەنی وەزیران ئاگام لەو مەسەلەیەیە؟ ئاگام لە وەفدەکانە، ئاگام لەوەعدەکانە کەدراوە، ئاگام لەوانەیە کەوەعدەکانیان جێبەجێ نەکردووە، ئەم مەوزوعە ئەمە چەند ڕۆژە ئێمە باسی دەکەین، ئەمە دیارە جارێکی تر بەهەمان شێوە هاتووەتەوە ئامانجتان چیە لەدواخستنی بودجە؟، ئایا داهاتی کوردستان تەداولی پێ ناکرێت بەناشەرعیەت، ئەگەر وانیە بۆچی دوادەخرێت؟، لەکاتێکدا کەجێگای تەخمینە، بەداخەوە بەو شێوەیەیە، من ئەوە شتێکە قەت تەسەور ناکەم شتی وا هەبێت نە هەیە نە بووە، نە دەشکرێت، بۆچی تەوزیعی ئیمیتازات ناکەن؟، هەموو ئیمتیازاتەکان دەخەنە سێکتەری کەرتی گشتیەوە، ئەم پرسیارانە تازە هاتووە من هیچ قسەیەکم لەسەری نیە، مەفروز بوو پێشتر بێت، لەدواییدا جوابەکەی دەنێرینەوە، ئەگەر لەڕێگای پەرلەمانەوە بە پرسیار بۆمان بێت، ئەوە جوابەکەی دەنێرینەوە، نەخێر من پێم وتن ئەو شتانە ئەوەی کەپرسیارەکانی بۆم نەهاتووە، یان ئەوانەی کە دوێنێ بیستم تەسجیلم کرد، ئێستا ئەوەتا وەڵامیان دەدەمەوە، بەڵام لەملاو ئەولا هەندێ شت هەیە گوێم لێ نەبوو، سێجاریش بە سەرۆکی پەرلەمانم وت و ئیعلانی کرد، وتی پرسیارەکان بنێرن، نەیان نارد، بەڵام هەر پرسیارێکی تر هەبێت لەڕێگەی پەرلەمانەوە بێت ئێمە ئامادەین وەڵامی بدەینەوە، سوپاس سەرۆکی پەرلەمان، ئەوانە وەڵامەکانی من بوون بۆ ئەو پرسیارانەی کە لێم کرابوون، وە ئەو پرسیارانەی کە لەبەردەستمدایە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، جەنابی وەزیری پلاندانان، فەرموو وەڵامەکانی خۆت بدەرەوە، باشە کاك حاجی بیلال قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوێنی پرسیارم کردووە، ئەمڕۆش بەنووسین کە دوێنێ ئێوارە تەواو بووین خۆم بەنووسین دامە دەستیان، کەچی جوابیان نەدامەوە، ناردوومە کاك سەعد وەریگرت، کەدوێنێ داوای کرد لەبەردەستم نەبوو دوایی بە تایپ بۆم هێنا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی بیلال، دەبوایە دوێنێ بیدەیتێ تا ئەمڕۆ خۆی بۆ وەڵام دانەوەکەی حازر بکردایە، فەرموو جەنابی دکتۆر علی.

بەڕێز د. علی سندی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم، کە پرسیارەکان دووبارە بکەنەوە، گەر جەنابت ڕازی بیت، باشە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، من سەرەتا دەمەوێت داوای ڕوخست بکەم لەجەنابتان کەوا بەدانیشتنەوە وەڵامی پرسیارەکان بدەمەوە، چونکە وەڵامەکان زۆرن، باشە سوپاس.

پێشەکی سوپاسی ماندووبونی هەموولایەك دەکەم، کە لە 8 ڕۆژی ڕابردوودا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ هەموو ڕۆژ تەقریبەن لەسەعات 10 ی بەیانی تا 11 شەو، ماندوبوون لەگەڵمان و هەوڵی ئەوە درا کە بودجەکە دەوڵەمەند تر بکرێت، سوپاستان دەکەین کە ئەم 8 ڕۆژە تەحەمولی ئێمەتان کرد، بەو پرسیارو تێبینیانەتان هەموو پێکەوە حەتمەن لەبەرژەوەندی گشتیدا بوو، بەڕاستی ئەمە ساڵی سێیەمە کەئێمە بەم شێوازە موناقەشەی بودجە دەکەین، لەسەر ئەوە ناچم، بەڵام حەقە بۆ ساڵی ئایندە هەموومان پێکەوە بیرێکی لێ بکەینەوە، چونکە وابزانم هەر هەموو پێکەوە تێبینیمان هەیە لەسەر ئەو شێوازە، لەلایەکی ترەوە ئەو پرسیارانەی کەکران.

بەحەقیقەت هەر بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، بەهەموو شێوازێك ئەگەر سەیری هەموو فەقەرەو ماددەکان بکەم، تێبینی دان لەسەر بابڵێین هەموو پرۆژەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە بە بەردەوام و بە پێشنیارەوە خۆی لە نزیکەی 5 هەزار پرۆژەیەك دەدات، تێبینیدان لەسەری لەماوەی چەند

ڕۆژێك ووەڵام دانەوەی کارێکی ئاسان نیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە ڕاو بۆچوونی ئەندامانی پەرلەمان زۆر بەجدی وەردەگرین وکاری لەسەر دەکەین، محاوەلە دەکەین هەر تێبینیەك کەدێت چارەسەر بکرێت، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ماددەی 86.

کاتێ پرۆژە یاسای بودجە موناقەشەی لەسەر داهات و خەرجیەکانی دەکرێت، لەهیچ شوێنێك باسی پرۆژەکان نیە، بەڵام لەبەر ئەوەی بەڕێزتان پێتان پەسەندە ئێمەش مولزەمین و وەڵام دەدەینەوە، هەندێ لەو بەڕێزانەی کەقسەیان کرد لەماوەی 8 ڕۆژی ڕاپەردوودا، لە 6/11 تا ئەمرۆ کە 6/18 سەعات 15/10 شەوە، هەندێکیان پرسیار بوون، هەندێکیان تێبینی بوون لەسەر پرۆژەکانی وەبەرهێنان، هەندێکیشیان پێشنیار بوون بۆ چارەسەرکردن، بەشێوازێکی گشتی من محاوەلە دەکەم یەك بەیەکی بەڕێزان کە پرسیاریان ئاراستەی ئێمە کردووە، وەڵام بدەمەوە.

هەندێکیان لەئەسنائی پرسیارکردنیان و تێبینی دانیان دەیان وت ئەو پرسیارە بۆ وەزیری پلاندانانە، لەکاتی دانیشتنی پێشووتر محاوەلەی ئەوەمان کردو وەڵاممان دانەوە لەکاتی خۆیدا، ئەوەی کەوەڵام نەدراوەتەوە هەوڵ دەدەم کەوەڵامی بدەمەوە، ئەوەشی کە دووبارە بێت عەفومان بکەن کە جوابی نادەینەوە، ئەگەر پێشنیار بێت، وە مومکین بێت ئەوە وەڵامی دەدەینەوە، ئەگەر پێشنیارەکەش مومکین نەبوو ئەوە وەڵامی نادەینەوە، پێویستیش ناکات ناوی ئەو بەڕێزە بهێنین و بڵێین ئەوە مومکین نیە، وەکو ئەوەی کەدیارە بەڕێزان هەموویان چەند شتێکی گشتیان هەبوو کەلەسەرەتادا وابزانم کە پێویست دەکات باسی بکەم، من دوو شتم ئامادە کردووە کە تێبینی و ڕەخنەو پێشنیارەکان وەڵام بدەمەوە، یەکێکیان پرسیارەکانی بەڕێزانە، کەوەڵامەکانیان ئامادە کراوە، ئەوی تریش مومکینە شێوازێکی گشتی بەچەند سلایدێك کەهەم باسی بودجە بکەین هەم باسی ئەو شتانە بکەین کە موشتەرەکە، وابزانم هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی کە کێشەی لەسەرە دەبێت پێکەوە بیر بکەینەوە بۆ چارەسەرکردنی، ئەگەر جەنابتان ئیجازە بدەن لە پرسیارەکانەوە دەست پێدەکەم.

بەڕێز سۆزان خان، کۆمەڵێك پێشنیاری هەبوو زیاتر لە پرسیار، من پشتگیری هەمووی دەکەم، بەتایبەت لەبواری قوتابخانە دروست کردن، کە بەردەوام بێت، هەروەها ناوچە سنوورییەکان، هەروەها ناوچە دابڕێندراوەکان.

بەڕێزان ڕاستە کەساڵی 2011 ش لە یاسای بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بڕێك کە 70 ملیار دینار بوو، بێجگە لەوەی کە بەماددەیەکی جیا، بە فەقەرەیەکی جیا، بۆ ناوچە دابڕێندراوەکان تەرخان کرا، بەڵام حەقیقەتێکیش هەیە کە لەڕێگای وەزارەتی پلاندانانەوە بۆ وەزارەتەکانی تر دابەشکرا بەسەر هەموو ئەو ناوچانەدا، بەس حەقیقەتێك هەیە ئەگەر بەڕێزتان دیقەت بدەنە لیستی پرۆژە بەردەوامەکان،

بێجگە لەو 70 مليار دينارەش، كۆمەڵێك پرۆژە هەيە كەوەزارەتەكان وەكو پرۆژەيەكی تەبيعی نەك بەشێوەيەك كەناوی لێ بنێێن پرۆژەی ناوچە دابڕێندراوەكان.

كۆمەڵێك پرۆژە هەيە كەنزيكەی 160 مليار دينارە كەوەزارەتەكان ئەو شوێنانەيان بە ماڵی خۆيان زانيوە پرۆژەيان بۆداناوە، بەهيچ شێوەيەك ئێمە لە ڕيزبەندی كردندا ئەوانەمان جيا نەكردۆتەوە، كەواتە ساڵی پار 70 مليار دينار بۆناوچە دابڕێندراوكان دانرابوو لەگەڵ ئەوەی كەهەر وەزارەتێك كەشتێكی دانابوو كۆی گشتی كردييە 160 مليار دينار، بێجگە لەوەش لەپرۆژەكانی پەرەپێدانی پارێزگاكان ديسان جارێكی تر بەشێوەيەكی تەبيعی تەعامول لەگەڵ ئەو شوێنانەدا كراوە، بێجگە لەوەش لەو پارەی كە تەكميلەی پەرەپێدانی پارێزگاكان بوو، لەپارەی موشتەقاتی نەوت، كە پار جاری يەكەم هاتە پەرلەمان جاری دووەم لەسەر ئەساسی پرۆژە ياسای بودجە ئێمە تەخويل كراين كە موصادەقەی لەسەر بكەين، لەوێشدا پرۆژە بۆ ناوچە دابڕێندراوەكان دانرايەوە.

لەبەر ئەوە ديسانەوە دەستخۆشی لە پێشنيارەكانی سۆزان خان دەكەم، بەڕێز كاك كاردۆ، ئەو پرسيارانەی كەپەيوەندی هەبووە بە بودجەی وەبەرهێنان چوار پرسيار پەيوەندی بە منەوە هەبوو، يەكێكيان: پرسيارەكە ئەوە بوو كەساڵی پار پارەی پرۆژەكان سەرف كراوە، يەكەم: نەبوونی عەدالەت لەدابەشكردنی پرۆژەدا، دووەم: بەوەی كە تەندەرين ڕاگيراوە، سێيەم: پرسياری ئەوەی كردووە كە زۆری وبۆری پرۆژەكانی وەبەرهێنان ودابەش نەكردنيان بەشێوازێكی عاديلانە، بووەتە هۆی زياد بوونی بێكاری وبێزاری، پرسيارێكی تری بەڕێزيان دەڵێت پلانی 5 ساڵەی كشتوكاڵ لە پلەی سفردايە، يەكێك لە ئەهدافەكانی (اكتفاء الذاتي)بوو كە جێبەجێ نەكراوە.

بەڕێزان سەبارەت بەو پرۆژانەی كە لە ليستی پرۆژەكان لەبەردەستی بەڕێزتاندايە، چونكە كاك كاردۆ ئەوەی ئيسارە كرد دواتريش زۆر لەخوشك وبرايان هەمان پرسياريان كردەوە، بەڵام من لەڕێگای وەڵامدانەوەی بەڕێزيانەوە هيوادارم وەڵامەكە بۆ خوشك وبرايانی تريش كافی بێت، ئێمە ليستی پرۆژەكان كەپێشكەش بەپەرلەمان كرا.

هەروەكو برای بەڕێز وەزيری داراييش ئاماژەی پێكرد، ئێمە لەكاتی پێويست پرۆژە ياسای بودجە چ لەتەشغيلی چ لە ختەو مەشاريع ئامادەمان كردبوو، بەڵام بەهۆی ئەوەی كە حكومەتی تەصريفی ئەعمال بوو، چووە ئەنجومەنی وەزيران و دوو جاريش گفتوگۆمان لەسەر كرد.

هەموو ئەو خوشك وبرايانەی كە لەئەنجومەنی وەزيرانن هەموويان مەوجودن دووجار موناقەشەی پرۆژەكە كرا بۆ ئەوەی بنێردرێتە پەرلەمان، هيچ مەبەستێكيشی لەپشت نەبووە بەهيچ شێوازێك، بەڵام پرسياری وجهە نەزەری پەرلەمانيش كرا، ئينجا پرسيارەكە تەمسيلی ڕەئی چۆن دەكات، پرسيارەكە تەنانەت لەميدياكانيش بڵاو كرايەوە، ڕەئی ياساييەكە ئەوە بوو وابزانم برای بەڕێزم كاك گۆران ئاماژەی

بەوجهە نـەزەری یاسـایی دا، کـە نـەدەبوو بنێردرێـت، لەبـەر ئـەوە دواکـەوت بۆمـانگی 5 لـە 2012/4/5، کابینەی نوێ سوێندی خوارد.

لەسەرەتای مانگی 5 ئێمە پرۆژە یاساکە بەو شێوازەی کەئامادە کرابوو ڕەوانەی پەرلـەمانمان کـرد، لەگـەڵ برادەرانی لیژنەی دارایی و ئابووری چەندین دانیشتن کرا، ئێمە هەر لەڕۆژی یەکەمەوە، لەیەکەم دانیشـتن لەگەڵیان تەوزیحماندا، وتمان ئـەم لیسـتە لیسـتی 2011/12/31یـە، لیسـتەی نـوێ هەیـە، بـەپێی بڕیـاری پەرلـەمانی کوردسـتان، بـەپێی یاسـای بودجـەی سـاڵی 2011 ئێمـە مـولزەمین کەبەشـێوەیەکی وەزری ڕاپۆرتێکی تر بنێـرین، ئەمـە 12/31 یـە لـەدوای 12/31 لـەمانگی 4 ئێمـە ئەبـدەیتمان هەیـە دەتـوانین ئەبدەیتەکـە بنێـرین، زۆریـش بەدیقـەت گفتوگۆمـان لەسـەر ئـەوە کـرد، هـیچ مەبەسـتێکی تـریش نـەبوو، بەعەلەنی وئاشکرا دەیڵێم بەڕێزیشیان دانیشتوون.

ڕەئی بەڕێزیان لەناحیەی فەنیەوە ئەوە بوو دەیانووت، ئەگەر ئێوە هاتو دوو لیستەکە ئێستا لەپەرلـەمان بێـت ڕاسـتە پەسـەند کردنـی بودجـە دواکـەوتووە، بـەڵام ئەگـەر دوو نوسـخەی لیسـتی پرۆژەکـان هـەبێت لەبەردەستی ئەندام پەرلەماندا، ئیحیتماله تۆزێك تێکەڵ و پێکەڵیەك دروسـت بکـات، بـۆ نموونـە خـەڵکێك بڵێن ئێسـتا تـۆ مـەوقیفی پرۆژەکانـت ئەوەیـە، بـەس بـۆ داوای ئـەو پارەیـە دەکـەیت، مەسـەلەن لەکاتێکـدا کـەوەزارەتی دارایـی وئـابووری بەئاشـکرا لەهـەموو مەجلسـێك، لەهـەموو ئامـادە بوونێـك، کەهاتوونەتـە پەرلەمان ئاماژەیان بـەوە داوە کـە سـاڵی دارایـی لـە 12/31 تـەواو دەبێـت، لەبـەر ئـەوە لەسـەر پێشـنیاری ئەوان، لەسەر پێشنیاری لیژنەی دارایی وئابووری، ئێمە ئیکتیفامان بـەوە کـرد، دەنـا ئەگـەر لـەبیرتان بێـت ساڵی 2011، لەکاتی موناقەشەی بودجەدا ئێمە تەوزیحماندا کەپرۆژە بەردەوامەکان حەرەکـەتیان تێدایـە، داینەمیکیان تێدایە، پارە لەسەریان سەرف دەکرێت بەبەردەوامی، هەفتە بـۆ هەفتـە مەوقیفەکـە جیـاوازە، پێشنار کرا کە ئەبدەیتێکی تازە بهێـنین، ئەبـدەیتێکمان هێنـا لـە ئەسـنائی موناقەشـەکردنی پـرۆژە یاسـای بودجـەی سـاڵی 2011، خـۆ ئەمسـاڵیش پێمـان دەکـرا بیهێـنین، بـەڵام لەسـەر تەوصـیەی لیژنـەی دارایـی وئابووری، ئیکتیفائمان بەوە کرد کەموناقەشەی ئەوە بکرێت بۆ پەسەند کردن، ئینجا ئەوە کارێکی تۆزێـك زەحمەتە بچینەوە 12/31 بەو چاوە سەیر بکەین، بەڵام واقیعی حاڵەکە وایە، لەبەر ئەوە ئێمـە وتمـان بـا نەبێتە دوو نوسخەو بەرچاو ڕوونیەك هەبێت.

نەبوونی عەدالەت لەدابەشکردنی پرۆژەکان بەحەقیقەت ئێمە هەموو سـاڵێك ئـەو کەلیمەیـە وابـزانم زۆر نسبیەتی تێدایە، من دوایی دەتوانم لە سلایدەکان پیشانی ئێوە بدەم، ئەگەر ڕێـژەی دانیشـتوانە ئەمـە بـەم شێوەیە، ئەگەر مەغدوورییەتێك بۆ نموونە لە پارێزگایەکی موعەیـەن وەك هەنـدێ لـە خوشـك وبرایـان باسـیان کـرد لـەپارێزگای دهـۆك هـەبێت، سـاڵانی پێشـووتر کۆمـەڵێك پـرۆژەی سـتراتیژی هـەبووە، ئێسـتا بەرنامەی چارەسەرکردنی هەیە، وە تاحەدێکیش چارەسەر کـراوە، ئەگـەر باسـی قەزاکانـە، ئێـوە جـەنابتان

بەمەوادی جیاو بە فەقەراتی جیا قەزای سنووری و قەزای زیان لێکەوتوو بڕێك پارەی بۆ دانراوە، تەنانەت ئێستا بۆ ناوچە دابڕاوەکانیش بەهەمان شێوەیە.

ئێمەش بەش بەحاڵی خۆمان ناڵێین ئێمە لەوێ پێرفێکتین یان لەسەدا سەد عادیلانە ئیشەکان بەڕێوە دەبەین، بەس موتەئەکید بن کە ئێمەش هەروەك جەنابتان و هەروەك کاك کاردۆش ئاماژەی پێدا، ئێمەش لەلامان مەتڵەبە کە عەدالەتەکە تەحقیق ببێت لەدابەشکردنی پرۆژەکان، بەڵام هەموو شتێکیش لەسەدا سەد ئینسان ناتوانێ تەحقیقی بکات، زۆرو بۆری پرۆژەکان کە بووەتە هۆی بێکاری وبێزاری، بەڕاستی خۆی بەتەسەوری من یان بەبۆچوونی من شتەکە بەعەکسەوەیە.

زۆری پرۆژەکان بووەتە هۆی کەمی بێکاری، هەروەها زۆری پرۆژەکان بوونەتە هۆی هیواو ئەمەل بۆ خەڵك کە تموحێکی بۆ دروست بووە کەئێستا داوای زیاتر بکات، پلانی 5 ساڵەی کشتوکاڵ لە پلەی سفردایە، وابزانم ئەوە غەدرێکە لەپلانەکە دەکرێت، پلانەکە کەموکورتی تێدایە، بەتایبەتی لەناحیەی تەمویل، وەزارەتی کشتوکاڵ، وەزارەتی پلاندانان ئێمە ئیعتراف بەوە دەکەین، پلانێك دانرابوو کەکۆمەڵێك ئەهدافی هەبوو لە 2009/1/1 دەست بەکار کرا، بۆ ئەوەی لەماوەی 5 ساڵ کۆمەڵێك ئەهداف تەحقیق بکات، لەکەمیەی ئینتاجی گەنم، لە کەمیەی ئینتاجی کۆمەڵێك بەرووبومی کشتوکاڵی، لەژمارەی ئاژەڵ کە بەخێو دەکرێت، بەڵام وابزانم غەدرێکی گەورەیە، ئەگەر بڵێین پلانەکە لە مەرحەلەی سفردایە، بەڵام ئەگەر بەرێژەی مومکینە بڵێین هەر بۆ عەدالەتیش بێت دیسان لەوێوە لە 30٪ یان 40٪ ی پێوەرەکانی خۆی تا ئەمساڵ تەحقیق کردبێت، بەڵام خۆی کەپلانێك دانراوە 10 ملیار دۆلاری بۆ لەبەرچاو گیراوە، کەدەکاتە نزیکی 12 تریلیۆن دینار، ئەو بڕە پارەیە لە بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەخیلالی ساڵانی ڕابردوو بەردەست نەبووە، لەبەر ئەوەی وابزانم ئەسبابەکانی مەعلومە، وەزارەتی کشتوکاڵ وئیمەش ساڵانە موراجەعەی پلانەکە دەکرێتەوە، دەسکاری تێدا دەکرێت، لەگەڵ ئەوەشدا سوپاسی تێبینیەکانی بەرێزیان دەکەم.

بەڕێز مامۆستا عمر عبدالعزیز، 9 پرسیاری پەیوەندی بە ئێمەوە هەبوو، لەلاپەرە 2 خاڵی 5 ئەڵێت هەڵوێستەیەك نیە لەسەر جێبەجێ نەکردنی پرۆژەکان، کەساڵانە بووە بەدیاردە، کە دەبێت لەهۆکارەکانی بپرسینەوە، ئەو بودجە زەبەلاحە لەبەردەستە بۆچی کارەکانی و ڕاپەڕاندنی سست و لاوازە، تەبیعی ئەمە پرسیارێکی عامە، وابزانم بەڕێزیان و هەموو ئەوانەشی کە لەموناقەشەی بودجە ئامادەن، هەر هەموو فیکرەیەکیان هەیە کە لەنێوان لە 50٪ تا 60٪ ی کۆی گشتی بودجەی وەبەرهێنانی ساڵی 2011 تەحقیق بووە، ئەوانەی کەتەحلیلیان کردبێت و دیقەتیان دابێت، پرۆژە بەردەوامەکانی ساڵی 2011 کەدوای 30ی حوزەیرانی 2011، کە لەوەقائیعی کوردستان پرۆژە یاسای ساڵی 2011 بڵاو کرایەوە، لەوکاتەوە تا 12/31 نزیکەی لە 80٪ی پارەی موخەصەص بۆ پرۆژە بەردەوامەکانی ساڵی پار خەرج بووە، ئەوەی کە

کەمی تێدا خەرج کراوە پارە پێشنیار کراوەکانی ساڵی 2011 بوون، بۆ هۆکارەکەی ئەوەیە کە لە 7/1 تەوە تا 12/31، کە دەکاتە 5 مانگ ماوە هەبووە بۆ پرۆژە پێشنیار کراوەکان، کە نزیکەی لە 23٪ی پارەی موخەصەص بۆ پرۆژە پێشنیارکراوەکان خەرجکراوە.

لەبەر ئەوەش ماوەی سەرەکی بووە، ئینجا ئەگەر هۆکاری تریش هەبێت، ئەگەر هۆی هونەری هەبێت یان هۆی تری یاسایی، بەڵام کە ساڵی پار ئەگەر کۆی گشتی بودجەی وەبەرهێنان 4,2 تریلیۆن دینار بووە، ئەگەر نزیکەی 55٪ یان 60٪ی تەنفیز کرابێت، ئەوە دەکاتە 2,1 یان 2,2 تریلیۆن دینار، کە دەکاتە نزیکەی 2 ملیۆن دینار کەلە پرۆژە خەرجکراوە لە ساڵی 2011، جا 2 ملیۆنیش ڕەقەمە وابزانم بەهەموو پێوەرێك، تەبیعی هۆی تریش هەیە کە بەعام وابزانم لەناو سلادیدەکان باسی دەکەین، چونکە هۆی تریش هەیە بۆ دواکەوتن ئەویش حەقیقەتێکە.

خاڵێکی تر کە بەڕێزیان ئاماژە بەوە دەکەن و دەڵێن بۆچی بودجەی تەشغیلی بە بەراورد لەگەڵ بودجەی وەبەرهێنان ساڵ بەساڵ لەزیاد بووندایە، بەڕێزان یەکێك لەو هۆیانەی کە میزانیەی تەشغیلی زیاد دەکات، کە پرۆژە دروستکرا ئەویش ئەگەرێکە کە دەبێتە هۆی زیاد بوونی میزانیەی تەشغیلی، ئەگەر 500 قوتابخانەی تازە دروستکران ئایا ئەمە هۆکار نابێت بۆ زیاد بوونی میزانیەی تەشغیلی، ئەمانە هەمووی پێکەوە ڕەبت دەبێت پێکەوە زیاد بێت، بۆیە دەبێت زانستیانە باسیان بکەین، ئەگەر بمانەوێت خەڵکی کوردستان تێبگەن و سورەتێکی وازحیان لەلا دروست بێت، کەبۆچی میزانیەی تەشغیلی بەو شێوەیەو میزانیەی پرۆژەکان بەو شێوەیە، ئێ ئەوانە ڕەبتیان بەیەکەوە هەیە، کە قوتابخانە دروست بکەین دەبێت مامۆستا دابمەزرێنین، کەئەوەش میزانیەی تەشغیلی دەوێت، لەنەخۆشخانە.

هەروەها لەپرۆژەی تریش پرسیاری ئەوەی کەئایا پرس بەوەزارەتەکان دەکرێت، هەماهەنگی هەیە؟، وەڵام بەڵێ بەپێی یاسای ژمارە (7)ی ساڵی 2006ی پەرلەمانی کوردستان، کە وەزارەتی پلاندانان لەسەر ئەساسی ئەو دامەزراوە، وەزارەتی پلاندانان مولزەمە، یەعنی ئێمە موخەیەر نین، ئێمە مولزەمین و پیشانی دەدەین و ئیسپاتی دەکەین، کە ئێمە مولزەمین هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکان بکەین، بەڵام لەناو وەزارەتەکان شەرت نیە ئێمە ئەو ئیلتیزامەی کەهەمانە لەکاتی پیادەکردندا، ئەو هەماهەنگیە لەگەڵ شەخصی وەزیری مەعنی بکرێت، بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان لەزۆربەی وەزارەتەکان هەیە، یان شتێك هەیە بەناوی ڕەدیف ئەوان بەکارەکە هەڵدەستن، داخلی هەر وەزارەتێك چۆن بەڕێوەدەچێت، پەیوەندی بەئێمەوە نیە، ئەگەر نا سەد دەرسەد دڵنیا بن کە هەماهەنگیەکە هەیە، خانوو بۆ کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوکان بەردەوامە لەدروست کردن، وابزانم پێویست ناکات بچمە ناو تەفاصیلەوە.

دیسانەوە پرسیار لەسەر ناوچە سنووریە زیان لێکەوتووەکان هەیە، پرسیارێکی تری لەسەر ناوچەی شارەزوورە، لەپرۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2012 سایلۆیەکی 40 هەزار تەنی بۆ ئەو ناوچەیە پێشنیار

کراوە، بەڵام لەحەقیقەت ئەبێت ئەوەش بڵێین کە پرۆژە پێشنیار کراوەکان لیژنەی دارایی کۆمەڵێك تێبینیان هەیە، بەتایبەتی لەکاتی تەوقیتی کاتەکەی ئێستا، کە ئێمە ئێستا وانزیك دەبینەوە لەکۆتایی مانگی 6.

بەڕێز ئارام قادر، چەند تێبینیەکی هەبوو لەسەر بودجەی تەشغیلی، بەڵام دواخستنی بودجە دەڵێت هیچ پاساوێکی نیە، دەتواندرا کەزووتر بنێردرێت، وابزانم کەهەموو موتەفقین کە ڕەئی بەڕێزیان دروستە، ئێمەش هەروا دەڵێین، وابزانین کە هەموو موتەفقین کەبۆ ساڵانی ئاینده ئەوە چارەسەر بکەین، بەڕێزیان ئاماژەی بەهەندێ ژمارە کردووە، کە بە حەقیقەت نامەوێت بچمە سەر ئەو تەفاصیلە دەقیقانەی کە موقارەنەی نێوان بودجەی تەشغیلی لەگەڵ بودجەی پرۆژەکان بکەم، بەڵام بەڕێزیان شتێکی زۆر سەرنج ڕاکێشیان باسکرد.

کاك ئارام پرسیارێکی باس کرد، کەوابزانم بەنیسبەت حکومەت و پەرلەمانیش، بەنیسبەت خەڵکی کوردستان مەوزوعێکی گرنگە، ئەویش دەڵێت لەهەموو عالەم هەندێ وەزارەت هەیە، کەوەبەرهێن وەبەرهێنن وداهاتیان دەبێت بۆ حکومەت، بۆ وەزارەتەکانی ئێمە ناگەنە ئەو ئاستە، من دەمەوێت لەوەڵامی ئەوەدا ئەوە ڕوون بکەمەوە، هەموو وڵاتە پێشکەوتووەکانی جیهان داهاتی ژمارە یەکیان باجە لەسەر هاووڵاتیان، کە ئەم باجە بگرە لەسەر کڕینی قەڵەمێك باجی لەسەرە کە هەموو هاووڵاتیەك بەشداری تێدا دەکات، تا دەگاتە هەموو شتێکی تر، تەنها لەوڵاتانی ئەم ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە، وڵاتی عێراقیش بەهەرێمی کوردستانەوە کە ئێستاش ئێمە پێشووتر تا ساڵی 2003 پشتمان بە داهاتی خاڵە سنوورییەکان بەستبوو، لە ساڵی 1992 تا 2003 بەو شێوازە وڵات بەڕێوە دەچوو، بەشێکیشی کەوتبووە سەر بڕیاری نەوت بەرامبەر بە خۆراك، لە ساڵی 2003 تا ئێستا هەرێمی کوردستان تەبیعی عێراق بەهەرێمی کوردستانیشەوە، پشتی بەستووە بەداهاتی نەوت، وەهیچ باجێك لەسەر هاووڵاتیان نیە، ئەگەر هەشبێت لەچەند بوارێکی دیاریکراو هەیە، مەقصەدم ئەوە نیە کە سفرە، بەڵام ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ وڵاتانی تر کەداهاتیان هەیە، بە وڵاتە پێشکەوتووەکان بە ئەڵمانیا، ئەمریکا، سوید، بە هەر وڵاتێك کەدەڵێن داهاتی سەرەکی باجە.

بەڕێز کاك عبداللە حاجی محمود، پرسیار دەکات بۆچی پرۆژەی قورس ودرێژخایەن بەمانای گەورە وستراتیژی بۆچی ئەو پرۆژانە لەناو لیستی پرۆژەکاندا نین؟، بەراستی هەر لەبەر ئەوەیە کە بودجەیان زۆرە، ئێمەش پێمان باشە کە وەزارەتی ئێمە لەگەڵ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە ماستەر پلانێکی ڕێگاو بانمان هەیە، ماستەر پلانی ڕێگاو بان بۆ هەموو هەرێمی کوردستان، بەستنیان بە های وەیەوە، بەخەتی سەریعەوە، بەڵام نزیکەی 3,3 ملیار دۆلار تەکلیف دەکات، مومکینە تەنها دیزاینەکەی چەند ملیۆن دۆلارێکی تێ چووە، تا گەیشتووینەتە ئەو مەرحەلەیە، پشتگیری بەڕێزیان دەکەین، بەڵام سەبەبەکە

مەحدوودیەتە نەك ئەوەی كەئێمە بیرمان لێ نەكردبێتەوە، كە پرۆژەی ستراتیژی هەبێت، لە پلانی كشتوكاڵیدا دەڵێت چی هەیە.

بەڕاستی برادەری تریش كاك عدنان و چەند برادەرێكی تر پرسیاریان لەسەر بەنداوەكان هەبوو، ئەگەر غەڵەت نەبم، بەڕێز كاك عبدوڵای حاجی مەحمودیش پرسیار دەكات، دەڵێت لە پرۆژە پێشنیار كراوەكانی ساڵی 2012 ی وەزارەتی داد، زنجیرە یەك هاتووە دیزاین و دروستكردنی كۆمەڵگای فەرمانگە دادییەكانی هەولێر، هەروەها لە لیستی پرۆژە بەردەوامەكانی 2012، زنجیرە یەكی لیستی پرۆژەكانی وەزارەتی داد هاتووە دیزاین ودروستكردنی بەڕێوەبەرایەتی گشتی فەرمانگە دادییەكان لەهەولێر، ئەڵێت ئەمانە جیاوازن یان یەكن، وەڵامی بەڕێزیان ئەم دوو پرۆژەیە لە دیزاین و دروستكردنی كۆمەڵگەی فەرمانگە دادییەكانی هەولێر، بەگوژمەی 2 ملیار و 500 ملیۆن دینار، بەڵام ئەم پرۆژەیە كە لەبەردەوامەكانی ساڵی 2011 هەیە ئەوە لە پێشنیارە، بەس ئەمەی دووەم كەناوی پرۆژەی دیزاین ودروستكردنی بەڕێوەبەرایەتی گشتی فەرمانگە دادییەكانە، بەگوژمەی 4 ملیار دینار، كەوا دوو پرۆژەی جیاوازن.

لاپەڕە 10 پرسیاری كردووە، بنكەی لاوان لەچۆمان لاچووە، دەڵێت ئایا ڕەئی خەڵكی ئەو ناوچەیەو پێویستی ناوچەكە لەبەرچاو گیراوە، لەو موناقەلەو لابردنەدا؟، كاتی خۆی لەسەر چ بنەمایەك دانراوەو پاشان لابراوە، بەڕێزان دیسان دەگەڕێمەوە سەر یاسای ژمارە (7)ی ساڵی 2006ی پەرلەمانی كوردستان ئەركی ئێمە ناسراوە، پرۆژە سەر بەوەزارەتێكە، هەر پرۆژەیەك لەهەر ناوچەیەك دائیرەی خۆی هەیە، وەزارەتی مەعنی خۆشی هەیە، ئەسبابی موجەبە بۆ ئەوەی پرۆژەیەك داخڵ بكرێت، مەعلومە كەداواكاری خەڵكە، یان داواكاری ئیدارییەكانە، ئینجا دائیرەی مەعنی هەڵدەستێت بە بەرزكردنی داواكە بۆ وەزارەتی خۆی و وەزارەتیش تەنسیق دەكات لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان بەو شێوازە پرۆژە داخڵ دەكرێت، یانیش مومكینە لەڕێگای سەرۆكی یەكەی ئیداری بگات، چ بەڕێگای پارێزگا بێت، یان وەزارەت، یەعنی یان دائیرە یان سەرۆكی یەكەی ئیداری، كە پرۆژە لادەبرێت وەك لە ئەسنائی موناقەشاتی ڕۆژانی ڕابردووش عەرزی ئەو كیتابەم كرد، وەزارەتی مەعنی خۆی داوای لابردنی پرۆژەكەی كردووە، ئەگەریشیان هەبووە بۆ ئەوە، كە پرۆژەكە لا دەبرێت وەزارەتی مەعنی ئەو دائیرەی كەلەوێیە، وابزانم حەتمەن دەبێت ئەسبابی موقنعی هەبێت.

بەڵام لەبەر ئەوەی كە چەندین خوشك وبرا لە ئەسنائی پرسیارەكان تێبینیان لەسەر ئەو بابەتە هەبوو، بەنیسبەت قەزای چۆمان، من پێشنیار دەكەم بۆ لیژنەی دارایی و ئابووری، چونكە ئێستا بڕیار بەدەست جەنابتانە، كە ئەو پرۆژەیە بگەڕێندرێتەوە جێگای خۆی، چونكە جەنابیشیان كاك دكتۆر ئەحمەدیش ئەوەی لا مەتڵەبە، زۆر بەڕێزی تریش باسی كرد، ئێمەش پشتگیری لێ دەكەین، بەڵام سەبەبەكەش وەزارەتی مەعنی بووە.

لەلاپەڕە 10 دیسان پرسیار، بەڕێزان ئەڵبەتە ئێمە دڵمان بەوە خۆشە کەلیژنەی دارایی و ئابووری لەماوەی زیاتر لە 30 ڕۆژ پرسیاریان ئامادە کردبوو، وتمان کەئەمە هەموو پرسیارەکانە، بەڵام وەڵڵاهی پرسیارەکانی کاک دکتۆریش هەر بەقەد نیوەی پرسیارەکانی لیژنەی دارایی وئابوورین، لاپەڕە 10ی پرسیارەکانی دەڵێت لەزنجیرەی 9 ی پرۆژە بەردەوامەکان، لە پرۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی ناوخۆ دروستکردنی بەڕێوەبەرایەتی قەزای ڕەواندوز، لەگەڵ بنکەی پۆلیسی ڕەواندوز، هەولێر، سۆران، ڕەواندوز، واتە ڕەواندوز لێرەدا بووە بەناحیە، لەکاتێکدا کە ئێستا ڕەواندوز قەزایە و پارساڵیش دووبارە ببوویەوە، من پاریش ئەم سەرنجەمدا، کاتی خۆی ڕژێم ئەویی لەقەزاوە کرد بە ناحیە، بەڵام دوای ڕاپەڕین حکومەتی هەرێم جارێکی تر کردییەوە بە قەزا، پرۆژەی دروستکردنی بەڕێوەبەرایەتی قەزای ڕەواندوز لە هەولێر، لەقەزای ڕەواندوزە، ڕاستە، لەبەر ئەوەی ئەو هەڵەیەی کەجەنابیان تێبینیان کردووە لەجێگای خۆیەتی، ئێمە داوای لێبووردن دەکەین خۆزگە بمانتوانیایە زۆر زیاتر پرۆژە بۆ قەزای ڕەواندوز دابین بکەین، ئەگەر نا لە هەڵەیەکی مەتبەعی وابزانم کێشەیەکی گەورە نیە.

ژمارە (1و 2و 3) لە پرۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی پێشمەرگە نووسراوی فەوجی 2 یەکەی 104، فەوجی 3 یەکەی 114، فەوجی 3 یەکەی 106، مەبەست چیە هیچ پێشگر و پاشگریان نیە، ئایا پرۆژەکە دروستکردنە یان نۆژەنکردنەوەیە؟، یان شتی ترە، هیچ ڕوونکردنەوەیەکی لەگەڵ نیە، تەنها وانووسراوە بۆیە داوای ڕوونکردنەوە دەکەین، وە داوای پلان بۆ دواکەوتنی پرۆژەکان دەکەین؟، وەڵام لە زنجیرە (1و 2و 3)ی پرۆژەکانی وەزارەتی پێشمەرگە:

یەکەم: دروستکردنی بینای فەوجی 2 یەکەی 104 ـە.

دووەم: فەجی 3 یەکەی 114 دروستکردنی بینایە.

سێیەم: دروستکردنی بینای فەجی 3 یەکەی 106، پرسیاری لاپەڕە 11 بنکەی لاوان لەچۆمان ئەوەمان باسکرد، پرسیاری لاپەڕەکانی تر دیارە پەیوەندی بەوەزارەتی داراییەوە هەیە، لاپەڕە 17 تەرخانکردنی بڕی پارە بۆدابین کردنی خانوو و شوێنی نیشتەجێبوون بۆ هاووڵاتیانی کەمدەرامەت و سندوقی قەرزی بچووک، ساڵی 2011 بڕی 250 ملیار دینار بۆ دروستکردنی خانوو وشوێنی نیشتەجێبوونی هاووڵاتیانی کەم دەرامەت تەرخانکرا، بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، تەفعیل کردنی یاسای ژمارە(7)ی ساڵی 2008 و دابەشکردنی بۆ کرا لەسەر هەر سێ پارێزگاکە و ئیدارەی گەرمیان، کە لە لیستی پرۆژە بەردەوامەکان، ئاماژە بە گوژمەکان و خزمەتگوزاری پێویست بۆ خانووەکان کراوە.

پرسیارەکانی کاک عبدالقادر بازرگان، بەڕێزیان دەڵێت حەقە وەزارەتی دارایی نەبێتە بەدیلی وەزارەتەکانی تر، وە خیبرەکانی ناو وەزارەتەکانی تر، ئێمەش پشتگیری لێ دەکەین، وابزانم وەزارەتی دارایش ئەو بەرنامەجەی نیە، ئەگەر هەندێ پرۆژە هەبووبێت لەوێ ئێستا وردە وردە تەسفیە دەکرێت،

پرسیاری دووەم: هەندێ پرۆژەی كۆن هەیە هی ساڵانی 2003 و 2005 و تا 2009 ئەم پرۆژانە تا ئێستا تەواو نەبوون، تكا لەنوێنەری حكومەت دەكەم ئەم پرۆژانە كەی تەواو دەبن، بەڕێزان ئێمە 3162 پرۆژەمان هەیە، ئەمانەی كە لەبەردەستی ئەندامانی پەرلەمانن ئێمە لەوێ 34 پرۆژەمان جیا كردۆتەوە، ناویشمان لێ ناون پرۆژە دواكەوتووەكان، مەبەستیشمان ئەوە بووە كە ئەمانە وەزعێكی تایبەتیان هەیە، پرۆژە هەیە هی ساڵی 2009 یە، هەیە ساڵی 2010 یە، هی ساڵی 2011 یە، بەڵام یان ئەمە لەزمنی ماوەكەیەتی، یان دواكەوتنێكی هەتا حەدێك مەعقولی تێدا هەیە، بەڵام ئەو 34 پرۆژەیە وەزعێكی تایبەتیان هەیە، هەیە لەو پرۆژانە لە دادگایە، كەقەزییەی لەسەرە نە وەزارەتی دارایی، نە ئێمە، نە وەزارەتی مەعنی ناتوانین لای بدەین، بەڕێزیشتان داوای لیستی پرۆژەكان دەكەن، من ناتوانم بۆتان نەنێرم، لەبەر ئەوە ئەگەر ساڵی ئایندەش هەندێ پرۆژەی لەو بابەتە هەبوو، تكام وایە سەبەبەكە مەعلوم بێت، هیچ سەبەبێكی تر نیە، بەرێزی دەپرسێت، زیاتر بابەخ بە پرۆژەكانی وەزارەتی پەروەردە بدرێت، چونكە لە ئێستادا بەلانی كەم نزیكەی 300 قوتابخانە حكومەت بە ئیجاری گرتووە، من ئیزافەتەن بۆ پرسیارەكەی جەنابی دەڵێم بێجگە لەو ئیجارانەش حكومەت ئیحتیاجی بە 3000 قوتابخانەی تر هەیە، یەعنی 30 ئیجارە و 3000 هەزاری تریش بەلانی كەمی مەتڵەبە، بەپێی هەموو داتاو ئیحصائیەكان، پرۆژەش هەیە بۆ چارەسەركردنی ئەوە كە كاتی دەوێت و پارەشی دەوێت، حاڵی حازر نزیكەی 500 قوتابخانە لەژێر دروستكردندایە، بەرێزیان ئەڵێت پرۆژە هەیە پێشتووتریش هەبووە لەساڵانی ڕابردوو كەچی ئەمساڵیش هەر هەیە، پارەشی بۆ دانراوە لە پار و لە ئەمساڵیش، بەعزێكیان چووەتە بواری جێبەجێكردن، هەندێكی تریان نەچووە، بەڕێزان كەناوی پرۆژە چووە ئەم لیستەوە، لەبەرامبەریدا پارەی بۆ دانرا، حەق وایە كە بەو شێوەیە تەرح بكرێت، كە ئەم پارەیە مانای وانیە حجز كرا، لەناو قاسەیەك دانرا یان، ئەم پارەیە یەكەم: بابڵێین بودجە شتێكی تەخمینیە، ئەم ڕەقەمەی كەلەبەرامبەری دادەندرێت مومكینە سەرف بكرێت یان سەرف نەكرێت، كە سەرفكرا، تەئشیر دەكرێت، كۆمەڵێك موستەنەدات دەبێت لەوەزارەتی دارایی و لە لیستەكانیش تەئشیر دەكرێت، لەبەر ئەوە چەند پرۆژەیەك هەیە، ساڵی 2011، سێ ملیاری بۆ دانراوە، بابڵێین خەرج نەكراوە، ئەمساڵیش هێشتا دەست بەكار نەبووە، ئەگەر ئەمساڵ 3 ملیاری بۆ دانراوە، مانای ئەوە نیە كە سێ ملیار دیناری پار هی ئەو پرۆژەیە كەدانراوە پارەكەی خوراوە جارێكی تر بۆی دادەندرێتەوە، نەخێر؟، ئەگەر ئەو پرۆژەیە سورعەتی خۆی وەربگرێت، پارەكەی خەرج بكات مومكینە پارەی تریشی بۆ سەرف بكرێت، لە ئەمساڵدا بەپێی موناقەلات بەپێی یاسا و ڕێساكان، بۆ ئەوەی كە كارەكانی ڕانەوەستێت، بەڵام كەدواكەوتن هەبێت بەهەر ئەگەرێك بێت دێینە سەر خاڵەكانی دواكەوتنیش بەشێوەیەكی گشتی.

بەڕێز کاك کاروان صالح، پرسیاری لەسەر دیسان ڕاپۆرتەکانی وەرزی هەیە، کەدوایی باسی دەکەین، ئەوانەی کە پەیوەندی بەئێمەوە هەبووە لەسەر پێشینەی خانووبەرەو پرۆژەی دروستکردنی دوو نەخۆشخانە لە هەولێر دەکات، کە پێداویستیەکی گرنگە، وابزانم هەمووشمان موتەفقین کەشاری هەولێر پێویستی بەنەخۆشخانەی زیاتر هەیە، ئەوانەشی کەهەن پێویستە نۆژەن بکرێنەوە، بەپێی ئیمکان بەشێوازێك کەکار لەسەر خزمەتگوزارییەکانیان نەکات.

بەڵام حەتمەن ئیتیفاقێك هەیە وابزانم لەنێوان زۆربەی ئەندام پەرلەمانەکان کە لەناو بودجەی ئەمسالّدا بەشێوازێکی زیاتر ئەو مەوزوعە باس بکرێت، بەڵام حەقیقەتێکیش هەیە دیسانەوە کە لەئەسنائی وەڵامدانەوەکانیش ئاماژەم پێدا لەڕۆژانی ڕابردوودا، کە وەزارەتی تەندروستی یەکێکە لەو وەزارەتانەی کە کۆمەڵێك پرۆژەی زۆری هەیە کەدواکەوتووە، دواکەوتووە نەك بەمانای 2003 و2005، بەڵکو بە مانای 2009 و 2010 و2011.

ئێمە شتەکان وەك خۆی باس دەکەین، کەباسی دەکەین مەبەستمان لێی چارەسەرکردنە، ئەگینا مومکینە ئەگەری خۆی هەبێت، وەزارەتی تەندروستی لەلیستی پرۆژە بەردەوامەکانی خۆی نزیکەی 940 ملیار دینار پرۆژەی بەردەوامی هەیە، تەنها لەشاری هەولێر 3 پرۆژەی نەخۆشخانە هەیە، کە لەساڵی پارەوە پەسەند کراون، هەتا ئێستا نەچوونەتە بواری جێبەجێکردن، لەشاری سلێمانیش پرۆژەی وا هەیە، لەشاری دهۆکیش هەیە، ئێمە ئێستا لەئەنجومەنی وەزیران بەشێوازێکی موکەسەف کاری لەسەر دەکەین، کە چۆن پارەی وەزارەتی تەندروستی بدرێت، مومکینە ئیمکانیاتی هەندەسی ئەوان زیاتر کێشە لەوێ هەبێت، لەبەعزێك حاڵەتدا کێشەی نرخ هەیە، پرۆژەیەك کەساڵی 2009 دیزاین کراوە، لەساڵی 2010 چووەتە تەندەرین نرخەکەی بەرز بووەتەوە کەس ئەو نرخەی نەداو، بەهەرحاڵ ئەمە کێشەیەکە کە بەشێوازێکی گشتی دەبێت چارەسەر بکرێت، تەنها کێشەی هەردوو نەخۆشخانەی کۆماری وڕزگاری نیە، کە ئەوانیش تەبیعی ئیحتیاجیان بەوە هەیە کە چارەسەر بکرێن.

بەڕێز کاك اسماعیل گەلاڵی، پرسیاری یەکەم: گەڕانەوەی بنکەی وەرزش و لاوانە لەچۆمان، پشتگیری پێشنیارەکە دەکەین، پێشتریش باسمان کرد، دووەم: ئایا نا هەماهەنگی هەیە لەنێوان وەزارەتی پلاندانان ووەزارەتەکانی تر، وەڵام نەخێر هیچ ناهەماهەنگیەك نیە؟، سێیەم: وەزارەتی شەهیدان دەڵێن پرۆژەمان بۆ دانراوە بێ ئاگاداری ئێمە لەلایەن وەزارەت دانراوە، تەئکید بن و پشت ڕاستتان دەکەمەوە یەك دوو نموونەش باسکرا، نووسراوەکانی وەزارەتی شەهیدانمان پیشانی خۆتان دا کەلەسەر داوای خۆیان بووە، تەبیعی ئێمە بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان لەکاتی هەماهەنگی کردندا لەگەڵ وەزاراتی مەعنی ئێمە بە تەنها لەگەڵ وەزارەتەکان دانانیشین ئێمە سێ لایەنە دادەنیشین، وەزارەتی دارایی و پلاندانان وئینجا وەزارەتی مەعنی، چونکە ئێمەش بەتەنها بۆمان نیە ئیتیفاق بکەین لەگەڵ وەزارەتێکی مەعنی و پرۆژەیەکی بۆ

داخڵ بکەین، ئەگەر وەزارەتی دارایی موعتەرز بێت تەبیعی وەزارەتی دارایی لەم حاڵەتەدا ناکاتە شەخصی بەڕێز وەزیری دارایی، بەڵام دەکاتە شەخصێکی موخەوەل لەوەزارەتی دارایی چ بەڕێوەبەری گشتیەکە، یان هەر ئاستێکی هەبێت، کەبەشدار دەبێت لەو کۆبوونەوانە، وەزارەتی شەهیدانیش هەروەها شەرت نیە کە شەخصی بەشداربوو لە کۆبوونەوەکە وەزیری شەهیدان بێت.

بەڕێز هاژە خان، پرسیاری لەسەر پرۆژە دواکەوتووەکان هەبووە، وەڵامی سەبەبی دواکەوتنی یەك بەیەکی 34 پرۆژەکەمان بەنووسراوی ڕەسمی تەسلیم بە سکرتارییەتی پەرلەمان ولیژنەی دارایی و ئابووری کردووە، هیوادارم کە پێی بگات و بیبینێت، هەندێ هۆ هەیە یاساییە، هەندێکی تریان هەندەسیە، بەڕێزیان پرسیاری لەسەر پرۆژەکانی وەزارەتی تەندروستی هەبوو، کە باسم کرد پێشتر، لەپرۆژە پێشنیارکراوەکان دوو سایلۆ لەبەرچاو گیرابوو، کەلەپارێزگای هەولێر وپارێزگای سلێمانی، ئەوە دەمێنێتەوە لەسەر ئەوەی کە پرۆژە پێشنیارکراوەکان چ بڕیارێکی لەسەر دەدرێت.

هەروەها چەند ڕێگایەك کەئاماژەی پێدا لە ڕەواندوز، کە دیسان چەند پرۆژەیەك هەیە لەپێشنیار کراوەکان، دروستکردنی ڕێگای هەولێر – مەخمور، بەدرێژی 16 کلیۆمەتر لەئارادایە، دروستکردنی سایدی دووەمی ڕێگای دەربەندیخان – کەلار، لەگەڵ پردەکان 65 کلیۆمەترە، لەگەڵ نۆژەنکردنەوەی سایدە کۆنەکە، لەقۆناغی یەکەم 35 کلیۆمەتر داخڵ کراوە، یەکەی چارەسەرکردنی ئاو ژمارە 4 شاری هەولێر بڕی 260ملیار دینارە، قۆناغی یەکەمی داخڵ کراوە.

دروستکردنی ئاوەڕۆی قورس لە شاری هەولێر قۆناغی یەکەم کە گوژمەکەی 240 ملیارە داخڵ کراوە، لەپرۆژە بەردەوامەکان ڕاستە هەندێك پرۆژە تەواو بوون و ئیستلامی سەرەتاییان بۆ کراوە، ئیستلامی سەرەتایی دەکاتە ئیستلامی هەندەسی، لیژنەی هەندەسی، بەڵام لەڕووی داراییەوە پاکتاوی بۆ نەکراوە، بۆ نموونە قوتابخانەی 18 پۆلی کاوڵکان لەڕەواندوز کەتائێستا حسابی دارایی تەسویەی دارایی خیتامی بۆ نەکراوە، هەتا ئەو لەحزەیەی کەتەسویەی دارایی بۆ نەکرێت، تەنانەت ئەگەر بەکاریش بێت قوتابخانەکە ئێوە هەر لەلیستی پرۆژە بەردەوامەکان دەیبینن، چونکە وەزعێکی مالی موعەیەنی هەیە، بەڕێز ئاسۆ کەریم، پرسیاری لەسەر پرۆژە تەواو بووەکان هەبوو، کە ئەو پرۆژانەی خەرجیان سفرە، ئەوە وابزانم تەوزیحمان داوە بۆ سکرتارییەتی پەرلەمان و بەنووسراوی ڕەسمیش لەڕۆژی 2012/6/12 ئاگاداری سکرتارییەتی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستانی بەڕێز وسکرتارییەتی پەرلەمانمان کردووە، لەلیستی ئەو پرۆژانەی کەتەواو بوون، وە لیستی ئەو پرۆژانەی کەئێستا دەستبەکار بوون کە مەوقیفەکە گۆڕاوە، هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکان باسکرا.

بۆچی دیزاین و پرۆژەی چاکسازی نەوجەوانان گواستراییەوە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە لەدهۆك، سەبەبەکەی ئەوەیە کە وەزارەتێکی پسپۆڕەو لەسەر داواکاری وەزارەتی مەعنی بووە، ئاماژەیان

بەپرۆژەیەك داوە لە سلێمانی کە دەڵێت چەندجار دواکەوتووە، بەڵێ ڕاستە هەر لەمەرحەلەی دیزایندا دیارە ئەو کۆمپانیایەی کە خەریکی دیزاین بوو بۆ پرۆژەکە کارەکەی بەدروستی ئەنجام نەداوە، غەراماتی تەئخیری کەوتووەتە سەر، کارەکەی لێ سەندراوەتەوە.

بەڕێز کاك برهان، ئەڵێت چ جۆرە ئیجرائاتێك هەیە بۆ ئەو پرۆژانەی کە جێبەجێ نەکراون لەوەزارەتەکان، تەبیعی ئیجرائات من تەسەور ناکەم کەهیچ وەزارەتێك هەبێت کەخۆی تەمەنای ئەوە بکات کە پرۆژەکانی دوا بکەوێت، بەڵام لەدوو لایەنەوە موتابەعەی لەسەرە، یەکێکیان لە فەرمانگەی بەدواداچوونی پرۆژەکان، لێرەدا باسی جێبەجێکردن دەکەین، مومکینە جانبی مالیەکەی بەتایبەتی قەنەواتی تری هەبێت، بەڵام جانبی هەندەسی پرۆژەکان فەرمانگەی بەدواداچوونی پرۆژەکان و هەروەها وەزارەتی پلاندانان فەرمانگەی بەدواداچوونی گشتی پرۆژەکان کە بەدواداچوون دەکەین، ئەگەر کارەکەی مەعلوم بێت، ئەگەر ئەگەرەکەی موقنع بێت لەلایەن وەزارەتەکەوە ئەوە مومکینە داوای تەمدید بکات، لە ئەو ماوەی کەبۆی تەخصیص کراوە، ئەگەر پەیوەندی بە کۆمپانیاو بەڵێندەرو جێبەجێکارەوە هەبێت، ئەوە ئیجرائاتی یاسایی لەگەڵ دەکرێت، کە لە ئینزارەوە دەست پێدەکات، هەتا دەگاتە لیستی ڕەش و کارەکەی لێ دەسەندرێتەوە، ...

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

هەندێ لە برادەران دەڵێن هیلاك بووین، تەرکیزمان نەماوە، ئێمەش پێمان باشە کە دوای بخەین بۆ بەیانی سەعات 10 تا ئەوکاتە بەخواتان دەسپێرم.........

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سوره**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (32)

سێ شەممە ڕێکەوتی 19\6\2012

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (32)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2012/6/19

کاتـژمێر (10)ی پـێش نیـوەڕۆی رۆژی سـێ شـەممە رێکـەوتی 2012/6/19 پەرلـەمانی کوردسـتان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز د. حسـن محمـد سورە جێگری سەرۆك و، بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـداللە سـکرتێری پەرلـەمان, دانیشـتنی ژمـارە (32)ی خـولی سێیەم, ساڵی (2012) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموارکراوی سـاڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمـارەی (32)ی خـولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2012/6/19 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بووون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2012 .

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بـەناوی گـەلی کوردسـتان، دانیشـتنی ئـەمرۆمان دەسـت پـێ دەکـەین، پەرلـەمانی کوردسـتان خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن، سـاڵی سـێیەم، خـولی گرێـدانی دووەم، ژمـارەی دانیشـتن 32، ڕۆژی دانیشـتن 2012/6/19

بەرنامەی کار:

بە پێی حوکمەکانی بڕگە 1ی ماددەی 20 لە پـەیڕەوی ناوخۆیژمارە 1ی هـەموار کـراوی سـاڵی 1992 ی پەرلەمانی کوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیـاری دا بەرنامـەی کـاری دانیشـتنی ژمـارە 32 ی ئاسـایی خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن لـە کـات 10 ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێکـەوتی 2012/6/19 بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بووون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2012 .

ئێستاش بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ناوی ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەخوێنێتەوە کە موڵـەت بـوون یان ئامادە نەبوون با بفەرموێ.

بەڕێز د.حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی لە دانیشتنی ژمارە 31ی ئاسایی لە 6/18/ 2012 مۆڵەت بوون یان ئامادە نەبوون:

شەش ئەندام بوون و هەموویان مۆڵەت بوون ناوەکانیان ئەوانەن:

پەیام احمد محمد

حمە سعید حمە علی

حازم تحسين

عبدالسلام مصطفى

یاووز خورشید

صباح محمد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

دێینە سەر گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2012 ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆکردنی پرۆژە و بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2012 لیژنەی دارایی فەرموون بۆ شوێنی خۆتان بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان و وەفدە یاوەرەکەی دەکەین بەخێر بێن، بەڕێز جەنابی وەزیری پلاندانان بەردەوام بە لەسەر تێبینی و ڕوونکردنەوەکانت.

بەڕێز علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازەم بدەن بەهەمان شێوەی دوێنێ بەردەوام دەبم لەسەر وەڵامدانەوەی پرسیارەکان، بەڕێز کوێستان خان کۆمەڵێك پرسیاری هەبوو کە:

یەکەمیان/ ئەوەبوو کە بۆچی کەمترین زانیاری دراوە لەسەر پرۆژەکان.

دووەم/ دابەش کردنی بودجە بەسەر وەزارەتەکان بە پێی ئەولەویەتی چی دەبێت؟.

سێیەم/ پرۆژەیەك هەیە و ساڵێکە بە سێ ساڵ تەواو دەبێت هۆی چیە؟.

چوارەم/ دابەش کردنی پرۆژەکان بەسەر ناوچەکان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە نیە، تەبیعی ئەو لیستەی کە ئێمە دەینێرینە پەرلەمان کۆمەڵێك زانیاری تیادا هەیە، لە وەزارەتی پلاندانان کۆمەڵێك زانیاری زیاتر هەیە، لە وەزارەتی مەعنی تەفاسیلی موفەسەڵ هەیە با بڵێین بە هەموو ئەوەلیات و ئەوانەوە، بەڵام ئێمە ئەوەی کە دەینێرین و ئەوەی کە موتەبەعە و چەند ساڵێکە هەر ئەو زانیاریانەیە ئەگینا ئەگەر هەر زانیاریەکی تر پەرلەمانی بەڕێز بڕیاری لەسەر بدات مانع نیە و دەینێرین، وابزانم ئەوەی کە دەشی نێرین کافیە بۆ موناقەشە کردن و بۆ ئاگاداری.

دابەش کردنی بودجە بەسەر وەزارەتەکان بە پێی ئەولەویەتی چی دەبێت، ئەولەویەتەکان وازحن لە کارەبا و پەروەردەوە دەست پێ دەکات و هەتا ئاو و ئاوەڕۆ و جادە و ڕێگاوبان، پرۆژە هەیە ساڵێکە بە سێ ساڵ تەواو دەبێت هۆی چیە؟ بەڵێ ڕاستە دواکەوتن بەشێوەیەکی گشتی تێبینی دەکرێت کەم و زیاد لە وەزارەتەکان دا، بەڵام هۆکارەکانی، مەجموعەیەك هۆکارن کە پێشتریش باسمان کرد هەر لە مەسائیلی دیزاین و دابین کردنی زەویەوە بگرە هەتا شێوازی با بڵێین قابیلیەتی ئەو لایەنانەی کە کار ئەنجام دەدەن ئێستا لە کوردستان دواتر لە پرەسنتەیشنەکەش بە تەفسیلێ دێینە سەر ئەو بابەتە هۆکارەکانی دواکەوتن بە گشتی چین.

دابەش کردنی پرۆژەکان بەسەر ناوچەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە نیە، ئێمە وەکو پێشتریش باسمان کرد بە هەموو شێوازێك ڕەچاوی ئەوەمان کردووە کە سیستمێکی عادیلانەلەبەر بگرین ئەویش بە موتابەعە کردنی یان لەبەرچاو گرتنی ڕێژەی دانیشتوانە کە، ئێستا هەر ئەوە هەیە و زائیدەن ئەو بڕانەی کە لە یاسای بودجە دا بە جودا بۆ ناوچە زەرەرمەندەکان دادەندرێت.

بەڕێز پەیمان عزالدین پرسیارەکەی ئەوەی کە پەیوەندی بە بودجەی وەبەرهێنانەوە هەبوو دروست کردنی چاپخانە، هیچ بودجەیەکی بۆ تەرخان نەکراوە، من بە حەقیقەت لە مەبەستی بەڕێزیان تێ نەگەیشتم کە وەزارەتی پەروەردە یان ڕۆشنبیری کە داوای پرۆژە دەکەن ئەمە زیاتر بابڵێین پەیوەندی بە وان هەیە، داوا نەکراوە ئەوەندەی کەمن ئاگادار بم تەبیعی ئەوان چاپەمەنیەکانیان لەو چاپخانانەی کە کە هەیە لەناو دامودەزگاکانی حکومەت و بەعزێك جاریش چاپخانە ئەهلیەکان چاپ دەکەن کە ئیحتمالە هەندەك جار بۆ ئەوانیش خێراتر و ئیقتسادی تریش بێت.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم پرسیارەکەی ئەوەیە کە یەکەم پڕۆژەی وەزارەتی شەهیدان گۆزمە و ماوەکەی کە بۆ دانراوە لە پارێزگای سلێمانی و چەمچەماڵ ناوی پرۆژەکە چیە و لە پرۆژە پێشنیارەکانی ساڵی 2012؟ بەڵێ جەنابیان ڕاست دەفەرموون، چونکە ناوەکەی لە تەبعەکە دەرنەچوو بوو، ناوی پرۆژەکە پرۆژەی یەکەمی چەمچەماڵ لە بانی مەقان نەنووسراوە ناوی پرۆژەکە بەم شێوەیە تەجهیز کردن و دابین کردنی کەلوپەلە، پەیکەر وتابلۆی شەهید وئەنفال بۆ باڵەخانەی مۆنۆمێنتی بانی مەقانە، بەڕێز عظیمة خان سێ پرسیاری هەیە ئەوەی کە پەیوەندی بە ئێمەوە هەبێت دەڵێ 62 پرۆژەی خوێندنی باڵا نەچوونەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، هۆکارەکەی چیە؟.

پرسیاری دووەم/ دەڵێ 40 ملیار دینار بۆ پەرەپێدانی ئاوی چەمچەماڵ _ گۆپتەپە دانراوە کە پرۆژەکەش تەواو بووە و سێیەم/ دەڵێ دروست کردنی قوتابخانەکان لەسەر بودجەی نەوت چەندە؟ پرۆژەکانی خوێندنیباڵا کە ئێستا کەوتوونەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، لە 62 ەوەوە ئێستا 23، مەبەستم موقارەنەتەن لە بەینی 2011/12/31 لەگەڵ 2012/6/1 دا ئێستا 23 پرۆژە ماوە کە نەچووەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، لە 62 ەوە کەم بووە بۆ 23 پرۆژەکانی ئاوی چەمچەماڵ گۆزمەکەی 59 ملیار دینارە، تەنها 16 ملیار ماوە بۆ پاکتاوکردن و سلفەی کۆتایی، لەبەرئەوە مەوزوعێکی ئیداریە زیاتر، ئەو قوتابخانانەی کە زیاتر لە بودجەی نەوت دروست کراون لە پارێزگای هەولێر 4 قوتابخانەی 18 پۆلی لە پارێزگای هەولێر دوو قوتابخانەی 4 پۆلی، لە ئیدارەی گەرمیان دوو قوتابخانەی 4 پۆلی و لە ئیداری گەرمیان یەك قوتابخانەی 18 پۆلی، لە ئیدارەی گەرمیان دوو قوتابخانەی 6 پۆلی، ئەمە لە وەجبەی یەکەم لە وەجبەی دووەم، دروستکردنی قوتابخانەکان لە بودجەی نەوت لە پارێزگای هەولێر دوو قوتابخانەی 4 پۆلی، لە پارێزگای هەولێر یەك قوتابخانەی 6 پۆلی، لە پارێزگای سلێمانی یەك قوتابخانەی 4 پۆلی، لە پارێزگای سلێمانی 1 قوتابخانەی 6 پۆلی، لە ئیدارەی گەرمیان 2 قوتابخانەی 4 پۆلی، لە پارێزگای دهۆك 4 قوتابخانەی 4 پۆلی ، 2 قوتابخانەی 6 پۆلی، پرسیاری بەڕێز ئاشتی عزیز پرسیارەکەی لەسەر تونێلی

زاخۆیە ودەڵێ مەزەندەی پارەو ڕۆژی جێ بەجێ کردنی، دەڵێ پارەیەکی کەمی بۆ دانراوە، بەڵێ ئێستا پرۆژەکە مەوزوعی دیزاینە، ئێستا لەمەرحەلەی دیزایندایە، لەبەرئەوە ئەگەر نەك تەنها لەم پرۆژەیە لە هەموو پرۆژەیەکی تریش ئەگەر مەبلەغەکە زۆر بێت بڕی پارەکە کەم دیسانەوە وەکو پار تیکراری دەکەمەوە و مەعنای ئەوە نیە کە پرۆژەکە تەقسیمی ئەو بودجەی تەرخان کراو دەبێت، بەڵکو هەتا مەوزوعی دیزاین تەواو دەبێت مومکینە لە ساڵی دووەم یان لە ساڵی سێیەم زۆربەی پارەکە لەو ساڵەدا سەرف بکرێت، بەڕێز پێشەوا سێ پرسیاری هەبوو کە پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە.

یەکەمیان/ دەڵێ ئایا وەزارەتی پلاندانان دەزانن کە ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان چەندە؟ دووەم/ دەڵێ پرۆژە دواکەوتووەکانی 2003 بۆ 2005 نوسخەی پار وئەمساڵ هیچ پەیوەندیەکی بە 2012 ەوە نیە.

سێیەم/ دەڵێ ڕاستە 100 ملیار تەرخان کراوە بۆ ناوچە سنووریە زیان لێ کەوتووەکان ئەوە باشە، بەڵام دەبێت بەشێوەیەکی دادپەروەرانە بێت، وەڵامی یەکەم دەڵێم ئێمە دەزانین ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان چەندە هەروەکو جەنابتان ئاگادارن ئەوانەی کە پێشووتریش، ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە ساڵی 2007 و 2008 ەوە پرۆسەی تیعداد سکان لە عیراق دەستی پێ کرد و بە چەند قۆناغێك دا تێدەپەڕێت کە ئاخرین قۆناغ پێشی ئەنجامدانی خودی سەرژمێریەکە مەسەلەی حەسر و تەرقیمە، ئەو زانیاریانەی کە ئێستا لەبەردەستی ئێمە هەیە، بۆ وەڵامدانەوەی پرسیاری بەڕێزیان ئێمە حەسر وتەرقیم بەدەقیقی لەبەردەستمانە و دووجاریش ئەپدەیتمان کردووە، هەموو لایەکیش دەزانین کە حکومەتی عیراقی فیدراڵ، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، وەزارەتی پلاندانانی عیراق شەخسی سەرۆك وەزیران چەندین دانیشتنمان لەگەڵ کردووە بۆ ئەم بابەتە چووینەتە بەغدا بە داخەوە لە کۆتایی دا سەرژمێری کە نەکرا ئەوان سەبەبی ئەوە بوون، ئەوان باعسی ئەوە بوون کە سەرژمێری نەکرێت، ئەگینا ئەوساش لە هەرێمی کوردستان.

ئێستاش داواکارین کە سەرژمێری ئەنجام بدرێت، هەرچەندە بەعزێك کەس ئەنجامدانی سەرژمێری بەوە دادەنێن و دەڵێن مومکینە ڕێژەی دانیشتوانی خەڵکی کوردستان لە 17٪ کەمتر دەربچێت، بەڵام لەلایەکی ترەوە ئەوەی کە بۆ ئێمە زۆر گرنگە بواری پلاندانانە کە ئەگەر سەرژمێری کرابا کاری ئێمە ئاسانتر دەبوو بە دەقیق تر دەمانتوانی پلان دابنێین لە بوارەکانی کۆمەڵایەتی، لە بوارەکانی ئابووری، لەبەرئەوە ئێمە هەموو وەختێك موشەجع و مودافعی ئەوە بووین کە سەرژمێری ئەنجام بدرێت، بەڵام کە ئەنجام نەدراوە حەسرو تەرقیم هەیە، حسر و تەرقیمیش بەواتایەکی تر ژماردنی باڵەخانەکان و پرسیار کردن لەسەر ژمارەی دانیشتوانی هەر باڵەخانەیەك ئینجا خانوو بێت یان هەر باڵەخانەیەکی تر بێت، ئەمەی کەلەبەردەستمانە ئێمە بەدوو شێواز حسابی هەرێمی کوردستان دەکەین، چونکە زۆر جار وەکو لە لیستەکانی بەر دەستی بەڕێزیشتان و لە تێبینیەکان هەیە.

زۆرجار ئێمە ناوچە دابڕێندراوەکانیش ئەوانەی وەکو ناوچەکانی هەر لە شنگالەوە بگرە تا خانەقین، ناوچەیەکی دابڕێنراو هەیە بە مەخمورەوە، ئێمە بە بەشێك لە کوردستانی دادەنێین، ئەگەر تەماشای بکەین نفوسی کوردستان ئێستا لە (5 ملیۆن و 300 هەزار)ی داوە ئەگەر تەنها ئەو حدودە ئیدارەی کە حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ ئێستا بە حکومەتی هەرێمی کوردستان بەو ئیدارەیە دادەنێت ئەگەر بەس ئەوە لەبەرچاو بگرین 4 ملیۆن و 620 هەزار کەسە، ئەمەش نەتائیجی حەسر و تەرقیمە نەك تەنها ئێمە و حکومەتی عیراق تێیدا بەشدارین، بەڵکو لیژنەیەکی نێودەوڵەتی کە لە 40 لایەن پێکهاتووە ئیشراف لەسەر ئەم عەمەلیە دەکات و سەرژمێریش لە حەسر و تەرقیم دا راستاوە، ئێمە ئێستاش داواکارین کە سەرژمێری ئەنجام بدرێت،.

ئەوەی کە بودجەی هەرێمی کوردستان کە دەخەملێنرێت هەم بۆ وەزارەتەکان و هەم کە لەناو وەزارەتەکان ئەوان بە تەبیعی زۆرجار ئەو پرسیارەش دێت کە ئایا پارەی تەنمیەی ئەقالیمیش چۆن حساب کراوە، وەکو لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری و لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری و یاسای بودجەی ساڵی 2012 ی حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ دا هاتووە ئەوان هەرێمی کوردستانیان بە کەمتر لە 4 ملیۆن و 200 هەزار تەقدیر کردووە، کە ئەمەش دیسان یەکێکە لەو کێشانەی کە موعەلەقن و ئەوان دەڵێن هەتا ئەوەی کە سەرژمێری دانەنراوە ئێمە بەو شکلە حسابی دەکەین، لە تەنمیەی ئەقالیم بەو شکلە حسابیان کردووە، هەرچەندە بەڕێزان دەبێت لێرە جەخت لەسەر ئەوە بکەمەوە کە تەنمیەی ئەقالیمیش هەر بەشێکە لە17٪ هیچ شتێکی ئیزافی تێدا نیە و بەڵام ئەویش هەر بە کەمی حساب کراوە.

پرسیاری دووەمی بەڕێزیان دەڵێت لەسەر پرۆژە دواکەوتووەکانە وەکو پێشتر باسمان کرد ئەم پرۆژانە ساڵی ڕابردوو من ئەو ڕۆژە بە دەقیقی لەبیرم نەبوو دیارە 61 پرۆژە بوون، ئێستا 34 پرۆژەن ئیختلافی هەیە، لیستی ئەمساڵ لەگەڵ لیستی پار هەم لە عەدەدەکە هەم مومکینە یەك، دوو پرۆژەش ئیختلافیان هەبێ، وابزانم ئەوە تەبیعیە، 100 ملیار دیناریش کە تەرخان کراوە بۆ ناوچە سنووریە زیان لێ کەوتووەکان شێوازی تەوزیع کردنەکەی بە پێی ڕێژەی دانیشتووان بووە هەم لە پارێزگا و هەم بە نیسبەتی قەزاکانەوە، بەڕێز شیلان خان دوو پرسیاری هەبووە کە یەکەمیان/ لەسەر چاککردنەوەی پردی دەلال ساڵی 2010 و 2011 و هەروەها زیاد کردنی خزمەتگوزاری بۆ ناوچە دابڕێنراوەکان وەکو شێخان چاککردنەوە پردی دەلال ئەم پرۆژەیە لەسەر وەزارەتی شارەوانی و بەڕێوبەرایەتی گشتی شوێنەوارەکانە، ئیحالەی کۆمپانیا بووە، دەست بەکاربوونیشی هەیە، کێشەیان هەبووە لەسەر جۆریەتی ئەو بەردو ئەو مەوادانەی کە ئیستعمال دەکرێت، چونکە پردەکە، پردی دەلال، پردێکی ئیعتیادی نیە، ناکرێت بە هەموو ماددەیەك تەرمیم بکرێت، تەنانەت لە قەڵای هەولێریش ئەو کێشەیە هەیەو ئەمە چوار، پێنج ساڵە خودی ڕێکخراوی یۆنسکۆ قبوڵ ناکات کە شێوازی (ئارتیتەکچەری) ئەو شوێنەوارە بە هەموو ماددەیەك تەعمیر بکرێتەوە، تەنانەت خودی دیزاینی دانانی مەوادەکانیش دەبێ بە شێوازێکی تایبەت بێت، ئەوە هۆی دواکەوتنەکەیەتی، کۆمپانیاکە لە 2012/6/2 جارێکی تر دەست بەکاربووەتەوە، بەڕێزیان دەپرسێ و

دەڵێ کە دواکەوتن هەبێت ئیجرائات چیە؟ ئیجرائات مەعلومە ئەگەر دواکەوتنەکان لە ئیجرائاتی ئیداریەوە دەست پێ دەکات و غەرامە و لە ئینزار و غەرامەوە دەست پێ دەکات هەتاوەکو لیستی ڕەش.

بە نیسبەت قەزای شێخان ئەگەر هەر پارەیەك و هەر بودجەیەك دادەنرێت ئەمساڵیش بۆ ناوچە دابڕاوەکان بە پێی نیسبە حەتمەن قەزای شێخانیش لەخۆ دەگرێت، بەڕێز کاك عونی بەزاز پرسیارەکەی لەسەر یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2006ی پەرلەمانی کوردستان کە وەزارەتی پلاندانانی پێ دامەزراوە، پرسیارەکەی ئەوەیە دەڵێ لەناو یاسایەکەدا هاتووە کە وەزارەتی پلاندانان دەبێ بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پەیوەندار پرۆژەکان ئامادە بکات.

ئێمەش پشتڕاستی بەڕێزیان دەکەین و پشتڕاستی ئەو مەعلومەیەش دەکەین کە ئێمە بە هەماهەنگی لەگەڵی دەکەین، هەروەکو لە یاسایەکە داهاتووە، مومکین نیە بە هیچ شێوازێکی تر، بەڕێز کاك شێرزاد حافز کۆمەڵێك پرسیاری هەیە و دەپرسێت پارەی ئەنجومەنی پارێزگاکان دەبێ خۆیان سەرفی بکەن، پێوەری ئاو و کارەبا بینایەی سەرۆکایەتی هەرێم و وەزارەتی شەهیدان و پرۆژەکانی کە وەزارەتی شەهیدان نازانێ پرۆژەکانی چیە؟ زۆربەی پرۆژەکانی ناوچەی چەمچەماڵ و گەرمیان بە یەك ساڵ تەواو دەبێ و بەڵام تەرخان کراوە بۆ دووساڵ.

قوتابخانەی گوندی هەزار کانیان کە 12 پۆلیە، وەڵامەکانی بەڕێزیان تەبیعی خەرجی سەرفیاتی پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان لە دەسەڵاتی خۆیانە، لە پارێزگاکان دەسەڵاتی تەواویان هەیە لەسەر پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان، من لێرە دەمەوێ تەوزیحێك بدەم لەسەر ئەو بابەتە، وابزانم بابەتێکی گرنگە بەعزێك تەنانەت هەتا لەناو دامودەزگاکانی حکومەتیش داهەندێ برادەر هەن کە تەسەورێکی وا هەیە کە پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان عیلاقەی بە هەرێمی کوردستانەوە نیە و هیچ منەتێکی کەسی تێدا نیە و پارەیەکە لە بەغداوە دێت و خارجی بودجەی حکومەتە، تەبیعی ئەم بۆچوونە سەد لە سەد دروست نیە، چونکە پەرەپێدانی پارێزگاکان جەنابتان ئەگەر سەیری یاسای بودجەی حکومەتی عیراقی فیدراڵیش بکەن، خۆی وازحە، فەیدی ناکات ئەگەر لە حاکمەش بێت و ئەگەر لەهەر شوێنێك بێت کە چووە زمنی گۆژمەی گشتی کە دێتە هەرێمی کوردستان لە بودجەی عیراق ولە پارەی نەوتی عیراقەوە و لە داهاتی عیراقەوە دەبێت بگاتە 17٪ تەبیعی ناگاتە 17٪ لەگەڵ پەرەپێدانی پارێزگاکان دەبێ بە 12 و شتێك لەسەد نیزکی 13٪ بە بێ پەرەپێدانی پارێزگاکان دەبێتە 10,7٪ی یەعنی کەمتر لە 11٪، لێرە ئەوەی کە مەخسەدمە بە هەر شێوازێك بێت ئەو بۆچوونەیە کە پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان شتێکە کە لە خارجی 17٪، ئەوەی کە موهیمە ئەوەیە کە پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان پارەیەکە هی بەشی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانە، هیچ منەتێکی حکومەتی عیراقی تێدا نیەو بەشێکە لە پارەی کوردستان، ئەو بڕیاردانە لەسەری لەبەغدا بە ڕەئی من شتێکی زۆر غەڵەتە.

چونکە ئێمە لە هەرێمی کوردستان مەفروزە بڕیاری ئەوە بدەین ئەگەر پێمان باش بوو هەموو پارەکەمان بکەینە پەرەپێدانی پارێزگاکان، ئەگەر بینیمان باش نیە پارەکە ڕابگرین بە شێوازێکی تر سەرفی

بکەین،مەبدەئی دانانی پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بەرێزان مەبدەئەکەی لە کاتی خۆشی دا زیاتر مەبدەئی لامەرکەزیەت بووە دەسەڵاتدان بە پارێزگاکان و بۆ هەرێمەکان بۆ ئەوەی کە بتوانن باشتر کاروبارەکانی خۆیان بەڕێوە ببەن، مەبدەئەکە مەقبولە بەڵام کە مەبدەئەکە مەقبولە بەرامبەرەکە وا دەبێت موتابەعەی تەنفیزەکەی بکرێت، بەراوردێك بکرێت و بە پێی ئەو بەراوردە ئەمما کەم بکرێت یان زیاد بکرێت.

بۆ نموونە ئەمساڵ لە حکومەتی عیراقی فیدراڵ لەلای خۆیەوە لەبەرئەوەی کە پارەی وەزارەتەکان بۆ نموونە سەرف نەبووە نەگەیشتووەتە 30٪ یش بە پێی ڕاپۆرتێکی وەزارەتی پلاندانانی عیراق نەگەیشتووەتە 30٪ یش، لەبەرئەوە حکومەتی عیراقی فیدراڵ ئەمساڵ بڕیاری داوە کە بودجەی پەرەپێدان هی پارێزگاکان سێ بەرامبەر بکات، هەمان بڕیاریشی لەسەر هەرێمی کوردستان دا سەپاندووە و وەزارەتی دارایی و ئابووریش من تەبیعی لەوە ئیختلافێکمان هەیە، یەعنی بەڕەئی من پەرەپێدانی پارێزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و پەرلەمانی کوردستان دەبێت بڕیاری لەسەر بدات، نەك لە بەغداوە، چونکە ساڵی ئاییندە مومکینە سەرۆك وەزیرانی عیراق بڵێت هەموو پارەی هەرێمی کوردستان دەچێت بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان، ئەگەر بۆی بچێتە سەر، ئەمساڵ بە بەراورد بە ساڵی پار پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان سێ بەرامبەر بووە، بە بێ ئەوەی کە دیراسەتێکی دەقیق هەبێ ئایا ئەمانە ئەو تاقەتەیان هەیە کە ئیستعابی ئەوە بکەن، تەبیعی بەڕێزیشتان ساڵی پار بڕیاری ئەوەتان دا کە پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان دەسەڵات درا بە وەزارەتی پلاندانان بۆ ئەوەی موسادەقەی لەسەر بکات، مەبدەئەکەش دیسانەوە ئەوە بوو کە ئەگەر دواکەوتن هەبوو لە بودجە بۆ ئەوەی دوا نەکەوێ ومەبدەئەکەش دروست بوو فعلەنیش ئەمساڵ وەکو دەبینین بودجە دواکەوتووە هەتا ئێستا و پرۆژەکانی پەرەپێدان کە مەبدەئیەن مەفروزە پرۆژەی سەریع بن و پرۆژەی وابن کە لە مودەتی ساڵێك دا جێ بەجێ بکرێن.

ئێستاش ئێمە ئەو بۆچوونەمان پێ باشە، چونکە لە بەغداش ئەو دەسەڵاتە دیسانەوە دراوە بە وەزارەتی پلاندانانی عیراق کە موسادەقەی لەسەر بکات، هەر بۆ مەسەلەی تەسهیلە لەوێش، بەڵام من لێرەدا داواکارم کە ئەم مەوزوعەش بە ڕێك و پێکی ئێمە دیراسەتی بکەین بۆ ساڵانی ئایندە و ئەمە هیچ ئەوەش ناگرێتەوە کە پەرلەمانی کوردستان بۆی نەبێت بەدواداچوون بکات، ئێمەش بەدواداچوون دەکەین و ئەوانیش دەتوانن بەدواداچوون بکەن.

ئەوەی کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان ئەگەر بەڕێز کاك شێرزاد کە پرسیاری دەکات و سوئالەکەی لەسەر ئەوەیە کە مەجالسی موحافەزات هەتا چەند بڕیار دەدەن لەسەر بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، وابزانم هەموومان دەزانین وەزعی پارێزگاکان ئێستا لە ناو ئەنجومەنەکان بە چ شێوازێکە ویاسای نوێی مەجالسی موحافەزات کە لە پەرلەمانی کوردستانەوە دەرچووە، وابزانم تەفعیل نەبووە هەتا ئەو کاتەی کە ئینتخاباتی ئاییندە دەکرێت و مومکینە پەیوەندی بەوەوە هەبێت، بەڵام بە هەرحاڵ چ محافز و چ مەجالسی

موحافەزات 100٪ سەد لە سەد ئێستا ئەوانن کە بڕیار دەدەن لەسەر پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، پرۆژەی پێوەری زیرەك بۆ ئاو و کارەبا لەلایەن وەزارەتی کارەباوە بە حەقیقەت پێشنیارێك ئامادە کراوە بە پرۆژەیەك ئامادە کراوە بە موشارەکەتی کەرتی تایبەت، ئێستا بە تەمایە بچێت بۆ تەندەرینگ و پێشنیاری ئەوەشیان کردووە کە ئەو پێوەرەی کە دایدەنێن ئەو سیستمەی ئاو و کارەبا موشتەرەك بێت لیژنەیەکیش بۆ دیراسەت کردنی ئەو بابەتە دانرابوو کە بەڕێز وەزیری دارایی و خۆشم و لە ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران لەناو لیژنەکە بووین بە نیسبەتی پێوەری با بڵێین بێجگە لەو پێوەرانەی کە سالانی ڕابردوو لە بەعزێك گەڕەك لە هەولێر و لە شوێنی تر وەکو پایلۆت وەکو تەجروبە دانرابوون.

ئێستا پرۆژەیەکی گشتی هەیە بۆ هەموو کوردستان بۆ دانانی پێوەری کارەبا و پێوەری ئاو پرۆژەکە هی وەزارەتی کارەبایە وەکو باسم کرد کولفەکەی نزیکەی 300 ملیۆن دۆلارە سیستمەکەش بەو شێوازەیە کە دوو پێوەر دادەنرێت، بەڵام بە یەك سیستەم پێوەرێك بۆ ئاو و پێوەرێك بۆ کارەبا و بە یەك سیستەم مەعلوماتەکان کۆ دەکاتەوە لەسەنتەرێك کە ئەویش لە مەرحەلەی تەندەرینگ دایە ئێستا، ئێمە گلەییەکمان لەسەرە ئەوە هەبوو کە ئەم ماوەیەی کە بۆ جێ بەجێ کردنی پرۆژەکە دانراوە تۆزێك درێژە، حەزمان دەکرد کە سەریع تر ئەنجام بدرێت، هەر ئەپدەیتێکی تازەش هەبێت بەڕێزتان ئاگادار دەکەینەوە، پرۆژەی دروست کردنی باڵەخانە بۆ دیوانی سەرۆکایەتی هەرێم وابزانم شتێکی تەبیعیە، ئەگەر سەیری نیسبەت و رەقەم و شتەکانیش بکەین دیسانەوە یەعنی وابزانم زۆر پێویست بە تەوزیح ناکات، ئەگەر پەرلەمانی بەڕێزیش سبەینێ ئێمە کە لەو هۆڵە دانیشتووین و وابزانم بەرنامەتان هەیە هۆڵێکی تر دروست بکرێت کە ئێستا خۆ هۆڵیش هەیە، بەڵام وەڵلاهی نە کورسیەکانی موریحە و وابزانم زۆر کەم و کورتی تریشی تێدایە، بە تایبەتی کە ئاوا دووردرێژ میوانداریمان دەکەن.

پرسیاری چوارەمی بەڕێزیان وابزانم وەڵامم دایەوە ناوی یەکەمین پرۆژەی وەزارەتی شەهیدان کە پەیکەرو تابلۆی شەهید و باڵەخانەی مۆنۆمێنتی شەهیدانی بانی مەقان بوو، بەڕێزیان تێبینی لەسەر پرۆژەکانی چەمچەماڵ و گەرمیان هەبوو کە دەڵێ بەعزێکیان کە بە یەك ساڵ تەواو دەبن، دوو ساڵیان بۆ دادەندرێت.

وەڵلا من لەوە بەشێوەیەکی گشتی من تەبیعی دیسانەوە دەڵێم و دواتر دێینە سەر مەسەلەی دواکەوتن بە شێوازێکی گشتی، چونکە دوو جۆرە دواکەوتن هەیە هەندێکی هەیە وەکو ئەوەی بەڕێزیان دەڵێت تەوەقوع وایە بە ساڵێك تەواو بێ و بە دوو ساڵ تەواو دەبێ، هەندێکیش هەیە چەند ساڵێکی بەسەر دا تێ پەڕیوە، وەکو ئەو 34 پرۆژەیەی کە جودامان کردوونەتەوە، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی ئێمە وابزانم هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی کە دەبێ موعالەجەی سورعەتی تەنفیز بکەین و باشتری لێ بکەین، پرۆژەی دروست کردنی ئەو قوتابخانەی بەڕێزیان ئیشارەتیان پێی داوە ئیشارەی بە ژمارەی دانیشتوانی گوندەکە داوە، بە حەقیقەت بەڕێزان ئەوە من هەر بە ڕاشکاوانە بڵێین مەسەلەن بە تایبەتی لە دروست کردنی

قوتابخانە و ئەوانە وەزارەتی پەروەردە وەزارەتێکی ڕەسمیە، کە داوای پرۆژەیەك دەکات حەقی خۆیەتی و حەقی خۆیەتی ئێمەش بەپێی یاساکان و بە پێی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2006 ئێمەش لەسەرمان ئەرکە کە تەنسیقیان لەگەڵ بکەین، لەبەرئەوە ئەوان ئەو قوتابخانەیان داوا کردووە، ئەگەر ژمارەی دانیشتوانی ئەو ناوچەیە کە بەڕێزیان دەڵێن کە ئیحتیاجیان بە مەدرەسەیە بە حەقیقەت من وەڵامی ئەوەم نیە.

بەڕێز صبیحە خان دوو پرسیاری هەبوو کە پەیوەندی بە ئێمەوە هەبوو دروست کردنی شوقەی نیشتەجێ بوون بۆ کەم دەرامەتەکان ودووەمیش جادەی سۆران ـ حاجی ئۆمەران، بکرێتە جوت ساید و گرنگی زیاتری پێ بدرێت، بە نیسبەتی پرۆژەی دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون، پرۆژە ئەوەی کەلە ژێر دەست دایە بۆ جێ بەجێ کردنی لە وەزارەتی ئاوەدانکرنەوە بڕی 250 ملیار دینار بۆی تەرخان کراوە بۆ هەر سێ پارێزگای هەولێر و دهۆك و سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان ئەم 250 ملیار دینارە بە پێی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2008 وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە داوای تەفعیلی ئەو یاسایەی کردووە داوای کارپێکردنی کردووە لە زمنی پارەکانیش نیزکەی 5 هەزار وەحدەی سەکەنی ڕەچاو کراوە کە زۆربەیان ئەگەر هەموویان نەبێ بەشێوازی شوقە دەبن و بەشێك لە پارەکە بۆ دروست کردنی بینایەتەکانە و بەشێکی تریشی بۆ تەقدیم کردن و پێشکەش کردنی خزمەتگوزاریە.

من هەر لێرەدا دەمەوێ چەند بەڕێزێکی تر ئەگەر بە دەقیقیش نەیەتە یادم لێم ببورن پرسیاری ئەوەیان کرد کە ژمارەی وابزانم ئامینە خانیش ئەو سوئالەی هەبوو کە ژمارەی وەحداتی سەکەنی کە پێویستە ئێستا لەهەرێمی کوردستان چەندە و چۆن دەژمێردرێت و چ داتایەك لەبەردەستی وەزارەتی پلاندانان هەیە؟ تەبیعی وەحداتی سەکەنی ئەوەی کە بەو مەسحانەی کە ئێمە کردوومانە لە ساڵانی ڕابردوو دا نزیکەی پێشی چوار ساڵ یان لە ساڵی رابردوو 2008 ئیحتیاجاتی کوردستان بە 120 هەزار وەحدەی سەکەنی لە ئانێك دا تەقدیر کرا، لەو وەختەوە تا ئێستا زیاتر لە 70 هەزار وەحدەی سەکەنی تەنها لەو پرۆژانەی کە بە ئاگاداری با بڵێین کە موسەجەلن دروست کراون، هەرچەندە هەندێ کەس مومکینە ئاماژە بەوە بدات و بڵێت ئەو وەحدانە کەدروست کراون ئەو وەحداتی سەکەنیەی کە هەیە هەمووی خزمەتی خەڵکی هەژار و کەم دەرامەتی نەکردووە.

بەڵام لە هەمان کاتدا وەکو بەڕێزتان ئاگادارن تەنها لە سولەفی عەقاری کە لە شار و گوندەکان لە دوو ساڵی ڕابردوو کە دراوەتە خەڵك کە ئەویش بۆ هەمان مەبەستی وەحداتی سەکەنی دروست کردنی وەحداتی سەکەنی بووە نزیکەی یەك ترلیۆن دینار لەو بوارە خەرج کراوە، کە هەڵبەتە ئەمەش بەهەر پێوەرێك بێت ئەگەر حسابی بکەین مومکینە بە دەیان هەزار وەحداتی سەکەنی لە نەتیجەی دروست بووبێت، بەشێوازێکی گشتی تەریقەی حساب کردنی ئیحتیاجی هەر کۆمەڵگایەك یەعنی موعادەلەیەك هەیە کە نەك تەنها بە نیسبەتی کوردستان بەڵام هەر شوێنێکی تر خۆی عەدەدی سوکان کە وەردەگیرێت عەدەدی سوکانی کوردستان بۆ نموونە ئەگەر بڵێین هەر بۆ تەبسیت بڵێین 5 ملیۆن کەس وەربگرین و موعەدەلی حساب کردنی موعەدەلی ژمارەی ئەندامانی خێزان بە 5 کەس حساب بکەین ئەو وەختە

ڕێژەیەك دەردەچێت با بڵێین 5 ملیۆن ئەگەر تەقسیمی 5 كەس بكەین ئەوە دەكاتە یەك ملیۆن، یەك ملیۆن خێزان، یان خانەوادە، یەك ملیۆن خێزان زەربی موعەدەلی نمووی ساڵانەی ئەو كۆمەڵگایە دەكرێت نسبەتی نمووی كوردستان مەسەلەن كە 3٪ بێت ئەوە دەكاتە ساڵانە نزیكەی 30 هەزار وەحدەی سەكەنی، پێویستە، جا لەو 30 هەزار وەحدەی سەكەنیە ڕەچاوی ئەو پرۆسەیە بكرێت كە بەردەوام دەبێت، بەو شكلە وەحداتی سەكەنی ئەو وەختە حسابی ئەوەی دەبێت بۆ بكرێت كە هەموو موجتەمەع كەم دەرامەت نیەو هەموو موجتەمەعیش ئیحتیاجی بەوە نیە كە حكومەتی هەرێمی كوردستان یان با بڵێین حكومەت ئەوە لە ئەستۆی خۆی بگرێت.

لەبەرئەوە ئەگەر ژمارەی ئەو كەسانە حساب بكەین كە بڵێین موعەدەلی دەخلیان لە مامناوەندیەو بگرە هەتا خوارەوە و ئەگەر وا حساب بكەین كە ئەمانە 50٪ یان 60٪ن، كەواتە نیزكەی 15 هەزار وەحدەی سەكەنی وەكو ئەركی حكومەتە كە ساڵانە لەبەرنامەكانی خۆیدا حسابی بۆ بكات و تەقدیراتی بۆ بكات، چ لەڕێگەی سەندوقی وەبەرهێنان بێت چ لە ڕێگاكانی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2008 بێت كە بۆی جێ بەجێ بكرێت، بەڕێزیان پرسیاریان لەسەر پرۆژەی ڕێگای سۆران و حاجی ئۆمەران و سۆران چۆمان وەڵام بۆ پرسیاری بەڕێزیان پرۆژەی ڕێگای سۆران - چۆمان كرد، نەخشەسازی بۆ كراوە و دیزاینی بۆ ئامادە كرابوو پێشتر و ئێستا لە ژێر جێ بەجێ كردن دایە بە درێژی 36 كیلۆ مەتر، لەگەڵ دروست كردنی تونێلی پێویست، دراوە بە كۆمپانیاش بەرواری دەست بەكاربوونیشی 2012/2/22 یە، پرۆژەی دروست كردنی جوت سایدی چۆمان _ حاجی ئۆمەران كە بە درێژی 18 كیلۆمەترە لەژێر جێ بەجێ كردنە، گوژمەكەی 43 ملیار دینارە و خەرجیشی لێ كراوە، دەست بەكاربووە، لە مانگی 7 ی ساڵی 2011 ەوە دەست بەكاربووە، ڕێژەیەكی لێ جێ بەجێ كراوە كە نزیكەی 15٪ ە و كە ئەگەرەكەشی دەگەڕێتەوە بۆ سەختی كاركردن لەو ناوچەیە، بەڕێز كاك عدنان عثمان چەند تێبینیەكی گشتی هەبوو لەسەر بودجە بە شێوازێكی گشتی لەسەر تەوقیتەكان و وابزانم پێشتریش ئاماژەم پێیدا ومنیش تەئیدی بۆچوونی بەڕێزیان دەكەم كە ئەم بابەتە بە هەموو جیاوازیەكانی كە لە ناو ئەم هۆڵەدا هەیە دەبێت هەموو پێكەوە چارەسەری بۆ ببینیەوە بۆ ساڵانی ئایندە بۆ ئەوەی بودجە لە كاتی خۆیدا موسادەقە بكرێت و ئەگەر رسكیشی تێدایە لەو شێوازەی كە بەغدا تەعامول لەگەڵ ئێمە دەكات دەبێت پێكەوە بەشێوازێكی موتەفق عەلەیهی وەكو دەڵێن بڕیاری لەسەر بدرێت، پرسیاری لەسەر بەنداوەكان هەبوو بەڕێزیان، چەند بەنداو هەیە، خۆی ئێستا بە كۆی گشتی بە تەنفیز و دیزاینەوە 31 بەنداو هەیە لە پرۆژە بەردەوام و لە پێشنیارەكانیش با بڵێین، چونكە لە پێشنیارەكان 5 دانە پێشنیار كراوە بەڵام دیسانەوە دەگەڕێمەوە سەر ئەوەی كە مەسیری بڕیاردان لەسەر پرۆژە پێشنیار كراوەكان بەشكلێك دەبێت، 14 بەنداو لە هەولێرە و 12 ی لە سلێمانیە و 5 یش لە دهۆكە، بەڕێز نەسرین جمال چەند پرسیارێكیان هەبوو دەڵێ دابەش كردنی پرۆژەكان كەموكورتی هەیە كە بووەتە ناهاوسەنگی بە تایبەتی لە بواری ئاودێری و كشتوكاڵ كە زۆر كەمی بۆ تەرخان كراوە، وابزانم بەڕێزیان مەبەستیان ئەوەیە كە لە بەینی ئاودێری و لە بەینی

کشتوکاڵ دا، مومکینه من هەتا حەدێکیش تەئیدی بۆچوونی بەڕێزیان دەکەم، خۆی ئیحتماله خەلەلێکیش هەبووبێ لەو بوارەدا کە وەزارەتی کشتوکاڵ و ئاودێری دوو وەزارەتی جیا بوون.

لە سەرەتای کابینەی شەشەمەوە دوو وەزارەتەکە دەمج کرا و هەندێك لە دەوائیری وەزارەتی ئاودێری مومکینە بەشێوازێکی موناسب جێی خۆیان بە تەواوی نەکردبێتەوە وهەروەها ئەوەی کە لە ئاودێری دا بە تایبەتی لە پرۆژە بچووکەکانی ئاودێری ئەگەر موتابەعە بکەن هەم لە پەرەپێدانی پارێزگاکان و هەم لەو ئیعاناتانەی کە لەبەردەستی وەزارەتی کشتوکاڵ دایە و لە هەموو گوندەکانی کوردستان بە نیسبەیەکی زۆر باش پرۆژەکانی ئاودێری بەڕێوە چوون، تەنفیز کراون، بەڵام پرۆژەی بچووك مومکینە لە پرۆژەی گەورەی ئاودێری دا هێشتا کێشە هەبێت، سەندیکای ئەندازیارانی کشتوکاڵی دەڵێ پرۆژەیەکیان هەبووە کە هەموو ساڵێك پارەی بۆ دادەندرێت لە کاتێك دا کە ماوەی بەسەر چووە، پرۆژەکە بەڕێزان پرۆژەی دروست کردنی بینایە بۆ سەندیکای ئەندازیارانی کشتوکاڵ کێشەی هەبووە و کێشەکەش لەدادگایە و بەم ئاخرانەش کێشەکە یەکلایی کراوەتەوە لە بەرژەوەندی حکومەت، لە بەرژەوەندی جیهەتی حکومی و ئێستا کار دەکرێتەوە بۆ جارێکی تر بۆ دەست بەکاربوونەوەی.

بەڕێزیان گلەیی هەبوو و تێبینی هەبوو لەسەرئەوەی کە ئێمە لە لیستی پرۆژەکان دا گوندی قەرەچەتان و قەرەداغ لە کوێ یەکتری دەگرنەوە؟ کە زۆر دووریشن لە یەك، ئێمە داوای لێ بوردنیان لێ دەکەین و بەڕێزیان ڕاست دەفەرموون، گوندی قەرەچەتان سەر بە ناحیەی سوورداشە و سەر بە قەزای دوکانە، بەس دیارە ئەوە غەڵەتیەکی مەتبەعی بووە ئەگینا وابزانم ئێمەش دەزانین لە کوێیە گوندەکە، بەڵام ئەگەر بەو شکلە نووسرابێت داوای لێ بوردن دەکەین و مەبەستیش لەوێ پرۆژەیەکە کە لەوێ ئەنجام دەدرێت، دەڵێ 5 ملیار دینار دانرا لە ساڵی 2011 بۆ جادەی سەید سادق ـ قەرەداغ ـ پێنجوین ئایا بۆ ساڵی 2012 پارەکە، ببوورە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەگەر جەنابتان موافەقە بکەن نەسرین خان لێرە پرسیارەکە تەوزیح بکات؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری پلاندانان ئەو پرسیارەی من مەبەستم دروست کردنی بینای دادگا بوو کە 4 بینای دادگا لە سەیدسادق و شارەزوور و قەرەداغ و پێنجوین ئەم چوارە کە هەر یەکەی بە بڕی 5 ملیار دینار بووە لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی ساڵی 2010 دابووە، بەڵام لە پرۆژەکانی ساڵی 2011 بینای دادگای قەرەداغ خراوەتە سەر ئیدارەی گەرمیان، بە هۆکارێکی دیکە وتیان زەوی نیە، بەڵام لە دوای ئەویش خانووی تر کراوە، بەڵام لە پرۆژە بەردەوامەکانی ساڵێ 2012 لەسەر ئیدارەی گەرمیانیش نەماوە، ئەم پرۆژەیە چۆن

چووە گەرمیان من پێم خۆشە چووبێتە گەرمیان، بەڵام چووبێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، بەداخەوە لە سەر پرۆژەکانی گەرمیانیش نەماوە، ئەوە پرسیارەکەی منە بۆ لەسەر پرۆژەکانی گەرمیان نەماوە؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز بۆ ئەوەی بە دەقیق تر وەڵامی ئەو پرسیارە بدەمەوە، من دوایی بە نووسراوی ڕەسمی وەڵامی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەدەمەوە بۆ ئەوەی تەوزیحی کاملی لەسەر بدەم، بۆ ئەوەی مەوزوعەکە بە تەواوی حەقی خۆی وەربگرێت، بەڕێزیان پرسیار دەکات کە پەرەپێدانی پارێزگاکان بە چ پێوەرێك دانراوە؟ ئایا سەرژمێری هەیە؟ پارێزگای سلێمانی دەبێت لە هەموویان زیاتر بێت.

وەکو پێشتر تەوزیحم دا لەسەر مەوزوعی پەرەپێدانی پارێزگاکان من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە هەم لە پەرلەمانی کوردستان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بڕیار لەسەر ئەوە بدەن و شێوازی تەقسیم کردنی پارە و کەمیەتەکەی و ئەو ڕێژەی عەدەدی سوکان و نفوس کە لە هەرێمی کوردستان بڕیاری لەسەر بدرێت، هەرچەندێك بێت پارەکەی، ئەوەی کە ئێستا مەعلومە لە بەغدا بڕیاری لەسەر دەدرێت بە پێی ڕێژەیەکی دانیشتوان کە کەمترە لە حەقیقی و ئەوان لە سەر ئەو ڕێژەیە دەچن، پارێزگای سلێمانی حەتمەن ڕێژەی زیاترە بە ئیدارەی گەرمیانەوە چونکە بەو شکلە کە دێت ڕێژەکەی زیاترە لە هەولێر و دهۆك بە تەنیا یەعنی لە هەولێر زیاترە و لە دهۆکیش زیاترە، دەڵێ پرۆژەکانی وەزارەتی شەهیدان کە نزیکەی 63 ملیار دینارە یان زیاترە لە 63 ملیار دینار کەچی زۆربەی پرۆژەکانیان نەچووەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئەو بۆچوونە ڕاستە هی بەڕێزیان، دروستە هەتا 2011/12/31، بەڵام لەوکاتەو تا ئێستا بە ئەپدەیتە تازەکەشەوە کە دەیخەینە بەردەستی بەڕێزتانەوە کۆی گشتی پرۆژەکانیان ئێستا زۆربەی زۆری پرۆژەکانیان دەست بەکاربوون و لەبەرئەوەی زۆربەشیان دروست کردنی خانوون و خانووی خۆکردیشی زۆر تێدایە بە ڕێژەیەکی باشیش تەنفیز بووە.

وەڵامەکانی بەڕێز کاك نەریمان، کۆمەڵێك تێبینی و پرسیاری هەبووە ئەگەر پرۆژەی زیاتر بۆ گەرمیان دانەنراوە لەبەر مەحدودیەت بووە و لەبەرئەوەی کە نەمانتوانیوە زیاتر لەوە لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان مەجالی تێدا نەبووە، پرۆژەی دروست کردنی بینایەی بەڕێوبەر و ناحیە و 19 خانووی فەرمانبەران لە بەکرەجۆ و ناحیەی باسنێ، ئەم ساڵ تەواو بووە و پاکتاوی دارایی بۆ کراوە و هەردوو پرۆژە لە مانگی ئایاری ئەم ساڵ 2012 بووە بە پرۆژەی تەواو بوو، لە لیستەکانیش داهەیە کە پێشکەشمان کردووە بە بەڕێز لیژنەی دارایی وئابووری و سکرتاریەتی پەرلەمان، پرۆژەی داری زیافە بۆ وەزارەتی ناوخۆ کێشەی زەویان هەیە لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی دا کە ئێستا لە چارەسەر کردن دایە و لە شوێنێك دەگەڕێین کە هەتا ئێستا کێشەی زەویەکە بووە کە ئەوە بووە، بەڵام بە پێی ئەو ئیستفسارەی کە کردوومانە لە

مەرحەلەی چارەسەر کردن دایە، پرۆژەی نۆژەنکردنەوەی کتێبخانەی گشتی لە هەولێر پارێزگای هەولێر (الاداره المحليه) کارگێڕی ناوخۆ بەڕێوەی دەبات و چاك کردنەوەکەشی لە سەر پارێزگایە و جێ بەجێ دەکرێت، بۆیە لەسەر پارێزگا دانراوە، چونکە ئیدارەی مەحەلی بەڕێوەی دەبات و تەنفیزی دەکات، بنکەی پۆلیسی عەنکاوە دەست بەکاربووە.

پرسیاری بەڕێزیان ئەوە بوو کە پارەی بۆ دابین کراوە و تا ئێستا هیچ پارەیەکی تێدا خەرج نەکراوە، لە 2012/5/2 ەوە دراوە بە کۆمپانیایەك بەناوی کۆمپانیای گەشە و داوای فەرقێکی سیعر هەبوو لەبەر هەندەك ئەعمالی دەفن وپڕکردنەوەی خۆڵ، بەلاّم ئێستا بە پێی مەعلومات نیسبەتێکی باش تەنفیزیش بووە، گەیشتووەتە بادلۆ بە حسابی جەدوەل تەقەدومی عەمەلی ئەوان، دادگای تێ هەڵچوونەوەی هەولێر پرۆژەی ئەنجومەنی دادوەری بووە ئەوانیش لەبەرئەوەی کەستافی ئەندازیاری هونەریان نەبووە پرۆژەکە بەڕەسمی داوایان لە ئێمە کردو، گواسترِاوەتەوە سەر پارێزگا بۆ جێ بەجێ کردن وسەرپەرشتی کردن، لە کاتی تەواو بوونی پرۆژەکەش و تەواوبوونی بینایەکە تەسلیم بە ئەنجومەنی دادوەری دەکرێتەوە لە لیژنەی ئیستلام و تەبیعی ئەنجومەنی دادوەری بەکاری دێنن، خۆی زۆربەی پرۆژەکانی داد ودادوەری پارێزگاکان کێشەیان هەیە لە جێ بەجێ کردنیان بەڕێزان، لەبەرئەوە گواستنەوەیان بۆ دەکرێت بۆ سەر وەزارەتێکی تر.

مەبەست ئەوە نیە کە ئەمە دادگایە و بۆچی لەسەر کارگێڕی ناوخۆیە و لەسەر وەزارەتی ناوخۆیە و یان لەسەر وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەیە، مەبەستەکە تەنها تەنفیزە، پرۆژەی هۆڵی وەرزشی قالاوە ئەگەر ناوەکە دروست بێت؟ باشە، تەواوە، بەڕێزیان دەڵێت کە ماوەیەکی زۆرە ئەو پرۆژەیەش لە 2012/4/13 ەوە دەست بەکاربووە ئێستا خەرجیشی لەسەر کراوە، دیسانەوە دەڵێم هەر جارێکی تر ئەو تێبینیانەی کە ئەو بەڕێزانەی ئەندام پەرلەمانانی بەڕێز کە تێبینیان داوە لەسەر شێوازی ئەنجامدانی پرۆژەکان حەقی خۆیانە و تێبینیەکان دروستن، بەلاّم هەر ئەوەندەی نوقسانە کە دەبێت بگوترێت کە ئێستا ئەمڕۆ 2012/6/19 ئەو تێبینیانە بۆ 2011/12/31 هەمووی دروستن، بەلاّم ئێستا کەمەوقف گۆڕاوە، هەر ئەوەندەیە و ئیختلافەکە لەسەر ئەوەیە.

بەڕێز کاك نەژاد عزیز سورمێ، دوو تێبینی گرنگی هەبوو ئەویش یەکێکیان کە گرنگی زیاتر بدرێت بە شوێنەوار، بەڵێ ڕاستە ئێمەش پشتگیری بەڕێزیان دەکەین و پشتگیریەکەش تەنها مەسەلەی بودجە نیە بە حەقیقەت کە لە شوێنەوار لەناو بودجەکانی وەبەرهێنان دا ئینعکاس بکات، کەچی پارەی بۆ تەخسیس کراوە خۆی مەوزوعەکە لەوە گەورەتریشە شێوازی ئیهتمامەکە ئێستا لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە و لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران و هەروەها لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی ئابووریش دا باس لەوە کرا کە بە چ شێوازێك و ئالیەتێك بدۆزرێتەوە کە زیاتر بەرجەستە ببێت و خۆی مومکینە یەکەمین ختوە ئەوە بێت کە دائیرەی شوێنەوار لەو شکلەی کە هەیەتی و لەو بزربوونە لەناو وەزارەتی شارەوانی کە بەعزێك لەگەڵ سیاحە دانراوە یانیش لە وەزارەتی سەقافە کە دیسانەوە وەکو شتێکی سانەوی دانراوە،

یەعنی ئیهتمامەکە وابزانم دەبێ لەوێوە دەست پێ بکات، ئینجا مەسەلەی پرۆژەکانی کە پەیوەندیان هەبێت بە شوێنەوارەوە، بەڕێزیان هەروەها دەڵێ کە گرنگی زیاتر دەبێت بدرێت بە گەشتوگوزار ئەویش هەروەها هەمان بۆچوون لەسەر ئەویش تەتبیق دەبێت و ئێستاش پرۆژەی جوداکردنەوەی دەستەی گەشتوگوزار لە وەزارەتی شارەوانی لەبەردەست دایە و تەنانەت پرۆژە یاسایەکی بۆ ئامادە دەکرێت بۆ ئەوەی کە دیراسەت بکرێت و دوایی پێشکەش بە سەرۆکایەتی پەرلەمانی بەڕێز بکرێت، بۆ ئەوەی کە زیاتر بەرجەستە بکرێت و ئیهتمامی پێ بدرێت.

بەڕێز کاک جمال پێشنیاری ئەوە دەکات کە لیستی پرۆژەکان بۆ ئەوەی کە کارئاسانی بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان بکرێت و نەیەتە پەرلەمان بەڵکو تەنها بڕی پارەکە حەتمەن ئەگەر چ بەو شێوەیە بێت وچ ئەگەر سەرۆکایەتی پەرلەمانی بەڕێز و ئەندامانی پەرلەمان هەر بڕیارێك بدەن ئێمە ملکەچی ئەوە دەبین، بەڵام ئەگەر بە هەر شێوازێك بێت چ لە مەوزوعی لیستەکە چ لە مەوزوعی پارەکە هەر ئالیەتێکی تر کە ئیقتراح بکرێت کە ئەم هەموو تەفسیلاتانە لە یەك کات دا لە کاتی پرۆژە یاسای موناقەشەکردنی پرۆژە یاسای بودجە بکرێت، ئێمەش پێمان باشە و پێمان خۆشە کە شێوازێکی با بڵێین ئاسانتر بگرینە بەر ئەگەر سەرۆکایەتی پەرلەمان ڕەزامەندی لەسەر بدات.

بەڕێز کاک خلیل پرسیاری لەسەر مەوزوعی گرێبەستەکانە و بە تایبەتی دەڵێت کە ئێستا بەڕێوبەرایەتی گرێبەستەکان لە وەزارەتی پلاندانان دا هەیە و هەروەها پرسیاری ئەوەش دەکات و دەڵێت ئیشراف یان موتابەعەی پرۆژەکان لە ئاستی پێویست دا نیە، بەڕێزان کە باسی گرێبەستەکان دەکەین (العقود) شایەنی باسە کە لێرە ئاماژەیەك باگراوندێکی ئەو مەوزوعە بدەم کە لە حکومەتی عیراقی فیدراڵ دا و هەروەها لە هەرێمی کوردستان دا ئێستا بۆشاییەك هەیە بەناوی بۆشایی نەبوونی (قانون العقود)، ئەمە مەوزوعێکە کە بەنکی نێودەوڵەتیش لە گەڵ ئێمە لە ساڵانی ڕابردوو و لەگەڵ حکومەتی عیراقی فیدراڵیش کاری کردووە بۆ ئەوەی کە ئەم مەوزوعە بە تەعلیماتێك ڕێك بخات، ئێمەش تەعلیماتی ژمارە 1 لە ساڵی 2011 کە بە تەنسیقێکی تەواو لەگەڵ بانکی نێودەوڵەتی و لایەنی موختەسە لەو بوارەدا، تەعلیماتەکانمان دەرکردووە کۆمەڵێك تێبینی هەیە لەسەر ئەو تەعلیماتانەش، یەعنی تەعلیمات خۆی بۆ ئەوە دادەندرێت کە جێی قانونەکە بگرێت هەتا ئەگەر قانون نەبێت هەتا قانونەکە بە تەواوەتی دادەمەزرێت دەنووسرێتەوە و لە پەرلەمان پەسەند دەکرێت ئەو تەعلیماتانەی کە ئێمەش دەرمان کردووە ئیستنادی کردووە لەسەر نیزامێك کە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەسەند کراوە، بەڵام کۆمەڵێك تێبنیی لەسەری هەیە و شتێکی تەبیعیشە کە ئەو تەنانەت ئەو نیزامەش ئەگەر یاساش دەرنەچێت لە پەرلەمانی بەڕێزەوە دەبێت نیزامەکە جارێکی تر موراجەعە بکرێتەوە و شتێکی تەبیعیشە کە هەرچەند ساڵێك قانون یان نیزام یان تەعلیمات جارێکی تر موراجەعەی پێدا بکرێتەوە بە پێی زروفی ئەو کاتە و بە پێی شێوازی بەڕێوەچوونی کارەکان، چونکە ئێمە یەکێك لە ئەگەرەکانی هەندێ جار یەکێك لەئەگەرەکانی دواکەوتنی تەندەرینگ یان دواکەوتنی دیزاین و یان دواکەوتنی ئیحالە، بەعزێك جار فەقەرەیەکی موعەیەنە لە

تەعلیماتێك یان لە نیزامێك دا، مەوزوعی ئیشراف كە بەڕێزیان دەڵێن لە ئاستێكی موناسب دانیە، خۆی لە تەعلیماتی تەنفیزی موازەنەش و هەروەها لە تەعلیماتی تەنفیزی عقودیش ئالیەتی ئیشراف دانراوە و تەنانەت لە ناحیەی حەوافز و ئەوانەش تەعریف كراوە، مومكینە دەبێت زیاتر ئیهتمام بەو جانبە بدرێت، بەڵام خۆی بەشێوەیەكی گشتی بە تەسەوری من زیاتر لە كێشەكان لە ئیشراف دانیە، زیاتر كێشەكان لە سورعەتی تەنفیز دایە.

بەڕێز د.جیهان ئاماژەی بەوە دا كە هیچ پرۆژەیەك بۆ خوشك و برا مەسیحی و یەزیدیەكان لە پرۆژەكانی وەزارەتی ئەوقاف دانەنراوە دیارە ئێمەش پرۆژەكان بە حەقیقەت لە وەزارەتی ئەو قاف نین، یەعنی ئەگەر جەنابتان دەبینن كە هەرچەندە لەگەڵ هەموو وەزارەتەكان هەماهەنگیمان كردووە، پرۆژەكانمان لەوان وەگرتووە ئینجا هەندێك لەو بەڕێزانە لەلای لیجانی تایبەت گلەیی دەكەن و دەڵێن ئێمە ئاگامان لەو پرۆژانە نیە، ئینجا تۆ وەرە مەسەلەن هەندێك پرۆژە بۆ خوشك وبرا مەسیحی و یەزیدیەكان دابنێین و وەزارەتی ئەوقاف ئاگای لێ نەبێت ئەو وەختە دەبێ وەزارەتی ئەوقاف چی بڵێت، لەبەرئەوە ئەمە ئینعكاسی ئەوە دەكات كە ئێمە پرۆژەكانمان لەوان وەرگرتووە، ئێمەش ئەو تێبینە بە پەسەند دەزانین بەڕاستی كە حەقە ڕەچاو بكرێت، هەرچەندە لەسەر ساڵانی ڕابردوو كە هێشتا هەندێ پرۆژە لەسەر وەزارەتی دارایی هەبووە و بۆ نموونە پەرستگای لالش، وابزانم لەسەر میزانیە تەشغیلی یان لەسەر وەزارەتی دارایی هەندێ شتیان بۆ كرابوو، بەڵام لەلای ئێمەیە، ڕاستە كە هیچ شتێكی تیا نیە.

بەڕێز د.جیهان ئاماژە بە كەمی پرۆژەكانی وەزارەتی تەندروستی دەدات و زۆر بەڕێزی تریش لە حەقیقەت دا ئاماژەیان بەوە دا كە چۆن دەبێت كە بابڵێین لە دنیای ئەمڕۆ دا كە نیسبەت لە دنیای حكومڕانی مۆدێرن دا خەڵك ئیهتمام زیاتر بە تەندروستی و پەروەردە و ئەوانە دەدات بۆچی لەلای ئێمە نیسبەتەكانی وەزارەتی تەندروستی چ لە تەشغیلی و چ لە وەبەرهێنان 6٪ كەمترە خۆی ئێمە بە دوو نەوع دەتوانین باسی ئەو تێبینیە بكەین و دەتوانین وەڵامی بدەینەوە یەكێكیان ئەوەیە كە بڵێین ئێمە با سەیری ژمارەكان بكەین وەزارەتی تەندورستی یەكێكە لەو وەزارەتانەی ئێستا كە ژمارەیەكی زۆر پرۆژەی هەیە و پرۆژەكانی نسبیەن بە چاو هەندێ وەزارەتی تر دواكەوتووە، نزیكەی 850 ملیۆن دۆلار ئێستا پرۆژەی بەردەوام بایی 850 ملیۆن دۆلار پرۆژەی بەردەوام لە هەرسێ پارێزگا لە وەزارەتی تەندروستی پرۆژەیان هەیە و نسبەتی تەنفیزیشیان لە ئاستێكی پێویست دانیە، بێجگە لەوەی كەهەندێ پرۆژە هەیە وەكو د.ڕێباز ئاماژەی پێیدا وەكو نەخۆشخانەی 400 قەرەوێڵەیی كە ماوەكەی كۆنتریشە، بەڵام بێجگە لەوانە تەنانەت ئەو پرۆژانەی كە لە ساڵانی ڕابردوو دا لە دوو، سێ ساڵی ڕابردووش بۆیان تەخسیس كراوە و موسادەقەی لەسەر كراوە سورعەتی تەنفیزیان بەو شێوازە نەبووە و مومكینە ئەگەری سەرەكیش كە بێتە بەرچاو بێجگە لە هەموو شتێكی تر توانای هەندەسی بێت، چونكە وەزارەتەكە ئەركی سەرەكی وەزارەتەكە ئەگەر تەنانەت ئەگەر سەیری یاساكەشیان بكەین پێشكەش كردنی خزمەتگوزاری تەندروستیە نەك دروست كردنی باڵەخانە، تەنانەت ئیحتمالە ئەگەر سەیری یاسایەكە بكەین ئیحتمالە دروست كردنی

باڵەخانـەی تێـدا نـەبێت، بـەو پێوەرە وەزارەتـی تەندروسـتی پارەیـەکی زۆری بـۆ تـەرخان کـراوە، چونکە ئەمساڵیش ڕەقەمەکان لەبەردەستی بەڕێزتانە بە پێوەری ئەوەی کە ئایا 5٪ یان 6٪ ئەمە ڕێژەیەکی کەمە ئـێ خـۆ ئـەم نیسـبەتە چـۆن حساب دەکرێـت لـە مـەجموعی پـرۆژەکـانی وەزارەتـی تەندروسـتی زائیـدەن میزانیەی تەشغیلیە، میزانیەی تەشغیلی وەزارەتی تەندروستیش ئەوەی کە مەعلومە لە چەند شتێك پێك دێـت وەکـو هـەموو وەزارەتـەکانی تـر نزیکـەی 65٪ میزانیەکـە لـە مـەعاش و مووچـە وموخەسەسـاتی فەرمانبەرەکانیەتی، ژمارەی فەرمانبەرەکانی کە هەیەتی ژمارەیـەکی زۆریشی هەیـە یـەعنی ئـەوە نیـە کـە بڵێین وەزارەتێکە کە نوقسانیەکی زۆریان هەیە وەکو وەزارەتی پەروەردە هەر ئەوەنـدەی کـە هەیـە یـەعنی ئەمە واقعی حاڵێکە، لەبەرئەوە ئەو ڕەقەمە خودی ئـەو ڕەقەمـە لـە حەقیقـەت دا زۆر ئینعکاسـی باشـی و خراپی وەزعـی تەندروسـتی ناکات، هـەتا ئـەوەی کـە خـودی سیسـتمی تەندروسـتی ئینعکاسـی ئـەوە بکات، چونکە تۆ لێرە ئەگەر موشارەکەی کەرتی تایبەت حساب بکـەی کـە لـە کـۆی گشـتی (G.D.P) یـان داهـاتی تاکە کەس و داهاتی هەرێمی کوردستان بەشێکی لە پارەی حکومەتی هەرێمە و بەشێکیشی لـە داهـاتی تـرە لە کەرتی تایبەت دا لە کاسبی خەڵکە با بڵێین، ئەمە ئەگەر ئیزافەی ئەو بەشەش بکەین کە کەرتی تایبەت لە خزمەتگوزاری تەندروستی (کۆنترببوشـن) موشـارەکەت دەکـات، ئـەوە پێکـەوە ئـەو وەختـە دەبـێ حساب بکەین کە دەبینین ئەو وەختەش هـەر کەمـە، بـەڵام حکومـەت لـە وەزارەتـی تەندروسـتی دەبـێ بگاتـە ئـەو ڕۆژەی کە قەناعەت بەوە بکات کە ئیمکانیاتی حکومەت حدودی هەیە و دەبێت ئیستفادە لە کەرتی تایبەت بکات وەکو هەموو وڵاتە پێشکەوتووەکانی جیهان خزمەتگوزاری تەندروستی لە کەرتی تایبەت بکرێت و بە سعرێکی مەدعوم پێشکەشی هاووڵاتیانی بکات.

بەڕێز سەرگوڵ خان پرسیاری ئەوەی کرد کە بودجە زیاد دەکات، حەقە بودجـەی ئیستسـماری زیـاد بکـات، خۆی هەر ئەوەش موتەبعە وتەنانەت لە عیراقیش و لە هەرێمی کوردستانیش کە بودجە زیاد دەبێت زیاتر هەر مەوزوعی مەشاریعە، چونکە خۆ هیچ ئەوەیەکی تر نیە ئەگەر تەشغیلی کـە بـا بڵێین ئەولەویـەت بـۆ مەعاشـاتە، ڕاسـتە، بـەڵام کـە تـەعیناتی نـەبێت پارەکـە دەبـێ بچێـت بـۆ میزانیـەی ئیستسماری، هـەروەها بەڕێزیان دەڵێن کە من لە وەڵامەکانم دا ئامـاژەم بـە ژمـارەی کـە ئێمـە دەزانـین کـە زیـاتر لـە سـەد بنکـەی پۆلیس لە خانووی کرێدان، ئاماژەشم بەوە دا کە ئەوە حەقیقەتێکە و پێشمان ناخۆشـە، بـەڵام بەرامبـەری ئـەوە نەقسـی سـێ هـەزار قوتابخانـەش هەیـە، لەبەرئـەوە کۆمـەڵێك کێشـە لـە بونیـەی تـەحتی هـەرێمی کوردستان هەیە ئێمە تەئیدی بەڕێزیان دەکـەین و دەڵێـت کـە ئـەو بنکانـەی کـە لـە خـانووی کـرێ دان زۆر ناشیاون و نابەرامبەریـەك هەیـە لـە وەزیفـەی ئـەو بنکانـەی پـۆلیس و ئـەو شـوێنانەی کـە تێیـدان، بـەڵام ئـەوەش هـەر لەبـەر مەحدودیـەت بـووە و تێبینیەکـەش زۆر بـە هەنـد وەردەگـرین، بـەڕێز بـەفرین خـان پرسـیاری ئـەوەی کـرد کـە باشـە ئەگـەر 3 هـەزار قوتابخانـە چ کێشـە هەیـە لـە کوردسـتان کێشـەکە چـۆن چارەسەر دەکەن؟ و پێوەری دابەش کردنی بودجە لە هـەرێمی کوردسـتان دا دەڵێـت پێـوەری دابـەش کـردن هەتا ئێستا هەر پێوەری ژمارەی دانیشتوان بـووە، کـە ئەمـەش بـە بۆچـوونی بـەڕێزیان ئەمـەش پێـوەرێکی

عادیلانە نیە لەبەرئەوەی هەندێ ناوچە هەیە کە موتەزەررن و هەنـدێ ناوچـە هەیـە کـە ئـەم پێـوەرە بـە تەواوەتی کێشەکانیان چارەسەر ناکات، هەروەها دروست کردنـی سـەنتەری ئـۆتیزم لـە سـلێمانی و هـەروەها پێشنیاری ئەوەش دەکات کـە سـاڵی ئاییـنـدە هـیـچ پرۆژەیـەك پێشـنیار نـەکرێت تـاوەکو ئـەو کاتـەی پـرۆژە بەردەوامەکان تەواو دەبن، بە نیسبەتی کێشەی قوتابخانەکان، بەڕێزان ئێستا ئـەوەی کـە ئـەو ژمارانـەی کـە تیکرار دەبێتەوەو کە باسیشی دەکەین هەندێکی بۆ ئەوەیە کە وەزعەکـە مـەعلوم بێـت و بـە پێـی ژمـارە و داتا و ئامار مەعلوم بێت کە ئێمە کێشەیەکی گەورەمان هەیە لە قوتابخانە و هەمووش پێکـەوە کـار بکـەین لەسەر حـەل کردنـی، بـەڕێزیان دەپرسـێت چـۆن چارەسـەر دەکرێـت، خـۆ بـەم مەحدودیـەتی بودجـەی کـە هەیە، یەعنی ئەگەر حساب بکەین ئەگەر بڵێین سێ هەزار قوتابخانە ئەگەر ئەوانـەی کـە پێیـان دەگـوترێـت قوتابخانەی نموونەیی موعەدەل دوو ملیۆن دۆلاریان تێ دەچێت، ئەگەر ئێمـە ئـەوەش وەرنـەگرین و تـەنها بڵێین شتێکی وەسەت تریش لەوە وەرگرین بڵـێین یـەك ملیـۆن دۆلاری تـێ دەچێـت، قوتابخانـە ئەگـەر سـێ هەزار زەربی یەك ملیۆن بکەین دەبینین دەکاتە سێ ملیار دۆلار، یەعنی ئەگەر ئەمڕۆ بمانـەوێت هەڵمـەتی بنبڕکردنی کەمی قوتابخانە دەست پـێ بکـەین دەبێـت سـێ ملیـار دۆلار تـەنها بـۆ مـەوزوعی قوتابخانـەکان هەبێت بەلایەنی کەمیـەوە ئەگـەر 5 ملیـار نـەبێت، چونکە ئەمـە وەکـو باسـمان کـرد هـەر قوتابخانەیـەکی نموویی دوو ملیۆن دۆلار مەزەندە بـۆ سـیعرەکەی کـراوە، لەبەرئـەوە ئێمـە ئێسـتا وا دیراسـەتی پرۆژەیـەك دەکەین کە پێویستیمان بە دەعمی پەرلەمانی بەڕێزیش دەبێت، حەتمـەن ئـەویش مـەوزوعی (PPP) یـان (Public private partnership)، کە موشارەکەی کەرتی تایبەت وکەرتی حکومیە لە چارەسەر کردنی کێشـەکان دا کـە ئێسـتا بووەتـە بـەدیلێك بـۆ مـەوزوعی خەسخەسـە و لـە هەنـدێ وڵات بـە تایبـەتی لـە دەوروبەری ئێمە تورکیا بۆ نموونە ئەو کێشەیە ئەو سیستمە زۆر بـە سـەرکەوتووانە پیادە کـراوە، ئـەویش مەفهومەکەی بە کورتی ئەوەیە، مەفهومی ئەو سیستمە کـە مـادام مـن پـێم نـەکرێت سـێ هـەزار قوتابخانـە ئەمڕۆ دەست پێ بکەم و بەڵکو 12 ساڵم بوێت هـەتا هـەر سێ هەزارەکە تـەنفیز بکـەم، ئەڵتـەرناتیفێك و بەدیلێك ئەوەیە کە کەرتی تایبەت بێت لەباتی ئەوەی پارەی لە بانك دابنێت و قوتابخانە دروست بکات 25 ساڵ حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان ئـەو بینایـە بـە کـرێ لـە کـەرتی تایبـەت وەربگرێـت و بـە شـێوەیەك کەقازانجی کەرتی تایبـەتیش موراعـات بکرێـت و دوای 25 سـاڵەکە ئـەو بینایـە ببـێ بـە مـوڵکی حکومـەت، بەشێوازێك کە تەوافوقێك یان ئینسجامێکی تەبیعی و نۆرماڵ هـەبێت لـە بـەینی کـەرتی تایبـەت و کـەرتی حکومی دا ئەمەش ئەوەی کە ئێستا باسم کرد بەو شکلە بە کورتی فکرەیەك کە ئێستا ئێمـە وا دیراسـەتی دەکەین حەتمەن پێویستی بە تەوافوق، تەنزیم کردنیش دەبێت و پێویستی بە یەکێکە لـەو ڕێگەچارانەی کە بە ئیزافەت ئەو پـرۆژە قوتابخانانـەی کـە لـەژێر جـێ بـەجێ کردنـە ئێسـتا دیراسـەت دەکـەین، حتمـەن هـەمان سیسـتەمی (Public private partnership)) ئێسـتا لـە زۆر وڵاتـان بـە نیسـبەتی جـادەی سەریعیش بە نیسبەتی (های وەی)ش بەکاردێت، چونکە مومکین نیە ئەگەر ئیمکانیاتی حکومەتی هەرێمی بـەڕێز ئەگـەر ئێمـە تەماشـای بکـەین ڕاسـتە زۆر کـەس دەڵێـت ئـەم بودجـە زەبەلاحـە، ئەمـە بۆچـی

مەفعولەکەی دیار نیە؟ بەلام خۆی بەڕێزان 10 ملیار دۆلار بۆ هەرێمی کوردستان کە تەنها موحافەزەی دهۆك لە ولاتێکی وەکو لوبنان گەورەترە هەرێمی کوردستانێك کە بە حەجمی ئەو ئیدارەیەی کە تەنها بە بێ ناوچە دابڕاوەکان لە سویسرا گەورەترە و 5 ملیۆن کەسە، ئەگەر بە مەقایسی ئابووری ئەم زەمانە سەیری بکەی 10 ملیار دۆلار بۆ 5 ملیۆن کەس بە هیچ شێوازێك و بە هیچ پێوەرێك پارەیەکی زۆر نیە، بەلام پارەیەکی زۆرە بۆ هەرێمی کوردستان تەنها و تەنها بە موقارەنەکردن لەگەڵ سالانی نەوەدەکان و پێش 2003، بەڵێ سالان لە پێش 1991 ەوە تا 2003 مومکینە زۆربەی خەلکی کوردستان جلی لە بالە کڕی بێت، مومکینە زۆربەی خەلکی کوردستان هەبووە ئەگەر تەنانەت پێشی مەوزوعی نەوت بەرامبەر بە خۆراك کێشەی خۆراکی هەبووە، یەعنی کێشەی دابین کردن و کێشەی تێر بوونی ئەگەر تەنانەت پێشی مەوزوعی نەوت بەرامبەر بە خۆراك کێشەی خۆراکی هەبووە، یەعنی کێشەی دابین کردنی خۆراك وکێشەی تێر بوونی هەبووە، بە بەراورد لەگەڵ ئەو سالانە بودجەی هەرێمی کوردستان زیادی کردووە، بەلام بە بەراورد لەگەڵ ئیحتیاجاتی بونیەی هەرێمی کوردستان کە زیاتر لە 50 هەزار کیلۆمەتری مورەبەع یەك جادەی خەتی سەریعی های وەی بە ستانداردی نێودەوڵەتی لێ نیە ئەمە لە کاتێك دایە کە لەعیراق دا تەنها لە سالانی هەشتاکان دا نزیکەی 1350 کم خەتی ئۆتۆبان و جادەی سەریع لە تریبیلەوە دەست پێ دەکات بۆ بەغدا و هەتا دەگاتە لای بەسرەوە و هەندێ لە ئەندازیارە بەڕێزەکان ئەوانەی کە وەکو بەڕێز شلێر خان وەکو کاك شێروان و وەکو کاك ڕەنج و وەکو کاك دارا تەنانەت مەعلوماتی موفەسەلیان هەیە کە عیراق ئەو بونیەی تەحتیەی لە سالانی هەشتاکان دروست کردووە، هەرێمی کوردستان نیەتی، ئەگەر ئەوان ئێستا جادەکانیان خراپ بێت تەنها مەسەلەی ئیدامە و سیانەیە، ئەگینا بونیەی تەحتیەکە هەیە، شارێکی وەکو بەغدا کە یەکێکە لە گەورەترین شارەکان لە عالەم بەوەی کە شارێکی ئوفوقیە بونیە تەحتیەکەی تەنانەت زیاتر لە 60٪ ی شاری بەغدا دوو نەوعە سیستمی ئاوی هەیە، ئەوەی کە بۆ خواردنەوە ئەوەی کە بۆ ئاودانی حەدیقەیە، کە پێی دەڵێن ئاوی خابت، کە بۆ ئاوی حەدیقەیە و ئەگەر سیستەمەکەیان ئێستا باش کار ناکات تەنها مەسەلەی بەڕێوەبردنە و مەسەلەی ئیدامە و سیانەیە کە موەفەق نین ئەوان بەڕاستی لە بەڕێوەبردنی ئەو موئەسەساتانەی دامودەزگای دەوڵەت دا، لەبەرئەوە کێشەی قوتابخانە بەڕێزان و کێشەکانی تریش بونیەی تەحتی کوردستان پێویستی بە پارەیەکی زۆرتر هەیە و بەتەئکید ئێمەش دەبێ بە دوای چارەسەر و شێوازی نوێتر دا بگەڕێین ئەگەر تەنها ئینتزاری ئەوە بکەین کە پەنجا ملیار دۆلاری حازر بێتە بەردەستمان و خەرجی بکەین لە بونیەی تەحتی مومکینە سالانێکی زۆر ئینتزار بکرێت، پێوەری دابەش کردنی بودجە لەسەر ئەساسی ژمارەی دانیشتوان، خوشکی بەڕێز بەفرین خان وابزانم ئەمە تەقریبەن موتەفق عەلەیهیە، ئەمە یەکێکە لە شێوازێکی تەوافوقی لەسەر هەیە، ئەگینا ئێمە لە وەزارەتی پلاندانان زۆر یەعنی ئەگەر بە دەستی ئێمە بێت مومکینە ئیقتراحی ئەوە بکەین و بلێین نەك تەنها بلێین هەرێم با بودجەکەی موشتەرەك بێت لە بەینی هەر سێ پارێزگا و ئیدارەی گەرمیان، بەلکو هەرچی پرۆژەی ستراتیجیە ئەگەر دروست کردنی فڕۆکەخانە

بێت لـه پارێزگـای دهـۆکیش بـه پارێزگـای سلێمانیشـەوە پارێزگـای گـەرمیانیش و پارێزگـای هـەولێریش موشارەکەی تێدا بکات، چونکە پرۆژەیەکی ستراتیجی هەیە بۆ هەرێمی کوردستان، یـەعنی خـۆ مـن نـاتوانم بڵێم فرۆکەخانەیە کە لە پارێزگای دهۆك تەنها و تەنها خەڵکی پارێزگای دهۆك بۆیـان هەیـە لـەوێ سـواری تەیارە ببن، یان لە تەیارە دابەزنن، ئەوەیە کە خزمەتی هەموو لایەك دەکات، بەڵام ئایا ئەگـەر مـن ئێسـتا پارە بە پێی هەمان شت، چونکە منیش تەئیدی بەفرین خان دەکەم لەو مەوزوعەدا، بەڵام من ئێستا ئەگەر پـارە لـە پارێزگـای سلێمانی لـە پرۆژەکـان بـبڕم و بـۆ فرۆکەخانـەی دهـۆکی دابنـێم و کـە دەبێـت زۆر زۆر مەنتقی و عادلانەش بێت، ئایا ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز ئەوە لـەمن قبـوڵ دەکـەن؟ یـان لـە ئێمـە قبـوڵ دەکەن؟ کە ئیمانیشم هەیە و ئەمەش شتێکی دروستە، هیچ شـتێکی غەڵـەتی تێدا نیـە، بەهـەرحاڵ لەسـەر ڕێـژەی دانیشـتوان دەچـین حـاڵی حازر ئەوەیـە کـە موتەبەعـە، سـەنتەری ئـۆتیزم لـە سـلێمانی، زۆر کـەس باسیان کرد و ئیشی لەسەر دەکەین بەهەر شێوازێك بێت چارەسەرێکی بۆ ببیننەوە چ لە شێوازی موناقەلە لە پڕۆژەکانی وەزارەتی تەندروستی بەهەر شێوازێکی تر بێت، من پشتگیری بەڕێز بەفرین خان دەکەم لەو بۆچوونەی کە دەڵێت مەفروزە ئێمـە سورعەتی پـرۆژە پێشـنیارەکان کـەم بکـەین و تەنانـەت سـاڵی ئاینـدە ئەگەر پێویستی کرد هیچ پرۆژەیەکی تـر پێشـنیار نەکـەین هـەتا پـرۆژە بەردەوامـەکان تـەواو دەبـن و مـن مەسـەلەی تـەواو بوونەکـە مەبەسـتە لـەلام، بـەڵام زیـاتر مەبەسـتەکە خـودی تـەنزیمی ئیشـەکەیە، یـەعنی بەڕێزان ئێمە کە گفتوگۆ دەکەین کە ڕەخنە لەیەکتری دەگرین، حەتمـەن هـەر هـەموو ئـەو بەڕێزانـەی کـە لـەم هۆڵـەن یـەك شـت کۆمـان دەکاتـەوە ئـەویش بەرژەوەنـدی گشـتیە، ئێمـە دەبێـت حسـابی ئـەوە بکـەین، ڕەچاوی بکـەین بـە هـەموو لایەکمانـەوە بـزانین سـاڵانی ئاینـدە مومکینـە چـەند پارەمـان بـۆ بێـت لەسـەر ئەساسی ئەوەش هەم پرۆژە پێشنیار بکەین ئێمە هەم بەڕێزیشتان پـرۆژە پەسـەند بکـەین، لەبەرئـەوە مـن پشـتگیری بـەڕێزیان دەکـەم و پێشـنیاریش دەکـەم بـۆ لیژنــەی دارایـی و ئـابووری کـە بەشـێوەیەکی زۆر مەنتقیانە وعادلانە و بەهەر شێوەیەك کە بەڕێزیان پێیان باش بێت، باسی پرۆژە پێشنیار کراوەکـان ئێمـە ئامادەین و حازرین بڕیارێك ئەوان پێشنیاری بکەن بۆ ئەنـدامانی پەرلـەمان ئێمـە ئامـادەین کـە پەسـەندی بکەین، بەڕێز بەیان خان پارەی موخەسەس بۆ پرۆژە پێشنیار کراوەکان کەمە و تەوزیعەکەی عادلانە نیە، تەوزیعەکەی وابزانم تەوزیعی تەنها پرۆژە پێشنیار کراوەکان ناکرێت تـەنها پـرۆژە پێشـنیار کراوەکـان بـە تەنیا تەوزیع بکەین و پرۆژە بەردەوامەکانیش بە تەنیا تەوزیع بکەین لە کاتێك دا کە هەم پرۆژە پێشنیار کراوەکان پارەیان دەوێت وهەم پرۆژە بەردەوامەکانیش پارەیان دەوێت، تەنها و تەنها یەك موعادەلە هەیـە لە تەوزیع کردنـی پـارە دا و لـە سـەر دهـۆکیش تـەتبیق دەبێـت و لەسـەر سـلێمانی و هـەولێریش و لەسـەر ئیدارەی گـەرمیانیش، پـارەی موخەسـەس تـەرخان کـراو بـۆ ئـەو سـاڵە کـە موخەسەسـە بـۆ ئـەوەی خـەرج بکرێت لە بەردەوام و پێشنیار جەمع بکەن و بەو شێوازە تەماشای بکەن، ئەگینا ئەگـەر هـەر یـەکێکیان بـە جودا تەماشا بکەین موعادەلەی جوداتان بۆ دروست دەبێت، چونکە هەردووکی ناوی پرۆژەیە و هـەردووکی پارەی تەرخان کراوەکەی موهیمە نەك پارەی گوژمەکە، چونکە پارەی گوژمەکە لە ساڵێك بۆ سـاڵێك فـەرق

دەكات، بەڕێزیان دەڵێت كە پرۆژە بەردەوامەكان تەنها 19,0 لە سەدی تەنفیز بووە دەبێت نیسبەتەكە زیاد بكرێت، یانیش مەبەستی پارێزگا بێت، دوایی تەوزیح دەدەین بە دەقیقیش، بە رەقەم حسابی دەكەین وبە موعادەلەیەكی ئاسان و مەجموعی تەرخان كراوی پرۆژەی پێشنیار كراو، مەجموعی تەرخان كراوی پرۆژەی بەردەوام ئەوەیە كە موعادەلەی كە مەفعولە، بەڕێزیان ئاماژەی بە پرۆژەیەكی زۆر گرنگ دا كەمنیش لێرەوە هەرچەندە جوزئێكی مەسئولیەتەكە هەر لەلای ئێمەشە، جوئەكەی تریشی لە وەزارەتی مەعنیە، بەڕێزیان دەڵێت پرۆژەی نەخۆشخانەی بەردەڕەش كە پار موسادەقەی لەسەر كرابوو بۆچی نەچووەتە بواری جێ بەجێ كردنەوە؟ ئێمەش هەمان گلەییمان هەیە گلەییەكەش بە دەنگی بەرزەوە دەڵێین و مەوزوعەكە ئەوە نیە كە ئێمەش دابنیشین تەنها گلەیی بكەین، ئیجرائاتیشمان كردووە لەسەر ئەوە، بەڵام من ئیجرائات ئەگەر من مواتن بم، من حەقم بەسەر ئیجرائاتەوە نیە، من حەقم بەسەر ئەوە هەیە كە نەتیجەكە چی دێتە دەستی من، خزمەتگوزاریەكە كەنگی پێشكەشی من دەكرێت، پرۆژەی نەخۆشخانەیەكی 50 قەرەوێڵەیی لە بەردەڕەش، چونكە دوورە لە ئاكرێ و چونكە دوورە لە هەولێر و دهۆك حەقی خۆیانە كە باسی ئەوە بكەین، بەڵام وەزارەتی تەندروستی و هەروەها ئیدارەی پارێزگای دهۆك كە پرۆژەكە با بڵێین شێوازی ئیعلان كردنی پرۆژەكە و شێوازی ئیحالە كردنی پرۆژەكە، بەڕێزان ئەمانە هەمووی خەتەواتن كە دەبێ پێیدا بچین، چونكە مەوزوعەكە ئەوە نیە تەنها لەبەر ئەوەی كە پارەی بۆ تەخسیس كراوە كۆمپانیایەك هەڵدەبژێرێ و كۆمەڵێك بیرۆقراتیەت لەناو دامودەزگاكانی حكومەت هەیە كە بە تایبەتی پرۆژە زۆر بووە دەبێتە هۆی دواكەوتنی، ئێمە زۆر بە جدی بە بەیان خانیش دەڵێم زۆر بەجدی لەسەر ئەو پرۆژەیە كار دەكەین، تەنانەت دوێنێش گفتوگۆیەك هەبوو لە بەینی وەزیری تەندروستی و من دا لەسەر ئەو بابەتە تەنها ئەو خەستەخانە نیە، سێ خەستەخانەی تریش هەن دەبێت چارەسەر بكرێت بۆ مەوزوعی دەست بەكاربوونیان و بە زووترین كات ببنە پرۆژەی خزمەتگوزاری بۆ خەڵكی ئەو دەڤەرە، پارەمان بۆ تەخسیس كردووە و كاری لەسەر دەكەین بۆ ئەوەی جێ بەجێ بكرێت، فرۆكەخانەی دهۆك پێشووتر باسمان كرد كە لە ئەپدەیتە تازەكان دا دیزاینەكەی تەواو بووە لە پارێزگای دهۆكە و ئەو بەڕێزانەی كە بە كارەكە هەستاون و دیزاینەكە تەواو بووە ئێستا لە تەندەرینگی تەنفیز دایە، لەبەرئەوە ئەوە بە پێوەری بەرەو پێش چوون كەوتووەتە سەر سكە، پرسیاریان لەسەر ئەوە بوو كە ساڵی پار دانرا بۆ ناوچە دابڕێنراوەكان بە چ شێوازێك تەوزیع كرا بەو شێوازە تەوزیع كرا، كە ئێمە نووسراومان كرد و سەڵاحیەت درا بە ئێمە بە پێی یاسای بودجەی ساڵی 2011، سەڵاحیەت درا بە وەزارەتی پلاندانان ئێمە نووسراومان كرد بۆ هەموو وەزارەتەكان و پرۆژەكانمان لە وەزارەتەكان وەرگرت دیراسەتی ئیحتیاجات و دانانی ئەولەویات لەلای ئێمە بوو، پێوەرە هەرە سەرەكیەكان مەسەلەی ئاو و كارەبا بوو، چونكە بەڕێزان لە هەندێ شوێن هەیە بۆ نموونە لە قەزای شنگال بەعزێك موجەمەع هەیە كە ئێستا 40 هەزار نفوسی هەیە و هەتا 50 هەزار كەسیش، هەتا ئێستاش ئاو بە تەنكەر بۆیان دەچێت، لەبەرئەوە ئەگەر ئێوە هەرچی پارەیەك دابنێن بۆ ناوچە دابڕاوەكان ئەگەر جەنابتان كە پرسیار

دەكەن پێوەر چیە؟ ئەگەر ئێمە هەمووی تەنها بۆ ئاو بۆ ئەو ناوچانە خەرج بكەین مومكینە كافیش نەبێ، بەڕێز كاك د.ثائر دوو تێبینی هەبوو یەكێكیان لە بنكەی لاوان لە چۆمان وابزانم كە باسكرا هەوڵی چارەسەر كردنی دەدەین، بە ئیتفاق لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان وهەروەها پرۆژەی دروست كردنی هیچ بینایەیەك یان پرۆژەیەك بەناوی خوشك و برا مەسیحیەكان دیسانەوە دەڵێم ئێمە وەكو ئەوەی كە مەعلومە ئێمە پرۆژە لە وەزارەتەكان وەردەگرین و هیچ پرۆژەیەكیش نەهاتووەتە لای ئێمە بۆ خوشك و برا مەسیحیەكان كە ئێمە ڕەدمان كردبێت یان ئەولەویەتمان نەدابێتێ، بەڵام ئێمەش تەئیدی بەڕێزیان دەكەین كە ئەگەر پرۆژەیەك هەبێت چ لە لایەن وەزارەتی ئەوقافەوە و چ لەلایەن وەزارەتەكانی ترەوە ئەگەر پێشكەش بكرێت ئێمەش حەتمەن تەبەنای ئەو مەوزوعە دەكەین، بەڕێز زكیە خان پرسیارت كرد ئەگەر پاشكەتن هەبێ جێ بەجێ كرنا پرۆژا، ئایا وەزارەتا پلاندانانێ رۆڵی وی چیە و چ ئیجرائاتەت كریە؟ بەری ڤێ گاڤێ ژی مە ئاماژە ب هەندێ دا ئیجرائاتێت كو تێنە كرنێ ئاگادار كرنێ و هەر ئینزارەكی دەست پێ بكەتن و هەتا غراماتا و لیستا ڕەش و ئێك ژ ئەرك و ئێك چ واجباتێت وەزارەتا پلاندانانێ بە پێێ یاسایێ ژمارە 7ی ساڵا 2006 مەوزوعی لیستا ڕەشە ئەو كۆمپانیایەت كو ببنە سەبەبێ هەندێ كو پرۆژە نەیەنە جێ بەجێ كرن، ئان پاش كەڤن هەتا لیستا ڕەش دێتن ئیجرائات، جەنابێ وی ئیشارەت بە هەندێ دا خەلەتیا هەندەك و ناڤێ هەندەك گوند و ناحیە و ئەوانە دا ئەگەر خەلەتیەك هەبێت وێ بابەتێ دا من ئیعتزارێت دخوازم ڕاستی، یەعنی مومكینە خەلەتیەكا مەتبەعی بێتن ئان هەتا هەندێ جارا ژی ب حەقیقەت بەرچاڤ بگرین هەمی خەلەتی ژی نەك تەنها وەزارەتا پلاندانان بوونە پرۆژەكە ژی پرۆژە ژ وەزارەتا تێن، یەعنی تو تەوەقوعا هەندێ بكە مومكینە ژ دائیرەیەكی هەر پارێزگایەكیش ژ دهۆكێ و ژ هەولێرێ و وەختێ سلێمانی تێت ژی وی ناڤی بێتن ژ بەر هەندێ لسەر مە ژی دەرباز ببێتن، بەس ئەو تێبینیە جهێ خۆ دایە و دێ چارەسەر كرنێ انشالله، بەڕێز ژیان خان تێبینی زۆر ڕێك و پێك لە جێی خۆیدا لەسەر ئۆتیزم بەڕاستی ئەو شەرحە كە جەنابتان كردتان، چونكە جەنابیان لە جێی خۆیدا بوو و وەكو پێشتر باسمان كرد، چارەسەری دەكەین، مەسەلەی كڕینی فڕۆكەی ئاگر كوژێنەوە. نازانم، چونكە تا ئێستا ئێمە موشارك نەبووین لە پرۆسەی كڕینی فڕۆكە لە وەبەرهێنان لە تەشغیلیە، بەڵام حەتمەن تەئیدی دەكەین، بەڕێزان شێوازی ئاگر كوژاندنەوە كە بەڕێزیان تەفسیلەكەی زۆر بەڕێك و پێكی و بەجوانی كە شەرحی كردو دەبینین لە شوێنێك حەریق دەبێت و گەنم و ئەوانە، یەعنی ئەو خەڵكەی كە لەوێیە دەبینی مەسەلەن خەڵكی دڵسۆز و خەڵكی خەمخۆر و هاووڵاتی دەبینی بە چاكەت و بە بەتانی و بە نازانم چی، ئاخر ئەوە بەو شێوازە كۆنترۆڵی ئاگر ناكرێت، ساڵانی پێشووتریش ئێمە مەحدودیەتێك كەم و ئیمكانیەت نەبوو هەم لە ناحیەی موافەقات و رەسمیات و مومكینە لە ناحیەی پارەش هەتا حەدێك، مەفروزە ئیتر ئێمەش بیر لەوە بكەینەوە و پێشنیارەكە زۆر لە جێی خۆیەتی، بەڕێز كاك سالار، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان من زۆر سوپاسی دەكەم بۆ تێبینیەكانی، ئاماژە بەوە دەدات ژمارەی دانیشتوان لە بەغدا كە كراوە بە ئەساسێك بۆ دانانی حسەی

هەرێمی کوردستان، 4 ملیۆن و 190 هەزارە شتێکی نزیکی ئەو ڕەقەمەیە، بەڵێ ئەوەی کە هەیە ڕەقەمەکە حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ و وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان ئەو ڕەقەمە بەکاردێنن و غوبنێکی تێدایە بەرامبەر بە هەرێمی کوردستان تەنانەت لە هەمان ڕەقەم کە لە هەموو تەقسیماتەکانیش ئینعکاسی کردووە، بەڵام ئەوەیە سەبەبەکەی یەعنی ئەوەش نیە کە ئێمە ئیعتزازمان نەکردبێت و ئێمە بە نووسراوی ڕەسمیش چەندین جار داوای موعالەجە کردنی ئەو مەوزوعەمان کردووە، بەڕێزیان دەڵێ بودجەی شارەوانی عەنکاوە بۆ نموونە دەڵێ کە سەیری تەقسیمی بودجەکان دەکەین دەڵێت سەیری بودجەی ئەنجومەنی وەزیران دەکەن دەبینن ڕەقەمەکەی گەورەیە و ئەسبابی خۆی هەیە، بودجەی شارەوانی عنکاوە بۆچی لەسەر سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێت؟ هەرچەندە پێشی وازبزانم دوو مانگ لەمەوبەر یان مانگ و نیوێك لەمەوبەر بڕیارێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران هەیە کە بودجەی سەرۆکایەتی شارەوانی عنکاوە بچێتە سەر وەزارەتی شارەوانی ئەوە ئەمرەکە تەنفیزیش بووە، کەواتە دوایی لە پەسەند کردنی بودجەش دا وەزارەتی دارایی حەتمەن ئیجرائاتی ڕەسمی دەکات بۆ ئەنجامدانی موناقەلەی پێویست کە بچێتە ئەوێ، بەڵام وەختی خۆی کە لەسەر سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیش دانرا ئەسبابی زۆر لە جێ و زۆر مەعقولی هەبووە، چونکە ناوچەی عەنکاوە، ناحیەی عەنکاوە بە حەقیقەت خسوسیەتی خۆی هەیە و ئیحتماله من بەش بە حاڵی خۆم و بە ڕەئی من ئێستاش هەر دەبێت ئەو خسوسیەی هەبێت لەبەر چەند هۆیەك، نەك تەنها لەبەرئەوەی زۆربەی دانیشتوانی ئەو ناحیەیە خوشك و برای مەسیحیەکانن، بەڵام لەبەرئەوەی کە خەڵکێکی زۆریش لە مەسیحیەکانی هەموو عیراق ڕوویان لەو ناوچەیە کردووە، ئەوەشتێکی تەبیعیە کە مەسەلەن بە شێوازێك ئیهتمامێکی زیاتری پێ بدرێت بۆ ئیدارە کردنی شوێنەکە و بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی، بەهەرحاڵ ئێستا چۆتە سەر وەزارەتی شارەوانی، تێبینی بەڕێزیان دەڵێ کە لیستەکە هاتووە و لە 12/31 دەڵێ بۆ زووتر موناقەشە بودجە نەدەکرا وابزانم زۆر لە خوشك و برایان باسیان کرد و تەقریبەن ئیتفاقێکیش هەیە لەسەر ئەوەی کە دەبێت زووتر بێت، پرسیاری بەڕێزیان دەڵێ باشە خۆ پاریش ئەو پرسیارە کرا کە باشە ئەگەر پرۆژە دیزاینی نەبێ بۆ داخڵی دەکەن، ئێ وەڵڵاهی خۆ ئێستاش باسکرا و هەموو ساڵێکیش ئەو مەبدەئە ڕاستە و ئەو مەبدەئە دروستە، هەر ئەوەش دروستە، بەڵام وەڵڵاهی ئیحتماله ساڵی ئایندەش حاڵاتی وا بێتە پێشەوە لێتان ناشارمەوە، ئێستاش لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان مومکینە حاڵاتی وای تێدا هەبێت، بەڵام ئەمەی ئەمساڵ دیسانەوە دەڵێین لیژنەی دارایی و ئابووری کامل و هەرچی پێشنیار بکات چ بە نیسبەتی ئەوانەی و چ بە نیسبەتی ئەوانەی کە دیزاینیشیان هەیە و تەسەور دەکەن کە مودەتەکە درەنگ ساڵە تەسجیل بکرێت بۆ ساڵی ئایندە ئێمەش بە باشی دەزانین، تێبینیەکی زۆر گرنگ کە هەم بەڕێزیان و هەندێ بەڕێزی تریش ئاماژەیان پێیدا ئەویش مەسەلەی حساب کردنی ڕێژەی دانیشتوانی ئیدارەی گەرمیان و ناوچەی گەرمیانە لەسەر ئەساسی ئەوەی کە کۆمەڵێك خەڵك لەو ناوچەیە بیتاقەی ئەرزاقیان لە شوێنی ترە، ئەوان لەوێن و یەعنی حاڵەتەکە بەو شکلەیە کە تەنها بە کورتی عینوانی مەوزوعەکە

ئەوەیە کە تەنها ژمارەی دانیشتوان لە ناوچەی گەرمیان بە پێی ئەو بیتاقانە نابێ بکرێتە پێوەر، ئێمە زۆر بەجدی بەدواداچوون بۆ ئەو مەزوعە دەکەین چەند بەڕێزێکی تریش ئاماژەیان پێ دا، محاوەلە دەکەین کە بەشێوەیەکی زانستیانە مەسحێکی ئەو مەنتقەیە بکەین و بزانین کە چ پێوەرێك باشترین پێوەرە بۆ ئەوەی کە تەعامول لەگەڵ ژمارەی دانیشتوانی ئەوێ بکەین، ژینگە و زیاد کردنی ناوچە دارستانیەکان، ئێمەش پشتگیری لەبەڕێزیان، ئەگەر ئیمکان بێت، بەڕێزیان ئاماژەی بە پرۆژەی قەیسەری کفری داوە، من تەبیعی هەندێك خوشك وبرای تریش ئاماژەیان کرد بەو پرۆژانەی کە بۆ قەزای کفری دانراون، بەڵام من لیستێکم ئامادە کردووە، من دواتر هەر دەشیخوێنمەوە لە پرۆژە بەردەوامەکان کۆمەڵێك نزیکەی 30 پرۆژە هەیە کە لە قەزای کفری دایە، ئەوەش ناگەیەنێت کە ئێمە بڵێین ئیحتیاجات نیە، من موتەئەکیدم کە چۆن باسی شنگالم کرد بە تایبەتی ئەو ناوچە دوورەدەستانەی کوردنیشین لە هەردوو لاوە چ لە شنگالەوە و لە هەموو شوێنێکی تر مەغدور ترن، لەبەرئەوە هەر تێبینیەك بگوترێت ئێمە بە هەندی وەردەگرین و ئیشی لەسەری دەکەین، هەروەها بابەتێکی تری زۆر گرنگ ئێمە بە حەقیقەت بە نیسبەتی گەرمیان دوو بابەت لە بەرنامەمان هەیە لە کاتێکی نزیکیش دا نەتیجەکان بە بەڕێزتان دەگەیەنین یەکێکیان مەسەلەی بیتاقەی ئەرزاقە و ئەوانە کە لەوێن و کە حساب دەکرێن ژمارەی دانیشتوان بەهەردوو حاڵەت دا، دووەم نەبوونی تاپۆ لە ناوچەی گەرمیان لە زۆر شوێندا کە بووەتە هۆی وەرنەگرتنی کێشەی سولفەی عەقار، چونکە بەڕێزیان ئەم تێبینیە بەڕاستی، بە حەقیقەت من ئەو مولاحەزەیە لە هۆڵی پەرلەمان لە ئەسنای گفتوگۆکان گوێم لێ بووە، ئەگینا پێشتر ئاگاداری ئەو کێشانە نەبووم کێشەکە پەیوەندی بە وەزارەتی دارایی و ئابووریەوە هەیە، زیاتر لە ناحیەی سەرف کردنی شێوازی سەرف کردنی سولفە و پێشنیار دەکەم هەتا ئەو کاتەی کە ئێمە بەدواداچوون بۆ ئەو بابەتە دەکەین و وەزارەتی دارایی و ئابووریش کێشەکە لەبەرچاو بگیرێت و موتەئەکیدم کە هەروا دەبێت کە چارەسەرێك بۆ ناوچەی گەرمیان بۆ مەوزوعی سلفەی عەقار بگرێتەوە، سەمیرە خان دیسانەوە تێبینی لەسەر ئەو پرۆژانەی کە جێ بەجێ نەکراون لە پارەوە تا ئێستا کە نەکەوتوونەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە کە نیزکەی 390 پرۆژەیە کە ئێستا لە کۆی گشتی 3162 پرۆژە کە هێشتا دەست بەکارنەبوون، پێشتریش باسمان کرد کاری لەسەر دەکەین، کاك سەردار مەوزوعێکی زۆر گرنگی وروژاند و ئیسارەی کرد ئەویش مەوزوع و مەسەلەی یاسای خانەنیشینی یان با بڵێین مەرجەکانی خانەنیشینی کە وابزانم بەڕێزیان زۆر بەڕاستی وەکو دەڵێن پەنجەی خستە سەر برینێك کە لە ناو برینەکانی بودجە دا هەیە کە مەوزوعی زۆری یان تەزەخومی ژمارەی موەزەفینە لە دامودەزگاکانی حکومەت دا کە ئەو ژمارەی کە دەگوترێت زیاتر لە 650 هەزارە بۆ 5 ملیۆن کەس کە ژمارەیەکی زۆر زۆرە، ڕاستە مومکینە بەدائیلی تر هێشتا لە هەرێمی کوردستان دا دروست بووە بۆ خەڵکی، لەبەرئەوە ئەوە مەسدەری رەسمیانە، ئەوە مەسدەری مەعیشەتیانە، بەڵام هەر لە ئێستاوەش ئێمە لە کاتێك دا کە هەموو ساڵیش دە هەزار کەسێك یان با بڵێین چەند هەزارێك تەعین دەکرێن لە هەمان کاتدا بیر لەوە دەکەینەوە کە چۆن خەڵك تەشجیع بکرێن کە کەرتی گشتی بەجێ

بێڵن یەکێك لەو سیاسەتانەی کە لەو جۆرە حاڵەتانە پەیڕەو دەکرێت ئەو پێشنیارەیە کە کاك سەردار کردی چ بەو شێوازەی کە بەڕێزیان وتی کە ئاماژەی بە 50 ساڵی داو 15 ساڵی لە خزمەت چ بەهەر شێوازێکی تر بێت دەبێت ئەو مەوزوعە کاری لەسەر بکرێت، بەڕێز کاك د.سەروەر ئاماژەی بە بەرنامەی تواناسازی دا؟ کە دەڵێ حەقە بە وازحی پارەکەی مەعلوم بێت و دەڵێ لەو بەدواداچوونەی کە کردوومانە 23 ملیۆن دۆلار چۆن سەرف کراوە بۆ قوتابیانی تواناسازی توێژینەوە لە کوێیە لە بەرنامەی تواناسازی دا؟ هەروەها پرسیارێکی هەبوو بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری وابزانم وەڵامیان داوەتەوە، بە نیسبەتی بەرنامەی تواناسازی لە بەرنامەی کاری کابینەی حەوتەمی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش دا هەتا ئێستا بە شێوازێك دیراسە کراوە هەندێ بڕیاریش هەیە کە دەدرێت لە ئایندەش دا خودی مەبدەئی تواناسازی مەبدەئەکە مەقبولە و پەسەندە، چین؟ بەو شێوازەی کە کاریشمان کردووە پێشوو تر لە هەندێ شت دا سەرکەوتوو بوو، لە هەندێ شت دا کەموکوڕی هەیە کە دەبێ چارەسەری بکەین، من بە حەقیقەت پێشتریش چەند بەڕێزێك باسی ئەوەیان کرد کە پارەکان کە دەڵێین بەردەوام دەبین لە پرۆژەی تواناسازی بە چ شێوازێك بەردەوام دەبین، خۆی ڕاستە ئێمە مەبلەغێکمان داناوە بە ماددەیەکی جودا و پارەیەك تەخسیس کراوە تەنانەت شێوازی سەرفەکەشی کە جودا کراوەتەوە ئالیەتی تەبیعی وەزارەتی خوێندنی باڵا هەندێ جار کێشەش دروست بووە بەهۆی ئەوەوە، چونکە ئێستا دوو ئالیەتی سەرف هەیە لەناو وەزارەتی خوێندنی باڵا بعثات و زەمالات و ئەوانە بە فەسڵ و بە ماددە لە جەداولەکانی ئەوان هەیە و بەردەوامیشە و پارەشی لەسەر خەرج دەکرێت، پارەی تواناسازی بە شێوازێکی تر با بڵێین بە مونفەسەڵ خەرج کراوە، ئێستا کۆی گشتی ئەو کاندیدانەی کە ناویان دەرچووە لە بەرنامەی تواناسازی دا گەیشتووەتە 4700 کەس، ئەگەر ئێمە موعادەلەیەکی سادە و بە موعادەلەیەکی بەسیت ئیحتیاجاتی تەڵەبە لەو 4700 کەسە نیزکەی 2300 کاندید دەست بەکاربوون، کەس لەوانە کە بڵێین بە تایبەتی لەوانەی کە باسی دکتۆراش دەکەن جوزئێکی ماجستێر و جوزئێکی دکتۆران نەگەڕاونەتەوە، بڵێین ئەمە دەست بەکاربووە وتەواو بووە بەرنامەکەی سەد لەسەد تەواو کردووە، چونکە لە خیلالی ئەو ساڵی ڕابردوو بەرنامەکە بۆ ماجستێر بووبێت و چ ئەگەر یەك ساڵ بووبێ ساڵێکی لوغەی لەگەڵ بووە و چ بە دکتۆرا بوو بێ ئەگەر ماجستێری دووساڵی بووبێت دیسان ساڵێکی لەگەڵ بووە کە دەکاتە سێ ساڵ، ئەمە با بڵێین حەدی ئەقەل کە دکتۆراش زیاترە، ئێمە ئەگەر بە شێوەیەکی زانستیانە سەیری ئەو بەرنامەیە بکەین و تەحلیلی بکەین و ئیلتزاماتی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش حەقە لیژنەی دارایی و ئابووریش لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا، چونکە ئێمە لە دانیشتنەکانمان لەگەڵ ئەوانیش دا باسی ئەوەمان کردووە حەقە تۆزێك لەسەر ئەوە ڕابوەستین، چونکە ئێمە کە دەڵێین 4700 کەس و 2300 ی ناوی دەرچووە و ئەوەی تریش بەڕێگاوەیە یەعنی ببورن ئەوەی تریش بەڕێگاوەیە کە دەست بەکاربن، مەبەست لە دەست بەکاربوون ئەوەیە کە موباشەرە بکات بە بەرنامەجەکەی ماجستێر یان دکتۆرا یان خوێندنی زمانەکە، تەبیعی ئەمانە تەقدیرێك هەیە کە ئەم کاندیدانە ئەگەر بڵێین هەر 4700 ەکە بە سێ ساڵ تەواوی بکەن، کە وانیە

زۆریان دەچنە پێنج ساڵیش، چونکە دکتۆرا زۆریان مومکینە بەهۆی هەر سەبەبێکەوە بێت زیاتر لە سێ ساڵ بمێننەوە، بەڵام ئێمە ئەگەر تەنها سێ ساڵ وەربگرین، سێ ساڵەکەش زەربی مەبلەغێك بکەین کە بڵێین ئەم مەبلەغە پێویستە بۆ ئەم سێ ساڵە هەتا ئەم قوتابیە ماجستێرەکەی تەواو دەکات یان خوێندنەکەی تەواو دەکات، یان خوێندنی باڵاکەی تەواو دەکات ئەگەر ئێمە ئەوەی کە هەیە لەبەردەست دوو رەقەمە، 150 هەزار دۆلار بۆ ماجستێرە لەگەڵ 250 هەزار دۆلار بۆ دکتۆرایە و کە بە موعەدەل وەرگیراوە بە بێ ڕەچاو کردنی ولاتەکە، چونکە ولات هەیە گرانترە و ولات هەیە هەرزانترە، بەلام بەشێوەیەکی گشتی ئەمەیە پێوەرەکان ئەگەر ئێمە تەنانەت 4700 کەسەکەی کە دەست بەکاربوون حساب بکەین و زەربی بڵێین هەر هەمووشی حەدی ئەقەل هەر هەمووی 150 هەزار دۆلاری مەسرەفەکەیان بکەین، بەڕێزان کۆی گشتی پارەی پێویست بۆ تەواو کردنی ئەم بەرنامەیەی کە ئەمانەی ئێستا وەرگیراون خۆی لە نزیکەی 700 ملیۆن دۆلار دەدات، ئەگەر ئێمە بڵێین 100 ملیۆن دۆلاری سەرف بووە دەبێ تەوزیعەکە بۆ ساڵانی ئایندە وا بکەین کە تەوزیعەکەی مەزموون بێت کە ئەم 4700 کەسەی کە ناویان دەرچووە هیچ ئەگەرێکی وا نەیەتە پێش کەتەمویلی ئەوانە ڕابوەستێ، لەبەرەئەوە دەبێ زیاتر دیقەت لەسەر ئەمە بدەین کە ئەمانەی کە وەرگیراون چۆن زامنی ئەوە بکەین کە لە ساڵانی ئایندە پارەیان لێ نەبڕێت موتابەعەی تەنفیزی بەرنامەجەکەش بکەین، لەبەرئەوە بەرنامەجەکە بەردەوامە، حەتمەن ئێمە لە وەزارەتی پلاندانان چەند وەزارەتێك هەیە وەجبەی ئەخیر با بڵێین خولی دووەم لەلای ئێمە کە ئێستا ئیعلانی ناوەکان دەکەین و ئیعترازاتەکان وەردەگرین، بەڕێزیان هەروەها ئاماژەی بە مەسەلەی کۆنترۆلی جۆری دا کە چ دەکرێت لە وەزارەتی تەندورستی و وەزاەتی کشتوکاڵ و وەزارەتی پلاندانان، بەعزێك شت کراوە، بەعزێك شت بکرێت، بەڕاستی بە حەقیقەت لەم ئەخیرە ئیستعانە بە شەریکاتی فاحسەش کراوە، نەك وەکو تەجروبەیەك، بەڵام وەکو چەند ماددەیەك کە ئیختیار کراوە نەك هەموو ماددەکان ئەگەر سەرکەوتوو بوون لەو مەوادانە ئیحتمالە تەعمیمیش بکرێت، ئەمە بە نیسبەتی خاڵە سنووریەکان، بە نیسبەتی ناو بازاڕەکانیش وابزانم حەملەیەك هەیە لەلایەن هەموو دامودەزگاکانی حکومەتەوە بۆ ئەوەی کە باشتر مەسەلەی کوالیتی کۆنترۆڵ پیادە بکرێت، بەڕێز شلێر خان ئەویش پێشنیاری ئەوە دەکات کە پێویست ناکات لیستی پرۆژەکان بێن بۆ پەرلەمان، بەڵکو هەر چوار مانگ جارێك بێت ئێمە هەر بڕیارێك کە لە پەرلەمانی کوردستان بە پەسەندی بزانێت جێ بەجێ ی دەکەین، پێداچوونەوە بە ڕێنماییەکان، منیش پشتگیری بەڕێزیان دەکەم، نەخۆشخانەی لە دایك بوون پرۆژەیەك کە سەر بە وەزارەتی تەندروستیە و فەرمانگەی تەندروستی هەولێر 27 ملیار دینار بووە لەو کاتەی کە دیزاین و شتەکان دروست کراوە دوایی لە ئیعلان کێشە لەسەر مەبلەغەکە هەبووە کە کەمترین سیعر هەر لە ڕێژەی 10٪ ی ئەو سیعرە زیاتر بووە، ئێستا بە پێی ئاخر ئەپدەیت کە لەلای من هەیە بڕیارە لەماوەیەکی کورت دا لە خیلالی ئەم مانگە بکەوێتە سەر سکە و ئیحالە بکرێت، بەڕێزیان تێبینیەکی لەسەر پرۆژەی ئاوی هەڵەبجە و چەند پرۆژەیەکی ئاوە لە هەر سێ پارێزگا لە هەولێر و دهۆك و سلێمانی کە هی قەرزی یابانیە پرۆژەی

لەڕێگەی ڕێکخراوی (جایکا)یە ناوی کۆمپانیایەکی ڕاوێژکاری هێنا کە ئەم کۆمپانیایە جێ بەجێ کار نیە، بەڵکو دیزاینە، ڕاستە ئەو کۆمپانیایە تەنها دیزاینەرە و تەمویلی پرۆژەکە 75%ی لە قەرزی یابانیەوە دێت و 25% یشی موشارەکەی حکومەتی هەرێمی کوردستانە، کۆپی نووسراوەکان هەیە و دەتوانم عەرزی بکەم کە وەزارەتی شارەوانی لە هەر دوو کابینەی پێشووتر ئاگادارن لەو بابەتە، نازانم ئەو بەڕێزەی کە لە وەزارەتی شارەوانی کە وتوویەتی ئێمە ئاگامان لێی نیە وابزانم پەیوەندیمان کرد ئەوانەی لایەنی پەیوەندار بوون موتەلیعن، پارەیان بۆ تەخسیس کراوە، سەبەبی دواکەوتنی پرۆژەکەش لایەنی قەرزەکەیە کە بەڕێگەی بەغداوە دێت، مەسەلەی قەرزی یابانی، برای بەڕێز کاک شڤان کۆڤلی کێشەی شەهیدا، جەنابی دبێژیت کو ب ڕێکا پرۆژەیەن ستراتیجی دێ حەل بن ئەم ژی تەئیدی دکەین بەس هەتا ڤێ گاڤێ ئەو پرۆژەیت کو تێنە تەقدیم کرن زێدە تر دیارە ئەولەویەت هەتا ڤێ گاڤێ چێکرنا خانیا هاتنە دانێ، چونکو دیارە کێشەیا مەزن ژ وێرێ دەس پێ کەتن، بەس ئەگەر ئالیەتێك هەبێت بۆ پرۆژە ستراتیجی ئەم ژی تەئیدی دکەین، مەوزوعی چێکرنا نەخۆشخانا ل هەولێر و دهۆك بۆ خانەوادا شەهیدا تەبیعی هەر ئالیەتێك هەبێت بۆ چارەسەرکرنا خانەوادێن شەهیدا و بۆ یارمەتی دانا خانەوادێن شەهیدا ل بوارێ تەندروستیێ ئەم پشتگیریێ لێ دکەین، نە زەرورە ئیللا چێکرنا نەخۆشخانەیەکی بیتن ناڤێ شەهیدا و جودا کرنا خانەوادێت وانا، چونکە ئەڤە ژی موکینە ژ هەندەك لایەنێن مافی مرۆڤ دا گەلەك موناسب نەبێتن کو چینەك ئان توێژەك بێتە جودا کرن بەڵکو بێتە خزمەت کرن باشتر ب هەندەك ئالیەتێ دی دا، وەحداتێ دیزاینێ ل حکومەتا هەرێمێ ئایا هەنە یان نا؟ ل هەندەك دەوائیر حەتمەن یەت هەین، بەس زۆبەی ڤێ گاڤێ بەهرا پتر ئەو دیزاینێت کو تێنە کرن ب ڕێکا کەرتی تایبەت دا تێنە کرن حەتمەن، دیارە کەرتێ تایبەت ئیستعابا حدودەکی هەی بۆ ئیستعاب کرنا ژمارا پرۆژێت کو هەین ڤێ گاڤێ ئەو ژی ئەگەرەکە، یەعنی هەم دبێ حکومەت دامودەزگەهێن حکومەتێ قوەتر و باشتر بن لە ئاستەکی باشتر بن، هەم کەرتێ تایبەت ژی، بەڕێز کاك شڤان دەعوا سەلاحیاتێت پتر ژی دکات بۆ وەزارەتا پلاندانانێ و دارایێ وەختی موناسب دا ئەم ژی پشتگیرا وێ داوایەت دکەین، ئەم وێ داخوازیا هەیە، بەڕێز کاك اسماعیل بنکەکانی پۆلیس نابێ لە خانووی کرێ دابێت، وەڵلاهی منیش هەر دەیخوێنمەوە ئەو پرسیارە، چونکە ئەوەندە موئەیدین و بەلام ئەو ئیمکانیاتانەی کە هەشە بەو شێوەیە، بەڵام هەر بۆ ئەوەی بە بیری خۆمان بێنینەوە کە ئەوە کێشەیەو دەبێت هەموو پێکەوە کاربکەین بۆ چارەسەر کردنی، بنکەی لاوانی چۆمان باسمان کرد، شێوازی تەندەر دەبێ چارەسەر بکرێت، ئێمەش تەئیدی ئەوە دەکەین زێرابی شاری هەولێر بە تایبەتی لە دەوروبەری لەبەرنامەی پرۆژە پێشنیار کراوەکان بەشی یەکەمی قۆناغی یەکەمی پرۆژەکە داخڵ کراوە، ئێستا وا بەجدی کاری لەسەر دەکرێت، هەروەها بەرنامەی چارەسەر کردنی ئاوی هەولێر، ئاوی ئیفراز قۆناغی چوارەمی ئێستا لەبەردەست دایە کە ئەویش هەروەکو دەزانن ئێستا بە بەراورد لەگەڵ ساڵانی ڕابردوو ئاوی هەولێر زۆر باشترە و زۆر فەرقی کردووە، بەڵام هێشتا هەندێ ناوچە ماویەتی کە چارەسەر بکرێت، بەڕێز ئەڤین وابزانم پرۆژە بۆ خوشك و برا یەزیدیەکان بەڕاستی پێوەری زیرەك و

کۆمەڵێك ئەفکار و پێشنیاری زۆر رێك وپێکی بۆ ناوچەی خانەقین هەبوو کە بە هەندی وەردەگرین و کاری لەسەر دەکەین، هەروەها بەرێزیان باسی پسوولەی خۆراکی کرد لە ناوچەی گەرمیان و کە دیارە ئینعکاسی ژمارەی فعلی ناکات ئیقتراح دەکات پێوەرێکی تر بۆ ئەو بابەتە بەکاربێت، بەرێز مامۆستا کاوە پرسیار دەکات کە وابزانم زیاتر بۆ وەزارەتی دارایی بوو کە هەرچەندە بەرێزیان پرسیاری ئەوەیان کردو وتی کە پرسیارەکە موەجەهە بۆ هەردوو وەزیر و وەزیری دارایی بەرێز و وەزیری پلاندانان، هیچ پلانێك هەیە بۆ چارەسەرکردنی تەزەخومی موەزەفین لەناو حکومەت، من لێرە دیسانەوە جارێکی تر هەر دەبێ باسی ئەو مەوزوعە بکەم، چونکە ئەو مەوزوعە وابزانم ئەرکی هەموو لایەکە و ڕاستە بە ژمارە یەك حکومەت و لەناو حکومەت دا وەزارەتی دارایی و ئابووری و ئینجا هەتا حەدێکیش وەزارەتی پلاندانان، بەڵام وابزانم پەرلەمانی بەرێزیش دەبێ ڕۆڵی خۆی بگێرێت ئەمە بەرێزان مەوزوعێکی مەسیریە، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان ئەم ژمارەی تەزەخومی وەزیفیە ساڵی پار موقتەرەحێك هەبوو کە پێشنیارێك هات کە چۆنیەتی تەشجیع کردنی خەڵك بۆ ئەوەی لە کەرتی گشتیەوە بچن بۆ کەرتی تایبەت، بەڵام دوای ساڵێك تێپەڕ بوون لەسەر ئەو موقتەرەحە کە لە یاسای بودجەی ساڵی 2012ی حکومەتی هەرێمی کوردستان دا هات، ئەگەر تەمەشای دواوە بکەین و بزانین چەند کەس سوودی لەو ئیقتراحە بینی و چەند کەس بەهۆی ئەو ئیقتراحەوە لە وەزیفەی حکومیەوە حەرەکەتی کرد بۆ کەرتی تایبەت، دەبینین ئیحتمالە زۆر کەمە یان بە تەسەوری من دەبینی کە موقتەرەحەکە پێویستی بە دەوڵەمەند کردن هەیە و پێویستە موقتەرەحی تر هەبێ و داوا دەکەم، و پێشنیار دەکەم، تکام لە لیژنەی دارایی و ئابووریشە کە ئەم ساڵیش پرۆژە یاسای بودجەی 2012 بەوە دەوڵەمەند بکرێت کە ئەگەر هەر بەرێزێکی ئەندامی پەرلەمانیش ئیقتراحی هەبێ و بەهەند وەربگیردرێت، چونکە ئەوە کێشەیەکە لە کاتێك دا کە ئێمە موراعاتی خەڵکی خۆمان دەکەین و ئیحتیاجاتی خەڵك لەبەرچاو دەگرین لە دامەزراندن و کە حەقی خۆیانە مووچەیان هەبێ و لە هەمان کاتدا بەو شێوازە ئیستمراریەتە مومکینە باش نەبێت، بەرێز کاك سەرهەنگ فرج بەرێزیان ئاماژەیان بەوە داو دەڵێت ئایا ئەم بودجەیە لەسەدا چەندی کێشەکان چارەسەر دەکات؟ چ لە کارەبا و چ لە جادە و لە ئاو و لە مەدرەسە و ئەو پرسیارە زۆر گرنگە من زۆرم پێ خۆش بوو بەڕاستی پرسیار بەو شێوەیە تەحەدای حکومەت بکرێت بۆ ئەوەی دەقیق تر کێشەکان بێنینە بەر دەست و بزانین ئێمە بەم بودجەیەی کە هەیە و بەم لیستەیەی کە هێناومانە ئەوەندە لە سەدی ئەو کێشانە دەتوانین چارەسەر بکەین، لە حەقیقەت دا ئێمە ئێستا خەریکین مەجموعەیەك زانیاری و داتا و ئەوانەمان لەبەردەستە و لەسەر ئیحتیاجات بۆ نموونە ئەگەربێینە سەر کەرتی رێگاوبان وەزارەت ماستەر پلانێکمان لەبەردەستە بۆ هەموو رێگا و بۆ وەکو دەڵێن حەدی ئەقەلی رێگاوبانی پێویست بۆ هەموو ناوچەکانی هەرێمی کوردستان کە بە نزیکەی 3,0 ملیار دۆلار تەقدیر کراوە، ئێمە دەتوانین بڵێین ئەمساڵ ئەوەندە پارەمان کە تەخسیس کردووە بۆ جادەکان ئەمەش ئیحتیاجەکەیەو ئەوە تەقسیمی ئەوەدەکەین یان ئەوە ناقسی ئەوە دەکەین بۆمان دەردەچێت کە چەند دەمێنێتەوە، بەڕاستی ئەگەر تەنها ئەو میسالەی کە باسم

کرد ڕەچاوی بکەین و بزانین کە ئێمە چەند لەسەدی ئیحتیاجاتی هەرێمی کوردستان تەحقیق دەکەین بەم بودجەیەی ئەمساڵ و لەمەوزوعی ڕێگاوباندا مومکینە ڕێژەکە ئەوەندە کەم بێت هەر شایەنی باس نەبێت لە ئیحتیاجە حەقیقیەکەدا، چونکە ئەگەر ئێوە تەماشا بکەین لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە وابزانم رەقەمەکە ئەگەر بە دەقیقی بیلێین بۆ نموونە ئەگەر من چونکە نموونەی جادەکانم هێنا ئیحتیاجاتی کوردستان هەر دیسانەوە بۆ تەبسیت و بۆ ئەوەی لەبەرچاوی بەڕێزیشتان و هەروەها لەبەرچاوی هەموو کەسێك وازح بێت و ئێمە بۆ تەبسیت ئیحتیاجاتی هەرێمی کوردستان لە جادە ئێستا حەدی ئەقەلی پارەی پێویست بۆ ئەو ماستەر پلانە 3 ملیار و نیو دۆلارە، ئێمە ئەم پارەیەی لە بودجەی ئەمساڵ دا بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەمان تەخسیس کردووە ئەگەر حساب بکەین کە هەموو پرۆژەکانیشیان تەنها جادە و ڕێگا و پرد بن کە مومکینە ئەوان هەندێك پرۆژەی تریشیان هەبێ و، بەڵام ئەگەر بڵێین هەموو پرۆژەکانی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە تەنها دروست کردنی ڕێگاوبان و پرد بێت ئێمە لە بەردەوامەکان نزیکەی 575 ملیار دینارمان بۆ داناون و لە پێشنیار کراوەکانیش نزیکەی 50 ملیارمان بۆ داناون کە کۆی گشتی دەکاتە 625 ملیار دینار، ئەمە پارەی موخەسەسە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، 625 ملیار دینار دەکاتە نزیکەی 500 ملیۆن دۆلار، کەواتە ئێمە ئەمساڵ ئەو پارەیەی کە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە دامانناوە لەسەر 3ملیار و نیو، یەك لەسەر حەوتی ئیحتیاجاتی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەیە، تەبیعی لەگەڵ نسبەتی نموی ساڵانەش لەگەڵ ئەو جادانەی کە هەشن و ئیحتیاجیان بە سیانەیە کە بەشێکی پارەش دەبێ تەخسیس بکرێت بۆ سیانە بە بەردەوامی مومکینە ئێمە بڵێین نزیکەی یەك لەسەر دە یان دە لە سەدی ئیحتیاجاتی ڕێگاوبان بەهۆی ئەم بودجەیە دەتوانین تەحقیق بکەین لەبەر ئەوە دەبێ بۆ شێوازی تریش بگەڕێین، چونکە ئیحتیاجاتەکان زۆرن، بەڕێزیان پرسیاری کرد لەسەر هەندێ پرۆژە کە لە (گود گەڤەنەنس) یان با بڵێین لە مەوزوعی شەفافیەت و ئەوانە کە ئایا تەفاسیلەکانی چیە بەڕێزان خۆی مەوزوعی شەفافیەت و مەوزوعی (الحکم الرشید) نەك تەنها لە هەرێمی کوردستان، بەڵکو لە وڵاتانی دەوروبەریش و لە هەموو عالەمیش و وەکو هەموو کارەکانی تر جیهەتی ڕاوێژکاری هەیە کە بەرنامەی بۆ دادەنێن و کە بۆ چوونی تازە هەیە، شێوازی تازە هەیە، کە دەبێ لەبەربگیرێت، لەبەرئەوە لایەنێکی ڕاوێژکاری هەیە بەناوی (رایس ووتەر هاوس کوپەر) کە ئەوانەی کە مەعلوماتیان هەبێت لەسەر لایەنی ڕاوێژکاری ئەمە یەکێکە لە لایەنە ڕاوێژکاریە هەرە بەناوبانگەکانی جیهان کە ئێستا ئەمە چەند ساڵێکە بە پێی پرۆژەیەك لەناو سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کار دەکات و کۆمەڵێك پێشنیار بە بەردەوامی دەدات لە بوارەکانی شەفافیەت و لە بوارەکانی باشتر کردنی شێوازی حوکمڕانی، بەڕێز مامۆستا فەرمان چەند پرسیار و تێبینیەکی هەبوو ئێمە با نەگەڕێینەوە سەر ئەوەی بەڕاستی تێبینیەکانی بەڕێزیشیان شتی زۆر گرنگی تێدایە وەکو هەموو ئەوانەی تریش، بەڵام بەعزێك جار لە تروحاتەکان کە دەگوترێت هەرێمی کوردستان و حکومەتی هەرێمی کوردستان پلانی نیە، ئێمە موتەئەسر دەبین بەوە، چونکە ئێمە هەر وەکو بەڕێزتان دەزانن ئێمە بە درێژایی ساڵ کە کارەکان دەکەین ئێمەش لەلامان مەتڵەبە کە بە

باشترین شێوە کارەکان بەڕێوە بچن، ئێمەش ساحبی ئەمماڵەین و خاوەنی ئەم ماڵەین و کەسمان میوان نین کارەکانیشمان بە پێی پلانە و ئەو شێوازی موناقەشە کردنە و ئەو شێوازی هێنانی بودجەش بۆ پەرلەمانی کوردستان ئەمە شتێکە موتەبەعە لە هەموو عالەم مومکینە شێوازی موناقەشە کردنەکە موختەلف بێت، مومکینە پەرلەمانی بەڕێزی کوردستان داوای تەفاسیلی زیاتر دەکات موقارەنەتەن بە پەرلەماناتی تر، ئەویش بڕیار بڕیاری ئێوەی بەڕێزە، کۆمەڵێك پلان هەیە وا لەسەری دەڕۆین دوایی لە پرەسنتەیشنەکەش بە دەقیقی دێمە سەر ئەو قسەیە کە مەبەستم چیە و لە چ بوارێك دایە و چۆن ئینعکاسی کردووە ئەو پلانانە و چی تەحقیق بووە؟، هەروەها بەڕێزیان پرسیاری لەسەر ئەوە بوو کە بۆچی هەر تەنها باسی باڵەخانە دەکرێت؟ ئێمە لە بودجەی وەبەرهێنان چەند جارێکیش باسمان کردووە وابزانم ئەو ڕۆژەش وەڵامی بەڕێزیانم دایەوە کە ئێمە لە هەندێ سێکتەر دا هەر تەنها کێشەی باڵەخانەمان هەیە وەکو کێشەی قوتابخانە، ژمارە 1 کێشەکە نەبوونی باڵەخانەیە ئان کو بینایەیە؟ بەڕێزیان پرسیار دەکات لەسەر پلانەکان بۆ کۆنترۆڵکردنی ئاستی نرخەکانیان با بڵێین بە پێوەرێکی تر مەوزوعی ئینفلەیشن و تەزەخومی ئەسعار، خۆی بەڕێزان ئێمە کۆنترۆڵکردنی ئەسعار لە بازاڕێك و لە کۆمەڵگایەکی وەکو هەرێمی کوردستاندا ئەمڕۆ کارێکی ئاسان نیە، مەوزوع تەنها مەوزوعی بازاڕی ئازاد نیە کە بڵێین ئێمە بازاڕێك بە کەیفی خۆیەتی چۆن قەرار دەدات و چۆن تەسعیر دەکات، کۆمەڵێك تەسعیرات هەیە و کۆمەڵێك لجان هەیە لە ئاستی موحافەزەکاندا لە ئاستی پارێزگاکان و قەزاکاندا کە بەدواداچوون دەکرێت و ئەسعار دەکرێت و بە شێوەیەکی بەردەوام، بەڵام مەوزوعەکە مەوزوعی مونافەسەیە، بوار بەوە دراوە و تەنانەت لە هەندێ شوێندا حکومەت ئیجرائاتی لەبەر گرتووە بە تایبەتی لە هەندێ مەوزوع وەکو مەوزوعی گەنم و وەکو مەوزوعی هەندێ بەروبوومی کشتوکاڵی کە محاوەلە دەکات ماددەیەك کە لە دەرەوەی هەرێمەوە دێ و زۆر بە ئاسانی موناقەسەی ئینتاجێکی مەحەلی دەکات ڕێی لێ گرتووە کە ئەمەش بە پێوەرە ئیقتسادیە مۆدێرنەکان شتێکی سەرکەوتوو نیە، بۆ نموونە ئێمە کە دەڵێین شت لە بازاڕەکان وا هەر گران دەبێت، خۆ مومکینە ئەو شتە ئەگەر ئینتاجی مەحەلی بێ و هی هەرێمی کوردستان بێ سعرەکەی بە پێی کولفەی ئەو کارە ئەگەر با بڵێین بەرهەمێکی ناوخۆیی بێت کولفەیەکی هەیە و لەسەر ئەساسی ئەو کولفەیە دەگاتە بازاڕ و مومکینە هەمان بەرهەم ئەگەر لە دەرەوە بێت مومکینە سعری زۆر کەمتر بێت، بەڵام حکومەت هەندێ جار ئیجرائات دەکات بۆ ئەوەی ئەو بەرهەمە ڕێی لێ بگیرێ، بۆ ئەوەی بەرهەمی ناوخۆیی با بڵێین تەسویق بکرێت، لەبەرئەوە لە کاتێك دا کە جۆرە کۆنترۆڵێك هەیە لەسەر بازاڕ نەك کۆنترۆڵی 100٪، بەڵام حەقیقەتێکیش هەیە کە بازاڕ لە تەزەخومی ئەسعار دایە، هەر بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان لە هیچ شوێنێکی عالەم بە تایبەتی ئەو خوشك و برایانەی کە ئابووری ناسن و کە مەعلوماتیان هەیە و کە خەبیرن لەو بوارەدا هەر ئەوان بە ئێمەش دەڵێن زۆرجار لەناو ئەوانەی کە لە هەرێمی کوردستانن و ئەوانەی کە دەیاناسین و تەعامولیان لەگەڵ ئێمە هەیە لە هیچ شوێنێك لە عالەم ئەم شێوازەی بەرزکردنی مووچە و موخەسەسات ئەوەی کە عیراق دەستی پێ دەکات و ئێمەش بە

دەردیەوە تووش دەبین لە هیچ شوێنێکی عالەم ئەم شێوازە پەیڕەو ناکرێت، لەبەرچیش پەیڕەو ناکرێت خۆ مەسەلەکە ئەوە نیە ئێمە خەڵکی خۆمان خۆش دەوێت حکومەتەکانی تری جیهان خەڵکی خۆیان خۆش ناوێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەرزکردنی مووچە و بەرزکردنی دەرماڵە یەکەم تەئسیر کە دەیبێت بەرزکردنی ئەسعارە لە بازاڕ، بەرز کردنەوەی سعری کرێی خانووە و بەرزکردنی شتی ترە کە لەمانەش دا کە خەڵك کە شێوازی بەڕێوەبردن بڕیار لەسەر ئەوە بدات و ئێمە ئەگەر لەناو حکومەت بڕیار لەسەر ئەوە بدەین کە دەرماڵە زیاد بکەین بۆ چینێك، بەڵام ماددەیەك لە بازاڕ گران ببێت تەئسیر لەسەر هەموو کۆمەڵگا بکات دەبێت دیراسەتی ئەوەش بکرێت، لەبەرئەوە تەنها هەر ئەوەندە دەڵێم کە بەڵێ گران بوونێك هەیە لە ئەسعاری بازاڕ هۆی هەرە سەرەکی زیاد کردنی مووچە و دەرماڵەیە، لەبەرئەوە تکام وایە لە کاتی ئیقتراح کردنی زیاد کردنی هەر مووچە و دەرماڵەیەك دیراسەتی ئەوە بە دەقیقی بکرێت، بەڕێزان چونکە ئەمە تەئسیرێکی عەکسیشی هەیە بەعزێك جار، بەڵام وابزانم لە کاتی خۆیدا وەڵامتم دایەوە کە داهاتی تاکە کەس ئایا باش بووە؟ بەڵێ باش بووە لەپێش ساڵی 2003 کەمتر لە سێ سەد دۆلار بوو ساڵانە، ئێستا نزیکەی 4 هەزار دۆلارە، ئەگەر بە دۆلار حسابی بکەین نەك بە دیناری عیراقی، موعەدەلی داهاتی تاکە کەس لە هەرێمی کوردستان دا، بەڕێزیان دەپرسێت کە مەشاریعەکان دوا دەکەون و پارەکە دەخورێت، پارەکە ناخورێت، چونکە مەشروع سەرف کردنی پارە لەهەر مەشروعێك دا کۆمەڵێك خەتەواتی هەیە چۆن ئەو هەموو خەتەواتە موعەقەدە هەندێ جار دەبنە هۆی دواکەوتنی پرۆژە و تەنفیز کردنی پرۆژە لەو بیروقراتیە دا بەهۆی هەمان خەتەوات و بەهۆی هەمان ئالیەتیش مومکین نیە کە مەشروعێك دوا دەکەوێت مەوزوعی دواکەوتنەکەیە پارەکە لە وەزارەتی دارایی دەمێنێتەوە، بەڕێزیان بە حەقیقەت پێشنیارەکە زۆربەیان تەنانەت موتەفقیشم لەگەڵی، بەڵام لە یەك شت دا موتەفق نین ئەویش بەڕێزیان ناوی سەنتەرێکی ڕۆشنبیری لە گوندێك گوندی شێخ سەیدا، سەنتەرەکەش تەنها بۆ ئەوە دروست دەکرێت کە ساحبی عەرزی ئەو شوێنەی سەنتەرەکەی دەهێنا قەرەبوو بکرێتەوە، تەبیعی من بەدواداچوونم بۆ ئەو مەوزوعە کرد، تەئکیدم لەسەر ئەوە کردەوە، چونکە بە حەقیقەت تێ نەگەیشتم لە گوندێك کە قتعەیەکی عەرد با بڵێین پێنج سەد مەتر یان شەش سەد مەتر و یان دوو سەد مەتر یان هەرچەندێك بێت، کە بدرێت بە سەنتەرێك تەعویزەکەی بە حەقیقەت تەعویزەکەی دەبێ چی بێت دەبێت چەند بێت هەتا کۆمەڵێك لایەن ڕێك بکەون لەسەر ئەوەی ئەو عەمەلیەیە ئەنجام بدەن بۆ ئەوەی قازانجێك بگاتە چەند لایەنێك، بە حەقەت کە بەدواداچوونم بۆی کرد، لەبەرئەوەی واز نەبوو وەڵامم نەداوە ئەو کاتە بەدواداچوونم بۆ کرد بەڕێزان من نامەوێ ناوی هاووڵاتی بڵێم یان ناوی خەڵك بڵێم، چونکە مەعلوماتی دەقیقیشم پەیدا کرد ئەسڵەن ئەو سەنتەرە ساحبی عەردەکەی تەبەروع کردووە، بە موستەمسەکاتی ڕەسمی بۆ ئەو کارە، لەبەرئەوە بابەتی قەرەبوو کردنەوە بە هیچ شێوەیەك لە گۆڕێ دانەبووە، بەڕێز خاتو ئامینە زکری، هەندێ پرسیار هەبن ئەز دبێژم پرسیارێت جەنابێ وێ پرەسنتەیشنێ بەحس کر ئەوێت نسبەتا جارەکا دی تیکرار کەمە، ڕێژا تەرخان

کری بۆ پارێزگەها، ڕێژا تەرخان کری نەك تەنها بۆ پارێزگەها هەولێرێ و سلێمانێ ژی باس معیارە نەفسی پێوەرە، ل سالێت بوری دا ڕێژا تەرخان کری بۆ پارێزگەها دهۆکێ 2006 و 2007 ژ بەر هەندێ پرۆژەیەت ستراتیجی و ڕێژەکا کەمتر ژ حەقێ وانە پرۆژیت حکومەتێ دا هەبێ تەقریبەن سێ سالە و چوار سالە محاولا هەندی دکەم کو ئەوێ ڕێژێت تەعویز بکەین، تەبیعی مومکین نیە ئێك سالدا بێتە چارەسەر کرن، بەشی ڤێ گاڤێ ڕێژا تەرخان کری ئەڤ سالەش پرۆژەیەت حکومەتا هەرێما کوردستانێ پارێ تەرخان کری بۆ پارێزگەها دهۆکێ پارێ تەرخان کری پرۆژەیەت بەردەوام و پرۆژێت پێشنیار کری دا کو هەردوو پێگڤە تێنە حساب کری، یەك مەبلەغە و پاشی تەقسیمێ هەردوو کری نیزکی 21٪ و ئەم دێ تەوزیحیش ددەینە ڕەقەمە زێدەتر، حەتمەن ئەز دبێژم 21٪ بۆ مەعلومات ئەز ئاگادارم کو ڕێژا دانیشتوان یا پارێزگەها 23٪ یە بەس مومکین نینە ئێك سالدا ئەڤە بێتە معالەجە کرن، ئەگەر بیرا جەنابێ وە بێتن پار وەختێ ئەڤ موناقەشە کری ڕێژا موخەسەس بۆ پارێزگەها دهۆکێ گەیشتە 17٪ یە، ژ کەمتریش ژ سەدێ گەهاند بی ژ 17٪ ئەڤ سالە گەهەشتە 21٪ ی موتەئەکید بن سالا بیت، ئەڤ ڕێژە هەنێ سەد لە سەد وەکی ڕێژا دانیشتوان، ئەز دبێژم پرسیار دی ئامینە خانێ بێ کارێ بۆ وەزارەتا، پرسیارا وی ئاراستە هەردووکیان کری بەس زێدەتر پەیوەندی ب وەزارەتا دارایی ڤە هەیە، پرۆژا فڕۆکەخانا دهۆکێ وەکی پێشتر من ئاماژە پێ دای لایەنی کو مەتابەعەت کر ڤێ گاڤێ هەرچەندە حەمی پرۆژەخانێت کوردستانێ فەرمانەکێ یەت ڕەبتی وەزارەتا گواستنەوە و گەیاندن، بەس ڤێ گاڤێت پرۆژەیەت پارێزگەها دهۆکێ پێ موکەلەفە بۆ دیزاینێ وێ خلاس بی، ڤێ گاڤێ مەرحەلا تەندەرینگێ بۆ مەسەلا تەنفیزێ ئەو پارەی بۆ هاتیە تەخسیس کرن سیکرینگ ئەگەر هاتو حەسەب جەدوەلی تەقەدومی عەمەل و ب پێی تەعلیماتێت تەنفیزی موازەنە کو پشتی پەسەند کرنێ بودجێ کەڤن ئەگەر هە ر پارەکێ لازم هاتە پێش و کو موخەسەس نەبیتن، ب پێی موناقەلە سەلاحیەتا هاتیە بەرێز وەزیرێ دارایی و هەروەسا وەزیرێ پلاندانانێ بۆ چارەسەر کرنا وی، بەس هێشتا نەکەتیە بوارێ جێ بەجێ کردنێ دا ئەم قەرارا هەندێ ددەین کە سورعەتا تەنفیزیێ ب چ شکلەکێ بیتن، مەسەلا خوشك و برایەت مەسیحی و یەزیزدی جەنابێ وێ بەحس کری ئەم ژی پشتەڤانیەت دکەین، ئەگەر میزانیا تەکمیلی هەبیتن ل ئایندە دا ئەگەر هەر میزانیەکا دی بێت ئەم ژی یەك شولێ لسەر هەندێ دکەین کو وەزارەتا ئەوقافێ ئەڤی داخازێ لبەرچاڤ بیت بۆ خوشك و برایەت مەسیحی و ئێزیدی، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەوانەی ئەگەر لەمرۆوە حساب بکەین بەمرۆوە 9 ڕۆژی ڕابردووەوە ئەو پرسیارانەی کە کرا لە خیلالی ئەم ڕۆژانەی بەعزێك لە پرسیارەکانیش هەر لە کاتی پرسیار کردن وەڵاممان دانەوە هەم بەڕێز وەزیری دارایی و منیش، لەبەرئەوە بەوەی کە کۆمەڵێکی تر پێشنیار و تێبینی و با بڵێین ئامۆژگاری وبەهەر شێوەیەك بووە کە شتی زۆرن، ئەمانە بە تەسەوری من ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن ئێمە ئەمانە هەمووی زۆر بە جدی وەردەگرین و کاری لەسەر دەکەین، ئەوەی کە پەیوەندی بەوە هەبێت ئەوەی کە پەیوەندی بە وەزارەتەکانی تریشەوە هەبێ دەبین بەو وەسیلەیە کە ئەو تێبینیانە بگەیەنین، لەبەرئەوە ئەگەر هەر پرسیارێکی تر هەبێت کە چ لەڕۆژانی

ڕابردوو چ لە دوێنێوە و ئەمڕۆ لە قسەکانم دا ئەگەر وەڵام نەدرابێتەوە یان بەڕێزێك ئیحساس بکات کە وەڵامی پرسیاری کردووە ئەگەر ناوم نەهێنا بێت من داوای لێ بوردن دەکەم و هیچ مەبەستێك بۆ هیچ پرسیارێك نەبووە و بۆ هەموو پرسیارەکان ئێمە ئامادەین و بەعزێکیان هەر لەبەرئەوەی تیکرارن بە تەسەوری ئێمە و بەعزێکیان لەبەرئەوەی پێشنیارن و بەشێوازێکی تر دەبێ بە هەندی وەربگرین، لەبەرئەوە داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە ئیجازەم پێ بدەن کە دەست پێ بکەم بە پرەسنتەیشنەکە و من داوا لە ڕاگەیاندن دەکەم نازانم بە چ شێوازێك دەتوانن، چونکە ئەو بەڕێزانەی کە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەو بەڕێزانەی کە لە دواوە دانیشتوون مومکینە وازح نەبێ لەلایەن و شاشەکە زۆر گەورە نیە، نازانم ئەگەر دەتوانن بیخەنە سەر شاشە، ئەگەر بەڕێزتان ڕەزامەندی بفەرموون، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەگەر ئیجازەم بدەنێ چەند دەقیقەیەك هەتا تەنزیمی دەکەمەوە، چونکە هەندێ زانیاری تازەش دەمەوێ عەرزی بکەم بە روخسەتی بەڕێزتان.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بۆ ماوەی نیو سەعات ئیسراحەت دەکەین، دانیشتنەکەمان هەڵدەگرین بۆ سەعات (1)ی پاش نیوەڕۆ، فەرموون.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

گفتوگۆ کردن لەسەر پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2012 داوای لیژنەی دارایی دەکەین بێنە شوێنی خۆیان، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری ئاوەدانکردنەوە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازەم بدەن من لەم پریسنتەیشنە ناچمەوە سەر ئەو پرسیارانەی کە وەڵام درانەوە یان با بڵێین ئەو زانیاریانەی کە لەناو لیستەکانی پرۆژەکان دا هەیە و دابەش کراوە، بەڵکو بە کورتی دەچمە سەر بودجە بە گشتی و هەم بودجەی وەبەرهێنان و بودجەی بەکاربردن و هەروەها بەشی پارێزگاکان و چ میکانیزمێك هەیە کە ئەوە زامن دەکات کە ئێستا ئەوەی کە ئێمە پەیڕەوی دەکەین لە ڕێژەی دانیشتوان، هەروەها سیاسەت و پلانی ئەو بودجەیە چی بوو کە زۆر لەبەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان پرسیاریان لەسەری کرد، هەرچەندە وەڵام درایەوە لەلایەن بەڕێز وەزیری دارایی و لەلای ئێمەشەوە، بەڵام بەشێوەیەکی زانستیانە عەرزی دەکەین، هەروەها مەوزوعی هەلی کارکە ئەم بودجەیە وەکو بەعزێك تێبینی هەبوو کە ئەمە تەنها دابەش کردنی پارەیە و هەلی کار دروست ناکات و مەوزوعی کار زۆر لە بەڕێزان پرسیاریان لەسەری هەبوو و ژمارەی جۆراوجۆر وترا، لەبەرئەوە بە پێویستم زانی کە مەوقفی ڕەسمی هی ئەو بابەتە دیاری بکەین، هەروەها هەندێ نیشاندەری تر بێجگە لە مەوزوعی بێ کاری و هەژاری و وەکو کەرتی تەندروستی و کەرتی پەروەردە کە وەزعیان چۆنە و چۆن هەڵدەسەنگێندرێت و مەوزوعی (Kurdistan Development manger system) کە بەڕێز کاك شێرزاد حافز ئیشارەی پێیدا و پرسیاری لەسەری کردو هەروەها شلێر خانیش لە دەرەوەی پەرلەمان پرسیاری لەسەر هەبوو، ئینجا بەراوردێك جارێ لە بەینی خۆمان و لە بەینی دەوروبەری خۆمان کە ئایا بودجەکەی ئێمە بە بەراورد لەگەڵ وڵاتانی دەوروبەر بە چ شێوازێکە، ئەگەر بگەڕێینەوە تەنها بۆ تەسەلسولی ئەحداس کە بە چ شکلێك باس کراوە ئێمە لە مانگی 5 ی 2011 ساڵی پار لە کاتی باس کردنی ئەوەی لە 2011/5/12 ئێمە ئەپدەیتەکمان نارد بۆ پەرلەمان بە لیستی بەردەوامەکان و پێشنیار کراوەکان و دواکەتووەکان و هەروەها پرۆژە تەواو بووەکان، من دێمە سەر ئەمە بۆ ئەوە باسی دەکەم هەر بۆ ئەوەی ئەم جوزئە تەواو بێت و ئینجا باسی خاڵەکانی تر بکەم محاوەلە دەکەم لە سەعاتێك یان کەمتر لە سەعاتێك تەواو بم، ئەوەی کە ناوی لێنرا پار لە یاسای بودجەی ساڵی 2011 لە ڕاپۆرتی وەرزی ئەگەر لە بیرتان بێت پرۆتۆکۆڵەکانیش مەوجودن، ئێمە خۆمان موافق بووین لەسەر ئەوەی تەنانەت پێنشیاریشمان کرد کە زووتر لە 4 مانگ ئەگەر پێتان باش بێت ڕاپۆرت بنێرین، چونکە ئێمە ڕاپۆرتەکان ئامادە دەکەین هیچ

کێشەیەکمان نیە لەسەر ئەوەی کە موشارەکەی بکەین لەگەڵ هەر تەرەفێکی تری ڕەسمی، ئێمە ئەمەمان بە ڕاپۆرتی یەکەم داناوە بۆ ئەوەی لە شوێنێکەوە دەبێ دەست پێ بکەین، دواتر تەبیعی 30 حزیران ئەگەر دیقەت بدەن لە وەقائیعی کوردستان یاسای بودجەی ساڵی 2011 بڵاوکرایەوە کە ئێمە لەو وەختەوە ئیتر دەست بەکاردەبین، ئێمە دوای حزیران لە 9/12 بە نووسراوی ژمارە 3894 لە 2011/9/12 داوامان لە وەزارەتەکان کردووە کە دەست بکەین بە گفتوگۆ ئەو پرسیارەی کە زۆر لە بەڕێزیان پرسیاریان کرد ئایا ئێوە هەماهەنگی دەکەن لە کاتی دانانی بودجەی وەزارەتەکاندا، بەو نووسراوە ئێمە وەزارەتەکانمان ئاگادار کردووەتەوە کە خشتەیەکی تایبەت هەیە کات و ناوی وەزارەتەکانی تێدا تەحدید کراوە کەئامادە بن بۆ موناقەشە کردنی بودجە، ئەمە بە مەبەستی ئامادە کردنی پرۆژەی هێڵی گشتی دابەش کردنی بودجەی ساڵی دارایی 2012 کە دەبێت تا سەرەتای مانگی تشرینی یەکەمی 2011 ئامادە بکرێت هاوپێچ خشتەی تایبەت بەکات و ڕۆژی دیاری کراو بۆ گفتوگۆ کردن لەسەر پرۆژە بەردەوامەکانتان کە ئێمە بە وەزارەتەکان دەڵێین ئامادە کردنی پرۆژە پێشنیار کراوەکانتان بە لەبەرچاوگرتنی ئەولەویەت و گرنگی پرۆژە و پێداویستیەکان تکایە لە کاتی دیاری کراو بە هەموو ئامادەکاریەکەوە بۆ پرۆژەکان ئامادەبن، ئەمە شێوازی کارکردنە، پاریش ئەمەم پیشان دا ئەم نووسراوەش هی 2011/9/12 یە، ئەمەش ئەو خشتەیەیە کە هەر وەزارەتێك لە کاروکاروباری کۆمەڵایەتیەوە ئەگەر سەیری لیستەکەی بەردەستی بەڕێزیشتان بکەم بە هەمان تەسەلسول دێتە خوارەوە، بەو شکلە هەر یەکە و بەرواری گفتوگۆ و ڕۆژەکە تەحدید کراوە و سەعاتەکەش تەحدید کراوە، لە 10/18 بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی دیوان، ڕاپۆرتی وەرزی پرۆژەکان، ئاماژە بە نووسراوتان ژمارە ( ) لە بەرواری 10/6 هاوپێچ ڕاپۆرتی وەرزی لەسەر سەرجەم پرۆژەکانی وەزارەتەکان کە دوا خەرجی تیادا نیشان دراوە تاکو مانگی 2011/8 ڕاپۆرتەکە و نووسراوەکە هی مانگی 10 یە عادەتەن ئێمە کە دەینێرین هی دوو مانگ پێشتر کە کۆدەبێتەوە و دوای 2 مانگ کە جەرد دەکرێتەوە ئینجا بڵاوی دەکەینەوە، ئەمە ڕاپۆرتی دووەمە کە ڕاپۆرتی وەرزیە دیارە من کە بەدواداچوونم کردووە ئەم ڕاپۆرتە نەگەیشتووەتە سەرۆکایەتی پەرلەمان، بەڵام ئەوە بەڕێزان کە نووسراو دەکەین و کە ڕاپۆرت دەنێرین ئەگەر ئێوە بەڕێزتان وابزانم ئەوەی کە موتەبەعە ئەوەیە کە ئێمە بە نیسبەتی ئەم جۆرە ڕاپۆرتانە دەبێت بینێرین بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئێوەی بنێرێت، ئەگەر جەنابتان ئەمر دەفەرموون کە ئێمە موباشەرەتەن موفاتەحەی پەرلەمان بکەین ئێمە مانعمان نیە،ئێمە ئەمە کە موتابەعەمان کرد کە لە کوێ ڕاوەستاوە؟ ئەوە نیە کە بڵێی شتێکی مەقسود بووبێ، بەڵام زانیمان کە لەکوێ ڕاوەستاوە، ئەمە لە فەرمانگەی پلاندانانی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران مابووەوە و نەنێردرا بوو بۆ ئێرە، نەك بڵێین کە شتێکی مەقسود بووە، ڕاپۆرتی سێیەم بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی دیوان، ڕاپۆرتی وەرزی، هاوپێچ لەگەڵ نووسراومان دا ڕاپۆرتی وەرزی بەردەوامەکان تا 12/31 بۆتان ڕەوانە دەکەین بە مەبەستی ڕەوانەکردنی بۆ پەرلەمان، تەئیکیدمان لەوە کردووە، چونکە ڕاپۆرتی پێشووتر کێشەی لەسەر بووە، لە

نووسراوەکەشمان دا تەوزیحمان دا کە مەبەستمان لە ناردنی بۆ ئەنجومەنی وەزیران ئەوەیە، تەبیعی ئەگەر تەماشا بکەن ئەمە مانگی 2012/3 یە ئێمە ئەو کات ڕاپۆرتی وەرزیەکەمان ناردووە و هەرچەندە ئێمە پێشووتر ئەو لیستەیەی کە تەقدیممان کردووە ڕاستە بە شێوازێکی تر هاتووەتە پەرلەمان، بەڵام ئێمە وەکو ڕاپۆرتی وەرزی، ڕاپۆرتی وەرزیەکەمان ناردووە، ئینجا ئەگەر بگەڕێمەوە دواوە تۆزێك و ئەگەر باسی ئەوە بکەم لێرەدا ڕاپۆرتەکان ئەگەر مەبەست بێت و بڵێین دوای ئەم بەرواره ڕاپۆرت بەچ شێوازێك دەنێرین، دوای ئەم بەرواره هەتا ئەمڕۆ ئێمە چاومان لەوە بووە کە دێینە پەرلەمان و لیستی پرۆژەکان کە موناقەشە دەکرێن ئەپدەیتێکی نوێ بنێرین، نەمان دەزانی تاوەکو بەڕاوێژ لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری پرسیاری ئەوەمان کرد کە ئایا هی دوایی 12/31 یش بنێرین یان ئینتزار بکەین بزانین لە چ بەروارێك دا یاسای بودجە پەسەند دەکرێت بۆ ئەوەی تەسەلسولی لیستەکانمان تێك نەچێت؟ لەبەرئەوە پار ئێمە لەناو پەرلەمان دا هێنامان لە کاتی گفتوگۆکاندا، ئەمساڵ نەمان هێنا، ئێستاش ئێمە نووسراومان کردووە من نازانم کە ئایا دەبێتە تەجاوزی قانونیش یان نا؟ بەڵام ئێمە ڕاستەوخۆ ئەمجارە موفاتەحەی سەرۆکایەتی پەرلەمانمان کردووە، لەمەودواش کە ڕاپۆرتی وەرزی دەنێرین بەو شێوەیە دەینێرین ئەگەر جەنابتان ڕەزامەند بن لەسەر ئەوە، بودجەی عیراق باس کرا، بەڵام هەر تێڕوانینێکی گشتی لەسەر بودجە بەو شێوازەی کە تەشغیلی و کە هەرێمی کوردستان بە چ شکلێك 15,2 ترلیۆن کە بووەتە بودجە و ئەو بەشەی کە بۆ تەشغیلی دانراوە و ئەو بەشەی کە بۆ وەبەرهێنان دانراوە وەبەرهێنان لە دوو بەشی سەرەکی پێك دێت کە پرۆژەکانی وەبەرهێنانە و پەرەپێدانی پارێزگاکانە 821 ملیار کە لە چوار و نیوەکە کەم بکرێتەوە، جا بەدەر دەکەوێت کە 3,67 ترلیۆن دەبێتە بودجەی وەبەرهێنان بۆ بەردەوام و پێنشیار، مەوزوعی ژمارەی دانیشتوان پێشتریش ئاماژەم پێیدا بوو ئەوەی کە بە پێی پرۆسەی گەمارۆسازی و ژمارە دانان (عمليه الحصر والترقيم) کە لەبەردەستمان هەیە، بڕیارە کە بڵاوی بکەینەوە، چونکە ئێمە بڵاو نەکردنی نەتائیجی حەسر و تەرقیم هەیە، لە بەڕێوبەرایەتی ئامارەکانی پارێزگاکان هەیە ئەو بەڕێزانەی کە لەگەڵ ئەو دائیرەیە کار دەکەن یان تەعامولیان لەگەڵ دەکەن دەزانن کە ئەم ئەرقامانە مەوجودە ئێمە بڵاونەکردنی مەبەستمان لێی ئەوە بووە کە هیوایەك و ئەمەلێکمان بەوە هەبوو کە پرۆسەی سەرژمێری ئەنجام بدرێت، ئێمە هیچ شتێکی تر نەکەین بە بەدیلی پرۆسەی سەرژمێری، چونکە پرۆسەی سەرژمێری بۆ ئێمە جانبی ئیقتسادی هەیە، بەڵام لە هەمان کاتدا تەبەعاتی سیاسیشی هەیە، لەلامان مەتڵەبە کە ئەنجام بدرێت، ئەم خشتەیە هی وەزارەتی دارایی بەغدایە، ئەگەر تەماشا بکەین بە چ شکلێك تەنمیەی ئەقالیم بڕیاری لەسەر دەدەن، ئەو تێبینیە لەسەری کە 821 ملیار بۆ هەرێمی کوردستان دانراوە تێبینیەکەم تیکرار ناکەمەوە، من پێم باشە ئەو پرۆسەیە بە نیسبەتی تەنمیەی ئەقالیم لە هەرێمی کوردستان بێت، ئێمە خۆمان قەرار بدەین کەم و زیاد هەرچیەك بێت و مومکینە بگەینە ئەو ئاستەی بڵێین پێمان باشە کە زۆربەی پرۆژەکانمان لەوێ بن و پێمان باشە بە شکلێکی تر بێت و ئەو تێکەڵاویە لێك جودا ببێتەوە، بەڕێزان من ناچمە ناو تەفاسیلەکانیەوە، بەڵام ئەگەر سەیری ترێندە و ئەم شێوازە

بکەین، ئەمە بودجەی ئاساییە، بودجەی تەشغیلی ساڵی 2012 یە بە پێی وەزارەتەکان، ئەگەر سەیری ئەم سەر بکەن وەزارەتی پەروەردەیە، لەبەر ئەوە هەر لێرەوە دەتوانن سیاسەتی حکومەت تۆزێك بە ئاشکرایی تەماشا بکەین، ئەگەر لە کۆتاییشەوە تەماشا بکەین کە هاتووەتە ئەوێ، دیوانی چاودێری و دەستەی ژینگە ودەستەی مافی مرۆڤ وازحە کە تەسەلسولەکە بە چ شکلێك هاتووەتە خوارەوە، وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتی ناوخۆ، وەزارەتی دارایی و پێشمەرگە و کارەبا و تەندروستی و سامانە سروشتیەکان و وەزارەتی شەهیدان و وەزارەتی کار و دەزگای ئاسایش، ئەمە بە نیسبەتی بودجەی تەشغیلی، ئەگەر بودجەی تەشغیلی لەگەڵ بودجەی وەبەرهێنان هەردووکیان پێکەوە سەیری بکەین، چونکە ئەوەش گرنگە هەر یەکە و ئینتباعێکمان دەداتێ، تەماشا دەکەین دیسانەوە هەر پەروەردە لە پێشی پێشەوەیە، دوای ئەوە ناوخۆ و کارەبا و دارایی و ئەنجومەنی وەزیران و شارەوانی و پێشمەرگە و تەندروستی و ئاوەدانکردنەوە، بەو شکلە دەیبینین کە لە سەرەوە دێتە خوارەوە، ئەگەر تەنها سەیری بودجەی وەبەرهێنان بکەین ئەمجارە بودجەی وەبەرهێنان لەسەری سەرەوە لەدەستی چەپ ئەگەر تەماشا بکەین وەزارەتی کارەبا یەکەم و شارەوانی دووەم و ئاوەدانکردنەوە و پەروەردە سێیەم و چوارەمن، سەرۆکایەتی هەرێم لەکۆتایی دایە، ئەمە لیستی پرۆژەکان ئەگەر بە شکلێکی عام ئینسان تەماشای بکات هەر لە سەرەوە دیسانەوە ئەمە حەدی ئەقەل ئەوە ڕوون دەکاتەوە کە ئەولەویاتی حکومەتی هەرێم لە وەبەرهێنان و لە مەشاریع چی بووە و لە تەشغیلی چی بووە؟، لە تەشغیلی زائیدەن مەشاریعیش بە چ شێوازێکە، دیسانەوە ئاماژە بەئێرە دەدەم و مەبەستیشم لێی ئەوەیە کە خورد کردنەوەی چوار و نیو ترلیۆن کە بۆ وەبەرهێنان دانراوە کە 3,2 بۆ پرۆژە بەردەوامەکانە، ئەو مەساریفانەی کە ئەمساڵ دەیان بێت 402 ی بۆ تەرخان کراوەکان دانراوە، 821 بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکانە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لەلام زۆر مەتڵەبە کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان تەرکیز بکەنە سەر ئێرە، چوار و نیو کە دانراوە ئەمساڵ بەو شکلە با بڵێین خورد دەکرێتەوە، گۆژمەی پرۆژەکان بابەتێکی ترە، پرۆژە بە چەند ساڵێك تەواو دەبێ بۆ نموونە، لەبەرئەوە بە هیچ شێوازێك ئێمە کە باسی گۆژمەشمان خستۆتە بەردەستی بەڕێزیان تەنها بۆ زانیاریە، خەرجی مەسروفی ئەمساڵ ئەمانەن کە ئەوانەن دەبێ ڕێژەی عەددەدی سوکان و دانیشتوان و شێوازی تەوزیع کردنەکە لەسەریان تەتبیق دەبێ، هیچ ڕەقەمەکانی تر هەمووی دیسانەوە گرنگن، بەڵام تەنها بۆ زانیاری خەرجی ئەمساڵ لەم سلایدە دا بەدەردەکەوێ، ئەم کۆی گشتی پرۆژەکانی کەلە ژێر جێ بەجێ کردن دان کە 3196 کە بەکۆی گۆژمەی 12,7 ترلیۆن گۆژمەی خەرج کراو هەتا ئێستا 4,2 ترلیۆنە لەو بڕە پارەیە، ئەمساڵیش لەبەردەوامەکان با بڵێین لە تەرخان کراوی ئەمساڵیش 3,2 ترلیۆن تەرخان کراوە بۆ تەکمیلە کردنی ئەم پرۆژانە، هەروەکو باسمان کرد کارەبا زۆرترین بڕە بودجەی بۆ تەرخان کراوە کە 791 ملیارە کە 21٪ دوای ئەوە شارەوانیە کە 669 دینارە و دوای ئەوە ئاوەدانکردنەوەیە کە 583 ملیار دینارە، وەزارەتی داد کەمترین پرۆژەی بەرکەوتووە و دوای ئەوە ئەوقافە و دوای ئەوە وەزارەتی پێشمەرگەیە، ئەمانەش ئەوانەی کە کەمترین نسبەیان بە بەرکەوتووە، ئێستا ئەگەر بێمە سەر ئەو خاڵەی کە زۆر لە بەڕێزان پرسیاریان کرد چ

ئەمانە یان با بڵێین بودجەی وەبەرهێنان و بودجەی تەشغیلی ئەگەر بە شێوازێکی تر سەیری بکەین بزانین چ ئامانجێك بەدی دێنن و چ سیاسەتێك پەیرەو دەکەین ئێمە، چ ئەهدافێك تەحقیق دەکات؟، خۆی هەرچی خەرجیاتی کە تەخمین کراوە لە زمنی پلانی ئەم بودجەیەدا سێ بواری گرنگ لەخۆ دەگرێت، یەکەمیان/ پەرەپێدانی ئابووریەی، دووەمیان/ پەرەپێدانی کۆمەڵایەتیە، سێیەمیان/ کارگێڕی گشتیە، یەعنی بەڕێوەبردنی گشتی و ئیدارە با بڵێین، زائیدەن ئاسایش، ئەم سێ خاڵەیە کە پرۆژەکان و میزانیەی تەشغیلی کار دەکەن لەسەر تەحقیق کردنی و بەرەوپێش بردنی، لە پەرەپێدانی ئابووری باسی کارەبا و کشتوکاڵ و گواستنەوە و پەیوەندی و بازرگانی و پیشەسازی و سامانە سروشتیەکان دەکەین، لە پەرەپێدانی کۆمەڵایەتی باسی پەروەردە و تەندروستی و لاوان و کار و شەهیدان و ئەوانە دەکەین، لە بەڕێوەبردنی گشتیش سەرۆکایەتی هەرێم و ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمان، چونکە وابزانم هیچ کەسێك تەنانەت لە ڕێزبەندی کردن دا کە ئایا ئەو پارەیەی کە بۆ پەرلەمان تەخسیس دەکرێت خزمەتی چ مەبەستێك دەکات؟ ئەویش مەبلەغێکە ئێمە مەفروزە ئەویش لە شوێنێك دابنێین، وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی پێشمەرگە، ئەمانە هەموویان پێکەوە خزمەتی بەڕێوەبردنی گشتی و ئەمن و ئاسایش لە هەرێمی کوردستان دا دەکەن، وەزارەت هەیە بەشێك لە چالاکیەکانی لە پەرەپێدانی ئابووری دەبێت، بەشێکی تری لە پەرەپێدانی کۆمەڵایەتی دەبێت، بەڵام ئەمە بە پێی نەشاتات بەم شێوازەیە، من ناچمە ناو تەفسیلەوە، بەڵام بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە دابەش بکرێت نزیکەی (بیست و شەش پۆینت حەوت لە سەدی) بۆ پەرەپێدانی ئابووری تەرخان کراوە، (چل و دوو پۆینت سێ لە سەدی) بۆ پەرەپێدانی کۆمەڵایەتی تەرخان کراوە، (سی و یەك لەسەدی) بۆ بەڕێوەبردنی گشتی و ئاسایش بەکارهێنراوە، ئەمە بە هەموو پێوەرە نێودەوڵەتیەکان پێوەری مەقبولن و مومکینە بەڕێوەبردنی گشتی و ئاسایش مەفروزە کار لەسەر ئەوە بکرێت، بۆ ئاینده کە هەرچی پارە هەیە هەمووی بچێتە پەرەپێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵایەتی، بەڵام بەڕێزان ئەم عەمودە لە هیچ کاتێك دا نابێت بە سفر، دائیمەن ئەمەش خەرجی خۆی دەبێت، جهازی حکومی و جهازی ئەمن و ئاسایش لە هەموو وڵاتانی جیهان خەرجیەکی خۆی دەبێت بە کەم و بە زیاد، بەڵام ئەمە بزەبت ئەو رەقەمانەن کە ئەم بودجەیە خزمەتی دەکات، تەبیعی ئەمە ئەوەیە کە دەبێ تەجەنوبی بکەین، ئەمە گوژمەکانە، لە گوژمەکانیش دا بزانین ئاوەدانکردنەوە هاتۆتە پێشەوە، شارەوانی ئینجا کارەبا و ئینجا دارایی و کشتوکاڵ، بەڵام ئەمانە گوژمەن، ئێمە ئەوەی کە ئێستا موناقەشەی دەکەین تەرخان کراوی ئەمساڵە، ئەم گوژمەیە هی ساڵی مومکینە 2010 و 2011 و 2012 یان مومکینە 2011 و 2012 و 2013 بێت، لەبەرئەوە لە کاتی تەقسیم کردن و لە کاتی موراعات کردنی نسەبی موحافەزات تکام وایە کە ئیعتماد لەسەر ئەوە نەکرێت، ئەمە جارێکی تر تەرخان کراوی ئەمساڵە کە وابزانم پێشتریش باسمان کرد، ئەمە گوژمەکانە کە مومکینە لە بەعزێك لە بەڕێزان ئاماژە دەدەن بە دهۆك وکە باسی گوژمە دەکەن ئاوا تەماشای دەکەن بەو شکلە، بەڵام ئەوەی کە گرنگە ئەم سلایدەیە بەم شێوازە پارەی ئەمساڵ دابەش کراوە، کە سلێمانی 1,3 ترلیۆنی بۆ پرۆژەکان هەیە و هەولێر 1,1 ی بۆ

پرۆژەکان هەیە، دهۆك 749 ی بۆ پرۆژەکان هەیە، هەرێم ئەوانەی کەموشتەرەکە لەبەینی هەر سێ پارێزگا 101 ملیاری بۆ پرۆژەکان هەیە، ئینجا ئەمانە لە کۆتایی ساڵ دا بەرێزان بە چ نیسبەتێك و بە چ ڕێژەیەك تەنفیز دەکرێن، ئەوە ئەرکی وابزانم هەر هەموومانە کە کار بۆ ئەوە بکەین کە ئەم ڕێژانە تا دەکرێت نیسبەتەکانیان بەرز ببێتەوە، بە حەقیقەت نموونەی پارێزگای دهۆکم وەرگرت، بەڵام لەسەر هەموو پارێزگانیش دەبێت، چونکە پرسیار کرا با سەیرێکی موعادەلەکە بکەین کە هەمووی چوار، پێنج رەقەمێکە جەمع و تەرحێك دەکرێت، ئێمە چوار و نیو ترلیۆن هەیە بۆ هەموو هەرێم، 821 ی لێ دەربینی بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان 3,6 ترلیۆن دەمێنێتەوە بۆ هەموو هەرێم، ئەم 3,6 تەغزیەی چی وچی دەکات؟ هی بەردەوام 3,2 بەردەوامەکانە، 402 ملیار بۆ پێشنیار، 31 ملیاریش بۆ دواکەوتووەکان، ئێستا لێرەدا شتێکمان هەیە بەناوی هەرێم، کە 110 ی لەبەردەوام هەیە و 55 یشی لە پێشنیار هەیە، دواکەوتوو هیچ شتێکی نیە ئەوانە زیاتر لەسەر پارێزگاکانن، هەر سێ پارێزگا ئەگەر ئێستا بەردەوام 110 یەکەی هەرێمی لێ دەربێنین، یەعنی بڵێین 3,2 مەکە 110 ملیاری لێ بڕوات، 3,1 ترلیۆن دەمێنێتەوە لەبەردەوام، ئەگەر پێشنیاریش کە 402 مەکە 55 ی پێشنیاری هەرێمی لێ دەربێنین یەعنی 402 ناقسەن 55 دەکاتە 347 ملیار دەمێنێتەوە، ئەگەر بەردەوام و پێشنیار دوای ئەوەی کە بەو شکلە حسابی بکەین، دواکەوتووەکانیش کە 31 ملیارە دەکاتە سێ و نیو ترلیۆن کە ئەمە کۆی بودجەیە کە تەقسیم دەکرێت، ئەمە کۆی بودجەیە کە پەرەپێدانی پارێزگاکان دوای ئەوەی کە هەرێم لێی لابراوە، دوای ئەوەی کە 3,6 ئەم 3,6 دوای ئەوەی کە پەرپێدانی پارێزگاکان لێی دەرچوو، دوای ئەوەی کە هەرێمی لێ دەرچوو سێ و نیو دەمێنێتەوە، سێ و نیو ترلیۆن کە ئەمە تەقسیم دەبێ بەسەر سێ پارێزگادا ئەگەر سەیری بەشی دهۆك بکەین کە بۆ ئەمساڵ قەیناکە ناوی پرۆژەی بەردەوامە، بەڵام ئەمساڵ مەساریفی هەیە، خۆ مەساریفی ئەمساڵی لەم ساڵدایە، وازحە، لە بەشی دهۆك 655 ملیاری لە بەردەوام هەیە، لیستەکانی بەردەوام لەبەردەستی بەرێزان ئەندامانی پەرلەمانیش هەیە، 655 بۆ بەردەوام دانراوە 92 یش بۆ پێشنیار دانراوە، 2 ملیاریشی بۆ دواکەوتووەکان هەیە، کە کۆی گشتی دەکاتە 749 ئەگەر دابەشی سێ و نیو ترلیۆنی بکەین دەکاتە 21,3٪ کە ئەمەیە بەشی دهۆك بەو شێوەیەی کە هەندێك لە بەرێزان ئاماژەیان پێیدا کە دیارە تەنها باسیان لەسەر پرۆژە پێشنیار کراوەکان دەکرد دەیانگوت لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان بەشی دهۆك نیسبەتەکەی کەمترە، بەڵام پێشنیار کراوەکان بە تەنها وەرناگیرێن، پێشنیار و بەردەوام مەجموعی هەردووکیان موخەسەسی ساڵی 2012 ئەوەیە کە حساب دەکرێت، ئەگەر ئەوە وازح نەبێت بەو شکلە حەز دەکەی جارێکی تر تەوزیحی دەدەینەوە، چوار و نیوەکە 821 ی لێ دەرچێ 3,6 دەمێنێتەوە، 3,6 تەقسیمی سێ شت دەبێت، بەردەوام و پێشنیار و دواکەتوو، ئەگەر بێینە سەر بەردەوامەکان، چونکە بەردەوامەکان لەناوی هەرێمیش هەرێمەکەی لێ دەربێنی 3,1 دەمێنێتەوە، بەشی دهۆك 655 لێرە، ئەگەر لە پێشنیار کراوەکانیش دیسانەوە هەرێمی لێ دەربێنین 347 ملیار دەمێنێتەوە کە بەشی دهۆك دیسانەوە 92 ئەمە و ئەمە جەمع دەکەین و ئەوەش جەمع دەکەین ئەو دووانەش جەمع

دەکەین بەو شکلە سێ و نیو کۆی بودجەیە 749 شی پارێزگای دهۆکە، هیوادارم ئەو تەوزیحە کافی بێت، ئەو تەوزیحە بەهەمان شێوە و بە هەمان موعادەلە لەسەر هەردوو پارێزگای هەولێر و سلێمانیش تەتبیق دەکرێت، ئەگەر بێمە سەر هێزی کار یان با بڵێین کاریگەری بودجەی وەبەرهێنان و هەلی کار لە هەرێمی کوردستان دا، بەڕێزان زۆر باسی بێ کاری دەکرێت و زۆر باسی ئەوە دەکرێت کە حکومەت چ سیاسەتێکی هەبووە لە دابین کردنی هەلی کار بۆ دانیشتوانی هەرێمی کوردستان، تەبیعی ئەوەی کە چاوی خەڵکێکی زۆریش لێیەتی مەوزوعی تەعیناتە، ئەو دەرەجاتانە و ئەو پلانەی کە ئیعلان کراوە ئەو 17 هەزار پلە وەزیفەیەی کە وەزارەتی دارایی و ئابووری ئیعلانی کردووە و ئێستا ئالیەتی بۆ دادەندرێت بۆ ئەوەی دامەزراندن دەست پێ بکات، بەڵام مەسئولیەتی ئێمەیە و وادەزانم مەسئولیەتی هەموو دەزگایەکی رەسمیە لە هەرێمی کوردستان کە بە شێوەیەکی زانستیانە ئەو پارەیەی کە خەرج دەکرێت بۆ خەڵکی هەرێمی کوردستان تەوزیحی بدەین، بە پێی سەندوقی دراوی نێودەوڵەتی (IMF) ساڵانە خەرج کردنی هەر یەك ملیار دۆلارێك پرۆژەکان دا نزیکەی 40 هەزار هەلی کار ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ دروست دەکات لەو شوێنەی کە پارەکەی سەرف دەکرێت، ئێ خۆ ئەوە مەنتقیشە مەعقولە 1 ملیار دۆلار لە وڵاتێك دا لە شوێنێك هیچ فورسەت عەمەلێك دروست نەکات بۆ هیچ لایەنێك، بە پێی سندوقی دراوی نێودەوڵەتی (IMF)، خەرج کردنی هەر یەك ملیار دۆلارێك لە هەر شوێنێك لە بواری پرۆژەکاندا نزیکەی 40 هەزار هەڵی کار (فرصە عمل) دروست دەکات بە راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ، بە پێی وێڵدەنگ بانکی نێودەوڵەتی یان بانکی جیهانی ساڵانە خەرجکردنی یەك ملیار دۆلار لە هەر وڵاتێك لە وڵاتەکانی ناوچەی باکوور و رۆژهەڵاتی ئەفریقیا بەتەحدید ئەوان دەقیقتر بۆی چوون، 49 هەزار هەلی کار لەو وڵاتە دروست دەبێت بە خەرجکردنی یەك ملیار دۆلار، لە مەسەلەی پرۆژەکاندا، لەبەر ئەوەی ئێمە بەراستی غەدەر دەکەین ئەگەر تەنها ئەوەی کە هەیە، تەنها کە باسی وەزائیفی حکومی بکەین کە ئەمە مومکینە ئەصڵەن زۆربەمان قەناعەتمان پێ نەبێت، تەنانەت ئەو خەڵکەی کە تەقدیمیش دەکەن، خەڵکەکەش وازیحە کە مەسەلەکە مەسەلەی بژێوی ژیانە، حەقی هاووڵاتیانە کە بە هەر شێوەیەك بێت ژیانیان تەئمین بکات، بەڵام لە حەقیقەتدا ئەو پەرەپێدانەی کە ئێستا لە هەرێمی کوردستاندا هەیە کەس ناتوانێت و کەسێش بۆی نیە کە بەشێوەیەك لە تەئسیر و خەرجکردنی ئەو پارانە لە ناو هەرێمی کوردستان کەم بکاتەوە، ئێمە گلەییمان لەوە هەیە کە پار پارەی پرۆژەکان هەمووی خەرج نەبووە، هەمووشمان موتەفیقین لەسەر ئەوە، بەڵام خۆ هەر هەموومان موتەفیقین لەسەر ئەوەی کە پار زیاتر لە یەك ملیار دۆلار خەرج کراوە، لەبەر ئەوەش ئەوەم باس کرد، چونکە دواتر کە من باسی بێکاری دەکەم کە دەڵێین بێکاری دێتە خوارەوە، هەندێك لە بەڕێزان دەڵێن بە چی دێتە خوارەوە؟، ئێ بەم شتانە دێتە خوارەوە، خۆ شەرت نیە بێکاری هەر هەموو خەڵکی هەرێمی کوردستان تەعین بن لە حکومەت و لە دەوائیرەکان بۆ ئەوەی بڵێین بێکاری هاتووتە خوارەوە، تەبیعی ئەمەش تەفاصیلی زیاتری هەیە، لە سێکتەرێکەوە بۆ سێکتەرێکی تر فەرق دەکات، بۆ نموونە لە بەعزێك سێکتەر وەکو دروست کردنی ڕێگاوبان و پرد، دوو جار بە قەدەر هەلی کار

دروست دەکات کە لە هەندێ سێکتەری تر داهەیە، ئەمەش وەکو دیارە لە سێکتەری ئاوەدانکردنەوە بەشی شێری بەرکەوتووە، حسەی ئەسەد سێکتەری ئاوەدانکردنەوەیە، تەماشا بکەن لە (فرانس فۆرت کۆمنیکەیشن) بلێین کە جادە و شتەکان کەوا دواتر کارەبا دێت کە زیاترین فورسەت دروست دەکات و دوایی دروست کردنی باڵەخانە، ئەگەر هەبێت لە زمنی پرۆژەکاندا فورەسی عەمەل بە تەسەلسول بەو شکلە دروست دەکات، لە هەرێمی کوردستان دا بەهەر شێوەیەك سەیری بکەی ئێمە ئەگەر حسابی ئەوە بکەین و بلێین نە 40 هەزارە و نە 49 هەزارە، 10 هەزار کارمەندی بیانیشی تێدایە و کە واش نیە، ئەگەربلێین خەڵك لە شنگالەوە هاتووە لە سێ پارێزگاکە ئیشی کردووە، بلێین خەڵکی عەرەب هاتووە، ئەگەر بلێین خەڵك لە سوریاوە هاتووە و لە ئێرانەوە هاتووە ئیشی کردووە، هەموو ئەمانەشی لێ دەربکەین 30 هەزار هەلی کار بەیەك ملیار دۆلار پرۆژەکان لە هەرێمی کوردستان بۆ خەڵکی هەرێمی کوردستان دابین دەکرێت، ئەگەر بێینە سەر وەزارەتەکان لە کاروباری وەزارەتەکان لە هەر وەزارەتێك کە بودجەیان بۆ داندەرێت جوزئێکی کە وەزارەت بە وەزارەت پێیدا بچن هەندێ وەزارەت بەرێزان ئەم کۆلۆمە زەردە، ئەمە نیشاندەری بەشەکەی کە هەلی کارە، ئەمانەی تر با بلێین ئەگەر بەشی سوور تەماشا بکەین ئەمە زیاتر ئەم وەزارەتە با بلێین وەزارەتی زراعە و وەزارەتی کشتوکاڵ کە پارە خەرج دەکات، پارەکانی پەخش دەبێت بەسەر چەند لایەنێك دا یەکێکیان بەسەر لایەنی مرۆیی، بەلایەنی هەلی کار پەخش دەبێت کە ئەم زەردەیە، سوورەکەش با بلێین زیاتر بەشداری کردنی خەرجیاتی ئەو وەزارەتەیە لە بەرەوپێش بردنی باری ئابووری وڵاتەکە، ئەم سەوزەش خودی خەدەماتی با بلێین بەرەو پێش بردنی ئاستی زراعەیە، یەعنی چەند پارە لێرە خەرج بکرێت ئەوەندە بەو شکلە تەوزیع دەبێت، ناچمە سەر وەزارەتەکانی تر لەبەر کەمی کات، ئەمەش بە شێوازێکی گشتی بەڵام قەیناکا با واز لەوەش بێنین، با بچمە سەر هێزی کار من ئێستا وازم لە پرۆژەکانی وەبەرهێنان هێناوە هاتوومەتە سەر تەئسیری ئەم بودجەیە لەسەر هێزی کار لەسەر بێ کاری و لەسەر هەژاری، بەرێزان کە دەڵێین رێژەی بێ کاری لە شوێنێك دا چەندە زۆر بە کورتی ئەگەر تەعریفی بکەم بە هیچ پێوەرێك بێ کاری دەژمێردرێت هەموو دانیشتوان ناگرێتەوە، چونکە هەموو دانیشتوانی هەرێمی کوردستان یان هەر کۆمەڵگایەك لەناو هێزی کاردانین، بێ کاری رەقەمێکە کە دەردێت بێ کارن نسبەت بە هێزی کارەوە، هێزی کار شەریحەیەکە کە یەکەم شت لە عمری کارکردندایە و تاقەتی کارکردنیان هەیە، ئەوە موعەرەفە و ئێستا دێمە سەر تەعریفەکەی، هەرێمی کوردستان پێکهاتەی دانیشتوانی هەر زۆر بە کورتی ژێر 15 ساڵی ئەم نیسبەتەیە کە ئەمانە لە هێزی کاردانین، لەبەرئەوە بێ کاری لەسەر ئەمانە تەتبیق نابێت بڵێ ئەمانە بێ کارن، خاوەن کار کە ئەم شەریحەیەیە کە کاریان هەیە، دەرەوەی هێزی کار ئەو کەسانەن کە بەدوای کاردا نەگەرێن کە کاریان نیە و بەڵام بە دوای کاردا ناگەرێن، ژنێکی ماڵەوە ئەگەر بەدوای کاردا نەگەرێت کە لە ماڵەوە منداڵی هەیە ئەوە دەرەوەی هێزی کارە، بەو تەعریفە دێت، تەعریفەکەشی (ئینتەرناشناڵ لەیبڵ ئۆرگەنازەیشن)(منظمة العمل الدولية)، ئێمە لێرەدا بۆمان نیە هیچ ئیجتهادێکی تێدا بکەین، هێزی کار ژمارەی خاوەن کارە لەگەڵ بێ کارەکان ئەمانە پێکەوە

هێزی کارن، ڕێژەی بەشداربووی هێزی کار ژمارەی لە هێزی کار ئەو کەسانەی لـە 15 سـاڵن و بەسـەرەوەن، تەنانەت حدودیشی نیە، ناتوانین بڵێین هەتا 65، مومکینـە شەخسێك عمـری 70 سـاڵ بێت، بـەڵام ئـیش بکات، لەبەرئەوە لە زمنی هێزی کاردایە، ژمارەی بێ کارانیش ژمارەی بێ کارانە لەسەر ژمارەی هێـزی کـار، خاوەن کارەکانیش ئەگەر لە ڕێژەی دانیشتوان ئەمە ئاماژەی ترە، بـا واز لـەوە بێـنین هـەر تـەرکیز بکەینـە سەر بێ کارەکان بە نیسبەتی هێزی کارەوە، لە هەرێمی کوردستان دا بە بەراورد لە بەینی ساڵی 2006 بـۆ ئێستا ڕێژەی بێ کاری لە 15٪ دابەزیوەتە سەر 6٪، ئێمە کۆمەڵێك ڕووپێومان هەیە لـە ماوەیـەکی نزیـك لە ئاییندە دا بە تەفسیلێ ئیعلانی دەکەین، بەڵام مەبەستیشم نەبوو کە لێرە باسی بکەم، بەڵام کە بـەڕێزان ئاماژەیان بە تەئسیراتی بودجە دا لەسەر بـێ کـاری ئەمـە یەکێکـە لـە تەئسـیراتی بودجـە، ئەمـە تەئسـیراتی بودجەی هەموو ساڵانی ڕابردووە هەتا دەگاتە ئەمساڵیش کە لە 15 ەوە بووەتە 6٪، ڕووپێوەکەش هـەر بـۆ ئەوەی بەڕێزتان ئێـستا بـە کـورتی باسـی دەکـەم لـە ئایندەیـەکی نزیـك دا ئەمـە بـە موئتەمـەر سـحوفیەك هەموو تەفسیڵەکانی ئیعلان دەکرێت، ئێمە بە تەنیا نین لە ئەنجامدانی ئەم ڕووپێوانە بـەڕێزان، ئەمـە بـە پێی ڕووپێوی (ئیراکی نۆلێج نێت وۆرك)ە کە پێی دەڵێن (IKN) لە ئەنجامدانی ئەم ڕووپێوەدا ڕێکخراوی (UNDP) سـەر بـە نەتـەوە یـەکگرتووەکان، ڕێکخـراوی (WFP) سـەر بـە نەتـەوە یـەکگرتووەکان، ڕێکخراوی(FPA) سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان، ڕێکخراوی (UNFP) سـەر بـە نەتـەوە یـەکگرتووەکان، ڕێکخراوی(ILO)ی منەزەمەی عەمەلی دوەلی، جهازی مەرکەزی ئیحسائی عـیراق، ڕێکخـراوی یونسـیف سـەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان، هەموو ئەمانە لەگەڵ ئێمەدان و ئـەم نەتائیجانـەش لـە وێبسایتی (ئینتـەر ئـەی جی ئەنالیسیس) کە وەحدەیەکی سەر ئومەمی موتەحیدەیە بڵاوکراوەتەوە ئێمـە بڵاومـان نەکردووەتـەوە، سەبەبەکەشی ئەوەیە کە چەند زیاتر بەدوای تەفاسیلەکاندا دەچین، بۆ ئـەوەی کـە باسـی شـتەکان دەکـەین کۆمەڵێك ئەهداف هەیە دەمانەوێ تەحقیق ببێت لە خـیلالی بودجـە ئـەو سیاسـەتانە و ئـەو پرۆژانـەی کـە حکومەتە، هەر یەك لەو ڕێکخراوانەی کە باسیشم کرد تەبیعی ئەو ڕووپێوە تەنها بۆ بێ کـاری نـەبووە، بـۆ سێ شت بووە، بۆ مەسەلەی سەکەن بووە، بۆ مەسەلەی بـێ کـاری بـووە، هـەروەها بـۆ مەسـەلەی دەسـتپاکی لـەناو دەزگاکـانی حکومـەتیش بـووە، لێـرەش کـراوە لـە شـوێنەکانی تـری عیراقـیش کـراوە، ئێمـەش ئـەو ڕێکخراوانەی کە باسم کرد هەموویان بەشداریان کردووە، هـەم لـە تـەمویلی ڕووپێوەکان هـەم لـە تـەحلیل کردنی زانستیانە، یەعنی ئەم نەتائیجانە تەنها حکومەتی هەرێمی کوردستان بەدەستی نـەهێناوە، بـە پێـی ئەم ڕوپێوە و بە بـەراورد لەگـەڵ ئامـاری ڕەسمـی بـێ کـاری لـە ناوچـەکەدا هـەرێمی کوردسـتان ئێسـتا بـەم شکلەیە شوێنەکانی تری عیراق بەو شکلەیە و ئەمە بێ کاریە لە تورکیا، ئەمە بێ کاریە لـە مصـر، ئەمـەش بێ کاریە لـە سـوریا، هـەر هـەموو سەرچاوەی ئەمانـەش بـەڕەسمی لـە ئەنێکسـەکە دا هـەن، ئێسـتا ئەمەیـە وەزعی بێ کاری لە هەرێمی کوردستان دا، ڕێژەکان لە هەرێمی کوردستان 6 بوو لە شوێنەکانی تـری عـیراق 8,6 ئێسـتا، لـە وڵاتـی تورکیـا 9,8 لـە وڵاتـی مصـر 12,4 لـە وڵاتـی سـوریاش 14,9 یـە، ئەمـە ئیحتمالـە تەوزیحی هەموو وەزعەکەمان دەداتێ کە ئێمە لێرە بە حەقیقەت کە باسی ئەوە دەکـەین مومکینـە زۆرێـك

تەنانەت لەو کەسانەی کە ئەم ژمارانە ببینین ژمارەکانی هەرێمی کوردستان ئەی خەڵکی بێ کار، بەڕێزان گەورەترین کێشەی ئێمە لە هەرێمی کوردستان ئەوەیە کە ئێمە ڕێژەیەکی زۆر بێ کاریمان هەیە لە ناو دەرچووانی زانکۆ، خۆی ئەمە حەقیقەتە کە ئەوان ئەو تەبەقەیە و مومکینە حەقی خۆشیان بێت و ئەوانە مومکینە بە هەموو ئیشێك قانع نەبن یان بە هەموو ئیشێك ڕازی نەبن زیاتریش چاویان لە فرسەتی ئیشی حکومی بێت، کە ئەمەش ئەگەر وەکو سیاسەت تەماشای بکەین لە ئێستا دا و لە ئایندەشدا ئەمە مەوزوعێکە کە دەبێت چارەسەری بۆ بدۆزرێتەوە، وەلاتێکی وەکو ئەڵمانیا بەو هەموو پێشکەوتنەی خۆیەوە هەموو کارەکان تەنها خەریجی زانکۆ نایکەن، مەدارسی میهەنی و ئیشی میهەنی زۆربەی کارەکان بەو شکلە بەڕێوە دەچن، بەلام ئەگەر ئێمە سەیری زیاتر ناچمە ناو تەحلیلی بێ کاریەکەوە، بەلام ئەگەر لە هەرێمی کوردستان تەماشا بکەین، ئەو 6٪ ەی کە باسمان کرد زیاترین ڕێژەیان لە چ فیئەتێکی عومریە، دەبینین زیاترین ڕێژەی لە بەینی 15 بۆ 24 ، کە دەگاتە خەریجینی زانکۆ، خەریجی ئەعدادیە، دەنا لە شەریحەکانی تر لە 25 بۆ 34 و لە 35 ەوە بۆ 44 لەوانە زۆر کەمترە، بەلام کە تەرکیزەکە ئەگەرهەر بەرنامجێکیشمان هەبێت دەبێت تەرکیز بکەینە سەر ئەم شەریحەیە، ئەمەش بۆ ئەوەیە دەیکەین بۆ ئەوەی کە لە بەرنامەجەکانی حکومەت لە ئایندەدا زیاتر بتوانین ئیستهدافی ئەم شەریحەیە بکەین بۆ دابین کردنی هەلی کار، کۆمەڵێك نیشاندەری تری کە بەسەری دا دەچمەوە کە لە چەند ڕووپێوێکی کە ڕووپێوی نیکس فۆرە کە ئەویش بە عەرەبی پێی دەڵێن (المسح العنقودی المتعدد المؤشرات) ئەوانەی کە لە تەندروستی لە گەڵ ڕێکخراوی یونسیف ئەنجام دەدرێت هەر 5 ساڵ جارێك لە 55 وڵات لە جیهان دا کە بڵێین ئەو وڵاتانەی کە لە مەرحەلەی نمو دان، کۆمەڵێك پێوەر و کۆمەڵێك نیشاندەری گرنگ دیراسەت دەکرێت تێیدا، لە هەرێمی کوردستاندا لە ساڵی 2006 ەوە .... ئەمە یەکەمیان هێشتا هەر هی بێ کاریە لە نسبەتی مردنی منداڵ کەمتر لە 5 ساڵ (ئەندەر فایف مۆرتالتی رەیت) کە نیشاندەرێکی زۆر گرنگە لە پێوانی خزمەتگوزاری تەندروستی دا، خزمەتگوزاری تەندروستی ئێمە کە گلەییمان هەیە لە خەستەخانەکان و لەوانە، بەلام خۆی خزمەتگوزاری تەندروستی لە سێ مەرحەلە پێك دێت، ریعایەی سحیە ئەوەڵی کە بابڵێین تەلقیحات و سوئی تەغزیە و ئەو نەخۆشیانەی وەکو تایفۆی دوو، کۆلێرا کە بڵاودەبێتەوە، ریعایەی سحیەی سانەوی هەیە، ریعایەی سحیەی ثالثی هەیە کە لە خەستەخانە گەورەکان پێشکەش دەکرێت، ئێمە لە ریعایەی سحەی ئەوەڵی کە پاراستنی منداڵ و دایکە لە وەختی حەمل دا و لە وەختی لە دایك بووندا هەتاوەکو پێنج ساڵی، لە ساڵی 88 ەوە بۆ ساڵی 2009 لە 1996 ەوە بۆ 34 دابەزیوە، ئێمە ساڵی 2009 ڕوپێوێکمان هەیە و ئەمساڵ ڕوپێوێکی ترمان هەیە کە لێرەوە گەیشتووەتە 31٪ لەبەرئەوە ئێمە نیسبەتی مردنی منداڵی کەمتر لە 5 ساڵ لە هەرێمی کوردستاندا کە نیشاندەری وەزعی تەندروستیە بە ئاستێکی دروست دا بەڕێوەدەچێت، ئەمەش بەڕێزان ئەم ژمارانە و ئەم نیشاندەرە هی ڕێکخراوی یونسیفە کە بە هەماهەنگی لەگەڵ فەرمانگەکانی حکومەتی هەرێم ئەنجامی دەدات، ئەگەر تەمەشای هەژاری بکەین لە هەرێمی کوردستان دا لە بەینی ساڵی 2006 بۆ 2011 لە ساڵی 2006 دا 5٪

بووە، لە ساڵی 2011 بووەتەی 3٪، شایەنی باسە کە باسی ئەمەش بکەین، چونکە ئەمە لەگەڵ بیّ کاری پێکەوە رەبت دەکرێن، هەژاری بەرێزان لە هەرێمی کوردستاندا و لە عیراقیش دا مقیاسی هەژاری یان (خط الفقر) کە بانکی نێودەوڵەتی لەگەڵ حکومەتی عیراق دایناوە خەتی فوقر بەوە تەعریف کراوە کە خەتی فوقری جیهانی یەك دۆلار بۆ یەك کەسە بۆ یەك ڕۆژ، لە عیراق دا لەبەرئەوەی ولاتێکە کە بلێین ولاتێکی فەقیر حساب نیە لە دەولەمەندەکان حسابە و یان با بلێین ئەگەر لە ناوەندیش بێت نیزکی دەولەمەندەکان بێت، دوو دۆلار بۆ یەك کەس لە یەك ڕۆژدا بە خەتی فوقر دانراوە، ئەم پێوەرە دیسانەوە ئەمە پێوەرێکی دەولیە کە دادەندرێت بۆ ولاتێك، وەختی خۆشی ئێمە ئیعتزازمان دەمانگوت کە ئێمە وەزعمان لە شوێنەکانی تری عیراق باشترە و ئەمنیەت و ئیستقرارێکمان هەیە، ئێمە حەزمان لێیە کەخۆمان دەپێوین خەتی فوقرەکەمان بەرزبکەینەوە، بەڵام معیارەکە بەو شکلەیە، 5٪ بووە لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2006، ئێستا 3٪ بەو خەتی فوقرەی کە باسم کرد، ئەمە مەعنای ئەوەنیە کەواتە ئەم خەڵکەی کە لە سەرووی 3٪ ن هەر هەموویان با بلێین هیچ کێشەیەکی ژیانیان نیە، بەلام لەسەرووی خەتی فوقرن، ئەوە معیارەکە بەو شکلەیە، تەبیعی لە بەشەکانی تری عیراق دا لە 25٪ ەوە بووە بە 19٪ ، یەك نیشاندەر تری گرنگ هەیە کە حەزدەکەم ئاماژەی پیّ بدەم ئەویش ڕێژەی نەخوێندەواریە لە هەرێمی کوردستان دا کە دیسانەوە بە هەموو ئەو پرۆژانەی کە ئەنجام دەدرێن لە بودجەی هەرێمی کوردستاندا بە هەموو ئەو میزانیە تەشغیلەیەی کە لە وەزارەتی پەروەردە خەرج دەکرێت و بە هەموو ئەو کەموکورتیانەی کە ئێمە باسی دەکەین و هەموومان حەز دەکەین چارەسەر بکرێن و باشتر بکرێن، بەلام ڕێژەی نەخوێندەواری بەرێزان دیسانەوە بە پێی ڕوپێوی میکس چوار کە ڕێکخراوی یونسیف لە گەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەنجامی دەدات، ڕێژەی نەخوێندەواری 36٪ ەوە بۆ 21٪ کەم بووەتەوە، کە ئەمەش شیکردنێکی زیاتری هەیە، چونکە هەر گروپێك و هەر تەمەنێك دوایی با بلێین تەحلیلی زیاتری هەیە کە لە چ تەمەنێك دا زیاترە، بەلام بە شێوەیەکی گشتی لە 36٪ بووەتە 21٪، من ئەوانەی کە لەلام مەبەست بوو پەیوەندی بە بودجەوە هەبوو باسم کرد، ئەمە کاك شێرزاد و شلێر خانیش پرسیاریان لەسەر ئەو سیستمە کرد کەمن ساڵی پار لێرە ئاماژەم پێیدا کە گوتم بۆ موتابەعە کردنی مەشاریع انشاللە لە خیلالی ساڵێك دا دەگەینە ئەو ئاستەی کە بەرێزتانیش بتوانن متابەعەی مەشاریع بکەن، ئۆن لاین، ئێمە ئێستا بە نیسبەتی خۆمان دەستمان پیّ کردووە و ئەسزمان هەیە، لە (کوردستان دیڤیلۆپمێن مانجمەن سیستمەم) بە یوزەر نەیم و پاسوۆرد داخڵ دەبین و کۆمەڵێك ئیشمان بۆ دەکات، بەلام هەتا ئێستا نەگەیشتووینەتە ئەو ئاستەی کە ئەو خزمەتگوزاریە بخەینە بەردەستی ئێوەی بەرێزیش، هیوادارم کە لە ئێستاوە هەتا کۆتایی ساڵ ئەوەمان پیّ بکرێت، ئەوەش مەوزوعێکی تەکنیکیە زیاتر لەوەی کە هیچ سەبەبێکی تر هەبێت، هەرچەندە مومکینە ئەگەر هەبێت لەبەردەست، مومکینە هەموو کەسێك پێی باش نەبێت زیاتر ڕاپۆرتی وەرزیان پیّ باش بێت، ئێمە ئێستا کە کاری پیّ دەکەین، بەو شکلە و بەو شێوازە کۆدە پرۆژەکان ڕێزبەندی دەکەین دوای ئەوە دەکرێت بیانکەین بە چارت و یەکسەر خۆی چارتەکمان

دەداتێ ل بەرزەوە بۆ خوارەوە، یەعنی بۆمان ڕیزبەند دەکات، ئینسان ئەگەر نیو دەقیقە سەیری بکات فکرەیەك وەردەرگرێت کە وەزعەکە چۆنە و کێ لە پێشی پێشەوەیە و کێ لە دوای دواوەیە و کێ لە ناوەڕاستە؟ ئەگەر پارێزگایە، ئەگەر وەزارەتە، هەروەها یارمەتیشمان دەدات کە زۆر بە ئاسانی تەوزیعی بکەین لەسەر خەریتە ئینسان ئنتباعێك وەربگرێت کە ئەم پرۆژانە لە کوێ پەخش کراون، هەروەها ریپۆرتیش دەدات، کەی ڕیپۆرت پێویست بوو کۆمەڵێك خەتەوات هەیە کە ڕیپۆتت دەداتێ و هیوادارم بتوانم و وەکو باسم کرد، ئێمە ئێستا بە نیسبەتی خۆمان بەکاری دێنین، بەڵام وەزارەتەکانی تر و پەرلەمان مومکینە هەتا نیهایەتی ساڵ بیخەینە بەردەستی ئێوەی بەڕێزیش و بڕیاری لەسەر بدەین کە چۆن بەکاربێت، هەندێ دەست پێشخەری ئێمە کە کردوومانە بەڕاستی لە زمنی بودجەکەش دا هەیە و من زۆر تەعەجوبم کرد تەسەورم کرد زۆر لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لەو کۆسشێرینگە و لەو پارە موشتەرەکەی کە ئێمە و ڕێکخراوە نەتەوە یەکگرتووەکان لە هەندێ پرۆژە سەرفی دەکەین تەسەورم کرد پرسیارم لێ بکرێت و کەس پرسیاری لێ نەکردم، مەعەل عیلم ئەمە مەوزوعێکی زۆر ساخنیشە کە لە لامەرکەزیەت و لە تەتبیق کردنی پرۆژەکان دا ئێمە دەستمان پێی کردووە و ئەمە تەنانەت ساڵی دووەمیشە و پارەکەش ساڵ بە ساڵ وا زیاد دەکەین و هیواداریین بگەینە ئەو ئاستەی کە زۆربەی پارەکانمان بەو شێوازە خەرج بکەین کە ئەویش مەسەلەی بەرنامەی خزمەتگوزاری بە ڕاوێژە، کە ئەمە بەرنامەیەکە ئێستا بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لە زۆر لە وڵاتەکان کە سیاسەتی لامەرکەزیەتیان گرتووەتە بەر، ئەم شێوازە پەیڕەو دەکرێت کە پرۆژە لەسەر ئاستی ناوچەکە بڕیاری لەسەر دەدرێت تەنانەت حەلەقەی ئیداری ئەو ناوچەیەش تەنها ملکەچی خواستی خەڵکی دەبێت، کە پرۆژە هەڵدەبژێردرێت، بۆ ئەمە کۆمەڵێك وڵات دەستیان پێ کردووە لە پێشی پێشەوەیان وڵاتی مەغربە کە ئێستا تەقریبەن 3/1 پرۆژەکانی وەبەرهێنانی بەم شێوازە خەرج دەکات ئەویش بەکورتی شێوازەکەی ئەوەیە کە ئینتخاباتێکی بەسیت دەکرێت نەك مەجلسی بەلەدیە و نەك مەجالسی حزبی کۆمەڵێك خەڵك ئینتخابات ئەوانەی کە خۆبەخشن حازرن ودەیانەوێت بڕیار بدەن لەسەر مەسیری پرۆژەکانی ئەو ناوچەیە و ئینتخاباتێکی بەسیت دەکرێت بانکی نێودەوڵەتی و ئێمە پێکەوە ئەو کارە دەکەین و پرۆژەکان ئیختیار دەکەین و پرۆژەکان دەخەنە دەنگدانەوە و کۆمەڵێك خەڵك ئەوەی حەزی لێ بێت دەچێت دەنگی لەسەر دەدات دوایی پرۆژەکان ڕیزبەندی دەکرێن، ئەگەر محەویلەی گەڕەکێك بێت، ئەگەر قیرتاو کردنی کۆڵانێك بێت دەیبەن و دەیخەنە بەردەستی مودیر ناحیە یان قائیمقام دەڵێت ئەم پرۆژەیەمان دەوێت پارەکە هەیە؟ ئەم پرۆژەیەمان بۆ جێ بەجێ بکەن، پرسیار بە هیچ قەنەواتێکی تر ناکات، ئێمە ئەمەمان دەست پێ کردووە، من زۆر ترسم لەوە بوو کە گلەیی لە من بکرێت و بڵێن هەموو ئیعلامەکانیش ئەم مەوزوعەیان تەقدیر کردووە، بەس یەك پرسیاریش بۆ ئەوە کەس نەیکرد، هیوادارم بۆ ساڵی ئایندە زیاتر بێت، چونکە ئێمە خۆمان ئێستا موشەجعی ئەو بەرنامجەین زیاتر ئەوەی لەسەر بکرێت، ئێمە تەبیعی ئەم ساڵ هەشت ملیارمان بۆ داناوە بانکی نێودەوڵەتیش عادەتەن تەشجیعەن بۆ ئێمە و ئێمە چەند پارە دابنێین ئەوانیش

ئەوەندە دادەنێن هەتا ئەو ڕۆژەی کە خۆمان پارەکە دابنێین، مەخسەدی ئەوان زیاتر ئەوەیە، یەعنی هاندانی ئەم وڵاتانەیە، مەبەستەکانیشی کەم کردنەوەی ئاستی هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کارە و پەرەپێدان بە ئەزموونی دەسەڵاتی لامەرکەزیە و بەشداری کردنی کۆمەڵگا لە هەڵبژاردن و دەست نیشان کردنەوەی پرۆژەی خزمەتگوزاریە و هاوبەشی لە بەرپرسیاریەتی نێوان دەسەڵات و کۆمەڵگایە، لیژنەیەك ئینتخاب دەکرێت بۆ ئیشراف کردن لەسەر پرۆژەکە و لەناو خودی ئەو کۆمەڵگەیەدا، کەم کردنەوەی بۆشایی لە نێوان حکوت و هاووڵاتیان بە باشتر کردن و گەیاندنی خزمەتگوزاری بۆ کۆمەڵگایە و ئەم ڕۆژنامانەو ئەم کەناڵانەی ڕاگەیاندن هەر هەمووی دیدار و گفتوگۆیان کردووە، هەر هەموو ڕاپۆرتیان لەسەر ئەم بەرنامەکانی ئێمە بڵاوکردووەتەوە لە الجزیرەوە بگرەو هەتا هاووڵاتی وخەبات و KDP قەناتی جەزیرە لەولاوە و لە کەناڵەکان قەناتی KNN هەموو ئەم کەناڵانەی ڕاگەیاندن باسی ئەم پرۆژەیان کردووە، بەڵام زۆر وابزانم تیشکی نەخرایە سەر، شوێنەکانیش کە تا ئێستا لێمان ئەنجام داون لە هەر سێ پارێزگا و لە ئیدارەی گەرمیانیش و لە پارێزگای هەولێر لە سۆران و قوشتەپە و بنەسڵاوە و ڕواندوز و مەخمور، لە سلێمانی لە بیارە و سەید سادق و گوندی گرێژە و ڕانیە و لە دهۆك لە سێمیل و شێخان و بەردەڕەش و گردە سیناو لە ئیدارەی گەرمیان و لە چەمچەماڵ و کەلار، ئەمەش ئەو شوێنانەن کە پرۆژەکانیان تێدا ئەنجام دراوە، عادەتەن خەڵکێکی زۆریش خەریکی پرۆژەکانن لە کاتی ئینتخابات و دەنگدان بۆ ئەوەی ئەو لیژنەیەی کە بڕیار دەدات لەسەر ئیختیاری پرۆژەکان و شۆرت لیستی پرۆژەکان، ئەمە هەمووی پرۆسەکەیە کە پێی دەڵێن (کۆمیونتی سێرڤس دیلیڤەری پرۆگرام) پرۆگرامی خزمەتگوزاری بە ڕاوێژ، لە کۆتایی دا دیسانەوە بەراورد کردنی بودجەی وەبەرهێنان و ئاسایی چەند وڵاتێکی دەوروبەر بۆ ساڵی 2012 لە گەڵ هەرێمی کوردستان بکەین و وابزانم تەبیعی لە ئیمارات دوو نەوعە بودجە هەیە و بودجەی فیدراڵ هەیە لەگەڵ هی ئیماراتەکان، ئەمە هی فیدراڵ خۆیەتی و 86٪ نەچووەتە سەر رەقەمەکان و بە حەقیقەت نەچوومە سەری، 86٪ ی بۆ تەشغیلی بووە و 14٪ی بۆ وەبەرهێنان، لە سوریا 72 و بە 28 بووە، لە سعودیە 80 بە 20 بووە، لە سەڵتەنەی عومان 83 بە 17 بووە، لە ئوردن 85 بە 15 بووە، لە مصر 94 ونیو بە 5 و نیو بووە، ئەمەش ئەو وێبسایتە ڕەسمیانەن کە ئەو مەعلوماتانەی لێ دەرهاتووە، هەر بۆ ئەوەی بزانن کە ئێمەش تەقیدمان کردووە و ئەوەی کە لەم ڕۆژانەش گفتوگۆ کراوە، ئێمەش وەکو بەشێکی ئەو مەنتقەیە و ئەو ژمارانە زۆر تەبیعین و ئیمکانیات مەحدودە و تموحات زۆر لەوە زیاترە، بەڵام هەر ئەوانەش دەکرێت و من وابزانم هەر لێرە ئیکتفا دەکەم بە باسکردنی بودجەی وەبەرهێنان و بودجەی گشتی و هیوادارم ئەم زانیاریانەش سوودمەند بووبێت لە شەرح کردنی کە بودجەکەی ئێمە بە چ شکلێك کە ئەولەویاتەکانی چیە و خزمەتی چی دەکات؟ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش جەنابی وەزیر، جەنابی وەزیری دارایی کاك حاجی بلال باسی لەوە کرد کە پرسیارەکانی ئەو وەڵام نەدراوەتەو پرسیارەکانی داوامان لە جەنابت کرد دوای تەواو بوونی وەزیری پلاندانان جەنابت ئەگەر ئێستا وەڵامەکان بدەیتەوە سوپاست دەکەین، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە بەڕاستی من خۆمم ئامادە نەکرد بوو بۆ وەڵامدانەوە، بەڵام لەسەر ئەوەشەوە من بەشێکم لە پرسیارەکان وەڵام دایەوە، ئەوە بوو خۆشتان گوێتان لێ بوو کە چەندێك کاك حاجی دەڵێت و ئێستاش ئەگەر ئەوانەی کە پەیوەندی هەیە بە ئێمەوە بە نیسبەتی ژمارەی فەرمانبەران لە کوردستان ئەوە وایە و بە نیسبەتی ژمارەی فەرمانبەرانی حکومەتی فیدراڵی بەغدا وایە و ئەوە جگە لەو هەموو خانەنیشینیەی کە زۆربەی هەرە زۆری کادیری حزبین سەرچاوە نا ڕەسمیەکان پێمان دەڵێن زیاتر لە یەك و نیو کەسە، ئەوەش بە ڕێژە دەکاتە 36٪، وەڵلاهی ئێمە باسی کادیری حزبی و ئەوە ئێمە هەمووی فەرمانبەرمان لەلا هەیە، وەکو کادیری حزبی، کادیری حزبیمان لەلا نیە، ئەوەی کە فەرمانبەرە و ئەوانەش کە مەعاش وەردەگرن بە عینوانێکی وەزیفی مەعاش وەردەگرن ئەوانە ئێستاکە، بە پێی قانونەکە وەری دەگرن، بەڵام ڕەنگە خۆ کادیری حزبیان زۆر تیا هەیە، یەعنی بەناوی کادیری حزبیەوە ئێمە کەسمان نیە بڵێین مەعاش وەربگرێت، ساڵانە نزیکەی 30٪ی بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ بواری وەبەرهێنان تەرخان دەکرێت و خەرج ناکرێت، بەڵێ ئەوە وایە، ئەو پارەیەش کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان خەرج دەکرێت تەنها لە نێوان 16٪ بۆ 18٪ی بودجەی گشتیە و لە ساڵێك دا بۆ نموونە ساڵی 2009 و 16٪ و ساڵی 2010 لە 15٪ و ساڵی 2011 لە 17٪ وەڵلا ئەوە زیاتر لەلای جەنابی کاك دکتۆرە، ساڵی پار 4 ترلیۆن و 700 ملیار دینار بۆ پرۆژەکان و ئەوانە هەمووی لە لای جەنابیەتی، ژمارەی ئەو پرۆژانە بەڕێز جەنابی وەزیری پلاندانان ئەوە هەر منیش دڵنیام، ئەوانەی کە نایخوێنمەوە عایدی کاك دکتۆرە و دەیدەمە ئەو، داهاتی فەرمی هەرێمی کوردستان لەسەر ئاستی وەزارەتەکان تەنیا 3٪ی بودجەی گشتی هەرێمی کوردستان پێك دێت، ئەمەش ئاماژەیەکی مەترسیدارە لە چەندین ڕێگاوە داهاتەکانی هەرێمی کوردستان بە دەست هاتوون، بەڵام تاوەکو ئێستا هەموو داهاتەکان نەهاتوونەتە ناو خەزینەی گشتی و بۆ بەرژەوەندی گشتی بەکارنەهاتوون، بۆیە حەقی تاك بە تاکی ئەم هەرێمەیە بپرسێتەوە لە داهاتەکان، یەکەم/ داهاتی نەوت بە هەموو بەشەکانی بە 14 ملیار دۆلار دەخەمڵێندرێت، یەکەم بە پێی وتەی بەڕێز د.ئاشتی، تەبیعی ئەمانە هەمووی باسکرا مەسەلەی پێنج ملیار دینارەکە و منیش باسی مەسەلەی داهاتی نەوتم کردووە کە نەهاتووەتە ناو ئەم بودجەیەوە، خۆشتان دەزانن ئەو مەوزوعە، من لەسەر هەموو داهاتەکانی نەوت کە جەنابی ئیشارەتی پێیداوە، وەختی خۆی باسم کردووە چۆنە مەوزوعەکان نامەوێ جارێکی تریش ئەوە

باس بکەمەوە، داهاتی شارەوانی و حکومەت بە 340 ملیۆن دینار خەملێنراوە لە کاتێك دا وەزارەت دەڵێت ئێمە بە نووسراوی ڕەسمی بڕی خەملاندنمان 41,107 ملیۆن دینارمان هەیە، بە وەزارەتی دارایی و ئابووری ڕاگەیاندووە، ئێستاکە داهات لە شارەوانیەکان 67 ملیار دینارە، یەعنی بەڕاستی فەرقەکەی ئەمەیە 67 ەکەش لەو مەبلەغە زیاترە یەعنی، ئەمساڵ 67 ملیار دانراوە، باسی داهاتی کرێی بازاڕ و کافتریا و دوکان و داهاتی ئۆتۆمبیل و داهاتی کارەبا و نەخۆشخانەکان و ئەمانەمان هەمووی باس کرد، داهاتی فڕۆکەخانەکانمان باس کرد، دیارە دەڵێ ئەو رەقەمانە ئەوەندە نیە و ئەوەندەیە، ئەمە لە کاتی گفتوگۆدا بە ئیتفاق لەگەڵ هەردوو جیهەتی مەعنی ئەمانە دانراوە و ئیستماراتی مەوجودە و ئیتفاقاتی مەوجودە کە دانراوە، ئیتر دوای ئەوە دێت و لێرە دەڵێت من ئەوەندەم زیاتر هەیە و ئەوەی تر دەڵێت ئەوەندەم زیاتر هەیە و ڕەنگە دوای ئەوە تەحەقوقی کرد بێت و هەبێت، بەڵام ئەمانە هەر هەمووی ئیشی حساباتی ختامیە، ئەمە تەقدیرە و ئێمە ئێستا بە تەقدیر پیشان دراوە، خۆ ئەمە بۆ ئەوە نیە ئەو داهاتە بخورێت یان لابدرێت یان بۆ شتێکی تر لە نەتیجەدا لەناو حساباتی ختامی دا دەیبینیتەوە کە چۆن سەرف کراوە، ئەو وەختە دەتوانێت قسەی لەسەر بکرێتەوە جارێکی تر و بە تەئکید لە مەوزوعی حساباتی ختامیش دا و هەر لەو هۆڵە دیارە موناقەشە دەکرێت، بە نیسبەتی ئەو داهاتانەی کە هەندێك داهات هەیە بڵێن هەر خۆی ئێستاکە مەعفوە حەز دەکەم هەر بۆ مەعلومات باسی دەکەم کە دێتە ناو وڵاتەوە و هەرێمەوە، مەوادی غەزائی و دەرمان و مەوادی پرۆژەکان و ئیستسماری حکومەتی مەرکەزی و هەرێم و مونەزەماتی خەیری و مونەزەماتی دوەلی و UN ئەمانە هەمووی مەعفون کە داخڵ دەبن و بەڵام زۆریش هەیە داخڵ دەبێ و دەبێ پارەی گەمارك بدات و پارەی رسومات بدات، داهاتی خاڵە سنووریەکان ئێمە باسمان کرد کە چەند تەقدیر کراوە و چەندمان ئێستاکە داخڵ نەکردووەو ئیشارەتمان پێیداوە و لە بەرچ سەبەبێك بەو شێوەیەیە، داهاتی کارگەی چیمەنتۆی تاسلوجە وەڵلاهی سێ، چوار جارمان باس کرد، پارەی فەرمانبەرانی شوەیفات هەر باسم کرد، پرسیار: ئایا چۆن و بۆچی ئەو پارەیە دەدەن بەو کارمەندانەی لە کۆمپانیای ئەهلی کار دەکەن، من ئەو مەوزوعەم باس کرد، کەوا ئێستا هیچ کەسێك نیە بەو ناوە، ئەوەی کە من تەعقیبم کرد و تەحقیقم کرد، نیە ئێستا یەکێك لەوێ، نازانم ئەگەر پێشتر هەبێت، هەر بەو شێوەیەش جارەکەی تر جوابم دایەوە کارگەی چیمەنتۆی تاسلوجە ساڵانە یەك ملیار دیناری بۆ تەرخان کراوە، مووچەی فەرمانبەران لە کاتێك دا ئەو کۆمپانیا فرەنسیانە گرێبەستی لەگەڵ کراوە بۆ خۆی مووچەی فەرمانبەران دەدات لە کاتێك ئەو ملیار دینارە لە بودجەی تەشغیلی دانراوە و لە بودجەی حکومەتی هەرێم، بەڕاستی هەر وەکو وتم ئەمە خۆی پەیوەندی هەیە بە وەزارەتی صناعە و تیجارەوە، ئەمە حساباتی ئەمانە حساباتی موەحەدە، ئەمە دیارە بۆ هاتووە و چۆن چۆنی ئەمە دانراوە؟ و وەکو یەك ملیار دینار ئەبێ لێیان بپرسین و لە خۆشمان بپرسینەوە، چونکە من بەڕاستی ئەوەی کە ئێمە دەیزانین ئەوان حساباتی موەحەد بەکاردێنن، ئیرادی خۆیان بەکاردێنن بۆ خۆیانە، ئینتاجەکانیان 85٪ ی لە ئەخیرە دەدەنە وەزارەتی مالیە و لە حساباتی کۆتایی دا دەردەکەوێت ئەو پارەیە، دیارە ئەمە رەبتێکی

هەیە، نازانم دەبێ بپرسین یەعنی ئەم مەوزوعە، چونکە نەك ئەو کارگەیە کارگەی تریش هەیە ئێستاکە بە دەست ئەهلیەوە، بەڵام بۆ نموونە ئێمە لە کارگەی جگەرە شەریکەکە عەقدەکەی ئیلغا کرایەوە و ئێستا حکومەت پارەکەی دەدات، مومکینە ئەمانەش لەناو عەقدەکەدا دەبێ سەیری عەقدەکەشیان بکەین و بزانین مەوزوعەکە لە کوێوە هاتووە، من بەڕاستی ئێستا دەبێ هەر لە خۆیان بپرسم لە وەزارەتی صناعە، لە پرۆژە بودجەی ساڵی 2011 یش ژمارەی فەرمانبەرانی سەرۆکایەتی هەرێم 800 بووەتە 600 ئەمەم باسکرد، یەعنی باسم کرد کە 800 بووە و ئێستا بووەتە 600 کەم بووەتەوە؟، ئێمە کەممان نەکردووەتەوە دیارە خۆیان، مومکینە ئەوان فەوجیان هەیە و حیمایاتیان هەیە و دەبێ لەلای ئەوان نەمابن و ڕۆیشتبێتە شوێنی دی، یان دەبێ شتێکی تر بێت، بەڕاستی دەبێت ئەم مەوزوعانە دەبێ پرسیار لە خۆیان بکەین، ئەوە بۆ کەم بووەتەوە؟ من باسی ئەوانەم کرد، وەختی خۆی ساڵی ڕابردوو ئەوانەی کە خانەنیشین بوونە، هەر کەسێك کە خانەنیشین دەبێ میلاکەکەی بەتاڵ دەمێنێتەوە، ئەو میلاکە ئەگەر پارەیەکی زۆر و عینوانەکەی هەر بە شاغر دەمێنێتەوە و پارەکەشی دەتوانرێ ئیشی تیا بکرێ و حەزف و ئیستحداسی تیا بکرێ و دەتوانرێ ئیزافەی سەر میلاکاتی عام بکرێت ئەگەر هەر کەسێك کە تەقاعود بێت میلاکەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو شێوەیە، بە نیسبەتی یاسای بودجەی ساڵی 2011 و نابێ هیچ پارەیەك سەرف بکرێت بە بێ ڕەزامەندی پەرلەمان ئایا چۆن پارەی دەستەبەری کۆمەڵایەتی سەرف کراوە؟ وەڵڵاهی وابزانم ئا لەم هۆڵە پرسیارم لێ کرا چۆن سەرف کراوە؟، ئەمە باسکرا و ئەنجومەنی وەزیران ئەو بڕیارەی داو سەرفی کردووە بەو شێوەیە سەرف کراوە، ئێمەش ئەوامرمان جێ بەجێ کردووە لە وەزارەتی دارایی، بەڵام پرسیار ئەوەیە سەرچاوەی ئەو پارەیە لە کوێوە هاتووە، فەرق، وەختی خۆی باسم کرد سەرچاوەی ئەو پارەیە ئەو شتانەیە کە مەسەلەن ئەوە هەر میسالەن شەرت نیە لەناو ئەوە بێت پارەکەی، ئێوە بە من دەڵێن باشە پارەی ئەو 12 مانگەی خوێندکاران و قوتابیان کە تەعین نەبوونە ئەو پارەیەتان چی لێ کرد؟، ئەو بابەتانەی لێ سەرف کراوە، نەك هەر ئەوە شتی تری لەو بابەتەش، پێنج لەسەدا حەوتی مووچەی بنەڕەتی فەرمانبەران دەبڕدرێت و ئەمەشم بە دوورودرێژی باس کرد کە لە کوێیە و چۆن دەبڕدرێت؟، 12٪ ەکەشی لە کوێیە؟، بۆ نموونە ئەمساڵ 330 ملیار دینار موساهەمەی حکومەتە بەرامبەر 12٪ لە مەبلەغی بودجەی ئیسمی، کە 2 ترلیۆن و حەوت سەد و بیست و چوار و دوو سەد و بیست و پێنج ملیۆن دینارە، ئەمە بۆ حسابی خانەنیشنی، 191 ملیار دینار تەقدیراتی ئێمە موساهەمەی فەرمانبەران لە حکومەتی مەدەنی و عەسکەری ئیستقتاع دەکەین لە بودجە بۆ حسابی خانەنیشینی، ئەم پارەیە دەچێتە ناو حساباتەوەو بە تەئکید ئەمە تەقدیراتی ئێمەیە، ئێستا مەوجودیشە و پارەی پێشوو تر لە چ حەقڵێك دا دانراوە؟ وتمان پارەکەی سلێمانی وا لە ناو خەزێنەی سلێمانی دا حسابی بۆ کراوەتەوە و ئەم پارانەی ئەمساڵیش وا لە ناو حساباتەکە دەرکەوتووە کە لە کوێ دانراوەو یەعنی ئەمانە هەمووی شەرح کرا بەڕاستی، بە پێی ماددەی 11 ی بڕگەی 6 باسی پلە تایبەتەکان دەکات، ئەوانەی کە یەکسەر مدیر عامێك دەگۆڕێ و ئەوەی تر دەوام ناکات و ئەو مەعاش وەردەگرێت، ئێمە بە نیسبەتی وەزارەتەکانەوە ئەو پلانەی

که یەکێك دادەنێن لە شوێنیان، داوا دەکەن لە ئەنجومەنی وەزیران و ئەنجومەنی وەزیرانیش ئیتر ئەگەر بیانەوێ تەقاعودی بکەن، ئەوە بە تەئکید دەنووسن بۆ سەرۆکایەتی هەرێم بۆ ئەو پلە تایبەتانە، ئەگەر بیانەوێ نەقڵی بکەن لە شوێنێکی تر ئیشی بدەنێ و ئەوا ئیشی دەدەنێ و هەموو موتەبەعە و میسالیشم هێنایەوە ئێمە لە وەزارەتی مالیە ئێستا موستەشارمان هەیە لە نەتیجەی یەکگرتنەوەی وەزارەت مستەشارمان زۆرە، ئەو موستەشارانە ئێستا نووسراومان پێی کردووە بۆ ئەنجومەنی وەزیران و چاوەڕوانی جوابین بۆ ئەوەی ئیجرائاتەکان بکەین، بەڵام خۆ ڕەنگ هەیە و فعلەن هەبێت لە وەزارەتێك دا لەو بابەتانە تا ئێستا عیلاج نەکرابێت یان پێویست بکات کە ئەوانە ماونەتەوە، چونکە هەندێ لەو مدیر عامانە کە ماونەتەوە ئێستا ئیشی تر دەکەن لەو وەزارەتانە، هەر چەندێ مدیر عامێکی دیوان هاتووە، ئەوەی تر هەر لە وەزارەتەکە ماوەتەوە و ئیش دەکات، مەسەلەی 25 هەزار میلاکەکەی کە شەش مانگ تەعین بووبێ یان سێ مانگی تەعین بووبێ یان لە نیهایەتی ساڵ دا من ئەوەم باسکردووە، کە دەڵێی پارەکەی چەندە و بۆکوێ چوو پارەکەی ئیعتیادی هەر کەسێك دانەمەزرابێ و موباشەرەی نەکردبێت پارەکەی خۆی سەرف نابێ لە ئەسڵدا ئەو پارەیە هەر لەناو خەزینە دا دەمێنێتەوە، پارەکە لە خەزێنەیە، ئەمان چەند کەس تەعین نەکراوە و ئەو ئیحسائیەی بە نیسبەتی هەموو وەزارەتێکەوە ئێستا ئێمە بێین دەبێ وەڵلا بۆ هەموو وەزارەتەکان بنووسین کاکە چەند کەس لەوانە چ تاریخێك تەعین بوو، لەسەری ساڵەوە حسابی بۆ بکە چەندە پارەکەی بۆمان بنێرن و دەبێ ئەوە هەمووی کۆبکەینەوە و بیدەین، بەڵام ئەوە خۆی لەناو حسابات دایە، خۆی ئەگەر دەوامی نەکردبێت پارە وەرناگرێ، بە تەئکید پارە وەرناگرێ، مەعاش وەرناگرێ، چ مانگێك تەعین بووە ئەو مانگە مەعاشەکەی تیا وەردەگرێت، بە نیسبەتی حساباتی ختامی 2010 هاتووە و بە نیسبەتی مینەحی جەمعیات ئێمە ئەمساڵ 115 ملیارمان داناوە ئەوەش دەبێت ئێستا بگەڕێینەوە ئەگەر حساباتی ختامیەکە لە تەفەروعاتەکانیان نەبێت لەلای ئەو ئەبێ بگەڕێینەوە سەر مالیە و بزانین بۆ کێیە؟ تەبیعی ئەم پرسیارانە ئەم شەو هاتووە، من بەیانی یەکسەر هاتووم بۆ کۆبوونەوە مەجالی ئەوەش نەدرا بە من کە من بچمەوە لە وەزارەت بزانم فعلەن ئەوە چیە و یا ئەو لیستە چۆنە و یا تەلەفۆنم لەگەڵ دوو، سێ وەزارەت بکردایە و یەعنی بە هیچ شێوەیەك، ئەو پێوەرانە چین دوو ملیارەکەی ساڵی ڕابردووتان پێ تەوزیع کرد...... .

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

بەڕێز وەزیری دارایی ئەگەر پرسیارەکان تازەن دەتوانی دوایی بە نووسراو وەڵامیان بدەیەوە، ئێستا وەڵامی وەزیرەکان تەواو بوو، هەندێ لە بەڕێزان سەرۆکی فراکسیۆنەکان دەیانەوێ هەندێ تێبینی تر بخەنە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان، بۆیە لە سەرۆکایەتی بڕیارماندا کە ئەو سەرۆك فراکسیۆنانەی دەیانەوێ قسە بکەن ماوەیەکی تر مەجالیان پێ بدەین، تکایە ناو بنووسین، سۆزان خان، کاك کاردۆ، کاك عمر عبدالعزیز، کاك ئارام قادر، کاك شێردڵ تحسین، کاك امیر گوگە، کاك احمد وەرتی، کاك فاضل حسن، کاك کاروان صالح،

داوامان کرد بە تەحدید قسە بکەن، ئەگەر بکرێت بەحەدی 5 دەقیقەیەك زۆر سوپاستان دەکەین، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە زیاتر لە حەوت تا هەشت ڕۆژە گفتوگۆ دەکەین، قسە دەکەین لەناو ئەم هۆڵەدا لەسەر ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و لیژنەکانی ناو پەرلەمانی کوردستان، دیارە لەم گفتوگۆیانەدا کۆمەڵێك پێشنیار کۆمەڵێك ڕەخنە و کۆمەڵێك دیدوبۆچوون خراوەتە ئاراوە، دەبێت ئەم ڕاو سەرنج و دید وبۆچوونانە فۆرمەلە بکرێت بۆ سیغەی یاسایی، چونکە ئێمە هەموومان دەزانین مەرحەلەی دوای ڕاپۆرت چوونە سەر یاسای بودجەیە، بۆیە دەبێت لەناو یاسای بودجە دا ئەمە فۆرمەلە بکرێت، ئەم پێشنیارانە و ئەم ڕەخنانە هەمووی سیغەی یاسایی پێ بکرێت و پێموایە من یەکەم ڕۆژیش باسی ئەوەم کرد گرفتمان لەگەڵ بەغدا دا دەبێ بە شێوەیەکی یاسایی بێت، کەوتم بە شێوەیەکی یاسایی بێت مانای ئەوەیە دەبێ بچێتە ناو یاسای بودجەوە، بۆیە من داوا لە بەڕێزتان دەکەم پاش دەنگدان لەسەر چوونە ناو یاسای بودجە بەڕێزتان سەرۆکایەتی پەرلەمان و لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی ڕابسپێرن بۆ ئەو ڕەخنە و ڕاوبۆچوون و سەرنجی هەموو ئەندامانی پەرلەمان و فراکسیۆنە بەڕێزەکان، ئەو سیغە یاساییانە بۆ فۆرمەلە بکرێت، بۆ ئەوەی لە گفتوگۆکانمان کە چووینە سەر گفتوگۆی بودجە ئێمە عەینی کات یاسای بودجە وەکو یاساکانی تر نیە خوێندنەوەی دووەمی بۆ بکەین و دوای ئەوە بیخەینە دەنگدانەوە، چونکە دەبێ ماددە بە ماددە بیخوێنینەوە و گفتوگۆی لەسەر بکەین و بیخەینە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی سیغەکان ئامادە بێ و سبەینێ لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی بە هاوبەشی کۆ ببنەوە و کۆبوونەوەی خۆیان بکەن، ئەو فۆرملانە هەمووی حازر بکەن، لە دوای ئەوە دەست بکەین بە گفتوگۆ لەسەر یاسای بودجە، چونکە تا ئێستا ئێمە نەچووینەتە سەر یاسای بودجە، ئەو گفتوگۆیانەی ناو پەرلەمانی کوردستان کرا کە دەبووایە هەر تەنها لەسەر ڕاپۆرتەکان بووایە، بەڵام ڕۆچووینە ناو هەموو تەفاسیلی بودجەوە، بۆیە من داوا لە بەڕێزتان دەکەم ئەو ڕاسپاردەیە بکەن و زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماوەی موناقەشە کردنی پرۆژەی بودجە گەلێك سەرنج و تێبینی و ڕەخنەمان ئاڕاستەی وەزیرە بەڕێزەکان کە پەیوەندارن بە بودجەوە وەکو وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان کرد، دوای وەڵامی ئەوان بە بڕوای ئێمە ئەم وەڵامانە بۆ ئێمە موقنع نەبوون، بە دەلیلی ئەوەی کە ئێمە باسمان لە داهات کرد کە داهات سەرچاوەی تری هەیە و بە ڕوونیش وتمان داهاتی کوردستان 476 ملیار نیە، ئەمە هاوپێچەکەیەتی

2 ترلیۆن و 301 ملیار بـه هـاوپێچ هـاتووه، ئەمـه داهاتـه و دەبـێ بچێت و یـەکێك بێت لەسەرچاوەكانی دارایی هەرێم، ئینجا ئەوان ڕەنگە بە یەکێك لە پاساوەکانی ئەوەی کە گوایـە ئەمانـە بـۆ دەزگاكـانی خۆیـان خەرجی دەکەنەوەو لە دامـەزراوەکان خـەرج دەکرێتـەوە، جـارێکی تـریش تەئیکیـدی دەکەمـەوە مـن بـەس داهاتی وەزارەتی سـامانە سروشـتیەکان بـاس دەکـەم کـە 1 ترلیـۆن و 75 ملیـارە، خۆشـی 514 ملیـاری بـۆ تەرخان کراوە بۆ وەزارەتەکەی کە ئەمە شتێکی موستەحیلە کولفەی 6 بەڕێوبەرایەتی وەزارەتێك ئەمەنـدە بخایەنێ، جگـە لـەوە ئێمـە باسـی سەرچـاوەکانی داراییمـان کـرد لـە سـنووریەکان مـن ناچمـە نـاو تەفاسـیلێ، چونکە جارێکی دیکـە ئـەوە ناکەینـەوە، بـەس سـەیارە هێنـان و ئۆتۆمبیـل هێنـان کـە بەهـەزاران هـاتووە و وردەکاریم لایـە ملیارێـك و نیـوە، رەقـەم و سـەیارەکە هاتووەتـە نـاو، لـە کـوێن ئـەم پارانـە؟؟ ئەمـە ئەگـەر موقارەنەیـەکی بکـەین لەگـەڵ 2010 لەگـەڵ 2011 ، داهـاتی 2010 زۆر زۆر زیـاترە لـە داهـاتی 2012 سەیری دۆخی ئابووری کوردستان بکەی، سەیری بزاوتی ئابووری بکـەی کـە ئەمـە مـەنتق نیـە، کـە داهـاتی 2010 لـە داهـاتی 2012 زیـاتر بـێ، ئێمـە باسـی کورتهێنانمـان کـرد، کورتهێنـان یەکێکـە لـە گرفتـەکانی بودجەی ئێمە، باسی ئەوەمان کرد کورتهێنانی ڕاستەقینە 1 ترلیـۆن و 467 ملیـار و 980 ملیـۆن دینـارە، ئەوەی تر لەسەر بودجەی بەکارخستن داندراوە کە زەرورەتی نیە ئەوەی کە پەیوەندی بە چاکسازی هەیـە و بـە شمـەك هەیـە و بـە ئەسـاس هەیـە و بـە سـەیارە و گـۆڕین و ئەمانـە زەرورەتـی ئەولـەویاتی خـەڵکی کوردستان و بەڕێوەبەری حکومەت نین، چونکە ئەمە دەزانین چۆن ئاڵوگۆڕەکان لە وەزارەتەکان دەکرێـت و چۆن ئەشیاکان، یەعنی ئەم زیادەڕۆییە لە سەرف کردن زیادەڕۆیی بۆ تەندروستی نیە، بـۆ ئاوەدانکردنـەوە نیە، بۆ پەروەردە نیە، بۆ کرێی مۆبایلە... هەندێ شتی سەیر ئەگەر بە وردەکاری بچینە ناوی، ئێمە وتمان زانیاری هەڵە دەدەنە پەرلەمان، ژمێریەی کۆتایی کە بەڕێز وەزیری دارایی زۆر زۆر تەئیکیدی لێ دەکاتەوە، ئێمە دێین موقارەنە دەکـەین لـە ژمێریـەی کۆتـایی شـەش مـانگی یەکـەمی سـاڵی 2011 کـە تـا 6/31 بـۆ شمـەك و خزمـەتگوزاری چاك کردنـەوە نووسـراوە، یـەعنی نموونەیـەکی بـۆ دێنمـەوە زۆرە ئەمانـە، 864 ملیارە، بەڵام لە بودجەی ساڵی2012 هاتووە 861 ملیارە، یەعنی ئەمە رەقەمن و هەڵەنە و لـە حساباتە و ناکرێ تۆ بڵێی..... ، زۆرن ئەمانە کە دەتوانین قسەی لەسەر بکەین، خاڵێکی تر کـە بـەلای منـەوە گرنـگ بوو، ئـەویش ئـەوە بـوو کـە پەیوەنـدی بـە وەزیـری پلاندانـەوە هەیـە، ئێمـە پـار سـاڵ لێـرە لەلایـەن کـاك دڵشادەوە یەکێك لەو پێشنیارانەی کە پەیوەنـدی بـە پرۆژەکـانی وەبەرهێنانـەوە هـەبوو ئـەو پـارەی خـەرج دەکرێت بۆ ئەوان ئەوەی دەمێنێتەوە کە زیاتر لە 2 ترلیۆنە مدەوەر دەکرێت لە کوێیە ئەم پارەیـە؟ ئەمـە بـە دەقـی قـانونی مـولزەم کـراوە، ئـەم پارەیـەی کـە ماوەتـەوە لـە کوێیـە؟ ئـەم سـاڵ ئێمـە هـەتا دەچێتە سەرۆکایەتی هەرێم و ڕەنگە بچێتە مـانگی 8 لـە 3 مـانگ دا یـان لـە 4 مـانگ دا وەزیـری پلانـدانان چـۆن دەتوانێ وەڵامم بداتەوە چەند پرۆژەی پێشنیار کراوی پێ جـێ بـەجێ دەکرێـت؟؟ پـار سـاڵ 1564 پـرۆژە نەچۆتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئەمانە هەمووی پارەی بۆ تەرخان کراوە، ئـەم پارانـە لـە کـوێن؟ ئەمـە سەرەڕای ئەوەی کە ئەگەر بمەوێ کورتی بکەمـەوە قسە زۆر لـە حسابی ختـامی دەکرێت، حسابی ختـامی

هاتۆتە پەرلەمان و موناقەشەمان نەکردووە، حسابی 6 مانگە هاتووە و ئەوە موقارەنە بەوە دەکەین دەڵێین بۆ کۆتایی، دەبوایە لە 4/15 بیکەین، نەهاتووە، قسە لەسەر دواخستن دەکەین، بە ئومێدم ئەو ساڵ ئێمە بڕیار بدەین مانگی 10 پرۆژەی یاسای بودجە بێتە پەرلەمان، بۆ ئەوەی ئەم هۆکارە دەرکەوێ و ئەم پاساوە دەرکەوێ کە پاساوێکی دروست نیە، بۆ ئەوەی دەڵێن حکومەتی عیراق هۆکاری دواخستنە، دەکرێ تەقدیریە و داشی نێین و بشرۆات و هیوادارم ئەمە بکەین، سەرەڕای ئەوەی پێمواییە بودجەی ئێمە بەهۆی ئەم زەمەن کورت کردنەوەی بۆ چوار مانگی ساڵ نە کاریگەری دەبێت لەسەر دۆزینەوەی هەلی کار، نە لەسەر خزمەتگوزاریەکان، نە لە جێ بەجێ کردنی ئەو پرۆژانەی کە دانراون، بۆ پرۆژەی ستراتیجی کە کاك دکتۆر باسی کرد گوتی ئێمە ئێستا بە تۆڕێکی پەیوەندی دەمانەوێ هەموو کوردستان پێکەوە ببەسیتینەوە و بەشێکیشمان تەواو کردووە و دیزاینمان بۆ کردووە و هەوڵمان داوە و پارەمان بۆ تەرح کردووە، بەڵام لە هیچ شوێنێکی پرۆژەی بودجە دیار نیە و ناچمە تەفاسیلی ئەوەی کە برادەران مولاحەزەیان بۆ ناردووم کە چەند پرسیاریان وەڵام نەدراوەتەوە و ئەوەی کە پەیوەندی بە ڕێگە و بانە و بە پرۆژەی جیا و بە ئەرزەوە هەیە و سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا عمر فەرمەوو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی من ئەگەر بمەوێ بابەتیانە قسە بکەم پێویستە ئاماژە بەوە بکەم کە وەڵامی بەڕێزان هەردوو وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان بۆ ئەوەی بە ئینسافەوە بیلێین دەبێ بلێین پۆلێنی وەڵامەکانیان کرد، یان من پۆلینی وەڵامەکانیان بکەم لە بەینی ئەوە کە زۆرێك لە وەڵامەکان ناڕوونیان پێوە دیارە ئیتر یان ئێمە تێ ناگەین لە وەڵامەکان یان وەڵامەکان لەو ئاستە زانستیە نین کە مەتلوبە بۆ موئەسەسەیەکی وەکو وەزارەت، هەندێ لە وەڵامەکان بە قەتعی قەناعەتیان بۆ ئێمە دروست نەکرد، چونکە سیغەی پرسیارەکان نەوعێکە، بۆ نموونە باسی بڕێك داهات دەکەی ئەو دەڵێ سندوقی هەیە، پرسیارەکە باس لە بڕی سندوقەکە دەکات چۆنیەتی سندوقە و لە کوێیە و چی لێ دێت، نەوتراوە پارە و سندوقی هەیە یان نیە تا ئەوە بکرێ بە پرسیار، هەندێ لە وەڵامەکانیش دیارە وەڵامی پرسیارە شکلیەکانن وەڵام دراونەتەوە، بۆیە بەو سێ دابەش کردنە من وەڵامەکانم دابەش کردووە، بۆیە ئەگەر تێبینی بدەینەوە لەسەر وەڵامی وەزیرە بەڕێزەکان من پێمواییە دەچینە بازنەیەکی داخراوەوە و هەر دەسوڕێینەوە، چونکە نەوعەن ما جەدەلیەتێکی لێ دروست دەبێت، بەڵام من لێرە تێبینیەکی جەوهەری عەرزی بەڕێزان و لە سەرۆکایەتی و وەزیران و خوشك و برایانی پەرلەمانتار دەکەم، ئەویش ئەوەیە کە ئەم دوو وەزیرە بەڕێزە ساڵانە بە دوو ئیعتبار دائەنیشن لێرە، من وای تێ گەیشتووم و لەوانەیە هەڵە بم، ئیعتیباری یەکەمیان وەزیری تایبەتمەندی موئەسەسەیەك و وەزارەتێکی پسپۆڕن یەکیان داراییە و ئەوەی تریان پلاندانانە و

ئیعتبارێکی تریان نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستانن، بە پێی ئەو ڕێژەیەی کە لەبەردەستم دایە و وەڵامی بەڕێزان بە تایبەتی بەڕێز وەزیری دارایی زۆرێك لە وەڵامەکان ئیحالە دەکاتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، کەواتە لێرە حەلقەیەکی ون هەیە لە بەینی ئێمە و ئەنجومەنی وەزیران دا کە دەبوایە دوای موناقەشەی ڕاپۆرتەکان و وەرگرتنی ڕاو سەرنجی خوشك و برایانی پەرلەمانتار ئەو دوو وەزیرە بەڕێزە بیانوتایە بەڕێزان لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و یان ستافی ئەنجومەنی وەزیران دوو جۆر پرسیار ئاڕاستەی ئێمە کراوە، پرسیارگەلێك کە تایبەتە بە خۆمان و وەڵامی دەدەینەوە و بەعزێك پرسیار پەیوەندی بە بەڕێزتانەوە هەیە وەکو ئەو بەڕێزانە، مەسەلەی سیاسەتی دارایی هەرێم، منیش دەڵێم کاك شێخ بایز نازانێ چی وەڵام بداتەوە، سیاسەتی دارایی گشتی هەرێم، لە بەغدا چی کراوە بۆ ئەو پارە کەڵەکە بووەی کە بۆی قۆرخ کراوەو نادرێتەوە؟، موستەحەقاتی هەرێم، فعلەن ئەمە ناتوانن وەڵام بدەنەوە، بۆچی ئەم چەق بەستویە لە بەینی بڕی تەشغیلی و ئیستیسماری و فعلەن ئەمە پەیوەندی بە کۆی وەزعی ئابووری هەرێمەوە هەیە و ناتوانن وەڵام بدەنەوە، ئەولەویەتی پارێزگاکان و ئەولەویەتی وەزارەتەکان خۆ بۆ ئەم دوو وەزارەتە دانەنراون، دەبێ ڕاوێژێك کرابێ هەتا لێرە جەنابیان ئیشارە دەکەن ئەو وەڵامەی کە داویانە بە لیژنە وانیە و لای ئێمە شتی تریان گوتووە، واتە لێرە حەلقەیەك ونە کە وەزیرێك دوو قسەی لێرە دەرچووە، لێرە بزانین کامیان دروستە و کامیان نادروستە، کەواتە من پێموایە ئەم خەلەلە دەبێ بۆ ساڵانی تر چارەسەر بکەین و نابێ هەردوو وەزیری بەڕێز غەیری پرسیاری خۆیان جواب بدەنەوە و دەبێ ئەو حەلقەیە چارەسەر بکەین کە وەڵامی ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئەو پرسیارانەی پەیوەندی بە سیاسەتی گشتی دارایی و حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە هەیە، من لەسەر بەڕێز کە بەداخەوە لێرە نیە وەزیری پلاندانان پرسیاری ئەوە هەیە کە زۆرێك لەم داتاو ژمارانەی عەرز کرد هەمووی ڕەقەمن و ژمارەن و داتان باسی ئامارە، ئێمە ئەوەی بزانین ئامارێك لە کوردستان نیە ئایا پشت بەستوو بە چ سیستمێکی علمی و زانستی ئەم ئامارانە دەدات، ئەوە پرسیارێکی جەدەلیە لە کوێی ڕاپۆرتەکەیان لە کوێی وەڵامەکانیش کە دەیدەنەوە ئایا موعتەمەدی ئێمە موستەنەدی ئێمە تەنها پسولەی بایعیە بۆ ئامار لە کوردستان، کە ئەوە ئەگەر وابێ خەلەلێکی گەورەیە، چونکە خۆمان دەزانین دروست نیە، لەگەڵ ئەوەش کە من ئەو تێبینە دەدەم نامەوێ بچینەوە مورەبەعی یەکەم، ئیجازەم بدەن دوو، سێ مولاحەزەی ئەساسی لەسەر وەڵامی بەڕێزان عەرز بکەم، جەنابیان باسی داهاتی سنووریان کرد کە دەچێت بۆ عیراق، من پرسیارەکەم ئەوەیە مەعقولە کارمەندانی وەزارەتی دارایی بەغدا ئاگاداربن لە تەفاسیلی داهاتی سنووری هەرێمی کوردستان، بەڵام نوێنەرانی خەڵکی کوردستان ئاگادار نەبن لەو بڕانە؟ ئەمە پرسیارێکی جدیە، بە جەدوەل بە مەزبوت خۆیان دەڵێن مەعقولە ئێمە نەزانین، بە نیسبەت تێبینیەکی ترم ئەوەیە ئەو داشکاندنەی لە 10٪ ی ئیستیقتاع ئێمە نەمان وتووە ئەو پارەیە ونە یان چی، دەڵێن کراوە و بۆ بەعزێك سەرف کراوە، بەڵام من بیری بەڕێزتانی دەخەمەوە کە لەم پەرلەمانە یاسامان بۆ دەرکرد، بڕیارمان دا بۆ پرۆژە بێت، نەمان وت بە سەڵاحیاتێکی کراوەی ڕەها لە وەزارەتەکە تەوزیع بکرێت

که دەیان حاڵەتی غوبن و نا عەدالەتی و حەیف و مەیل کراوە بەڕاستی، بڕیار بوو بۆ پرۆژە بێ بۆ ئەوەی خزمەتێ بێ بۆ شەهیدان، بۆیە من دوا خاڵم ئەمە عەرز دەکەم کە ئەگەر هەموومان پەرۆشین بۆ خەڵکی کوردستان و ئەزموونی سیاسی کوردستان، ئەگەر دەمانەوێ چاکسازیەك لەم بودجەیە بکەین و کەلێن و کەموکورتیەکانی پڕ بکەینەوە، دەبێ ڕاوسەرنج و پێشنیار و ڕەخنەی ئەم چەند ڕۆژەی فراکسیۆنەکان و پەرلەمانتارانی بەڕێز بەهەند وەربگرین و بگەینە سیغەیەکی هاوبەش بۆ ئەوەی ئەم یاسایە چاکسازی تیا بکەین بۆ ئەوەی لەمە زیاتر بژێوی خەڵکی کوردستان و پرۆژەکانی وەزارەتە پەیوەندیدارەکان ڕانەوەستن، چونکە هەموو لا چاوەڕێی ئێمەن و دەزانم ئاسانە بگەین بەم سیغە هاوبەشەش و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من ئەوە دەڵێم ئەوەی سۆزان خان باسی کرد بۆ ئەوەی کە ڕەخنە و تێبینیەکانی ئەمساڵ هەمووی تێکڕای فراکسیۆنەکان وئەندام پەرلەمانەکان بەهەند وەربگیرێ و بە دەردی بودجەی ساڵی 2010 و 2011 نەڕوات بەڕاستی، ئەو لیژنە هاوبەشەی یاسایی و دارایی کۆببێتەوە و لە چوارچێوەیەکی یاسایی دا جێگەیان بکرێتەوە بۆ ئەوەی حکومەتی پێوە مولزەم بکرێت، خاڵی دووەمم سەبارەت بە مەسەلەی وەڵامی پرسیارەکان، بەڕاستی زۆرێك لە وەڵامی پرسیارەکان وەرنەگیرا، بەڵام من ئەوە تێبینی دەکەم، هەندێك پرسیاری جەدەلی نیە، بەڵکو پرسیارێکی یاساییە یاخود پرسیارێکی ڕەقەمیە، ئێستا بۆ نموونە سەبارەت بە داهات، بەڕێز وەزیری دارایی مەسەلەن بڵێ داهاتی فرۆکەخانەکان ئەوەندەیە، بەڵام ئەوەتا ئیمزای خۆیان هەیە کە دەڵێ ئەوەندە نیە، یەعنی ئەمە بەڕاستی ئەگەر چارەسەر نەکرێت هەم پەرلەمانتاران دەکەونە گومانەوە و هەم بودجەکەش بەڕاستی ناتوانرێ ڕێژەی داهاتەکەی دیاری بکەین و ئەو کاتە نازانین چۆن ئێمە موعالەجەی نەفەقات بکەین و هەم عەجزیش بکرێت، باس لە مەسەلەی بودجەی حیزبەکان کرا، ئێمە دەزانین چ حیزبێك کێ و کێ بودجە وەردەگرێ، بەڵام کێشەکەمان لەوەیە هەر حیزبێك چەندە بڕەکەی و ڕێکخراوەکان چەندێکە؟ ئێمە داوای ئەوەمان کرد کە مەسەلەن لیستەکە بزانین، سەبارەت بە مەسەلەی داهاتی نەوت، من پرۆتۆکۆڵی ژمارە 62 و 63 م ورد خوێندەوە، یەعنی فەقەرەیە یان بڕگەیەکی تێدا نەبوو کە حکومەت مخەوەل بکات بۆ ئەوەی ئەو داهاتە سەرف بکات، ئەوەتا بودجەی 2011 بە پێی ماددەی 17 یەك خاڵی تێدا نیە بڵێ وەڵلا حکومەت تەخویل دەکات بۆ ئەوەی کە سەرفی بکات، من دەڵێم ئێمە پرسیارەکانمان لەڕووی یاساییەوە بووە و دەقێکی یاسایی بووە کە بۆچی حکومەت ئەمەی نەکردووە؟ بەڕاستی بۆ پێشێلکاری یاسایی ناکرێت پاساوی جۆراوجۆر بهێندرێتەوە، پرسیارەکانیشمان وازح بووە، بەڵام بەداخەوە من دەڵێم وەڵامەکان نەیانتوانی بە تەواوەتی ئەو ڕوونکردنەوەیە بدەن، بۆیە من ئەوە دووپات دەکەمەوە کە پێویستە بۆ ئەوەی کە ڕەخنەو تێبینیەکان بۆ

ئەوەی کە ئەو کەلێنانە پڕبکاتەوە پێویستە هەردوو لیژنەی هاوبەش کۆببنەوە و بۆ ئەوەی کە بتوانرێ بودجەی ئەم ساڵ بە شێوەیەکی ڕێك و پێك تێ پەڕێنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من لەسەر بوارێکی جودایە ئەویش وەرزشە، تەبیعی لە وەرزش من هەندەك تێبینیم کرد لەسەر قسەکانی بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی لە بودجەی 2012 بەشی بەخشین کە بۆ ڕێکخراوە زانیستیەکان وڕۆشنبیریەکان وڕێکخراوی تر لیژنەی ئۆلۆمپی و پارا ئۆلۆمپی و یەکێتی وەرزشیەکان 115 ملیار دینار تەرخان کراوە، من لێرەدا حەزم لێیە کە تەحدید بکرێت پارەکان بۆ ڕێکخراوەکان، چونکە یەکێتیەکان سەر بە لیژنەی ئۆلۆمپیە، هەر لە ناو لیژنە ئۆلۆمپیەکان لیژنەکان پارەکان وەردەگرن و سەر بە لیژنەی ئۆلۆمپیە و جوزئەك 33 یەکێتینە، ئەوە یەك، دووەمین شت باسی یانەکانی کرد، یانەکان کە مینحە وەردەگرن لە وەزارەتی ڕۆشنبیری وەردەگرن، سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیرینە، عیلاقەی بە بەخشین نیە و سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیرینە، من لێرەدا حەز دەکەم لە بەشی ئەو پارە 115 ملیارە تەحدید بکرێت پارەی وەرزش، دووەم لە سوودە کۆمەڵایەتیەکان هاتووە فەقەرەی (ج) وەزارەتی ڕۆشنبیری 11 ملیار بۆ مووچەی ڕێزلێنانی ڕۆژنامەنووسی و هونەری و وەرزشی تەحەدا دەکەم ئەگەر یەك وەرزشوان ڕێزلێنانی وەرگرت بێت، تەحەدا دەکەم دوو ساڵ ئەگەر یەك وەرزشوان ڕێزلێنانی وەرگرتبیت، لێرەشە تەحدید بکرێت بۆ وەرزشوانە دێرینەکان، نەك ئەگەر دانرابێت و موناقەلە بکرێت بۆ شوێنێکی تر، فەقەرەیەکی تر هەیە لە خەرجیەکان چالاکی دیدەوانی و وەرزشی هەموو ساڵێك ئێمە بۆ دیدەوانی و وەرزشی زیارەتیان دەکەین هەر پێمان دەڵێن لە نەشاتات پارەمان نیە، ئەلعابەکان کەم دەکەنەوە لە شوێنێك تۆپی پێ دەکرێت و لە شوێنێك لادەدەن، بۆیە لێرە کە پارە دانراوە 159 ملیار دینار ئەویش تەحدید بکرێت یان بێتەوە سەر بەخشینەکە یان ئەوەتا پارەکان تەحدید بکرێت، تەبیعی وەزارەتی ڕۆشنبیری کە موناقەلەی پارەکان دەکات حەز دەکەم پار 10 بنکەی وەرزشی مەلەوانگەیانی بۆ دروست کرد، ئەو مەلەوانگانە هەتا ئێستا بیریان بۆ لێ نەدراوە، هەتا ئێستا مەلەوانگەکان یەك درهەمیان بۆ سەرف نەکراوە و بیرە ئاویان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك امیر فەرموو.

بەڕێز امیر گوگە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی دەست خۆشیا ل سەرۆکاتیا پەرلەمانێ دکەم، ڕاستی بۆ ماوەی 9 ڕۆژا پتر چل و ئەوەندە سەعاتا تەحەمولا هەمی ئەندام پەرلەمانا کر، هەر یەك بۆ ڕاوبۆچونێت خۆ دیار کر، هەروەسا سوپاسیا هەردوو وەزیرێت بەڕێز دکەین کو زۆر ژ وان خالێت مە دڤیان و خەلکێ مە بزانێت ئاند ئەندام پەرلەمانا بزانن زۆر ژ وان خالا و بەرسڤێت وان خالا بۆ مە هاتن دان، دەست خۆشیێ لوان دکەین، هەروەسا سوپاسیا بەڕێز ئەندامێت پەرلەمانێ دکەم کو زۆربەی وان خالێت یەت کو خەلکێ دڤیا بەحس کرن، ئەو خالێت هاتینە بەحس کرن و گوتن لڤێرێ وەکو ئەم دزانین بودجا هەرێما و بودجا ڤی خەلکێیە و خەلکێ کوردستانێیە، ئەو گەنگەشا هاتیە سەر کرن مانای وەکی ئەم دشێین بێژین ڤی خەلکێ هەندێ ئان ڤان ئەندام پەرلەمانا حەز دکەم کو ئەڤ بودجەها بشێوەیەکی باش و جوان بێتە ڕێکخستن، لەورا ئەز گەلەك درێژ ناکەم، چونکە هەمی خالێ هاتنە بەحس کرنێ، هەمی تشت هاتنە گوتن، ئەز پشتگیریا پێشنیارا خوشکا سۆزان خانێ دکەم کو بۆ هەردوو لیژنا یاسایی و لیژنا دارایی پێکڤە وان پێشنیار و وان بۆچوونێت یەت ئەندامێت پەرلەمانا کو بشێوەیەکی ڕاست و دروست بێخن، چونکە ئەکید ئەو ژی دێ هەر بۆ خزمەتا خەلکێ کوردستانێ بێ، چونکە خەلکێ کوردستانێ چاڤەڕێی ڤی بودجەیێ بێتە پەسەند کرن، چەند بلەز بێتە پەسەند کرن هەر دێ چەند ڤی خەلکێ کوردستانێ سوود لێ وەرگرن و سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.احمد فەرمووو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە وەڵامەکانی هەر دوو بەڕێزان وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان، وەزیری دارایی لەسەرەتا لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکان باسی لە وەڵامی داهاتەکانی ناوخۆ و هەروەها خاڵە سنووریەکان وتی ئەوانەم جواب داوەتەوە، لە شوێنی تر باسی کرد، بەڵام هێشتا پێویستی بە ڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە، سەبارەت بە جیاوازی مووچەی فەرمانبەران و خانەنیشینان بەڕێز وەزیری دارایی وتی ئەوە ئەبێ لە خودی وەزارەتەکان ئەنجام بدرێن نەك لە وەزارەتی دارایی، بەڵام ئێمە قسەمان لەسەر کردنەکەیە کە چۆن چارەسەری بکرێ، چونکە جەنابتان وەکو نوێنەری حکومەت لێرەن دەبێ ئەو جیاوازیەی کە ماوە بە پێی پرۆژە یاسای بودجەی ساڵی پاریش کە دەبێ کۆتایی پێ بێت و چارەسەر بکرێت، سەبارەت بەمە بەو 200 ملیارە و 115 ی بۆ بەخشین و حیزب و ڕێکخراوەکان و کۆمەڵە و سەنتەرەکان بەڕاستی وەڵامەکە زۆر وازح نەبوو، لاپەڕە 11 سەبارەت بە پرسیارەکانی ئێمە هاتبوو سەبارەت بە ڕێنماییەکانی وەزارەتی دارایی، سەبارەت بە وەرگرتنی سولفەی عەقار، بەتایبەتی لە بارەی وەرگرتنی گوند و ناحیەکان کە گوتمان جۆرە ڕێنماییەك هەیە لە هەندێ گوند و ناحیەکاندا بۆ هاووڵاتیان و فۆرمیشمان پێ پڕ دەکەنەوە و لە حاڵەتی

زەرەمەنـد بـوون دا نـابێ داوای قـەرەبوو کردنـەوە بکەن، ئەمانـەوێ مـەوقفی وەزارەتـی دارایـی بـە روونـی بزانین ئایا ئەم ڕێنماییـە موەحـەدە لـە وەزارەتـی دارایـی دەرچووە یـان نـا؟ هـەروەها سـەبارەت بـەو 300 هەزارەی کە وەردەگیرێت لـە هاووڵاتیـان لـە کاتی موعامەلـە کردنـی وەرگرتنـی سولفەی عـەقاردا، ئێمـەش دەمانەوێ مەوقفی وەزارەت بـە وازحـی بـزانین ئـەو 300 هـەزارەی کـە وەردەگیرێـت گوتمـان کـە بەڕاسـتی زۆرە، چ بـەناوی رسـومات وەربگـیرێ یـان چ لـە نـاوی خـەرجی ئیـداری وەردەگیرێـت کـە وابـزانم بڕێکـی دەگەڕێتەوە بـۆ وەزارەتـی دارایـی ئەمـە زۆر زۆرە کـە وەردەگیرێ، دەمانـەوێ کـە مـەوقفی وازحـی وەزارەت بزانین لەو بارەیەوە، سوپاسی وەزیری دارایی دەکەم کە پشتیوانی لە زیاد کردنی میلاکی وەزارەتی ئـەوقاف و هەروەها دەرماڵە بۆ مامۆستایانی ئـایینی کـرد، هیـوادارم کـە لـە پـرۆژە یاسای بودجـەدا جـێگیر بکـرێن، سەبارەت بە میلاکی وەزارەتی ئەوقاف و دەرماڵە بۆ مامۆستایانی ئایینی، سەبارەت بـەو پارەیـەی کـە دراوە بـەو قەزایانـەی کـە زەرەرمەنـد بوونـە، کـە بـە شـێوەیەکی نـا هاوسـەنگ بـووە زۆر وەڵامەکـە وازح نـەبوو بەلامەوە کە بۆچی بەو شێوەیە بووە و هەروەها پارەی ئەو 10 ملیارەی کـە بـۆ ئاوارەکـان دانـدرابوو سـاڵی پار چۆن خـەرج کـراوە و چـەند خێـزان لێـی سـوودمەند بوونـە؟ هـەروەها بـۆ ئەمساڵیش کـە 100 ملیـار دانـدراوە لەسـەر چ بنەمایەکـە؟ بۆچـی ئەمـە ڕێژەکـەی ئەوەنـدە زۆر بـووە؟ دەتانـەوێ چـەندی دیکـە سـوودمەند بـن؟، سـەبارەت بـەو 7500 دۆلارەی کـە بـۆ هاووڵاتیـان دیـاری کرابـوو بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی گوندەکان، جەنابتان گوتتان ئەوە ماددەیەکی یاسایی جێگیر نەکراوە، بڕیاریش لای پەرلەمانـە، کـاتی خـۆی حکومەت بڕیاری داوە، یەعنی ئێستا چۆن ئەو بڕیارە کە حکومەت بڕیاری دابـوو یـەعنی موعامەلـە کـردن لەگەڵ ئەو بڕیارە دەبێ چۆن بێت بۆ ئەوەی کە بە پەرلەمان و حکومەت ئەم مەسـەلەیە یـەکلا بکەینـەوە، سـەبارەت بـە بـەڕێز وەزیـری پلانـدانان، ئێمـە پرسـیارمان کردبـوو بـۆ کـەم کردنـەوەی بـواری تەشـغیلی لەبەرامبـەر بـواری وەبـەرهێنان و ڕاگرتنـی هاوسـەنگی پـلان چیـە؟ نـازانم وابـزانم وەڵامەکـەم یـا ئاگـام لێ نـەبووە یـان زۆر بـە وازحـی وەڵامەکـەم وەرنەگرتـەوە، هـەروەها پـلان بـۆ مەسـەلەی چارەسـەر کردنـی کورتهێنان، هەروەها شوێنەوار کە هیچ گرنگیەکی پێ نەدراوە جەنابت باست کرد لە وەڵامی کاك نـەژاد دا، لە لاپـەڕە 8 ی پرسـیارەکانی ئێمـە دەربـارەی ڕووخانـدن و دووبـارە دروسـت کردنـەوەی مزگـەوتی گونـدی ڕکاوە یان ڕکارە، ئەوە جەنابتان ئاماژەتان پێی نەدا، لە کۆتایی دا داوا دەکەم بۆ گواستنەوە و بۆ موناقەشـە کردنی پرۆژە یاسای بودجە بە پێی پـەیڕەوی نـاوخۆ هـەردوو لیژنـەی کاروبـاری یاسـایی و لیژنـەی دارایـی کۆببنەوە و بۆ تاوتوێ کردنی ئەو خاڵانەی کە باسکراون و گواستنەوە بۆ موناقەشە کردنی پرۆژە یاسایەکە بە شێوەیەکی گشتی و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره له چەند ڕۆژی ڕابردوو گفتوگۆیەکی تێروتەسەل کرا لەسەر بودجە، له کۆی گفتوگۆکانی ئەندامانی پەرلەمان دەرکەوت کە ئەم بودجەیە کەموکورپەکی یەکجار زۆری هەیە، سەبارەت بە وەڵامی هەر دوو وەزیری بەڕێزیش وەڵامەکان بۆ من بەڕاستی جێگای موقنع نەبوون، جگە لەوەی کە بەشێکی زۆر زۆر بە کورتی و بەشێکیشی بە خراپی وەڵام درانەوە، بوونی ئەو هەموو پێشنیارانە و بوونی ئەو هەموو کەموکورپیانە، بە تایبەتی وەك بەشی زۆری کە باسکرا لە دواکەوتنی بودجە لەو هەموو کەموکورپیە حسابیانەی کە له بودجە هەیە، لە خراپی سیاسەتی دارایی حکومەتی هەرێم، لە ناڕوونی داهاتەکان، لە ناعەدالەتی لە دابەش کردنی پرۆژەکان بەسەر ناوچەکان، هەموو ئەمانە قەناعەتێکی بۆ دروست کردم پێشنیار دەکەم کە ئەم بودجەیە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت، چونکە تەنها حکومەت دەتوانێ ئەم کەموکورپیانە چارەسەر بکات، پێشنیار دەکەم کە ئەم بودجەیە بگەڕێتەوە تەنها حکومەتە دەتوانی، ئەگەر ئەم پاساوەی کە چەندین مانگە باس لەوەی دەکرێت خەڵك چاوەڕێ دەکات، خەڵك ئەگەر 8 مانگ توانی چاوەڕێ بکات دەتوانی مانگێکی تریش چاوەڕێ بکات، من پێشنیاریش دەکەم ئەو سەرفیاتانەی کە ڕاگیراون و کە بە ناحەق ڕاگیراون دەکرێ لە ئێستادا حکومەت بەوەی کە چونکە پارەکە بەردوام بێت، دەکرێ حکومەت بەردەوام ئەو پارەی کە تا ئێستا ڕای گرتووە سەرفی بکات و ئەمە نەبێتە پاساو بۆ ئەوەی کە ئێمە هەموو ساڵێ بودجە بەم شێوەیە بە خراپی بەڕێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووبارە دەست خۆشی لە ماندوونەبوون و ئەزیەت و ئازاری ئەو لیژنە بەڕێزە دەکەم بەڕاستی کۆمەڵێك ئەرکی زۆر گەورەیان لە کۆڵ ئێمە کردەوە، هەوڵێکی زۆر بێ وچانیان دا بۆ ئەوەی کە بتوانن بەرچاوی ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان ڕوون بکەنەوە، هەروەها کار ئاسانیەکی باشیان بۆ کردین، من لێرەدا دەمەوێ ئەوە بڵێم کە ئێمە پاش ئەو هەموو ڕۆژە و مشتومڕەی لەسەر بودجە و لەسەر قوتی خەڵك لە تەلاری پەرلەمان و لەو شوێنە شەرعیە درێژەمان بە گفتوگۆکان دا بە هەموو جیاوازیەکانەوە، توانیمان ئەوە بڵێین کە هەموومان ئەگەر بەڕاشکاویش بێت شەڕمان لەسەر قوتی هاووڵاتیانە، بۆیە من هەست بەوە دەکەم کاتێ کە ئەندامی پەرلەمان نوێنەرایەتی شەقام دەکات و شەڕی لەسەر برسی بوان و بێ کاران و ماف خوراوانە، کاتێ کە بە سیاسی کردنی مشتومڕەکان و ململانێکان دەگاتە ئاستێکی ئەوها هەرکەسێك بۆ خۆی ڕاکێشێ بەڕاستی لێرەدا دەمەوێ ئەوە بڵێم کە هەموو پێکهات و لە هەموو ڕێککەوتنێك لە بەینی قەوارە جیا جیاکانی ئەو پەرلەمانە، دەست خۆشی لێ دەکەین ئەگەر لە پێناوی نان و ئازادی و هەلی کار بێت بۆ هاووڵاتیان، بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانی چەوساوەکان بێت، بۆ گێڕانەوەی عەدالەتی کۆمەڵایەتی بێ دەستی هەموو لایەك دەگوشین، بەڵام ئەگەر لە پێناوی بە لایەن کردن و ڕاکێشانی ئەو لاو ئەو لا بۆ

ئەو، بەڕاستی نایشارینەوە ئێمە ڕای خۆمان هەیە و دەشمانەوێ بە ڕاشکاوی بڵێین ئێمە نوێنەری شەقام و نوێنەری هاووڵاتیان و نوێنەری خەڵکین و نوێنەری لایەنە سیاسیەکان نین لەو پەرلەمانی کوردستانە، من بۆیە داوا لە بەڕێز لیژنەی دارایی دەکەم باری سەرنجی ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان بە هەند وەربگرن لە سیاغە کردنەوەی پرۆژە یاسایەکە و هەروەها دەنگیشم بە زوڵاڵانە و بە بوێرانە بە نوێنەرانی حکومەت دەڵێم هەوڵی ئەوە بدەن لە بودجەی ساڵی داهاتوو لە کات و شوێنی دیاری کراوی خۆی بودجە بهێنن بۆ پەرلەمانی کوردستان و هەوڵی ئەوەش چڕ بکەنەوە بۆ نەهێنانی کورتهێنای ئاشکرا و نەهێشتنی کورتهێنانی شاراوە، نەهێشتنی بەهەدەردانی پارە، هەروەها گەڕاندنەوەی هاوسەنگی نێوان بودجەی وەگەڕخستن و وەبەرهێنان و زیاد کردنی پرۆژەکانی وەبەرهێنان کە ئەمەش مانای پێش خستنی وڵات و زیاد کردنی هەلی کار و جووڵاندنی بازاڕە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی؟ د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەوەی تێبینیمان کرد لە ڕاپۆرتی ئابووری ئێمە ئاماژەمان دا بە نیشاندەرە سەرەکیەکان، هەروەکو عورف لە ئامادە کردنی ڕاپۆرت خۆشبەختانە ئەو نیشاندەرە سەرەکیانە لەلایەن گشت ئەندامانی پەرلەمانەوە دەوڵەمەند کرا، چوونە ناو وردەکاریەکانیەوە و لەسەر ئاستی ئەو حساباتانە و لەسەر ئاستی ژمارەکان و لەسەر ئاستی پرۆژەکانیش تاکو لە شارەکانەوە گەیشتە گوندەکان.

لەڕاستی دا ئەوە ئەماژەیەکی باش بوو و ڕاپۆرتەکەی دەوڵەمەند کرد، ئەوەی تێبینیمان کرد لێرە دا هەموو بابەتەکان گفتوگۆی لەسەر کرا، داهات لەگەڵ تێچوو کە لە ڕاپۆرتەکە دا هاتووە و دوایی ئاستی دابەش کردنی بەسەر دامودەزگاکانی دەوڵەت خۆی لە 31 دامودەزگا دەبینێتەوە، دواتر ئاماژەش درا بە چۆنیەتی و بڕی داهات لە هەرێمی کوردستان، کەوا لە موازەنەکە داهاتبوو، ئەوەی تێبینمان کرد لەسەر ئەو بابەتانە هەمووی پێشنیار هەبوو بەڕاستی.

لێرەدا ئێمە وەکو لیژنەی دارایی پێشنیارەکان ئەوەی تێبینیمان هەیە لەسەری هەندێ لەو پێشنیارانە بە هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی یاسایی کە هاوکارمان دەبێ لە دوای ئەم کۆبوونەوەیە، دەتوانرێ بە پێی توانا ئەوە ڕێك بخرێت بۆ ئەوەی بخرێتە ناو مادده یاساییەکان وبڕگەکانی پرۆژە یاسایەکەوە، ئەوەی کە دەکرێ هەندێکی و هەندێکیشی دەتوانرێ بەرز بکرێتەوە وەکو پێشنیار بۆ حکومەت تاوەکو بەدواداچوونی بۆ بکات و ئەگەری جێ بەجێ کردنی لەڕاستی دا کۆمەڵێ 3 لە پێشنیارەکان ئەوەیە کە لەوانەیە کە نەگونجێ لەگەڵ کاری پەرلەمان و لە نێوان دەسەڵاتی و جێ بەجێ کردن و دەسەڵاتی تەشریع، لەوانەیە نەشگونجێ لەگەڵ ئەو سیستمە حسابیەی کە پەیڕەوی کراوە لە ئامادە کردنی بودجە دا و قابیلی جێ بەجێ کردن نەبێت.

لەڕاستی دا هەر لە پرۆژە یاسایەکە لە فۆرمەکان دا کە هاتووە هەندێ لەو ڕێژانەی کە هەمانە تەقریب کراوە و نزیك کراوەتەوە لە دەرئەنجامی ئەو نزیك بوونەوەیە لەوانەیە بڕەکان وەکو خۆی نەبن و لەبەرئەوە ڕاست بوو هەندێ ئەندام پەرلەمانی بەڕێز ئاماژەی بە نیسبەتەکان و بڕەکانیش دا، ئەگەر جیاوازیەك هەبێ لەگەڵ واقع دا بە بڕێکی کەم لە دەرئەنجامی ئەو تەقریبی ڕەقەمەیە کە تەعامول دەکەی لەگەڵ ژمارەیەکی زۆر لە ئەرقام بۆ نموونە ئەگەر ئەترۆ دۆلار یەعنی بڕی پترۆ دۆلار لە42,2 لەوانەی کە کۆکرابێتەوە لەگەڵ بڕی داهاتەکانی دیکە ئەو لە دەیا 4 ئیزافە نەکرابێ ئەوە یەکێکە لەو هۆیانەی کە بە پێی بۆچوونی ئێمە کە بڕی داهاتەکەی 476 ەوە بووە 472 ئەوە کە پێویستە لە مادده یاساییەکەی یەکەمی پرۆژەکەدا چارەسەر بکرێ و بگۆڕدرێ.

لێرەدا ئەگەر بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ڕێمان پێ بدات دەربارەی عجز چەند ئەندامێکی بەڕێز قسەی لەسەر عجز کرد، ئایا بمێنێتەوە یان نەمێنێتەوە، ئایا چارەسەر بکرێت من لێرەدا دەمەوێ ڕوون کردنەوەیەك بدەم بە ئەندامانی بەڕێز و دواییش بڕیار بۆ ئەوانە، بە پێی بۆچوونی سەرۆکایەتی لیژنەی دارایی ئێمە پێمان باشە ئەو عجزە وەکو ژمارە ئاماژەی پێ بدەین، چونکە بە پێی هەر یاسای ئەو بودجەی عیراقی فیدڕاڵیش ماددەیەکی یاساییمان هەیە کە هێزی پێشمەرگە بەشێکە لە مەنزومەی دیفاعی عیراق و پێویستە هەموو ساڵێك ئاماژە بەو بڕە بدرێت، وەك تاك و ئیلتزامێکی قانونی دروست بکات لە نێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدڕاڵ بۆ جێ بەجێ کردنی.

بەڕای ئێمە پێویستە دابندرێت، لە ڕاستی دا ئەو پارەیەی کە بۆ ئێمە دێت، یەعنی من بەس ئەم خاڵە ڕوون دەکەمەوە و هیچی تر، ئەو پێشنیارانەی کە هەیە بڕی داهات یاخود بڕی کورتهێنان کەم بکەینەوە، یاخود چۆن لای بەرین، ئەو پارەیەی کە ئێمە بۆمان نیە لەسەر ئەساسی ژمارەی دانیشتوان بۆمان نیە، دانیشتوانی هەرێمی کوردستان 4 ملیۆن و 189 هەزار کە ڕێژەکەی 12,6 ەو بۆ نموونە داهاتی عیراق کە ئەو بەشەی کە بۆ ئێمە دێت، لە 70 ترلیۆن نزیکەی 12 ترلیۆنە، ئەگەر ساڵێکی دیکە ئەو 70 ترلیۆنە ببێ بە 140 ترلیۆن ئەو کاتە داهاتەکەی لە 12 باز دەدات بۆ 24، ئەگەر بشبێ بە 35 لە 12 ترلیۆنەوە دەبێ بە 6 کەواتە ئەو مەبلەغە هەروەکو خۆیەتی، ئەو مەبلەغە هەر وەکو خۆی دەبێت، بە پێی ئەو ڕاپۆرتە ئەو ڕێژەیەیە، ئێمە ئەگەر بمانەوێ دابەشی بکەین بەسەر دامودەزگاکاندا بە حەقیقەت بەو شێوەیە بێت، بەڵام چیە ئەبێ ئاماژە بەوە بدەین بڕێ لەو پارەیە کە بە چی پیشانی دەدەی بە کورتهێنان پیشانی دەدەی کە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ مەسروفاتی هێزی پێشمەرگە کە بۆچوونێك هەبوو کە نیسبەتێك لەمە لا بەری و نیسبەتێ لە حسابێکی دیکە وکورتهێنانەکەی پێ پڕبکەیتەوە، پڕ ناکرێتەوە، چونکە مەبلەغەکە سابتە، ئەو مەبلەغەی بۆمان هاتووە سابتە، لە هەر جێگەیەکەوە نەقڵی بکەی بۆ شوێنێکی دیکە، هەر 12,6 ترلیۆنە.

لەبەرئەوە بەڕای ئێمە و دواین ڕاش بۆ ئێوەی بەڕێزە، ئەکرێ ئەو حاڵەتە دەکرێ، بە نیسبەت عجزی داخلی لەڕووی زانستیەوە لەڕاستی دا لەڕێگەی چەند ڕێگەیەکی زانستیمان هەیە بە پڕکردنەوەی ئەو

عجزه ئەگەر بە عجز ناوببرێت، یان لەڕێگەی تەقریری نەفەقاتەوەیە، یان لەڕێگەی زیادەی ئیراداتەوەیە یان لەڕێگەی ئیسداراتی نەقدیەوەیە کە پێی دەڵێن (سیاسة التمويل عن طريق العجز النقدی) یان لەڕێگەی دەرکردنی سەنەداتەوە، لەو چوار ڕێگەیەوە ئێمە هیچی ناتوانین بکەین، چونکە بانکی مەرکەزیمان نیە و سولتەی نەقدی لای ئێمە نیە.

لەبەرئەوە مەجبورین پەنا بەرینە بەر ئسلوبی تەقلیدی نەفەقات، ئەوەی کە وەزارەتی دارایی کردوویەتی نەفەقاتەکەش چیە؟، یەعنی لە هەندێ وەزارەت دا دەبڕدرێت، کەم دەکرێتەوە و دەڕوات بۆ ئەو وەزارەتەی کە ئەو بڕە پارەیەی بۆ تەرخان کراوە، بەڵام لەلایەن حکومەتەوە نایەت، لەبەرئەوە بە حەقیقەت پێویستە ئاماژەی پێ بدرێت وەکو ئیلتزامێکی قانونی بەسەر حکومەتی فیدراڵەوە کە لە کاتی گفتوگۆ و مفاوەزات چارەسەر بکرێت، ئەوە تەنها بۆچوونی منە و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی تێبینمان کرد پار ساڵ و دوای 2010 و 2011 پێشنیارەکان بەڕاستی بە هەند وەرنەگیران، یەعنی ڕاستە ئیحتماله برادەران تۆزەك تەخەوفیان هەبێ لەسەر پێشنیار، بە ڕەئی من ئەو ساڵ بڵێین بڕیارە کە ئەم شتەك دەرکەین لە پەرلەمان، حکومەت ئیلزام بکەین و لیجان دروست بکەین بۆ بەدواداچوون لەسەر ئەو پێشنیارانە و بەهەند وەرگرتن و سوود وەرگرتن بۆ ئەوەی پێشنیارەکانیش ببنە بەشێك لە کاری حکومەت و ئیستفادەی لێ وەرگرت بێت، وەکو ئەو هەڵە و کەم و کورتیانە دووبارە نەبنەوە جارێکی تر ئەمەش دەبێتە هاوکاریەك و پشتیوانیەك بۆ ڕاست کردنی کاری حکومەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ماندوو نەبن، دیارە قسەی زۆر باش کراو هەموومان کوڕی ئەو میللەتەین و نوێنەری هەموو چین و توێژەکان و ئایینە جیاوازەکانی خەڵکی کوردستانین، بێ گومان بیروبۆچوونی جیاواز دەبێ و سەرنجی جیاواز دەبێ و جار جارە لەناو پەرلەمان قسەی بەرزونزمیش دەبێ لە پێناوی مەسڵەحەتی میللەتە، چونکە هەر یەکێك لە ڕوانگەیەکەوە تەماشای مەسڵەحەتی میللەت دەکات، هەر کەسێك لە ڕوانگەی خۆی تەماشای دەکات و بۆ مەسڵەحەتی میللەتەکەیەتی، بۆیە هەر یەکێ لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان قسەکانی خۆی کرد، ڕاوبۆچوونەکانی خۆی گوت، ئازادیشە لە پەرلەمان بۆچوونەکانی خۆی بڵێت.

ئێستا دوای چەندین سەعات لە موناقەشە و گفتوگۆ داوا دەکەین لە لیژنەی دارایی و یاسایی ڕەچاوی هەموو پێشنیار و بۆچوونی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بکەن، یان خۆیان هەر دوو لیژنەکە دەتوانن لیژنەیەکی موسەغەر لەنێوانی خۆیان دابنێن، بۆ یەك خستنی ڕایەکان، بۆئەوەی تێبینی و مولاحەزاتی

هەموو ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان ڕەچاو بکەن و دیارە ئەو ڕێکخستنەش ماوەیەکی دەوێ و ماوەکەش ئەوەیە ئێمە دەتوانین دانیشتنی ئەمڕۆمان هەڵگرین بۆ بەیانی سەعات 5 بۆ یەکخستنی ڕاوبۆچوونەکان، بیهێننەوە بەردەم پەرلەمانتاران و ڕای خۆتانی لەسەر بدەن.

ئەمەش پێویستی بەوە هەیە کە یەکخستنی ڕاو سەرنج و ڕەخنەکانی پەرلەمانتاران بۆ ئەوەی دەست بکەن بە بڕیار دان و خستنەبەرچاوی پرۆژە یاسای بودجە، ئەوەی کە من ئێستا بۆ جەنابتانم تەرح کرد پێم خۆشە ڕەئی ئێوەشی لەگەڵ دابێت و کێ لەگەڵ دایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ یەك کەس لەگەڵ دانیە و بە کۆی دەنگ و پیرۆزباییتان لێ دەکەین داوا دەکەین لە هەردوو لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەست و برد بکەن بۆ بەیانی سەعات 5 بەناوی ئێوەشەوە سوپاسی هەردوو وەزیرە بەڕێزەکە دەکەین کە تەحەمولی ئەو هەموو پرسیار و ئەو هەموو وەڵامدانەوەیان و بۆ ئەو هەموو شەرحە کە بەڕاستی ئاسان نیە 103 کەس پرسیار لە دوو وەزیر بکەن و ئەوانیش بەو تەحەمول و بەو ڕوون کردنەوەی وەڵام بدەنەوە، سوپاسی ئەوانیش دەکەین و هەموو لایەکتان بەخێر بێن بۆ بەیانی سەعات 5 ی ئێوارە.

فرست احمد عبدالله	د.حسن محمد سوره	د. ارسلان بایز اسماعیل
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (33)

چوار شەممە رێکەوتی 20\6\2012

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (33)

چوار شەممە رێكەوتی 2012/6/20

كاتژمێر (5)ی ئێوارەی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2012/6/20 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (33)ی خولی سێیەم, ساڵی (2012) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (33)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (5)ی ئێوارەی رۆژی چوار شەممە رێكەوتی 2012/6/20 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان - عێراق بۆ ساڵی 2012.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەكەین، پەرلەمانی كوردستان خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی سێیەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن 33، ڕۆژی دانیشتن 2012/6/20

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی ماددەی 20 لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (33)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (5)ی ئێوارەی ڕۆژی چوار شەممە ڕێكەوتی 2012/6/20 بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان - عێراق بۆ ساڵی 2012.

ئێستاش بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ناوی ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەخوێنێتەوە کە مولەت بوون، یان ئامادە نەبوون با بفەرموێ.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی لە دانیشتنی ژمارە 32ی ئاسایی لە 19/6/ 2012 مۆڵەت بوون یان ئامادە نەبوون:

دانیشتنی بەیانی

1- پەیام احمد محمد/ مۆڵەت.

2- بەیان احمد حسن/ ئامادە نەبوو.

3- حازم تحسین/ مۆڵەت.

4- پەیمان عبدالکریم/ مۆڵەت.

5- سمیر سلیم امین بەگ/ مۆڵەت.

6- د.صباح محمد نجیب/ مۆڵەت.

7- عبدالسلام مصطفی صدیق/ مۆڵەت.

8- یاووز خورشید عثمان/ مۆڵەت.

9- ئاشتی عزیز صالح/ مۆڵەت.

10- رازاو محمود فرج/ مۆڵەت.

11- سالار محمود مراد/ ئامادە نەبوو.

12- سەرگوڵ رضا حسن/ ئامادە نەبوو.

13- عبداللە محمد نوری/ مۆڵەت.

14- عمر صدیق محمد/ ئامادە نەبوو.

دانیشتنی ئێوارە

1- پەیام احمد محمد/ مۆڵەت.

2- رازاو محمود فرج/ مۆڵەت.

3- حازم تحسین سعید/ مۆڵەت.

4- عبداللە محمد نوری/ مۆڵەت.

5- عدنان عثمان محمد/ مۆڵەت.

6- د.صباح محمد نجیب/ مۆڵەت.

7- عبدالسلام مصطفی صدیق/ مۆڵەت.

8- یاووز خورشید عثمان/ مۆڵەت.

9- عظیمة نجم الدین حسن/ مۆڵەت.

10- هاژە سلیمان مصطفی/ مۆڵەت.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە ئێمە لەو حەوت، هەشت رۆژەی رابردوو وەکو باسمان کردو گفتوگۆ و قسەی زۆرمان کرد لەسەر بودجە، کۆمەڵێك تێبینی هەبوو، پەرلەمانتاران رەئو قسەی خۆیان دەربڕی، ئێمە دوێنێ لەسەر رەزامەندی ئێوە تەکلیفمان کرد لە هەردوو لیژنەکان، لیژنەی دارایی و یاسایی بۆ ئەوەی رەچاوی تێبینی و مولاحەزاتی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بکەن، ئەمڕۆ ئەم دوو لیژنەیە زۆر ماندوو بوون و هیلاك بوون دەستخۆشیان لێ دەکەین بەڕاستی، دیارە گەیشتوونەتە کۆمەڵێك نەتیجەی باش بە ئومێدی ئەوەی نەتیجەی باشتری هەبێت، بەڵام دیارە هەندێك مەسەلە ماوە، بۆیە پێویستی بە موناقەشەو ماوەی زیاترە، بۆیە لەسەر داواکاری ئەوان ماوەی زیاتریان دەدەینێ، بۆ ئەوەی بگەنە نەتیجەیەکی باشتر لەوەی کە ئەمڕۆ ئەو هیلاك و ماندوو بوونەیان بینیوە، بۆیە دانیشتنی ئەمڕۆمان دوا دەخەین بۆ بەیانی سەعات (5)ی ئێوارە تا ئەو کاتە بە خواتان دەسپێرین و هەربژین.

فرست احمد عبدالله	د.حسن محمد سوره	د. ارسلان بایز اسماعیل
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (34)

پێنج شەممە ڕێکەوتی 21\6\2012

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (34)

پێنج شەممە ڕێکەوتی 2012/6/21

کاتژمێر (5)ی ئێوارە رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2012/6/21 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (34)ی خولی سێیەم, سالّی (2012) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی سالّی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (34)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (5)ی ئێوارە رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2012/6/21 دا بەم شێوەیە بێت:

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەی ئەمڕۆمان دەست پێدەکەین، پەرلەمانی کوردستان، خولی سێیەمی هەڵبژاردن سالّی سێیەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن 34 ، ڕۆژی دانیشتن 21-6-2012، بەرامەی کار:

بە پێی حوکمەکانی بڕگەی (1)ی مادده 20 پەیڕەوی ناوەخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی سالّی 1992ی پەرلەمانی کوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی 34ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات 5ی ئێوارە رۆژی پێنج شەممە ڕێکەوتی 21-6-2012 بەو شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنە روو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ سالّی 2012 ، ئێستاش بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ناوی ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەخوێنێتەوە کە ئامادە نەبوون یان مۆڵەتیان هەیە، با بفەرمووێ.

بەڕێز حسن محمد سوورە/جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندام پەرلەمانانەی کە لە دانیشتنی ژمارە 33ی ئاسایی لە 6/20 مۆڵەت بوون یان ئامادە نەبوون،

پەیام احمد محمد-مۆڵەت، ئاهەنگ عارف-مۆڵەت، حازم تحسین-مۆڵەت، حەمە سعید حەمە علی- ئامادە نەبوو، پێشەوا توفیق –مۆڵەت، د.صباح محمد نجیب-مۆڵەت، رازاو محمود-مۆڵەت، یاووز خورشید-مۆڵەت، سمیر سلیم-ئامادە نەبوو، عبدالله محمدامین-مۆڵەت، عمر عبدالعزیز- مۆڵەت، عظیمة نجم الدین-مۆڵەت

هەروەها لە دانیشتنی پێشوو کاك سالار محمود ناوی بە ئامادە نەبوو هاتبوو، داوای لێبوردن دەکەین کە ناوەکەی تەسجیل کرابوو، مۆڵەت بوو.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هەمان شێوە ناوی من و ناوی گەشە خانیش وا بزانم بە ئامادە نەبوون هاتبوو، ئێمە لێرە بووین و مۆڵەتیش بووین.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە تەوقیعتان نەکردیە دوێنێ؟، ئەبێ تەوقیعتان نەکردبێ، بۆیە ناوتان بە غائیب نووسراوە، دوایی برادەران تەماشای دەکەنەوە، بەسەرچاو، بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری دارایی و مونەسیقی نێوان پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین، زۆر بەخێر بێن، بەڕێزان لەسەر ئەساسی ئەوەی کە دوو رۆژ بەر لە ئێستا ئێوەی بەڕێز رەزامەندیتان دەربڕی لەسەر ئەوەی کە هەردوو لێژنەی دارایی و یاسایی کە کۆببنەوە بۆ فۆرمۆڵە کردنی پێشنیار و بۆچوونی ئەندامانی پەرلەمان لە بارەی پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2012، ئەوە بوو ئەم دوو لێژنەیە لە ماوەی ئەم دوو رۆژە دەست بەکاربوون، ئێستاش ئێمە دەمانەوێ ئەم دوو لێژنەیە یاسایی و دارایی بێنە ئێرە با بزانین کۆبوونەوەکانیان بە چ ئەنجامێك گەیشتووە، فەرموون لێژنەی هاوبەش.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە هەردوو لێژنەی یاسایی و دارایی لە پەرلەمانی کوردستان لەسەر راسپاردەی پەرلەمانی کوردستان لە کۆبوونەوەی ژمارە 32 ی رۆژی 19-6-2012، هەردوو لێژنە کۆبوونەوەمان ئەنجامدا لە رۆژانی 20 و 21-6-2012 سەر لە بەیانی تا کاتژمێر 5ی ئێوارە بە شێوەیەکی بەردەوام، کۆبوونەوەکە بە ئامادەبوونی بەڕێز رەشید تاهیر بریکاری وەزیری دارایی هەرێمی کوردستان بوو، بۆ فۆرمولە کردنی پێشنیار و بۆچوونی ئەندامانی پەرلەمانی لە بارەی پرۆژە یاسای

بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی دارایی 2012، دوای گفتوگۆکردن لیژنە گەیشتە ئەم خاڵانەی خوارەوە:

یەکەم/دەربارەی ماددەی یەکەم لە پرۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2012، دوو ڕا هەیە لەو بارەیەوە:

ڕای یەکەم/جێگیر کردنی داهات بە وردەکارییەوە.

ڕای دووەم/پشتیوانی لە ماددەکە دەکات وەك خۆی و چۆن لە پرۆژە یاسایەکەدا هاتووە.

چونکە هەر یەکە لە وەزارەتەکانی کارەبا، تەندروستی، ناوەخۆ، سامانە سروشتیەکان، فڕۆکەخانەکان، ڕێگا پێدراوە بە پێی یاسای داهاتەکانی خەرج بکات، وەزارەتی دارایی و ئابووری تەمویلی ئەو خەرجیانە دەکات کە زیاترە لە داهاتەکانیان، سەبارەت بە پێشنیارەکانی تر وە بۆچوونەکانی تری ئەندامانی پەرلەمان، کە خرانە ڕوو سەبارەت بە بودجە، هەردوو لیژنەی دارایی و ئابووری گەیشتن بەوەی کە ژمارەیەکیان وەك ماددە پێك هاتن لەسەر ئەوەی کە ژمارەیەك لەو پێشنیارانە وەك ماددەیەکی یاسایی بخرێنە ناو یاسایەکە، سەبارەت هەندێك لە پێشنیار و بۆچوونەکان، تێبینی ئەوەمان کرد کە جێگای نابێت لە یاسایەکەدا، بۆیە بڕیاردرا لە نێو هەردوو لیژنە کە وەك ڕاسپاردە ئاراستەی حکومەت بکرێ بۆ ئەوەی حکومەت جێبەجێی بکات، ئێستا دەست پێدەکەین بە خوێندنەوەی ماددەی یەکەمی قانونەکە، ئینجا گفتوگۆی لەسەر بکرێت سەبارەت بە ڕای ئەندامانی بەڕێز، زۆر سوپاس، ببورن تەنها تێبینیەکم هەیە کە هەڵەی چاپی تێدایە، کشتوکاڵ زیادکرایە لە راپۆرتەکە، شارەوانیە، کشتوکاڵ نیە، ببورن، لە جیاتی کشتوکاڵ واتا دەیکەینەوە شارەوانی.

ماددەی یەکەمی یاسایەکە:

الماده الاولى:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2012 لاقليم كوردستان-العراق بمبلغ 13200 مليار و 950 مليون دينار و حسب ما هو مبين في الجدول الاتي:

تسلسل	العنوان	المبلغ
-1	حصة الاقليم حسب الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2012 و بضمنها البترودولار.	12604950000000دينار
-2	الايرادات العامة المخمنة و بضمنها ايرادات المنافذ الحدودية لسنة 2012.	476 مليار دينار
-3	عن المنتوج و المستهلك محليا النفط و الغاز البترودولار.	120 مليار دينار

بەڕێز محمد دلێر محمود :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم:

داهاتەکانی بودجەی ساڵی دارایی 2012ی هەرێمی کوردستان-عیراق، بە بڕی 13 ترلیون و 200 ملیار و 250 ملیۆن دەخەملێنرێت و بە گوێرەی ئەمەی لەم خشتەی خوارەوە روون کراوەتەوە:

ناونیشان	بڕ	گۆژمە
1-	بەشی هەرێم بە گوێرەی یاسای گشتی ئیتیحادی کۆماری عیراق بۆ ساڵی دارایی 2012 کە بترودۆلاریشی لەگەڵدایە.	12604950000000 دینار
2-	داهاتی گشتی خەملێنراو کە داهاتی ساڵی 2012 و سنوورەکانیشی لەگەڵدایە .	476 ملیار دینار
3-	ئەوەی لە دەرهێنان و بەکاهێنانی ناوەخۆ (نەوت و غاز و بترۆل) بێت.	120 ملیار دینار

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم، وەکو لە سەرەتای قسەکانم ئاماژەم پێدا، کەوا دوو ڕا هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، رەئی یەکەم دەڵێ جێگیر کردنی داهات بە وردەکارییەوە، رای دووەم، پشتیوانی لە ماددەکە دەکات کە وەکو خۆی چۆن لە پرۆژە یاسایەکەدا هاتووە، چونکە هەر یەکە لە وەزوارەتەکانی کارەبا و تەندروستی و شارەوانی و ناوەخۆ و سامانە سروشتیەکان و فڕۆکەخانەکان، ڕێگا پێدراوە بە پێی یاساکە داهاتەکانی خۆی خەرج بکات، وە وەزارەتی دارایی و ئابووری تەمویلی ئەو خەرجیانە دەکات کە زیاترە لە داهاتەکانیان.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.ئەحمەد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم ومرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی 85 لە دوای موناقەشەی راپۆرتەکە، دەبێ پەرلەمان دەنگ بدات لەسەر داخیل بوون بۆ گفتوگۆی پرۆژە یاسایەکە، پەرلەمان دەنگی نەداوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی ئێمە ئەوی ڕۆژێ دەنگمان بۆ دا، بەڕێزان ئێستا ماددەی یەکەم خوێندرایەوە و دوو بۆچوون هەیە، ئێمە دیارە لە دانیشتنەکانی رابردوو هەر یەکێ لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بە تەفصیل زۆر قسەیان کرد، ئێستا پێمان باشە چەند پەرلەمانتارێك بۆ ماوەی 3 دەقیقە رەئی خۆیان بدەن، مەجموعەیەك دەستنیشان دەکەین بە لایەنی رەئی یەکەم، ئەوەی تر بە لایەنی رەئی دووەم، بۆ ماوەی 3 دەقیقە قسە بکەن، فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی پەیڕەوی ناوەخۆی پەرلەمان، راستە ئێمە قسەمان لەسەر پرۆژەی بودجەکە کردووە، بەڵام پرۆژە یاسایەکە ماددە بە ماددە ئەبێ بخوێندرێتەوە و هەر ئەندامێکی پەرلەمان قسەی لەسەری هەیە، قسەی لەسەر بکات، نەك بەس چەند ئەندامێکی پەرلەمان قسە لەسەر ئەو رایە بکەن کە لێژنەکە پێی گەیشتووە و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە وتمان قسە بکەن و موراعاتی وەقت بکەن، هەر یەکە 3 دەقە قسە بکەن، چونکە هەموومان قسەمان کرد، ئێستا کێ دەیەوێ قسە بکات با ناوی بنووسین، بەڵام تکایە موراعاتی وەقت بکەن، لەو سەرەوە دەست پێ دەکەین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسیوە:

(ناسك خان، حاجی بیلال، هاژە خان، کاك ئارام، د.سەروەر، کاك عبدالسلام، کاك گۆران، سۆزان خان، کاك نەریمان، مامۆستا فەرمان، پەیمان خان، کاك عبدالله ملا نوری، کاك بورهان، کاك کاردۆ، عظیمة خان، کاك دڵشاد حسین، کوێستان خان، کاك عبدالله محمد امین، ئاشتی خان، کاك جمال، کاك شڤان، د.ڕێباز، ڤیان خان، کاك خورشید، کاك عدنان عثمان، کاك پێشەوا، د.عومەر، عومەر هەورامی)، تکایە موراعاتی وەقت بکەن، 3 دەقیقە، فەرموو ناسك خان.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بە داهات ئەمەی کە دوو ڕای لەسەر دروست بووە، دیارە ڕای دووهەم هەتا ئەگەر بڵێین هەمووشیان کە بە یاسایی بڕیارمان دابێ داهاتیان بۆخۆیان بێ، چۆن ئەبێ داهات تەدریج نەکرێ و نەنووسرێ لەناو داهاتدا؟، بۆ چی ؟، چونکە ئەصڵی بودجەکە یەعنی داهات و خەرجی، ئەو بڕە زۆرەی کە لە عیجز یان لە کورت هێنان هەموو ساڵێك دروست ئەبێ بۆ ئێمە لە نەتیجەی دەرکردنی خەرجیەکانە لە داهات، ئێستا ئێمە ئەگەر بێت و بۆ نموونە بۆ ئەوەی ئاسانتر لێی تێبگەین، ئەگەر داهاتی کارەبا نەنووسین، دوایی ئەم داهاتە خەرج ئەکرێ، قابیلە بۆ کوێی ئەبات وەزارەتی کارەبا؟، بە پرۆژە خەرجی ئەکات، پرۆژە وەبەرهێنەرەکان،بە بەکاربەر خەرجی ئەکات ئەچێتە بڕی بەکاربەر، کەواتە لە خەرجیەکاندا بڕی پارە دروست ئەبێ، کە داهاتەکەی نەنووسراوە، دوایی ئەبێتە قەبارەیەکی تر و ئەچێتە

سەر كورت هێنانەكە، كەواتە ئێمە چۆن رێگا ئەدەین بەوەی كە داهاتێك هەبێ، خەرج كرابێ، بەڵام داهاتەكە نەنووسرێ، لەبەر ئەوە بەراستی زۆر غەڵەتێكی رەقمی و حیسابیە، پەیوەندی بە هیچ شتێكی ترەوە نیە، تۆ چۆن داهاتێكت هەیە، دواتر خەرجی ئەكەی، بەڵام لە خەرجیدا داخیلی ئەكەی، بەڵام لە داهاتدا داخیلی ناكەی؟، ئەمە یەك، دوو، ئەگەر ئەڵێی لە خەرجیشدا داخیلی ناكات، ئەمە خراپتر، ئەی ئێمە چۆن ئەمە بە جێ بێڵین بۆ میزاجی وەزارەتێك؟، نازانین لە كوێدا خەرجی ئەكات؟، بۆیە لەبەر ئەمە بەراستی ئەگەر هەمووشی، ناڵێم ئەوانەی بە یاسا تەدوین كراوە، هەموو ئەوەی كە وتمان بە فیعلی و بە یاسا وتوومانە بۆ خۆیان، ئەبێ بە وردی لە داهاتدا بنووسرێ، ئەمە خاڵی یەكەم، خاڵی دووەم، شتێك لە مەسەلەی نەوتدا زۆر باس ئەكرێ، لەبڕی داهاتی نەوتەكە نووسرابوو لەناو لێژنەكاندا، ئەو دوو لێژنەیەی كە كۆبوونەوەیان هەبوو، ئەوترا ئەمە نابێ ئیعلانی بكەین لەبەر خاتری بەغدا، بەڕێزان، وەزیری سامانە سروشتیەكان خۆی لەم پەرلەمانە وتی، لە لێژنەش ئەڵێ، شیرینی گرێبەستەكان، عیراق بە ناوەند ئەڵێ عافییەتان بێ، چونكە بەشی خۆمانە، لەبەر ئەوەی ئیعلان كردنی هەر داهاتێك كە لەسەر بۆنسەكە بێت، ئەمە بەشی خۆمانە، بۆیە ئەبێت داهاتی بۆنسی نەوتەكە، داهاتی فرۆشی بەرهەمە نەوتیە ناوخۆییەكان، ئەم دوو شتە هیچ سڕیاتێكی تێدا نیە بۆ مەركەز، لەبەر ئەوە ناكرێ داهاتێكی زۆر هەبێ نەنووسرێ بە بیانووی ئەوەی كە ئەمە بۆ بەغدا خەتەرە، چونكە ئەوەی بۆنسەكان لەگەڵ ئەوەی تر هیچ پەیوەندییەكی بە مەركەزەوە نیە و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عەونی چیت هەبوو؟ ببوورە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تێبینیم ئەوەندە بوو، ئێمە ئێستا لەسەر ماددەی یەك قسە دەكەین، داخوازم لە ئەندامانی پەرلەمان كە قسەكانیان چڕ بكەنەوە لەسەر ماددەی یەك، هەتا بتوانین بەردەوام بین لەسەر گفتوگۆ.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك حاجی بیلال.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕای یەكەمدام هەڵبەت، چونكە وەكو خوشكی بەڕێزم ناسك خانیش باسی كرد، ئێمە بودجە دوو شتە، یەكەم، داهاتە و دوایی صەرفە، ناكرێ ئێمە بەشێك لە داهاتەكان جیا بكەینەوە بە ناوی ئەوەی كە دەدرێ بە وەزارەتەكان نەخرێتە ناو داهاتەوە، داهات هەر داهاتە، ئینجا ئەگەر خۆی سەرفی بكات یان بیبات وەزارەتی دارایی سەرفی بكات جارێكی دیكە، لەبەر ئەوەی داهات هەر داهاتە ئەبێ لە لیستی داهاتەكان دیاری بكرێ، چەند كراوە و داهات چەند بووە و سەرفیاتیش چەند بووە؟، هەم داهاتی دیار بێ وەزارەتەكە

و هەم سەرفیاتی دیار بێ، ناکرێ داهاتەکە حیساب نەکرێ لە بودجەدا، چونکە ئەمە لە ئەصڵدا بودجەیە، یەعنی بەشێك لە بودجە داهاتە، جا لەبەر ئەوە من پێموایە بەراستی هەموو داهاتەکان بە شێوەیەکی ورد دەستنیشان بکرێن وەکو پێشتریش جەماعەت زۆر باسیان کرد هەموو لایەك، باسی هەموو داهاتەکانی نەوت بە هەموو بەشەکانیەوە، شارەوانی و گواستنەوە و گەیاندن و خاڵە سنووریەکان و هەر شوێنێکی تریش کە داهاتیان هەیە، بەراستی پێویستە داهاتەکان دیار بن و روون بن و شەفاف بن و داخیل بکرێن لە بودجەدا و هیچ بەهانەیە نیە بۆ ئەوەی داهاتەکان دیا نەبن، سەبارەت بە چەند تێبینیەکی تریشم هەیە لەسەر ماددەی یەکەم، من پێموایە لە ماددەی یەکەم پێویستە بڕگەیەك زیاد بکرێ بەناوی مینەحی خاریجی، ئەو مینەحانەی کە دێن بۆ حکومەت، مینەحی خارجین، بە بڕگەیەك دابندرێ وەکو داهات حیسابیان بۆ بکرێ لە ماددەی یەکەم دابندرێ، وەکو پێشتریش بۆ نموونە رێکخراوێکی ئەڵمانی مینەحی داوە، ئەمە دیاری بکرێ لە بودجەدا دیار بێ و بە بڕگەیەکیش دیاری بکرێ لە ماددەکەدا، ماددەی پێنجیش لە پرۆژەکەدا، ئەویش دیسان پێموایە بێتەوە سەر ماددەی یەکەم، لەبەر ئەوەی ئەویش هەر باسی تەبەروعاتە و تەبەروعاتیش هەر بەشێکە لە داهات، بۆیە ماددەی پێنجیش ببێت بە بڕگەیەك لە ماددەی یەکەم، ماددەی چواریش دیسان بکرێتە بڕگەیەك لە ماددەی یەك، چونکە لەوێش دیسان هەر باس لە ئیراداتی حکومەتە، پێویستە ئەمیش بێتەوە و بکرێت بە بڕگەی یەکەم، ئیستیسنائەکانیش، من پێموایە نابێ ئیستیسنا هەبێ، پێشتریش باسم کرد هەموو ئیستیسنائەکان پێویستە هەموو ئیراداتەکانی دیار بێ و صەرفیاتی دیار بێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەو قسانەی کاك حاجی بیلال دەکەم، داوا لە لێژنەی یاسایی دەکەم، ئەوە قانونی بودجەی عیراقیە کە بە شێوەیەکی وازیح ئیراداتی تەوزیع کردووە، مینەح، تەبەروعات، چونکە لە پرۆژە یاسایەکەی خۆمان زۆر بە پەرت و بڵاوی باسی کردووە، تەنانەت ماددەکان لە ئیرادات لە بڕگەی یەکەم هەمووی نیە، کۆمەڵێك ماددەی تری تێدایە یەك بخرێتەوە، سەبارەت بە مەسەلەی داهاتیش، ئەوەی ناسك خان باسی کرد منیش پشتیوانی لێ دەکەم، چونکە ئێمە هیچ کێشەیەکمان نیە، ئەمە داهاتە، چونکە تەنها باسی دوو وەزارەتمان کردووە، بە پێی یاساکە، تەنها وەزارەتی تەندروستی و کارەبایە کە بۆ خۆیەتی، ئەوانی تر لەیاسا نەهاتووە کە بۆخۆیان بێت، لە داهاتدا باس بکرێ کە ئەمەندەیە و خەرجیەکەش بە هەمان شێوە، بۆ ئەوەی پێچەوانەی یاسا نەبێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.سەروەر فەرموو.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەراستی من پێشنیاری ئەوە دەكەم كە ماددەكە وەكو خۆی بێت، ئەو پێشنیارانەی كەوا دەیكەین ئاخۆ لە پێناو دەركردنی یاسایەكە بێت، كە یاسایەكە بێ كەم و كوڕی بێت، یاسایەك بێت لە خزمەتی خەڵك دا بێت، ببێتە مایەی بووژانەوە، داهاتەكان دیار بن، یان هەر مەبەستێكی تر هەبێ، بەلای منەوە گرنگ نیە ئەو وردەكارییانە لە یاسایەكەدا هەبێت یاخود نەبێت، گرنگ ئەوەیە دەتوانم بڵێم لە روانگەیەكی تردا تێ بڕوانین، ئایا ئەوەی ئەو ڕایەی دووەم كەوا باسی لێوە دەكرێ بۆ ئەوەی جێگیر بێت، تا چەند لە بەرژەوەندی خەڵكدایە؟، یان ڕای یەكەمیان ئەوەی كە ئەڵێ بگۆڕێت، تا چەند لە بەرژەوەندی خەڵكدایە؟، ئایا ئەگەر لێرەدا بنووسرێت، چی ئیزافەیە ئەخاتە سەر باش گوزەرانی خەڵك؟، ئایا لە نووسینی ژمارەیەكی موجەرەد زیاتر، یەك دینار، یەك سەنت دەهێنێتە سەر ئەوەی كە باری گوزەرانی خەڵك باش بێت؟، مووچە و دەرماڵەی پێ زیاد بكرێت، پرۆژەیەكی پێ زیاد بكرێت؟، یاخود هەر وەكو خۆی دەمێنێتەوە؟، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام، بەڵكو بە پێچەوانەوە ئەم ماددەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بە ماددەیەكی تر زیاد بكرێت، ساڵانە وەزارەتی دارایی لەگەڵ ئەوە داین كە خشتەیەك بنێرێت بۆ پەرلەمانی كوردستان و سەرجەم داهاتەكانی تێدا دەستنیشان كرابێت، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، من لێرەدا كاتێك ئەو قسەیە دەكەم، كاتێك ئێمە دەڵێین مەبەستم ئەوە نیە كە داهاتەكان نادیار بن، بەڵكو لەگەڵ ئەوەدام كەوا دینار بە دیناری داهاتی كوردستان بنێردرێتە پەرلەمان و لە حیسابی ختامیدا بەدوایدا بچین، ئەگەر هاتو وەكو خۆی بە پێی یاسا ئەوەی هەیە سەرف نەكرا، ئەو كاتە ئێمە حكومەت بانگ بكەین و لێپێچینەوەی لەگەڵ بكەین لە پێناو ئەوەی كەوا وەكو خۆی جێبەجێ بكرێت و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی بەرواری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم بابەتە دوو لایەنی هەیە، لایەنێكی حیسابی و زانستی میزانیەیە و لایەنێكیش لایەنی پەرلەمانی و رەقابیە، ئەگەر هی دووەمیان وەربگرم، ئەگەر یەكێك لە ئێمە خوا نەكا لە گریمانێك دەست پێ بكات كە شكی هەیە داهات ئەشێردرێتەوە، بە تەصەوەری من لە لایەكەوە ئەوە وەزارەت تەخمینی داهاتەكانی دیار كردووە، ئەوەی خستووەتە بەردەستی ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە 11 مانگ، ئەگەر گریمان مانگێك گفتوگۆی میزانیە ئەكەین، 11 مانگ كاتمان لەبەر دەستە بچینە ئەو وەزارەت و ئەو لایەنانەی كە دیاركراوە داهاتی خۆیان دەبێت، وە بزانین ئەو پارە چەند بوو ئەوەی هاتووە، چی لێ هاتووە؟، كۆی ئەو پارەی كە بە دەستی نەگەیشتووە كە لە لای حكومەت تەرخان كراوە یان لەوێ؟، تەدقیقی بكەین و ئیجرائات وەربگرین، ئەمە ئەو لایەنەیە، دێمە سەر لایەنی زانستی، بودجەی نیشتمانی، باسی ئەو ژمارە و ئەو بڕە پارە دەكات كە ئەوەی دێت داخیلی قاصەی حكومەت دەبێ، میزانیەی حكومەت، ئێمە لە پەسند كردنی یاسای وەزارەتەكان بڕیارمان

دا پارەکە هی ئەم لایەنە بمێنێت لە وەزارەت، واتا لە ئاستێکی خوارەوەی حیسابی ماوە، نادرێتە سەر ئاستی داخیلی میزانیەی حکومەتی هەرێم ببێت، بۆیە ناکرێ، لە رووی ئەو ویجهەت نەزەرە حیسابیەوە داخیلی میزانیە ببێت، چونکە ئەصڵەن داخیلی میزانیە نەبووە، ئەگەر پێمان خۆشە داخیلی میزانیە ببێت، من پێشنیار دەکەم زۆر بە هدوء پرۆژە یاسایەك پێشنیار بکەن، پارەکان و هەموو داهاتەکان تەحویلی خەزینەی هەرێم بکرێت، ئەو کاتە بمانەوێ و نەمانەوێ میزانیە بێت، بۆیە من ئەڵێم لە رووی مەبدەئیەوە راست نیە داخیلی میزانیە بکەین، چونکە داخیلی میزانیەی حکومەت نابێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دەربارەی چۆنیەتی داخیلی کردنی داهات لەناو بودجە یان نا؟، بەراستی من پێموایە کە ئێمە، هەرچەندە ئەو وەزارەتانەی کە وەکو وەزارەتی کارەبایە، تەندروستیە، هەرچەندە کە خۆیان داهاتەکانی خۆیان بۆ وەزارەتەکانیان سەرف دەکەنەوە، بەڵام پێموایە دەبێت خۆ داهاتەکانیان ئاشکرا بێت، چونکە لە رووی عیلمیەوە وەکو هاوکارانم باسیان کرد، موازەنە پێك هاتووە لە ئیرادات و نەفەقات، ئەگەر وەکو یەك بوون ئەوە موتابیق دەبێت، ئەگەر وەکو یەك نەبوون ئەوە موتابیق نابن، واتا ئەگەر ئێمە نەزانین داهاتەکان بە چ شێوەیەك، یەعنی داهاتی هەموو وەزارەتەکان، ئەگەر هات و ئێمە لەناو یاساکەشدا تەسبیتی نەکەین، بەس زۆر پێویستە بە ئیستیمارەیەکی مورفەق لەناو پرۆژە یاسایەکەدا بێت تا بزانین داهاتەکان چۆنن؟، چونکە بەراستی خەڵکێکی زۆر هەیە داوا ئەکات کە سەرچاوەکانی داهات لە هەرێمدا دیار نیە، بۆیە بەراستی زۆر گرنگە کە داوای داهاتەکان زۆر بە روون و ئاشکەرا دیار بێت هەتا بتوانین موازەنەیەك پەسند بکەین لە هەرێمی کوردستان کە سەرچاوەکانی داهات زۆر روون و شەفاف بێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو فراکسیۆنی کوردستانی پێمان وایە، پەیڕەو کردنی لامەرکەزیەت کارێکە بۆ ئاسانکردنی کاری وەزارەتەکان و ئەو لایەنانەی کە پەیڕەوی دەکەن، لەگەڵ کاری حکومەتدا، شۆڕکردنەوەی دەسەڵات و پەیڕەو کردنی لامەرکەزییەت، بەشێکە لە دەرکردنی هاووڵاتی لە مەسەلەی رۆتین و دەرکردنی بەڕێوەبەرایەتیەکان لە مەسەلەی رۆتین، بۆیە لێرەدا ئەگەر هات و ئێمە سەیر بکەین بزانین حکومەتی

هەرێمی کوردستان کە باس لە داهاتەکان ئەکات، کە لەناو یاسایەکەدا دیاری کردووە، ئەوەیە کە ئەڵێ: بضمنها ایرادات المنافذ الحدودیة لسنة 2012، کەواتە لەو خشتەی کە هێناویەتی، حکومەت زۆر بە شەفافانە و بە روونی دیاری کردووە، ئەڵێ: ئەو داهاتانە لە جیاوازی نەفەقات و داهات و عیجز داخیلی بودجە دەکرێت، یەعنی لەناو ئەو 22500 ژمارەیە کە هاتووە بەردەستی ئێمەی پەرلەمانتار، لە باسی داهاتی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارەبا، داهاتەکان دەخرێتەوە سەر بودجەی خۆیان، چەندێکیان سەرف کردووە، چەندێکیان داهات هەیە؟، چەنێکیش پێداویستیان هەیە؟، ئەگەر داهاتەکەیان لە و پێداویستیانەی کە ئەوان باسیان کردووە زیاترە، حکومەت مەجبوورە تەمویلیان بکات، ئەگەر کەمترە، حکومەت دەبێت پارەی زیادیان بداتێ، بۆیە، من لەگەڵ ئەوەدام کەوا چۆن هاتووە لەناو پرۆژە یاسایەکەدا، وەك فراکسیۆنی کوردستانی پشتگیری لەو رایە دەکەین و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو

بەڕێز نەریمان عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی من ئەمەوێ چەند هەڵەیەکی قانونی کە نووسراوە، لێرە چاکی بکەمەوە و باسی بکەم و داوای روونکردنەوەش بکەم لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی، بەراستی لێرە لە رای دووەمدا بەتایبەتی نووسیویانە پشتیوانی لە ماددەکە دەکات و خۆی و چۆن لە پرۆژەکەدا هاتووە، چونکە لێرەدا ئەچێتە قالبی موخالەفەی قانونی کە نووسراوە، هەر یەك لە وەزارەتەکانی کارەبا و تەندروستی و کشتوکاڵ و ناوەخۆ و سامانە سروشتیەکان و فرۆکەخانە.. رێگە پێدران بە پێی یاسا کە داهاتەکانیان خەرج بکەن، من دەپرسم ئەمە یاسایەکە لەبەردەستی هەموومان هەیە، غەیری کارەبا و تەندروستی کوا ئەوانی تر؟، نە کشتوکاڵ و نە ناوەخۆ و نە سامانە سروشتیەکان و نە فرۆکەخانە تێدا نیە کە دەسەڵاتیان هەر وەکو خۆیان بودجەکانی خۆیان سەرف بکەن، ئەمە دەقی ماددەکەیە، ماددەی 4، ئەمە ئیستیسنائاتەکە تەنها ئەو دووانەیە: یەکەم لە ماددەی چوار بڕگەی یەك: اضافة مبالغ الایرادات الشهریة التي تحققها وزارة الصحة، تەواوی ناکەم، ئەوەی وەزارەتی صیحە دیاری کردووە کە بۆ خۆی سەرفی دەکات، دووەم، مبالغ الایرادات الشهریة التي تحققها وزارة الکهرباء، غەیری ئەم دووانە کوا لە پرۆژە یاسایەکەدا شتی وا هاتووە کە بۆ خۆیان سەرفی بکەنەوە؟، ئەمە جارێ بۆ خۆی موخالەفەیەکی قانونیە کە نووسراوە بەراستی من ئیعتیرازم لەسەر هەیە، دێمەوە سەر ئەوەی ڕای یەکەم و ڕای دووەم دەربارەی داهاتی هەرێمی کوردستان بە وردەکارییەوە بخرێتە ناو بودجەکە، یەعنی کەواتە رەئیەکەی تر ئەوەیە داهاتەکە بە وردەکارییەوە نەخرێتە ناو بودجەکە، لە کوێی وڵاتێکی دونیا هەیە کە داهاتی وڵاتێك کە ئەرقامە نەیەتە وەزارەتەکە و وەزارەتەکە نەیداتە پەرلەمان بۆ ئەوەی ئاگادار بێت لە شێوەی سەرفی بەکارهێنانی، بۆ چی سەرف دەکرێ و چەندێکە؟ تا پەرلەمان بتوانێ موراقەبەی بکات و داراییش موراقەبەی بکات، مەسەلەیەکی تریش هەیە

که باسی لامەرکەزیەت کرا، من ئەگەر لامەرکەزیەتیش بێ من پێم وا نیە کە سوودی لێ ببینێ، لەبەر چی؟، وەزارەتەکە رێگای پێدراوە کە ئەو پارەی هەیەتی سەرفی بکاتەوە بۆ خۆی، لێرە دەڵێین لێی دەبڕێ لەو بودجەیەی کە بۆ داندراوە، دەکاتە بە هەمان شێوە لە وەزارەت لێی ببڕێ یان لە وەزارەتەکەی خۆی لێ ببڕێ، بۆیە من پێموایە هیچ سوودێکی نیە، دەبێ هەموو داهاتەکان روون و ئاشکرا بێ، بخرێتە بەردەستی پەرلەمانتاران و وەزارەتی دارایی و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا فەرمان فەرمووو.

بەڕێز فرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە باس لە داهات دەکەین، ئەو داهاتانەی کە خەملێندراوە و لە وەزارەتەکانەوە هاتووە و لەبەر دەستی پەرلەمانتارانی بەڕێزە، بەراستی ئەوەی جێگای زیاتر سەرنجەو جێگای قسە کردن لەسەرە، بەراستی ئێمە پێمان وایە ئەو داهاتە داهاتی راستەقینە نین، کە داهاتی راستەقینە نین و دێتە ناو بودجەکە، بەراستی ئەوە ئیشکالەکەمان بۆ دروست دەکا هەتا بە دواداچوونی ئەو کەسانەش کە پەرلەمانتارەکان ناتوانن (تخمینی) ئەو داهاتە بکەن وەکو پێویست لەبەرئەوەی ئەگەر بەنموونە وەزارەتی ناوخۆ وەربگرین وەزارەتی ناوخۆ بە پێی ئەو کاروبارانەی کەرۆژانە لە وەزارەتەکانی ناوخۆ دەکرێت و ئەو پارە زۆرە وەردەگیرێت، بەلام ئەو بڕە پارەیەکە دەست نیشان کراوە هاتووتە ناو بودجە وەکو ناو خەزێنەی گشتی وەکو بودجەی هەرێم بەراستی زۆر کەمترە لەوەی کە هاتیە جا گرنگ لێرە ئەوەیە بەراستی ئەو داهاتانە بە راست و دروستی دەست نیشان بکرێن، پاشان بێتە ناو بودجە لێرە گرینگیەکە ئەوەیە دەست نیشانی راست ودروستی ئەوەکان ناکرێن، پاشان بەراستی خاڵی تر، ئەگەر هاتو ئەو داهاتە بەراست و دروستی ئاشکرا بکرێتن و، ئێمە دەتوانین لەو رێگایانەوە خزمەت گوزاری و ژێرخانی ئابووری زیادبکرێتن لە کوردستان و ببووژێتەوە بەڕاستی ئەوەشیان زۆر گرنگە کە لایەنێکی شاراوەیە لە بودجەدا، وە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز پەیمان خان فەرمووو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیمە لەچەند رۆژی رابردوودا زۆرترین قسەی ئەندامانی پەرلەمان لەسەر داهات بوو و، پێم وابوو یەکێك لە گرنگترین خاڵەکانی ئەو لیژنە بەڕێزانەش کە دوو رۆژە قسەی لەسەر دەکەن و زۆر هیلاك بوون روون

کردنەوەی داهاتە نەك ئەوەی بەو ڕایەی دەربچێ کە دوو ڕایە کە پێشتریش قسەی لەسەر بکرێ و لە ناو هۆڵی پەرلەمان یەکلایی بکرێتەوە، من پێموابێ داهات یەکێکە وەکو ئەوەی هاوڕێیانم باسی کرد، یەکێکە لە گرنگترین خاڵەکان کە لەسەر ئەساسیەوە هەم ئەتوانین نەفەقاتەکان بە تەواوی قسەی لەسەر بکەین و هەم ئەتوانین بەدواداچوون و رەقابەش کە هەندێ لە هاوکاران باسیان کرد ئەنجامی بدەین، بەڵام داهاتەکە بەو شێوەی کە ئێستا هەیە، حیکمەتی بەدواداچوون و رەقابە بەتاڵ دەکاتەوە، چونکە ئەو کاتەی کە تۆ نەزانی لە ئەساسدا داهاتەکە چەندە؟، گومانت لەسەر داهات هەبێ و تەم و مژ لەسەر داهات هەبێ، چۆن ئەتوانێ بەدواداچوون بکەی بۆ شتێك کە ئیقراری بۆ نەکراوە لە ناو قانونەکەدا؟ حاڵەتێکی دیکە کە ڕای دووەم لە راپۆرتەکەدا ئەیڵێ ئەویش ئەوەیە کە داهاتی ئەو وەزارەتانەی ئیقرار کراوە کە بۆخۆیان سەرف بکرێتەوە و پێویست ناکات بخرێتە بودجەوە، ئەمە من یەکەم پرسیاری ئەوە دەکەم، خستنە ناو بودجەوە چ ئیشکالێك دروست دەکات، جگە لەوەی کە مەبدەئی شەفافیەت ئەدات بە بودجەکەوە زائیدەن ئەوەی کە لەسەر ئەساسی ئەو داهاتەوە حکومەت تەکمیلەی خەرجیەکانی ئەو وەزارەتانە ئەکات، ئەگەر ئێمە نەزانین چەندە داهاتەکەی، چۆن ئەزانین تەکمیلەی خەرجیەکانی چۆنە بۆ بەدواداچوونی، جگە لەوەی کە ئەصڵی ئەو ئیرادانەی کە هاتووە لە خشتەی هاوپێچداو کە لێرە بە 476 ملیار دانرایەتەوە، ئێمە کۆمەڵێك ئەندام پەرلەمان گومانمان تەنانەت لە 476 ملیارەکەش هەبوو نەك ئەوەی کە ئەوانی تریشی بۆ زیاد بکرێ یان نەکرێ، بەسەیرترین نموونەمان بە داهاتی وەزارەتی پیشەسازی هێناوەتەوە، کە بەتەنیا داهاتی کارگەی چیمەنتۆیەك لە ساڵی پاردا 18 ملیۆن بووە، چۆن لە ساڵ 2012 حەوت ملیاری بۆ دائەنرێ؟، مەفروزە ئەمانە یەکلایی بکرێتەوەو، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

من پێموایە هەردوو بۆچوون کە لەسەر مەسەلەی داهات هەیە لە ناوەرۆکەوە یەك بۆچوون دەگرێتەوە، تەنها لە رووی شکلیەوە دەتوانم بڵێم جیاوازیەکی هەیە، ئێمە کە قسە لەسەر زیادکردنی ئەم داهاتە دەکەین، کە بیخەینە سەر داهاتی عام، بەڵام لە بەرامبەردا دەبێ قسە لەسەر نەفەقاتیش بکەین، کەوا نەفەقاتە گشتیەکەش زیاد دکات، واتا دەتوانین بەو نموونەیە بچوێنین کە ئەگەر کەسێك داهاتی خۆی 25

هەزار دینار بێت و پێویستی بە 50 هەزار دینار بێت، کاتێك لە حکومەت داوا دەکات 25 هەزاری پێ بدرێ، تۆ دەڵێی 25 هەزارەکەی خۆت بدە بە من و من 50 هەزارت دەدەمێ، لە نەتیجەوە هەر یەك خاڵ دەکاتەوە، بۆیە بە من داخیل بکرێ، ئیشکالە قانونیەکان وەکو وەزارەتی مالیە باسی دەکات رێگرە، یاخود داخیل نەکرێ ئیشکالێك دروست نابێت، سەبارەت بە بە دواداچوونی ئێمە ئەگەر وردەکارییەکانی ناو میزانیەکە سەیر بکەین ئەم وردەکارییەی تیایە داخل کراوە، ئێمە ئەگەر ئەم مییزانییە بەم شێوەیە داخل بکەین دەبێ پێداچوونەوە جگە لەوە بۆ نەفەقاتیش بکەین، واتە نەفەقات کە ئیستا 15ترلیۆنە دەبێ زیادی بکەین بۆ 17 ترلیۆن، واتە ئەگەر نەفەقات یا ئیرادەکی زیاد نیە بۆ ئەوەی ئێمە عیجزی پێ پڕ بکەینەوەو دەستکاری ماددە چواریش بکەین، چونکە ماددەی چوار لە چەند بڕگەیەکدا ئێمە باسی وەزارەتی تەندروستیمان کردووە باسی وەزارەتی کارەبامان کردووە باسی وەزارەتەکانی دیکەمان کردووە کە ئەمانە سیستمی لامەرکەزی پەیڕەو دەکەن بەپێی ئەو خشتەیەی کە لە وەزارەتی مالیە ئەوە داهاتی خۆیەتی، بۆ نموونە ئەوەی وەزارەتی تەندروستی گوتراوە بۆ کڕینی دەرمان بەکار دەهێنرێ ئەو کاتە دەبێ ئەو ماددانەش بگۆڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ محمد فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماوەی رابردوو زۆر تاوتوێی ئەو پرسەمان کرد پێمان وایە یەکێك لە پرسە گرنگەکانی یاسای بودجە پرسی داهاتە، بە دڵنیاییەوە لە کوردستاندا پرسی بودجە بۆتە تایبەت بە داهات رۆشنایی نیەو، ئەرکی یاساکەیە کە رۆشنایی بخاتە سەر داهات بە گشتی وە بە تایبەت ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە ئێمە ئەو خالآنەمان ژمارد، کە رۆشنایە کە لەسەرچ نییە هەتا بە دانپێنانی وەزیرەکان کە خۆیان دەڵێن ئەم ژمارانە نایەتەوە لەگەڵ ئەو داهاتە گشتیەی کە هەیە لە وەزارەتەکان، ئەمە بە گشتی، سەرەڕای ئەو ترلیۆن و 331 ملیارەی کە هاوپێچەو وەکو داهات بە رەسمی پێویستە تەسجیل بکرێ لەبەر ئەوەی هیچ رێگرێکی یاسایی نیە، لامەرکزیەتیش بە مانای ئەوە نیە کە تۆ داهات تۆمار نەکەی، خەرجی دیاری نەکەی، چونکە ئەمە پێشێلکارییەکی زەقی یاسایە لە کوردستان، لە یاسای بودجە، ئێمە لە کاتێکدا بۆ سەرجەم وەزارەتەکان، بۆ قەرەبووی موەزەفین، بۆ شەش دەروازەکەی تر پارە تەرخان کرابێ بە چ حەقێك وەزارەتەکان جارێکی تر 2 ترلیۆنی دیکەیان بۆ تەرخان دەکرێ لە م خەرجیە؟ لەبەر ئەوە ئەگەر سەیری بزاوتی ئابووری لە کوردستان بکەین هەربۆ بازرگانی کە 30ملیارە قەت لەگەڵ ئەم داهاتە نایەتەوە، بۆیە پێشنیار دەکەم سەرەڕای دەرحستنی ئەو راستیانە لیژنەیەك بۆ تەحقیق و بە دواداچوون دروست بکا بۆ ئەو داهاتانەی لە کوردستاندا دیارنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

عظيمە خان فەرمووو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕای یەکەمم جێگیر کردنی داهات بە وردەکارییەوە لەبەر ئەوەی تۆ راپۆرتێکت لەبەر دەستا نیە، لە چاودێری دارایی تا بزانی داهاتەکە چەند خەرج کراوە وە چۆنە؟ تا لەسەر ئەوەی بەشێکی تری بە نایاسایی لە برگەی دووەمی هاتووە، چونکە ئەڵێ ئەم کارەباو تەندروستی و کشتوکال و ئەم وەزارەتانە ناوخۆ و سامانە سروشتیەکان و فڕۆکە خانەکان ئەمانە بە پێی یاسا داهاتەکەیان خەرج دەکەن، نەخێر بە پێی یاسانیە، ئەمە بەپێی یاسا تەنها تەندروستی و کارەبا و شارەوانیەکان بوون، بەڵام بە چ حەقێك؟ وە بە چ یاسایەك؟ ڕێکخراوەکان بۆیان هەبێ، ئەمانە داهاتی خۆیان خەرج بکەن لەگەڵ ئەوە ئێمە داهاتی فرۆشتنی نەوتیش لەناو یاساکەیە لەبەر حکومەتی عێراقی بشارینەوە، بەڵام خۆ داهاتی سێ پالآوگەکە، خۆ داهاتی عەقدی لە(25٪)لە(30٪) وە داهاتی شرینی نەوتەکان ئەمانە دەکرێت بە ئاشکرا لە ناو داهات جێی بۆ بکرێتەوە.سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشادحسين قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕاستی هەروەکو هاوڕیانم باسیان کرد دووبارەی ناکەمەوە، داهات بەپێی یاسا ئەبێ هەموو داهاتێ داخل بکرێ، ئەوە هیچ دەعمی لامەرکەزیەت ناکات، لامەرکەزیەت بەو مانایە بێت، ئەبێ خەرجی لەسەر خۆی بێ و داهاتیش، من یەکێك لەوانە کە جێ گومانە ئەو ڕەقەمەی، دوو تریلون و سێ سەد و سی ویەك، هەرخۆی ژمارەکە جێی گومانە بە ژمارە هاتووە، لە هەمان کاتدا هەر بە ژمارە جێی کراوەتەوە، لە چ یاسایەك ڕێگە دراوە بەو وەزارەتە لە داهاتەکەی خۆی تەعویزاتی موەزەفین بدات، وەزارەتی شارەوانی و گەشت وگوزار، دووسەدو سی و حەوت ملیاری داناوە بۆ تەعویزاتی موەزەفین لەو داهاتە، بە ڕاستی ئەگەر بەپێی یاسای بودجەش دیاری بکەی، بەپێی مادده چوار بڕگە یەك و دوو داهاتەکانی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارەبایە، ئەوانی تر کە خەرج ئەکرێتەوە بۆ بواری چی خەرج ئەکرێتەوە؟ لەبەر ئەوە گومانمان لەسەرفەکەشی هەیە، نەك لە داهاتەکە، ئێمە گومانمان لە چۆنیەتی ئەم سەرفەش هەیە، بەڕاستی ئەم سەرفانە تەنها جێ کردنەوەی ئەم سەرفەیە، چونکە هەروەکو سەیر دەکەین داهاتی سامانە سروشتیەکان، تریلۆنەك و حەفتا وپێنجە کەچی خەرجیەکەی ڕێك، تریلۆنەك و حەفتاو پێنجە، نەبووە تریلونەك و حەفتاو شەش و حەفتا و چوار، یەعنی کەواتە جێکردنەوە بە ژمارە بۆ ئەوەی ئەم گومانە نەمێنێ، پێشنیار ئەکەم وەکو هاوکارم کاك کاردۆ وتی لیژنەیەکی لێکۆڵینەوە دروست بکرێ، ئەم داهاتە تەخمینیەی ڕاستە لەسەر تەخمینی لیژنەی لێکۆڵینەوە دروست ناکرێ، بەڵام شەش مانگی یەکەمی 2012

تەخمین بکرێ، بۆیە ئێمە با هەستی ڕاستەقینەی هەرێمی کوردستانمان بۆ دەربکەوێ، ئەمە دەعمی مەبدەئی شەفافیەت ئەکا لە بودجە وەکارێکی زۆر یاسایشە. زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کویستان خان.

بەڕێزکویستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دیارە لەگەڵ ڕەئی یەکەمم وە جێگیرکردنی داهاتەکان، هەمووی لە یاساکەیە، بەڵام ئەم داهاتە نا دووتریلون وسێ سەدو سی ویەك ملیار، چونکە منیش پێم وایە ئەوە داهاتە ڕاستیەکە نیە، وە بەڵگە هەیە کە داهات زۆر لەوە زیاترە، بۆیە داواکارم وەك هاوڕیانم کاك کاردۆ و کاك دڵشاد کە لیژنەیەك دروست بکرێت داهاتە ڕاستیەکە ئاشکرا بکات، وە لە بودجەکەیە بنووسرێت. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووکاك عبدالله.

بەڕێزعبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش خاڵی یەکەم تەئیدی قسەکانی کاك کاردۆ و هاورێیان دەکەم بۆ ئەوەی کە داهاتی هەرێمی کوردستان بە روونی جێگیر بکرێ، لە پڕۆژە یاسای بودجەدا، لەبەر ئەوەی داهات یەکێکە لە ڕەگەزە هەرە گرنگەکانی پڕۆژەی بودجەی هەرێمی کوردستان و پڕۆژە یاساکە، بۆیە ناکرێ ئێمە لەسەر ئەو مەسەلەیە هەر وا بەئاسانی تێیپەڕێنین، خاڵی دووەمیشم قسەیە لەسەر لامەرکەزیەت، ئەگەربڕیار بێ لامەرکەزی ئێمە بە گرنگی بزانین بۆچی بۆ پێنج شوێن بە گرنگی بزانین، باشتر وایە داهاتی هەموو شوێنەکان نەچێتە ناو بودجەوە، بەڵام من پێم وایە ئەمە لە هیچ فەرهەنگی لامەرکەزیدا جێگای نابێتەوە، دەبینین لە وڵاتانی دونیا جێگای دەکرێتەوە و لامەرکەزییشە. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووئاشتی خان.

بەڕێز ئاشتی عزیزصالح:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

سەبارەت بە داهات لەم پڕۆژە یاسایە وەکو ئەندام پەرلەمان، وە پێشووتریش کۆمەڵێك ژمارە لەلایەن هاوکارانمانەوە خرایەروو، ئێمە جەوابێکی ڕاستەوخۆمان لەسەر ئەو ژمارەیە دژ بەیەکانە وە پێچەوانانە وەرنەگرتۆتەوە و تەبریری مەنتقیشمان وەرنەگرتەوە، بۆیە من ڕام وایە نە خاڵە سنووریەکانی هەرێمی کوردستان، نە داهاتی نەوت، نە وەزارەتەکانی ناو هەرێمی کوردستان بە هیچ مقیاسێك ناگاتە ئەوداهاتەی کە خراوەتە بەردەممان بۆ ئێمە کێشەیەکی گەورەی دروست کردووە کە گومانێکی گەورە لەسەر داهات

هەیە ئێمە ناتوانین قیاسی قوەی ئیقتصادی هەرێمی کوردستان بکەێن، کەواتە چۆن دەتوانین موتابەعەی ئەدای جێ بەجێ کردن و سەرفکردنی ئەو پارانە بکەێن؟ بۆیە داهات مەسەلەیەکی نیشتیمانیە بەرپرسیاریەتێکی گەورەیە بۆ هەموومان، ئەگەر ئەم بەرپرسیارێتیە هەمووومان ڕووبەڕووی نەبینەوە دواتر زۆر زەحمەتە سەر لە ئێمە بشێوێنن کە ئەدای جێ بەجێ کردن و موراقەبەکردن لەسەر داهاتێك کە ڕاستەقینە نیەو ڕاست نیە.سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووکاك جمال.

بەڕێزجمال طاهرابراهیم:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

ئێمە وەك پەرلەمانتار لەو هۆڵە هەمووومان داکۆکی لەسەر ئەوە دەکەین پەیڕەو کردنی یاسا و جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایانە ئێمە وەك بەشێك لە عێراق، سیستەمی دارایی، قەوانینی دارایی، تەقریبەن بەشێکە لە سستەمی دارایی عێراق، بۆیە من بە پێچەوانەی دەزانم ئەگەر بێتوداهاتی ئەم وەزارەتانە کە صەلاحیاتیان پێ دراوە، داهاتی خۆیان بۆ خۆیان خۆش بکەن حکومەتیش تەمویل بکات، ئەو کاتە ئێمە تووشی ئەوە دەبین یان گرفتارێکی حیسابی چۆن تەحەمل کردن لەگەڵ ئەو ڕەقەمانە دەکات؟ ئەگەر بێین سەیری عێراق بکەین، عێراق قەت باسی شیرینی نەوتی نەکردیە لەناو ئەو داهاتە لە ناو ئەو بودجەیە، دووەمیش ئەگەر بێین سەیری هەموو قەوانینی وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان بکەین، هەموو شتێکمان نووسراوە، ئەگەر بێتو هەر ئیرادێك یان تەبەروعێك بۆئەو وەزارەتە دەبێ لەڕێگەی ئەنجومەنی وەزیران بێت و وە بکرێت بە داهات بۆ ناو بودجەی هەرێمی کوردستان یان بۆ خەزێنەی هەرێمی کوردستان. زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شفان.

بەڕێزشفان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

لە دوو، سێ، جەلسەی بەردەوام من وەکو ئەندام پەرلەمانێك گوێم لە هەموو پرسیاری ئەو خوشك و برای بەڕێزانەی پەرلەمانتار بوو، کە ئاڕاستەی جەنابی وەزیر کران، وە جەنابی وەزیر زۆر بە شەفافیەت پیشانی دان کە ئەم حیسابە ئەم حاڵەتانە حیساباتی خاصن، وە ئەو داهاتانە سەرچاوەکان لە فلان شۆێنە یان لە فلان شۆێنیش پڕ کرایتەوە، زۆر بە دیقەت زۆر بە وازحی نیشان دراوە، ئێستا ئەگەر بێین ئەو داهاتانە بەو شێوەش داخل بکەین من تەصەور دەکەم ئەو گومانە نارەوێتەوە کە تیکرار دەکرێت ئەو گومانە هەر دەمینێتن، وە لەگەڵ هەموو داهاتی کوردستان بە شەفافیەت هەموو ئەندامانی پەرلەمان لێی

ئاگادار بن، بەڵام تا ئەو سنوورەی زەرەر بۆ خەڵكی كوردستان و بۆ بودجەی كوردستان و بۆ پاشەڕۆژی كوردستان نەبێتن وە دەبێ قەت لەگەڵ زەرەری كوردستان نەبێتن. زۆرسوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د. ڕێباز.

بەڕێزد. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەروكی پەرلەمان.

من بەشێكی یەكەمی قسەكانم لەسەر دانانەوەی داهاتی هەندێك لە وەزارەتەكانە بۆ خۆیان، یەعنی تكایە بەدەر لەحەساسیەت، بەڵام ئەمە زیانی ئەم وەزارەتانەیە نەك قازانج، ئەگەر ئێمە بڵێین ئەم داهاتانە مەسەلەن وەزارەتی تەندروستی سەرەڕای ئەوەی كە (4.9)بۆ دانراوە، ئەگەر داهاتەكەشی بۆ خۆی بێ ئەمە لە قازانجی ئەم وەزارەتەیە، بەڵام ئێمە پانزە تریلون، نەفەقاتمان حیساب كردووە لەولاوە ناوی وەزارەتی تەندروستیش هاتووە كەچی ئەڵێن لەم(4.9)یە ئێمە بە بڕی داهاتەكە پارەی لێ دەبڕین، كەواتە ئەو پانزە تریلۆنەی دامانناوە هەڵەیە، كەواتە سەرجەم مەوازەنەكە هەڵە دەردەچێ، چونكە ئەبێت یان ئەم داهاتە بچێتەوە سەر داهات، دیسانەوە تەوزیع بكرێت یاخود ئەبێ ئەم داهاتە بە ئیزافەی ئەو پارەی كە بۆی دانراوە بۆ وەزارەتەكە سەرف بكرێت، نەك ئەوەی كە ئێمە بڵێین نەخێر بە بڕی داهاتەكەی پارەی لێ ئەبڕین، كەواتە (4.9)یەكە هەر هەڵەیە، یەعنی ئەو كاتە ئەو بڕە پارەیەی كە بۆ ئەو وەزارەتانە دانراوە لەو بڕەی كە دیاریكراوە كەمتر ئەكات، چونكە من بۆخۆم زۆر بە زەحمەت لێی تێگەیشتم، یەعنی من پێشنیارەكەم ئەوەیە كە ئەو داهاتە بە ئیزافەی ئەو پارەیەی كە لە پانزە تریلۆنەكە بۆی دانراوە، سەرف بكرێ، نەك تەنها بە بڕی داهاتەكە لێی ببڕی، چونكە دواتر بە بڕی ئەو داهاتە پارە نامێنێ، یەعنی ئەوە چون سەرف بكرێ بە بڕی ئەو داهاتە؟ داهاتی وەزارەتی كارەباو تەندروستی ئێمە لەپانزە تریلونەكە پارە ئەبڕین، ئەی ئەوە دوایی چی لێ دیت؟ كەواتە كورت هێنانەكەش هەڵە دەردەچێت، بەشێكی تری قسەكانم ئەوەیە كە لەگەڵ ڕای یەكەمم، لەبەرئەوەی كۆمەڵێ نموونەی تریش باس كرا وە تەنانەت لە وەزارەتی ناوخۆ بەس تەنها نموونەی ژمارەی ئۆتۆمبێلەكان هێنرایەوە كە بەس ئەو پارەیەی كە لە بەرامبەر ئەو ژمارە ئۆتۆمبێلە وەردەگیرێ زیاترە لە داهاتی وەزارەتی ناوخۆ، وە ئەمە ئەوەی كە تەئخیری بكەین بۆ چاودیری كردنی پەرلەمانتارە و بۆ دیوانی چاودێری بە ڕاستی قسەیەكە تەنها بۆ كوشتنی كاتە ، چونكە نەك یانزە مانگ، بیست و دوو مانگە، وە نەك سەدو یانزە پەرلەمانتارە، دووسەدوو بیست و دوو پەرلەمانتار، لە گومرگی ئیبراهیم خلیل دانیشین یەك دینارمان بۆ كەشف نابێ، ئیتر با خۆشمان نەخەڵتێنین. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ڤیان خان.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

دیارە داهات بەپێی ئەوەی کە هاوکارانم باسیان کرد، داهات بەپێی سیاسەتی ئابووری بریتیە لەو داهاتەی کە کۆ دەکرێتەوەو دواتریش بەپێی گەشە پێدانی ئابووری یاخود بەپێی پێداویستی وڵات بە پێی خەرجیەکانی ئەم وڵاتە دواتر دابەش دەکرێتەوە، بەڵام ئەوەی کە ئێمە لە هەرێمی کوردستاندا دەیبینین تا ئێستا ئەندامانی پەرلەمان ئەو بەرچاو روونیەیان نیە کە ئەو داهاتەی لە هەرێمی کوردستاندا هەیە بە داهاتە ناوخۆییەکانیشەوە نازانرێ چەندە؟ بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین لەسەر ئەو ئاستە ئەو خەرجیانەی کە پێویستە لە هەرێمی کوردستاندا دابەشی بکەینەوە ئەمەش دیارە من پشتگیری لە ڕای یەکەم دەکەم بە داهات بە سەرجەم وردە کاریەکانەوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان روون بکرێتەوە، چونکە هەموو ئەندامانی پەرلەمان ئەو ئامانجەیان هەیە کە پێویستە خزمەت بە هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بکرێ، من ئەگەر سێ نموونە بهێنمەوە یەکێك لەوانە ئەو داهاتە خەملێنراوەی، کە چوار سەدو حەفتاو شەش ملیار خەملێنراوە کە ئەمە بەپێی هەموو پێوەرەکان دوورە لە داهاتی هەرێمی کوردستان، چونکە ئەمە نزیکەی لە(10٪)ی داهاتی فەرمیە کە لە(3٪)ی بودجەی گشتی دەکات، ئەمە وەبزانم بەپێی هەموو ئەو پێوەرانەی کە هەیە یاخود بەپێی هەموو ئەو زانیاریانەی کە هەیە، ئەمە زۆرزۆر دوورە لە داهاتی فەرمی هەرێمی کوردستانەوە، ئەگەر بەراوردیکیش بکەم ساڵی 2010 لەگەڵ ساڵی 2012 دا، لە ساڵی 2010 داهاتی ناوخۆی هەرێمی کوردستان بەپێی ژمێری کۆتایی حەوسەدوچل ودوو ملیارو چوارسەدو شەست وشەش ملیون بووە، واتە داهاتی 2012 بڕی دووسەدو حەفتا ملیاری کەمترە لەوەی 2010، پاشان من یەك تێبینی ترم هەیە، کە بە پێی ئەو ئیستیمارەیەی موازەنە کە لە حکومەتەوە نێردراوە بۆ پەرلەمانی کوردستان بۆ ساڵی 2012 بەپێی ڕەقەمی بەیانی ژمارە پێنج کە تەقدیری ئیراداتی سەرجەم وەزارەتەکانی کردووە، یەکێك لەو شتانەی کە بەڕاستی جێگای پرسیارە، ئەوەیە کە داهاتی وەزارەتی شارەوانی خەملێندراوە بە لەسەدە سفرو پۆینت لەسەدە حەوت، بەڵام وەزارەتی پێشمەرگە داهاتەکەی بە لەسەدە سفرو پۆینت یانزە خەملێندراوە، یەعنی ئەمانە کۆمەڵێك گومان بۆ ئەندامانی پەرلەمان دروست دەکات، کە پێوستمان بە روونکردنەوە هەیە، یاخود پێویستمان بە وردەکاری زۆر هەیە، کە ئەمە پێویستی بە داتاو ئەرقامە بخرێتە بەرچاوی ئەندامانی پەرلەمان دوا جاریش پشتگیری لە ڕەئیەکانی کاك کاردۆ دەکەم بۆ پێکهێنانی ئەم لیژنەیە بۆڵێکۆڵینەوە لە سەرجەم داهاتەکان. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

پێش هەمووشتێك من لەوە تێ دەگەم کە داهاتی بانکەکان ومەتارو بەلەدیات و فەرمانگەی نەوت و کارەبا و داخلیە و صحە ئەچێتەوە زمنی وەزارەتەکەیان، لە قسەکەشیان وەزارەتەکەیان دارایی بۆیان سەرف

ئەكات، ئەگەر ئەوە حیساب کریٚ چواردە تریلون و هەشت سەد و چل و پیٚنج ملیار داهاتی هەریٚمە لە چاو مەسروفاتمان کە پیٚویستمان بە شازدە تریلون و هەشت سەد و نەوەت ملیارە، وەنەقسەکەشی دوو تریلون و چل و چوار ملیارە، بەلاٚم من لیٚرە لەسەر مەوزوعی داهات چەند خالیٚکم هەیە، خالی یەکەمیان داهاتی ئەم سالٚ تەقدیرکراوە بە چوار سەدو حەفتاو شەش ملیار کە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسا گویٚیان بگرن سوپاسیان دەکەم،(کاك ئاراس) بەڕیٚز سەروکی پەرلەمان. پیٚویستە ئەوان ئاگایان لە مولاحەزەی ئەندامانی پەرلەمان بیٚ، لەبەر ئەوەی لیژنەی دارایی موختەصە، ئەگەر دیقەت بدەین داهاتی تەخمینکراو بۆ سالی 2012 تەقدیرکراوە بە چوار سەد و حەفتا و شەش ملیار، بەلاٚم داهاتی شەش مانگی یەکەمی 2011 دووسەد و نەوەت وحەوت ملیار بووە، ئەگەر زەڕبی دووی بکەین، کە پیٚویستە وا بکریٚ، بە تەقدیر بکریٚ، ئەکاتە پیٚنج سەدو نەوەت و چوار ملیار دینار، نەك چوار سەد و حەفتا و شەش ملیار، دووەم: لە لاپەڕە سیٚی تەقدیری لیژنەی دارایی هاتووە باس لە چل و دوو ملیون دۆلار پترۆ دۆلار دەکات لە کاتیٚکدا لەلاپەڕە(10)ی تەقدیری لیژنەی دارایی دیسانەوە باسی پترۆ دۆلار ئەکات تەقدیرکراوە، باسی سەد و بیست ملیار دینار ئەکات، کە ئەویش هەر باسی پترۆ دۆلارە من نازانم ئەم جیاوازیە لە بەینی چل و دوو لاپەڕە سیٚیە کە باسی پترۆ دۆلارە، سەدو بیست ملیاری لاپەڕە دەی پترۆ دۆلارە جییە؟ سیٚیەم خالٚ: دەربارەی کارەبا بەڕاستی ئەوەنەی من زانیومە تا بدایەتی سالی پار 2011 (826) هەزار موشتەریکی کارەبا هەبووە بە مەعامیلیشەوە ئەم (826) هەزارە ئەگەر تەقدیر کریٚ ئەو پارەیەی دەیدەن (علی سبیل المثال)لە بەینی هاوولاٚتی و مەعامیلە ئەو پارەیە زۆر لەوە زیاترە بە داهاتی کارەبا تەخسیس کراوە پیٚنجەم: دەربارەی داهاتی وەزارەتی سامانە سروشتی یەکان ئەو داهاتەی بە ئیٚمە گوتراوە زۆرزۆر کەمە، وە من تا ئیٚستا چەند بەرپرسیٚکم بینیوە هیچ لاری لەوە نیە کە لە بانقی(h-h-b-c)پارەیەکی باش ئەدا کە تا ئیٚستا حیساب نەکراوە دەچیٚتە سەر داهات تاوەکو نەقصەکانی پیٚ پڕبکریٚتەوە، وە ئەوە لەلام سەیرە لە چەند شەوی ڕابردوو لە یەکیٚك لە تەلەڤزیۆنەکانەوە یەکیٚك لە بەر پرسانی دارایی هەریٚمی کوردستان باسی لەوە کرد کە داهات لەوە زیاترە، باسی ناکەن لەبەر بەغداد، بەلاٚم ئیٚمە پەرلەمانی کوردستانین ئەگەر بە ئیٚمەش نالیٚین پیٚویستە بە سەرۆکی فراکسیۆنەکان بلیٚن ئەو داهاتە زیادە لەکوێیە چۆن سەرفی دەکەن؟ سوپاس.

بەڕیٚز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك خورشید.

بەڕیٚز خورشید احمد سلیم:

بەڕیٚز سەروکی پەرلەمان.

بەڕاستی من حەز دەکەم لە ئەوەلەوە بلیٚم ئەم داهاتە، داهاتیٚکی موخەممەنە، یەعنی داهاتیٚکی موتەحەقیق نیە، ئەمە پیٚشبینی دەکریٚت لە سالی (2012) ئەم داهاتە بەدەستمان بیٚت ئیحتمالە ئەم داهاتە کەم کات یان زیاد کات، داهاتیٚکی پیٚشبینی کراوە، یەعنی بە ئیرادات موتەوەقیعە ئەمە یەك. دووەم:

من تەئكيد لەوە دەكەم كە ئەم شێوەیەی كە ئێستا كار پێ دەكرێت، وەكو شێویەكە لامەركەزی بۆ دانی دەسەڵات و ئاسانكاری چەند وەزارەتێكی گرنگ خزمەت بەخش وەكو وەزارەتی كارەبا و بەلەدیە و تەندروستی وەزارەتەكانی تر ئەوەی كە مەشمولە بەم جۆرە ئاسانكاریە. سێ: ئەم داهاتە ئەوە نیە داهاتێكی بێ ساحیب بێ، ئەم داهاتە كە دێتە ناو هەر دەزگایەك، بەریوبەرایەتیەك وە خەرج دەكرێت خاوەنی سێ ڕەقابەیە، ڕەقابەی ناوخۆ، دەورەكە، ڕەقابەی وەزارەت، ڕەقابەی مالی، یەعنی تەصەوری ئەوە نەكرێت كە ئەم داهاتە هاتە وەزارەت، یەعنی وەزارەت ئەم داهاتە سەرف دەكرێت بەپێی تەعلیمات و ڕێنمایی بۆ چ شوێنێك تەرخان كراوە، بۆ چ مەبەستێك تەرخان كراوە؟ وە ئەم ڕەقابەی ناوخۆ و وەزارەت وە ڕەقابەی مالی بەپێی ئەو مەعلوماتەی كە لەناو خشتەكانی لەگەڵ هاوپێچ لەگەڵ یاسا ئەم داهاتە، داهاتی موتەوەقیع دووبارە دەكەم، داهاتی موتەوەقیع دیارە بۆ نموونە(476) ملیار داهاتە لەسەر ئاستی وەزارەتەكان، یەعنی هەر بۆ نموونە (پەنجاو شەش) داهاتی بانقەكان، (37)ملیار، ئەمە ملیارە داهاتی فرۆكەخانەكان، تریلۆنەك و حەفتاو پێنچ داهاتی سامانە سروشتیەكان، (67) ملیار داهاتی شارەوانیەكان، (10) ملیار وەزارەتی تەندروستی، (182) ملیار وەزارەتی كارەبا، (128) ملیار داهاتی وەزارەتی ناوخۆ، ئەم داهاتە هەیە، هاتووە لەناو خشتەكان هاوپێچە لەگەڵ یاسا ئەوە نیە نەهاتبێ، یەعنی بۆ بەرچاو ڕۆنی برادەران داهاتەكە مەوجودە وە هاتووە، بەلام شێوەی حیساب كردن ئەگەر بێتو ئێمە بەتەفصیل ئیرادەكە حیساب بكەین زیاد دەكات، بەرامبەر نەفەقاتیش زیاد دەكات، خولاسەی بابەتەكە هەر حیساب وەكو یەك دەردەچی، وەكو برادەران باسی بكەین، وەكو ئێمەش باسی دەكەین حیسابی بكەین، نەتیجەكە وەكو خۆی دەردەچێ، یەعنی خیلافەكە خیلافێكی شكلیە، خیلافێكی جەوهەری نیە.سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو كاك عدنان عثمان.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەروكی پەرلەمان.

من پێم وابێت جارێ ئەصڵی مەوزوعەكە گومانێكی زۆر لە داهات هەیە، وە بەمە ئیتر كە ئێستا هاتووە قسەی لەسەر دەكەم نابێ دایپۆشین، ئەوەی كە پەیمان خان باسی كرد، ڕێك ئێمە هەر لەسەرەتاوە گومانێكی زۆرمان لەو ڕێژەیە هەیە كە دانراوە بۆ داهات وە من پشتگیری لە ڕایەكەی كاك كاردۆ دەكەم كە ئەصڵەن ئەو مەوزوعە دەبێ لیژنەیەكی پەرلەمانی بەهاوكاری لەدەرەوەی پەرلەمان، دیوانی چاودێری ئەوە دەبێ تەحقیقێكی ورد لەگەڵ ئەو مەوزوعە بكەین، ئیزافەتەن بۆ ئەوەی تر، جارێ پێش هەموو شتێ دەبێ ئەو قسانەی كاك نەریمان ساغ بكرێتەوە لەسەر ئەو مەوزوعەی كە لەساڵی 2011، ئەمەش باس لەدوو وەزارەت دەكرێت ئەو ڕاپۆرتەیە یان با بڵێین پێشنیاز چییە؟ باس لە هەموو ئەو مەوزوعانە دەكات، ئینجا بێینە سەر ئەو خاڵە تازەیە، پێم وایە ئەمە خاڵێكی زۆر جەوهەریە، ئەصڵەن خاڵە جەوهەریە ئەساسیەكە لە ڕاستیدا كە ئێمە قسەی لەسەر ناكەین، ئەوەیە كە دەبێت موحاسەبە، نەك لیژنەی تەحقیق

موحاسەبەی وەزارەتی دارایی بکرێت لەسەر ئیدخال نەکردنی ئەم زانیاریانە، ئەمە دەبێت قسەی پەرلەمانی کوردستان بێ، چونکە ئەمە ئەلف و بێیە کاری بودجەیە، بودجە سازیە لە وڵاتاندا کە دەبێت واریدات بە هەموویەوە، وە خەرجیەکان بە هەموویەوە لە وەسیقەیەکدا کە پێی دەوترێت بودجە وە لە جیگایەکدا کە پێی دەوترێت پەرلەمان بۆ گفتوگۆکردن لەسەر هەموو وردەکاریەکانی، یەعنی بەڕێزان باس لەوە دەکەن کە کێشەی ڕەقەممان بۆ دروست دەکات چ کێشەیەك دروست دەکات؟ تۆ دەڵێی، تەبعەن من سەرەتاپا گومانم هەیە، لەوەش گومانم هەیە، لەوەی تریش هەیە، بەڵام با هەر فەرز کەین هەر ئەمە ژمارەکەیە، تۆ ئەو ژمارە تازەیە هەر لە یاساکە دادەنێی، یەعنی فەقەرەیەکی تر باسی ئەکەی لەبەینی قەوسێك ئەنووسی ئەمە ئیستیقتاع دەکرێ، یان ئەمە تەرح ئەکرێ، لە داهاتی نیهایەکانی هەرێم، لەبەر ئەوە بۆ خۆیان سەرف دەکرێ، تەواو مەوزوعەکە، ئیشکالەتێکە بەمە حەل دەبێ، بەڵام جەوهەریەکە لەوەیە کە تۆ نە لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی هاتووە، نە لە قسەو باسەکان هاتووە، دێی لەدوای ئەوەی لیژنەی پەرلەمان و لە دوای ئەوەی هەموو ئەندامانی پەرلەمان و قسە لەسەر داهات دەکەن و ونبوونی داهات و نەبوونی داهات و نا شەفافی لە داهات لیژنەیەك تەشکیل دەکرێ دواتر وەرەقەیەکمان پێ ئەدرێ دەڵێ ئەمە داهاتە هینەکانە، ئیستیناد دەکاتە سەر چی؟ چ دەزگایەکی تەحقیقی ڕەقابی ئەمانەی ساغ کردووتەوە؟ جارێ ئەصلەن تاکو 2011 کە بە نایاسایی لەبەردەستمان نیە حیساباتی خیتامی چۆن دەتوانین قسە لەسەر داهاتێکی تەخمینی بکەین، لە ڕاستیدا پەرلەمان بتوانێ ئەم وەزیفەیە ببینێ کە ئەمە تەسبیت بکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەروکی پەرلەمان.

وەڵلا من شتێك لام روون نیە بەڕاستی کە لە قانوونی موازەنە بەزمانی عەرەبی هاتووە لە بەشی ئیرادات (472)ملیار نووسراوە، بەڵام کاك محمد دلێر بەکوردی خوێندیەوە بە(476) ملیار دینار ئەوەی حکومەتیش ناردوویەتی (476) ملیار دینارە، نازانم کامەیان ڕاستە؟ بەڕاستی بۆ ئێمە جێگای روونکردنەوەیە لە عەرەبیەکە (472) نووسراوە

2. خشتەیەك هاتووە ساڵی 2012 دوو ترلیۆن و سێ سەدو سی و یەك ملیار دینارە کە ئەگەر (476)ملیار دینارەکەی لی تەرك بکەی یەك تریلون وهەشت سەد پەنجاو پێنج ملیار دینارەکەی لە دەمینێتەوە من دەپرسم وە حەزیش دەکەم روونکردنەوەم بدەنێ، حیکمەت چییە لەوەی کە ئێمە لە ناو قانوونەکە (476)ملیار بنووسین؟ بەڵام تریلۆنیك و هەشت سەدو پەنجاو پێنج ملیار دینار نەنووسین.یاخود دەتوانم بڵێم ترس لەوە چیە؟ ئەو ترسە لە ڕوانگەی چییەوە سەرچاوەی گرتووە؟ کە ئێمە ئەوە ئەگەرچی

ڕوونکردنەوەی زیاتری لەسەر نەدراوە، بەڵام تەنها 476 ملیارەکە تەسبیت کراوە، دوو تریلیۆن و 331 ملیارەکە بە تەواوی تەسبیت نەکراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر نورەدینی، فەرموو.

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی دەرخستنی داهات لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە بەڕاستی بە وردەکارییەوە بەڕوونی خراوەتە ڕوو، بە دوو شێوە، یەکێکیان لە ناو پرۆژە یاساکەدا هەیە، ئەوی تریشیان بە لیستێك نێردراوە کە 31 وەزارەت و موئەسەساتی تەواوی وەزارەت حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵی دا ڕوون کراوەتەوە، بۆیە مەسەلەی بودجە و داهات لە ناو بودجەدا نێردراوە و ڕوون و ڕەوانیشە، حکومەت لە ناو لیستەکەدا کە ناردوویەتی لە ناو یاساکەش دا ئەوە دەری خستووە، چۆن ئەوە کراوە؟ حکومەت کە ئەوەی کردووە لەسەر بنەمایەکی یاسایی کردوویەتی، ئەویش دەسەڵات دراوە بە کۆمەڵێك یان بە ژمارەیەك لە وەزارەتەکان بۆ ئەوەی بتوانن ئەو داهاتەی ساڵانە وەدەستی دەهێنن دەسەڵاتیان پێ بدرێ تا بیکەنەوە بە خەرجی بۆ بەڕێوەچوونی کاروباری خۆیان و بۆ ئەنجامدانی پرۆژە، ئەوەش تەواو کۆکە لەگەڵ ئەو مەبدەئەی کە 40 ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز لە فراکسیۆنە جیاوازەکان، لە چەند ڕۆژی رابردوودا داوایان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووە بۆ جێبەجێ کردنی مەبدەئی لامەرکەزییەتی ئیداری، دەسەڵات بدرێ با وەزارەتەکان تا تەصەروف بە داهات و سەرمایەی خۆیانەوە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەویش قسەی خۆی کرد و ئێوەش قسەی خۆتان کرد، فەرموو نیو دەقە بزانم چت دەوێ؟ یەك دەقە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ وەڵامی ئەو نادەم، بۆ ئێمە نیە ڕوونکردنەوە بدەین لەسەر قسەی پەرلەمانتاران، من گوێم لە ڕوونکردنەوەیەك بوو لەسەر قسەی پەرلەمانتارانیدا، هەندێ شت هەیە ڕوونکردنەوە بدا، ئیشی حکومەت و لیژنەی دارایی یە نەك ئەندام پەرلەمان.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ليستە هاوپێچەی کە باس دەکرێ گوایە دارایی داهاتی 31 دەزگا و موئەسەسەی حکومەت و وەزارەتەکانی هەبێ، ئێمە وەکو پەرلەمانتاران نە بیستوومانە، نەبینیومانە، هەر بۆ تێبینی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر هەورامی، بەڵام فەرموو بۆ ئەوێ کاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەگەر تەماشای یاسای بودجەی ساڵی 2010 و حیساباتی خیتامی 2010 بکەین کە هاتووە پەرلەمانی کوردستان، ئەوەی کە ئێمە وەکو پەرلەمانتار تێبینی دەکەین جیاوازی هەیە لە نێوان داهاتەکە، بۆ؟ لەبەر ئەوەی ئەصڵەن بودجە هەمووی موخەمەنە، هەمووی تەقدیرە، حکومەت دەڵێ تەقدیری من بۆ ئەمساڵ ئەوەندە داهاتە، ئەوەندەش خەرجی یە، بەڵام ئەوەی کە پێویستە ئێمە وەکو پەرلەمانتار بیکەین زیاتر قسە کردنە لەسەر حیسابی خیتامی، کە چەندی دروستە؟ چەندی دروست نیە؟ چونکە ئێمە ئەوەی حیسابی خیتامی یە بە فیعل گەیشتووە، بە کۆتا هاتووە، بۆیە ئەگەر تەماشای رەقەمی داهات بکەین، ئەوەی کە لە موازەنەی 2010 هاتووە، تەماشای حیسابی خیتامی 2010 بکەین، جیاوازی هەیە، ئەو داهاتەی کە تەحقیق بووە زیاترە لەوەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ 2010 تەخمینی کردووە، بە هەمان شێوە، بۆیە بۆ ئەمساڵیش بۆ ساڵی 2012 کە حکومەتی هەرێمی کوردستان تەقدیری داهاتی کردووە خۆ مەرج نیە ئەو تەقدیرە هەمووی لە 100٪ وەکو ئەوە بێتەوە، ئیمکانە کەمتر یان زیاتر بێ، منیش وەکو هاوکارانم لە پەرلەمانتارەکان خستیانە ڕوو، مافی ئێمەیە، حەقی ئێمەیە بەدواداچوونی ئەم حەقیقەتە بکەین، بەڵام کەی و چۆن؟ ئەم بابەتە لە حیسابی خیتامی یەکلا دەبێتەوە، ڕێگەی یاسایی خۆی هەیە، بۆیە منیش پشتیوانی لەوە دەکەم، ئەوەی پەیوەندیدارە بەوەی کە من پشتیوانی ڕای کامیان بکەم؟ من پشتیوانی ڕای ئەوە دەکەم چۆن لە یاساکە هاتووە ئا بەو شێوەیە بێت، لەبەر ئەوەی تەبیعەتی هەندێك داهات و هەندێك خەرجی هەیە کە لەسەر حیسابی مینەح حیساب کراوە، ناچێتە ناو خەرجییەکان، ناچێتە ناو داهاتەکان، هەر لەوێ مەقاصە دەکرێ، لێك دەبڕێن، بۆیە من ئەو ڕایەی کاك گۆران دووبارە دەکەمەوە، ئەگەر ئێمە داهات زیاد بکەین لە بەرامبەریش دا خەرجی زیاد دەبێت، لەبەر ئەوە، ئەوە تەحصیل حاصلە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینییەکت هەیە، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به نیسبەتی داهاتەوە ئێمە داهات ئەمساڵیش وەکو ساڵانی تر بە هەمان شێوە هاتۆتە ناو پەرلەمان، ئەو داهاتانەی کە لە ناو بودجەکەدا دەرکەوتووە، ئەوە تەقدیراتە، بە تەقدیرە، تەخمینە، ئەوە لە حیساباتی کۆتایی دا ئەوە خەتی ڕاستەقینەی خۆی وەردەگرێ، ئەو وەختە زیاد دەکات، کەم دەکات، چونکە جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە ئەوە تەقدیرە، بە تەقدیر دانراوە، باس لەوە دەکرێت ئێمە گوایە لیستێکمان ناردووە و ئەو لیستە لەم ئەخیرانەدا هاتووە، ئەو لیستە لە ئەوەلەوە لە ناو حیسابی مینەحدایە، مینەح تەبیعەتی ئەو حیسابی ئەو دەوائیرانەی کە باسمان کردووە وەکو شارەوانییەکان، وەکو فڕۆکەخانە، وەکو ئەو شوێنە، وەکو ئەوانەی تر کە باسمان کردووە، هەر هەمووی وەکو بانقەکان، ئەوانە لە ناو ئەو جۆرە حیساباتانەیە، ئەوە ئەگەر بێت و نەقصیان هەبێت پارەیان لە داهاتەکەیان، خەرجییەکانیان زیاتر بێت، دەبێ حکومەت دەعمی بکات، بۆیە لە ناو حیساباتی مینەح دا عەجز دەردەکەوێت، ئەوانە هەمووی لە ناو ئیستیمارەکان دا شی کراوەتەوە و دیارە چۆنە و بۆ چی یە؟ بەڕاستی یەعنی ئەگەر بێت و ئێمە ئەوە بێنین مەعنای ئەوەیە وەکو حیساباتی عامی موازەنە خەلەلی تێ دەکەوێت بەو شێوەیە، ئەوە شوێنی خۆی هەیە، ئەویش شوێنی خۆی هەیە، تەبیعەتی ئەو حیسابە بەو شێوەیەیە، هەر چەندێك برای بەڕێزم کاك ئارام باسی ئەوەی کرد گوایە یەکێك لە فەقەرەکانی داهات مینەحە، ئەوە مینەحی خاریجی یە کە دەدرێت، ئەو مینەحی خاریجییانە ئێمە وەکو هەرێم هەر بۆمان نیە وەری بگرین، بەڵام کە دێیتە سەر حیسابی ئەوانەی کە زیاتر ریبح و خەسارەیان هەیە، دەچێتە ناو ئەم حیسابانەوە، ئەوەی کە هاتووە، ئەو تەقدیرەی کە هاتووە هەر وەکو ساڵانی پێشووتر، وەکو وەزارەتی مالیەی عیراقی و حکومەتی عیراقی هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان 28 کەس قسەی کرد ئەمڕۆ لە ماددەی یەکەم، بۆیە ئێمە داوا دەکەین لە لیژنەی یاسایی هەردوو صیاغەکە بخوێنێتەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێکهێنانی لیژنەیەکیش تەرح کرا لەلایەن چەند ئەندام پەرلەمانێکەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد مەسەلەی ڕەقابە، ڕەقابەی مالی ئیختیصاصی ئەوەیە کە بەدواداچوون بکات بۆ ئەو مەسەلانە، ئێوە دەتوانن دوایی چەند پەرلەمانتارێك ئەو داوایە بکەن، ئێمە داواکەی ئێوە تەحویلی چاودێری دارایی دەکەین، چاودێری دارایی ئەوە بکات، فەرموو کاك عدنان.

بەڕێز عدنان عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕێزم بۆ بۆچوونی جەنابت، ئێمە وەکو فراکسیۆنی گۆڕان داوای پێکهێنانی ئەو لیژنەیەمان کرد، لە بابی داهاتەکان دا، ئەوە داوایەکی یاسایی یە، مەفرووز وایە پەرلەمانی کوردستان دوای ئەو گومانانەی کە قسە کرا و دوای ئەو مەوزووعە تازەیەی هاتۆتە پێشەوە، لیژنەیەکی پەرلەمانی بۆ تەحقیق کردن لەو مەوزووعە پێك بهێنرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستاش بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ڕوونکردنەوی هەیە با بفەرموێ.

بەڕێز فرست أحمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من باسی ئەوە ناکەم کە ئیختیصاصی پەرلەمانە بە وردکاری بچێتە ناو حیسابات یان نا؟ چونکە تەبیعەتی ئەندامانی پەرلەمان موختەص نینە بەو شتە، تەبیعەتی ئەندام پەرلەمان قەصدم، نە تەبیعەتی پەرلەمان، موختەص نینە بە تەدقیق، بە ڕەئی من زیاتر ئیشی ڕەقابەی مالی یە، ئەوە نوقتەیەك، نوقتەی دووەم تەحقیق لەسەر شتێك دێتە کرن مەوجود بێت، ئەوە تەخمینی داهاتی ساڵ، ئەگەر مەخصەد پێی ئەوە بێت داهاتی 2012 بێت، نە 2011، 2012، تەحقیق لەو شتە دێتە کرن ئەوی لەبەر دەستمان بێت، تەحقیق کرابێت، داهاتی 2012 هێشتا هەموو تەحقیق نەبووینە، 2012 لە 2012/1/1 هەتا ئەمڕۆ ئەگەر هاتبێت جوزئەك لەو فەترەیە هاتووە، هی هەمووی نەهاتووە، هەمووی ساڵی 2012، دوو/ حکومەت تەخمینی کردووە بە مەبلەغەك، سبەی دیار دەبێتن، دوایی پاش ئەوەی ساڵەکە تەواو دەبێت یان تەخمینی حکومەت دەقیقە و ڕاستە، یان دەقیق نەبوویە، بە ڕەئی من ئەگەر خیلافەك دەرچوو لەو حاڵەتە مەسئولیەتی حکومەت تەحقیق نابێت، کەنگی مەسئولیەتی حکومەت تەحقیق دەبێت؟ ئەگەر هاتو با فەرز بکەین 50 ملیار داهات بوو دوایی ساڵەکە، لە حیسابی ختامی دەرچوو حکومەت 40 ملیاری نووسییە، یەعنی 10 ملیار لەلایەکی دانایە، ئیعلانی نەکردیە، ئەو وەختە مەسئولیەتی حکومەت دیار دەبێت، (بإعتبار) داهاتی حەقیقی عەرزی نەکرد، پیشانی کەسی نەدا، بەس حالیەن داهاتی 2012 لە 2012/1/1 دەست بە تەحقیقی، بە کۆنکردنەکەی دەکەن، هەتاکە 12/31، کەنگی ئیعلان دەبێت؟ لە حیسابی ختامی ئیعلان دەبێت داهاتەکە چەند بوون، ئەو وەختە ئەگەر فەرقێك هەبوو ناو بەینی داهات و تەقدیر، ئەو وەختە مەسئولیەتی حکومەت تەحقیق نابێت، چونکە ئەصڵەن داهات تەخمینە، بەڵام ئەگەر دیار بوو، نەتیجەی تەحقیقە ئەگەر شتەك لەسەر بوو، داهاتەکە 50 ملیار بوو، بەڵام حکومەت 40 ملیاری نووسیبوو، ئەو وەختە ڕاستە حکومەت، وەزارەی مالی مەسئولە (بإعتبار) 10 ملیار بزرن، یان ئیعلانی نەکردیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ قسەی نەکردووە، با بفەرمێ.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك ئەوەی موتەبەع بووە تا ئێستا، ئەو پێشنیازە چەند ئەندامێکی بەڕێز پشتیوانیان لێ کردووە، مەفرووزە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەوە یەك، دووەم لەسەر مەسەلەی تەخمین کە جەنابی سکرتێر باسی کرد، ئێمە لە کۆتایی مانگی شەشداین، شەشی 2012، ئێمە ئەگەر ئەو لیژنەیە پێك بێنین بۆ ئەو شەش مانگە لەسەر ئەو حەصیلەیەی کە لەو شەش مانگە دەست دەکەوێ، شەش مانگی داهاتووش دەتوانرێ تەخمین بکرێ، دیاری بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەنگدان لەسەر چەند شێوەی داڕشتنی مادده دەدرێت، لە ناو موناقەشە کردن و دەنگدان لەسەر یەك مادده، دەنگدان لەسەر پێشنیارێکی تر ناکرێت، ئینجا ئیزافەتەن بۆ ئەوە پێشنیارەکە هیچ بنەمایەکی مەنتیقی و قانونی نیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو پێشنیارە ڕەت بکرێت، دەنگدان تەنها دەدرێت چەند حاڵەت هەیە بۆ صیاغەی ماددەی یەك زیاتر، پێشنیار وەرناگیرێ.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە جەنابی کاك فرست وتی ئەوە تەخمینە، ڕاستە، بەڵام ئێمە هەمووومان دانیشتووین لێرە تەخمین پەسند دەکەین، یەعنی شتێکی واقیع پەسند ناکەین کە پێشتر بەسەر چووبێ، ئێمە بۆ ئەوەی دڵنیابین لەوەی ئەو تەخمینە واقیعە، ئەو تەخمینە نزیکە لە ڕاستییەوە کە پەسندمان کردووە، چۆن دڵنیا دەبین لەو هەموو گومانەی لە یەکەم ڕۆژی قسە کردنەوە ئێمە هەمان بووە لەسەر داهات؟ جگە لەوەی کە وەکو کاك سەرهەنگ وتی موتەبەع هەتاکو ئێستا ئەوە بووە، هەر چ پێشنیازێك، سێ ئەندامی پەرلەمان کە ئەصڵ وایە ئەگەر یەك ئەندامی پەرلەمانیش پێشنیاز بکات، بخرێتە دەنگدانەوە، موتەبەعی وا نەبووە پێشنیازێك هەبێ بۆ ڕەت کردنەوەی پێشنیاز، پێشنیاز خۆی دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا قسەکان کرا، بەڵام حەزم لێ یە تەوزیحێکی وردتر بدەم، ئەگەر ئەم بۆچوونەی پێکهێنانی لیژنە لەسەر داهاتی ساڵی 2011 دا دەکرێ، بە ڕەئی خۆم ڕێزی لێ بگیرێ، قسەکەیەکی لەسەر بکرێ، بەڵام ئەگەر لەسەر ساڵی 2012یە من پێموایە ئەگەر ئەو لیژنەیە پێکیش بێ لە قازانجی حکومەتدایە، بۆ؟ لەبەر ئەوەی ئێمە بگەینە هەر نەتیجەیەك بە حکومەت دەڵێین ئەو داهاتەی تۆ نزیك نیە لەوە، لە نەتیجەدا حکومەت ئەو قسەی کاك فرست گوتی دەڵێ ئەوە تەخمینە، کێ دەڵێ ئەو داهاتی گومرگەی کە تۆ چووی لێکۆڵینەوەت لێی کردووە، بۆ نموونە لە سنووردا، لە ماوەی شەش مانگ دا هیچی تر ئەو داهاتە کورت ناکات، کەم ناکات، واتا حکومەت ناکەوێتە ژێر مەسئولیەت و لێپرسینەوە ئەگەر ئێمە لەسەر ئەم تەخمینەی ئێستامان کرد، بەڵام ئەوەی بە دەست هاتووەو حەقیقی یە لە رابردوو، ئەوە قسەیەکی ترە، دەکرێ گوێی لێ بگیرێ لە ڕووی مەنتیقییەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی بیلال، فەرموو.

بەڕێز أحمد سلیمان (بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە موتەبەع ئەوەیە کاتێك چەند ئەندام پەرلەمانێك پێشنیارێك دەکەن، با پێشنیارەکە دەنگ نەهێنێ، پێشنیارەکە جەنابتان بیخەنە دەنگدانەوە، با دەنگ نەهێنێ، ڕەفز بکرێ، ئەوە خۆ مەعنای ئەوە نیە ئیلا کە پێشنیار کرا، پێشنیارەکە دەبێ قبوڵ بکرێ، لەلایەك، لەلایەکی تر ئەم لیژنەیە دەکرێ ئێمە ساڵی ڕابردووش ئێمە ئەو داهاتانە باس دەکەین بەشێکیان پەیوەندییان بە ساڵی 2011 هەیە، دەکرێ ئەم لیژنەیە تەدقیق لە داهاتەکانی ساڵی 2011ش بکات، چونکە ئێمە بەڕاستی گومانمان لە ساڵی 2011ش هەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەو باسە لە لیژنەی هاوبەشی یاسایی و داراییش کرا، تەنانەت پێشنیاری ئەوە کرا لیژنە هاوبەشەکە لە لیژنەی دارایی، یاسایی، نەزاهە پێك بهێنرێ، زۆربەی برا و خوشکانیش هاودەنگ بوون لەگەڵی، من کێشەم کاتەکە نیە ئێستا بێ یان کاتێکی تر، تەنانەت لەسەر ناوەکەی تۆزێ مشت و مڕمان بوو، ئایا ناوی لێکۆڵینەوە بێ؟ یان بەدواداچوون؟ بە پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، پەرلەمان بۆی هەیە لیژنەی بەدواداچوون بۆ هەر بابەتێك کە بیەوێ پێك بهێنێ، چ ئیشکالێك هەیە لەسەر ئەم بابەتە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە قسە لەسەر تەخمین دەکەین، ئەو تەخمینە لەسەر ئەساسی حیسابی ساڵی ڕابردووە، ئەوە خاڵێکە کە هەر لیژنەیەك بێت دەتوانێ بەدواداچوونی بۆ بکات، لەسەر ئەو ئەساسە ئەو تەخمینە هەڵسەنگێنێ کە چەند لە ڕاستییەوە نزیکە؟ خاڵێکی تر بە پێی پەیڕەو پێشنیار کراوە، قانونی یە، بۆ هیچ پەرلەمانتارێك نیە پێشنیاری پەرلەمانتارانی تر ڕەت بکاتەوە، بۆیە حەقە بخرێتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد شارەزووری، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە هەموومان بە دەنگدان دوو ڕۆژ لەمەو پێش ئیختیاری هەردوو لیژنەی دارایی و یاساییمان کرد بۆ ئەوەی دەرجی هەموو قسەکان، ڕا و پێشنیاری ئەندامانی پەرلەمان بێنێتەوە، ئەم لێژنە بەڕێزە کە هێناویانەتە بەردەم پەرلەمان، دوو ڕایان هێناوەتەوە، یەعنی وازحە لەوە ڕای سێیەمی تیا نیە، یەعنی بۆیە ئەگەر من ڕێزم هەیە بۆ ڕەئی ئەندام پەرلەمان کە ڕاستە لە ناو پەرلەمان دا ڕەئیەکی وا بێ و خراوەتە دەنگدان، بەڵام ئێستا ئەوە لە قسە کردنە لەسەر موقتەرەحێك کە ئەو لیژنانە دوو ڕۆژە هێنایەتەوە، بۆ دوو ڕایان هێناوەتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان ئێمە دەتوانین لیژنە دروست بکەین، لەو کاتەی کە دەمانەوێ، ئەوە ئێمە ئێستا موناقەشەی یاسای بودجە دەکەین، دوای ئەوە یەعنی لە ناو یاسای بودجەدا تۆ چۆن شتێك تەسبیت دەکەی کە کاری خودی خۆمانی پەرلەمانەکەیە؟ من دەڵێم ئەگەر هاتو ئێمە بمانەوێ تەحقیق لەو واریداتانە بکەین، دەبێ لە جەلسەیەکی پەرلەمان دا، بە نەصێکی ڕەسمی، بە ئیمزا کردنی ئەندامانی پەرلەمان، داواکار بین لە سەرۆکایەتی پەرلەمان کە لیژنەیەك پێك بێت بۆ بەدواداچوون بۆ واریدات، بەڵام ئێستا ئێمە یاساکەمان یاسای بودجەیە، عیلاقەی بەسەر حکومەتەوەیە، کێ جێبەجێکاری ئەم یاسایەیە؟ حکومەت؟ خۆ ئێمە نین، پەرلەمان نیە، پەرلەمان تەشریعی دەکات، حکومەت جێبەجێی دەکات، ئەوەی ئەو بەڕێزانە باسی دەکەن لە صوڵبی کاری پەرلەمان خۆیەتی، لە صوڵبی کاری پەرلەمانە، مەفروزە ئێمە لە جەلسەیەکی تایبەت دا ئەم کارە بکەین، نەك ئێستا.........

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەر لەم پەرلەمانە چەندین جار لیژنە موختەصەکانمان ڕاسپاردووە کە پوختەی گەڵاڵەی ڕەئی پەرلەمانتاران، یان وەکو ئەو یاسایانەی دەخرێتە بەردەستیان بێنێتەوە ناو پەرلەمان، لە نەتیجەش هەر موناقەشەی لەسەر دەکرێ، هەندێ جار ئارائی تر دێتە ئاراوە، بەڕێزان ئێمە ئەگەر وەکو ئێستا ئەوە بڵێین لە ڕەئیەکان دا هاتووە، کەواتە سابیقەیەکمان دروست کردووە هەر لە ئێستاوە، تەنها ئەو خاڵانەی کە هاتووە بیخە دەنگدانەوە، کەواتە موناقەشەی بۆ چیە؟ ئەگەر هەروەکو ڕەئیەکی زیاتر نەبێت، عەفوم بکەی جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە ئەگەرە وەکو لە ناو یاساکەشدا دانەنرێ با وەکو ئێستا بکرێ بە ڕەئیەکی پەرلەمانی، بڕیارێکی پەرلەمانی، کە لێژنەکە دابمەزرێ لە داهاتوودا، بۆیە زۆر زەرورە و پێویست دەکات بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دوو ڕەئی هەیە، ڕەئیەکیان دەڵێ با لیژنەیەك پێك بێت، ڕەئی دووەم دەڵێ ئێستا وەختی ئەوە نیە، وەختی موناقەشەی بودجەیە، ئەگەر ئەو ڕەئیەش هەبێ لەلای لیژنەیەکی تری پەرلەمان بکرێ، دەیخەینە دەنگەوە، فەرموو کاك سالار.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لە ڕاستی دا ئەو ڕەئیەی کە بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمان لەسەر لیژنە پێکهێنان دەریان بڕیوە، دەبێ ڕێزی لێ بگیرێ، بەڵام ئێمە لەناو ماددەی یەکەمی یاسای بودجەداین، دوو ڕەئی هاتووە، هەردوو لیژنەی مەعنی ئیشی خۆیان کردووە، ئەوەی پەیوەندی بە لیژنە پێکهێنانەوە هەیە رەئی سێیەم نیە، بابێکی ترە، پەیوەندی بە لیژنە پێکهێنانەوە هەیە، بۆ ڕوونکردنەوەی کۆمەڵێك گومان لەسەر داهات، لەوانەیە لەسەر خەرجی، دەکرێ ئەوە لە دەرەوەی ئەم ماددە، لە کۆتایی ماددەکان دا دەبێ، لە تەوصیاتەکان دا دەبێ، لە بابەتێکی تر دەبێ ڕێزی لێ بگیرێت، بەڵام من تەصەورم وایە پێکهێنانی لیژنە لەناو ئەم ماددەیە لە جێگەی خۆیدا نیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئەگەر لیژنە پێك بێ لە زیمنی ئەو ماددەیە پێك نایێ، دەبێ لە کۆتایی تەواوکردنی ئەم یاسایە ئینجا ئەوە بکرێ، چونکە ئەوە نابێتە بەشێك لە ماددەکە، نابێتە بەشێك لە یاساکە ئەوە بەڕاستی، دەکەوێتە دەرەوەی ئەوە، ئەگەر پێیان خۆشە ئەو خوشك و برایانەی ئەوەیان تەرح کرد، کە یاساکەمان تەواو کرد، دوایی ئەوە تەرح بکەنەوە سەر لە نوێ، ئێمە دەیخەینە دەنگەوە دوایی، بەڵام با یاساکە تەواو بکەین، من هەر لە ئێستاوە پێتان دەڵێم کە یاساکەمان تەواو کرد ئەو پێشنیارەی ئێوە دەخەینە دەنگەوە، هەردوو ڕەئی دەخەینە دەنگەوە، یەکێ دەڵێ لیژنەیەك پێك بێ، ئەوی تریش دەڵێ ئێستا وەختی ئەوە نیە، هەر کامیان دەنگی هێنا، ئیقرار لەسەر ئەوە دەکەین، کاکە وەڵڵا بەو حیسابە بێ تەواو نابێ برای من، ئاخیر کەس کاك کاردۆ سەرۆکی فراکسیۆنی گۆڕان، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پێشنیارە دەخەینە دەنگدانەوە، چونکە پەیوەندی بەم ماددەیەوە هەیە، شەرت نیە لە ماددەکە تەسبیت بکرێ، با مولزەم بێ یاساکە بە مولحەقێك، ئاخر ئێستا بۆ دروست کردنی لیژنەکە بیخەینە دەنگدان، کە قبوڵ کرا ئەو کاتە....

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لیژنەی هاوبەش پێشنیارێکیان هەیە، با بفەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا هەروەکو لە ڕووی یاساییەوە تەحقیق لە شتێك دەکرێت کە فیعلەن ڕوویدابێ، ئەو داهاتانە موخەمەنە، بەڵام ئەگەر هەر بۆ دوای ئەوە ئەوەندەی بە پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، ڕێ لە هیچ ئەندام پەرلەمانێك نەگیراوە بەدواچوون بکات بۆ هەر شتێك، دەتوانێ بەدواچوون بکات، ئەوە حاڵەتێك،

حاڵەتێکی تریش ئەگەر بمانەوێ لە حەقیقەتی ئەو مەوزووعە بزانین، دەبێ حیساباتی خیتامیمان لەبەر دەست دا بێ، (على الأقل) گەیشتبینە 2012/12/31 تاکو حەقیقەتی مەوزووعەکە ڕوون بێ لەبەر چاومان، ئەگینا ئێمە بچین تەحقیق لەسەر شتێ بکەین کە نەتوانین تەحقیقی لەسەر بکەین، بەردەوام بێت، ناگەینە نەتیجە، سوپاس.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا دیارە لە ئەنجامی گفتوگۆکردن دا ئێمە لە لیژنەی هاوبەش کە کۆبوونەوەمان کرد، ئیتیفاقمان کرد لەسەر ئەوەی کە دیوانی ڕەقابەی دارایی لە هەرێمی کوردستان بەو ئیشە هەڵبستێت، مادەکمان صیاغە کردەوە، لە ڕاپۆرتەکمان وا دیارە پێشنیار کرا کە دیوانی ڕەقابەی دارایی لە ماوەی سێ مانگ دا سەرۆکەکەی دابمەزرێ، بەدواداچوونی ئەو بابەتە بکات، هەر بابەتێکی تر، جگە لەوەش یاسای بودجە لە پەیڕەوی ناوخۆ و لە یاسای پەرلەمان بە شێوەیەکی تایبەتی موعامەلەی لەگەڵ کراوە، لە ماددەکانی 76 تا ماددە 79، واتا هیچ مەعقول و قانونی نیە بڵێین ئێمە ئێستا لیژنەیەکی تەحقیقی دابمەزرێنین بۆ ئەو بابەتە، چونکە تەحقیق کەی دەکرێ؟ کەی دادەمەزرێ لێژنەی تەحقیقی؟ ئەو کاتەی ئەگەر جەریمەك ڕوویداوە، ئایا ئێستا هیچ جەریمەیەك ڕوویداوە؟ بابەتێکی وابێت بڵێین ئیتیهامی کەس بکەین، یان حکومەت فەرموو حالە موخەمەنە، بودجە تەخمینە، لە حیساباتی خیتامی دیار دەکرێ، کەی حیساباتی خیتامی پێشکەش کرا، ئەو لیژنەیە یان هەر لیژنەیەکی تر کە دەتوانی بەدواداچوونی بابەتەکان بکاتەوە، دیاری بکات کە ئایا خەلەل هەیە لە بودجە؟ داهات و خەرجییات چۆن صەرف کراوە؟ یان صەرف نەکراوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە سەرۆکایەتی قەرارمان دا، ئەوەمان پێ باشە، هەردوو ڕەئیەکە دەخەینە دەنگەوە، یەکێکیان دەڵێ لیژنەیەك پێك بێ لە پەرلەمان بۆ بەدواداچوونی داهات و خەرجییەکان، یەکێکی تریش دەڵێ ئەوە کاری ڕەقابەی مالیە، با ڕەقابەی مالی بیکات، بۆ ماوەی نیو سەعات دانیشتنەکەمان تەئجیل دەکەین، سەعات حەوت و نیو دێینەوە.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆیەکان، لیژنەی هاوبەش فەرموون بۆ شوێنی خۆتان، بەڕێزان پێشتر باس لەوە کرا کە لیژنەیەك پێك بێت، هەندێك لە پەرلەمانتارەکان داوایان کرد کە لیژنەیەك پێك بێت بۆ بەدواداچوون و لێکۆڵینەوە لە چۆنیەتی داهات و خەرج، دیارە سەرجەم پەرلەمانتارەکان ئەوەیان پێ باشە، کە هەمیشە لیژنەکان، لیژنەی موختەس، لیژنەی دارایی و نەزاهە بەدواداچوون بکەن بۆ داهاتی هەرێمی کوردستان و خەرجیەکانی، کەواتە هیچ خیلافێك نییە بۆ بەدواداچوون و تەدقیق کردن لە داهات و خەرجیات، بەڵام دوو رەئی هەیە، یەکیان دەڵێت: لیژنەیەکی تازە پێك بێت، یەکێکیشیان دەڵێت: نەخێر، ئەوە ئەرکی هەیئەتی چاودێری و دەستەی چاودێری و پەرلەمانی کوردستانە، حەق نییە ئێمە موصادەرەی مافەکان و سەلاحیاتەکانی دیوانی چاودێری پەرلەمانی کوردستان بکەین، بۆ ئەوەی کارەکانی خۆی بکات، چونکە ئەگەر لیژنەیەك پێك بێت، کەواتە ناوەڕۆکی کارەکانی دیوانی چاودێری دارایی پەرلەمان بەتاڵ دەبێتەوە، دیارە هەردوولا ئەم پەرلەمانتارە بەڕێزانە حەقی خۆیانە رەئیان هەبێت، بیروبۆچوونیان هەبێت لەو بارەیەوە، هەردوولاش لە قازانجی میللەتەکەمان و لە قازانجی ئەوەیە سەرچاوەکان بزانرێت و، چۆنیەتی سەرف کردنەکە بزانرێت، ئێمە بۆ ئەو مەسەلەیە هەردوو رەئیەکە دەخەینە دەنگدانەوە، بەڵام ئەوە دەکەوێتە ئەحکامی خیتامی، چونکە نابێتە بەشێك لە ماددەیەکیش لەم بابەتانە، ئێستا یەکەم ئەو رەئیە دەخەینە دەنگدانەوە کە دەڵێن دیوانی چاودێری دارایی کاری خۆیەتی بەدواداچوون بکات بۆ هەموو

داهات و خەرجیەکانی کوردستان، بەتایبەتی کە ئێوەی بەڕێز لە ماوەی ئەو دوو ڕۆژەی ڕابردوودا ئیقراری ئەوەتان کردووە، کە دیوانی چاودێری دارایی تەفعیل بکرێت و، لە ماوەیەکی کورت کارەکانیان ئەنجام بدرێت و تەفعیل بکرێت، فەرموو کاك عەدنان.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا لە حیکمەتی خستنە دەنگی ئەم نوقتەیە تێناگەم، چونکە دیوانی چاودێری دارایی یاسای هەیە، ئەوەی کە باست کرد بەشێکە لەیاسای دیوانەکە، یەعنی کێیەك هەبێت لەم کوردستانە دژ بەوە بێت کە دیوانی چاودێری بە ئەرکی خۆی لە چاودێری کردن و تەدقیق کردندا نەبێت؟ قسەمان لەسەر ئەوە کردووە کە ئایا لیژنەیەکی پەرلەمانی لەم ساتە وەختە، کە قسە لەسەر بودجە دەکەین، لیژنەیەکی پەرلەمانی تەشکیل بکرێت بۆ بەدواداچوونی ئەو مەوزوعانەی کە ئەندامانی بەڕێز قسەیان لەسەر بوو، یانیش تەشکیل نەکرێت؟ یەعنی ئەمە ئەسڵی مەوزوعە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

هەردوو ڕەئیەکان پێیان باشە بەدواداچوون و موتابەعە بکرێت، تەحقیق و تەدقیق بکرێت لە هەموو واریدات و هەموو خەرجیەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، هەردوولا داواشتان کردووە کە تەفعیل بکرێت، داواتان کردووە دیوانی چاودێری دارایی تەفعیل بکرێت، زۆر موناقەشە کرا بەڕاستی، دەیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ گرفتمان نییە لەوەی کە دیوانی چاودێری هەرچەند ئێستا کارا نییە، وجودی نییە، نە هەیئەتەکەی، نە سەرۆکەکەی، ئەمە لەلایەکیان، لەلایەکی تر ئەوەیە پێشنیاری لیژنەکە دەبێت پێشتر بخرێتە دەنگدانەوە، چونکە بەقانون هەیەو هیچ کێشەمان لەسەر نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر عومەر.

بەڕێز د.عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

لەڕاسیتدا ئێمە وەکو لیژنەی هاوبەشی دارایی و قانونی ئەم چەند ڕۆژە هەردوولامان موتەفیق بووین لەسەر ئەوەی کە بەدواداچوون بکرێت بۆ داهات و خەرجی، ماددەیەکی موزافیشمان داخیل کردووە، کە

هەردوولامان و پێشنیاری هەموومان بووە، فراكسیۆنە بەشدارەكان و هەموو ئەندامانی لیژنەش، كەس تەحەفوزی لەسەر نەبووە، بۆ ئەوەی دیوانی چاودێری دارایی لە ماوەی سێ مانگدا سەرۆكەكەی دابنرێت، ئەنجومەنەكەی دابندرێت بەگوێرەی یاسا، ئێمەش تەئكیدمان كردۆتەوە كە ئەركی دیوانی چاودێری دارایی بە دواداچوون و لێكۆڵینەوە لە داهات و خەرجی و كۆی گشتی بودجە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

یەك كەسی تر قسە دەكات، ئەویش كاك گۆرانە، تەواو، چونكە دوو كەس لە برادەرانی موعارەزە قسەیان كرد، دوو كەسیش با لە كوردستانی قسە بكات، فەرموو كاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆشبەختانە هەردوو بابەت لە یەك نزیكە، كە هەردوولا موتەفیقین كەوا بەدواداچوون بكرێت، ئەو تەرحەی كە كراوە، بۆ ئەوەی لیژنەیەك پێك بێت، قسە قانونیەكە ئەوە بوو كەوا لەو ماددەیە شوێنی نییە، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەم تەرحەی بەڕێزانە هەڵبگیرێت بۆ ئەحكام خیتامی، ئەو كاتەش رێ بە ئەندامانی پەرلەمان بدرێت جارێكی تر قسە بكەنەوە، لیژنەكە چۆن بێت؟ بۆساڵی 2010 بێت؟ بۆ ساڵی 2011 بێت؟ دەستەی نەزاهەكە چۆن بێت؟ لەوێ هەم موناقەشەی لەسەر دەكەین، هەم دەنگی لەسەر دەدەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عومەر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو بابەتە، بەڕاستی دوو بابەتی جیاوازن، ئێمە هەموومان موتەفیقین كە دەستەی دیوانی چاودێری دارایی بەزووترین كات پێك بهێنرێت، راستە ئێمە موتەفیقین و لەو مەحزەرەش نووسراوە، بەڵام لە هەمان كۆبوونەوە وەكو جاری پێشووش ئاماژەم پێ كرد باسی لیژنە كراوە، من تەسنیەی ئەو پێشنیارەی كاك گۆران دەكەم، پێم باشە ئێستا جەنابتان وەكو سەرۆكایەتی بەڵێنی ئەوە بدەن لە ئەحكامی خیتامی بخرێتەوە دەنگدان، ئەوەی كە موحەدەد تەرح كراوە پێكهێنانی لیژنەیەكی هاوبەشی تایبەتمەندە لەپەرلەمان، بۆ بەدواداچوونی داهاتی حكومەتی هەرێمی كوردستان، ئەمە وا لە ئەحكام خیتامیەكە تەرح بكرێتەوە، ئێستا بەڵێنی ئەوەمان پێ بدەن موشكیلەمان نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كاردۆ ئەو تەرحەی پێشتر كردتان لەگەڵ ئەوەی مامۆستا عومەر موتەفیقن؟

بەڕێز كاردۆ محمد پیرادود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڵێ، لەگەڵ ئەو تەرحەی بەڕێزین، بەس بەو مەرجەی بڵێن ئەو لیژنەیە، ئەو ماددەیە بخرێتە ئەحکامی خیتامی و دروست بکرێت، ئەم بەڵێنە وەرگرین.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو شەرتە نییە، قەرارمان لێداوە، ئەو کاتە تەرح دەکرێتەوەو موناقەشە دەکرێتەوە، دەخرێتە دەنگدانەوە، خۆ ئێستا قەراری لێ نەدراوە لیژنەیەك دروست بکرێت، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرادود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیارێکمان هەبووە سەبارەت بە دروست کردنی لیژنەکە، کە پەیوەندی بەماددەی یەکە، کە داهاتە، ئەگەر پێشنیارێکی تر هەیە کە ئەمە لێرە شوێنی نییە، کە خۆی پەیوەندی بە ماددەکە هەیە بچێتە ئەحکامی خیتامی، زۆر پێمان ئاساییە دەنگی لەسەر بدرێت، بەنیسبەت ئێمە تەبیعیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو پێشنیارەی ئەو برادەرانە تەرحیان کرد بوو تەئجیلی دەکەین، بۆ ئەوەی هەموو یاساکە تەواو بێت و بیخەینە ئەحکامی خیتامی لەوێ دەنگی لەسەر دەدەین، هەر کام دەنگی هێنا دەیخەینە ئەحکامی خیتامیەوە، لیژنەی هاوبەش بڕۆنەوە سەر ماددەی یەکەم، هەردوو بۆچوونەکە بخوێنەوە، دەیخەینە دەنگدانەوە، فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم لە سەرەتا باس کرا کەوا دوو را لەسەر بابەتەکە هەیە، جێگیر کردنی داهات بە وردەکارییەوە، ئەگەر قسە لەسەر ئەو بابەتە بکەین واتا ماددەی یەکەم وەکو خۆی دەمێنێتەوە، تەنها ئەوە ئیزافە دەکرێت لەسەری داهاتەکانی بەلەدیە، بانك، مەتار، نەوت، کارەبا، داخلیە، کە لە لیستێکی جیاواز پێشکەشی پەرلەمان کراوە، ئەندامانی پەرلەمان ئاگایان لێیە، ئەمە رەئی یەکەم، بۆیە داوا دەکەم لە سەرۆکایەتی پەرلەمان رای یەکەم بخاتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بیخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕوونم کردەوە ماددەی یەکەم وەکو خۆی، تەنها ئەوانە ئیزافە بکرێت.

الفصل الاول

(الایرادات)

المادة الاولى:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2012 لاقليم كوردستان – العراق بمبلغ (13,200,950) ثلاثة عشر ألف ومائتي مليار وتسعمائة وخمسون مليون دينار وحسب ما هو مبين في الجدول الاتي:

1- حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2012 وبضمنها البترودولار، (12,604,950) اثنا عشر ألف وستمائة واربعة مليار وتسعمائة وخمسون مليون دينار.

2- الايرادات العامة المخمنة وبضمنها ايرادات المنافذ الحدودية لسنة 2012، (476) اربعمائة وستة وسبعون مليار دينار.

3- عن المنتوج والمستهلك محلياً (النفط والغاز) (البترودولار)، (120) مائة وعشرون مليار دينار.

فەقەرەیەك زیاد دەكرێت، ئەگەر رەئی یەكەم پەسند كرا.

ايرادات البلدية (67) سبعة وستين مليار دينار.

البنوك (56) ستة وخمسين مليار دينار.

النفط (1075) ألف وخمسة وسبعين مليار دينار.

الكهرباء (182) مائة واثنان وثمانين مليار دينار.

الداخلية (128) مائة وثمانية وعشرين مليار دينار.

الصحة (10) عشرة مليار دينار.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو دكتۆرە بە كوردی بخوێنەوە.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە رەئی دووەمە دەیخوێنمەوە، تا بدرێتە دەنگدان، ئەو رەئیەی كە داوای كردووە هەموو وردەكارییەكانی داهات لەناو یاساكە باس بكرێت، ئەو رەئیەیە، سەرەتا دەیخوێنینەوە بۆ دەنگدان.

بەشی یەكەم

داهاتەكان

ماددەی یەكەم:

داهاتەكانی بودجەی ساڵی دارایی 2012ی هەرێمی كوردستان – عێراق بە بڕی (13,200,950) سێزدە تریلیۆن و دوو سەد ملیارو نۆ سەدو پەنجا ملیۆن دینار دەخەملێنرێت و بەپێی ئەوەی لەم خشتەیەی خوارەوەدا روون كراوەتەوە:

1- بەشی هەرێم بەپێی یاسای بودجەی گشتی ئیتیحادی كۆماری عێراق بۆ ساڵی دارایی 2012، كە پترۆدۆلاریشی لەگەڵدایە (12,604,950) دوازدە تریلیۆن و شەش سەدو چوار ملیارو نۆ سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

2- داهاتی گشتی خەملێنراو کە داهاتی ساڵی 2012ی دەروازە سنووریەکانیشی لەگەڵدایە (476) چوار سەدو حەفتاو شەش ملیار دینار.

3- ئەوەی لە دەرهێنان و بەکارهێنانی ناوخۆ (نەوت و گاز) و (پترۆدۆلار)ەوە دێ (120) سەدو بیست ملیار دینارە.

داهاتەکانی شارەوانی (67) ملیار.

بانك (56) ملیار دینار.

فڕۆکەخانە (37) ملیار دینار.

نەوت (1،75) ملیارێك و حەفتاو پێنج.

کارەبا (182) سەدو هەشتاو دوو ملیار دینار.

ناوخۆ (128) سەدو بیست و هەشت ملیار دینار.

تەندروستی (10) دە ملیار دینار.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئێستا خوێندرایەوە رەئی یەکەمە، ئەوەی ئیزافە کرا لە ماددەی یەکەم کە گوتیان وردەکارییەکان زیاد بکرێت لەسەر ماددەکە ئەوە رەئی یەکەمە، دووبارەی دەکەمەوە، ئەو ماددەیەی کە پێشنیار کراوە وردەکارییەکان ئیزافە بکرێتە سەر ماددەی یەکەم ئەوە رەئی یەکەمی راپۆرتی هاوبەشی لیژنەی دارایی و یاساییە. رەئی دووەم وەکو خۆیەتی، داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم رەئی یەکەم بخاتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عەونی وازیح نییە، پەرلەمانتارە بەڕێزەکان لەلایان وازیح نییە، جارێك رەئی یەکەم، جارێك رەئی دووەم، تکایە بۆیان شەرح بکەنەوە، رەئی یەکەم و رەئی دووەم، بۆ ئەوەی لەبەر چاویان وازیح بێت، چونکە ئەوە دەنگدانە، فەرموو دکتۆرە رۆژان.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ئەو لیژنەیەی کە راپۆرتێکی هاوبەشی ئامادە کرد بوو دوو رەئی هەیە، رەئی یەکەم ئەوەیە کە داهاتەکان بە هەموو وردەکارییەکان بێتە ناو ماددەی یەکەمی یاساکە، ئەو رەئیەی کە ئێستا خوێندمانەوە بەو داهاتەی کەوا حکومەت، وەزارەتی دارایی وەکو هاوپێچ فۆڕمێکی پێشکەش کردووە، کە وردەکارییەکانی داهاتەکەی تێدا هەبوو، ئەو رەئیە پێشنیاری ئەوە دەکات کە هەموو وردەکاریی داهات لەناو ماددەی یەکەمی یاساکە تایبەتە بە داهات باس بکرێت.

رەئی دووەم ئەوەیە ماددەی یەك وەك لە پرۆژە یاسای بودجەدا هاتووە، وەکو خۆی بێت، ئەوە رەئی دووەمە، رەئی یەکەم وردەکاری داهاتە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا رەئی یەکەم کە دەیەوێت هەموو وردەکارییەکانی ئیرادات بە تەفاسیل بخرێتە ناو ماددەکە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (33) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، فەرموو رەئی دووەم بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الاول

(الايرادات)

المادة الاولى:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2012 لاقليم كوردستان – العراق بمبلغ (13,200,950) ثلاثة عشر ألف ومائتي مليار وتسعمائة وخمسون مليون دينار وحسب ما هو مبين في الجدول الاتي:

1- حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2012 وبضمنها البترودولار.........

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عەونی بزانین نوقتەی نیزامی چیە؟ فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت ئەوەت خستە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نییە، بەڵام تۆ دژەکەت نەخستە دەنگدانەوە، هەتا بزانین کێ لەگەڵدا نییە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە دوو رەئیە، رەئیەکیان بەنەوعێکە، رەئیەکەی تر بە نەوعێکی ترە، رەئی یەکەممان خستە دەنگدانەوە، ئێستا رەئی دووەم دەخەینە دەنگدانەوە، فەرموو رەئی دووەم بخوێنەوە کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الاول

(الايرادات)

المادة الاولى: تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2012 لاقليم كوردستان – العراق بمبلغ (13,200,950) ثلاثة عشر ألف ومائتي مليار وتسعمائة وخمسون مليون دينار وحسب ما هو مبين في الجدول الاتي:

1- حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2012 وبضمنها البترودولار، (12,604,950) اثنا عشر ألف وستمائة واربعة مليار وتسعمائة وخمسون مليون دينار.

2- الايرادات العامة المخمنة وبضمنها جزء من ايرادات المنافذ الحدودية لسنة 2012، (476) اربعمائة وستة وسبعون مليار دينار.

3- عن المنتوج والمستهلك محلياً (النفط والغاز) (البترودولار)، (120) مائة وعشرون مليار دينار.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، داوا دەكەم رەئی دووەم بخرێتە دەنگدانەوە، وەكو خۆی دەمێنێتەوە، كە ئێستا چۆن خوێندرایەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆرە رۆژان نییە بە كوردییەكەی؟

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی یەكەم

داهاتەكان

ماددەی یەكەم:

داهاتەكانی بودجەی ساڵی دارایی 2012ی هەرێمی كوردستان – عێراق بە بڕی (13,200,950) سێزدە تریلیۆن و دوو سەد ملیارو نۆ سەدو پەنجا ملیۆن دینار دەخەملێنرێت و بەپێی ئەوەی لەم خشتەیەی خوارەوەدا روون كراوەتەوە:

1- بەشی هەرێم بەپێی یاسای بودجەی گشتی ئیتیحادی كۆماری عێراق بۆ ساڵی دارایی 2012، كە پترۆدۆلاریشی لەگەڵدایە (12,604,950) دوازدە تریلیۆن و شەش سەدو چوار ملیارو نۆ سەدو پەنجا ملیۆن دینار.

2- داهاتی گشتی خەملێنراو كە داهاتی ساڵی 2012ی بەشێك لە داهاتی دەروازە سنووریەكانیشی لەگەڵدایە، (476) چوار سەدو حەفتاو شەش ملیار دینار.

3- ئەوەی لە دەرهێنان و بەكارهێنانی ناوخۆ (نەوت و گاز) و (پترۆدۆلار)ەوە دێ (120) سەدو بیست ملیار دینارە.

ئەوە ئەسڵی یاساكەیە وەكو خۆی كە لە پرۆژەكە هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ڕەئی دووەم کە ئەسڵی یاساکەیە دەڵێ وەکو خۆی چۆن لە پرۆژەکەدا هاتووە وا بمێنێتەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (62) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (26) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو کاک کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرادود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەریتی ناو پەرلەمان بۆ دەنگدان دژەکەش دراوە، ئەوە یەکەم جارە ئێمە دەڵێین کێ لەگەڵ نییە نایخەینە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک کاردۆ دوو ڕەئیە، کە دوو ڕەئی موخالیف بوون، دەنگتاندا بە یەکێك، کەواتە دەنگ نادەیت بە ڕەئی دووەم، خۆی دوو ڕەئیە، یەك مەسەلە نییە، دوو ڕەئیە، لەبەر ئەوەی دوو ڕەئیە، فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زۆر جار عورف موتەبەع بینیومانە لە حاڵەتێکی وادا کەخیلاف لەسەر پەیڕەو کردنی نەریتێك، یان پەیڕەوی ناوخۆ دەبێت، کاك فرسەت وەکو مەرجع دەگەڕێینەوە بۆی دەڵێین کاك فرسەت لەمەدا قسەی هەیە، من یەکەم داوا دەکەم کە کاك فرسەت لەمەدا قسە بکات.

دووەم/ ئێمە بە پرۆتۆکۆڵەکاندا بگەڕێینەوە، ئەو ڕەئیانەی کە سێ ڕەئی جیاوازیشی لەگەڵدا بووە، هەمووی جەنابت گوتووتە کێ لەگەڵە، کێ لەگەڵ نییە؟ بۆ ئەم جارە وایە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە تازەترین یاسا کە دەرمانکرد یاسای لێبووردنی گشتی بوو، لە هەندێك مادده سێ ڕەئی هەبوو، بۆیە شەش جار خرایە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە، کێ لەگەڵدا نییە؟ بۆچی ئەو مەوزوعانە گۆڕا؟ منیش داوا دەکەم کاك فرسەت روون کردنەوە بدات لەسەر ئەمە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك حاجی بلال.

بەڕێز احمد سلیمان عبداللە(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەوە شتێکی تازە بوو، دەکرێت لەمەودوا هەروا ئیشی لەسەر بکەین، بەڵام لەمڕۆوە، چونکە تا ئەمڕۆ وا نەبوو، ئەوە یەکەم جارە تەنها یەك رەئی بخرێتە دەنگدانەوە، هەر جارێك دەنگدان کرا بێت تەئیدو دژ دەنگی داوە، لەبەر ئەوە ئەوە یەکەم جارە، داوا دەکەم لەمەودوا هەر رۆژێك بە نەوعێك نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ ئەوەی ئەو برادەرانە، خوشك و برایانە گلەییان نەمێنێت، رەئی یەکەم ئەوەی کە دەڵێت هەموو وردەکارییەکانی تێدا بێت، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (49) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، ئێستا گلەییتان ما؟

رەئی دووەم کە دەڵێت وەکو خۆی چۆن لە پرۆژە یاساکەدا هاتووە وا بمێنێتەوە، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (26) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ رەئی دووەم تەسبیت بوو، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

(النفقات والعجز)

المادة الثانية:

اولاً: يرصد لنفقات السنة المالية 2012 مبلغ قدره (15,245,797) خمسة عشر ألف ومائتان وخمسة واربعون مليار وسبعمائة وسبعة وتسعون مليون دينار ويوزع وفق الجداول المرفقة:

1- مبلغ قدره (10,745,797) عشرة الآف وسبعمائة وخمسة واربعون مليار وسبعمائة وسبعة وتسعون مليون دينار للنفقات التشغيلية ويوزع كالآتي:

أ- مبلغ قدره (10,624,518) عشرة الآف وستمائة واربعة وعشرون مليار وخمسمائة وثمانية عشر مليون دينار للنفقات التشغيلية لحكومة اقليم كوردستان.

ب- مبلغ قدره (68,280) ثمانية وستون مليار ومائتان وثمانون مليون دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

ج- مبلغ قدره (52,999) اثنان وخمسون مليار وتسعمائة وتسعة وتسعون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء.

2- مبلغ قدره (4500) اربعة الآف وخمسمائة مليار دينار للنفقات الاستثمارية ويوزع كالآتي:

أ- مبلغ قدره (3,678,437) ثلاثة ألف وستمائة وثمانية وسبعون مليار واربعمائة وسبعة وثلاثون مليون دينار لنفقات المشاريع الاستثمارية.

ب- مبلغ قدره (821,563) ثمانمائة وواحد وعشرون مليار وخمسمائة وثلاثة وستون مليون دينار لاعمار وتنمية مشاريع الاقليم والمحافظات، وعلى المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادق عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها على ان تراعى المناطق الاكثر تضرراً داخل المحافظة وعدد سكانها ومن ضمنها مبلغ (42,400) اثنان واربعون مليار واربعمائة مليون دينار (بترودولار).

ثانياً: العجز المخطط يقدر بـ(2,044,847) الفان واربعة واربعون مليار وثمانمائة وسبعة واربعون مليون دينار، ويغطى هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركة من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقي الاتحادي حسب قوانين الموازنة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2012).

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیەكەش تكایە.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی دووەم

خەرجیەكان و كورتهێنان

ماددەی دووەم:

یەكەم: بۆ خەرجیەكانیساڵی دارایی 2012 گوژمەیەك كە بڕەكەی (15,245,797) پازدە هەزارو دوو سەدو چل و پێنج ملیارو حەوت سەدو نەوەدو حەوت ملیۆن دینار دادەنرێت و بەپێی ئەم خشتە هاوپێچە دابەش دەكرێت:

1- گوژمەیەك بە بڕی (10,745,797) دە هەزارو حەوت سەدو چل و پێنج ملیارو حەوت سەدو نەوەدو حەوت ملیۆن دینار بۆ خەرجیەكانی بە كاربردن و بەم شێوەیەی خوارەوە دابەش دەكرێت:

أ- گوژمەیەك بە بڕی (10,624,518) دە تریلیۆن و شەش سەدو بیست و چوار ملیارو پێنج سەدو هەژدە ملیۆن دینار بۆ خەرجیەكانی بەكاربردن بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان.

ب- گوژمەیەك بە بڕی (68,280) شەست و هەشت ملیارو دووسەدو هەشتا ملیۆن دینار بۆ خەرجیەكانی پەرلەمانی كوردستان.

ج- گوژمەیەك بە بڕی (52,999) پەنجاو دوو ملیارو نۆسەدو نەوەدو نۆ ملیۆن دینار بۆ خەرجیەكانی ئەنجومەنی دادوەری.

2- گوژمەیەك بە بڕی (4,500,000) چوار تریلیۆن و پێنج سەد ملیار دینار بۆ خەرجیەکانی وەبەرهێنان و بەم جۆرە دابەش دەکرێت:

أ- گوژمەیەك بە بڕی (3,678,437) سێ تریلیۆن و شەش سەدو حەفتاو هەشت ملیارو چوار سەدو سی و حەوت ملیۆن دینار بۆ خەرجیەکانی پرۆژەکانی وەبەرهێنان.

ب- گوژمەیەك بە بڕی (821,563) هەشت سەدو بیست و یەك ملیارو پێنج سەدو شەست و سێ ملیۆن دینار بۆ ئاوەدانکردنەوەو گەشە پێدانی پرۆژەکانی هەرێم و پارێزگاکان و، دەبێ پارێزگار بەرنامەی ئاوەدانکردنەوەی پارێزگاکەی و قەزاو ناحیەکانی، کە لەلایەن ئەنجومەنی پارێزگاوە پەسند کراوە پێشکەش بە وەزارەتی پلاندانان بکات، بۆ ئەوەی لێکۆڵینەوە لەبارەیەوە بکرێ و پەسند بکرێ و، دەبێ رەچاوی ئەو ناوچانە بکرێن کە زیاتر زەرەرمەند بوون لەناو پارێزگاکەداو، هەروەها ژمارەی دانیشتوانیش لەناو ئەمەشدا بڕی (42,400) چل و دوو ملیارو چوار سەد ملیۆن دینار پترۆدۆلار هەیە.

دووەم: کورتهێنانی نەخشە بۆ کێشراو کە بەبڕی (2,044,847) دوو تریلیۆن و چل و چوار ملیارو هەشت سەدو چل و حەوت ملیۆن دینار دەخەملێنرێت و ئەم کورتهێنانە بەو گوژمەیە دادەپۆشرێ کە بۆ وەزارەتی پێشمەرگە دیاریکراوە لە بودجەی بە کاربردنی ئیتیحادی بۆ پاسەوانانی هەرێم لەناو تەرخان کراوی وەزارەتی بەرگری عێراقی ئیتیحادیدا، بەگوێرەی بودجەی ئیتیحادی بۆساڵەکانی دارایی (2007 تا 2012).

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی پشتگیری لە ماددەکە دەکەین، بەس تێبینیەکمان هەیە لەسەر بڕگەی یەکەم/ج، کە باس لە خەرجیەکانی ئەنجومەنی دادوەری دەکات، ئێمە پێشنیار دەکەین رستەیەك بۆ کۆتایی ئەو رستەیە زیاد بکرێت، لەبەر ئەوەی ئەنجومەنی دادوەری دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە، پێویستە سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری دەسەڵاتی خەرج کردنی راستەوخۆی هەبێت لەچوارچێوەی ئەو بودجەیەی کە بۆی تەرخان کراوە، بۆیە پێشنیار دەکەین رستەیەك بۆ کۆتایی بڕگەی (ج) زیاد بکرێت بەم شێوەیە (خەرج کردنی بەڕێگای پارە پێدان تەمویلەوە دەبێت، دەسەڵاتی خەرج کردن راستەخۆ بە سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری دەدرێت لە چوارچێوەی ئیعتیمادات کە بۆ ئەنجومەنی دادوەری تەرخان کراوە)، واتا ئەو تەخصیصاتەی کە بۆی تەرخان کراوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو کوێستان خان تێبینیەکەت چیە؟

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لیژنەی هاوبەش گەیشتوونەتە ئەو رایەی كە هەندێك بڕین بكرێت، چ لە بودجەی عام، چ لە سەرۆكایەتی هەرێم، چ لە پەرلەمان، ئەم رەقەمانە هەمووی دەگۆڕێت، بۆیە پێویستە لە پێشدا ئەو بڕینانە پێش بخەین، چونكە ئەم رەقەمانە هەمووی دەگۆڕێت، دوایی دێینە سەر ئەم ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مامۆستا عومەر فەرمو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ، بەپێی ئەو نەریتەش بوونمانە، بۆ تەئكیدی قسەكەی كوێستان خان مەفروز وایە لیژنەی هاوبەش صیاغەیەكی تریان كرد بوایە بۆ بەشێكی زۆر لە ماددەی دوو، كە هەمووی بڕینی تیایە، بۆ هەرسێ سەرۆكایەتیەكە، بۆ حكومەت، دەبوایە ئەو ماددەیە بخوێندرایەتەوە پاشان گفتوگۆ لەسەر بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك عومەر فەرمو.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو لیژنەی هاوبەش گەیشتینە ئەوەی كە هەندێك بڕین لە بەشی سەرۆكایەتیەكان و، وەزارەتەكانیش لەسەر ئەساسی چەند فەسڵێك بكرێت، بەڵام پێویستە ئێمە لە پێشدا وەكو پارساڵ یەكەم جار نەفەقات جێگیر بكەین، پاش ئەوە بە ماددەیەكی ئیزافی ئەو بڕینانەی لەسەری رێككەوتووین بەو شێوەیە دەنگدانی لەسەر دەكەین، ئێستا لەپێشدا ئەم ماددەیە تەسبیت بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك گۆران فەرمو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راستە ئێمە لە لیژنە لەسەر نیسبەیەك ئیتیفاقمان كردووە، بەڵام دەبێت ئەم نیسبەیە لە هۆڵی پەرلەمان ئەندامان قسەی لەسەر بكەن و، دواجار بخرێتە دەنگدانەوە، نیسبەكە چەندی هێنا، یەعنی بەچەند كەم كرایەوە، ئینجا دوایی دەبێت لیژنەی مەعنی راسپێرین وەكو ساڵی پار ئەرقامەكان دابەزێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك شوان فەرمو.

بەڕێز شوان عبدالكریم جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەكەی كاك عومەر دەكەم، ئێمە لە پێش هەموو شتێكدا دەبێت لەسەر ماددەكە قسە بكەین و جێگیری بكەین، دوایی وەكو پارساڵ، چونكە پاریش هەروا بوو ئیستیقتاعاتەكان لە دوای ئیقراری ئەو ماددەیە بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دكتۆر ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئەمساڵ وا پێمان باش بوو، ئەمە ماددەیەكی ئیزافیە ئیزافەی دەكەین، تەحدیدی نیسبەتەكانمان كردووە، یەعنی ڕێژەكانمان كردووە كە دەبڕێت، دوایی ئیتر ئەوە بەجێ دەهێڵین بۆ ماددەیەكی یاسایی، وەزارەتی دارایی پەیڕەوی دەكات، بەڕاستی پاش ئەوەی كە ئەو نیسبەتە دەنگ دەدەن بە بڕینی، بە ڕەئی ئێمە بۆچوونەكە وا باشترە، نەك ئێمە ئەوە بكەین، چونكە تەحدیدی نیسبەتەكەمان كردووە كە بڕینەكە چەندە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

دیارە ئەوەی كە ئیتیفاقتان لەسەر كردووە حەتمەن هەمووی دەڕوا، لێرە دەیخەینە ناو قانونەكەوە، یان جێ بەجێی دەكەین بەپێی ماددە بە ماددە، بەلاَم لەوانەیە لە ڕووی فەنیاتەوە چۆن تەعامولی لەگەڵ بكرێت؟ فەرموو دكتۆر عومەر نورەدینی.

بەڕێز د.عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە تەئكید ئێمە هەموومان موتەفیقین لەسەر ئەو ماددە موزافانەو ئەم بڕینانە، پاشان چۆنیەتی تەخصیص كردنی، بەلاَم پێویستە نەفەقات و عیجز وەكو خۆی هاتووە تەسبیت بكرێت، دوایی دەسەلاَتەكە هی بڕین و دابەزینەكە حكومەت خۆی جێ بەجێی دەكات، وەكو چۆن پارساڵ كردمان، بۆیە ئێستا پێویستە ئێمە نەفەقات و عیجز تەسبیت بكەین، دوای ئەوە ماددەی سێیەم دەبێتە ماددەیەكی زیادە، دەڵێین ئەوەندە نیسبەتەمان دابەزاند بەو شێوەیەی كە لەسەری ڕێككەوتووین، دەبێتە ماددەی سێیەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ هیچ کام لە ڕەئیەکاندا نیم، قانونیەن وایە لە بیدایەتی ماددەی دووەم کە دەڵێت (یرصد لنفقات السنة المالية 2012 مبلغ قدره (15,245,797) خمسة عشر ألف ومائتان وخمسة واربعون مليار وسبعمائة وسبعة وتسعون مليون دينار ويوزع وفق الجداول المرفقة) لەوێ یەك ئیزافەی بۆ بکرێت، ئەو موشکیلە قانونیە عیلاج دەبێت (مع الاخذ بالنظر الاعتبار الاستقطاعات الواردة في المواد) ماددەکە بەجێ دەهێڵێت و تەواو.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە هەمووومان لە سەرۆکایەتی پەرلەمان تەئیدی ڕەئیەکەی کاك برهان دەکەین، لیژنەی هاوبەش ئیزافەی بکەن، کاك برهان صیاغەی بکە، جەنابی وەزیر فەرموو قسە بکە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە داواکارین ماددەکە هەروەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا تۆفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی دەنگ لەسەر ئەو ماددەیە بدرێت، من تێبینیەکم هەیە نەفەقاتی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستانی تێدا نییە، ئایا جائیزە ئێمە دەنگ لەسەر ئەوە بدەین بەبێ نەفاقەتی سەرۆکایەتی هەرێم؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ خەصمی نەفەقاتەکە؟ بەڵێ، فەرموو کاك جەمال.

بەڕێز جەمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بێتو بودجەی ئێمە تەحدید بکەن، دوو لایەنی سەرەکییە، ئەوە ئیرادات، ئەوە نەفەقات، ئەگەر بێتو وەك کاك برهان گوتی ئێستا ئەو مولحەقە بخەینە ناوی، هێشتا پەرلەمان بڕیاری نەداوە، بۆیە پێم باشە وەك خۆی بمێنێت، دوایی دێتن ئایا نیسبە بیست بێت، بیست و پێنج دەبێت، پازدە دەبێت، چەند بێتن؟ دوایی بێین ئەو نیسبەیە تەسبیت بکەین وەك هاتیە دابەشی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە بەڕێز نوێنەری حکومەت رەئی وا بوو کە ژمارەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەلاّم لە کۆتاییدا بڕیار بۆ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانە، لێرە پار تووشی ئیشکالات بووین کە ئێمە دەستکاری ژمارەکانمان کرد، ژمارەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە، دوایی بە ماددەیەکی یاسایی ئیلزامی حکومەت دەکەین ئەو رێژانە دابەزێنێت، هیوادارم پەرلەمان نەچێتە ناو وردکارییانەوە، ئەوە ئیشێکی فەنیە، حکومەت لێی بەرپرسە، ئەو بەڕێزانەی پسپۆڕیان هەیە لە بواری حیسابات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک عومەر هەورامی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تەرحەی کە لیژنەکە پێی گەیشتووە، ئەوەی کە برهان عەرزی کرد هەر یەك نەتیجەیە، بەس یەك فەرق هەیە، ئێمە لە پێشدا دەبێت رەقەمەکان تەحدید بکەین کە بۆ خەرجیە، پاشان دەگوترێت لە خەرجیەکانی، ئەوەی کە کاك برهان دەڵێت لە سەرۆکایەتیەکان لە سەدا ئەوەندە بەوەی کە پێگەیشتووین لە لیژنەکە، ئێمە دەبێت لە پێشدا خەرجیەکان تەحدید بکەین چەندە، پاش ئەوە لە خەرجیەکان دەبڕین، وەکو ئەوەی کە لە لیژنە پێی گەیشتووین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر ئەحمەد وەرتی فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێ متمانەییەك دەبێت، مادام ئێمە لە لیژنەکان رێککەوتووین لەسەر ئەو ئیستیقتاعاتانەی کە دەکرێت، پێموایە ماددەکە وەکو خۆی بڕوات، ئێمە لە ماددەیەکی تردا ئیستیقتاعاتەکان تەسبیت دەکەین، لەبەر ئەوە رێککەوتنی لەسەر کراوە، قابیلە ئێمە تەڕاجوع بکەین لەوەی کە رێککەوتنی لەسەر کراوە، لە پرۆژە یاسای بودجەی پاریشدا بە هەمان شێوە وامان کرد، دوایی ئیستیقتاعاتەکانمان کرد لە ماددەیەکدا تەسبیتمان کردو ماددەکە وەکو خۆی رۆیشتووە، من پێموایە ماددەکە وەکو خۆی بڕوات، چونکە ئێمە ئیتیفاقمان لەسەر کردووە، کێشە نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر سەباح فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەندە تەئیدی ئەو رەئیە دەکەم، کە ئێمە لەپێشدا تەسبیتی نەفەقات بکەین، ئەوسا لە ماددەیەکی تر باسی ئیستیقتاعات بکەین، چونکە قاعیدەیەکمان دەبێت لە پێشدا نەفەقات تەسبیت ببێت، ئینجا ئیستیسنای لێ

بکەین، یان لێی جیا بکرێتەوە، بەپێی ئەو قاعیدەیەی کە دەڵێت (ثبت العرش ثم انقش)، لە پێشدا عەرشەکە تەسبیت بکە، ئینجا نەخشی لەسەر بکە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ تەئکید لەسەر ڕەئیەکەی خۆمم، نموونەیەکی سادە دەهێنمەوە، یەعنی ئاسان، ئێمە ئێستا ئەگەر بڵێین دە دینار، یەکێك لە فەقەرەکان دە دینارە، مەفروزە لە 2%ی لێ ببڕین بنووسین هەشت دینار، دواییش دێین لە ماددەکانی دواییدا دەڵێین بڕینی لە 20% لە هەشتەکە، جارێکی تر لێی دەبڕدرێتەوە، ئەمە لە ڕووی تەکنیکی و حیسابیەوە ڕاست نییە، دەبێت لە پێشەوە ئەو ڕەقەمانە تەسبیت بکرێت، دوایی ماددە بە ماددە بڕینەکان دیاری بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە کاك پێشەوا باسی کرد نەفەقاتی با بڵێین سەرۆکایەتی هەرێم دیار نییە، بەڵام ئەگەر ئێمە ئەو نەفەقاتانە ئێستا دە تریلیۆن و حەوت سەدو چل و پێنج ملیۆن دینارە، دابەش کراوەتە سەر سێ، ئەو سێیەی کۆ بکەینەوە دە تریلیۆنەکە دەردەچێت، ئەی هی سەرۆکایەتی هەرێم لە کوێیەو چەند دەکاتن؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرادود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە موناقەشەی ئەم ماددەیە بکەین و ئەم پێشنیارەی کاك برهان بە نەزەری ئیعتیبار وەرنەگرین، ئێمە دەنگی لەسەر دەدەین، یەعنی دەنگ لەسەر ماددەیەك دەدەین بە ژمارەی تەواو، بەوەی کە ڕەئی حکومەتە، ئینجا دوایی دەچینە موناقەشەی ئایا بیبڕین، یان نەیبڕین؟ لەبەر ئەوە ئێمە گەیشتینە ئەو ئیتیفاقەکە بیبڕین، ئەم پێشنیارەی کاك برهان کردی لە ماددەی خەرجیەکان بێتن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بۆ چاو روونی ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان خاڵی ئەوەی کەوا سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستانی تیا نییە، ئەو با من وەلاّم نەدەمەوە، ئەو بەڕێزانە خۆیان وەلاّم بدەنەوە، واتا نوێنەرانی حکومەت، ئاشکرایە لەکوێیە، بەلاّم لە تەفاسیلی ئیستیمارەکاندا هەیە کە دابەش کراوە، لەناو یاساکەدا نییە، ئەوەش مەسەلەیەکی فەنییە، پەیوەندی بە نوێنەری حکومەت خۆی هەیە وەلاّم بداتەوە، بەلاّم ئەگەر بەڕێز ڕێم پێ بدەیت بەنیسبەت ماددەی دوو، ئێمە ماددەیەکی ترمان هێناوە، ئەگەر ئەو مسوەدەیەی لەلاتانە لە لاپەڕە دوو ئەو تەعدیلاتانەی کە دەمانەوێت بیکەین، یان ئەو پێشنیارانەی کەوا هەیە لەسەر ماددەی دوو لە ئەسڵی ماددەکە، ئەمانەی خوارەوەن، تەنها ئەگەر بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ڕێم پێ بدات بە خوێندنەوەی، ئەو کاتە زیاتر بەرچاو روونیەك دروست دەبێت بۆ ئەندامانی بەڕێز.

بچنە سەر لاپەڕە دوو دەربارەی ئەو پێشنیارانە، ئەو مەلزەمەی کە دابەش کراوە دەربارەی ئەو پێشنیارانەی کە پێشنیاری ماددە یاساییەکانە لاپەڕە دوو ماددەی ئەخیر کە هێشتا ژمارەمان بۆ دانەناوە، چونکە بڕیاری لەسەر دانەنراوەو ریزبەندی وەرنەگرتووە بەم شێوەی خوارەوە:

مادة مضافة:

اولا: تخفيض نسبة (20٪) من الموازنة التشغيلية للرئاسات الثلاث عدا تعويضات الموظفين:

أ- رئاسة اقليم كوردستان.

ب- برلمان كوردستان.

ج- مجلس القضاء.

ثانيا: تخصص المبالغ المستقطعة من الفقرة (اولاً) من هذه المادة لوزارتي الصحة والبلديات و السياحة لتنفيذ مشاريع خدمية ودعم الرياضة حسب اختصاص كل منها ويراعى في توزيعها النسب السكانية للمحافظات.

ثالثا: تخفيض نسبة (15٪) من الموازنة التشغيلية لمجلس الوزراء عدا تعويضات الموظفين والمنافع الاجتماعية والاعانات بعد استبعاد المبالغ المخصصة لصندوق مشروع تنمية وتطوير القدرات البشرية وبلدية عينكاوة.

رابعا: تخفيض نسبة (15٪) من الموازنة التشغيلية للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة عدا تعويضات الموظفين والمنافع الاجتماعية والاعانات.

ئەمە ئەو گۆڕانکارییەیە کە پێشنیار کراوە لە ماددەی دووەمدا بکرێت، من لە ڕێگای جەنابتەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داوا دەکەم لە نوێنەری حکومەت تەوزیحێك بدات دەربارەی بودجەی سەرۆکایەتی هەرێم، وەکو گوتمان لە تەفاسیلی بودجەکەدا هاتووە، بەلاّم لە پرۆژە یاساکەدا نەهاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو مەبلەغەی کە دانراوە بۆ سەرۆکایەتی هەرێم لەناو حکومەتدایە، تەخصیصاتی پارەی حکومەت لە جەدوەلەکاندا هەیە، چونکە ئێمە وەکو پارو پێرارو هەموو ساڵێك پەرلەمان بە جیا هاتووە، قەزاش بە جیا هاتووە، ئەوەی کە جیهەتی تەنفیزین، ئەوانە دەوائیری تەنفیزین هەمووی لە سەرۆکایەتی هەرێم و مەجلیسی وزەڕاوە لەناو جەدوەلەکاندا هاتووە، لێرە لەم جەدەوەلانە بگەڕێن هەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاش ئەو تەوزیحەی کە لەلایەن بەڕێز دکتۆر ئاراس تەقدیم کرا، من پێشنیار دەکەم ئەو ئیتیفاقیەی کە کرا لەنێوان هەردوو لیژنەی یاسایی و دارایی وەکو ماددەیەك کە ئیزافە کرا ڕێژەکەی دیاری کرا ببێتە ژمارەی سێ لە ماددەکە، ئەگەر پەرلەمان موافەقەتی کرد دەنگی لەسەر بدەن، ریزبەندی ماددەکان دوایی چاك بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئاخیر کەس قسە دەکات کاك پێشەوایە فەرموو.

بەڕێز پێشەوان تۆفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم جەنابی وەزیر ئەو مەبلەغەی بۆ سەرۆکایەتی هەرێم دانراوە دیاری بکات، بکەینە بڕگەیەك وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمانیش، چونکە ئێمە نازانین بەڕاستی، کە نەزانین مەسەلە چۆن بتوانین ڕێژەیەك کە نەزانین کەم بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبلەغەکە لەوێ هاتووە شەست و چوار سەدو هەشتاو هەشتە.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك حاجی بلال.

بەڕێز احمد سليمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم بەڕێزانەی كە قسەيان كرد تەنها لەسەر شكلياتی ماددەكە بوو، بەس ئێستا ئێمە قسەی ترمان هەيە، مەسەلەن لەسەر عيجز، لەسەر مەسەلەی سەرۆكايەتی هەرێم، من پێموايە لەسەر ماددەكە قسەمان نەكردووە، دەبێت ئەو حەقە هەبێت، كە يەكێك بيەوێت لەسەر ماددەكە قسە بكات، قسە بكات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا لەسەر ماددەی دووەم كێ دەيەوێت قسەی لەسەر بكات؟ ڕێزداران (كاك عبدالرحمن، مامۆستا فرمان، شێرزاد حافز، كاك گۆران ئازاد، دكتۆر صباح، كاك بلال، كاك خەليل، پەيمان خان، ئاشتی خان، عبدالله محمد، كوێستان خان، كاردۆ محمد، سۆزان شهاب، دكتۆر احمد وەرتی، ناسك تۆفيق، كاك ئارام، كاك عبدالله مەلا نوری).

دانيشتنی سێيەم

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێوە خۆتان دەزانن ئەو ليژنەيەی ياسايی ودارايی كەدوو ڕۆژ دانيشتن، تەمسيلی هەموو لايەكيان دەكرد، زياتر لە 14 سەعات دانيشتن، بەڕاستی زۆريش هيلاك بوون، كەچی ئێستا نزيكی 20 كەس ناوی خۆی نووسيوە بۆ ئەوەی قسە بكات، باشە بەهەرحاڵ هەر پەرلەمانتارێك و2 دەقەی دەدەمێ بۆ ئەوی قسەی خۆی بكات، كاك عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەراستی من سەبارەت بە ماددەی دووەم بڕگەی يەكەم، عەجزی موخەتەت، يەعنی كورتهێنان، من پێم وايە ساڵ بەساڵ زياد دەكات، ئەگەر ئەم كورتهێنانە لەبەر ئەوەيە كە پێشمەرگەيە،

بلێین ئێمە دەمانەوێت ئەو کورتهێنانە وەکو سیاسەت بکەین، بێنین لە ناو یاسا نەکو حکومەت پێی بزانێ ئەو کورتهێنانە پێمان بدات کە دەینێکمانە، قەرزێکمانە لەلای ئەوانە، ئەوا ئەتوانین لەناوبودجەش نەیهێڵین هەر ئەو قەرزەمان لای خۆمان هە بێت، ساڵ بەساڵی بیکەینە سەر یەك و بڵێن هەر کاتێکی ئێمە، لەگەڵ ئەوە رێککەوتین ئەوە قەرزی ئێمەیە، ئەوە پارەی ئێمەیە، هی پێشمەرگەیە لێمان بڕیوە پێمان بدەن، بەڵام ئێمە هەموو ساڵێك لەناو بودجە بێنین لەناویاسای بودجە بێنین بۆمان موشکیلەو ئیشکال دروست دەبێ ئەم کورتهێنانە پێم وایە ئەبێ چارەسەر بکرێ، حکومەت بەهەر شێوەیەك بێت نەهێڵێت، بەڵام لەلای خۆیەوە ملاحەزەی هەبێ کەهەر کاتێك ئێمە، لەگەڵ حوکمەت رێککەوتین، ئەوا پارەی ئێمە یە لەلای ئەوانە حجزی کردووە تا 6ملیار دینارە کە ئێمە دەبێ لێی خۆشنەبین، بەڵام لێرە من پێم وایە ئەبێ چارەسەربکرێ. ساڵ بەساڵ زیاد دەکات، بۆیە دەبێت چارەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز سەرۆکی پەرلەمان:

ماموٚستا فەرمان، فەرموو.

بەڕێز فەرمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ماوەی 10ڕۆژە ئێمە زیاتر لەدەیان سەعاتە ئیمە قسە لەسەر بودجە دەکەین، بەڕاستی لەکاتێکدا کە بودجە پەسەند دەکرێت، ئەگەر بودجە وەکو پار وپێرار پەسەندکرا، ئیلتیزام بەیاسای بودجە نەکرا، سەرۆکایەتی پەرلەمان چ ئیجرائەتێکی هەیە بەرامبەر بەحکومەت؟، چونکە بەڕاستی ئەوە دەگەینە قۆناغی پەسند کردنەکە، بەڵام ئەگەر لێرە ئیلتیزامی پێوە نەکرا بەبڕگەکانی، ئەوە خاڵی یەکەم. خاڵی دووەم: وەبەرهێنان دیارە بەڕاستی پێڕاناگەین ئەوە بڕە بودجەی داندراوە بۆ وەبەرهێنان، ئێمە لەماوەی ئەو 5 مانگە سەرفی بکەین،.بەهیچ شێوەیەك وەکو لە یەك لەماددەکانیشدا هاتووە، لەپاریش و لەساڵانی تریش بەڕاستی موناقەلەی پێنەکرێ بۆ بابێکی تر، بەڵکو بەشێوەی مەدەوەر بمینێتەوە لەبودجەی ئیستیسماری نەك موناقەلەی پێبکرێ، لەبۆ هەر لایەنێکی تر کە بودجەی تەشغیلی یاخود بیگوازنەوە، چونکە ئەگەر موناقەلەی پێکرا بەراستی ئێمە لەبودجەی ئیستیسماریمان کەم کردۆتەوە، دەکرێ دوو ساڵ، سێ ساڵ مەدەوەر بێت و ئێمە دەتوانین پرۆژەی چاکتری پێبکەین لەلایەنی ئیستیسماری، بەڵام ئەگەر موناقەلەمان پێکرد ئەمە بەردەوام لەپرۆژەی ئیستیسماری لەخانەی سفردایە، زۆر سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شێرزاد، فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەماددەی دووەم کەباسی ئەوە دەکات، هەندێکیان وەکو ڕاسپاردە بنێرن بۆ حکومەت، تەبعەن ڕاسپاردە شتێکە موتەبەعەو کراوە، بەڵام ئێمە نموونەی زۆر زیندوومان هەیە، پار تەوصییەکمان نارد بۆ حکومەت،

59 ئەندام پەرلەمان لەم هۆڵەدا بوو هەموویان ئیمزایان کرد، 59 زۆرە بۆ دەنگدانیش بێت، ئەصڵەن نەنێردرا بۆ حکومەت تا جێبەجێی بکات، بۆیە بەڕاستی دەبێت قسە لەسەر ئەوە بکەین، ئەوە زۆر گرنگە ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم: زۆرباسی ئەوەمان کرد کە هەندێ ناوچە هەیە لەسنووری ناوچە دابڕاوەکانن، لەوانە چەمچەماڵ، کەلار، کفری، ئەمانە ئێستا کاتیەتی لەم ماددەیەدا جێگایەکی بۆ بکەینەوە، کە لە 50 ملیار کەمتر نەبێت بۆیان دابندرێت، تا قەرەبووی ئەو چەند ساڵەیان بۆ بکرێتەوە کە ئەو وەزعەیان بەسەر هاتووە، کەبودجەیان کەمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێمە وەعدتان دەدەینێ کە تەوصیاتەکانمان نارد، هەر ئەندام پەرلەمانێك نوسخەیەکی دەدەینێ کە تەوصیاتەکانمان ناردووە لە فلاَن تەئریخ، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا پشتگیری ئەو ڕاپۆرتە دەکەم کە لیژنەی هاوبەش پێی گەشتوون، ئەوەی کەئێمەش پێی گەیشتووین بریتی بوو لە بەشێك لەو ڕەخنانەی کە لەبودجە گیرا، بریتی بوو لەو 10 تریلیۆنەی حکومەت بۆی تەخصیص کراوە، جگە لەو 7 تریلیۆنەی کەبۆ بابی مینەح و تەعویزات و بابلێین بۆ مووچە دەڕوات، 3 تریلیۆنەکەی کەباسی بۆنەو ئاهەنگ وکۆمەڵێك شت دەکرا، ئەوە زیادە ڕۆیی تێدا دەکرا, بۆیە ئەم کەم کردنەوەیە بۆ لە 20٪ وابزانم بۆ وەلاَمدانەوەی ئەو ڕەخنەیەیەو بۆ چارەسەرکردنیەتی، لەبەرامبەردا پشتگیری کەمکردنەوەی بودجەی سەرۆکایەتیەکان دەکەم بەڕێژەی لە 20٪ کەئەمەش یەکێك بوو لەو خالاَنەی لەکاتی هاتنی بودجەدا قسە لەسەر ئەوە کرا، کە ڕێژەیەك زیاتر دانراوە بۆ سەرۆکایەتیەکان، کە پێم وایە ئەمەش خاڵێکی باشە، هەر ئەوەی دەمەوێت لێرە تەوزیحی بکەم، بودجەی سەرۆکایەتی هەرێم کەپێشتر باس لەوە کرا، کە بەجیا نەهاتووە، سەرۆکایەتی هەرێم بەپێی یاسا، ئێمە نیزامی سەرۆکایەتیمان نیە، سەرۆکایەتی هەرێم خۆی دەکاتە دەسەلاَتی جێبەجێکردن، بۆیە بودجەکەی دەبێت لەناو دەسەلاَتی جێبەجێکردندا بێت، دوایی لە ئیستیقتاعەکان باس بکرێت کەچەند لەسەرۆکایەتی هەرێم دەبڕدرێت، نەك جیای بکەینەوە، چونکە ئەمە لەگەڵ سیستمە سیاسیەکەی ناگونجێت، ئێمە نووسراوێکمان بۆ هاتبوو لەسەر زیادکردنی بودجەی ئەنجومەنی ئاسایش، حەزم لێیە کەوەزارەت جوابمان بداتەوە، پێم وایە کەئێرە شوێنیەتی کەقسە لەسەر ئەوە بکرێت کە ئایا زیاد بکرێت یان زیاد نەکرێت؟، واتە دەبێت لێرەدا بخرێتە دەنگدان، لەگەڵ پشتگیری کردنی هەموو ئەو تەخصیصاتانەی کەکراوە بۆ بوارەکە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر صباح، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجيب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەماددەی دووەم من هەندێ تێبینیم هەیە، یەکەم: دیارە هەر دەقێك پاساوی خۆی هەیە، ئایا دەقەکە بە گوشراوی بێت یان بەوردەکاری زیاترەوە بێت؟ هەردوو سیستمەکە پەیڕەو دەکرێت، لەنووسینی بودجەی وڵاتاندا، بەس ئەوەی کە من لێرەدا مولاحەزەی دەکەم، دەبوایە وردەکاری زیاتر سەبارەت بەنەفەقاتی بودجەی هەرێمی کوردستان لەم ماددەیەدا ببوایە، بەپەیڕەوی لەوەی کە بۆ نموونە لە موازەنەی حکومەتی عێراقی ئیتیحادیدا باس دەکرێت، زۆر بەوردەکاری زیاترەوە باسی کەرتە تایبەتمەندەکان کراوە، چونکە ئەمە متمانەو شەفافیەت زیاتر دەکات، متمانە لەنێوان حکومەت و پەرلەمان لەلایەك و حکومەت و هاووڵاتی لەلایەکی ترەوە، سەبارەت بە بڕگەی (ب) دیارە ئەمە بەشێوەیەك لە شێوەکان ئیقتیباسە لەوەی کە لەیاسای بودجەی حکومەتی ناوەندیدا هاتووە، وشەی(الاقاليم) دەبێت لابرێت، ئەو تێبینیەم هەیە، چونکە ئێمە یەك ئیقلیممان هەیە، ئەمە دیارە لەوەی حکومەتی عێراقی وەرگیراوە، کە دەڵێت(مبلغ قدره ثمان مائة و واحد وعشرين مليار وخمس مائة وثلاثة وستون مليون دينار للاعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات) ئەو ئەقالیمە زیادەیە، سەبارەت مەسەلەی عەجز، ئێمە ساڵانە ئەمە دەبینین کە دووبارە دەبێتەوە، یەعنی لەیاسای بودجەی هەرێمی کوردستاندا کە ئێمە موعالەجەی ئەو کورتهێنانە دەکەین، حەواڵەی دەکەین بەوەی گوایە لەحکومەتی عێراقەوە، لەڕێگای تەخصیصاتی وەزارەتی دیفاعی عێراقیەوە چارەسەری دەکەین، بەڕاستی ئەمە دەبێت بە قسەیەك کە کۆتایی نایەت، من پێشنیار دەکەم کە خۆمان لەوە نەجات بدەین، بڕگەیەکی زۆر موحەدەدمان هەبێت، بەپێی ئەوەی کە ڕێکاری زانستی ڕێنمایمان دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك حاجی بیلال، فەرموو.

بەڕێز احمد سليمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من دەمەوێت لەسەر دوو فەقەرە قسە بکەم، ئەویش یەکەمیان: مەسەلەی بودجەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە، ساڵی ڕابردوو بودجەی ئەنجومەنی وەزیران تەنها 148 ملیار بووە، ئەمساڵ بووە بە 221 ملیار دینار، ئەم ڕێژەیە زۆر زیادی کردووە، بۆ؟، بەڕاستی من پێم وایە ئەمساڵیش وەکو ساڵی ڕابردووی لێ بکەینەوە، خۆ هیچ گۆڕانکارییەك دروست نەبووە تا ئێمە پێویست بکات ئەم بودجەیە ئەوەندەی بۆ زیاد بکەین، بودجەی سەرۆکایەتی هەرێمیش ساڵی ڕابردوو 36 ملیار بووە، لەکاتێکدا 800 فەرمانبەریشی هەبووە، ئەمساڵ فەرمانبەرەکانی بووە بە 600 فەرمانبەر، 200 فەرمانبەر کەمی کردووە، بەڵام بودجەکەی بووە بە 60 ملیار، من پێم وایە گەر لە 20٪ یش کەم بکەینەوە هەر دەکاتە نزیکەی 48

ملیار وقسور، بۆیە من پێم وایە وەك ساڵی ڕابردوو گەر کەمتری نەکەینەوە نابێت زیاتری بکەین، چونکە پار 800 فەمانبەری هەبووە ئەمساڵ بووە بە 600 یەعنی هیچ گۆڕانکارییەك نەبووە، بۆیە پێم باشە بکرێت بە 38 ملیار نەك لە 20٪ چونکە بەوە نزیکەی 10 ملیاری فەرقە، بۆیە پێشنیارەکەی من ئەوەیە سەرۆکایەتی هەرێم 38 ملیار بێت، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیش 148 ملیار بێت، وەکو ساڵی ڕابردوو، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك خەلیل فەرمووو.

بەڕێز خلیل عثمان حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی یەکەمم هەر لەسەر نەفەقاتی سەرۆکایەتی هەرێمە، ڕاستە لەڕووی فەنییەوە، بەس مادام ئەو هەر نەفەقاتە، دەبێت تەسبیت بکرێت، تێبینی دووەمم، لەسەر ئەو تێبینییەیە کە دکتۆرە ڕۆژان خستیە سەر بڕگەی (ج) لە ماددەی دوودا، من پێم وایە ئەو زیادەیەی کە ئەو باسی کرد، لەماددەی حەوت لە خاڵی دووەم هاتووە، دەڵێت(رئیس مجلس القضاء في الاقلیم) سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پەیمان خان، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیەدا بەتایبەتی کە پێشنیازەکان وەك دکتۆر ئاراس باسی کرد، کەمکردنەوەیە لەمەدا، من پێم وایە لەهەندێ لە نەفەقاتەکان بەتایبەتی نەفەقاتی تەشغیلی، لێرەدا هەردوو سەرۆکایەتی پەرلەمان و مەجلسی قەزا کەدانراوە، پێم وایە دەکەوینەوە هەمان هەڵەی ساڵی پار، کەئێمە بەمەزەنەی عەقڵ قەرار دەدەین لەوەی کەچەندی بوێت، چونکە ئەگەر تۆ پێشتر نزیکترینیان لەئێمەوە پەرلەمانە، ئێمە کە ئەندامی پەرلەمانین نازانین سەرفیاتی پەرلەمان چۆنە؟، وە نازانین ئەو بودجەیەی کەپار بۆی دانرا چۆن سەرفی کردووە، لەبەر ئەوە من پشتیوانی کاك بیلال دەکەم، لەوەی کە لەسەر چ ئەساسێك ئێمە لە 20٪ی لێ کەم دەکەینەوە، ئایا پێشتر چەند بووە؟، کە بەڕاستی من تەسەور دەکەم یەکێك لە خراپەکان، یەکێك لە خەلەلەکان ئەوەیە کەئەندامی پەرلەمان سەرۆکایەتیەکەی خۆیان نازانن پارەی سەرفیاتی چۆن بووە؟، لیژنەی مالی کە دەبوایە لیژنەی تایبەت بووایە بەوەی کە حساباتی خیتامی بهێنایەتە بەردەمی ئێمە تا بزانین بەلانی کەم ئێستا ئەو لە 20٪ کە دەیبڕین مونسفین یان مونسف نین، خاڵێکی تر کەمن دەمەوێت باسی لێ بکەم، ئەو مەبلەغەیە کە بە 10 تریلیۆن بۆ نەفەقاتی تەشغیلی و ئەوەی تریش 4 تریلیۆن و ئەوەندە بۆ ئیستیسماری حساب کراوە، دیسانەوە ئەمەش گەر ئێمە ئەمساڵ موحاسەبەی لەسەر دانەنێین وەك ساڵی پار دەبێت، موناقەلەکەش دەکرێت لەنێوانیان وئەوکاتە بەڕێز وەزیری دارایی و بریکاری

وەزارەتی دارایی پێمان دەڵێن ئێوە خۆتان شتتان زیاد کردووە بۆیە موناقەلەمان کردووە، کەواتە ئەمساڵ من پێشنیاز دەکەم لەگەڵ ئەو ماددەیەی کەمەنعی موناقەلە ئەکات، شەرتی موحاسەبە کردنیشی لەگەڵ بێت، خاڵی ئەخیرم لەسەر عەجزە، ئێمە ئەم عەجزە هەموو ساڵێك بە موخەتەتی دێتەوە بەردەممان، موخەتەتیش هەمووومان دەزانین ڕەنگە وابێت یان وا نەبێت؟، ئەگەر لەحکومەتی عێراق وەربگیرێتەوە، بە 2 تریلیۆن و ئەوەندە مەزەندە کراوە، ئەگەر هی پێشمەرگە بێت حسابی ئەو پارەیە بکەین کە ئێمە داومانە زیاتر لە 3 تریلیۆن دەر ئەچێت، بۆ لێرەدا بووەتەوە بە 2 تریلیۆن، لەکوێ؟ لەکام ساڵەدا ئێمە ئیرادمان لە نەفەقاتمان زیاتر بووە؟، وە تەختیەی ئەو تریلیۆنە زیادەی کردووە؟، بۆیە من داوا دەکەم کە لەم ماددەیەدا جێگای ئەوە بکەینەوە کە پەرلەمانی کوردستان سکاڵای یاسایی لەسەر عێراق تۆمار بکات، چونکە ناکرێت ئێمە بەبەردەوامی تەصدیقی عەجزێکی موخەتەت بکەین، لەوەی کە ئەم عەجزە بەبەردەوامی بێتەوە هی ئەوەش بێت کە لەلای عێراقە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشتی خان، فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم بڕگەیە، من بڕوام وایە نەفەقات پەیوەستە بە داهاتەوە، لەبەر ئەوە ئێمە داهاتمان یەکلا نەبووەتەوە، نیسبەتی نەفەقاتیش عەجز ئەگۆڕێت، بۆیە ئەو عجزەی کە لێرەدا دانراوە بەعجزێکی تەواوی دانانێم، چونکە پەیوەستە بەداهاتەوە، نیسبەتی عجزەکە ئەگۆڕێت، ئەگەر داهاتی هەرێمی کوردستان گۆڕانکاری بەسەردا بێت نیسبەتی عجزەکەش کەم دەبێتەوە، هەروەها بەلای منەوە عجزێکی ڕاست نیە، عجزێکی وەهمیە، سەبارەت بەنەفەقاتیش بەبڕوای من ئەو ئیستیقتاعانەی کەدانراوە، ئەمە هەنگاوێکی باشە، بەڵام ئەم ئیستیقتاعانە دەلالەت لەوە نیە کە کۆمەڵێك ئەبواب لەناو ئەم بودجەیە هەیە کە زیادە ڕۆیی تێدا کراوە، بەڵام بەهۆی ئەو تەشکیلە موازەنەیە کە لەعێراقەوە ئێمە بەکاری دەهێنین، بۆ نموونە بابێك ئەمانەوێت لێی کەم بکەینەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی تەعویزاتی فەرمانبەر و ڕەواتبی فەرمانبەرانی تێدایە، ئێمە ناتوانین لەزیادە ڕۆییەکە کەم بکەینەوە، بۆیە بە بڕوای من ئەم ژمارانەی کەدەڕوات ژمارەیەکی تەواو نیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عبداللە، فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابی نەفەقات زۆر شت دەگرێتەوە، من یەك نموونەم دیاری کردووە کە قسەی لەسەر بکەم، دیارە پێشتر وەزیری پلاندانان ئاماژەی بە سێ سێکتەر کرد کە لەپلانی حکومەتی هەرێمدایە، ئەویش سێکتەری

پەرەپێدانی ئابووری، سێکتەری کۆمەڵایەتی، سێکتەری کارگێڕی گشتی وئاسایش، ئەوەی کەمن تێبینیم کرد سێکتەری کارگێڕی گشتی وئاسایشە، کە لە 31٪ی نەفەقاتی هەرێمی کوردستان لەخۆ دەگرێت، کەئەمە زۆر زۆرە بەڕەئی من، لەناویشیاندا ئەنجومەنی ئاسایش کە پێشتر ئەو داتایانەی کە وەزارەتی دارایی بۆ ئێمە ناردووە، 134 ملیار موتەفق بووە لەسەری، بەڵام دوای ئەوە بەکیتابێکی ئەنجومەنی وەزیران کە لەڕاپۆرتی لیژنەی دارایی ئاماژەی پێکردووە، ئەمە زیاد بووە بۆ 318 ملیار، من ئەمە پێشنیار دەکەم، ئەو بەشەی کەبۆی زیاد کراوە لێی بشکێندرێتەوە، لەبەر ئەوەی ماوەیەکی کەمی لەبەردەست ماوە، ناتوانێت ئەم پارەیە سەرف بکات، ئەم بەشە پارەیەی کەزیاد کراوە بخرێتە سەر سێ سێکتەری تر، لەوانە ئەو پێشنیارانەی کە لیژنەی هاوبەشی یاسایی ودارایی ئامادەی کردووە، 100 ملیار بۆ ناوچە زیان لێکەوتوو ڕاگوێزراوەکان تەخصیص کراوە، بەحوکمی ئەوەی کە ئێستا ئێمە لەم مانگەدا لەبەردەم یادی ڕاگواستنی قەڵادزەین کە 6/6 یادی دەکرێتەوە، لەساڵی 1989 ڕاگوێزراوە، بەشێك لەو پارەیە بۆ ئەم ناوچانە تەرخان بکرێت، لەبەر ئەوەی ئەم ناوچانە لەو پارەی کەساڵانی ڕابردوو تەخصیص کرا بوو بۆیان کەم بووە، بۆی نیگەران بوون و گلەییان کردووە، دوای ئەوە بەشێکیشی دابندرێت بۆ قەرزی خوێندنی باڵاو دەرماڵەی خوێندکاران کە ئەمە زۆر پێویستە لەهەرێمی کوردستان لە کاتی ئێستادا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز د.ارسلان بایز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر قسە لەسەر کورتهێنان دەکەمەوە، کە پێشتر قسەم لەسەر کردبوو، ئەوەیە کە کورتهێنانی وەزارەتی پێشمەرگە 952 ملیارو 980 ملیۆنە، بەڵام بۆچی وەزارەتی دارایی کردوویەتی بە تریلیۆنێك و 200 ملیار و320، کە ئەمە وادەکات دواجار عجزەکە هەڵە دەربچێت، ئەصڵ ئەگەر ئەوەی وەزارەتی پێشمەرگە ئەوە بێت کەلەناو ئیستیمارەکانی خۆیان هاتووە، کە 952 ملیار و980 ملیۆنە، ئەکاتە تریلیۆنێك و 467 ملیارو 980 ملیۆن، بەڵام ئەمەیان من پێم وایە هەڵەیە، کردوویانە بە 2 تریلیۆن و44 ملیار و847 ملیۆن، بۆ وەزارەتی پێشمەرگە کەخۆیان بۆ ئێمەیان ناردووە، 952 ملیارە، بۆ لە تەفاصیلدا کراوە بە تریلیۆنێك و 200 ملیار، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تر تەئکید لەوە دەکەمەوە، کە ئەم عجزەی حکومەت باسی دەکات ڕاستەقینە نیە، جگە لەوەی کە پەیوەندی بە پێشمەرگەوە هەیە، بەوەشی کە پەیوەندی بە پترۆ دۆلارەوە هەیە، ئەوەی پەیوەندی بە

پەرەپێدانی پارێزگاکانەوە هەیە، ئەوەی سەر بودجەی بەکارخستن ڕاستەقینەیە کەزیاتر لە 500 ملیارە، خاڵێکی تر کەمن تەئکیدی لێ دەکەمەوە، هەرچەندە دەکەوێتە ماددەکانی تر، بەڵام ئێمە لە 5 مانگدا دڵنیام ناتوانین ئەم 4 تریلیۆن و500 هەزارەی بودجەی ئیستیسماری جێبەجێ بکەین لەم 4 مانگەدا، وەکو ساڵی پار 2 تریلیۆنی مایەوە ئێستا وەکو مودەوەرە دیار نیە، بۆیە لەماددەی تر تەئکید دەکەمەوە کە ئێمە چارەسەرێکی گونجاو بۆ ئەم کێشەیە بکەین، کە پارەیەکە کاریگەری زۆری هەیە لەسەر پەرەپێدان وپرۆژەکانی خەڵکی کوردستان، خاڵێکی پشتیوانی پێشنیارەکانی کاك عبداللە دەکەم، هەرچەندە لە تەخصیصات لەوانەیە بێتە سەری، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەماددەکە دەکەم وەك خۆی، ئەو تەوزیحەی کە لیژنەی دارایی داوێتی بەوەی کە بودجەی سەرۆکایەتی هەرێم لەناو خودی بودجەی تەشغیلیدایە، بۆیە من پشتیوانی ماددەکە دەکەم وەك خۆی، وە عەجزەکەش دەبێت تەسبیت بکرێت وەك خۆی، چونکە ئێمە خۆمان دەزانین ئەو عەجزە هی ئەو بڕە پارانەیە کەتا ئێستا لەلای عێراقە، ماوەتەوە دەبێت لە بودجەی هەرێمی کوردستاندا تەسبیت ببێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر احمد، فەرموو.

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم، چەند تێبینیەکم هەیە، ئەو بڕەی کە بۆ سەرۆکایەتی هەرێم تەخصیص کراوە دەرج بکرێت لەناو ماددەکەدا، لەگەڵ ئەو ڕایەی لیژنەی یاسایم کە ئەو بڕەی بۆ ئەنجومەنی دادوەری دانراوە لەدوای ئەوە ڕاستەو خۆ بدرێتە ئەنجومەنەکە، بۆ ئەوەی خۆی سەرفی بکات، ئەو ڕایەی کاك دکتۆر صباح پەسەند دەکەم کە وشەی ئەقالیم لێرەدا لابرێت، چونکە پەیوەندی نیە بەهەرێمی کوردستان، لەگەڵ ئەوەشدام کە ئەو پلانەی پارێزگار پێشکەشی دەکات بۆ ئاوەدانکردنەوەی پارێزگاو قەزاو ناحیەکان و پێشکەشی وەزارەتی پلاندانانی دەکات، بەتەنسیق و هەماهەنگی بێت، لەگەڵ ئەنجومەنی شارەوانیەکانی قەزاو ناحیەکان، چونکە ئێمە لەپارێزگاکاندا ئەنجومەنی پارێزگاکانمان هەیە، بەڵام لەقەزاو ناحیەکان

ئەنجومەنی شارەوانیەکانمان هەیە، کە هەڵبژێردراون تا ئێستا هەڵبژاردن نەکراوەتەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لەدوای وەزارەتی پلاندانان بنووسرێت بەهەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەنی شارەوانیەکانی قەزاو ناحیەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك توفيق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بەهەمان شێوە قسەم لەسەر ئەوە هەیە کە، ئەگەر داهات گومانمان هەبوو لەسەری ئەوکات کورتهێنانەکە حەقیقی دەرناچێت، هەر بەپێی ئەم ئیستیمارەش بێت کەبۆمان هاتووە، 2 تریلیۆن و331 ملیارەکە، 31 ی لێ لابەرە، یەعنی تریلیۆن و نیوێکی دەمێنێتەوە، ئەگەر هەر لەمەی کەوەزارەت خۆی ناردوویەتی، ئیتر بەگومان لەسەر شتی تر، نزیکەی 1 تریلیۆن لە عجزەکە دەمێنێتەوە، یەعنی ئەم عجزەو ئەم داهاتە حەقە موراجەعەیەکی بکرێتەوە، هەر بەپێی ئەوەی کەوەزارەت ناردوویەتی، خاڵێکی تر بەڕاستی منیش هەر لەگەڵ ئەوەدام کە بەچ پێوەرێك لە 20٪ی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەبڕین بەس لە 15 ٪ی شوێنێکی تر دەبڕین، ئەو پێوەرە چیە؟، ئێمە چۆن بزانین کە ئەمە غوبن نیە بەرامبەر بە سەرۆکایەتی پەرلەمان، بەڵام کەممان لەشوێنێکی تر بڕیوە، یەعنی چۆن دەبێت ئاوا بەبێ ئەوەی بەرچاو ڕوون بین لەسەر شتێکی پێشوو هەر ئاوا ئیستیقتاع بکەین بەبێ ئەوەی پێوەرێك لەبەرچاومان بێت، ئەو پترۆ دۆلارە، 42 ملیارەکەی کەدانراوە، تێکەڵاو بە پارەی پارێزگاکان کراوە، پێم وایە ئەو 42 ملیارە، لەگەڵ 120 ملیارەکەش ئەوە دەبێت تەنها بۆ ئەو ناوچانە سەرف بکرێت کەنەوتی لێ دەردەهێندرێت یان پاڵاوگەیان تێدایە، چونکە ئەمە بەپێی دەستوور ئەم حەقە بۆ ئەو شوێنانەیە کەنەوتیان لێ دەردەهێندرێت، یان پاڵاوگەیان تیایە، بەپێی دەستوور ئەو هەقە هی ئەو شوێنانەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئارام، فەرموو.

بەڕێز ايوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا بە پرسیارێك بۆ لیژنەی هاوبەش دەست پێ دەکەم، ئەویش ئەوەیە بۆچی دروست نەبوو کە لە وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارەباو وەزارەتەکانی تر، لە داهات باس نەکەین و لە نەفەقاتیش باس نەکەین، بەڵام ئێستا ئەو مەبلەغە فەرعی (ب) لە مادده دوو، باس لە تەنمیەی موحافەزات و پترۆ دۆلار دەکات، لە ئیرادات باسمان کردووە لە نەفەقاتیش باسمان کردووە، یەعنی ئەگەر ئەوان دروست نەبوونایە، ئەبوایە ئەوانیشمان باس نەکردایە، چونکە لە ئیرادات هاتووەو لە نەفەقاتیش هاتووە، خاڵی دووەم

سەبارەت بە مەسەلەی عجز، ئێمە زۆرێك لە ئەندامانی پەرلەمانەکان باسمان کرد، لە مەسەلەی بەناوی پێشمەرگەوە، کە علی ئەساس ئەوە پڕ دەکرێتەوە، بەڵام دوو، سێ ساڵە ئێمە نەمانتوانیوە ئەو عجزە بەو داهاتەی پێشمەرگە پڕ بکەینەوە، بەڕاستی عجز بە دەقیێك دەستنیشان دەکرێت، چونکە ئەگەر بەوە پڕنەکرێتەوە پێچەوانەی یاسایە، چۆن لە بودجەی عیراقدا هاتووە، کەباس لە مودەوەر ئەکات، باس لە بودجەی تەکمیلی ئەکات، بەو پڕ ئەکرێتەوە، بەڵام ئێمە باسی پێشمەرگە دەکەین، ئەگەر مەسەلە بۆ ئەوەیە کە بتوانین مافی پێشمەرگە بێنینەوە، ماددەی (13) برگەی پێنج بە سەراحەت باس دەکات لە بودجەی عیراق، کە ئەڵێت سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵ حکومەتی ناوەندی دانیشتن تەسفیە بکەن بۆ ئەوەی استیحقاقاتی هێزی پێشمەرگە بگەڕێتەوە، لەبەر ئەوە پێویست ناکات لێرەدا باس بکرێ عجز، هەروەها ئەگەر بێتو بۆ ئەوە بێ ئێمە ئیستیحقاقاتی کوردستان وەرگرین، ماددەی (14) برگەی (ب) باسی تەسویەی حیساباتی حکومەتی ئیقلیم لەگەڵ حکومەتی ناوەندی ئەکات، یەعنی ئەوە ئەبێ حکومەتی هەرێم ئەوە بکات، نەوەك ئێمە باسی پێشمەرگە بکەین، چونکە ساڵی داهاتوو بەدڵنیاییەوە بەناوی پێشمەرگە ناتواندرێت عجزەکە پڕ بکرێتەوە، بەڵکو کۆمەڵێك شتی تر عجزی پێ پڕ ئەکرێتەوە، هەر لە ئێستاوە خۆمان ئەخەینە سەر پێشێلکاری یاسایی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله مەلا نوری فەرموو.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی من لە ماددەکەی داهاتوو داوای تەخسیسات دەکەم، بۆیە پێویستە داوای داشکان بکەم، لەبەر ئەوەی لە ماددەکانی داهاتوو تەخسیساتە، من پێشنیارم هەیە لەو ماددانەی داهاتوو، لە ئێستا داوای داشکان دەکەم، واتە پارەی بۆ پەیدا بکەم، من لەگەڵ ئەوەم هەر چوار سەرۆکایەتیەکە لەگەڵ وەزارەتەکان، لەگەڵ موئەسەسە سەر بەخۆکان لە بڕی 15٪، 20٪، 25٪ لێ دابشکێندرێت، ئەوەش زیادە لێیان بە بڕوای من زۆر زیادە لێیان، ئەو پارەیەش کە پاشەکەوت ئەبێ، پێشنیار دەکەم تەرخان بکرێ بۆ دوو، سێ شت، ئەمساڵ دەیان هەزار دۆنم زەوی لە هەرێمی کوردستان ڕووبەڕووی وشکە ساڵی بۆتەوە، خەڵکێکی زۆر زەرەرمەند بوون، قەرەبووی ئەو خەڵکانە بکرێتەوە، کە جوتیارن و حەیواندارن، بەشێکی تری تەرخان بکرێت بۆ ئەوەی کاك شێرزاد باسی کرد، لە سنووری کەلار و چەمچەماڵ و کفری دەیان هەزار خێزان، هەزاران خێزان بابڵێین فۆرمی خۆراکیان گواستۆتەوە بۆ جەلەولا، خانەقین، کەرکوك، بەڵام هێشتا نیشتەجێی ئەو شوێنانەن، نیشتەجێی چەمچەماڵن، نیشتەجێی کەلارن، نیشتەجێی کفرین، دیارە ئەمە بە درێژایی سنووری ناوچە دابڕاوەکان هەر وایە، بەڵام خزمەتگوزاریان لەو شوێنانە ئەوێت کە تیایدا نیشتەجێن، بۆیە قەرەبووی ئەم بابەتە بکرێتەوە، واتە داواکارم پەنجا ملیار دیناریش بۆ ئەو بابەتانە دابندرێت، ئاخر شتم ئەوەیە ئەمساڵ پەنجا پەرلەمانتار پرۆژەیەکمان پێشکەش کرد بۆ قەرزی خوێندنی

بالا، كه پرۆژەيەكى ستراتيژى گرنگە، داواكارم لەو پارەيەى كە ئەمێنێتمەوە سەد مليار دينارى بۆ قەرزى خوێندنى بالاّ تەرخان بكرێت، بەو كەسانەى كە ئەرۆنە دەرەوە ماستەر ئەخوێنن، بە كالۆريۆس ئەخوێنن، دكتۆرا ئەخوێنن، ئێمە ئەزانين بەمە كۆتايى پێ بێنين، لە تواناسازى بابلێين عەدالەت نيە، تەلەبەيەك هەشتاى هەيە، بيست دەفتەر دۆلارى ئەدرێتێ، يەكێكى تر حەفتاو نۆى هەيە، يەك دينارى پێ نادرێ، بۆ ئەوەى ئەو عەدالەتە بەدى بێ، داواكارم ئەو سەد مليۆن دۆلارە ياخود ئەو سەد مليار دينارە تەرخان بكرێ بۆ ئەو پرۆژەى قەرزى بالاّ، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكى پەرلەمان:

كاك محمد شارەزوورى فەرموو.

بەڕێز محمد احمد شارەزوورى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ديارە پشتگيرى ڕاپۆرتى ليژنەى هاوبەش دەكەم بۆ ئەو بڕينەى لە هەرسێ سەرۆكايەتيەكە، لەهەمان كاتدا لە ماددەيەك تەخسيساتيان داوە بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان، لە تەخسيساتەكە ئێمە كۆمەڵێك پێشنيارمان هەيە جێگەى نەبۆتەوە، مەسەلەى بودجەى پێشمەرگە، وەزارەتى پێشمەرگە داواى پەنجا مليۆنى نەكردووە، وەزارەتى پێشمەرگە داواى ترليۆنێك و شتێكى كردووە، بۆ يەكگرتنەوەى هێزى پێشمەرگەو باش كردنى بودجەكەيان، بەلاّم لە ئيستيقتاعات و لە پێشنيارى ليژنەكەى ئێمە چەند ئەندام پەرلەمانێك قسەى لەسەر كردووە نەهاتووە، دوو، ئێمە پێشنيارێكمان كردووە، چەند ئەندام پەرلەمانێكيش بە نەزەرى ئيعتيبار، داواى پێشينەى هاوسەرگيريمان كردووە بۆ منالّى كەم ئەندامى سەنگەر، وەكو منالّى شەهيد و ئەنفال و جينۆسايد كە بەبێ موقابيل هێنا بدرێتێ، داواكارم لەو تەخسيساتانە ڕەچاوى ئەو خالّە بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكى پەرلەمان:

جەنابى وەزير تێبينيەكانت.

بەڕێز بايز تالّەبانى/وەزيرى دارايى و ئابوورى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

من هەر لە پێشيشەوە داوام لەجەنابت كرد، كە ماددەكە وەكو خۆى بمێنێتەوە، ئەگەر لە يەك، دوو شوێن وابزانم غەلّەتێك هەيە د.صباح باسى كرد، ئەوەى تيا چاك بكرێتەوە، بەنيسبەتى عجزەوە، عجز ديارە، مەعلومە چۆن ئەوە ئەكرێت، باسم كرد، جارێكى تريش ئەيلێم، لە ميزانيەى تەكميلەش ئەگەر بێت، دەسەلاّت لەدەست ئێمە نيە، حكومەتى مەركەزى ئەگەر ميزانيە تەكميلەى هەبێ، د.ئاراس هەمووى باس كرد، ئەو عجزە خۆى هاتووە لە پارو پێرارەوە هاتووە، ئێستا گەيشتۆتە ئەوەندە، هى عجز هاتووە و ئيزافاتى لەسەر بووە، ئەو عجزە ئێستاكە لە لاى ئێمە موسەبەتە، مەوجودە ئەو عجزە، ئەوە نيە كە

ئەوترێ ئەو عجزە نیە، ئەو عجزە مەوجودە، لە نەتیجەی فەرقی داهات و نەفەقات هاتووە عجزەکە، ئێستاکە بەو شێوەیە هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.ئاراس.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە وتەکانی بەڕێز وەزیری دارایی هات کە وا هەڵە هەیە، وەکو جەنابی د.صباح باسی کرد، بەهەقیقەت هەڵە نیە، تەعدیلە لە فەقەرەیەك لە فەقەرەی (ب) لە ماددەی دوو، ئەوەندەی من ئاگام لێی بێ لیژنەی یاسایی وەریان گرتووە بە نەزەری ئیعتیبار، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش تێبینیتان.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تێبینیانەی کە هات بەشێوەیەکی خێرا، دەربارەی ئەوەی ئەگەر ئیلتیزام بە قانونی ئیستیسمارەوە نەکرا چی بکەین؟، هەروەها موناقەلە نەکرێت لە تەخسیساتی ئیستیسماری، چەند جارێك ئەم پرسیارە لە جەنابی وەزیر کراوە، وەڵامی داینەتەوە کەوا هێشتا هیچ سولفەیەکی پڕۆژەیەك نەوەستاوە، گرنگ ئەوەیە تا 12/31 بۆ دوای 12/31، دوانزەش ئەوە دەلیلی ئەوە دەکات کەوا ئێمە موشکیلەی ئەوەمان نیە کە صندوقێك دانین، بۆ دانانی ئەو ڕەصیدەی کەوا جێبەجێ ناکرێ، چونکە صەرف بەردوامە لە سەر پڕوژەکان، بەڕێزێکی دیکە ئیشارەی بەوە دا کەوا پێویستە موازەنەی ڕیئاسەی ئیقلیم دەرکەوێ لە یاساکە، بەڵام ئەوە لە تەفاصیلەکە دەرکەوتووە وەکە پێشتریش ئاماژەمان پێدا بەشێکە لە دەسەڵاتی تەنفیزی خۆ ئەگەر بکرێ بە پێشنیار لە کاتی ئامادەکردنی بودجە بۆ ساڵی 2013، وەکو بڕگەیەك ئاماژەی پێ بدەن خراپ نییە، بەڵام هەر بۆ بەرچاوروونی بەڕێزتان یەکێك لەو بڕگانەی کە باسم کرد لە 31 بڕگەکە، ئەو بڕگەیە کە تایبەتە بە سەرۆکایەتی هەرێم کە تەفاصیلی هەموو بودجەکانی تێدایە، داوای ئەوە کرا کە ئەو پارانەی ئەنجومەنی وەزیران یان ئەو بڕە پارەیەی تەرخان کرا بۆ ئەنجومەنی وەزیران زۆرە، بەڵام ئێمە لە ماددەیەکی ئاسایی، ئێمە ئیشارەتمان بەوە داوە کە بەڕێژەیەك دادەبەزێت، لە ڕاستیدا پێشنیارەکی دیکە هەیە ئەگەر هاتو لەمەو دوا موناقەلە کرا شەرحێك هەبێ لەگەڵ ئەو موناقەلەیە، شەرحێکی تەفصیلی حیسابی، بەڵام ئایا ئەوامری موناقەلە دێ بۆ لای ئێمە، خۆ ئەوامری موناقەلە نایێ بۆ لای ئێمە، ئەگەر شەرحی حیسابی لەگەڵ دابێ، دەربارەی عیجز چەند ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێز تێبینیان هەبوو، بەڕێز جەنابی وەزیر وەڵامی ئەو تێبینیانەی دایەوە، میعیاری ئەو تەخفیزە چێیە؟ کەوا ئەو ڕێژەیەی، ئەو موازەنەی هەندی لە تەرخانکراوەکانی پێ دادەبەزینین، لە ڕاستیدا ئێمە لیژنەیەکی هاوبەش بووین،

وا دیاره هەموو بۆچوونەکان یەکیان گرت کە بەو شێوەیە بێت، لە نیوان (15٪)و لە(20٪)بێ، پاش ئەوەی دیراسەیان کرد کە ئەوە ڕەئی یەك کەس نەبووە، ڕەئی ئەندامانی ئەو لیژنەیە بووە، بەتێکڕا دوای گفتوگۆیەکی زۆر، پێشنیاری دیکە هەبوو کە ئەو بڕینانەی کە هەیە تەوجیە کرێت، ئەو مەبلەغەی کە دەبڕێت و ئەمێنێتەوە لای وەزارەتی مالیە توجیە کرێ، یان ئاڕاستە کرێ بەرەو هەندێ سێکتەر، لە ڕاستیدا من پێم باشە ئەوە زیاتر بەجێ بێڵێن بۆ حکومەت بەرەو کوێی ئاڕاستە دەکات، لەگەڵ ئەوەشدا، چونکە چەندین پێشنیار هەیە، هەندێك پێی باشە تەوجیە کرێ بۆ کشتوکاڵ، هەندێکی تر پێیان باشە تەوجیە کرێ بۆ پەروەردە، هەندێك پێی باشە تەوجیە کرێ بۆ بوارەکانی دیکە، بەحەقیقەت ئەگەر ئیتیفاقێکی وا هەبێ لە ناو هەموو ئەندام پەرلەمانەکان بەرەو چی تەوجیە کرێ؟ ئەوکات دەتوانی بیکەین بە پێشنیار بۆ حکومەت، سوپاس. ببورن پێشنیارەکانی بەڕێز کاك د. صباح پێشنیاری یەکەم بۆ تەعدیل کردنی بڕگەکە وەکو ئاماژەم پێ دا لیژنەی یاسایی وەریگرتووە بەنەزەری ئیعتیبار، بەڵام جەنابی ئیشارەیەکی دیکەی داوە، دەڵی پێی باشە تەوزیعی بودجە بە تەوزیعێکی (قطاعی)بێت، یەعنی (قطاع)ەکان کە دەست پێ دەکات بە کەرتی پیشەسازی، دوایی کشتوکاڵی، تا دەگاتە کەرتی خەدەمات و کەرتی ڕۆشنبیری، لە ڕاستیدا کردوویەتی بە سیانزە بەشەوە، وا تیدەگەم ئەو سیستەمە تا ئێستا پەیڕەوی ناکرێ، چونکە دابەشکردنی بودجە بەپێی سیستەمی موحاسیبی دەبێت، بەڵام ئەوە مومکینە لەناو ئەو سیستەمە موحاسیبیە ڕێژەی ئەو کەرتانە دەربێ وەکو دیراسەیەك هەر کەسێ هەستی پێی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك بورهان فەرموو،

بەڕێز بورهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددە(329)ی لە قانونی عقوباتی (111)ی ساڵی 1969 موخالەفەکردنی تەنفیزی قەوانین بە تاوان هەژمارکراوە، من لە وەڵامەکانی لیژنەی دارایی شتێکی سەیرم گوێ لێ بوو، ئەوەیە کە باسی مەشاریع کرا میزانیەی ئیستیسماری و مدەوەرە، وەڵامی بەڕێزیان وابوو لە جیاتی حکومەت کە هیچ مەشروعیك تەمویلی ڕانەگیراوە قانونێکمان هەیە، قانونی بودجەی ژمارە 17ی ساڵی 2011 کە تیایدا هاتووە لە یەکێك لە ماددەکان یان صندوقێك هەیە، بە ناوی صندوقی ئیستیسماریەوە ناکرێ، ئەبێ ئەو صندوقە هەرچی پارەیە لەوی کۆبېێتەوە، ناکرێ کە ئەندامانی پەرلەمان، دوو کەس پرسیاری کرد کە من قسەم نەکرد لە نەفەقات دوو کەس پرسیاری ئەو پارەی ئیستیسماریەی کردو میزانیە مدەوەرەی ئەو پارە ئیستیسمارییەی کرد کە بەپێی قانونی بودجەی 2011 پێویستە لەو صندوقە بێ، بەڕێزی وەڵامی دایەوە کە پارەی هیچ مەشروعێك ڕانەگیراوە، بەڕاستی ئەمە وەڵامێکە موخالفی نەصی قانونی بودجەی 2011 و نەصی قانونی ماددەی (329)ی قانونی عقوباتی (111)ی ساڵی (69)یە، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئیزافەیەك هەیە دەبێ ئێستا بكرێت بۆ ئەوەی بەسەرمان دا تێپەڕ نەبێت، چۆن ئێستا ئێمە كەمی دەكەینەوە، دەبێ ئەو ئیزافەیەش بكرێت، لەبەر ئەوە ئێمە كە لەگەڵ برادەرانی ئەنجومەنی ئاسایش كۆبووینەوە پێشنیارێكیان هەبوو، لەبەر ئەوەی هاتن دانیشتن لەگەڵمان پێشنیاریان كرد ئەو پارەیەی كە بۆیان دانراوە پارەیەكی كەمەو بەشیان ناكات، دوای ئەوەی كە گەڕانەوە بۆ وەزارەتی دارایی، لەگەڵ وەزارەتی دارایی كۆبوونەوە، داوای ئێمەشیان كرد، ئێمەش دوو كەسمان لە لیژنەی ناوخۆ چووین بەشداری ئەو كۆبوونەوەمان كرد، وەزارەتی دارایی و لیژنەی دارایی بڕیاریان دا كە بودجەكەیان بۆ زیاد بكەن ئەوە بوو بە مولحەقەك لە 2012/5/27 دا هاوپێچ بۆ لیژنەكەمان هات بەسەر ئەندامانیش دابەش كرا، كە وەزارەتی دارایی بەرزی كردبووە داوا ئەكات كە (183) ملیار زیاد بكرێتە سەر بودجەی گشتی، ئەگەر ئێستا زیادی نەكەین، بودجەكە كورت دێنێ، بۆیە پێشنیار دەكەم جەنابی وەزیر روونی بكاتەوە بۆ ئەوەی بتوانین دەنگی بۆ بدەین، زیادی بكەین، ئەگەر زیادی نەكەین، ئەوا ناتوانین دوایی ئەو وەختی بیكەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك ئارام فەرموو،

بەڕێز أیوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرسیارێكم ئاڕاستەی لیژنەی هاوبەش كردبوو، وەڵامیان نەبوو، داوا ئەكەم وەڵامەكە بدەنەوە،

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش دووبارەی بكەنەوە.

كاك عونی كمال سعید:

پرسیارەكەت دووبارە بكەوە ئەگەر زەحمەت نەبی.

بەڕێز أیوب نعمەت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا یەكەم تێبینیم ئەوەیە كە پرسیارەكەم كردووە، یەعنی چۆن تۆماریان نەكردووە، پرسیارەكەم ئەوە بوو ئایا بۆچی دروست بوو كە وەزارەتی تەندروستی و كارەباو وەزارەتەكانی تر لە ئیرادات باس نەكرێ و لە نەفەقاتیش باس ناكرێ بە حوجەی لامەركەزی وە بەحوجەی ئەوەیە كە نەفسی نەتیجەیە تەنمییەی

موحافەزات و پترۆ دۆلاریش بە هەمان شێوەیە، ئێستا لە ئیرادات باس دەکرێ لە نەفەقات باس کراوە، بۆ ئەوە دروست نەبووە بۆچی ئەم درووست بووە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش.

بەڕێز ئاراس محمود حسین:

وەڵلا ئەگەر بکرێ لە ڕێگەی جەنابتەوە ئەوە بەجێ ئەهێڵین بۆ نوێنەری حکومەت زیاتر لە وردەکاریەکان، بەڵام هاوکارمان کاک ئارام خۆی ئەندام بووە لە لیژنەی هاوبەشدا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی / وەزیری دارایی و ئابووری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت دەزگای ئاسایشەوە بەڕاستی ئێمە بەنووسراو داوامان کردووە، وە لەحکومەتیشەوە هاتووە، دیارە ئەمە پێویست بوو، بۆیە داوامان کردووە، تکایە موافەقەتی لە سەر بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک عدنان.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە وەڵلا من ئەگەر مەوزوعی ئەنجومەنی ئاسایشەکە بێ دەمەوێ قسەی لەسەر بکەم، جا نازانم ئەوە قسەی لە سەر دەکرێ یان نا، چونکە کاک اسماعیل باسی کرد وەزیریش باسی کرد، ئەنجومەنی ئاسایشەکە باس لە زیاد کردنی بودجەکەی کرا، ئەگەر دەرفەتی ئەوە هەیە قسە لە سەر ئەوە بکەین، یەعنی قسە لە سەر ئەوە ئیدخال بکرێ، زیاد بکرێ؟ ئەمەوی قسەی لە سەر بکەم،

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە قسەی لە سەر کراوە خۆ.

لیژنەی هاوبەش دوا صیاغەتان فەرموو د. ئاراس.

بەڕێز د. ئاراس محمود حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم من پێشنیارێکم هەیە، تاکو چەند ئەم پێشنیارە لە شوێن خۆیەتی زۆر مەسائیلی ڕاپۆرتەکەی ئێستا دێت جارێکی دیکە دووبارە دەبێتەوە، من پێم باشە ئەگەر بکرێت، ئەگەر یاسایی بێت، بەداوای روخسەت لە بەڕێزت پێویستە لەسەر دەقی مادده یاسایەکە و بڕگەکان زیاتر قسە بکرێت بەڕاستی، چۆن دابڕێژێتەوە؟ کەم وکورپەکەی لە چ دایە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەوە چەند جار لەسەر ئەو عیجزە پرسیار لە بەڕێز وەزیری دارایی بكەم، جوابم ناداتەوە، جوابەكەم بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

پرسیارەكە چییە؟ توخوا كوێستان خان لێی بكەرەوە.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری دارایی، لە ئیستیمارەكانی خۆتان دا عیجزی وەزارەتی پێشمەرگە (952,980) نۆ سەد و هەشتا و دوو ملیار و نۆ سەد و هەشتا ملیۆنە، دوایی بۆ كردووتانە بە هەمووی بە تەشغیلیەكەشی بەو پڕۆژانەش كە بۆتان داناوە، كردووتانە بە (1,200.320) یەك تریلیۆن و دوو سەد ملیار و سێ سەد و بیست ملیۆن؟ ئەمە لە دوا جارا عیجزەكەشی گۆڕیوە، یەعنی عیجزە ڕاستیەكە (1,467,980) یەك تریلیۆن و چوار سەدو شەست و حەوت ملیارو نۆ سەد و هەشتا ملیۆن دەكات، نەك (2,044,847) دوو تریلیۆن و چل و چوار ملیۆن و هەشت سەد و چل و حەوت ملیۆن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی / وەزیری دارایی و ئابووری.

بەڕاستی من مەسەلەی عیجزم چەند جار شەرح كردووە، ئێستا جارێكی تر دەیڵێم، پار ساڵ جەنابتان (1,564) یەك تریلیۆن و پێنج سەدو شەست و چوار ملیارتان موسادەقە كردووە لەم پەرلەمانە، یەعنی هەر بۆ ئەوەی هەموو شتێك مەعلوم بێ ئێستاكە وایە ئەمە و، دوای ئەوە (305) داهاتی گومرگی 2010 نەهاتووە، (400) داهاتی گومرگی 2011 نەهاتووە، (350) پترۆ دۆلار نەهاتووە، خۆی لەمەوە عیجزەكان هاتووە، ئیتر لە نەتیجەی عیجزەكان كە هاتووە و هاتووە تائێستاكە تەراكوماتی ئەسبابی رەئیسی كە ئەم عیجزانە بۆ وای لێهاتووە؟ هاتووە گەیشتووتە ئەم مەبلەغە، ئەوەیە كە تا ئێستاكە ئێمە پارەمان بۆ وەزارەتی پێشمەرگە سەرف كردووە، هەموو ساڵێك بەتەمای ئەوە بووینە كە ئەو قانونەی حكومەتی عێراقی خۆی دەری كردووە، هەموو ساڵێك بە جۆرێك هاتووە لەمیزانیەی حكومەتی عێراقی دا بۆ ئەوەی كە پارەكە تەسدید بكا بۆ ئێمە، تەسدیدی نەكردووە، عیجز لێرە ئەوە هاتووە ئیتر خۆ مەسەلە ئەوە نییە ئەوەندەمان بۆ پێشمەرگە داناوە، ئێستا بۆ ئەوەندەیە عیجزەكە؟ عیجزەكە لە 2007 وا هاتووە، هاتووە هەموو ساڵێك ئەو پارانە نەدراوەتە ئێمە و، ئێمەش كە عیجزی موخەتەت بووە، كە عیجزی فعلی دەستی

پێکردووە ئێستا بۆتە عیجزی فیعلیی، چونکە (1,564) نەهاتووە، (305) نەهاتووە، (400) نەهاتووە، (350) نەهاتووە، ئەگەر لەو مەبلەغە کەکەمی کردبێ، مەعنای ئەوەیە وفورات بووە بۆ ئەوەی کە عیجزەکە کەم بێتەوە، ئەگەر نا عیجزەکە خۆ زیاتریش دەردەچێ بەو شێوەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسەلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش دوا صیاغەتان:

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك لە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش دا هاتبوو, لیژنەی دارایی کاتی خۆی ئاماژەی بەوە کردبوو کە ئیقتیراحی زیادکردنی بڕێك پارە بۆ ئەنجومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان, لێرەدا ئێستا ئێمە ماددەکەی دەخوێنینەوە ئەو ئیقتراحە ئێمە بەباشی دەزانین کە پێشنیار کرا ماددەك ئیضافة بکرێت, لە مادده ئیضافة کراوەکان هەر لەوێدا جێگای بکەینەوە, کە ماددەی سێیەمە پێشنیارمان کرد کە ڕەقەمەکە بگۆڕێتەوە, ئێستا ماددەی دووەم وەك خۆی دەیخوێنمەوە, کە لە پرۆژەکەدا هاتووە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بزانین کاك کاردۆ قسەی چیە فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پەیوەندی بە پێشنیارەکەی زیادکردن بۆ ئاسایشەوە هەیە ئەوە دەچێتە عجزەوە, هەر پێشنیارێکیش لە بودجەدا ئەگەر پشتیوانی نەبێت ناتوانن بیکەنە پێشنیار و زیادی بکەن.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرەدا باسی نەفەقات دەکەین, وە لیژنە و بەشێك لە پەرلەمانتارانیش پێشنیاری ئەوەیان کردووە کە بەشێك لە نەفەقات ببڕێت, ئێمە دەتوانین چارەسەری ئەو بابەتە بکەین بەوەی کە کاتێك ئەو بەشەی لەکۆی نەفەقاتی تەشغیلی یان سەرۆکایەتیەکاندا ببڕێت, ئەو کەموکوڕیانەی یان ئەوەی ئێمە بە کەموکوڕی دەزانین بەو بابەتە پڕی بکەینەوە, زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەوە فیعلەن، بەیارمەتی لەڕاستیدا ئەوە فعلەن، یەکێك لەو دوو حالەتەیە، ئەوەی کە کاك کاردۆ باسی کرد لەگەڵ ئەوەی کاك عمر صدیق باسیکرد، دەبێت هەر زیادکردنێك لە تەشغیلیا یاخود بخرێتە سەر عیجز،عیجزی پێ زیاد بێت یاخود ئەوەی کە ئێمە دەیبڕین کە قەرار دراوە لیژنە پێشنیازی کردووە بە 15٪ بخرێتەوە سەر ئەوە، ئینجا ئەگەر عیجزی پێ زیادبکرێت ئەو کارەساتەکە دووقاتە لەجیاتی ئەوەی ئێمە عیجزی پڕبکەینەوە بۆ دوو ساڵ لەسەر یەك عیجز زیاد دەکەین خۆ ئەگەر لە 15٪ەکە پڕی بکەینەوە، کە وەکو کاك عمر صدیق وتی ئەوە کارەساتەکە گەورەترە، لەبەرئەوەی ئێمە پێمانوایە بودجەی تەشغیلی ئەوەندە زۆرە کە پێویست بەبڕین دەکات وە خستنەسەر کۆمەڵێك لایەن کە لە بەرژەوەندی گشتیدایە، بەلام دێین بودجەی تەشغیلی بەوە زیادەکە پڕدەکەینەوە، دەیخەینە سەر لایەنەکانی کە، کە دەزگایەك کە ئێمە ئەصڵ وایە هەموو ئەو پەرلەمانە لە یەکێك لەبڕیارەکان، کە دوایی دەریدەکەین و ببێتە بڕیار ئەوەیە کە بودجەی حزب دەربهێنرێت، وە ئەنجومەنی ئاسایش ئەگەر چی لە پەرلەماندا قەراری بۆ دەرچووە، کە دەزگایەکی وطنیە، بەلام ئێمە دەزانین، بە یارمەتی با قسەکەم تەواو بکەم، ئێمە دەزانین ئەو دەزگایانەی لکێنراوە بەو ئەنجومەنەوە، دەزگای حزبین، ئەوە حەقیقەتە، وە جگە لەوە، بەیارمەتی من باقسەکەم تەواو بکەم، ئێوە ئیجا هەستن بڵێن وانیە، لەبەرئەوە مەفروزە ئێستا حاڵەتێکی تر دێتە بەردەممان ئەگەر ئەو دوو حاڵەتە نەکەین، لە ئێستاوە ئیقراربکەین وەزیری مالیە موناقەلە بکات لە بودجەی تەشغیلیەوە بۆ لە ئیستیثماریەوە بۆ تەشغیلی، بۆئەوەی ئەنجومەنی نیشتیمانی پێ هین بکەین.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ڕەجاتان لێدەکەم تۆزێك ئەگەر قسەیەکی نا ئەوەم کرد، باشە ئێمە نیو سەعاتە ڕاوەستاوین لەسەر شتێك کردن نابێت بیکەین، لە ماددەی دوو ئێمە بڕێك مەبلەغ ئەڵێین بۆ حکومەت چەند تەخسیس کراوە؟ بۆمان نیە لەو ماددە باسی تەفاسیل بکەین، ئێمە چۆن مامەڵەمان کرد لەگەڵ میزانیەی سەرۆکایەتی هەرێم، چونکە بەشێکە لە حکومەت، هەروەها ئەنجومەنی ئاسایش بەشێکە لە حکومەت

بۆمان هەیە باسی حکومەت جودا, قەزا جودا, پەرلەمان جودا بکەین, ئەوە کێشەکە ئەگەر دەتانـەوێ حـەلی کەن ئیشـەکە یـەکێکی تـر حـەلی بکـەن, لـەماددەی دوو بـۆت نیـە غـەیری بڵێـی بـۆ حکومـەت ئەوەنـدە, بـۆ تەشغیلی ئەوەندە, بۆ پەرلەمان ئەوەندە, بۆ دادوەری ئەوەندە, بۆ پرۆژە, من نـازانم ئـەو تـاخیرە لەسـەر چ بوو؟ پرەنسیپەکی زۆر بەسیتە تکاتان لێدەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان لەسەر ڕەئی کاك عبدالسلام چیە؟

بەڕێز د.ئاراس محمود حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە حەقیقەت من ڕوونکردنـەوەیـەکی تـرم هەیـە ڕوونکردنـەوەیـەك کـە زووتـر ئاماژەمـان پێـدا, واتێدەگـەم قسەش لەگەڵ بەڕێزان نوێنەرانی حکومەتیش کراوە لەو بارەیەوە, ئەگەر بگەڕێینـەوە بـۆ لیژنـەی دارایـی, کە هەمانـە لـە بەشـی یەکـەم لاپـەرە(16), بـەڕێزان یـەعنی دیباجەکـەمان نووسـیوە دوایـی ڕەئـی لیژنـەی داراییشمان نووسیوە, ڕەئی لیژنەی دارایی دوای وەرگرتنی ڕای حکومەت بووە, بەڕاستی کە وتومانـە لیژنـە لاری نیە لەسەر ئەو داوایە بەهۆی هەستیاری بابەتەکەوە, بەڵام بەڕای لیژنەی دارایی دەتوانێت بڕی پارەی پێویست بۆ ئەنجومەنی نـاوبراو, لـەڕێی دەسـەڵاتی موناقەلـەوە دابـین بکرێـت, بـەڕای لیژنەکـەمان لـەدوای پەسـەندکردنی بودجـە بـە فـەرمی, ماوەیـەکی کـەم دەمێنێتـەوە بـۆ کۆتـایی سـاڵی 2012, وە وەزارەت و دەستەکان و دەزگاکان لەتوانایان دانیە پارەی تەرخانکراو بۆیان بەتەواوی خەرج بکەن, وە پێویست ناکات ئەو پارەیە بخرێتە سەر کورتهێنان. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بورهان فەرموو.

بەڕێز بورهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 83 دا هاتووە ئەمەوێت ئیسپاتی بکـەم, کـە ئـەو ڕەییـەی لیژنـەی قـانوونی, لیژنـەی دارایـی کـە لەلاپەڕە 16 دا هاتووە, کە دەڵێت بەداخەوە بۆ موستەشفاکانی هەولێر کە ئیحترامان بۆ جەنابتان جـرج و مشك و سیسرك خواردوویەتی, ئەڵێم موافیق نیم, پەسەند نیـە, بـەڵام لێـرەدا دەڵـێ لاریـم نیـە و لـەدواوە لەڕێی دەسەڵاتی موناقەلەوە, پارەی بۆ تەخسیس کراوە 134ملیار, بەڵام ماددەی 83 دەڵێت کە ئەمە دەڵـێ لاریـم لێینیـە بـۆی بکرێـت بـە 318 ملیـار مـاددەی 83 لـە پـەیڕەوی نـاوخۆیی پەرلـەمان دەڵێـت چـی؟ پێشنیازی زیادکردنی خەرجی یان هێنانەکایەی خەرجی نوێ یان دابەزاندنی داهات, قبـول ناکرێـت ئەگـەر پێشـنیار کراوەکـە ڕێگـای ئەنجامـدانی پێشـنیارەکە ڕوون نەکاتـەوە, یـەعنی بۆمـان نیـە مەصـادری داهـاتی ئیضافیمان لە خاریجی ئەو داهاتەی لە مـاددەی یەکـدا تەسـبیتمان کـردووە دەسـت بکـەوێت بۆمـان هـەبێت

نەقلی ئەوەی کەین, بەڕاستی من سەیرە لەلام ئەگەر دەڵێن لەئەبوابی ترەوە بۆی موناقەلە بکرێت, ئێمە خۆمان یەعنی لە سێکتەری ترێك کوژی دەیەین بەوێ 134 ملیاری بۆ تەسفیت, کراوە کیفایەت نیە. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د. عمر نورەدینی فەرموو.

بەڕێز د. عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەنجومەنی ئاسایش بەپێی یاسایەك دادەمەزرێت کە لەو پەرلەمانە دەرچووە, بۆیە لەڕاستیدا یاساکەش نیشتیمانیە, ئەنجومەنی ئاسایشیش نیشتیمانیە تەشکیل کردنیشی لەبەرئەوەی بۆ یەکەمجارە, ئا پێویستی بەوە هەیە بڕی پێویستی بۆ تەرخان بکرێت, فعلەن وەك کاك عبدالسلامیش وتی ئەنجومەنی ئاسایش بەشێکە لەسوڵتەی تەنفیزی, بۆیە ئەو موضوعة لەڕێگای دەسەڵاتی موناقەلەوە کە دەدرێت بە حکومەت و وەزارەتە پەیوەندیدارەکان چارەسەر دەبێت؟

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەو زیادکردنەی کە کراوە لەو زیادکردنانە نیە کە لەحکومەتەوە بۆ ئێمە هاتووە, عیجزەکەی تێدادەستنیشان کراوە, بەڵکو ئەوە ئیستثناء بووە و دوو قات زیادکراوەتەوە, کەواتە ئەو دووقاتە کە زیادکراوەتەوە عیجزمان زیاد دەکات, بۆیە ئەوەی کە دەوترێت کە جێگای خۆی نیە, حەقمان نیە موناقەشەی بکەین, بەڵکو ئەوە زیادەیەکە بەناقانوونی دەخرێتە سەری, من لەگەڵ ئەوەشدا کە باسدەکرێت باشە ئەوە لەکوێ دەنگی لەسەر دەدرێت ئەگەر ئەوە شوێنی نیە ئەوە چوویتە سەر عیجزەکە, من باسی تەشکیلەی ئەو هەیئەتە دەکەم ئەو ئەنجومەنە دەکەم, ئەو ئەنجومەنە ئەنجومەنێکی ڕاوێژکارییە, بەڕێزان ئەوە هەیکەلەکەیەتی پێکدێت لە بەڕێوەبەری گشتی ئیستخباراتی سەربازی کە لە وەزارەتی پێشمەرگە بودجەی خۆی هەیە, پێکدێت لە دەزگای ئاسایش کە بودجەمان بۆ داناوە, پێکدێت لە دەزگای زانیاری و پاراستن کێ هەیە لەو وڵاتە نەڵێ دەزگای زانیاری وپاراستن سەر بە حیزب نیە؟ بۆیە کێ هەیە بەڵێ یەکێکە لە هەیکەلەکان کە دەزگای پاراستن و زانیاری بە نەص هاتووە پاشان ئێمە پرسیارمان کرد لە لیژنەی ناوخۆ, ئێمە پرسیارمان کرد, بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەو 6 هەزار میلاکە چیە؟ وتیان ئەوە دەزگای زانیاری و پاراستنە نەچۆتە سەری, بەڵام ئەگەر بێت و ژمارەی میلاك حیساب بکەی لەگەڵ دەزگایەکی وەکو ئاسایش 6 ئەوەندەی بۆ دانراوە بۆیە بەڕاستی ئەوە زیادەیەکە پێویست دەکات ببڕێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو كاك د. عمر.

بەڕێز د. عمر حمد امين خدر(نورەدينی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەزگای ئەنجومەنی ئاسایش وزانیاری و پاراستن دوو دەزگای نیشتیمانین, پێشنیار دەكەم لەوەی كە دەوترێت دوو دەزگای حیزبین لەپرۆتۆكۆل ڕەش بكرێتەوە (بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئەو دەزگایەی ئەو دەڵێ حیزبی نیە, تەعزیبی منی داوە)

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك كاردۆ.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەی ئێمە لەسەر تەخسیسەكەی بودجەیە, لەسەر شتی تر نیە با بابەتەكە نەگۆڕین, لەبەرئەوە باس لەوە دەكەین زیادكردنی ئەو پارەیە زەروری نیە وە پشتیوانی نیە وە عیجز زیاد دەكات, دڵنیام حكومەتیش لەگەڵ ئەوەدایە, لەبەرئەوە ئەو دەزگایانەی كە ڕوونیشكراوە خۆیان ئیمكانیەتیان هەیە, پارەیان بۆ تەرخان كراوە, پێویست ناكات عیجز بخەینە سەر بودجە یان لە سێكتەری زەروری تری ژیان بگۆڕین بۆ ئەو دەزگایە. سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك اسماعیل.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەزگای ئەنجومەنی ئاسایش شەرعیە بە یاسا لە پەرلەمانی كوردستان یاسای پێ دەرچووە, دوایی گفتوگۆ لەلیژنەی ناوەخۆ كە هاتوون لەگەڵ ئێمە دانیشتوون بەداخەوە كاك مەریوان ئامادەی كۆبوونەوەكە نەبووە, خۆیان داوایان كردووە كە بودجەكەیان كەمە, جارێكی تر موراجەعەی حكومەتیان كردۆتەوە, حكومەت ڕازی بووە, ڕەزامەند بووە بە مولحەقێك ناردوویەتی بۆ پەرلەمانی كوردستان و پەرلەمان بۆ لیژنەكانی ناردووە حكومەت ڕازییە كە كاك كاردۆ دەڵێ حكومەت ڕازی نیە, نەخێر جەنابی وەزیر لێرەیە, حكومەت ڕازی بووە بە مولحەقێك ناردوویەتی كە ئەو بودجەیە بۆ دەزگایەك و ئەنجوومەنی ئاسایش هەرێمی كوردستان دەست نیشان بكرێت.

زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرچەند من تەواو لەگەڵ قسەكانی كاك عبدالسلام دام, چونكە وا هەست دەكەم كە ئەوە شوێنی نیە, بەس بەڕاستی من لەگەڵ ئەو قسەیەی كە كاك ئیسماعیلم كە دەڵێ وابزانم زۆربەی زۆری وەزارەتەكان ڕازی نین لە بودجەكەیان و پێیان كەمە, وە ئەصلەن زۆربەیان چوار ئەوەندەیان داواكردووە, ئێستاكە بۆ بیزات لەناو ئەو هەموو وەزارەتان فەقەت ئەنجومەنی ئاسایش یەكسەر قبول كرا, ئەصلەن سەعاتێكە لەوێیە وامانزانی مەشغولی ئەوەن چۆن داهات و عیجزەكەمان بۆ تەرتیب بكەن نەمانزانی باس لە موضوعێك دەكرێت كە پەیوەندی بەو ماددەیە نیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

دانیشتنی ئەمڕۆمان هەڵدەگرین بۆ بەیانی سەعات (10)ی پێش نیوەڕۆ بەخواتان دەسپێرین.

سەعات (10)ی پێش نیوەڕۆ.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سورە**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سكرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆكی پەرلەمانی**	**سەرۆكی پەرلەمانی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (35)

هەینی ڕێکەوتی 22\6\2012

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (35)

هەینی ڕێكەوتی 2012/6/22

كاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی 2012/6/22 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (35)ی خولی سێیەم, ساڵی (2012) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (35)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی 2012/6/22 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆ کردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان - عێراق بۆ ساڵی 2012.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی سێیەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (35) ڕۆژی دانیشتن (2012/6/22)

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگەی (1)ی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (35)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی 2012/6/22 بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆ کردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان - عێراق بۆ ساڵی 2012.

ئێستاش بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ناوی ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەخوێنێتەوە کەمۆڵەتبوون یان ئامادەنەبوون بابفەرموێ.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ناوی ئەو ئەندامانەی لەدانیشتنی (34)ی ئاسایی لە 2012/6/21 ئامادە نەبوون ئەمانەن (8) ئەندام ئامادە نەبووە کە هەموویان مۆڵەت بوونەو ئەوەش ناوەکانیانە.

1- پەیام أحمد محمد

2- حازم تحسین سعید

3- ئاهەنگ عارف رەوف

4- حەمە سعید حەمە علی
5- یاووز خورشید
6- سمیر سلیم
7- بەیان أحمد
8- شلێر محمد.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان. ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆکانمان لیژنەی هاوبەش فەرموو بۆشوێنی خۆتان. بەخێرهاتنی جەنابی وەزیر و مونەسیقی نێوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و پەرلەمان دەکەین بەخێربێن. ئێمە دوێنێ زۆر موناقەشەمان لەسەر بودجەکرد، فەرموو کاک نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆتایی کۆبوونەوەی ئەمشەوا بەڕێز کاک ئیسماعیل ناوی منی هێنا کە نەدەبوو وەڵامی منی بداباوە، بەڵام من حەز ئەکەم چەند راستییەك بخەمە روو لەسەر قسەکانی کە ناقانونی بوو. یەکەم

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو، کاك نەریمان تەواو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخر ناوی منی هێنا لەبەر ئەوە وانەبوو من حوزورم هەبوو لەکۆبوونەوەکە بایکۆتم کرد خۆکاك ئیسماعیل خۆشی پرسیاری کرد لەبەر ئەوە وتم ئەو دەزگا هەواڵگریانە بەدەزگای حیزبیان دەزانم، بۆیە بایکۆتمکرد.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کاکە باشە، ئێمە دوێنێ ماددەی دوو زۆر مووناقەشەمان کرد هەموو خوشك و برایان ڕەیی خۆیان دا فەرموون لیژنەی هاوبەش لیژنەی یاسایی دوا دارِشتنی خۆتان بخوێننەوە فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً: يرصد لنفقات السنة المالية/ 2012 مبلغ قدره (15,245,797) خمسة عشر ألف ومائتان وخمسة وأربعون مليار وسبعمائة وسبعة وتسعون مليون دينار ويوزع وفق الجداول المرفقة:-

1/ مبلغ قدره (10,745,797) عشرة ألف وسبعمائة وخمسة وأربعون مليار وسبعمائة وسبة وتسعون مليون دينار للنفقات التشغيلية ويوزع كالاتي:-

أ/ مبلغ قدره (10,624,518) عشرة ألف وسستمائة وأربعة وعشرون مليار وخمسمائة وثمانية عشر مليون دينار للنفقات التشغيلية لحكومة اقليم كوردستان.

ب/ مبلغ قدره (68,280) ثمانية وستون مليار ومائتان وثمانون مليون دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

ج/ مبلغ قدره (52,999) اثنان وخمسون مليار وتسعمائة وتسعة وتسعون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء.

2/ مبلغ قدره (4500000) اربعة ألف وخمسمائة مليار دينار للنفقات الاستثمارية ويوزع كالاتي: أ/ مبلغ قدره (3,678,437) ثلاثة ألف وستمائة وثمانية وسبعون مليار واربعمائة وسبعة وثلاثون مليون دينار لنفقات المشاريع الاستثمارية.

ب/ مبلغ قدره (821,563) ثمانمائة وواحد وعشرون مليار وخمسمائة و ثلاثة وستون مليون دينار لاعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات, وعلى المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادق عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها على ان تراعى المناطق الاكثر تضررأ داخل المحافظة وعدد سكانها ومن ضمنها مبلغ (42,400) اثنان واربعون مليار واربعمائة مليون دينار(بترودولار).

ثانياً: العجز المخطط يقدر ب (2,044,847) ألفان وأربعة وأربعون مليار وثمانمائة وسبعة وأربعون مليون دينار, ويغطي هذا العجر من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركه من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقى الاتحادي حسب قوانين الموازنة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2012).

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لانە خان.

بەڕێز لانا أحمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی دووەم

خەرجییەكان و كورتهێنان

ماددەی دووەم:

یەكەم: بۆ خەرجییەكانی ساڵی دارایی 2012 گوژمەیەك كە بڕەكەی (15,245,797) پازدە هەزار و دوسەد و چل و پێنج مليار و حەوت سەد و نەوەد و حەوت مليۆن دينار دادەندرێت و بەپێی ئەم خشتە هاوپێچە دابەش دكرێت:-

1- گوژمەیەك بە بڕی (10,745,797) دە هەزار و حەوت سەدو چل و پێنج مليار و حەوت سەدو نەوەد و حەوت مليۆن دينار بۆخەرجییەكانی بەكاربردن وە بەم شێوەیەی خوارەوە دابەش دەكرێت:-

أ/ گوژمەیەك بە بڕی (10,624,518) دەهەزار و شەشسەد و بیست و چوار ملیارو پێنج سەد و هەژدە ملیۆن دینار بۆخەرجییەکانی بەکاربردن بۆحکومەتی هەرێمی کوردستان.

ب/ گوژمەیەك بەبڕی (68,280) شەست و هەشت ملیار و دوسەد و هەشتا ملیۆن دینار بۆخەرجییەکانی پەرلەمانی کوردستان.

ج/ گوژمەیەك بە بڕی (52,999) پەنجا و دوو ملیار و نۆسەدو نەوەد و نۆ ملیۆن دینار بۆخەرجییەکانی ئەنجوومەنی دادوەری.

2- گوژمەیەك بە بڕی (4,500,000) چوار تریلیۆن و پێنج سەد ملیار)دینار بۆخەرجییەکانی وەبەرهێنان وەبەم شێوەیە دابەش دەکرێت:-

أ/ گوژمەیەك بە بڕی (3,678,437) سێ تریلیۆن و شەسەت و حەفتا و هەشت ملیار و چوار سەد و سی و حەوت ملیۆن دینار بۆخەرجییەکانی پڕۆژەکانی وەبەرهێنان.

ب/ گوژمەیەك بە بڕی (821,563) هەشت سەد و بیست و یەك ملیار و پێنج سەد و شەست و سێ ملیۆن دینار بۆ ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی پڕۆژەکانی هەرێم و پارێزگاکان و، دەبێ پارێزگار بەرنامەی ئاوەدانکردنەوەی پارێزگاکەی و قەزا و نەحیەکانی کە لەلایەن ئەنجومەنی پارێزگاوە پەسەندکراوە پێشکەش بە وزارەتی پیلاندانان بکات بۆئەوەی لێکۆڵینەوە لەو بارەیەوە بکرێ و پەسەند بکرێ و، دەبێ رەچاوی ئەو ناوچانە بکرێ کە زیاتر زەرەرمەندبوونە لەناو پارێزگاکەدا و، هەروەها ژمارەی دانیشتوانیش لەناو ئەمەشدا بڕی (42,400) چل و دوو ملیار و چوارسەد ملیۆن دیناری پترۆدۆلار هەیە.

دووەم: کورتهێنانی نەخشە بۆکێشراو کەبڕی (2,044,847) دوو تریلیۆن و چل و چوار ملیارو هەشت سەد و چل و حەوت ملیۆن دینار دەخەملێنرێت و ئەم کورتهێنانەش بەو گوژمەیە دادەپۆشرێت کە بۆ وەزارەتی پێشمەرگە دیاری کراوە لە بودجەی بەکاربردنی ئیتیحادی بۆ پاسەوانانی هەرێم لەناو تەرخانکراوی وەزارەتی بەرگری عێراقی ئیتیحادیدا بەگوێرەی بودجەی ئیتیحادی بۆساڵەکانی دارایی (2007 تا 2012).

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموو کاك کادۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە موناقەشەمان کرد بۆ ئەوەی بگەینە نەتیجەیەك، وایە؟ ئەمە یەکییان.

دووش ئێمە پێشتر پێشنیارێکمان هەبوو کە ئیستیقتاعەکە بە نەزەر وەربگیرێ، وابوو؟ کوا وەرگیرا؟ نەخێر وتمان پێشنیارەکەی کاك برهان، وتمان دەبێ لەسەرەوە بنووسرێ، دوایی لە ماددەکە ئیزافەی ئەکەین ئەمە پێشنیارکرا یان نا؟

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەگەینە نەفەقاتی ئەنجومەنی ئاسایش.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

ئاخر ئێستا كاكە دەنگت بۆدا، ئاخر چی ئەكەی؟

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د. ڕۆژان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاستە زۆر لەئەندامان پێشنیاری ئەوەیان كرد كە بڕێك پارە ببڕێ لە هەرسێ سەرۆكایەتیەكە، بەلاَم ئێمە دوێنێش هەردوو لیژنە ئەو دوو ڕۆژەی كە كۆبووینەوە ماددەیەكمان داڕشتییە ئێستا كە دەنگدانەكە تەواو بێ هەردوو لیژنەكە بە تەمابووین كە پێشنیار بكرێ ئەو ماددەیە بكرێتە ماددە سێ دوایی ئەوەی ئیرادات و نەفەقات پەسەندكرا ئیستقتاعە پەسەند بكرێ، ماددەكە ئامادەكرایە هەردوو لیژنە ئیمزایان لەسەر كردیە.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

موهیم ئەوەیە ئەو پارەیە ببڕدرێ، لە ماددەی سێ دەبڕدرێ، تەواو تازە دەنگمان بۆداو (25) بیست و پێنج كەس لەگەڵدا نییە، بە زۆرینەی دەنگ پەسندكرا، فەرموو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددە نوێیەی كە ژمارەكەی دەبیتەوە ماددەی سێ بە ئیتیفاق لەنێوان هەردوو لیژنەكە كە چەند ڕۆژێك لەمەوبەر هەردوو لیژنە موناقەشەیان كرد بەو سیاغەی ئیتیفاقمان كرد دابڕێژێتەوە.

المادة الثالثة:

أولاً: تخفيض نسبة20٪ من الموازنة التشغيلية لرئاسات الثلاثة عدا تعويضات الموظفين:-

أ/ رئاسة أقليم كوردستان.

ب/ برلمان كوردستان.

ج/ مجلس القضاء.

ثانياً: تخصص المبالغ المستقطعة مِن الفقرة الاولى من هذه المادة لوزارتي الصحة والبلديات والسياحة لتنفيذ مشاريع خدمية ودعم الرياضة حسب اختصاص كل منها ويراعى في توزيعها النسب السكانية للمحافظات.

ثالثاً:

تخفيض نسبة 15٪ من الموازنة التشغيلية لمجلس الوزراء عدا تعويضات الموظفين والمنافع الاجتماعية والاعانات بعد أستبعاد المبالغ المخصصة لصندوق مشروع تنمية وتطوير القدرات البشرية وبلدية عنكاوه.

رابعاً:

تخفيض نسبة 15٪ من الموازنة التشغيلية للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة عدا تعويضات الموظفين والمنافع الاجتماعية والاعانات.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون بە كوردييەكەی.

بەڕێز عونى كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كوردیەكەی ئامادە نەكرایە ئەو ماددەیە.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د.ڕۆژان بە كوردييەكەی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

عەرەبییەكەم لەبەر دەستە بەس هەوڵدەدەم دەمودەست بیكەم بە كوردی تاكو روونبێ بۆ هەموو لایەك نەوەك عەرەبییەكە، هەندەك كوردییەكە باشترە.

ماددەی سێیەم كە پێشنیار دەكەین ئەو ماددەیە ببتە ماددەی سێیەم:

یەكەم:

كەمكردنەوەی ڕێژەی 20٪ لە بودجەی وەگەڕ خستنی هەرسێ سەرۆكایەتی جگە لە قەرەبووی فەرمانبەران:-

أ/ سەرۆكایەتی هەرێمی كوردستان. ب/ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان.

ج/ ئەنجومەنی دادوەری.

دووەم:

ئەو بڕە پارەیەی كە كەمكرایتەوە لە بڕگەی یەكەمی ئەو ماددەیە تەرخان دەكرێ بۆ هەردوو وەزارەتی تەندروستی و شارەوانی و گەشت و گوزار بۆ جێبەجێ كردنی خزمەتی پرۆژەی خزمەتگوزاری و پشتیوانی وەرزش بە پێی پسپۆری هەریەك لە وەزارەتەكان و رەچاوی ڕێژەی دانیشتوان دەكرێ لە پارێزگاكان.

سێیەم:

كەمكردنەوەی ڕێژەی 20٪ لەبودجەی وەگەڕ خستنی ئەنجومەنی وەزیران جگە لە قەرەبووی فەرمانبەران و سوودە كۆمەڵایەتیەكان و ئیعانات دوای تەرخانكردنی، دوای ئەوەی ئەو بڕە پارەییەی كە تەرخان كرایە

بۆ تواناسازی و پەرەپێدانی، نەخێر. شارەوانی عەنکاوە، دوای ئەوەی ئەو دوو حیسابەی لێ جیا دەکرێتەوە ئینجا بڕی لە 15٪ی لێ دەبڕێت.

چوارەم/ کەمکردنەوەی ڕێژەی 15٪ لە بودجەی وەگەڕ خستنی وەزارەتەکان و فەرمانگاکان کە سەر بە وەزارەت نین جگە لە قەرەبووی فەرمانبەران و سوودە کۆمەڵایەتیەکان و ئیعانات.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە لەئەنجامی ئیتیفاقی لیژنە هاوبەشەکان بوو، بۆیە حەقە یەکسەر بیخەینە دەنگەوە بەڕاستی، فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەندێ ئیقتراحاتی تر هەبوو بەڕاستی لەلیستی کوردستانی هەندێ ئیقتراح هەبوو دەرهاتووە، لەبەر ئەوە پێویستی بەوەیە موناقەشە بکرێتەوە.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێ قسە بکات؟ بەڵام بەراستی کە لیژنەی هاوبەش ڕێکەوتن لەسەری حەق نیە ئەو موناقەشەیە بکرێ بەراستی، چونکە نوێنەرایەتی هەموو فراکسیۆنەکانی کردووە، لیژنەی هاوبەش بووە.

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، بەوشێوەیەی کە خوێندرایەوە کێ لەگەڵدایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانیە؟ زۆر سوپاس، تەنها (6) کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

ماددەی سێ لە پڕۆژەکە کە ژمارەکەی بووە ماددەی چوارەم:

علی وزارة المالیة ولأقتصاد لاقلیم کوردستان - العراق تمویل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالیة المتاحة.

بەڕێز لانە أحمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان _ عێراق تەمویلی حساباتی وەزارەتەکان و ئیدارەکان دەکات بە پێی سەرچاوە داراییە ڕێگا پێدراوەکان.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێ قسە بکات؟ یەك کەس! فەرموو کاك پێشەوا، فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم باس لەتەمویلی حیساباتی وەزارەتەکان و ئیدارەکان دەکات. مەبەست لێرە تێبینیەکەی من لەسەر ئیدارەکانە ئەگەر مەبەست لە پارێزگا و بەرێوەبەرایەتی ناحییە و قایمقامیەتەکانە من هیچ قسەیەکم نیە، خۆمان دەزانین ئێمە کە ئێستا کۆمەڵێك ئیدارەی سەربەخۆ هەیە، بەڵام دوو ئیدارە بەرسمی، بەفەرمی لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێ ئەویش ئیدارەی گەرمیان و ئیدارەی ڕاپەڕینە، بۆیە پرسیارەکەی من ئەوەیە ئەو ئیدارانە یاسایەکی تایبەتی بە خۆیان نیە کە پێکهاتە و چوارچێوەی کاری ئیدارەکان دیاری بکات، ئایا تەمویلی حیساباتی ئەو ئیدارانە لە چ بابێکە؟ و، چۆن تەمویلی حیساباتیان دەکرێ لەلایەن وەزارەتی داراییەوە؟ داواکارم بەڕێز وەزیری دارایی ئەوەمان بۆ روون بکاتەوە، ئەگەر مەبەست لەو ئیدارنە ئیدارەی سەر بە خۆ بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من ئیزافەیەکم هەیە بۆ ئەو ماددەیە وا ئەزانم کەمە لە ماددەکە ئێمە (والدوائر غیر المرتبطة بوزارة) مان تێدا دانەناوە، لەبەر ئەوە تەنها دەڵێ: (تتولى وزارة المالیة والأقتصاد لاقلیم کوردستان - العراق تمویل حسابات الوزارات والإدارات) من دەڵێم (والإدارات والدوائر غیر المرتبطة بوزارات وفق الموارد المالیة المتاحة).

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری دارایی فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ئیدارانەی کە ئێستاکە دانراون و، ئیش دەکەن هەموو ئەو ئیدارانە عەینی وەکو هەموو پارێزگایەك لە وەزارەتی ناوەخۆوە تەمویل دەکرێت، و، ئێمە میزانیەکانیشمان ئێستاکە بەنسبەتی گەرمیانەوە ئیدارەی گەرمیان و ئەوەی ڕاپەڕینیش ئێستاکە نووسراوە و ئیجرائات ئەکەین بۆ جیاکردنەوەی وە فەعلەن ئیدارەی گەرمیان جیا کراوەتەوەو و، ڕاپەڕینیش جیا ئەکەینەوە.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوا سیغەکەی بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

تتولى وزارة المالية والاقتصاد لاقليم كوردستان _ العراق تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة.

بەڕێز لانا أحمەد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان _ عێراق تەمویلی حیساباتی وزارەتەکان و ئیدارەکان دەکات بەپێی سەرچاوەی دارایی ڕێگا پێدراوەکان.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان.

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسەندکرا، فەرموو بۆماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەمی پڕۆژەکە کە ژمارەکەی بووە ماددەی پێنجەم:

أولاً/ تقيد جميع ايرادات الدوائر الممولة مركزيا ايرادا نهائيا للخزينة العامة ويتم اظهارها فی موازين المراجعة.

ثانياً/ أستثناءا من حكم الفقرة (اولاً) اعلاه على وزير المالية والاقتصاد:

1- أضافة مبالغ الايرادات الشهرية الّتی تحققها وزارة الصحة بكافة دوائرها إلى ميزانية هذه الوزارة لأغراض شراء الأدوية وتدارك نفقات الصيانة بأنواعها وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الأيرادات المتحققة فعلاً.

2- أضافة مبالغ الايرادات الشهرية الّتی تحققها وزارة الكهرباء بكافة دوائرها إلى مِيزانية هذه الوزارة لأغراض صيانة وتحسين الشبكات الكهربائية وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الايرادات ألمتحقِقة فعلاً.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون بە کوردییەکەی.

بەڕێز لانە أحمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

یەکەم/ هەموو داهاتی فەرمانگەکان کە بە مەرکەزی تەمویل دەکرێن بە داهاتی کۆتایی گەنجینەی گشتی تۆماردەکرێن و لەناو بودجەکانی پێداچونەوەدا دیاری دەکرێن.

دووەم/ بەدەر لە حوکمی بڕگەی (1)ی سەرەوە لەسەر وەزیری دارایی و ئابوورییە کە:

1- بڕی داهاتی مانگانە کە وەزارەتی تەندروستی بە دەستیان دەهێنێ لە سەرجەم فەرمانگەکانیدا، دەیخاتە سەر بودجەی وەزارەتی ناوبراو بە مەبەستی کڕینی داو و دەرمان و فریاکەوتنی خەرجیەکانی پاراستن (صیانە) بە هەموو جۆرەکانیەوە و، بە گوێرەی داواکاری وەزارەتەکە کە خشتەی داهاتە بە دەست هاتووە فەعلیەکانی پێوە گرێدرابێت.

2- بڕی داهاتی مانگانە کە وەزارەتی کارەبا بە دەستیان دەهێنێ بە هەموو فەرمانگەکانیەوە دەیخاتە سەر بودجەی وەزارەتی ناوبراو بە مەبەستی پاراستنی و چاککردنەوەی تۆڕەکانی کارەبا و، بەگوێرەی داواکاری وەزارەتەکە کە خشتەی داهاتە بەدەست هاتووەکانی پێوە گرێدرابێت.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ ناوتان بڵێن: (عبدللە محمد أمین، برهان رشید حسن، بێریڤان أسماعیل سەرهەنگ، ئەڤین عمر أحمد، حمە سعید حمە علی، أحمد سلێمان عبدللە (بلال)، نەریمان عبدللە قادر، پەیمان عبدلکریم عبدلقادر).

فەرموو کاک عبدللە (2) دەقە قسەکردنە، فەرموو.

بەڕێز عبدللە محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمن ئیستسنادەم بۆ ڕەییەکەم لە ماددەی یەکەم، داوا دەکەم ئیستسناکە نەمینێ، هەموو داهاتەکە لە ئیراد نیهایی تەقید بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئیستیسناکان بڕگەی یەکەم کە تەنها باسی (شراء أدویة) دەرمان دەکات لەگەڵ نەفەقاتی سیانەیا، من بڕوام وایە پێویستە هەندێ کەلیمەی ئەجیزەشی بۆ ئیزافە بکرێ، لەبەر ئەوەی هەندێجار ئەجیزەیەکی بەسیتە پەکیان دەکەوێت، بۆنموونە. فەحسی خوێنە، ئەنواع فەحسە ئەجیزە ئەوەشی بۆ ئیزافە بکرێ ئەوەش حەقیان هەبێ بیکڕن لەو پارەیەی دەستیان دەکەوێ، بەڵام بۆ کارەبا بڕوام وایە لەبەر ئەوەی ئەو داهاتەی سامانە سروشتیەکان دیار نییە کە ئەڵێ من ئەمەنەم ماوە کرێی گازوایل و ئەوەندەم کڕیوە و ئەمە بخرێتە سەر ئیرادات ئەو ئیستسنایە لەوەیا لابچێ بۆ ئەوەی ئێمە نەفەقاتی وەزارەتی کارەباو سامانە سروشتیەکانمان بەشێوەیەکی وردتر دەستکەوێ، لەبەر ئەوەی لێرە تێکەڵ بووە لەگەڵ ئەو

داهات و مەسرووفاتەی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان، داواکارم خاڵی سێیەمیش بۆ ئیزافە بکرێ داهاتی شارەوانیەکانیش هەروەك خۆیان بێت لەوێیا تەسبیت بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان أسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنجمدا لە بڕگەی یەکەم دیاری کراوە کە ئەو داهاتەی وەزارەتی تەندروستی ئی خۆی بۆ خۆی بی ئەوە شتێکی زۆر باشە، بەڵام ئەمن داوا دەکەم مەرج لەسەر وەزارەتی تەندروستی بەکار نەهێنرێت، بڵێ بۆ دەرمان یان صیانە بەکاری بێنە، چونکە وەزارەتی توندروستی خۆی دەزانی پێویستی بە چییە؟ خزمەتگوزاری تەندروستی بۆ نەخۆش تەنها هەر دەرمان و صیانە نییە، جاری وایە ئەو داهاتە وا پێویست دەکات ئەگەر شوێنێك پێویستی بە پڕۆژەیەکی بچووکی تەندروستی هەبوو دەتوانێ پێی بکا، دەتوانێ دەورات بکاتەوە بۆ دکتۆرەکان یان بۆ (نێرسەکان) ئەو پارەیە بەکاربێنێتن، یانیش دەتوانێ هەرپێویستیەك خۆی هەیبێتن خۆی بڕیار بدا، بۆ ئەمە بڵێین ئیلا بۆ دەرمان و بۆ ئەوە بێ، باشتر ئەوەیە ئازادبێ لە خەرجکردنی ئەو داهاتە بۆ هەر پێداویستیەکی خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها قسە لەسەر خاڵی دووەم دەکەم کە باسی ئیرادات شەهری وزارەتی کارەبا دەکات. ئێمە لێرەش باسکرا جەنابی وەزیری مالییە و وەزیری پلاندانانیش باسی ئەوەیان کرد کە وزارەتی کارەبا ئێستا لەسەرو بەندی ئەوەدایە کەوا ئەم ئیرادەی خۆی تەخسیس بکات بۆ پڕۆژەیەك، کە بۆ پڕۆژەی پێوەری زیرەکە بۆ کارەبا و بۆ ئاوە، بەڵام ڕاستە تەحسینی شەبەکات و صیانە و فلتەرەکانیش بۆ گەڕەکەکان پێویستیان بەمە هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشا ئێمە پڕۆژەیەکمان بەساڵێك تەواو نابێت، بەسێ ساڵ تەواو دەبێت، بۆیە ئەگەر بکرێت و پڕۆژەی پێوەری زیرەکیشی داخڵ بکرێ لەگەڵ، لەگەڵ ئەوەشا من پێشنیار دەکەم کەوا ئەگەر بکرێت و وەزارەتی دارایی هەوڵی ئەوە بدات حیسابێکی تایبەتییان بۆ بکا, چونکە لە 2012/12/31 ئەم ئیرادە ڕائەگیرێ ناتوانرێ بدرێ بە وزارەتی کارەبا، بەڵێ ئێوە دوایی خۆتان تەمویلیان دەکەنەوە دەکرێت بدرێت بە وەزارەتی کارەبا بۆ ئەوەی بەردەوامیان هەبێ لەسەر پڕۆژەکەیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی دووهەمی خاڵی یەك و دوو کە ئێمە ئیراداتی ئەو دوو وەزارەتە بۆ خۆیان بێ، من لەگەڵ ئەوەدام کە هەر سێکتەرێك سێکتەری تەندروستی بێت، کارەبا بێت، کشتوکاڵ بێت، گەشەی پێبدەین، خزمەتێکی زۆری بکەین، بەڵام ئەوەی کە تێبینییە ئێمە لە مەرکەزەوە لەنەفەقاتی حاکیمە تەمویل هەیە بۆ دەرمان، و، هەروەها خۆمان لە نەفەقاتا سەر گوژمەمان دیاری کردووە بۆ کارەباش و بۆ سەحەش. و، دیسان لەو خەسمەی کە کردمان گوژمەمان دیاری کردووە بۆ سەحە، بەڵام ئەوەی کەلێرەدایە زۆر بە مەتاتی و بە عمومی دەڵێ ئیراداتەکان بۆ خۆیان بێ، ئەمە دەبێتە مایەی ئەوەی کە ئیرادات نادیاربێ، وە سەرفەکەشی نادیاربێ، بۆیە ئەم دوو خاڵە یان لابدرێ ئەویش هەر ئیراداتی کارەبا و سەحەش بێتەوە ئیرادەی عام و دواتر لە نەفەقاتا تەخسیسێکی زیاتریان بۆ بکەین بۆ ئەو دوو وەزارەتە، ئەمە تەرحی یەکەم.

تەرحی دووەم/ یان بەڕاستی پێویستە جەدوەلی داهاتەکان و جەدوەلی سەرفەکەشی دیاری بێ یانی بڕگەیەك لێرەیا هەبێ کە جەدوەلی ئیرادات دیاری بێ و، جەدوەلی سەرفیش دیاری بێ بۆ ئەوەی بزانین ئەو دوو وەزارەتە ئیراداتیان چەندە و، سەر فیشیان چۆنە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی بلال فەرموو.

بەڕێز أحمد سلیمان عبدللە (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من هاوڕام لەگەڵ پێشنیارەکەی برای بەڕێز کاك برهان، کە وەزارەتی شارەوانیشی بخرێتە سەر ئێمە پاریش داوامان کرد، بەڵام بەرێز جەنابی وەزیر جوابی دایەوە وتی بۆ خۆیانە جا ئەگەر بۆخۆیانە بۆ لەیاساکەدا ناوی نێتن؟ ئەگەر بۆ خۆشیان نییە داوا دەکەین بۆخۆیان بێت، دوایی ئەوەی ئێمە لەگەڵ لیژنەی شارەوانی چووین لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی دانیشتین ئەم ساڵ و پاریش تەئکیدیان کردەوە داوایان دەکرد کە ئەم بەدەقێکی یاسایی بێت کەئیرادات بۆخۆیان بێت، وە دیارە داهاتوو سەرفیاتیشان دیار بێت کە کاك حمە سعیدیش باسیکرد وە ئەمنیش پێم وایە ئەم ماددەیە بە شێوەیەکی گشتی مادەم باسی ئیراداتە، ماددەی یەکەمیشمان ئیراداتە، هەڵبگیرێ لەوێ وەکو فەقەرەیەك لە ماددەی (1) دابندرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەمە وەکو ئیستسنایەك دێ بۆ یارمەتیدانی ئەم دوو وەزارەتە کە خۆیان ئەو داوەتانەی هەیانە ڕاستەوخۆ بتوانن زەوتی بکەن، بەڵام لەڕاستیدا ئەگەر ئێمە بچینەوە بۆ دوێنێ لەماددەی (1) یەکا بڕگەیەکمان پەسەند کرد، لەبڕگەکەدا دەڵێ: (وەزارەتی دارایی و ئابووری تەمویلی ئەو خەرجیانەیان دەکات کە زیاترە لە داهاتەکەیان) کەواتە ئێمە جارێکی تر وەزارەتی داراییمان تەخویل کردۆتەوە ئەوەی کە هەیانە حیساب دەکرێ و، لەوەی کە بۆیان دانراوە لەیاساکە لێیان دەبڕێتەوە، کەواتە هیچ شتێکمان نەکرد، بۆیە ئێمە ئەگەر ئەمانەوێت لامەرکەزیەت بە قووەت بکەین، بەراستی حەقە دەستەڵاتیان بدەینێ بڵێین کۆی بودجەی دانراو بۆ ئەو وەزارەتانە لە دەستەڵاتی وەزیرەکانیانە بۆ سەرفکردن و، هەروەها ئێمە لەئیستیسنایەکانا ئەو دوو وەزارەتەمان داناوە، بەڵام لەماددەی (1) کەوا دەنگمان لەسەریدا وەزارەتەکانی کارەباو تەندروستی و لەگەڵ کشتوکاڵ و ناوەخۆو سامانە سروشتیەکان و فڕۆکەخانەکانیشمان ئیستیسمار کرد، کەواتە ئەو ماددەیە بەڕاستی تەنافوزێك دروست دەکا لە بەینی ئەو ماددەیەو ماددەی تر، بۆیە ئەبێ ناوی ئەوانی تریش بێ وەکو ئیستسنا ئەگەر وەکو ئیستسنا دامان ناوە، زۆرسوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرمووو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنسبەت خاڵی یەکەم کە دەڵێت: (اضافة مبالغ الایرادات الشهرية) وابزانم پێویستە روونی بکاتەوە کە ئیراداتەکە چییە؟ ئەوەی وەزارەتی سەحەی بەڕێزیان جەنابی وەزیری دارایی، چونکە وەزارەتی تەندروستی بێجگە لە پسوولەی نەخۆشەکان زۆر نەخۆشخانەی حکومی هەیە کە کات دەبێتە دوای نیوەڕۆ نەخۆشخانەکان دەبن بە پارە، دەبنە تایبەت، نرخێکی گرانیشە، یەعنی ئەوانە هەموو ئیدراج دەکرێ، ئەوە گلەیی هاووڵاتیانە کە نەخۆشخانەی حکومییەو دەبێتە تایبەت، مەسەلەن نرخی عەمەلیاتێك دەبێتە (500000) پێنج سەد هەزار دینار، پێویستە ئەو ئیراداتە هەمووی ئیدراج کرێ و، هۆیەکەشمان پێبڵێ کە بۆ وای لێهاتووە؟ کە ئیراداتی هەیەو کە پارەی تەرخانکراوی هەیە بۆ دەبێتە تایبەت دوای نیوەڕۆیان؟ بەنیسبەت وەزارەتی کارەباش دیسان لێرەش پێویستە ئێمە بزانین نرخەکان چەندە کە بۆی داندراوە؟ چونکە یەعنی ئەوەی روون و ئاشکرایە جیاوازی هەیە لەنێوان ئەو نرخانەی کە داندراوە لە هەر گەڕەکێك بۆ گەڕەکێکی تر بەتایبەتی هەولێر دەڵێم کە ئەوە زیاتر وای کردیە پارەی تێچوونی کارەبا لە ماڵێکەوە

فەرقی هەبێت بۆ ماڵێکی تر، هەر ئەوەشە بۆتە هۆی ئەوەی کە خەڵك دەزانێ جیاوازی هەیە لەو نرخە، ناچێ پارەکە ئەو کاتە بدا چاوەڕێ دەکا دابەزینێ لۆی بکرێ مەسەلەن یەکێك بچێ یەکێك بناسێ بەدوا دابچێ بۆ ئەو نرخە ئەو شتانە پێویستە بۆمانی روون بکاتەوە، هۆیەکەی چیە؟ و داهاتەکەش بەشێوەیەکی ڕاست و تەندروست بە لیستی داهات ئیدراج بکرێ، ئەمە بێجگە لەوە پشتگیری کاك برهان دەکەم لەدیاری کردنی داهاتی شارەوانی کە هەم بۆخۆی خەرج بکرێتەوە، داهاتی وەزارەتی داد بەتایبەتی کاتب عەدلەکان کە خۆیان داوا دەکەن ئەو سەربەخۆییەیان بدرێتێ پارەکەیان ئەوەندە زۆرە کە بەشی تەمویلی زاتی خۆیان دەکا، بێجگە لەوە داهاتی وەزارەتی پەروەردە، بەنیسبەت قوتابخانە ئەهلییەکان، بەنیسبەت ئەو فرۆشگایانەی تێیدایە داهاتێکی چاکی هەیە، ئەوەش دیار نییە، ئەمە ساڵانە پارەی قوتابخانەکان دیار دەکەین (150,000) سەدو پەنجا ملیاری لۆ تەرخان دەکەین، ئایا ئەو داهاتەی تر لەچی سەرف دەکرێ؟ و، هەروەها وەزارەتی خوێندنی باڵا بێجگە لەوەی پارەی تواناسازی بۆ جیا دەکەینەوە دەبێ بزانین ئەویش پارەی کۆلیژە ئەهلیەکان و، بەهەمان شێوە فرۆشگاکان و هەمان شێوە ئیستینساخەکان چی لێدێ ئەوانە؟ یەعنی هیچ ئیدراج نەکرایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم دوو ماددەیە کە ئێستا هاتووە، پارەکەش وابوو، بەلأم ئێستا ئێمە کە باس لەوە ئەکرێ بۆ ئەجیزە کرین بەنیسبەتی وەزارەتی تەندروستییەوە هیچ لاری نییە حکومەت ئەوانە ئیزافە بکرێت، یاخود حوربن لەتەسەروفات، بەلأم ئێمە لەوە ئەترسین زۆر جار بۆ پاداشت و بۆ حەوافیز و بۆ ئەو جۆرە شتانە کە تۆ بەموتڵەقی موافەقە بکەی بۆ ئەوەی کەوا سەرفی بکەن ئەوانەی تێبکەوێ زۆر خراپ دەبێ وەزعەکە، بەنیسبەتی کارەباوە، بەنیسبەتی پێوەری زیرەکەوە، لیژنەیەك دروست بوو لە حکومەتا کە ئەوترێت پێوەری زیرەك ئیزافە بکرێت، هیچ لاریمان نییە بە ئیزافەکردنی ئەوە، بەلأم بۆ ئەوەی کە باس لە پارەکە لە سندوقێك دابنرێ، ئێمە کۆبوونەوەمان کردووە و، ئەو لیژنەیەی کە دانراوە وەزیری تەختیت بووە، وەزیری کارەبا بووە، وەزیری شارەوانی بووە، وەزیری دارایی بووە، وەزیرێکی تریش لەبرا وەزیرەکان، ئێمە کە دانیشتین کۆ بوونەوەمان کرد لەوێ کۆ نووسەکەمان موسادەقەی لەسەر کراوە، ئەو ئیرادەی کارەبا پێوەری زیرەکیشی تێدا سەرفدەکرێت، و، ئەو پارەیەش کە دەمێنێتەوە ئەگەر باش بوو ئەمینێتەوە بۆ ساڵی داهاتوو، وەزارەتی مالییە مولزەمە نابێ بەهیچ شێوەیەك بیوەستێنێ لەسەر ئەوەی کەوا پارەکە سەری ساڵی بەسەردا تێپەڕیوە بەس لەو پارەیان ئەداتێ هەتاوەك جارێکی تر تەسبیت دەبێتەوە ئەوا قەراری لەسەر دراوە موسادەقە کراوەو، بەنیسبەتی داهاتی شارەوانییەکانەوە ئێمە باسمان کرد داهاتی شارەوانییەکان نەك داهاتی دیوانی وەزارەتی شارەوانی داهاتی شارەوانییەکان لەناو مینحەدایە کە

باسمانکردو، ئەمە چەند ڕۆژە باسی دەکەین و دەڵێین: (داهات بۆ خۆیانە، خەرجی لەلای خۆیانە، مەقاسیدی پێدەکرێت، فەرقەکەی پێدەدرێت). لەبەر ئەوە پێویست ناکات داهاتی شارەوانییەکان لێرەدا بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جەلال.

بەڕێز جلال علی عبدلله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (1) یەکەم دوێنێ بەڕێز کاك عەونی ڕاستی کردەوە ئەو کشتوکاڵە، لەتەبعا غەڵەت بوو شارەوانییەکانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دوا سیاغەتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ألمادة الرابعة لە پرۆژەکە:

أولاً/ تقيد جميع ايرادات الدوائر الممولة مركزيا ايرادا نهائيا للخزينة العامة ويتم اظهارها فى موازين المراجعة.

ثانياً/ أستثناءا من حكم الفقرة (اولاً) اعلاه على وزير المالية والاقتصاد:

1- أضافة مبالغ الايرادات الشهرية التى تحققها وزارة الصحة بكافة دوائرها إلى ميزانية هذه الوزارة لأغراض شراء الأدوية وتدارك نفقات الصيانة بأنواعها وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الأيرادات المتحققة فعلاً.

2- أضافة مبالغ الايرادات الشهرية التى تحققها وزارة الكهرباء بكافة دوائرها إلى ميزانية هذه الوزارة لأغراض صيانة وتحسين الشبكات الكهربائية وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الايرادات ألمتحققة فعلاً.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بە کوردیەکەی.

بەڕێز لانا أحمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم کە بووە ماددەی پێنجەم:

یەکەم/ هەموو داهاتی فەرمانگەکانی کە بە................

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵامم وەرنەگرت.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جوابی داوە، خوشکم جوابی داوە، وەزیر ئەوەندە جوابەی پێیە, فەرموو کاك حاجی.

أحمد سليمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی پێش ئەوەی ببێتە کاتی دەنگدان ئێمە سێ کەس پێشنیارێکمان کرد بۆ ئەوەی داهاتی وەزارەتی شارەوانییەکان بخرێتە ناو، بە ماددەیەك ئیزافە بکرێ، جا ئەگەر جەنابی وەزیر وایە بابکرێتە فەقەرەیەکی ئاسایی، ئەگەر واش نییە ئەمە لەلێژنەی شارەوانی هەموومان بەتێکڕایی دەنگی ئەندامانی لیژنەی شارەوانی ئیمزامان کردووە، سەردانی وەزارەتی شارەوانیمان کردووە داوای ئەوە دەکا ئێستاش ئێمە سێ کەس تەئکیدمان لەسەر کردەوە، داوا دەکەم بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام وایە ئەو پێشنیارە با بخرێتە دەنگدان، ئەگەر دەنگی هینا ئیزافەی دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە ئەو پێشنیارانەی دەکرێن سەبارەت بە ماددەکە سیاغەی بۆ بکرێتەوە بۆ ئەوەی موناقشەی ڕەئییە جیاوازەکانی ئیزافەکان بکرێ، نەك هەرماددە کۆنەکە دەخوێندرێتەوەو ئەڵێن بابخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە رووی ئەوەی کە موازەنە چۆن دائەندرێت؟ موازەنەی شارەوانییەکان بەم شێوەیە دائەندرێت کە باسمان کردووە، ئەمە دیوانی وەزارەتی شارەوانی و دائیرەکانی خۆی نییە شارەوانییەکان دوێنێ و پێرێ و هەموو ڕۆژێکش باسمان کردووە لە ناو مینحەدایە داهاتی خۆیان بۆ خۆیانە قەراری رەقەم (6) بخوێننەوە بەنیسبەتی وەزارەتی شارەوانییەوە وەزارەتی شارەوانی خۆی جیایە و، شارەوانیەکان جیایە، لەبەر ئەوەی

كە شارەوانیەكان جیایە وەكو بانقەكان وەكو هەموو ئەوانی تر كە مەشمولن بە مینەح لەویٚ دەركەوتووە وەكو مەتارەكان پێویست ناكا لێرە بێت و، ئەگەر دەتانەویٚ ئێوە قانوونەكە بگۆڕدرێت یەعنی ئەوە ئێوە یەك قەرار دەربكەن بڵێن ئەوەی كە مەشمولە بەو مینەحانە بەو دەعمانە لایدەن و ئینجاكە بییهێنە ئێرە، چونكە ئەوانەی دوانەكەی تر ئێمە ئەگەر بێت و نوقسانیان هەبێت ئەوان نوقسانی خۆیانە نوقسانیەكەیان پێویستی بەوە هەیە موافەقاتی تر وەربگرنەوە، بەڵام ئەوە مەدعووم دەبێت یەكسەر و موباشر لەلایەنی وزارەتی داراییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

من پێم وایە موقنیعە وەڵامەكەی برادەرینە، چونكە لە مینەح دەردەكەویٚ، فەرموو كاك حاجی.

بەڕێز أحمد سلیمان عبدلله (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەی جەنابی وەزیر بۆ ئێمە مولزەم نییە، ئێمە (3) سیٚ كەس داوامان كردووە، لیژنەی شارەوانی داوامان كردووە، بیخە دەنگدانەوە با دەنگ نەهێنیٚ موشكیلەمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو شلێر خان.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت داهاتی شارەوانییەكان لێك تێگەشتنێك هەیە بەراستی یاسای ژمارە (6)ی ساڵی 1993 پێیدەڵیٚ، دەڵیٚ: (چەند واریدات هەیە بۆ خۆتە تا چەندی ویست لەمینەحا). یەعنی پێویست ناكا ئێمە ئەوەندە لەسەری بڕۆین، یەعنی چەند ساڵە لە (بەغدا)ش هەروایە، با ئێمە شتیٚ نەكەین دوایی بەهەڵە بچین و تەتبیق نەكریٚ بەڕاستی زەرەر لە شارەوانی ئەدەین لەوەیا ڕەئی خۆم نییە قانونە ئەوە، ئێمە لێرە كەی قانوونەكە گۆڕا ئەو كاتە وا ئەكریٚ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك خورشید.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ڕێزم هەیە بۆ پێشنیارەكان بەڵام هەندێك پێشنیار هەیە سیستەمی كارت دەخەنە مەترسی، ناكرێت هەر پێشنیارێك بیخەینە دەنگ، ئاخر خۆ قانوونی تر هەیە پەیوەستە بەو پێشنیارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی ئەم روونکردنەوەیەمان هەیە، ئەگەر هاتو هاوکارانمان پەرلەمانتاران هاوکارمان بن لەسەرەوە لە ماددەی (4) هاتووە ئەڵێ: (هەموو ئەو ئیرادانەی کە لەلایەن وەزارەتی مالیەوە تەمویل دەکرێن ئیرادەکانیان لە میزانی موراجعە پێویست دەکا ئیزهار بکرێ) لە خوار ئەوە ئەڵێ: (ئەم دوو لایەنە ئیستسنا بکرێن کە ئەوانیش وەزارەتی سەحەیە لەگەڵ وەزارەتی کارەبا) ئەوەی پەیوەندارە بە شارەوانییەوە بۆ خۆی بە قانوون ئیستسنا کراوە لەبەر ئەوە پێویست ناکا ئێمە جارێکی تر ئیستسنایان بکەین، دوو جار وترا بە قانوونی شارەوانیەکان کە ژمارە (6) شەشە، بەڕێز وەزیری دارایی باسی کرد و، شلێر خانیش باسی کرد، ئەگەر ئێمە بمانەوێ تەفاسیلی یاساکە بخوێنینەوە دڵنیا ئەبین. وابزانم یاساکە لە پەرلەمانی کوردستان دەستدەکەوێت ئێمە وەکو پەرلەمانتار دەتوانین بیخوێنینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی هەر لەسەر ڕەئی خۆتی؟ فەرموو.

بەڕێز أحمد سلیمان عبدلله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ من لەسەر ڕەئی خۆمم، لەبەر ئەوەی من لەگەڵ جەنابی وەزیر چەندجار قسەم کردووە، لەگەڵ وەزارەتیش قسەم کردووە، هاتووم بۆ لیژنە قسەمان کردووە، شلێر خان ئەو ڕۆژەی کە وەزارەت هاتووە ئیجازە بووە لە لیژنە نەبووە، بەڵام ئێمە لەسەر ڕەئی خۆمانین بیخە دەنگدانەوە بادەنگ نەهێنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وادیارە لەئەنجامی ئەو مناقەشەیە دوو ڕا هەیە لەسەر ئەوەی، ڕایەك موسیرە کەوا قانوونەك هەیە، قانوونی ژمارە (6) هی شارەوانییەکان لەوێ بابەتەکە موعارەزە کرایە، جائیز نییە لێرە ئیزافە بکرێ لەوێ ئەحکامەکانی زۆر روون و ئاشکرایە. و، ئەو پێشنیارەی کە ئێستا کرا ئەمە سیاغەکەمان نووسییە بابخرێتە دەنگدانەوە، ئەگەر دەنگی هێنا ئەوە ئیزافەی لەسەر ماددەکەی دەکەین، واتە کۆی ماددەکەی ناخوێنمەوە تەنها ئەو پێشنیارەی کە تەرحکرا، دەبێتە فەقەرە سێ:

اضافة...........

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانوونێك هەیە تەزاروب دەکا لەگەڵ ئەوە، ئەگەر ئێمە ئێستا دەنگی بدەینێ لەبەر ئەوە هەر شتێك کە پێچەوانەی یاسابوو نابێت بخرێتە دەنگدانەوە، یەعنی ئێمە با یاسایی ئیش بکەین موئەسەسات ئیش بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

منیش قەناعەتی کاملم بەوە هەیە، بەڵام دەیخەینە دەنگەوە، فەرموو کاك فرست.

بەڕێز فرست احمد عبدلله / سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەناو پەرلەمانەکین لەلایەك موحاسەبەی حکومەت دەکەین، هەوکە دژی قانوون شتێك بکات، لەلایەك بەخۆمان موخالەفەی قانوون دەکەین، چۆن ئەوە میزانیەی هەرێمە تەفاسیلی تێدایە هەر شارەوانییەك نە وزارەتی شارەوانی هەر شارەوانیەك میزانیەکی تایبەتی خۆی هەیە نەمەجموعی داهاتی تێدایە تەفاسیلی داهاتی تێدایە هەر لایەك هەر موئەسەسەیەکی ریقابی حەزی لێبێت تەدقیقی حیساباتی بکات ئەچێت لەوێ بە ئاسانی دەتوانیت تەدقیق بکات، ئیشراق لەسەر بێت ئەمە ناحیەك.

ناحیەی دووەم/ نە هەر ئیقتراحەك و پشنیارەك لازمە بیخەینە دەنگدان، دوور نیە پێشنیارەك (10) کەس تەئیدی بکەن، بەڵام موخالفی قانوونەکی نافیزە، نابیت بیخەینە دەنگدان یان موخالفی دەستوورە، نابیت بێخینە دەنگدان، لەبەر ئەوە من ئەڵێم ئەو پشنیارە موخالفی قانوونە نابیت بیخەینە دەنگدان لەگەڵ ڕێزمدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدلله.

بەڕێز عبدلله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەزانین ئێرە پەرلەمانە و ئێمە تەشریع دەکەین، بۆیە ئەگەر زۆر جار قانوون دەردەکرێ لە پەرلەمان بۆ ئەوەی نیزامی عامی قانوونی بپارێزرێ لەکۆتاییدا نەسێك دەنووسرێ هەر قانوونەك موخالفی ئەم قانوونە بێ ئیشی پێ ناکرێ، بۆیە ئێمە ئێرە مەحکەمە نییە حکوم بکرێ، ئێرە پەرلەمانە تەشریع دەکەی ئەگەر پێچەوانەی دەستوور بوو دەکرێ بڵێین قانوونی نییە، بەڵام پەرلەمان مخالەفەی

قانوونی پەرلەمان بەم نەسە موعالەجە دەکرێ و کراوە لە رابردوودا زۆر جار هەبووە قانوونەك دەرچووە مخالەفەی قانوونەکی دی بووە، بەڵام بەم نەسە لەکۆتاییدا موعالەجە کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵاهی وابزانم کاك فرسەتی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان هەموو شتی وازح کرد، بەڵام بۆ مەعلومات ئەم یاسایی بودجە نەفازی یەك ساڵە ئێمە ڕاستە (لایعلم بی ای قانون یتعارف) ئەگەر ئێرە ئەوەمان نووسی ئیبتاڵی قانونی (شەش)مان کرد، لە 2013/1/1 بەلەدیات بێ قانون ئەمینێ بۆ مەعلومات، بۆیە مادام ئەوە تەعاروز دەکات لەگەڵ قانونەك کە هەیە مادەم حاجەت نییە بۆ زکری من تەسەور دەکەم داعی نییەو، ئیشکالیەتیشمان دروستکرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەورەی فەنی تەشریعم خوێندووە، تەشریع لەلای(NDI) فەنی تەشریع ئەبێت:-

1-موخالفی میساقی (امم متحدة) نەبێت قانوونێ دادەنێی.

2-موخالفی مەبادئی علاقاتی قانوونی دەولی عام نەبێ.

3-موخالفی دەستوور نەبێ، ئەگەر موخالفی قانونێکی تر بێت زۆر زۆر تەبیعی یە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فرسەت.

بەڕێز فرست احمد عبدلله / سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە نە بەس موخالفی قانونە، موخالفی مەبادیئ و قەواعیدی قانونە نەکو ئێمە بە خۆمان ناتوانین دابنێین، مەبادیئ و قەواعیدی قانون لەمەدای دوور نییە (200) ساڵ بۆ ئێمە هاتبێتن، ئەوە گۆڕینی مبادیئی قانونە، تۆ شەخسیەکی مەعنەویت هەیە، میزانیەکی تایبەتت پێداوە لە میزانیەتی خاسی ئەو موئەسەسەیەی کە شەخسیەی مەعنەوی هەیە وەحدەیەکی لامەرکەزی ئیقلیمییە ئەویش بەلەدیەیە تەفاسیلی داهاتی تێدایە، نە مەجموعی داهات من بێم لێرە نەسەك دابنێم موخالفی قانونی ئیدارەی بەلەدیاتە، موخالفی قانونی میزانییەی بەلەدیاتە، موخالفی قەواعید و مەبادیئی قانونە، من قەسدم

ئەوەیە ئەوە موخالفی مەبائید و قەواعیدی قانونە، نە بەس موخالفی قانونی ئیدارەی بەلەدیاتە، لەگەڵ ڕێزم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حاجی هەر بەردەوامن لەسەر ڕەئی خۆتان؟

بەڕێز أحمد سليمان عبدلله (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵا من هەر بەردەوامم، بەس ئەگەر بزانم هەر كێشەی لەسەر دروست بووە قەینا ئەمن تەنازول دەكەم، لەبەر ئەوەی كێشەی دروست بووە، نەك لەبەر ئەوەی قەناعەتم پێیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حاجی حەلی مەسەلەكانی كردو، فەرموو دوا سیاغەی وەكو خۆی بخوێننەوە بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز لانە احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم كە دەبێتە پێنجەم:

یەكەم/ هەموو داهاتی فەرمانگەكان كە بە مەركەزی تەمویل دەكرێن بە داهاتی كۆتایی گەنجینەی گشتی تۆماردەكرێن و لەناو بودجەكانی پێداچوونەوەدا دیاری دەكرێن.

دووەم/ بەدەر لە حوكمی بڕگەی (یەكەم)ی سەرەوە لەسەر وەزیری دارایی و ئابورییە كە:

1- بڕی داهاتی مانگانە كە وەزارەتی تەندروستی بە دەستیان دەهێنێ لە سەرجەم فەرمانگەكانیدا دەیخاتە سەر بودجەی وەزارەتی ناوبراو بە مەبەستی كڕینی داو و دەرمان و فریاكەوتنی خەرجیەكانی پاراستن (صیانە) بە هەموو جۆرەكانیەوە و، بە گوێرەی داواكاری وەزارەتەكە كە خشتەی داهاتە بە دەست هاتووە فەعلیەكانی پێوە گرێدرابێت.

2- بڕی داهاتی مانگانە كە وەزارەتی كارەبا بە دەستیان دەهێنێ بە هەموو فەرمانگەكانیەوە، دەیخاتە سەر بودجەی وەزارەتی ناوبراو بە مەبەستی پاراستنی و چاككردنەوەی تۆڕەكانی كارەباو، بەگوێرەی داواكاری وزارەتەكە كە خشتەی داهاتە بەدەست هاتووەكانی پێوە گرێدرابێت.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، تەنها (2) دوو كەس لەگەڵدانییە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند كرا، فەرموو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز د. ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئێستا دەچینە سەر ماددەی پێنج لەئەسلی پرۆژەکە کە دواتر ڕێز بەندیەکەی دەگۆڕێت.

المادة الخامسة:

تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد, ايرادا نهائيا للخزينة على أن يقوم الوزير بتخصيصها ضمن أعتمادات الوزارة أو الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الأغراض التي منحت من أجلها.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو بە كوردییەكەی.

بەڕێز لانە احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم كە بووە ماددەی شەشەم:

بڕی ئەو بەخشینانەی كە دەدرێن بە وەزارەتەكان و بەو فەرمانگانەی كە بە وەزارەتەوە گرێ نەدراون لەدوای پەسەندكردنی لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە وەكو داهاتی كۆتایی گەنجینە تۆمار دەكرێن، بەو مەرجەی كە وەزیر دیاری بكات لەناو متمانەكانی ئیعتماداتی وەزارەتەكەدا یان ئەو لایەنەی كە بە وەزارەتەوە گرێ نەدراون، تا بۆ ئەو مەبەستە خەرج بكرێ كە بۆی بەخشراوە.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە؟ تەنیا (2) دوو كەس، فەرموو كاك احمد وەرتی.

بەڕێز د. احمد ابراهيم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوە دامە كە (هيئات) بۆ ئێرە زیاد بكرێ (تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والهيئات والدوائر)، چونكە ئێمە هەندێ (هيئات)مان هەیە، نەك تەنها وەزارەت و فەرمانگە، هەندەك هەیئات و دەستەی سەربەخۆمان هەیە، لەناو ئەو دەستانەش ئەو تەبەروعاتانەی كە پێیان ئەدرێ ئەوانیش بگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك كاردۆ.

بەڕێز كاردۆ محمد پيرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببورە قسەم نییە، نەخێر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بیخوێننەوە جارێكی تر بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگ.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة من المشروع:

تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والدوائر غير مرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد، ايرادا نهائيا للخزينة على أن يقوم الوزير بتخصيصها ضمن أعتمادات الوزارة أو الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الأغراض التي منحت من أجلها.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو بە كوردییەكەی.

بەڕێز لانە احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم كە دەبیتە شەشەم:

بڕی ئەو بەخشینانەی كە دەدرێن بە وەزارەتەكان و بەو فەرمانگانەی كە بە وەزارەتەوە گرێ نەدراون لەدوای پەسەندكردنی لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە وەكو داهاتی كۆتایی گەنجینە تۆمار دەكرێن، بەو مەرجەی كە وەزیر دیاری بكات لەناو متمانەكانی ئیعتیماداتی وەزارەتەكەدا یان ئەو لایەنەی كە بە وەزارەتەوە گرێ نەدراون، تا بۆ ئەو مەبەستە خەرج بكرێ كە بۆی بەخشراوە.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان.

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرمووو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز د. ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا دەچینە سەر (الفصل الثالث - الصلاحيات) ماددەی شەش لە ئەسلی پڕۆژەكە.

المادة السادسة يان الفصل الثالث - الصلاحيات\المادة السادسة:

اولا/

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو مامۆستا عمر بزانین چی دەوێت، فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالعزيز بهاءالدين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێش ئەوەی بچینە سەر ئەو فەسلە ئەبێ لە فەسلی نەفەقاتا ئەو بڕیارە هاوبەشانەی كە لە لێژنەكە دراون ئیقرار بكەین بەماددەیەك، چونكە مەجموعەیەك بڕیار درا لەوێ یەعنی بوون بە تەوسیات، ئەبێ بخوێندرێتەوەو لەناو هۆڵی پەرلەمان بڕیاری لەسەر بدرێ پێش ئەوەی بچینە سەر میلاكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتە ئێستا کە ئەمە قسەی لەسەر دەکەین سەراحەتەن پێشنیارەکەی کاك عمر ڕاستە، بەڵام لە تەخسیساتدا باسی لێ دەکرێ، کە ئەمە ئیتفاقمان کردیە لەسەری، بەوازحی چەند ماددەکمان داڕشتیە، دوایی دەیخوێنینەوەو جێ بەجێی دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ئەو تەخسیساتەی کە ئیتیفاقمان لەسەری کردییە، لێرە ببێتە ماددەی حەوتەم یەعنی لێرە دەنگی لەسەر بدەین، نەچێتە بابی میلاکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئەوەی کە ئێمە لە لیژنە هاوبەشەکە ئیتفاقمان لەسەری کردووە، هەمووومان موتەفیقین لەسەری دەچێتە ئەحکام خیتامیەوە لە دوای سەلاحیات و میلاکات، ئێمە لە تەخسیساتا کە کاتێ دەگەینە ئەوێ ئەو بابەتانە هەمووی جێگیر دەکەین، بۆ ئێستا بیخەینە بەینی قانوونەکەوە؟ کە تەسەسولی قانوونەکە تیکدەچێت، ئێمە ئێستا داهات و نەفەقات و عیجز و ئەوانەمان باس کردووە، دوایی ئەوە دێینە سەر سەلاحیات، دوای دەچینە سەر میلاکات ئینجا دێینە سەر ئەحکامی تەخسیساتەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دوا ڕەئیتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بە باشی دەزانین لە ئەحکامی خیتامیا ماددەکان لەوێ هەموو تەسبیت بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د.ڕۆژان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیار دەكەم ئەو ماددانەی كە هەردوو لێژنە لەسەری ڕێكەوتینە دەنگدانی لەسەر بكرێ، دوایی دەستەڵات بدرێتە هەردوو لیژنەكە ریز بەندی ماددەكان بگۆڕن، لەكوێ دادەندرێ؟ كێشە نییە ڕەقەم (15 یان 16 یان 10) بێ، مهیم لە ناو یاساكە جێی لۆ بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڕۆژان جارێكی تر ڕەئی خۆت بڵێوە یان بیخوێنەوە ئینجا دەیخەینە دەنگەوە، چۆن دەكرێ؟

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددانەی كە هەردوو لێژنە بڕیارمان لەسەر دا، لە دوای ئەو هەموو گفتووگۆیەی كە كرا زیاد بكرێ لەبۆ ناو یاساكە، ماددە ماددە گفتوگۆو دەنگدانی لەسەر بكرێ، گفتوگۆ كرایە هەردوو لێژنە لەسەری ڕێككەوتینە، دەنگدانی لە بۆ بكرێ لە بۆ ریزبەند هەردوو لیژنە تەخویل بكرێن چ ژمارەكی دەدەینێ، ماددەكە ببتە چەند؟(15،14، ببتە 10) ریزبەندی ماددەكان و ژمارەكان تەخویل بكەین بەس ماددە ماددە دەنگدانی لە بۆ بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە بیخوێنەوە تا دەنگی لەسەر بدەین دكتۆرە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو مادانەی كەوا هەردوو لێژنە بڕیاریان دا لەبۆ یاساكە زیاد بكرێ و كە دواتر هەردوو لێژنەكە تەخویل كرێ ریزبەندی لەبۆ دانێین، ئایا لە ژێر چ بابەك دانێین؟ چونكە بەشێكی پەیوەندی بە ئەحكامی ختامییە، بەشێك پەیوەندی بە تەخسیسیات و سەلاحیاتە، بەشێك پەیوەندی بە میلاكات و ئەوانەیە، بۆیە ماددە ماددە دەیخوێنمەوە تا سەرۆكایەتی بیداتە دەنگدان، بەڵام دواتر ڕێز بەندی دەكەین و دابەشی دەكەین لەناو یاساكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك پێشنیاری لێژنەکان نەخراوەتە ئەو موحەزەرەوە، بەڕاستی حەقە بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیرێ با موناقەشەی بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز، ئەوە پێشنیاری ئیتفاقی هەموو لیژنە موشتەرەکەکانە کە دانیشتن، با ئەوە بخەینە تەصویتەوە دوایی مادده مادده لۆ خۆت قسەی خۆت بکە، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکان جارێ، یەك لەو ماددانەی کە بڕیارمان دا یاخود ڕێکەوتین لەسەر زیاد کردنی:

(تعین رئیس دیوان الرقابة المالیة وفق الالیة المنصوص علیها في القانون رقم (2) سنة 2008 خلال مدة لاتتجاوز ثلاثة اشهر من تاریخ المصادقة على هذا القانون).

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

تشکیل هیئة النزاهة في الاقلیم وفقاً لقانون هیئة النزاهة رقم (3) لسنة 2011 خلال مدة ثلاثة اشهر من تاریخ المصادقة على هذا القانون.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

على حکومة اقلیم کوردستان اتخاذ مقتضى الدستور والقانون لتحصیل جمیع مستحقات حکومة الاقلیم لدى الحکومة الاتحادیة.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

على وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم ارسال مشروع موازنة الاقليم للسنة المالية 2013 خلال مدة لاتتجاوز اسبوعين من تصديق قانون موازنة الحكومة الاتحادية.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ ئەو ماددەیە لەناو لیژنەکان پێشنیارم هەبوو بەو پێیەی کە لە پەیڕەوی ناوخۆ دەبێ لە مانگی تشرینی یەکەم موازەنە بێتە پەرلەمان، ئێمە ئەو فەقەرەیە لێرە زیاد بکەین کە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستانە لە مانگی تشرینی یەکەم موازەنە بنێرێت بۆ پەرلەمان (اذا تعذر فعلى وزارة المالية والاقتصاد) ئەم نەسەی ئێرە جێ بکرێتەوە، یەعنی بۆ ئەوەی ئێمە موخالەفەی پەیڕەوی ناوەخۆ نەکەین لەپێشا ئەمە ئیلزام بکەین لەسەر حکومەت (واذا تعذر فعلى وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم ارسال مشروع موازنة الاقليم للسنة المالية خلال مدة ثلاثة تتجاوز اسبوعين من تصديق القانون موازنة حكومة العراق الاتحادية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوە ئیتفاقی لەسەر کراوە بۆ جارەکی دی بیخەینەوە موناقەشە؟ ئیتفاقی لەسەر کراوە هەموو لە ئەنجامی کۆبوونەوەکان، دوو ڕۆژ کۆبوونەوەمان کردووە، چواردە، پازدە سەعات کۆبوونەوە کراوە، فەرموو کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئێمە لێرە سلسلەیەکی موراجعەمان پچراندووە بۆ ڕاستکردنەوەی من پێشنیار دەکەم نەڵێ: (على وزارة المالية والاقتصاد)، بەڵکو بڵێ: (على حكومة اقليم كوردستان ارسال مشروع موازنة الاقليم للبرلمان) بۆ کوێش دایناوە نە نووسرایە، بۆیە من داوا دەکەم حکومەت بینێرێ بۆ پەرلەمان کەواتە وەزارەتی مالیە خۆی ئۆتۆماتیکییەن دەینێرێ بۆ حکومەت، بۆیە ئەوە غەڵەتەکی قانوونییە داوا دەکەم ڕاست بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسين قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ليژنە کە گفتوگۆ کرا ئەو پێشنيارەی د.احمد ئەو پێشنيارەش وەزارەتی دارايی لاری لێ نەبوو، بەڵام ئەو پێی وابوو کاتێك لەکاتی خۆيا بينێرێ بەس فسولەکان ئەنێرێ بە تەفاسيل ناتوانێ بينێرێ، بۆيە وابوو وابزانم وەڵامی حکومەت وابوو، بۆيە ئەگەر ئەوەی د.احمديشی بۆ زياد بکرێ ئەوەش موعاجەلە دەکا يەعنی ئيزافەی بۆ بکرێ، ئەگەر هەر واشبێ ئاسايی يە، بەڵام ئەوەی د.احمدی بۆ زيادبکرێ بۆ ئەوەی لەگەڵ پەيڕەوا بێتەوە بەڕەئی من ئاسايی ترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. عمر.

بەڕێز د. عمر حمدامين خدر(نورەدينی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستيدا بە گوێرەی پەيڕەوی ناوەخۆ مەوعيدەکە دياری کراوە، بەڵام پەيڕەوی ناوەخۆ کاتێك ئەم دەقە دارێژراوە لەساڵی 1992 ئێمە هيچ عيلاقەيەکمان لە بەغدا نەبووە و عێراقی فيدڕاڵی نەبووەو تەبيعەتی دەوڵەتی عێراق گۆڕاوەو، ئێمە ئێستا بەشێکين لە عێراق و ئامادە کردنی موازەنە بمانەوێ و نەمانەوێ مەربووتە بە بەغدا، بۆيە لە ڕاستيدا من لەگەڵ ئەوەم وەکو خۆی، بەڵام ئەم تەعديلەی کاك نەريمان باسی کرد پێويستە ڕاست بکرێتەوەو، ئەمە لە شوێنی خۆيەتی لەگەڵ ڕێزم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جلال.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە دوا سياغە بخوێننەوە دەيخينە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەيی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

علی حکومة اقليم کوردستان ارسال مشروع موازنة الاقليم للسنة المالية 2012 الی البرلمان خلال مدة لاتتجاوز اسبوعين من تصديق قانون موازنة الحکومة الاتحادية.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (3) کەس مەعاریزە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

تستمر وزارة المالية والاقتصاد بصرف السلف سلفة ومنحة الزواج وقروض المصرف العقاري والزراعي والصناعي والمشاريع الصغيرة لحين تصديق موازنة السنة المالية القادمة.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسين قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم لە لیژنەکەش قسە لەسەر ئەوە کرا نازانم لێرە ئیزافە نەکرا (مشاريع صغيرة) چی یە؟ ئێمە مەبەستمان ئەوە بوو پڕۆژە بەردەوامەکان سلفەی نەوەستێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(المشاريع الصغيرة) قەرزی سندووقی بەقانون دەرچووە، قەرزی بچووك ئەمە بۆ گەنجە، ئەویش بە سولفەیە، بۆیە لە زیمنی سولف ئەو سولفانە با ئەویش نەوەستێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقە سیاحەشی تێدابی لەو پێشنیارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنسبەت پرۆژە بەردەوامەکان پێناوێت زکری بکەین، چونکە ئەوە ئیلتیزامە لەسەر حکومەت، حکومەت مولزمە ئەو پارە بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا ئەمن پێشنیارەکەم هەرچەندە ئەوە دەڵێ بەردەوام دەبێت بەس سیغەکە بە شێوازەکی دی دابرێژرێتەوە قەرزی خوێندنیشی تێدا جێ بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزت زووتر وتت ئەمە (متفق علیە) دوو ڕۆژ موناقەشەی کراوە، ئەگەر بەڕاستی بڕیاربێت ڕەئی بدەین لەوانەیە زۆر بەمان ڕەئیمان هەبێ، بەڵام احترامەن بۆ لیژنەی هاوبەش بەڕاستی حەقە ئێمە ڕێزی ئەو ئیتفاقە بگرین و، یەکسەر دەنگی لەسەر بدەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوا سیاغە بخوێننەوە، دوا سیاغە بخوێننەوە دەیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

تستمر وزارة المالية والاقتصاد بصرف السلف سلفة ومنحة الزواج وقروض مصرف العقاري والزراعي والصناعي والمشاريع الصغيرة لحين تصديق موازنة السنة المالية القادمة.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

تلتزم حكومة اقليم كوردستان بتخصيص مبلغ مئة وعشرين مليار دينار لحملة انشاء المدارس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك برهان.

بەڕێز برهان رشيد حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من حورمەتم بۆ بەڕێزتان هەیە و بۆ هەموو ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام وەكو ڕەئی شەخسی خۆم وەك ئەندام پەرلەمانێك پێم خۆش نییە خۆڵ بكرێتە چاوم زۆر بە سەراحەت، ئەمە موقارەنەیەكە كردوومە لە بەینی میزانیەی 2011و ئەمەی 2012 هاتووە، ئەمەی ئەوان بە حیساب ئیتفاقیان لەسەر كردووە، باسی حەملەی ئینشائی مەداریس دەكرێ، بەڕێز ئەم مەبلەغە لە پاریش نەفسی مەبلەغی بۆ دیاری كراوە ئەگەر بگەڕێینەوە سەر یەكێك لە ماددەكان، ماددەی (32) میزانیەی پێشوو كە نابێ موازەنەی ئیستسماری بگوێزرێتەوە بۆ تەشغیلی ئەبێ ئەو پارەیە مابێ سەرفیش نەكراوە، تۆ دێی ئەمە دادەنێیەوە بۆ ئەمە كە ئەمەی پێشووت سەرف نەكردووە، لە شوێنێكی تر دانێی باشە، من ئەتوانم موقارەنەیەكی بەسیتت دەمێ لەسەر ئەوائەی ئەمان تەخسیسیان كردووە، بۆ نموونە. (50,000) پەنجا ملیاریان بۆ (تأمين السكن لذوي الدخل المحدود) تەخسیس كردووە، پار تەخسیس كراوە سەرفیش نەكراوە، بۆ ئاوەدانكردنەوەی بودجەی وەبەرهێنانی قەزاو نەحیەكان، ئەگەر بگەڕێینەوە ئەم ساڵ ئەمە لە پارا ماددەی (سێ)بووە ئەم ساڵ ماددەی (16) بڕگەی (8)، دیسان پارەی بۆ تەخسیس كراوە، دیسان جارێكی تر لەم ڕێككەوتنە دەڵێ (100,000) سەد ملیاری بۆ تەخسیس كراوە، زیان لێكەوتووانی كۆچ ماددەی (3) سێیە لەقانوونی میزانییەی 2011 پارەكەی سەرف نەكراوە كە (100,000) سەد ملیار دینار بووە، ئەم ساڵ دیسانەوە هاتۆتەوە لەمەی ئەم (100,000)سەد ملیار دیناری تری بۆ داندراوە لە كاتێكا (200,000) دوو سەد ملیار دینار لە میزانییەی تەواریئە، (27) بیست و حەوت ملیار لە میزانییەی سەرۆكایەتی هەرێمە، (100,000) سەد ملیار دینارەكەی پاری سەرف نەكراوە دێ سەدیش بۆ ئەمە دادەنێ، دێتە ناوچەی دابڕاو پار (70,000) حەفتا ملیار بووە، ئەبێ لەسندووقابێ وەكو لەماددەی (32) هاتووە, ئەوە وەكو پێویست سەرف نەكراوە دێ پەنجای تری بۆ دادەنێ، من ناڵێم بۆ ئەمانە دابین نەكرێ بەڵام ئەبێ چاوی پێدا بخشێندرێتەوە, سلفەی عەقار ئەمانە هەمووی هەبووە لە ئەسڵی مەشروعەكە ماددەی (16) بڕگەی (1)، قەرزی كشتووكاڵی پیشەسازی لە ئەسڵی مەشروعا ماددەی (16) بڕگەی (2)، بڕگەی (3) یە، سلفەی زەواجی كورە شەهید لە ئەسڵی مەشروعا ماددەی (16) بڕگەی (6) ئەم بودجەیەیە، یەعنی ئەمە تواناسازی لاوانی داناوەتەوە لە میزانییەی 2010 لە 60٪ سەرف نەكراوە (120,000) سەد و بیست ملیار دینار، پاریش هەمووی سەرف نەكراوە، ئەمە هاتۆتەوە لە ماددەی (14) لەمیزانییەی ئەم ساڵ دیاری كراوە، ئێستاش لەم بەناو ڕێككەوتنە ئەڵێ (120,000) سەد و بیست ملیار دینار دیسانەوە بۆی داندراوەتەوە لە كاتێكا (120,000) سەدو بیست ملیار دینارە لە ئەسلا لەسەر میزانیەی مەجلیسی

وزەرایا، باسەیری موازەنەی تەخمینی مەجلیسی وزەرا بکەین، لەبەر ئەوە ئەم تەخسیساتانە بەڕەئی من هەڵگیریٚ شوێنی ئەساسی خۆی ئەسڵی ئەم پرۆژەی بودجەیە ماددەی (15 و16) یە، تەوزیعی ئەو مەبالیغانە با بەر چاو روونیەك بێ ئێستا تەوزیع نەکریٚ بخرێتە ماددەی (15 و 16)، هەم عەیبێکی قانوونیشە لە دوو ماددەیا، لە دوو شوێنی جیاوازی دوور لەیەکا باسی تەخسیسات بکریٚ لەبەر ئەوە ئەوە ئەو تەخسیساتانە بخەنە (15 و 16) مونتجیش نییە لەبەر ئەوەی پارەی پاریشیان سەرف نەکراوە، ئەمەش خشتەکەیە کە کردوومە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە ناو دەنووسین ئەو ماددەیە خوێندرایەوە نازانین کێ دەیەوێ قسە بکات؟ بە نوقتە نیزام زۆر قسە دەکەن بە ڕاستی، فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو ماددانە گوتمان ئێستا دەنگی لەسەر دەدەین، بەڵام دواتر بۆ چۆنیەتی دارشتنەوە سەلاحیەت بدریٚ بە لیژنەکە بۆ ئەوەی دارِشتنەوەی بۆ بکات ئەمە یەك.

دوو/ کاك برهان ئەمن تەنها دوو نموونەت بۆ دێنمەوە، جەنابت باست لە تەخسیسی (50,000) پەنجا ملیار کرد بۆ ئەو کەسانەی کە کەم درامەتن، ئەگەر هەر یەك لە پەرلەمانتارەکان تەماشای مەشاریعی ئیستیسماری بکەین ئەم تەخسیسە لەسەر هەرسێ محافەزەکە هەیە، کە بەبرِی جیاواز بۆیان دانراوە و، لە مەشاریعی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەردەوامە، ئەمساڵ کە دایناوەتەوە یەعنی ئیزافەتەن بۆ ئەو مەبلەغە مەبلەغی تریش سەرف دەکریٚ ئەوە یەك.

دوو/ ئەو مەبلەغەی کە داندراوە پار ساڵ بۆ (انشاء مدارس نموذجیة) کە (27) بیست و حەوت پۆلی و (18) هەژدە پۆلییە، ئێمە تەماشای مەشاریعەکانی وەزارەتی پەروەردە بکەین زیاد لە (100 تا 200) قوتابخانەمان هەیە کە قوتابخانەی (27) بیست و حەوت پۆلی و و، (18) هەژدە پۆلین، ئەم مەشروعانە هەنێکیان ئیمکانە تەواو ببن یان نزیك ببن لە تەواو بوون، ئەمساڵ ئێمە بەم ڕەقەمە کە دایدەنێین یەعنی حکومەت جارێکی تر بەردەوام بێ لەسەر دانانی ئەم مەبلەغە بۆ هەموو مەبلەغەکانی تریش کە زکری کرد ئەگەر بمانەوێت بچینە ناو وردە کاریەکان، ئەم وردە کارانییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی کە دەیانەوێ قسەی بکەن ئەم بەرِێزانەن: (سۆزان خان، کوێستان خان، کاك خورشید، کاك خلیل، عظیمة خان، د. عمر، کاك کاردۆ)، فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حكومەتی هەرێمی كوردستان ئەمساڵ لە یاساكەدا نەیناردووە، ئێمە وەكو لیژنەی پەروەردە كۆبوونەوەمان كردووە، لەگەڵ وەزارەتا دانیشتووین بەداخەوە گەر كەسێك لە لێژنەكەیا نەبێت و لەبڕی ئەو لیژنەیە ڕا بدات لەو پارانەی كە پارو پێرار تەخسیس كراوە (106) سەد و شەش قوتابخانە تەواو بووە بەتەواوەتی، یەعنی ئێستا دەوامی تێدا دەكەن، (100) سەدیشی لەژێر جێ بەجێكردن دایە و, خەریكە تەواو دەبێت ئەوەندەی نەماوە لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەوە بەدوا داچوون و ئیختیساسی لیژنە تایبەتمەندەكانە، ئەندام پەرلەمانێك بێتن لێرە لە لیژنەی پەروەردە بپرسێت بزانێ ئایا لەو قوتابخانانە لەو بەدوا داچوونەی ئێوەیا قوتابخانەكان دروست كراوە یان دروست نەكراوە؟ خۆ دروست كراوە (106) سەدو شەشی تەواو بووە، (100) سەدی ماوەتەوە، من لە ئیختیساسی خۆما قسە ئەكەم وەكو لیژنەی پەروەردە، ئەو (120) سەدو بیست ملیارە ئەمساڵ دانەندراوە، قسەمان كردووە لەگەڵ وەزارەت كۆبوونەوەمان كردووە لەكۆبوونەوەی لیژنە، لە تەقریری لیژنەی پەروەردە دا هاتووە پێداگیریمان كردووە لەسەری كە ئەبێ دابنرێ ئەو ساڵ حكومەت بۆ ئەوەی بەردەوام بێ لەهەوڵەكانی خۆیا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان.

بەڕێز كوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە حكومەت ئەم لیستەی ناردووە لەناو ئەو لیستەیا خۆی پایەی تەخسیس كردووە، بۆ سندوقی (اسكان و اعمار) (50,000) پەنجا ملیاری داناوە، لێرە جارێكی دیكە دووبارەیان كردۆتەوە، هەروەها بۆ هاوكاری كردنی ئاوارە گەڕاوەكانی توركیا و ئێران خۆی (100) سەد ملیاری داناوە، لەو داهاتەی كە هینی وەزارەتەكانە و كە دواتر لە ڕۆژەكانی كۆتاییا ناردوویەتی لێرە جارێكی تر بۆی داندراوەتەوە، بۆ تواناسازی خۆی (120) سەد و بیست ملیاری داناوە، جارێكی دیكەش لێرە دانراوەتەوە، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەوەی سندوقی (اسكان و اعمار) پەنجاكە بكرێت بە سەد، ئەوەی ئاوارەكان لە بوارێكی ترا دابنرێ، هەروەها ئەوەی تواناسازییەكە (120) سەدو بیست ملیارەكە لەبوارەكی دی دابنرێ، چونكە حكومەت خۆی پایەی بۆ داناوە هەمان پارەیان دووبارە كردۆتەوە كە پێویستە ئەو سێ بڕە لەشوێنێكی دی دابنرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاسته ئەو پارانه له جەداوڵی تخسیسات هەیه، ئێمه له لیژنەی هاوبەش که موناقەشەی ئەو بابەتەمان کرد گەیشتینه ئەو قەناعەته داڕشتنی ئەو گوژمانه لەناو یاسا بۆ تەئکید کردنه بۆ ئەوەی حکومەت پابەند بێت بۆ جێ بەجێکردنی خەرجکردنی ئەو پارانه بۆ مەبەسته دیاری کراوەکە، یەعنی مەبەست ئەمه خۆ ئێمه دەزانین لەخشتەکاندا هەیه, له جەدوەلدا هەیه، بەڵام لەناو یاسا ئیلزامێکی زیاتره لەسەر حکومەت بۆ پابەند بوونه بەس، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلیل.

بەڕێز خلیل عثمان محمدأمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من سەبارەت بەو (50,000) پەنجا ملیاره قسه دەکەم که بۆ یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ خەڵکی هەژار و کەم دەرامەت دابینکراوە، تخسیس کراوە, لەسەر ئەو پارەی که ساڵی پار تەخسیس کرابوو، قسه کرا ئەوە بڕی (49,000) چل و نۆ ملیار دیناره، و، بەپێی نسبه بەسەر هەرسێ محافەزه دابەش کراوە، محافەزەی دهۆك 23٪، هەولێر 34٪، و، سلێمانی و گەرمیان 43٪، و، ئێستا ئەوانه دەست بەکار بوون، کەوتنه بواری جێ بەجێکردنەوە، تەنیا دهۆك نەبێ که تۆزێك کێشەی زەوی هەبوو، بەڵام ئەویش کێشەکەی تەواو بووە و چۆته بواری جێ بەجێکردنەوە ئێستاکه، یەعنی حەق نییه بڵێین نەچۆته بواری جێ بەجێکردن، دوایی ئەوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمه لێره یاسای ژماره (7)ی ساڵی (2008) مان هەموار کردەوە، و، بەکۆی دەنگ بڕیارمان لەسەر ئەوە دا، لەیەکێ لەماددەکانا حکومەتی هەرێمی کوردستان مولزەمه ساڵانه گوژمەیەك بۆ یەکەی نیشتەجێ بوون تەرخان بکات، لەبەر ئەوەی کێشەی نیشتەجێ بوون زۆره لەو هەرێمەی ئێمه، و، بەخۆشتان گوێ بیستن، و، بەچاوی خۆتان بینیتان که جەنابی وەزیری پلاندانان لێرانه به داتاشۆ قسەی لەسەر ئەوە کرد که ئێمه ساڵانه پێویستمان به (15,000) پانزده هەزار یەکەی نیشتەجێ بوونه، ئەوە ئێستا له بەرنامەی حکومەتی هەرێمه که (5000) پێنج هەزار یەکەی نیشتەجێ بوون دروست بکا، و، ئەم پارەی که تەخسیس کراوە بڕێکه لەوە، و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو (120) سەد و بیست ملیار دینارەی کە دانراوە بۆ دروست کردنی قوتابخانە بە تەئکید لە هەرێمی کوردستان هەمووومان دەزانین کە کەمی ژمارەی خوێندنگاکان بۆتە کۆسپێکی گەورە لە بەردەم سیستەمی نوێی خوێندنا، بەماوەی (10) ساڵی تر ئەم پارەیە لە بودجەیا دابنرێ ئیجا کێشەی قوتابخانەکان کۆتایی دێ، لەگەڵ ئەوە دام کە (120) سەد و بیست ملیار دینارەکەی بۆ تواناسازی و، (120) سەد و بیست ملیارەکەی بۆ قوتابخانەکان بە بەردەوامی هەبێ، و، پێشنیارێکی تر هەبوو لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا کە سندوقی قەرز بۆ خوێندن بێ لە هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەو پێشنیارەی ئێمە بە هەند وەر نەگیراوە لەناو ئەم تەوسیاتانە دا نییە قەرزی خوێندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. عمر فەرموو.

بەڕێز د. عمر محمدأمین خدر (نورەدین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەڕاستی دا ئەمە بەرهەمی دوو ڕۆژ کۆبوونەوە بوو کە هەردوو لیژنەی هاوبەش کە نوێنەری هەموو فراکسۆنەکانی تێدا بوو, لە هەندێك جاریشا سەرۆکی فراکسۆنەکانیش ئامادە دەبوون بۆ ئەوەی کە هاوکارمان بن لەوەی ئەفکارەکان ڕێکخەین، یەکیان خەین ئەمە هەمووشمان ئیمزامان کردووە و دیکۆمێنتەکانیش ماون وا باشە لەڕاستیدا پێیوە پابەند بین، چونکە دەرکەوت ئەو ماددانەی کە ئیتیفاقمان لەسەر کردووە چەند بە ئاسانی دەڕۆن، چەند بەبێ گرفت دەڕۆن، بۆ هەمووشیان کار ئاسانی دەکا. سەبارەت بە (120) سەد و بیست ملیارەکە خوشکانم (سۆزان خان و عظیمة خان) کە هەموومان لە لیژنەی پەروەردەین باسیان کرد لەوە زیاتر قسەی لەسەر ناکەم کە ئەمە چەند زەرورە، ئێمە موتابەعەمان کردووە لە هەموو کوردستان بە کەرکوك و ناوچە دابڕاوەکانیشەوە دەیان نموونەی باش لە قوتابخانە تەواو بوون (27) بیست و حەوت پۆلی و (18) هەژدە پۆلی ئێستا لە ژێر دروست کردن دان، بۆیە پێویستە نەك ئێستا ساڵانی داهاتووش تەرخانکردنی ئەو بڕە پارەیە تەواو بێ، چونکە بە فیعلی دەبێتە بەشێك لە چارەسەرێکی گونجاو بۆکێشەی پەروەردە. سەبارەت بە سندوقی تواناسازی حکومەت خۆی ڕەئی وابووە، بەڵام گرنگە بخرێتە ناو قانوونەکەوە، چونکە زیاتر لە چوار هەزار کەس ئێستا خەریکە بنێرێنە دەرەوە، دوایین قسەم بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لەسەر ئەو (100,000) سەد ملیارەیە کە بۆ ناحیە و قەزا تەحریر کراوەکان داندراوە، ئەو سنوورەی من بە تایبەتی قەڵادزێ و ڕانیە کە موتابعەم کردووە ئێستا دەیان پرۆژە لە بواری ئاو و کارەبا و ڕێگاوبان لەژێر جێ بەجێکردن دان، بۆیە زۆر ئامانجی خۆی پێکاوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا تۆفيق مغديد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نازانم يەعنی ئەو ماددەيەی كە ليژنەی هاوبەش باسيان كردووە تەنها باس لە (120) سەد و بيست مليار دينار دەكا بۆ هەڵمەتی دروست كردنی قوتابخانەكان، بۆچی چوونەتە ناو ئەو هەموو تەفاسيلەوە؟ تەنيا مولزەم بوون بەوەی كە لەسەر ئەوە قسە بكەين نازانم ئەوە تێكەڵيەك دروست بووە لەناو ماددەكانی ديكەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كاردۆ.

بەڕێز كاردۆ محمد پيرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە دوای گفتوگۆ لە ليژنەی هاوبەش گەيشتينە ڕێكەوتنێك بە نيسبەت داشكاندنی ڕێژەكان، و، بەكارهێنانی تەخسيسات بۆ ئەو بوارانەی كە ئێمە پێمان وايە پێويستە هەمووومان لەسەری موتەفيق بووين، ئێمە پێيەوە پابەندين، هيچ گرفتێكمان نييە، بەڵام كاتێك دێينە وردەكاری، لە وردەكاری تەخسيساتەكە دەبينی لێرە حكومەت بۆ سندوقی أسكان پەنجای دياری كردووە، ئێمەش پەنجا، كەواتە دەكاتە سەد مليار، ئەوانە ئەڵێ بگۆڕێ بەسەد, يەعنی گرفت لەوە دانييە، (مناطق متنازع عليها) پەنجای بۆ داندراوە كەواتە ئێمەش پەنجامان بۆ دانا دەكاتە سەد، نەك حكومەت پەنجای دانابێ ئێمەش بڵێين پەنجا هەر پەنجاكە سەرف بكرێ، يەعنی دەبێ بە قانون هەندێك وردەكاری هەيە تێيدا دياری بكرێت، مەسەلەن ئيحتياتی تەواری هەيە كە (200,000) دوو سەد مليا‌ری داناوە، ئەمە بۆ زيان لێكەوتووەكان، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان وايە ئەمانە كە پێويستن ئەوەی تواناسازی داندراوەتەوە پارەكەی پاری سەرف نەكراوە ئێمە بە چاو ڕوونی تەدقيق كردن جگە لە پەروەردە كە جەنابت باست كرد............

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان حەقت نييە قسە بكەيت، تكام دەكەم، فەرمو .

بەڕێز كاردۆ محمد پيرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بۆ تەئكيد گوتم لە بواری قوتابخانەكان بەڵێ هەنگاو نراوە، جێ بەجێكراوە لە بواری تواناسازی بەڵێ خوێنكارێكی زۆر چووەتە دەرەوە، بەڵام پارەكە تەواو نەبووە، يەعنی هەموو ئەمانە ئەو وردەكارييەی كە قسەكەی كاك عمرم زۆر پێ جوان بوو ئێمە لێرە بڕيار بدەين تەخسيساتەكە بۆ ليژنەكە نەبين كێندەر

پارەی پێویستە بەس مەبلەغەکە دیاری بکرێ کە (486,000) چوار سەد و هەشتا و شەش ملیار دینارە بڕینەکە، ئەمە دیاری بکرێ کە ئەوەندەیە تەخسیساتەکە دوایی رێککەوین لەکوێ پارە نەقوستانە دایبنێین و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك لێژنەی ژنان بۆ ساڵی سێیەم لە موناقەشەی بودجەدا داوا دەکەین وەکو هاوکارانم خۆم سێ جارە داوا ئەکەم وەزیری کار هاتووە سەبارەت بە جێ بەجێکردنی حیساباتێکی خاس کە لە ماددەی (39) فەقەرە (4) قانونی (احوال شخصی معدلة) هەیە، کە بڕێك پارە دابنرێ بۆ ئەو سندوقە بۆ ئەو ژنانەی کە لە هاوسەرەکانیان جیائەبنەوەو هیچ درامەتێکی داراییان نییە، نازانم بۆ بە نەزەری اعتیبار وەر ناگیرێ لەماوەی سێ ساڵە؟ خۆ ئەگەر بڵی ئەمە یاسایە بەدوا داچوونی دەوێ وەڵامی وەزارەتیش ئەوەیە ئەڵێ پارەم نییە بیخەمە ئەو سندوقەوە بەڕاستی پێویستە لەموناقەشەی ئەم بودجەی ئەم ساڵا ئەمەمان بۆ پەسەند بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد شارەزووری.

بەڕێز محمد احمد علی (شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا دەستخۆشی لە ئەو لیژنە هاوبەشە دەکەم کۆمەڵێ پێشنیارو ئەوانەیان لە مەسەلەی تەخسیسات و ئەو بڕینانەی کە کردوویانە من دەستخۆشیان لێدەکەم، ئێمە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان وەکو لیژنە من نازانم تا چەند ڕەئی لیژنەکان وەردەگیرێ من یەعنی بە قسەکانی کاك کاردۆ دیارە ئەو لیژنەیە ئیتر سەر پەرشتی هەموو لیژنەکان دەکات، ئەڵێ کە برەکە دیاری بکەین ئیستقتاعەکە دوایی لیژنەکە دابەشی بکا، جا ئەگەر وابێت بۆچی ناوی لیژنەکانی تر بینین؟ ئێمە وەکو لیژنەی پێشمەرگە داوامان کردووە، پێشنیارمان کردووە، منداڵی کەم ئەندامی سەنگەر وەکو منداڵی شەهید حیسابی بۆ بکرێ لە مینحە بۆ سولفەی زەواج، یەعنی بەڕاستی باوەڕ ناکەم هەزار کەمئەندامی سەنگەر مابێ کە ئێستا منداڵی هەبێ ژنی نەهێنابێ، یەعنی مەبلەغێکی زۆر بەسیتە خزمەتی چینێك دەکا کە ئەندامێکی خۆیان لە دەست داوە ئەمە یەك.

دوو/ ئێمە پێشنیارمان کردووە بەڕاستی بۆ جەنابی وەزیری مالییە و بۆ سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان لەو ئیستقتاعانە بودجەی وەزارەتی پێشمەرگە بە موحەلەقی ماوەتەوە ئەوەی کە وەزارەتی مالییە ئیتفاقی

لەسەر کردووە بەڕاستی پێشمەرگە هیچی پێناکرێتەوە و ژیانی پێشمەرگە و گوزەرانی پێشمەرگە باش نابێ، بۆیە من داوا ئەکەم ڕەچاوی ئەو خاڵانە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی بەنسبەتی ئەوەی کە باس دەکرێت پەنجاکە بکرێت بە سەدو، سەد و بیست بکرێ بە دوو سەد و چل، ئێمە ناتوانین بەوشێوەیە میزانیەت تەحەمول ناکات بەو شێوەیە، ئەوە تەئکیدە ئەوە ئێمە نوێنەرەکەم لێرە دانیشتووە ئەڵێ ئێمە تەئکیدمان کردووە بۆ ئەوەی لەناو یاساکەدا بچەسپێت نەك بۆ ئەوە ببێت بەزوعف هەمووی پەنجا ببێ بە سەدو، سەد و بیستەکە ببێت بە دوو سەد و چل، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەرێز سکرتێری پەرلەمان هەندێك وردەکاری هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوی کاك کاردۆ باسی کرد دەتوانین بە ئاسانی تەلافی بکەین، مثلاً تلتزم حکومة اقلیم کوردستان بالمبلغ المخصص من قبلها لەنێوان دوو قەوس (مبلغ لحملة انشاء المدارس)، ئەوە ئەگەهینین کو ئەو مەبلەغەیە ئەوی حکومەت تەخسیس کردیە، تیکرار نابیتن جارەکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە با مادده مادده, با ئەمە بڕوا بەڵام بۆ ئەوانی تر ئێمە بەلامانەوە گرنگە تێکەڵاو نەکرێ تەخسیسات و حکومەت و، ئەو بڕینەی کە ئێمە دامانناوە بۆچی دیاری دەکەین ئێمە لەگەڵ ئەوەین با ئەو ماددەیە یەك یەك بڕوا ئەگەر ملاحەزەیەك هەبوو بۆ تێکەڵاو نەکردنەکە ئێمە دەیدەین و تەواو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عدنان ناوی خۆتان نەنووسیبوو ئێوە، چونکە ئێمە ناومان نووسیبوو بەڕاستی، من ناوەکانم نووسیبوو، ناوەکانیشم خوێندەوە، فەرموو کاك عدنان.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوره من داوام كرد ئيزافه بكرێت له سكرتێری پەرلەمان، لەڕاستی دا لێمان تێكچوو چ ماددەيەك هين دەكرێت، من جارێ ئەو پێشنيازەی كاك عمر زۆر گرينگە بە هەندی وەربگرين بۆ ئەوەی بە تەرتيب بكرێ، چونكە ئيرتيباتێك دروست دەكا من سەرەتا زۆر تەئيدی قسەكانی محمد شارەزووری دەكەم لەسەر ئەو مەوزوعەی پێشمەرگە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان دوو سێ خاڵ هەيە گرنگە يەعنی ئێمە قسەمان لەسەری كرد لە گفتوگۆكانی پەرلەمان دا لەوانەيە بەشێوازێكی بابڵێين شتێكی باش نووسراوە، بەڵام ئەو چەند خاڵە گرنگە، بۆ نموونە مەوزوعی هەندێ ناوچە هەيە كە ناوچەی كەنارن، يەعنی ئێستا ئەمە لە دووەم تخسيسەكان بۆ (الاقضية والنواحي والقرى الحدودية)، هەندێ شوێنمان باسكرد كە لە عومقن يان لە كەلارن مەسەلەن باسی كفريم كرد، كفری بە نموونە يەكێك لەو شارانەيە كە ڕێژەيەكی زۆر ماددەی(140) سەد وچلە، بەڵام وەكو سوكان دانيشتووی كفرين ئەمە دەبێ لە هەموو تەرتيبات و حيساباتا حيسابی بۆ بكرێت، يەعنی ئەمە هەندێ شارمان هەيە خەريكە كۆچ دەكەن بەرەو شارەكانی تر، بۆيە من پێم وايە يان لە دووەم مەعالەجە بكرێت ليژنەی ياسايی و دارايی يان مەعالەجەی بكەن يان لەڕاستی دا درەنگە مەبلەغێكی دياری كراو بۆ ئەم ناوچانە كە لەعومقن يان ماددەی(140) سەد و چلن كێشەيەكيان هەيە ئەمە خاڵی يەك.

خاڵی دوو/ لە بەرێوەبەرايەتی دەزگای كشتوكاڵ لە گەرميانا ئێستا دەزانين چ وشكە ساڵێك هەيە و، دەزگای كشتوكاڵ لەوێ داوايان كردووە لە وەزارەت باسی ڕێژەيەك دەكەن لە هەندێ ناوچەی تريش هەيە تەنها گەرميان نيە، مەخمورە لەوانەيە هەندێ ناوچەی ترهەبێ لەڕاستيدا زۆر گرنگە لە بودجەی ئەمساڵدا مەبلەغێ تەخسيس بكرێ بۆ مەوزوعی هينەكە، بمبورە ئێمە مەجموعەيەكی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان ئيمزامان كرد بۆ قەرز بۆخوێنكاران بۆ دەعمكردنی خوێنكاران بۆ ئەوەی بخوێنن سەرباری ئەوەی تواناسازی و ئەوانە، ئەمە لە زۆر وڵاتی ئەوروپيشا هەيە، بۆيە يەعنی ڕێژەيەكی زۆر بەر چاو ئەندامی پەرلەمان ئيمزايان بۆ ئەمە كرد، حەق وايە مەبلەغێ تەخسيس بكرێ بۆ ئەو مەوزوعە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالله مەلا نوری، دوو دەقە حەقت هەيە قسەی بكەی، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جا خەتای من چی يە سيستەمەكەی جەنابت هەڵەيە، يەعنی تۆ سێ ماددەت بەسەر يەكەوە مناقەشە كرد لە كاتێكدا ئەبێ بە پێی سستەمەكە ماددە، ماددە مناقەشە بكرێ.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاكە ماددە، ماددە مناقەشەمان كردووە، برای خۆم دەنگتان لەسەر داوە، كاكە ناوەكانم نووسی وتم كێ دەيەوێ قسە بكا ناوی خۆت نەنووسی برای من، فەرموو قسەی بكە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو ڕەئییە دەکەم کە پارەیەك (100) سەد ملیار دینار بۆ قەرزی خوێندنی باڵا تەرخان بکرێ و پشتگیری ئەو ڕەئییەش دەکەم کە بە مەبلەغێك پارە (50) پەنجا ملیار دینار بۆ قەرەبووی ئەو ناوچانە تەرخان بکرێ کە ماددەی سەد و چل دەیان گرێتەوە، ئەوەی کاك عدنان شەرحی کرد، و، هەروەها ئەوەشی کە پەیوەندی بە وشکە ساڵییەوە هەیە، جەنابی سەرۆك من لەگەڵ جەنابتا قسە دەکەم حەز دەکەم گوێم لێبگری، (50) پەنجا ملیاریش دابنێ بۆ قەرەبووی ئەو سنوورانەی کە رووبەرووی وشکە ساڵی بوونەتەوە، و، هەروەها لەبەر ئەوەی ئەم پارە پارەی خەڵکە من پێشنیار دەکەم (50)پەنجا ملیاریش دابنرێ بۆ هاوکاری ئەو ماڵانەی کە کرێ نشینن مانگانە ئەگەر هەبوو (300,000) سێ سەد هەزاری دا با حکومەت (150,000) سەد و پەنجا هەزاری بۆ بدا لەو (300,000) سێ سەد هەزار دینارە، تا ئەو کاتەی حکومەت خانوویەکی بۆ دروست دەکا، هەروەها پشتیوانی کاك حمە شارەزووری دەکەم بۆ ئەوەی، جەنابی سەرۆك من قسەکانم رووی لە جەنابتە، هەروەها پشتیوانی کاك حمە شارەزووری دەکەم کە منداڵانی کەمئەندام لەو ئیمتیازە سوودمەندبن کە جەنابییان ئاماژەیان پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ئاسۆ.

بەڕێز بکر کریم محمد (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ئیستیقتاعەکان بە مەزەندەی من دەوروبەری (450) چوار سەد و پەنجا ملیار دینارمان ئیستیقتاع کردووە لە هەمووی، بەڵام ئێمە ئەو پارانەمان بۆچی تەرخانکردووە؟ (120) سەد و بیست ملیار دینار بۆ هەڵمەتی قوتابخانە، کە نەهاتووە تەخسیسات پێشتر نەکراوە، (100) سەد ملیاری بۆ قەزاو ناحیە زیان لێکەوتووەکان، هەروەها ئێمە دیسان رێکەوتووین کە مووچەی موتەقاعیدین ئەوانەی لە (400,000) هەزار کەمترە دیسان ساڵانە وەکو مینحە بۆ ئەمساڵ (600,000) هەزار دیناریان بۆ ئیزافە بکرێ، هەروەها مۆزەفی پلە (9 و 10) نۆ و دە کە دیسان ئێمە ئیتفاقمان کردووە (480,000) چوار سەد و هەشتا هەزاردیناریان لەمساڵدا دیسان بۆ زیاد بکرێ، هەروەها هاوڵاتی ئەوەی کە شەهید بووە دیسان لە (180,000) هەزارەوە بکرێتە (250,000) هەزار، بەڕاستی ئەوانە هەر هەموویان مەبلەغێکن کە لەم پارەیە بۆی داندراوە، بۆیەناکرێ ئێمە شتی دیکە، نەفەقاتی دیکە ئیزافە بکەین کە دواتر حکومەت بۆی تێهەڵنەیەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵڵا بەو حیسابەی دەبێ هەمووتان دەست بەرزدەکەنەوە، دەبێ هەمووتان قسە بکەن جارەکی دیکە بەڕاستی، ئاخر ئەوە چۆن ئەبێ؟ ئەمە لیژنەی هاوبەش دوو ڕۆژ دانیشتوون قسەیان کردووە، چۆن دەبێ کاکە ئەوە؟ فەرمووو ماموٚستا عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ داوای لێبوردنم بەشێکی پەیوەندی بەڕاستی بەئیدارەی جەنابتانەوە هەیە، ئێمە لە میحوەرێکی وازیحا بووین، هەندێك پێشنیار کرا سێ، چوار ڕەقەم هەیە لیژنەی هاوبەش لەسەری کۆك بوون ئەو لیژنە هاوبەشەی یاسایی و دارایی ئەو (120) ملیار دینارەی قوتابخانەکان، (120) ملیار دیناری تواناسازی،(100) ملیار دیناری قەزاو ناحیە و شوێنە زیان لێکەوتووەکان،(100) ملیار دیناری ئاوارەکانی تورکیا و ئێران، (50) ملیاری خانووی هاووڵاتیان، (50) ملیاری پرۆژەی ناوچە دابڕاوەکان، ئەمە با لەسەری کۆك بین، جارێ بزانین ئەمە یەك.

دووهەم/ هەر پەرلەمانتارێکی بەڕێز لەلیژنەکاندا نەبووە من بەپێی پەیڕەوی ناوەخۆ بە مافی خۆمی دەزانم گلەیم لە بڕەکە هەبێ، بڵێ زیادی بکەن یان کەمی بکەن کاتی بدەیێ بڵێ با پەنجا نەبێ سەدبێ موشکیلەمان نییە، ئەوە خاڵی دوو.

خاڵی سێهەم/ داواکاری تری، تەخسیساتی تری لیژنە بەڕێزەکان نابێ تێکەڵ بەمە بکرێ، با لەمە ببینەوە، ئەمە ئیتیفاقی لەسەر بکەین دوایی ئەمە لیژنەی پێشمەرگەیە، لیژنەی شارەوانی یە، هەموو لیژنەکانی پەرلەمان ئەی کەی قسەبکەن؟ ئەبێ کاتێکی تایبەتیان هەبێ کە قسەی تیا بکەن؟ ئەویش لەماددەی شازدەیە کە تایبەتە بەتەخسیساتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر موناقەشەکرا، فەرموو بیخوێنەوە دەیخەینە دەنگەوە، بەڕاستی زۆر موناقەشەکرا،دەی فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕگانە هەموو ماددە و بڕگەی لێ پێشنیار کرایە، بڕگە بڕگە یان ماددە ماددە بدرێتە دەنگدان؟ لەبەر ئەوە ماددەکان دەخوێنینەوە لۆ دەنگدان.

تلتزم حکومة اقلیم کوردستان بملغ مخصص والبالغ (120) ملیار دینار لحملة انشاءالمدارس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان،ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ بڕگەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ماددەیەكی تر لەچەند بڕگەیەك پێكدێت، بڕگە، بڕگە بدرێتە دەنگدان:

منح موظفين من الدرجة (التاسعة والعاشره) الذين يتقاضون فقط الراتب الاسمي والمخصصات الزوجية والأولاد والشهادة الدراسية مبلغ قدره (480,000) الف دينار ويدفع له بدفعتين خلال السنة المالية 2012.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموو بۆ بڕگەیەكی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەیەكی تر:

منح المتقاعدين الذين يتقاضون راتباً تقاعدياً قدره (400) الف دينار شهري فما دون منحة قدرها (600) الف دينار ويدفع لهم بدفعتين خلال سنة المالية 2012.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان.

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموو بۆ بڕگەیەكی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەیەكی تر:

تصرف منحة الزوجية والأولاد لورثة الشهداء.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموو بۆ بڕگەیەكی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەیەكی تر:

زيادة الراتب التقاعدى لورثة الشهيد المواطن من (180) الف دينار الى (250) الف دينار.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ بڕگەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تلتزم وزارة المالية والآقتصاد بالاستمرار في تأمين القرض العقاري للمواطنين وحسب الضوابط والتعليمات المرعية وعلى النحو الاتي:

مبلغ (20) مليون دينار لمراكز المحافظات والاقضية والنواحي.

مبلغ (25) مليون دينار لساكني القرى.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (2) کەس لەگەڵدانییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تامين سلفة الزواج للمواطنين بمبلغ (5) ملاين دينار.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، (5) کەس لەگەڵدانییە، بەزۆینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

يعتبر مبلغ السلفة المصروفة لزواج لاولاد.........

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە ئینجازە بدە فەرموو کاك حاجی بلال.

بەڕێز احمد سليمان عبدلله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕگە و ماددانە، بەڵێ ئەو لیژنە ڕێزییان هەیە، ڕێزییان سەرسەرمان، بەس ئێمە قسەمان هەیە، بۆمان نییە قسەی تێدابکەین؟ باشە ئیتفاقی لەسەر کراوە، بەس ئەو ئیتیفاقە بەینی دوو لێژنە بووە، خۆ ئیتفاقی سیاسی نییە ئەوە، ئەمن قسەم هەیە ئەندامی پەرلەمانم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، توخوا ئیجازە بدەن، ئێمە بۆیە دوو ڕۆژ دانیشتنەکانی پەرلەمانمان تەئجیل کرد بۆ ئەوەی هەموو فراکسیۆنە بەڕێزەکان، پەرلەمانتارە بەڕێزەکان، لە ڕێگەی سەرۆکی فراکسیۆن و فراکسیۆنی خۆیانەوە بچن دانیشن بگەنە ئیتفاقێك بەڕاستی، ئەمەی کە ئێستا خوێندرایەوە ئیتیفاقی هەموو لایەنەکانە، ئەگەر ئێمە بێینەوە سەر لەنوێ لەناو قاعە موناقەشەی بکەینەوە ئیتر بۆ دوو ڕۆژ دانیشتین؟ ئاخر خوا قبوڵ ناکا بەڕاستی، بەڕاستی خوا قبوڵ ناکا، فەرموو کاك شێرزاد.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ئەمڕۆ لەقاعەکەدا (3) ئەندامی پەرلەمان زیاتر ئیقتراحی ئەوەیان کرد کە منداڵی کەم ئەندامی سەنگەریش ئەو سولفەیە بیگرێتەوە، ئێ ئەوە سێ کەس بوو حەق واییە ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەسلەن بەسەریدا تێپەڕین و باسنەکرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە خۆ ناکرێ ئیتر ئێمە دوای دوو ڕۆژ موناقەشە و گەیشتنە ئیتفاق، ئەندامێکی دیکە پێشنیارێکی تر بکاتەوە، ئەو هەموو پێشنیارە دیسان دەبێ بچێتەوە دیراسە بکرێتەوە و ڕەئی لەسەر بدرێتەوەو، ئاخر ئەوە ناکرێ، بەڕاستی ناکرێ، فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی و، لیژنەی یاسایی، و، ئەو بەڕێزانەشی کە میوانداریيان کردووە وەکو نوێنەرایەتی فراکسیۆنەکان پاش ئەوەی کە نزیکی زیاتر لە (30) سەعات لێرە قسەکرا لەناو پەرلەمان، ئێمە ڕێزمان بۆ ئەو قسانە گرت و، بە ئامادەبوونی نوێنەری حکومەت ئەوەی کە ئیمکان بوو ئیتفاقمان کرد لەسەری ئەبەو شێوەیە ماددەکان داڕێژراوە، زۆر سوپاس، هەر ئەوەندەیە.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تكايە با بگەڕێینەوە بۆ پەیڕەوی ناوەخۆ، ئێمە قسە لەسەر هەر زیاد کردنێك دەکەین دەبێ بزانین لەکوێ تەخسیساتی بۆ دەینین، ئەوەی ئێمە لە لیژنەی هاوبەش پێی گەیشتووین خۆ لەوانەیە ئەگەر لە تموحاتی ئەندامانی پەرلەمان و تەنانەت ئەندامانی لیژنەکەش بپرسی تموحاتمان زۆر بووە، زۆر بابی تر زیاد بکەین، زۆر لەو سەقفە بەسەر بکەوین، زۆر بواری دیکە بگرێتەوە، زۆر چین و توێژی دیکە بگرێتەوە، بەڵام سەقفی پارەکە ئەو مەبلەغەیە کە کاك ئاسۆ باسی کرد، هەر لێکی بدەینەوە ئەوانەی حکومەتیش تەخسیسی بۆ کردووە دەریبێنن (220) ملیار بۆ ناوچە سنووریەکان و بۆ مەسەلەی هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانە دەچێت جگە لەوەی ئێمە کۆمەڵێك مووچەی لایەنی دیکەمان زیاد کردووە، وەزارەتی مالییەمان لەلا بووە گوتوویەتی ئەگەر ئەو بڕینە بۆ ئەو پشتیوانیەبێ بەسەر چاو من دەتوانم پێیوە پابەندبم، ئەگەر قسە لەسە تموحات بێ کۆمەڵەك تموحاتمان هەیە، بەڵام دەبێت کامە زیاد نەکرێ و کامە لەکوێش ببڕێ؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز أیوب نعمت قادر (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ تەبعەن ئەو خاڵانە گفتوگۆی لەسەر کراوە، بەڵام من یەکێکم لەو بەشدار بووانە تەحەفوزم نووسیوە، یەکێك لەو خاڵانە بریتییە لە مسەلەی زەواج کە د.أحمەدیش باسی کرد لە لیژنەکە ئێمە داوامان کرد کە (7,500,000) حەوت ملیۆن و پێنج سەد هەزار دیناربێ و، کۆمەڵێك خاڵی تریش بەم شێوەیە، سولفەی عەقاریش (30) ملیۆن دیناربێ، لەبەر ئەوە نییە بڵێ وەڵا گشتییە لەسەر هەموو ڕەقەمەکان ڕێککەتووین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەیخوێنینەوەو تەواو موناقەشەی لەسەر بکەن، ئەوەی دەنگی لەسەر دراوە تازە ڕۆیی، فەرموو با بخوێننەوە ئەوەی ڕەئی هەیە با موناقەشەی لەسەر بکا، فەرموون لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یعتبر مبلغ السلفة المصروفة للزواج لأولاد الشهداء والمؤنفلین منحة غیر قابلة للاسترداد.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە با بفەرموێ، بەسەر چاو ناوتان دەنووسم، بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ کاکە بەزۆینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

يخصص مبلغ قدره (100) مليار دينار لدعم المشاريع الخدمية في الاقضية والنواحي والقرى الحدودية المتضررة والمرحلة سابقاً على ان يضاف الى ميزانية تنمية المحافظات حسب النسبة السكانية وبالتنسيق مع وزارة التخطيط.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە با دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانییە با دەستی بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخصيص مبلغ قدره (50) مليون دينار لدعم المشاريع الخدمية للمناطق المستقطعة والمتنازع عليها وتتولى وزارة التخطيط في ألاقليم متابعة تنفيذها.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوانەی تر من هەموو دەنگم پێدا، لەگەڵیابووم، بەڵام (3) فەقەرە هەیە موکەرەرە، زیان لێکەوتوانی کۆچ لە ئەمساڵ لە جەدوەلی ئەمساڵا (100) ملیاری بۆ تەرخانکراوە ئەمانیش (100) دیکەیان بۆ تەرخانکردووە، ئەگەر وابێ یان ئەبێ تەسبیتی بکەی بە (200)، یارمەتیم بدە ئەوەتا جەدەولەکەیە برا، دووهەم شت ناوچەی دابڕاو بە جەدوەلەکەی خۆتان (50) ملیار بۆی تەخسیس کراوە، ئەگەر (50) ملیاری تری بۆ تەخسیس دەکەی ئەبێ بیکەی بە (100) ملیار، بەڕاستی هەرنابێ پەنجابێ، نوقتەی سێیەم تواناسازی لاوان لەجەدوەلەکەدا (120) و بیست ملیاری بۆ تەرخانکراوە، ئەگەر (120) ملیاری تری بۆ تەرخان ئەکەی ئەبێ بیکەی بە (240) ملیار، سندوقی ئیسکانیش بەهەمان شێوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. عمر.

بەڕێز د.عمر حمدامین خدر (نورەدین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمەی کە هاتووە فیعلەن لە جەدوەلی تەخسیساتادا هەیە، بەڵام بۆ تەسبیتکردن و ئیزهاری قانونی ئایا دەنگی پێدراوە یان نا؟ دەنگی پیێنەدراوە، بۆیە پێویستی هەیە ئێمە لەوێش گفتوگۆمانکرد پێویستە لەناو قانوونەکە تەسبیت بکرێ لەلایەن ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانیشەوە شەرعیەتی پێ بدرێ بۆ ئەوەی حکومەت بەتەواوەتی ئیلزام بکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی یەکەمجار کە لەقانوونەکەدا هاتووە ئەوە دەنگی پێدەدەین، بەس ئەوانەی لەئیستیقتاعەکاندا بڕاوە لیژنەکە ڕێککەوتووە لەسەری ئەمە لەوەیە کە کاك ئاسۆ دەڵێ (450) ملیار دینار بڕاوە سەدی بۆ ئەوە، ئێ یەعنی ئێستا تۆ سەدد بەزیادە بۆ دەمینێتەوە ئەبێ ئەو سەدە تەخسیساتی بۆ بکەین ئەگەر سەدی ناو قانونەکە کە بۆ ئاوارەکانی تورکیاو ئێران ئەبێ ئەم سەدەی تر تەخسیساتی تری بۆ بکەین، چونکە ئەمە لە نەتیجەی ئیستیقتاعاتی سێ سەرۆکایەتیەکە ئەم سەد ملیارەمان بۆ دەرچووە یان ئەوەتا ئەبێ بیکەین بە دوو سەد یان ئەو سەدەمان بەزیادە بۆ دەمێنێتەوە ئەبێ تەخسیسی بکەین بۆ شتی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سمیر.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەوە دوو ڕۆژە لە لیژنەکە دانیشتووین ئەم تەخسیساتە بەپێی ئەو ئیستقتاعەیە کە کردوومانە لەناو لیژنەکە بەندەیان تەکلیف کرد کە ئیستیقتاعەکەم دەرێنا (486) ملیارە، ئێمە ناکرێ جاریکی تر تەخسیس بۆ حەقلێك، بۆ کەرتێك بکەینەوە کە خۆی حکومەت تەخسیسی بۆ کردووە چ ئەوەی تواناسازیەکە بێ چ ئەوەی (مناطق متنازع علیها) بێ، مەناتیقی موتنازع لە ئیعاناتا (50) ملیاری بۆ تەخسیس کراوە و، لەڕاستیشا کۆی ماددەکان ئێمە لەوێ یەعنی هەندێ شت هەیە جۆرەك لەزیادەی تێدایە، ئێمە لەسەر ئەمە ئیتفاقمان نەکرد، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنسبەت ئەو خشتەی کە حکومەت ناردیتی لۆی دانایە ئەو ئیستقتاعەتانەش کە لێژنەی هاوبەش پێکیان هینایە حەق وایە ئەوە ئیستقتاعانە لەگەڵ ئەو داهاتەی ئەوەی حکومەت دایناية كۆی بکەنەوە ئینجا ئەو تەخسیساتانە سەر لەنوێ لیژنەکە بیکاتەوەو ئەو کاتە موناقەشەی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شۆرش.

بەڕێز شۆرش مجيد حسين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی لە ئیشکالیەتی دووبارە بوونەوەی ئەو ژمارانە خۆمان بە دوور بگرین ئەوەی کە حکومەت لەخشتەی تەرخانکراو ئاماژەی پێ کردییە لێرە بڵێین: بۆ نموونە (تخصيص مبلغ قدره (50) مليون لتأمين السكن) یان ئەوەی ئی دەعمی مەشاریعی (مناطق المتنازع عليها) بڵێین: وەکو لەخشتەی تەرخانکراوی حکومەت دا هاتووە بەوە کۆتایی پێ دێ جارێکی تر دووبارە نابێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

شتەکە روونە ئێمە ئیستقتاعمان کردووە بۆ تەخسیسات، بۆ بوارێك کە حکومەت کردبێتی، تۆ بۆ دووجار بۆی دەکەیتەوە؟ حکومەت کردوویەتی کاکە، حکومەت با خۆی جواب بداتەوە، حکومەت خۆی تەخسیساتەکەی کردووە لەسێ، چوار خاڵ وایە، لە هەمووی وانییە، لەبەر ئەوە ئێمە جارێکی تر ئیستقتاعەکەمان کردووە بۆ بەشێك کە بڕیارمان لێدا لەو (480) ملیارەی تۆش و حکومەتیش کردوویەتی دەبێتە دوو ئەوەندە، لەبەر ئەوە دەبێ ئەمە ئیزهار بکەی جارێکی تر نەك حکومەت بڵێ ئەوەم دیاری کردووەو هەر ئەوەی خۆی سەرف بکا، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید أحمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو سیغەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان پێشنیاری کرد سیغەکە بەو شێوە دابڕێژرێت بۆ ئەوەی بزانین ئەمە هەمان پارەیە کە لەناو جەداول هاتووە، ئێمە ئەو سیغەیە باسی لێ دەکەین لەناو یاسا هەر بۆ

تەئكيدە، بەڵام پارەكە هەر هەمان پارەيە. و، بەڕێز سكرتێری پەرلەمان سیغەیەکی مەعقولی ئیقتراح کرد حەز دەکەم بەو سيغە دابرێژين بائيشكالييەت دروست نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حمە سعيد.

بەڕێز حەمە سعيد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوانزدە حەقل لێرە دیاری کراوە، دوانزدە حەقل، ئەم دوانزە حەقلە ئەگەر باس ئەوەیە کە لەماددەکاندا جیایان بکەینەوە ئەی بۆ شەشەکەی تر جیا ناکەینەوە؟ ئەوە خاڵێك، پشتگیری بۆ چوونەکەی کاك سەمیر دەکەم کە خۆی لە لیژنەی دارایشە و لە لیژنە هاوبەشەکەش بووە، ئەمانە با دووبارە نەبنەوە، چونکە ئێمە مەسەلەن کەسندوقی ئیسکان و ئیعمار لە (480) ملیارەکە ئەیبڕین، بۆ لێرە دووبارە بۆتەوە؟ لێرە هەیە با لەوێ نەبێ، یان لەلایەکی دیکەوە هەیئەی ئیستیسمار بۆ ئەوانەی تورکیا و ئێران بۆ ئەوانەی (مناطق متنازع عليها)، تواناسازی هەموو لێرە دووبارەیە ئەوە جەدوەلەکەی حکومەت خۆیەتی ئەم ئیشکالە حەلبێ، پێویستە حەلبکرێ ئەگەر ئەڵی بۆ ئەوەی لەماددەکە هەبێ ئەی شەشەکەی دیکە بۆ ناڵێ؟ سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ئاسۆ فەرموو.

بەڕێز بكر كريم محمد (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەپێی ئەو ئیستقتاعەتانەی ئێمە کردوومانە ئیستیقتاعاتمان لە هەرسێ سەرۆکایەتیەکە کردییە، کە (21,112) بیست و یەك ملیار و سەد و دوانزدە ملیۆنە، ئەمەمان ترخانکردۆتەوە بۆ وەزارەتی تەندروستی لەگەڵ وەزارەتی شارەوانییەکان بۆ دەعمی ریازە ئەم بیست و یەکە بەم شکلەمان تەخسیس کردووە، لەریئاسەی وزەراء (4,533) چوار ملیار پێنج سەد و سی و سێ ملیۆنمان ئیستقتاع کردووە ئەمەیان یەك، لەوەزارەتەکانی تر (426) چوار سەد و بیست و شەش ملیار و شتێکمان ئیستقتاع کردووە، هەمووی ئەکاتە (430) چوار سەد و سی ملیار دینار، ئەمە جارێکی تر چۆن تەخسیسی دەکەینەوە؟ هەندێك شتمان کردووە بەپێی تەقدیرات بۆ شەهیدان بابڵێین ئەوانەی کە لە(180) سەد و هەشتا هەزارەوە کردوومانەتە (250) دوو سەد و پەنجا هەزار، هەروەها مینحەی منداڵی شەهید بۆ مەسائیلی زەوجی و ئەولاد و شتی وا ئەمەش دیسان پارەیەك ئیزافە دەکرێ بۆ موتەقاعیدین، بۆ فەرمانبەرانی پلە (9 و 10) نۆ و دە، ئەمانە هەموویان بەپێی تەقدیرات دەورووبەری (200) دوو سەد ملیار دەکەن بەپێی تەقدیراتی وەزارەت، حکومەت (200) دوو سەد ملیار دەکەن، هەروەها ئەوپارەییەی دیکە کە دەمینێتەوە (100) سەد ملیار داندراوە بۆ مەناتقی حدودی زیان لێکەوتوو، هەروەها بۆ قوتابخانەکانیش (120) سەد

و بيست مليار، دەكۆيبكەنەوە هەمووى دەكات (420) چوار سەد و بيست مليار، (10) دە مليار دەمينێتەوە بزانن ئەمە دەكرێ چی لێ بكەين؟ سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهيم علی (وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی لەڕاستيدا ئەو گوژمانەی كە دياری دەكرێت تەنها يەكجار دياری دەكرێن يەعنی ناكرێ دوو بڕ بۆ يەك بوار، دوو بڕی جياواز دياری بكرێ، بەڵام من لەگەڵ ئەوەدام ئەوانەی كە لە جەدوەلی حكومەتا هاتووە ئەوەی كە نەقل نەكراوە بۆ ئێرە ئەمانەش نەقل بكەن بۆ ناو ياساكە بۆ ئەوەی بە ماددەی ياسايی تەسبيت بكرێن و قوەتی قانون وەربگرن ئەگەر نا لەڕاستيدا ئەوەی كە لێرە دياری كرا، ناكرێ لەو جدوەلەش هەمان بڕ دياری بكرێتەوە، يەعنی يەكجار بڕەكە دياری دەكرێ، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمان، جارەكی تر تەئكيد لە يەك شت دەكەينەوە ئەم ئيشكاليەی كە ئێستا لەم هۆڵەيا باس دەكرێ دوو شتە، كە هەردوولايەن دەتوانين بڵێين حەقی خۆيەتی قسەی لەسەر بكا، يەكييان قسە لەسەر ئەوە دەكرێ كەوا تواناسازی ياخود ئاوارەكانی ئێران ئەو پارەی كە حكومەت بۆی دانايە ئێمە جارێكی تر بۆی دابنێينەوە، پارەكە زياد دەكا، بەڵام روونكردنەوەكە بەم شێوەيە بەشێك لەمانە ئێمە مەبلەغێكمان بڕييە، ئەوەی جارێكی ديكە باسمانكردەوە ئەم مەبلەغەمان تەخسيس كردووە بۆ ئەو بوارانە كە هەمووی دەنگمان بۆدا (قەزا و ناحييە، دوستكردنی قوتابخانە، زياد كردنی مووچەی شەهيدی هاووڵاتی، مينحە بەپلە نۆ و دە، مينحەيەك بەتەقاعود، زياد كردنی دەرماڵەی منداڵ، زياد كردنی سولفەی عقاری گوند بۆ (25) بيست و پێنج مليۆن. ئەوەی دووەمينيان بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەوەی كەوا بۆ (ئاوارەكانی ئێران و تواناسازی و (مەنتيقە) ناوچە دابڕێنراوەكان و سندوقی نيشتەجێ بوون) ڕاستە لەناو ميزانييەی حكومەتا هاتووە، بەڵام گوتراوە بيهێنينە ناو قانونەكە تەنها بۆ ئيزهار كردن و دانانی بە ماددەيەكی ئاسايی، واتە دووبارە تەخسيس نەكرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بايز أسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرمووو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماوەی دوو ڕۆژی ئەو دانوستانە کە دانیشتن بوو لە نێوان هەردوو لیژنەی هاوبەشا، بەڕێزان نوێنەرانی حکومەت لەوێ بوون، بە بڕوای من خیارێکی زۆر زۆر بەسیت بوو ئەگەر بۆ نموونە ئیستقتاع بکرێ بۆ فلان مەجال، نیسبەتەکە ئەوەندەیە، بڕی پارەکەش ئەوەندە دەکات، مەفروز بوو بەڕەقەمەوە بێنە ژوورەوە، چونکە ناکرێ بەم شێوە هەڕەمەکییە بەپێی بڕینی نیسبەتەکان بوار ئەمینێتەوە بۆ پارە بۆ توێژەکانی تریش ئەبوایە ئەو ڕەقەمانە لەگەڵ کۆتایی دانیشتنەکانا ئامادە بکرابایە بۆ ئەوەی ئێمە بمان زانیبایە چەند لە پارە دەمینێتەوە چەند توێژی تر لەو پارە ئیستیفادە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاک سمیر.

بەڕێز سمیر سلیم امین بەگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەو ڕەقەمانە لە لیژنەکە من دەرمکرد بۆ ئەوەی لەپێش چاوی پەرلەمانتارانی بەڕێز روون بێ لە حکومەت، بودجەی تەشغیلی حکومەت (10,700) دە تریلۆن و حەوت سەد و شتێکە، (3) تریلۆنمان دەرێناوە بۆچی؟ تەعویزاتی مۆزەفین کە ئەکاتە (6) تریلۆن و کەسرێك دەرمانکردووە، زائیدەن مەنافعی ئیجتیماعی لەبەر ئەوەی وەزارتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی (400) ملیاری بۆ دەچێ و کەس و کاری شەهیدان لەوێوە ڕاتبەکانیان تەرتیب دەکرێ، ئەوەشمان دەرکردووە، زائیدەن (120) ملیاری توناسازی لە سندوقەکە هەیە ئەوەشمان دەرکردووە، ئەوەی ماوەتەوە (3) تریلۆن بووە، (3) سێ تریلۆنەکە کەڕەتی 15٪ مان کردووە (450) ملیار دەکا ئەوە یەك، دوو/ ئەوەی تەخسیس کراوە بۆ پەرلەمان کۆی پەرلەمان (68) ملیارە کەڕەتی لە 20٪ مان کردووە (13) ملیارمان لێ بڕیوە. سێ/ سەرۆکایەتی ئیقلیم (60) ملیارە کەرەتی لە 20٪ مان کردووە (12) ملیار ئەکا. چوار/ مەجلیسی قەزا (52) ملیار و کەسرێکە کەڕەتی لە 20٪ مان کردووە (10) ملیار ئەکا، ئەو سێ ڕەقەمە کۆ ئەکەیتەوە (486,250) چوار سەد و هەشتا و شەش ملیار و دوو سەد و پەنجا ملیۆن دەکا، ڕەقەمەکان بەو شێوەیە هەر ڕەقەمێکی تر خستوومەتە بەردەم لیژنەی بەڕێزیش لەوێش ئیتفاقمان لەسەر ئەو ڕەقەمە کردووە هەر ڕەقەمەکی تر هەڵەیە، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاک عمر هەورامی.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەندارە بە بڕین و، دووبارە تەرخانکردنەوەی بۆ ئەوخەرجیانەی کە چ پێشنیار کرابوون و، چ لەلیژنەکەش ئیتیفاقی لەسەر کرابوو هەندێکی تەسوییە لەسەر کراوە، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندارە بە هاتنی چەند ماددەیەك بە نموونە ماددەیەك بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەو ئاوارانەی کە لە ئێران و تورکیا گەڕاونەتەوە یان هاتنی ماددەیەك بۆ تواناسازی، یان هاتنی ماددەیەك بەتەخسیس کردنی (50) ملیار بۆ دەعمی ئەو کەسانەی کە کەمدرامەتن بۆ خانوو دروستکردن، ئەمە پەیوەندار نییە بە ئیستقتاعەکەوە ئەمە تەنها بۆ ئەوەیە تەقیدی حکومەت بکەین ئەو مەبالغانەی کە لەناو جەدوەلی خۆیدا هێناویەتی تەجاوزی لەسەر نەکا تەنها بۆ ئەو بابەتانە سەرفی بکات کە بۆی داندراوە ئێستا بەشێکی زۆر لەو ئیستقتاعەی کە هەبوو وەکو مامۆستا سەمیر ئاماژەی پێدا ئێمە دەنگمان لەسەر داوە و، ئەوەی کە پەیوەندارە بە ڕەقەمەوە یەك تکامان هەیە ئێمە وەکو لیژنەی دارایی، وەکو لیژنەی یاسایی و، نوێنەری حکومەتیش کە لەوێ ئامادە بوو ئەوەی کە پەیوەندارە بە ڕەقەمەوە ئێمە نابێت بچینە ناو وردەکاری لەبەر ئەوەی ئێمە توشی هەڵە دەبین، بەس تەنها نیسبەکان دەهێنین و، لەسەر ئەم بابەتەش ڕێککەوتین، چونکە بڕینی مەبالیغ ئێستاکە ئەڵێین لە 20٪ لە بودجەی فلانە شوێن ببڕێ ئەمە ئەبێ تەعویزاتی مۆزەفینی لێدەربکرێت یان هەندێك حیساباتی تر کە پەیوەندارە بە پارەی خەڵکی و، ژیانی خەڵکی یەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا کاوە.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئێستا ئێمە موناقەشەی لەسەر دەکەین ئیشکالیەتەکە لەوەیە ئەو ئیستقتاعەتانە کە بڕایە لەوانەی کە لیژنە هاوبەشەکە بڕییەتی پێمان وایە جارێکی تر دەبێتە بەدیل بۆ ئەو خەرجییەی کە داندرایە مەسەلەن بۆ قەرەبوو کردنەوەی قەزاو ناحییە دوورەکان، بۆ تواناسازی و ئەوانە، ئێمە لە لیژنەی قانوونی دەپرسین ئایا ئێمە دەتوانین بە قانونێك بڵێین ئەوە ئەگەر ببێتە بەدیل بۆ خەرجییەکانی پێشتر، نابێت ببێتە بەدیل بۆ خەرجییەکانی پێشتر کە لە بودجەکە داندراوە؟ ئەو کاتە پێم وایە مەعالەجەی دەکاتن بەس بەبڕگەیەکی قانونی زیادی بکەین ئەو ئیستقتاعەتانە جارێکی دیکە نەبێتە بەدیل بۆ خەرجییەکانی پێشتر پێم وایە مەعالەجە دەکرێ و پێم وایە کەسیش گوێی لێنە بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ.

بەڕێز سەرهەنگ فرج :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەست دەكەم موناقەشەیەك هەیە، و، لێك تێنەگەیشتنێك هەیە، بۆ عیلاجی ئەو موزوعە من داوا دەكەم سەرۆكایەتی پەرلەمان پێشنیازی دواخستنی جەلسەكە دەكەم بۆ نیو سەعات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز أسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە بە قسەت دەكەین جەلسەكە هەڵدەگرین تا سەعات (04:30) چوار و نیوی پاش نیوەڕۆ بەخواتان دەسپێرم، سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئینشاڵلا كەمێك ئیسراحەتتان كردووە و سەر و دڵتان خۆشتر بووە، بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆكان، لێژنەی هاوبەش فەرموون بۆ شوێنی خۆتان، لیژنەی یاسایی ئەو ماددەیە زۆر موناقەشەمان لەسەر كرد، ماوەیەكی زۆری خایاند، ئێستا ئاخیر صیاغە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای ئەوەی پەرلەمان ماددەیەكی پەسند كرد بەوەی كە ڕێژەیەك، بڕێك پارە لە هەر سێ سەرۆكایەتی و وەزارەتەكان و ئەنجومەنی وەزیران دوای بەدەركردنی قەرەبوو كردنەوەی فەرمانبەران ئەو ماددەیە پەسند كرا، بڕە پارەكە تەرخان كرا بۆ چەند بابەتێك، ئەو ماددەیە كۆتایی پێ هات، بەڵام لە ڕاپۆرتە هاوبەشەكە باس لە چەند تەخصیصاتێك كرابوو، كە لەو بڕە پارەیە نەبوو كە كەم كراوەتەوە لە بودجەی ئەنجومەنی وەزیران و هەر سێ سەرۆكایەتی و وەزارەتەكان و فەرمانگەكانی كە نەلكاون بە وەزارەت، بەڵام پێشنیاری زۆربەی زۆری ئەندامانی پەرلەمان ئەوەبوو، لەبەر ئەوەی لە خشتەیەكی هاوپێچ كە لەلایەن حكومەت

پێشکەش بە پەرلەمان کراوە، کۆمەڵێك پرۆژە تەخصیصاتی بۆ دانراوە، پێویست ناکات دووبارە لە ناو یاساکە باس بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی کە چەند خاڵێکە ئێمە نایدەینە دەنگدان و پێویست ناکات، لەبەر ئەوەی تەخصیصاتی بۆ کراوە، لە خشتەی بودجەدا هاتووە، نایێتە ناو قانونەکە بە دەقی یاسایی، ئێستا ئەو دوو ماددەی کە لە ڕاپۆرتە هاوبەشەکە هاتووە، یەك لەو ماددانە:

(على مجلس الوزراء إصدار الأنظمة و التعليمات التي تسهل تطبيق مبدأ اللامركزية عند تمويل الوزارات وفق الصلاحيات الواردة في هذا القانون)

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەکی تر:

(على مجلس الوزراء إعداد و إصدار نظام واحد لمخصصات الموظفين العاملين في دوائر الإقليم بهدف تحقيق الموضوعية و التوازن و العدالة).

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان ئەوە ئیتیفاقی لەسەر کراوە، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکەم لەسەر ئەوەیە، یەعنی گرفتم نیە لەوەی کە ئیتیفاق لەسەر ئەوە کراوە، بەڵام لە موخەصەصاتی موەزەفین دا کێشەیەك هەیە کە حەقە ئەگەر ئەم نوقتەیە جێگەی بێ، ئەگەر د.ڕۆژان و کاك عەونی لێرەدا بزانن جێگەی دەبێتەوە یان ئیزافەی بکەین بۆ سەر ئەوانە، ئێمە لە موخەصەصاتی موەزەفین دا بە تایبەتی کە پار لە بودجەی پار دا بڕیارێکمان دەرکرد بە کۆی دەنگ کە موخەصەصات هاوتا بکرێتەوە لەگەڵ ئەو موخەصەصاتەی کە لە عیراق دا هەیە، هەتاکو ئێستاشی پێوە بێ، لەو هاوتا کردنەوەیەدا حکومەت هەندێکی هاوتا نەکردۆتەوە، قەرزاری هەندێکیشە، بە نموونە ئەگەر موەزەفینی فەرمانبەرەکانی چاکسازی کۆمەڵایەتی بێنینەوە، ئەوانەی کە بڵێین موەزەفی چاکسازییەکانن، ڕاستە بۆیان هاوتا کرایەوە، بەڵام کاتێك بۆیان هاوتا کرایەوە کە ساڵەکەی پار هەمووی نەبوو، لەم ساڵەوە بۆیان حیساب کرا، کە ساڵی پار ئەوان لە پارەوە داوایان کردبوو وەزارەت جەوابی نەدابوونەوە، جگە لەوانەی کە ئێمە لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی قسەمان کرد، کۆمەڵێ خەڵك هەبووە بە نموونە لە 2003 هەتاکو 2008

موەزەفێکی ئیعتیادی بووە، دوایی بووە بە بەڕێوەبەری تەنفیزی، ئەوان یەکسەر بە پێی ئەو تەعلیماتەی کە هەیە، چونکە تەوزیحی پێ نەدراوە، موخەصەصاتەکە بڵێین تەعدیلەکە نایانگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک شڤان، فەرموو.

بەڕێز شڤان أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ئەو لیژنەیە شتێك بە نەزەر بگرێت، ئێمە خصوصیەتی خۆمان وەکو کوردستان بپارێزین، شەرت نیە ئێمە هەموو موخەصەصاتێك کە لە بەغدا کە ناتوانن هیچ مەشروعێك، خزمەتگوزارییەك بۆ خەڵکی عیراق دابین بکەن، هەموو بکەن موخەصەصات و ڕەواتب و ئیمکانات بخەنە بەردەستی موەزەفین، ئێمە ئیحتیمال دەرحەقی ئەو وەزعە نایێن، ئێمە خصوصیەتی خۆمان وەکو کوردستان بپارێزین، شەرت نیە هەموو موخەصەصاتێك لە بەغدا دەربچێت هاوشان بێت لە کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عمر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من تێبینیم لەسەر ئەو تەعقیبەی خوشکە ڕۆژان هەیە، بە نیسبەت ئێمە لەو کۆبوونەوە هاوبەشە کە هەردوو لیژنە واژوویان لەسەر کردووە، نوێنەرایەتی فراکسیۆنەکانیش، من دەقەکە دەخوێنمەوە، دووبارە بە ئیجازەی جەنابتانەوە، دەڵێ/ بڕینی ڕێژەیەك لە بودجەی تەشغیلی و تەرخان کردنی بۆ بواری جیا جیای تر، ئەوە بەڕێز کاك د.عمر نورەدینی و جەماعەت دەزانن کە مەبەستمان لەوە ئەو هاوپێچەیە کە بڕیاری لەسەر دراوە، جا ئەگەر هەر بڕیار ئەوە بێ کە لە وەرەقەکەی حکومەت دا هاتووە، کەواتە ئێمە هیچمان نەکردووە، دوو ڕۆژە ئەو هەموو موناقەشەیە کراوە، باس لەوە بوو کە ئەوانە، ئەوە کێ؟ من پرسیار دەکەم ئەگەر 15 کەس ئەوەیان واژوو کردووە، ئەگەر مەبەست هەر ئەوە نەبێ کە لەسەری ڕێککەوتووین، هەر ئەوە بێ کە لە حکومەتەوە هاتووە، مانای ئەوەیە ئێمە هیچمان نەکردووە.

بەڕێز د.أرسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ پشتگیریم بۆ هاوڕێم پەیمان خان، پێویستە بچینەوە سەر ئەوەی کە هەموو مووچە و دەرماڵەی هەرێم هاوتا بکرێ لەگەڵ مەرکەزدا، چونکە ئێمە بەشێکین لە دەوڵەتی عیراقی، ناکرێ ئەوان موخەصەصاتێ بدەن، ئێمە نەیدەین، بۆ نموونە من چەند جار سەردانی بەڕێز وەزیری داراییم کردووە

لەسەر دەرماڵەی فەرمانبەرانی کارەبا، کە لەوێوە دەرماڵەی مەترسییان هەیە، لێرە نایاندرێتێ، هەروەها دەرماڵەی توێژەری کۆمەڵایەتی، بە مەرجێك هیچ دەرماڵەیەك لێرە نەبڕدرێت، چونکە هەندێ دەرماڵە هەیە من گومانم هەیە ئەم نەصە بۆ ئەوە بێ، هەندێ دەرماڵە ببڕدرێت، بۆیە ئێمە ئەو نەصەی کە پار نووسیومانە، مووچە و دەرماڵەی هەرێم هاوتا بکرێ لەگەڵ مەرکەز، بە مەرجێك هیچ دەرماڵەیەك کەم نەکرێتەوە، ئەوەی کە پێشتر دراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرمووو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من تەعقیبێك بوو لەسەر قسەکانی کاك عمر، ئێمە ئەو نەسەمان تێپەڕاند زیادەکانمان تەرخان کرد بۆ کۆمەڵێك بوار کە هیچی لە حکومەتدا نەهاتووە، ئەوەی د.ڕۆژان باسی کرد، ئەوانە یەکێکە لە حکومەت خۆی باس کراوە، ڕەبتی بە بڕینەکانەوە نیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.عمر فەرمووو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕینەکەو تەخسیس کردنەکەی، ئەو بوارانەی کە کرا لە ڕاستی هیچی لەناو پڕۆژەی بودجەو لەناو جەداولی تەخسیساتدا نەبوو، کە ئێمە بۆمان تەرخان کردبوون، چ ئەوەی قوتابخانەکان، چ ئەوەی قەزا تەرحیل کراوەکان، چ بەرز کردنەوەی مووچە، چ بەخشینەکە، ئەوە هەمووی هیچی لەوەدا نەبووە کە حکومەت ویستوویەتی پێشنیاری بکات، بۆیە بڕینەکە تەواو بووە و تەرخان کراوە، ئەوەی تریش وەکو بەڕێزان تەوزیحیاندا ئەوەی کە حکومەت وەکو جەدوەل ناردویەتی، ئەوە دیارە مولزەمەو خۆی جێبەجێ دەبێ و پێویست ناکات بە دوو شێوە مەسەلەن تیکرار ببێتەوە، سەبارەت بەم ماددەیەی کە خوێندرایەوە، ئەوەی کە پەیوەندی بە دەرماڵەوە هەیە، لەناو هۆڵی پەرلەمانیش لەکاتی کۆبوونەوەی هەردوو لیژنە، بە تەفاسیل و بە وردی بە فرە لایەنە قسە لەسەر دەرماڵە کرا، کە لێرە لە هەرێمی کوردستان جۆرێك لە ئالۆزی و ئیشکالیەتی تێدا هەیە، مەسەلەن بۆ دەرچوانی یاسا، بە هەندێکی دەدرێت و بە هەندێکی نادرێت، بۆ هەندێکی زیاترە بۆ هەندێکی کەمترە، هەندێ چین و توێژ هەر پێیان نادرێ و داواکاریان هەیە، هەروەها لە نێوان ئێرەو بەغداشدا بۆ ڕێکخستنی ئەم لیژنەیە ئەرکی ئەوەیە، هەموو ئەو ئالۆزیانە هەموو ئەو کێشانە لەناو هەرێم و لەگەڵ بەغدا چارەسەر بکات بە مەبەستی ئەوەی بەشێوەیەکی مەوزوعی و عەدالەت خوازی و تەوازون پێداچوونەوە بکات,

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کەسی تر تکایە داوای قسە کردن نەکات، کاك حەمە سعید، کاك عمر هەورامی، د.احمد، سیوەیل خان، فەرموو کاك حەمە سەعید.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەم بۆ پشتگیری و هەم بۆ تەوزیحی قسەکەی مامۆستا عمر، ئەمە لەم قائیمەیەی حکومەت وەکو پێش نیوەڕۆ کە یەکلا نەبوویەوە بۆیە دوامان خست، کە ئەو مەسەلەیە یەکلا بکەینەوە، سندوقی ئیسکان، هەیئەی ئیستیسمار، گەڕاوەکانی تورکیاو ئێران، مەناتقی موتەنازع عەلەیها، تواناسازی، لێرە هەیە ئێمە دیسان لەوێش ئەو چوار سەدو هەشتاو شەش ملیار دینارەی کە ئیستیقتاعی دەکەین لەوێش مەبلەغی..، کەواتە دووجار مەبلەغی بۆ تەخسیس دەکرێت، ئەوەتا لێرە هەیە، زەحمەت نەبێ ئەگەر ئەڵێیت ئەوە لەناو قانونەکە بۆ ئەوەی بە قانون ئەو مەبلەغی دابنێین، ئەی خۆی دوانزە خشتەیە بۆ بە شەشەکەی تر نایکەی، با شەشەکەی تریش بخەینە قائیمەوە، ئەوە خاڵێك، خاڵێکی تر، ئێمە لە پڕۆژە یاسایساڵی 2010 و 2011 بە دوو مادده وتوومانە پێویستە ڕەواتب و موخەسەساتی هەرێم لەگەڵ بەغدا یەکسان بێ، ئیتر چۆن ئێمە لە بودجە دیاریمان کردووە و لە مسوەدەکەی ئەمساڵیش تیایەتی، لەبەر ئەوە ئەبێ یەکسان بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر هەورامی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها بۆ ڕوونکردنەوە، ئێمە دەنگمان لەسەر چی دا؟، دەنگمان لەسەر ئەوەدا کە نسبەی لە 20٪ی موازەنەی تەشغیلی هەرسێ سەرۆکایەتیەکە، بێجگە لە قەرەبووی فەرمانبەران ببڕدرێت، بدرێت بە وەزارەتی سەحە و سیاحەو دەعمی ریازە، ئەمە یەکێك بوو لەو خاڵانەی کە لەسەری ڕێك کەوتبووین لەناوموازەنەکە نیە، ئەمە خاڵی یەکەم، ئەمە تەنها بۆ ڕوونکردنەوە بۆ مامۆستا عمر، ئەمە یەکێکە لەو خاڵانەی کە تەحقیقمان کرد لەناو ئەسلی مەشروعەکە نەبوو، خاڵی دووەم، ئەوەی کە وتمان لە 15٪ی موازەنەی تەشغیلی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتەکان ببڕدرێت، کە نزیکەی چوار سەدو ئەوەندە ملیار دەکات، تەخسیس بکرێ بۆ چی؟، تەخسیس بکرێ بۆ: یەکەم/ 120 ملیار دینار بۆ بەردەوام بوونی حکومەت بۆ دروست کردنی قوتابخانە ئەمە 120 ملیار، ئەمە ڕۆیشت کە لەناو ئەسلی مەشروعی موازەنە نەبوو، ئەمە تەنها بۆ ڕوونکردنەوەیە بۆ ئەوەی دووبارە نەبێتەوە، خاڵی دووەم/100 ملیار دینار بۆ دەعمی ئەو مەشاریعانەی کە قەزاکانی تووشی کاول کاری و ڕاگواستن بوون، ئەمە 220 ملیار، ئەوەی

كە دەنگی لەسەر دراوە، مینەحی چوار سەدو هەشتا هەزار دینار پێدانی 480 هەزار دینار بۆ هەموو ئەو فەرمانبەرانەی، خۆ تەنها یەك فەرمانبەرمان نیە، ئیمكانە 10هەزار و زیاتریش موەزەفین شمولی بكات، لە 1/1، هەتا 12/31حكومەتی هەرێمی كوردستان پێی پابەند دەبێ، چوار سەدو هەشتا هەزار دیناریان بداتێ.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم ومرتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من پێموایە ئەوەی ئەو ئیشكالیەتەی دروست كردووە ئێمە لەو ماددەیەی كەوا زیادمان كرد ئەو ماددە ئیزافیە، دەستنیشانمان كردووە ئەوەی كە لە فەقەرە یەك ئەبڕێ، لە هەرسێ سەرۆكایەتیەكە بێجگە لە ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتەكان، وتوومانە تەخسیس ئەكرێت بۆ وەزارەتی سەحەو بەلەدیە، بەڵام فەقەرەی دووەم و سێیەم، ئێمە دەستنیشانمان نەكردووە، ئەوەی كە لە مەجلسی وزەرا ئەبڕدرێت ئەوەی لە وەزارەتەكانی تر ئەبڕدرێت ماعەدا تەعویزاتی موەزەفین، دەستنیشانمان نەكردووە بۆ تەخسیساتەكەی بۆ چ جیهەتێكە، تەحدید نەكراوە، ئێمە لێرە لە ڕاستیدا پێویست بوو وەكو چۆن فەقەرەی یەكەممان تەحدید ئەكرد، لێرە ئەوەشمان تەحدید بكردبایە بۆ ئەوەی دەركەوێ كە ئەوەی لێرە تەخفیفمان كردووەو دامان شكاندووە، بۆ ئەو جیهەتانەی دیكە دەست نیشانمان كردووە، ئەوە یەك، لیژنەی دارایش بۆ ئاگاداری جەنابتان كاك دكتۆر.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

وەقتت تەواو بوو، كاكی من تۆ موراعاتی وەقت بكە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم ومرتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی كۆمەڵێك پێشنیاریان لە ڕاپۆرتەكەی خۆیان ئامادە كردبوو، لەكاتی كۆبوونەوەكان بێجگە لە تەوسیات، كۆمەڵێك پێشنیاریش لەڕاستیدا، بۆ ئەوەی ئێمە لێرە موناقەشەی بكەین، دواتر ئەوەی كە ئەتواندرێ بخرێتە ناو یاساكەوە، بیخەینە ناوی بۆ ئەوەی ئەوانە دەست نیشان بكەین، من لەگەڵ ئەوەش بووم ئەوەی ......

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاتەكەت تەواو بوو، فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە منیش هاوڕام لەگەڵ ئەوەی موخەسەسات هاوتا بکرێ لەگەڵ فەرمانبەرانی عیراق، بەس بە مەرجێك پاریش لە پڕۆژە یاسای بودجە موناقەشەمان کرد، بەمەرجێك فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان زەرەرمەند نەبن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، یەك قسەی دیکەم هەیە، لە چاوپێکەوتنەکەی بەڕێز بریکاری وەزیری دارایی ئەو ڕۆژە باسم کرد مەجالتان نەدا، باسی لەوە کرد، پێمان خۆشە هاوتا بکرێ موخەسەساتی فەرمانبەرانی هەرێمی کورستان لەگەڵ هی عیراق، هاوتا بکرێ، تەنها موخەسەساتی زەوجیەو ئەولاد و شەهادە، بەلاّم جاری وا هەیە لێرە فەرمانبەران یان مامۆستایانی ئێمە زەرەرمەند دەبن، ئێمە هاوتای بکەین، بەلاّم زەرەرمەند دەبن، زەرەرمەند نەبن تێیدا لێیان ببڕێ ئەوە یەك، دوو، هەندێك لەمامۆستاو فەرمانبەرانی ئەوەی کۆلیژی لوبنانی- فەرەنسی، هەر لە هەرێمی کوردستان هەیە، بەشێك موخەسەساتەکەی وەردەگرن، بەشێکی تر بۆیان سەرف ناکات وەزارەتی دارایی، لەوانەیە د.ڕۆژانیش بزانی نموونەکمان هەیە لەسەر ئەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ، سۆزان خان و مامۆستا هەرسێك داوای نوقتەی نیزام دەکەن، دە کەس قسەی کردووە ئێستا، نوقتەی نیزام بدەم بەئێوە، نوقتەی نیزام بدەم بە ئەوانی تریش، دوو رەئی هەیە سێ رەئی هەیە با سیاغەی بکەینەوە بیخەینە دەنگەوە، خۆ ناکرێ ئێمە دوو ڕۆژ دانیشتووین سیاغە کراوەتەوە، دیسان دە کەس، پانزە کەسی تر قسە بکاتەوە، فەرموو سیاغەکە بکەن دەیخەینە دەنگەوە، لیژنەی قانونی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

على مجلس الوزراء اعداد واصدار نظام واحد لمخصصات الموظفين العاملين في دوائر الاقليم ، بهدف تحقيق الموضوعية و التوازن و العدالة.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز بایز تالەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی موخەسەساتەوە، ئێمە هەتاوەکو ئێستا ئەوەی هاتبێ کەوا پێمان زانیبێت و بۆمان هاتووە و داوا کرابێ، وەکو بەغدامان لێی کردووە، ئاخیر موعامەلە کە هاتۆتە وەزارەتی دارایی، کارمەندانی ئیداری وەزارەتی تەندروستی بووە کردوومانە، بەنیسبەتی موخەسەساتەوە، ئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکی پێك هێناوە بۆ یەکسان کردنی موخەسەسات، هەموو کوردستان وەکو یەکی لێ بکرێت، وەکو بەغداشی لێ بکرێت، لیژنەکە هەفتەی داهاتوو بە تەواوی دەست بەکاردەبێ، داواش کراوە پەرلەمانیش لەگەڵدابێ، بە

نووسراوی ڕەسمی داوا لە پەرلەمانی بەڕێز کراوە، بۆ ئەوەی ئەو نوێنەری خۆی بنێرێ بۆ ئاگاداری لەو مەوزوعە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دوا سیاغە بخوێنەوە تکایە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای وەرگرتنی پێشنیاری ئەندامان، پێشنیار دەکەین کە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، ماددەیەکی نوێیە:

أ-على الحكومه اعداد واصدار نظام واحد لمخصصات الموظفين العاملين في دوائر الاقليم ، بهدف تحقيق الموضوعية و التوازن و العدالة.

ب-تحقيق المساواة بين مخصصات الموظفين العاملين في الاقليم مع اقرانهم من العاملين في الحكومة الاتحادية، على ان لا يؤدي ذلك الى انقاص مخصصاتهم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، موبارەکە ئینشائەڵلاَ، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددانەی پێشنیار کرابوون لە ڕاپۆرتی هاوبەش کۆتایی پێهات ئێستا دەگەڕێینەوە ئەسلی پڕۆژە یاساکە کە لە لایەن حکومەت پێشکەش کراوە، گەیشتبووینە ماددەی شەشەم کە لە پڕۆژەکەدا هاتووە، ڕیزبەندی ماددەکان دوایی تەخویل دەکرێن، لیژنەی قانونی و دارایی تەخویل کراین، بەوەی ڕیزبەندی بڕگەو بەندو ماددەکان دواتر ڕێك بخرێن، ئێستا ماددەی شەشەم لە ئەسلی پڕۆژە یاساکە لە لایەن حکومەتەوە پێشکەش کراوە.

المادة السادسة:

اولاً: يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية المنح، الاعانات، النفقات الرأس مالية ضمن الموازنة اقليم كوردستان-العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد.

ثانياً: لمجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات الغير مرتبطة بالوزارة و وكلاء الوزارات و مدراء العامون، ورؤساء الوحدات الادارية، صلاحيات الصرف مباشرةً في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن الموازنه السنوية ويتم ذلك وفق قرار المجلس الصادرة لهذا الغرض وللمجلس اعادة النظر في الصلاحيات المخولة وفق مقتضيات المصلحة العامة وتطبيق مبدأ اللامركزية.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم: دەسەڵات پێدانەکان (الصلاحيات)

ماددەی شەشەم: کە دەبێتە حەوتەم.

یەکەم: سەرف کردن لە متمانە ئیعتیماداتەکانی حیساباتی سەرەکی بەخشینەکان، کۆمەڵەکان، خەرجیەکانی سەرمایەداری، لەناو بودجەی هەرێمی کوردستان-عیراق لە لایەن وەزارەتی دارایی و ئابووریەوە دەبێت.

دووەم: ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێ دەسەڵاتی سەرف کردن ڕاستەوخۆ بدات بە وەزیرەکان و سەرۆکی لایەنەکانی گرێ نەدراوە به وەزارەتەوە وەکیلی وەزارەتەکان و بەڕێوەبەرە گشتیەکان و سەرۆکی یەکە ئیداریەکان، لەبەر ڕۆشنایی تەرخانە متمانە پێ کراوەکان لە ناو بودجەی ساڵانەیاندا، ئەمەش بە بڕیارێکی ئەنجومەن دەبێ کە بۆ ئەم مەبەستە دەرچوبێ، ئەنجومەنیش دەتوانێ چاو بەو دەسەڵاتە بەخشینەدا بخشێنێتەوە بەپێی بەرژەوەندی گشتی و پرەنسیپی لامەرکەزی پیادە بکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش هیچ تێبینیتان هەیە لەسەر ئەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەردوو لیژنە پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکو خۆی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ناو دەنووسم کێ..، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمەی پەیوەندی بە لیژنە هاوبەشەکە بوو تەواو، ئێستا ئێمە ڕاپۆرتی لیژنەی یاساییمان هەیە، ڕەئیمان داوە پێویستە رەئی لیژنەی یاسایی ئیعتیباری بۆ بکرێت، نەخێر ڕاپۆرتمان هەیە، خۆیان ئەزانن.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئێمە لە پێش ئامادەکردنی ئەو ڕاپۆرتە هاوبەشە لە لیژنەی کاروباری یاسایی بە حوکمی ئەوەی ئەو پڕۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی کرابوو، بەڵام ئەمانە هەموو دەسەڵاتی کارگێڕینە لە ڕاپۆرتە هاوبەشەکە ئاماژەمان پێی نەکردبوو، ئێستا کە ڕاپۆرتی هاوبەش هات، ڕاپۆرتی لیژنەی یاسای دەوری نەما، لەبەر ئەوە ئیشارتمان پێی نەدا، کە ماددەکە وەکو خۆی پشتگیری لێدەکەین، ئەگەر چ پێشنیاریش هەبوو ئەندامان کە پێشنیاریان کرد، دواتر دیراسە دەکەین لە لایەن هەردوو لیژنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا من ڕێگا ئەدەم ئەوەی تێبینی هەیە با قسەی خۆی بکات، احمد وەرتی، جمال طاهر، ڕێباز فتاح، کاردۆ محمد، سەرهەنگ فەرەج، دڵشاد حسین، نەریمان عبداللە، نەسرین جمال، عظیمة نجم الدین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، فەرموو د.احمد.

بەڕێز د. احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا ئەبێ ئەوە بڵێین ئێمە دوای ئەوەی ئەو شتانەی کەهاوبەش بووەو ڕێکەوتنی لەسەر کراوە، کە تەواو بوو ئەوەی تر ڕای هەردوو لیژنەی دارایی و یاسایی بەپێی ڕاپۆرتەکانیان، پار ئێمە بەو شێوەیە تەعامولیمان لەگەڵ پڕۆژە یاسایەکە کرد، بۆیە لێرە لەسەر ئەو ماددەیە دوو ڕەئی هەبوو لە لیژنەی یاسایی، حەز دەکەم ئەگەر لیژنەی یاسایی بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرێ، چونکە ئەوە ڕاپۆرتی هاوبەش نیە، من لێرە پشتیوانی لە ڕەئی یەکەم دەکەم، حەز دەکەم ئەگەر لیژنەی یاسایی ڕەئیەکە بخوێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرموو.

بەڕێزجمال طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا مولاحەزەم لەخاڵی دووەمە، دەڵێت (لمجلس الوزراء) پێم باشە بکرێت (على مجلس الوزراء) چونەکە ئەگەر (لە) بکەین ئیحتیمالە ئەیکات، ئیحتیمالە نایکات، بکرێت (على مجلس الوزراء تخويل الوزراء.....الخ) پاش (الموازنه السنوية ويتم ذلك وفق قرار المجلس الصادر لهذا الغرض) یەعنی چ قەراری مەجلس(لهذا الغرض) نازانم ئەو جوملە لێرە جێگەی نیە، بۆیە باشتر دەبینم (على مجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات المرتبطة بالوزارة ووكلاء الوزارات والمدراء العامون ورؤساء والوحدات الادارية الى الموازنة السنوية) ئەو جوملە لابدرێت (ويتم) لابدرێت (وللمجلس اعادة النظر في الصلاحيات المخولة .....الخ) سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فەتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکەی من لەسەر ئەو لامەرکەزیەیە کە هاتووە، لە ڕاستی لێرە کە بڕیارمان داوە بۆ هەر وەزارەتێك کە بودجە دیاری بکەین، دەسەلأتی سەرف کردنی ئەو بودجەیە وەزیرەکە ئەو وەزیرە خۆی بێ، نەوەك وەزیرەکە بگەڕێتەوە ئەنجومەنی وەزیران دواتر ئەنجومەنی وەزیران داوا لە وەزارەتی دارایی بکات، ئەوە ڕۆتینێکی زۆر دروست دەکات، کێشەیەکی گەورە بۆ وەزیرەکان و وەزارەتەکانیش دروست کردووە، لەبەر

ئەوەی دەبێ ئێمە وەزیرەکان وەکو هەقیقی سەیری بکەین، نەوەك تەنها وەزیری شکلی بن و دەسەڵاتەکان لە لای ئەوان، ئەمە تەنها بەوە چارەسەر نابێ کە بڵێین وەزیر دەسەلاتی سەرف کردنی 20 ملیۆن یان 50 ملیۆنی هەیە، ئەم بودجەیە هی ئەو وەزارەتەیە ئەم وەزارەتە سیاسەتی وەزارەتەکەی خۆی ئەزانێت چۆن سەرفی ئەکات، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەم دەسەلاتە لە لای وەزیر خۆی بێ نەوەك ئەنجومەنی وەزیران ئەو دەسەڵاتەی پێ بدات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەموومان پێمان وایە موتەفقین لەسەر ئەوەی کە سیستەمی لا مەرکەزی پەیڕەو بکرێ، یەکێك لە موشکیلە گەورەکانی وڵاتی ئێمە، بەڕێوەبردنی وڵاتی ئێمە ئەم سیستەمی مەرکەزیەیە بۆ بچووکترین شت، ڕاستە تەخسیساتەکە دەکرێ، بەس لە دەسەڵاتی وەزارەتەکان نیە هیچ شتێك بکەن بەبێ موافەقەتی وەزارەتی دارایی، لەبەر ئەوە ئێمە لە لیژنەی یاسایی ئەم ڕایە هەبوو کە پێویستە دەسەڵاتەکە بدرێتەوە وەزارەتەکان بۆ تەخسیساتی خۆیان سەرفی بکەن، پێویست ناکات بگەڕێنەوە وەزارەتی دارایی، ڕایەکەشم لایە کەبە چ شێوەیەك بێ، خزمەتی بەڕێوەبردنی ئێمە دەکات، پرەنسیپی لامەرکەزیەت دەکات، چونکە زۆرجار متمانەکانی کە پەیوەندی بە مووچە و کەل و پەل خزمەت گوزاری باربووی بەرژەوەندیە کۆمەڵایەتیەکان، بەخشیش و خەرجیەکانی تر، هەمووی گیر دەخوات لە وەزارەتی دارایی و ئەو تەخسیساتەشە لە کۆتایی ساڵ جێبەجێ ناکرێ، بۆیە تەئکید دەکەمەوە بۆ جێبەجێ کردنی لامەرکەزیەت، پێویستە ئەم ڕایە پەسەند بکرێ نەوەك ئەو ڕایەی کە لە ماددەکە هاتووە، ئەگەر پێشتان باشە دەیخوێنمەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەماوەی ڕابردوو هەموو ئەندامە بەڕێزەکان کە قسەیان کرد، رەئیەك هەبوو بۆ دیفاع کردن لە لامەرکەزیەت، من دووپاتی ئەو رەئە ئەکەمەوە بەڕاستی، ئێمە ئەبێ بە قانون لە نێو ئەو قانونی موازەنە مەسەلەی لامەرکەزیەتی دارایی بچەسپێنین بەڕاستی، بۆ ئەوەی ئەو وەزارەتانە دەسەڵاتیان هەبێ، من پشتیوانی ئەو ئیقتیراحەی کاك کاردۆ و برادەران دەکەم کە کردیان ئەوەی د.ڕێباز، ئێمە دەسەڵاتی سەرفی ئەو پارانە بدەینەوە بە وەزارەتەکان، بۆ ئەوەی ئەو پارانە خۆیان سەرفی بکەن لە لای خۆیان بێ، لە حاڵەتی سەرنەگرتنی ئەم پێشنیازە من پشتیوانی لەو پێشنیازە دەکەم کە کاك جمال کردی، کە بکرێت

(على مجلس الوزراء) هەتا ئەو بڕگەیەی کە ئەڵێت(فى ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن الموازنه السنوية) لەدوای ئەوە ببڕێ، ئەو بڕگەیەی لێ بکرێتەوە، ئەوە تێبینیەکانی من بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا منیش پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە مەبدەئی لامەرکەزی تا پێمان بکرێت و تا مومکین بێ دایبەزێنین، بەڕاستی بەوە نابێ کە چەندی پیا هەڵدەدەین لامەرکەزیەت، ئایا دەتوانین چەنێکی بە فیعلی بدەین، بۆیە من پشتگیری لەو ڕایەی کاک جمال دەکەم، (على مجلس الوزراء) ئەتوانێ بیدات یان نەیدات، ئەمە لەمپەرێکە، دوو لە کۆتایی دا ئەڵێ (مجلس اعادة النظر في الصلاحيات المخولة) کەواتە ئەمە بەڕاستی دوورکەوتنەوەیە لە لامەرکەزیەت، بۆیە من پشتیگیری لەو ڕایە دەکەم کە بکرێتە (على مجلس) فەرزی بکەین بەسەری ئەو دەسەڵاتە، بۆچی؟، لەبەر ئەوە هەر ئەو وەزارەتە خۆی ئەو پڕۆژانەی کە هێناویەتی میزانیەمان بۆ موافەقەت کردووە، پاشان هاتۆتە وەزارەتی تەختیت، وەزارەتی دارایی ڕەزامەندی لەسەر داوە، دێتە پەرلەمان ڕەزامەندی لەسەر دەدرێت بۆ ئەو وەزارەتە، یەعنی چ مانایەك دەگەیەنێ ئێمە دەستی وەزیرەکە ببەستینەوە کە ئەم هەموو موافەقەتانەی وەرگرتووە کە لە دەسەڵاتی وەزارەتەکە ئەبێ، بۆ ئەوەی لە ڕۆتیناتیش ڕزگارمان بێ، هەقە ئەو بودجەیە لە حیسابێکی بانکی خۆیا دایبنێ، خۆشی ڕاستەوخۆ لێی سەرف بکات، ئەوە ڕێگری لەوە ناکات لە ژێر چاودێری دارایی و وەزارەتی دارایی بێ، بۆیە من پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە فەرز بکرێ، ئەو دەسەڵاتە بدرێ بە وەزارەتەکان.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشی یەکەمی قسەکانی من کاك جمال کردی، بەشی دووەمیش کاك ڕێباز ئاماژەی پێدا، بۆ پشتیوانی قسەکەی کاك ڕێبازو کاك کاردۆ ئێمە نموونەشمان لەبەر دەست دایە بۆ ئەو حاڵەتانەی کە دەسەڵاتێك ئەدرێ بە وەزیرێك بۆ چۆنیەتی سەرف کردن، بەڵام ڕۆتینات کە بگەڕێتەوە بۆ لای وەزارەتی مالیە،

هەندێجار لە بەڕێوەبەرایەتیەکانی خوارەوە لەوانەیە ڕۆتینات زیاتر بێ، یەعنی کێشەکە نەگەڕێتەوە بۆ وەزیری دارایی، بەڵام لەوانەیە لە ئاستەکانی خوارەوە ڕۆتینات دروست بێ، ئەمە وای لێ ئەکات ئەو گوژمە پارانەی کە بۆ ئیعانات و قەرزەکان بێ دوا بکەوێ، بۆیە من پشتیوانی لە ڕەئیەکانی کاك ڕێباز و کاك کاردۆ دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تازە دەنگمان لەسەر مەبدەئی لامەرکەزیەت دا بە ماددەیەکی موستەقیل، دوو، لەکاتی گفتوگۆ کردنی پرۆژەی بودجە وەکو لیژنەی یاسای بە دوو ڕا هاتینە ناو مەوزوعەکە، ڕای زۆینە ئەوە بوو کە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ڕای دووەم، ئەوەبوو کە فەقەرەی یەکەم تەعدیل بکرێتەوە، تەعدیلەکەش بەم شێوەیە بێ:

یحصل الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسیة النفقات الرواتب و السلع والخدمات والفوائد و المنافع الاجتماعیة، المنح، الاعانات، المصروفات الاخری ونفقات المشاریع المعتمدة ضمن الموازنة العامة للاقلیم من قبل وزیر المالیة والاقتصاد وللوزیر المختص رئیس الجهة غیر مرتبطة بالوزارة اوالمحافظ او رئیس مجلس المحافظة صلاحیات الصرف مباشرةً في ضوء الاعتمادات المخصصة ضمن الموازنه السنویة وبالتنسیق مع وزارة المالیة والاقتصاد.

ئەوە ڕای دووەم، بەڵام پاش ئەوەی کە هەردوو لیژنەی دارایی و یاسایی کۆبوونەوەیان ئەنجامدا، پێشنیار کرا لامەرکەزیەت بە ماددەیەکی موستەقیل بەو شێوەیە کە ئێستا دیاری کراوە، واتە ڕای دووەم پێویست ناکات زیادە، تەنها ماددەکە بە بۆچوونی ئێمە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بە تایبەتی د.احمد لە لیژنەدا بوو، تازە ئەو پێشنیارەی تەئکید کردەوە، پشتگیری لەوەش دەکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان وایە ئەو پرۆژەیە لە حکومەتەوە پێمان باشە چۆن هاتووە وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئێمە ئەمانەوێ بەرەو مەبدەئی لامەرکەزیەت بڕۆین، بەس لە قۆناغی ئێستادا وەزارەتی مالیە یەکێکە لەو وەزارەتانەی کە تەنزیمی سیولە ئەکات، بەپێی ئەوەی کە ئەو دەفعاتی تەمویلەی کە بۆمان دێت لە حکومەتی ئیتیحادیەوە، تەقریبەن لە بەینی 30بۆ 36 بۆمان دێت، هەر وەزیری مالیەش ئێستا دەوری موحاسیبی حکومەت دەبینێ بەڕاستی، بەس لێرە لە دەرئەنجامی ئەو بڵێین کۆبوونەوانەی کە لیژنە بەڕێزەکان کردوویانە لەگەڵ وەزارەتەکان، وا دەرئەکەوێت گرفتی ڕۆتینیان هەیە لەگەڵ وەزارەتی دارایی، بەس تەنها لێرە داواکارین ئەگەر بکرێت، ئەگەر ڕۆتینێك هەبێ، گلیەییەکی ئەو وەزارەتانە هەبێ لە چۆنیەتی تەمویل لەم حساباتەدا، لە وەزارەتی داراییەوە ئەو ڕۆتینەیان بۆ کەم بکەنەوە، بەلاّم لەکاتی ئێستا پێویستە جیهەتێك هەبێ تەنزیمی سیولە بکات، لەبەر ئەوەی ئەو سیولەیە بە دەفعات بۆمان دێت، ئەگەری سەرف کردنی لە مانگێك یان دوومانگ، دوایی بە قەد مانگەکانی تر ئەو سیولەیە نەمێنێ لەبەر دەستی ئەم وەزارەتە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر ڕوونکردنەوە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو پەرلەمانتاران، زۆربەی هاوکارانیشم ئاماژە بەوە کرا کە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە مەسەلەی بەخشین دەست بە پارەوە بگرێت، وە زیادە ڕۆیی نەکات، ئەگەر تەماشا بکەین ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە بەخشینەوە ئەچێت بۆ کوێ، ئەچێت بۆ بانکەکانی بازرگانی، فرۆکەخانەکان، شارەوانیەکان و ڕێکخراوەکان، هەموو ئەم ئیجرائاتانە بۆ ئەوە ئەکرێت کە پارە بە زێدەڕۆیی نەڕوات، ئەوە یەك کە تایبەتە بە مینەح، وەکو لەناو ڕاپۆرتەکەش هاتووە، لەبەر ئەم ئیجرائاتانە ئەدرێتەوە بە وەزارەتی دارایی بۆ ئەوەی زیادەڕۆیی پێ نەکرێت، خاڵی دووەم، ئەوەی پەیوەندیدارە بە ئیعاناتەوە تەنها بۆ دوو شوێن دەست نیشان کراوە، یەکەمیان بۆ وەزارەتی زراعەیە، دووەمیان، بۆ ناوچە دابڕێنراوەکانە، ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە وەزارەتی زراعەوە، ئەگەر هاوکارانم تێبینی بکەن لە ماددەی نۆیەم، ئەم بابەتە چارەسەر

کراوە، لە بڕگەی چوارەم سەلاحیەت دراوە بە وەزیری زراعە بەتەنسیق لەگەڵ وەزیری دارایی، هەر کاتێك بیەوێ سەرف بکات سەرفی دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

دوا سیاغەتان، ئێستا ڕێگەی تۆ بدەم چوار کەسی تر قسە دەکات، لەبەر ئەوە ببورە ڕێگەی کەس نەدەین باشە، فەرموو یەك دەقە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بەڕێزانە زۆر باس لە کۆبوونەوەی لیژنەی هاوبەش دەکەن، ئەوە مەوزوعێك بوو ڕۆیشت، ڕاستە مەوزوعی لامەرکەزیەت وەکو مەبدەئێك چەسپێنراوە، بەلأم ئێمە باسی سەلاحیات دەکەین، ئەگەر ئەو لامەبدەئیە لە مەسەلەی سەلاحیات ئێمە وردی نەکەینەوە، بە قانون ڕێ و شوێنی بۆ دانەنێین، من پێموایە ئەوە نەسێکی مەبدەئیەو هیچ ئەزیەتێکی نابێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون دوا سیاغەتان لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەکە دوو ڕا هەیە، وەکو باسمان کرد، ڕای یەکەم دەڵێ وەکو خۆی بمێنێتەوە، ڕای دووەم ئەو پێشنیارانەیان کردووە، سەبارەت بڕگەی یەکەمی ماددەکە دوورە لە ئەسلی ماددەکە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ڕای دووەم بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕای دووەم بخوێنەوە، دەیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای دووەم سەبارەت بە بڕگەی یەکەمی ماددەکە،

يحصل الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية لنفقات الرواتب و السلع والخدمات والفوائد و المنافع الاجتماعية (المنح، الاعانات، المصروفات الاخرى) ونفقات المشاريع المعتمدة ضمن الموازنة العامة للاقليم) من قبل وزير المالية والاقتصاد وللوزير المختص و رئيس الجهة غير مرتبطة بالوزارة اوالمحافظ او رئيس مجلس المحافظة صلاحيات الصرف مباشرةً في ضوء الاعتمادات المخصصة ضمن الموازنه السنوية وبالتنسيق مع وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ڕەئیەی کاك عەنی خوێندیەوە کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 25 کەس لەگەڵدایە، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆرینەی لەگەڵدانیە، لەبەر ئەوە ئەو پێشنیارە قبوڵ نەکرا، فەرموو ڕەئیەکەی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای یەکەم وەکو خۆی بمێنێتەوە،

المادة السادسة:

اولاً: يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية المنح، الاعانات، النفقات الرأس مالية ضمن الموازنة اقليم كوردستان-العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد.

ثانياً: لمجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات الغير مرتبطة بوزارة و وكلاء الوزارات و المدراء العامون، ورؤساء الوحدات الادارية، صلاحيات الصرف مباشرةً في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن الموازنه السنوية ويتم ذلك وفق قرار المجلس الصادرة لهذا الغرض وللمجلس اعادة النظر في الصلاحيات المخولة وفق مقتضيات المصلحة العامة وتطبيق مبدأ اللامركزية.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە تکایە؟، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 25لەگەڵدانیە، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

اولاً: لرئيس برلمان كوردستان-العراق اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة ببرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الاقليم اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناء على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية لنفس الوزارة وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی بیخوێنەوە.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان بۆی هەیە کە موناقەلە لەناو متمانەکانی تایبەت بە پەرلەمان دا بکات.

دووەم: سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمدا بۆی هەیە کە موناقەلە لەناو متمانەکانی تایبەت بە ئەنجومەنی دادوەریدا بکات.

سێیەم: وەزیری پلان دانان بۆی هەیە بە پشت بەستن بەداوای وەزارەتێکی دیاریکراو کە موناقەلەی پێویست لە پڕۆژەکانی وەبەرهێناندا بکات، لەناو بودجەی وەبەرهێنانی هەمان وەزارەت، لە سنووری یەك پارێزگا یان قەزادا لەناو بودجەی پەسەندکراودا.

چوارەم: وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلان دانان و وەزارەتی مەعنی، موناقەلەی پێویست بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان بکات، لە نێوان وەزارەتەکاندا لەچوارچێوەی یەك پارێزگا یان قەزادا، لەناو بودجەی پەسەند کراودا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە ماددەکە دەکەین، تەنها یەك تێبینیمان لەسەر بڕگەی سێیەمی ماددەکە هەیە، ئەویش زیاد کردنی لە سنووری یەك قەزا لە دوای (حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد) واتە لە سنووری یەك پارێزگاش مافی ئەوەی هەبێ کەوا ئەو ڕێکارە یاساییە ئەنجام بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ سەردار رشید، شلێر محمد نجیب، نەسرین جمال، دڵشاد حسین، سەرهەنگ فەرەج، شڤان احمد، پەیمان عبدالکریم، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە دەسەڵات تەنها لای وەزیری تەختیت نەبێ،وەزارەتی مەعنی بۆی هەبێ موناقەلە بکات بە مەرجێك وەزارەتی تەختیت ئاگادار بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێرخان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەربەمان.

بەنیسبەتی ماددەی حەوتەم سێهەم، ئەگەر بتوانین بیگۆڕین بەم شێوەیە بێ، ئەگەر لیژنەی یاسایی و ئەندامانی پەرلەمان بەدڵیان بێ، (لوزير المختص او رئيس الجهة غير المرتبطة بوزارة صلاحية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ومنها ضمن الموازنة الاستثمارية الخاصة بجهة وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء وفق ضوابط المناقلات شريطة ابلاغ وزارة التخطيط و وزارة المالية والاقتصاد) وەزیر ئەو دەسەڵاتەی هەبێ دوایی خۆی ئیعلانیان ئەکات، چونکە بەم ڕۆتینەی کە ئێستا هەیە، بەڕاستی وەزارەتەکان ناتوانن لە ماوەیەکی کەم بیکەن، دوای ئەوە ماددەیەکی تر زیاد بکرێت، (خامساً/ لوزير المالية والاقتصاد بالتنسيق مع وزارة التخطيط والمحافظة المعنية اجراء مناقلة المشاريع التى لم يتم المباشرة بها لمدة ستة اشهر او اكثر من تأريخ مصادقة الميزانية من قبل الوزارة المختصة او الجهة غير المرتبطة بوزارة الى المحافظة المعنية لغرض الاسراع بالمباشرة)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەنیسبەت ماددەی هەشتەوە من پێم باشە یەکەم (اولاً: لرئيس برلمان)ببێ بە (رئاسە برلمان کوردستان) چونکە ئەمە لەکاتی موناقەلە پێویست ئەکات، ئەگەر مەبدەئی لامەرکەزیەتیش پەسەند بکەین ئێمە، پێویست ئەکات هەرسێ سەرۆکایەتی ئاگاداری موناقەلەکە بن، لە خاڵی دووەم(ثانياً: لرئيس مجلس القضاء) من باشە (لمجلس القضاء) بێ، دەکرێ بڕگەی سێ و بڕگەی چوار دەمج بکرێت، ئەگەر زۆر زەروریش نەبێ و زۆر پێویست نەبێ موناقەلە نەکرێت، ئەگەر موناقەلە کرا پەرلەمانی کوردستانی لێ ئاگادار بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ئەم ماددەیە لە ساڵانی پێشوو تەبعەن قەزاکان زەرەرێکی زۆریان لێ کەوتووە، کە رەئیسی وەحدەی ئیداری جاری وا هەبووە ئاگادار نەبووە پرۆژەکەی گوازراوەتەوە بۆ شوێنێکی تر، هەر بۆ نموونە مانگی پێشوو یەك قوتابخانە دەرچوو بەبێ ئەوەی ئاگایان لێی بێ نەقل کرابوو بۆ ناوچەی دوکان، بۆیە ئێمە ئەبێ قەزا لە وەحدەی قەزا ئەو دەسەڵاتەی بدرێتێ، دەسەڵاتی وەزیری تەختیت کەم بکرێتەوە، هەروەکو هاوکارم شلێرخان بوو وابزانم وتی، بەڵام بە موافەقەی مەجلسی موحافەزە، وە مەجلسی قەزاو، رەئیسی

وەحدەی ئیداری، یەعنی ئەبێ ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، لە چوارەمیش(ضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.) بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی پارێزگاو ڕەئیسی وەحدەی ئیداری لە چوارچێوەی قەزا، یەعنی بێ ئەوەی هەموو تەکمیلەی لامەرکەزیەتەکە بکرێت لە گواستنەوەی پڕۆژە ئیستیسماریەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانی من لەسەر بڕگەی سێ و چوارە لەو ماددەیە، ئەوەی سێیەم کاك دڵشاد زۆر بەباشی تەرحی کرد، ئەوە ڕەئی منیشە، من ئیقتیراح ئەکەم چوارەم نەمێنێ، لەبەر یەك شت نەمێنێ، چونکە نووسراوە (رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات) چونکە مومکینە لە وەزارەتێکی خەدەمیەوە مەشروعێك بگوازرێتەوە بۆ وەزارەتێك کە ئەوەندە زەرورەتی نەبێ، ئەگەر ئەمە بۆ نەقسی پرۆژەکان بێ، ئەنجومەنی موحافەزە هەیە پارەی هەیە، ئەکرێ هەر خەلەلێك هەبێ لە جێگەیەك، لەوەزارەتێك، پڕۆژەی کەمتر بەرکەوتبێ بەو دوو پارەیە تەمویل بکرێ و پڕ بکرێتەوە، بۆیە من ئیقتیراح دەکەم چوارەم هەر نەمێنێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شڤان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی ئەو سیغەی کە شلێر خان باسی کرد لەگەڵ کاك سەردار دەکەم، هەقیقەتەن سیغەکە زۆر زۆر بەقوەت ترە، وە حەلی زۆر مەشاکیلمان بۆ دەکات، چونکە ئێمە لەو لیژنەی کە تێداینە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە، دەزانین مەشاکیلەکانی ئەو موناقەلەیە چەند ڕۆتیناتێکی دروست بکات کردووە، بۆیە وەزیری موختەس پێم باشە ئەو دەسەڵاتەی هەبێ تەنسیق لەگەڵ وەزیری تەختیت بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ پشتگیری کردنم لە قسەکانی کاك دڵشاد، پێم باشە کاتێك کە ئەو موناقەلەیە ڕوو بدات بە لیستی هاوپێچ پەرلەمانی کوردستانی پێ ئاگادار بکرێتەوە، چونکە ئەو پڕۆژانە دەنگیان لەسەر دراوەو موناقەشە کراون، دوای ئەوە ڕاسپێردراوە، ئێمە کاتێك کە دەچین پڕۆژەکان بەسەر دەکەینەوە خەڵکی ئەو ناوچانە

گلەیی دەکەن کە ئەو پڕۆژانە بوونیان نیە، وەکو بلێین ئێمەش بەرچاومان ڕوون بێ، پێیان بلێین فلان پێویستی ئەو پڕۆژانە گواستنەوەیان بۆ کراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زیاتر ئەم تەشریعە پەیوەندی هەیە بە پڕۆسەی جێبەجێ کردنەوە، بەپێی بۆچوونی ئێمە حکومەت زیاتر لەو بابەتە شارەزاترە، ئەگەر جەنابی وەزیر کە ئەڵێ ئەو ماددەیە بمێنێتەوە ئەگەر هەندێ تەفاسیلیش بدات لەسەری، موبەریری مانەوەی، سوپاس.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەمەی کە ئێستا بەم شێوەیە هاتووە، ساڵانی ڕابردووی بەم شێوەیە ئێمە ئیشمان کردووە، زیاتر توانیومانە ئیشەکان بە باشی جێبەجێ بکەین، بە تایبەتی کە لە ماددەی چوار ئەوتری نەمێنێت مەسەلەن، ئەگەر هەر سێ وەزیر بەیەکەوە دابنیشن ئەو مەوازیعانە موناقەشە بکەن، من پێموایە ئەو وەختە زۆر لە سالحی ئیشەکە و خزمەتەکە ئەبێ، بەلاّم تەنها دەسەلاّتی یەکێك بێ و یاخود لادانی ماددەکە ڕەنگ هەیە کەمتر دیراسە بۆ مەسەلەکە بکرێت، لێرە ئەوەیە ئیلا مەوزوع ئەوەنیە مەسئولیەتەکە لە مەسئولیەتی فلاّن بێ یاخود فلاّن بێ، ئەمە کە هاتووە لە عیراقیش بە هەمان شێوە تەقریبەن، بۆیە پێمان باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دوا سیاغەتان بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی حەوتەمی پڕۆژەکە.

المادة السابعة:

اولاً: لرئيس برلمان كوردستان-العراق اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بالبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الاقليم اجراء مناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناء على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية لنفس الوزارة وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 59 كەس لەگەڵدایە، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟20 كەس لەگەڵدانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری لیژنەی یاسایی زیاد كرا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثامنة من المشروع.

اولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب، حيث يجوز النقل اليه ولايجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانية الصرف للادارات التى يتقرر ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لايجوز اجراء اي مناقلة ضمن تخصصات الاعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات بين المحافظات.

رابعاً: لايجوز اجراء المناقلة من نفقات المشاريع الرأس مالية (الموازنة الاستثمارية الى النفقات التشغيلية الموازنة الجارية)

خامساً: تستخدم الاعتمادات المصادق عليها في هذا القانون لغاية واحد و ثلاثين كانون الاول من 2012 وتقيد الايرادات المتحققة لغاية 2012/12/31 اما الايرادات المقبوضة بعد نهاية السنة المالية 2012 فتقيد ايراداً للموازنة العامة للسنة المالية 2012.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون بە کوردیەکەی بخوێننەوە.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: وەزیری دارایی و ئابووری دەسەڵاتی هەیە موناقەلە لە نێوان متمانەکانی ئیعتماداتی یەك دەرو باب دا بکات جگە لە بەشی مووچەی نەبێ، دەکرێ بۆی بگوازرێتەوە، بەڵام نابێ لێی بگوازرێتەوە.

دووەم: وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە موناقەلە لە نێوان متمانەکانی ئیعتیماداتی دەروەکانی بودجە (ابواب المیزانیە) دا بکات بە مەبەستی دابین کردنی تواناکانی سەرف کردن بۆ ئەو ئیدارانە کە بڕیاری جیا کردنەوەیان دەدرێ لە وەزارەتێك و دەبەسترێتەوە بە وەزارەتێکی ترەوە، وەزیری پەیوەندیدار بۆی هەیە موناقەلە بەناو یەك بەشی یەکەیەکی سەف کردن دا بکات.

سێیەم: نابێ هیچ جۆرە موناقەلەیەك ئەنجام بدرێ لە بوارەکانی ئاوەدانکردنەوەو پەرەپێدانی پڕۆژەکانی هەرێم وپارێزگاکان دا لە نێوان پارێزگاکاندا.

چوارەم: نابێ موناقەلە ئەنجام بدرێ لە خەرجی پرۆژە سەرمایەداریەکانی بودجەی وەبەرهێنانەوە بۆ خەرجیەکانی بەکاربردن بودجەی جاری.

پێنجەم: ئەو متمانانەی پەسەند دەکرێن لەم یاسایەدا بەکاردەهێندرێن تا 2012/12/31 وە ئەو داهاتانەی بەدەست دەهێندرێت، تا 2011/1/30 تۆمار دەکرێن، بەڵام داهاتە وەرگیراوەکان دوای کۆتایی ساڵی دارایی 2012 وەکو داهات بۆ بودجەی گشتی ساڵی دارایی 2013 تۆمار دەکرێن.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین، تکایە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان ئەگەر پێشنیاریان هەبوو بە پێی قانون تەعامولی لەگەڵدا دەکەین، ئەگەر سێ کەس پێشنیاری هەبوو دەیخەینە دەنگەوە، پەرلەمانتار هەقی خۆی هەیە قسە بکات، پێشنیارەکەی بخرێتە دەنگەوە، بۆیە تکا دەکەین ئێوە دوایی ورد بن بۆ ئەو مەسەلانە، ئێستا بۆ ئەم ماددەیە کێ دەیەوێ قسە بکات، فەرموو ڕای لیژنە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، ئێمە لە لیژنەی یاسایی دوو ڕامان هەبوو سەبارەت بەو ماددەیە، زۆرینە پشتگیریان لە ماددەکە دەکرد، بەڵام هەندێ ڕاو بۆچوون هەبوو لە ناو لیژنە لەگەڵ ئەوە بووین کە ئەو ماددە لە یاساکە نەمێنێ و ئیلغا بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لاپەڕەی 7ی راپۆرتمان تەماشا بکەن، کە چۆن نووسراوە؟، چونکە دیتم گلەییان کرد کەوا تەفاصیلەکە چۆن نووسراوە، بالنسبة للمادة الثامنة هناك رئيان بشأنها، الرأي الاول الاغلبية، تؤيد المادة، الرأي الثاني، يقترح الغاء المادة.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ناو دەنووسین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، کوێستان خان، سیوەیل خان، کاك عبدالله مەلا نوری، کاك دڵشاد، سۆزان خان، کاك شوان و د.احمد و کاك عدنان، فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم دوو بڕگە زیاد بکرێ لەسەر ئەم ماددەیە، بڕگەیەکیان بەس لیژنەی یاسایی زەحمەت نەبێ بینووسن نەك تەئیدم هەبێ بۆ ئەوەی بیخەنە دەنگەوە، ئەشیاندەمێ بە نووسراو، بڕگەیەکیان ئەوە بێ کە ماددەی 33 لە بودجەی ساڵی 2011 تەسبیتمان کردووە، لە حاڵەتی خەرج نەکردنی پشتیوانی تەرخان کراو بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان لە کۆتایی ساڵی داراییدا، ئەوەی لێی ماوەتەوە حیسابێکی تایبەتی بە ناوی حیسابی تایبەتی پرۆژە بەردەوامەکان دادەنرێت، تەبعەن پار ئەوەمان تەسبیت کرد لەسەر پێشنیاری کاك دڵشاد شەهاب بوو، هەر چەندە وەزارەت ئیلتیزامی پێوە نەکرد و پارەکەی موناقەلە کرد بۆ بودجەی بەکاربەر، بۆیە من بڕگەی دواترم کە داوای ئەکەم، نازانم لێرە جێی ئەبێتەوە یان لە مادده خیتامیەکان کە ماددەیەکی عیقابی دابنرێت یان بڕگەیەکی عیقابی بۆ وەزیری دارایی کاتێك کە موناقەلە ئەکات لە بەینی بودجەی ئیستیسماری بۆ بودجەی بەکاربەر، ئەمە عقوبەیەك بدرێ، چونکە ئێمە هەموومان ئەزانین کە پار دوو ترلیۆن و دووسەد و نۆ ملیار دینار ماوەتەوە لە بودجەی وەربەرهێنان نەیخستووتە حیسابێکی تایبەتەوە، موناقەلەی پێکردووە بۆ بودجەی بەکاربەر، بۆیەئەگەر ئەم بڕگە سزایە هەبێت دڵنیام ئەبێ کە ردعێك بۆ ئەوەی کە بودجەی وەبەرهێنان بەکار نەییەت بۆ بودجەی بەکاربەر، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە ثالثا یەك پێشنیارم هەیە، ئەگەر صیاغەکەی بگۆڕدرێت، نووسراوە: لا يجوز اجراء اي مناقلة ضمن تخصصيات اعمار و تنمية مشاريع الاقاليم و المحافظات، بين المحافظات، هەندێك نارێکە، ئەگەر صیاغە بگۆڕدرێ بکرێتە ئەوەی: لا يجوز اجراء اي مناقلة بين المحافظات ضمن تخصيصات اعمار و

تنمية مشاريع المحافظات، اقاليميش لا ببەین لەبەر ئەوەی ئەمە یەك كەلیمەیە، و پشتیوانی لە ڕایەكەی كوێستان خانیش دەكەم و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جگە لەوەی كە پشتیوانی لە ڕایەكەی كوێستان خان دەكەم، هاوكات منیش پێشنیار دەكەم لە لا یجوزەكە لا یجوزێكی زۆر ئاسنین و كۆنكرێتی بۆ ئیزافە بكرێ، دوایی ئەینێرم بۆ ئەم برادەرانە، نابێ موناقەلە ئەنجام بدرێ لە خەرجی پرۆژە سەرمایەدارییەكان و خەرجیەكانی بەكاربردن بۆ ئەنجومەنی ئاساییش، چونكە منیش لەگەڵ ئەوەم لێرە من هاوڕام لەگەڵ ئەوەی ئەم ئەنجومەنە ئەنجومەنێكی حیزبیە، پێویست ناكات لە بودجەو مووچەی خەڵكی بۆ تەرخان بكرێت، لەگەڵ ڕێزدا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەروەك بەڕێزتان ئەزانن ئەو ماددەیەی كە موناقەلە لە نێوان بودجەی وەبەرهێنان و بەكاربردن بۆ پڕكردنەوەی زیادە ڕۆیی عجز، وەزارەتی مالیە بەكاری هێناوە، منیش پێشنیار دەكەم ماددەیەك زیاد بكرێ، بۆ ئەوەی بودجەی وەبەرهێنان تەدویر بكرێ لە سندوقێك یان رەقەمێكی حیسابی تەدویر بكرێ، ئەبێ ماددەیەك زیاد بكرێ، بۆ ئەوەی حكومەت مولزەم بێ قاتیعەن بۆ ئەوەی ئەو پارەیە موناقەلەی پێ نەكرێت، لەكاتی موناقەلە پێ كردنی عیقابێكی بۆ دابندرێت، بۆ حكومەت و بۆ وەزارەت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شەهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من هاوڕام لەگەڵ ئەوەی وەزارەت ساڵی پار لەگەڵ دانانی ئەو ماددەیە هەرچەندە ئەوان ناڕازی بوون لە دانانی، بەڵام بە دەنگی ئەندامانی پەرلەمان دانرا، بەڵام ئەمساڵ بە شێوازێكی تر نەوەك لە جیاتی سندوق، ئەوان موبەریری خۆیان هەبوو، بەڵام بەڕاستی نابێ وەزارەتی دارایی دەستكاری بودجەی وەبەرهێنان بكات، زیادە ڕۆیی بكات لە بودجەی بەكاربردن ئەو بەكار بێنێ بۆ ئەو تەعویزە، بۆیە من بە توندی پشتیوانی مانەوەی ئەو ماددەیە دەكەم، بە تایبەتی چوارەم، كە گوتت

(لايجوز اجراء المناقلة من نفقات المشاريع الرأس مالية) له ساڵی داهاتوو ئەگەر هاتو حکومەت ئەو کارەی کردبوو، وەزارەتی دارایی ئەو کارەی کردبوو ئەوسا ئیجرائاتی یاسایی خۆی وەردەگرێت، پەرلەمان دەتوانێ بەدوا داچوونی بۆ بکات و موحاسەبەی بکات، ئەمە بۆیە رەدعە، لێرە رەدعە ئەمە، من پشتیوانی توندی مانەوەی ئەو ماددەیە دەکەم، وەکو خۆی بەتایبەتی چوارەم، بۆ ئەوەی ساڵی داهاتوو ئەو نەفەقاتە زیادەیە نەکرێت، لە سەر پارەی وەبەرهێنان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم، من پشتگیری مانەوەی ماددەکە ئەکەم وەکو خۆی، دووەم، پرسیارێکم هەیە تکام وایە بەڕێزان لە لیژنەی قانونی گوێم لێ بگرن بۆ ئەوەی دوای تێبینی تێنەپەڕێ بەسەرمان، چونکە لە خامساً ئەڵێ، (تستخدم الاعتمادات المصادق عليها في هذا القانون لغاية 31كانون الاول من سنة المالية 2013) لە موقتەرەحی موشتەرەکی هەردوو لیژنەی دارایی و ئابووری ماددەیەکمان زیاد کردووە ئەڵێ(تستمر وزارة المالية والاقتصاد بصرف سلفة و منحة الزواج و قروض المصرف العقاري ......) ئێمە کەوامان وت لەویە، یەعنی ئەمە بەتاڵ ئەکاتەوە، دەبێ نیوەی ئەو بڕگەیەی پێنجەم لە ماددەی هەشتەم موعالەجە بکرێت، بۆ ئەوەی تەزاروب نەکات لەگەڵ ئەو موقتەرەحەی کە هەمووشمان دەنگمان لەسەری داوەو بووە بە ماددەیەکی قانونی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە ماددەکە ئەکەم، یەك مولاحەزەم هەبوو، ئەوەی سیوەیل خان وتی، وشەی ئەقالیم لابرێت لە فەقەرەی سێهەم لە ماددەکە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عدنان فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری زۆری ئەو قسانەی کویستان خان و هاوکارانی تر ئەکەم، پار لایجوزەکە بوو بە یجوز، یەعنی تەجاوز کرا، خۆ یەکێ لە قسەکانی ئێمە گوتمان موحاسەبەی حکومەت لەسەر ئەو نوقتەیە بوو، چۆن تەجاوزی بودجەی ئیستیسماری ئەکرێت، ئێمە ئێستا وتمان لایجوز، باشە ئەو لایجوزە تەجاوز کرا، یەعنی ئەمە جوانە، دارشتنێکی زۆر باشە، تەجاوزی کرد، چونکە وەزیر ئەڵێ کاکە من ئەگەر پارەیەك لەم لا هەبێ و عجزم هەبێ لێرە، بە سەراحەت وتوویەتی من ئیشی لەسەر دەکەم، جا ئەمە ئەو کێشەیەیە دەبێ حەلی بکات، نازانم لیژنەی یاسای چی بۆ دائەنێ، دووەم، لەسەر قسەکەی کاك عبدالله من تکام وایە، رەجام وایە پێنج مانگ ماوە، با کەش و هەوای سیاسی لە کوردستان بەو شێوەیەی کە ئێستا دێتە پێشەوە رای گرین، تکام وایە ئەو ئەنجومەنە تەخسیس کراوە بۆ ئەنجومەنی ئاسایش رایگرین، لەم چەند مانگە، چونکە مەسەلەیەکی سیاسی، ئەمنی زۆر زۆر گرنگە، ئەو دەزگایە دەبێ تەوافوقێکی نیشتیمانی لەسەر بێ، دەبێ یەك بگرێتەوە، دەبێ ببێتە هەیئەیەکی نیشتیمانی، تەواو سرف لە حیزبیەتیەوە دەربچێ، ئەمە ئیشی زۆری دەوێ، بۆیە لە راستیدا ئەمساڵ دەبێ لە موازەنەکەی راگرێت، یان موازەنەی بۆ سەرف نەکرێت تاوەکو لەم پێنج مانگە حەل و فەسل ئەکرێت، لە ساڵی داهاتوو کە بوو بە ئەنجومەنێکی ئاوا ئیتیفاقی لەسەر بکرێت، هەموو بودجەیەك کە پێویستی پێ بێت و بکرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم، ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، دووەم بەڕاستی کە باسی موناقەلە ئەکرێت حەز دەکەم هەموو خوشك و برایان هی هەموو فراکسیۆنەکان با گوێم لێ بگرن تکاتان لێ ئەکەم، کە باسی موناقەلە ئەکەن لە ئیستیسماریەوە بۆ تەشغیلی، ئەمە نەکراوە، چونکە هەموو موناقەلەیەك بە ئەمری رەسمی ئەکرێت، هیچ فەرمانێك لە وەزارەتی داراییەوە، لە هیچ کەسێك دەرنەچووە موناقەلە بکات لە ئیستیسماریەوە بۆ تەشغیلی، هەتاوەکو ئێستاکە هەرچی سلەفێك هاتووە هی ئیستیسماری، هەمووی سەرف بووە، لە عەینی وەختا ئێمە وەکو وەزارەتی مالیە کە عجزمان هەبێ، عجز ببێ بە عجزی فعلی، یەعنی نەقدی نیە، ئەو نەقدییە نیە، ئەمە هەقیقەتە، یەعنی ئێوە بتانەوێ عیقابی بدەن و ئەوەی سەحبی یەدی بکەن، ئەمە نازانم، من هەقیقەتەکەتان بۆ باس دەکەم، ئێمە پارەکە وەکو حکومەت لەگەڵ ئەم مەوزوعە نەبووینە، ئێستاش هەر کەسێك بێتە وەزارەتی مالیە بۆی شەرح بکەین، من لەگەڵ ئەو باوەڕەم ئەو مەوزوعەیان نیە کە ئەم نەوعە رەئیانەی ئێستا هەیە، دووەم، کە باسی سلەف و قەرز دەکرێت، سلەف لەناو ئەم مەوزوعانە نیە، سلەف لە دەرەوەی موازەنەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر کە لێرە قەرار دەرچوو، پەرلەمان قەراری دا، ئەبێ وەزارەت تەنفیزی بکات، نابێ وەزارەت بە خیلافی قەراری پەرلەمان کارەکان بکات.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە مولزەمین بە تەنفیزی ئەوامری پەرلەمانەوە، بەلاّم کە پارە نەبێ، کە من عجزی فیعلیم هەبێ، کە من عجزە فعلیەکەم لێرە موسادەقە کراوە، ساڵی ڕابردوو پێنج سەدو شەست و چوار بووە بە عجزی فعلی، سێ سەدو پێنجم وەرنەگرتووە و نەهاتووە لە داهاتەکەم، چوار سەدم وەرنەگرتووە لە داهاتەکەم نەهاتووە، سێ سەدو پەنجام وەرنەگرتووە، لە داهاتەکەم نەهاتووە، ئێ خۆ ئیجمالیش ئەکاتە دوو و شەش سەدو نۆزدە، ڕەجاتان لێ ئەکەم ئەم مەوزوعە بە ئینسافەوە تەماشای بکەن، یەعنی بە ئینسافەوە تەماشای ئەم مەوزوعە بکرێت، من پێم وایە هەتا یاسایەکان با لەسەر ئەو مەوزوعە قەرار بدەن، بڕیاری لێ بدەن، خۆ من بە کەیفی خۆم نەبووە، بڵێم ئێستاکە ئەمە نیەو ناکرێ، ئەمە واقعێکە لەم پەرلەمانە دروست بووە، ئەسبابەکانی دروست بوونی ئەو عجزەشم بۆتان باس کردووە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

چوار کەس موداخەلەیان کردووە، شلێر خانیش قسەی کرد پێنج کەس، فەرموو کاك حاجی.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر من کاتی خۆی پرسیارێکم لەسەر ئەو بابەتە بۆ ناردووە، جوابی جەنابیان لە 2012/1/10 جوابەکەی دامەوە، جوابەکەم لەبەر دەستە، پرسیارم لێی کردووە، سەبارەت بەو موناقەلەیە ئایا سندوقێکتان دروست کردووە بۆ پارەی پرۆژەکان یان نا، ئەویش جوابی داوەتەوە دەڵێ بەڵێ سندوقەکەمان دروست کردووە، پارەکەمان تێی کردووە، ئەڵێ ژمارەی سندوقەکەش لە بانك، ئەو بانکەی ژمارەی حیسابەکەمان لێی کردۆتەوە 212 یە، لە بانکی منارە، ئایا دەتوانێ پێمان بڵێ ئەو سەندوقەمان ئێستا چەندی تێدایە؟، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بە سێ بەڵگە دەیسەلمێنم موناقەلەی کردووە، یەکەم، لە شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2010 و شەش مانگی یەکەمی 2011 تەمویل بۆ مەشاریعی ئیستسماری فەرقیان یەعنی تەمویلەکە لە 2010 فەرقی پێنج سەدو پەنجاو یەك ملیارە، کە سەرف نەکراوە، لە ساڵی 2011 نۆسەدو پەنجاو سێ ملیارە کە سەرف

نەكراوە، ئەمە هاتووە عجزی تەشغیلی پێ پڕ كردۆتەوە، كەواتە موناقەلەی كردووە، خاڵێكی تر خۆی لە ڕاپۆرتەكەی خۆی دەڵێ مەشاریعی ئیستیسماری لە 53٪ تەنفیز كردووە، لە 47٪ی تەنفیز نەكراوە، واتە لە بڕی چوار ترلیۆن و حەوت سەد دینار كە تەخسیس كراوە بۆ ئیستیسماری لە 53٪ی سەرف كردووە، لە 47٪ی ماوەتەوە، ئەو ماوەیەی چەندەو چی لێهاتووە، خاڵێكی تر وەكو ئەوەی كاك حاجی بیلال گوتی، حیسابەكە كە كراوەتەوە مەبلەغەكە چەندە؟، ئەخیر مولاحەزەم بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان بە سێ، چوار كەس پێشنیاری مەسەلەیەك دەكەن، بەڕاستی گرنگە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەو پێشنیارەی كە شلێر خان كردی پێنج كەس تەئیدی كرد، ئەوە پێشنیاری لە وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە ئەمە پێشنیارێكی زۆر جدیەو خزمەت دەكات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تەئیدی قسەكەی وەزیر ئەكەم، ئەو سولفانەی كە ئەو لە بەغداوە وەری ئەگرێت، بەناوی ئەوەی پارەیەك بۆ پرۆژەكان بێ، نیە شتی وا، ئەو دە ترلیۆنەی كە بۆی هاتووە، دێت، چەند موقاول پێویستی پێی بێت ئەو داویەتی بە موقاولەكە، من ئەو ماددەیە كە ویستم ئیزافەی بكەم، قسەكەشم بە هەند وەرنەگیرا، ئەوە موعاناتی وەزارەتەكانە لەسەر مەشاریع ئیش دەكەن، بەڕاستی ئێمە چەند ئەو لایجوزە نەیكردووە، بڕۆن موستەنەدێكی وەزارەتی مالیە بێنن، كە ئەم وەزیرە لەسەر نەفەقاتی مەشاریعی ئیستیسماری نەقلی كردبێ، نیەتی چونكە ئەو خۆی چی بوێت لەسەر مەشاریعی بودجەی تەشغیلی سەرفی ئەكات، موقاویلیش چەنێك سولفەی هەبێ نەی وەستاندووە، ئێمە هەموومان شایەتین لەسەر ئەوە، بەلاّم ئالیەتی موقاوەلاتی ئێمە هەتا سەر ئێسقان سەقەتە، لەبەر ئەوە نابێ بەو شێوەیە سیستەمی موقاوەلات لەم ولاّتە بڕوات، قەت تەسەور مەكەن لە 50٪ زیاتر بێ، نیسبەتی جێبەجێ كردن، ئەبێ ئێمە ئەوە چاك بكەین، نەك دابنیشین باسی سندوق بكەین، كە ئەزانم ناكرێ، چونكە ئەوە پارەیەك نیە، مەشروعەكەت كردووە، ئەو وتوویەتی پارەم نیە، ئینجا بیخاتە سندوقەوە، پاریش من دەنگم بۆ نەداوە، چونكە ماددەیەكی نایاساییە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو مەخاوەفەی كە بەڕێز وەزیری دارایی كە خۆی ئەڵێت من موناقەلەم كردووە، بە بڕوای من لە ماددەی نۆ ئەگەر تۆزێك سەبر بگرین لەوانەیە ئەمە جۆرێك بێ لە عیلاج، چونكە لە ماددەی نۆ ئەڵێ

(التقيد بالاعتمادات مخصصة في الموازنة العامة ولايجوز الدخول في الالتزامات بالصرف بما يزيد عما هو المخصص في الموازنة) يەعنی لێرەش وەزارەتەکەی بەڕێزی هەر تووشی بەرپرسیارێتی ئەبێتەوە، ئەگەر تەقید بکات بەو ئیعتماداتانەی کە دانراوەو تەخسیس کراوە، زیادە ڕۆیی دروست نەبێ، ئەو کاتە ئەو موخاوفەی کە بەڕێز وەزیری دارایی هەیەتی، عجزەکەی زیاد ئەکات، ناچار ئەبێ عجزەکە پڕ بکاتەوە، موشکیلەکە ئەوەیە کەتەقید نیە بە ئیعتمادات، ئەگەر تەقید بکات موشکیلە دروست نابێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەو تەفاسیلەی کە بەڕێز وەزیری دارایی باسی کرد، تێگەیشتم کە بەڵێ موناقەلەی کردووە ئەمە یەك، دووەم، ئەگەر موناقەلەی نەکردووە، پێمان بڵێ ئەو پارەیە لەکوێیە؟، خۆ ئەبوو بچێتەوە سەر بودجەی ئەمساڵ، لەبەر ئەوەی بە پێی ماددەی (33) وتوومانە ئەو پارەیەی ئەبێ حیسابێکی بۆ بکرێتەوە، لە وەڵامەکەشی بۆ بەڕێز حاجی بیلال وتوویەتی ئێمە حیسابمان بۆ کردۆتەوە لە بانك بۆمان هەڵگرتوون، کەواتە پێویستە ئەو پارەیە، ئەو دوو ترلیۆن و دوو سەدو نۆ ملیارە ئێستا بێتە سەر بودجەو لێرە لە کۆمەڵێك مەشاریع لێرە وردی بکەینەوە، لەم ماددەیە هەیە، واشی بە کاك حاجی بیلال گوتووە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تریش ئەو مەوزوعە باس ئەکەمەوە، ئەم پارەیە هاتووە پارەی وەزارەتی داراییە، هەر دوو پارەکە لە زمنی بودجە هاتووە، ئێمە ئیشمان تیا کردووە، هەموو ساڵێکیش پێش ئەوەی ئەم سەندوقە دابندرێت ئەوە مەوجودە لە قانونی ئیدارەی مالیا، ئەڵێت ئەوە ئەو پارەیە نامێنێت بە ئینتیهای سەنەی مالی، چی لە قانونی ئسولی موحاسەبات، چی لە قانونی ئیدارەی مالیە، ئەوە جارێکی تر تەخسیسات بۆ ئەوانە دروست ئەبێ، ئەو کاتە وەزارەتی دارایی پارەی هەبێ زیادە تەدویر ئەبێتەوە پارەکە، ئەمە وایە، بەڵام ئەم سەندوقە لێرە کە ناوی لێنراوە سەندوق، سەندوق ئەبێ خۆی لە خۆیدا ئەو سەندوقە ئەبێ قانونی هەبێ، فیعلەن ئێمە حیسابمان بۆی کردۆتەوە، حیسابی تایبەتی خۆی هەیە، جارێکی تر تەئکید ئەکەم ئێمە هیچ سولفەیەکمان ڕانەگرتووە، هیچ موناقەلەیەك، هیچ کتابێکی ڕەسمی بە موناقەلە دەرنەچووە، کە ئیلتیزاممان کردووە ئێمە بە قانونەکەی پەرلەمانەوە، بەڵام واقعەکەی ئێمە ئەمەیە، باشە، فەیناکا، ئێستا من ئەچم پارە دێنم بە قەرز پارە دائەنێم لە شوێنێك، مانای ئەوەیە لەخۆمەوە دێم قەرزی

نەقدی زیاد ئەکەم، ئەگەر بتانەوێ لەسەر ئەو مەوزوعە موحاسەبەیە، لەسەر ئەوەی کەوا بەم نەوعە ئەتانەوێ، ئەوا حەزدەکەم بپرسن، بزانن ئەمەو وایە یان نا؟، نازانم علی کولین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ شتێکمان نیە، بە نیسبەت منەوە هیچ شتێکم نیە، ئەو ڕوونکردنەوەی بەڕێز وەزیر کردی من موتەفەقم لەگەڵێدا، سوپاس.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە موداخەلەکەی کاك د.احمد وەرتی کە باس لە لابردنی وشەی ئەقالیم ئەکات، ئێمە چەند پڕۆژەیەکمان هەیە لەسەر ئاستی هەرێم ئەکرێن، بۆیە مەبەست ئەوەیە، ئەمە بابەتێکیان، ئەوەی پەیوەندیدارە بە موداخەلەکەی بەڕێز کاك شوان کابان، کە باس لە بڕگەی پێنجەم دەکات، ئەو باسی ئیعتیماداتی ئەمساڵ دەکات، ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە سولەفەوە، یەعنی پەیوەندی بەوەوە نیە، باس لە ئیعتیماداتی ئەمساڵ وە ئیراداتی ساڵی داهاتوو ئەکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تێبینیتان هەبوو؟.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارەی کە ئاراستەی لیژنەکەمان کرا، یەکێك لەو پێشنیارانە تایبەت بوو بە داڕشتنەوەی بڕگەی سێیەم، کە وشەی (بین المحافظات) بێتە پێشترو دابڕێژرێتەوە، ئێمەش پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین، بەڵام پێشنیاری ئەوە کرا کە مەشاریعی ئەقالیم لابدرێت، پێویست ناکات، لەبەرە ئەوەی تەخسیساتەکان بەناوی پڕۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکان دێت، وادیارە تەخسیسات هەیە بۆ پەرەپێدانی هەرێمەکانیش، بە پێی ماددەی (2) بڕگەی (14) لە یاسای موازەنەی ئیتیحادی ساڵی 2012، بۆیە بەباشمان زانی ئەو بڕگەیە بمێنێتەوە، پێشنیارێکی تر کرابوو، ئەویش تەرخان کردنی سندوقێك بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان، لە حاڵەتێکدا ئەگەر ئەو تەخسیساتەی کە دانراوە خەرج نەکرا بە تەواوەتی، ئەو بڕەی کە دەمێنێتەوە لە نێوان حیسابێکی تایبەتی لە نێو سندوقێکی تایبەت دابندرێت، ئەوە یەکێك لەو پێشنیارانەیە کە بدرێتە دەنگدان، پێشنیارێکی تریش کرابوو، سەبارەت بە موحاسەبە کردنی وەزیر، ئێمە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ڕێکاری یاسایی خۆمان هەیە، ناکرێ لە قانونی موازەنەکە بۆ یەك ساڵ دادەندرێت، ئەو ئیجرائاتانە لێرە باس بکرێت، شوێنی نیە، ئەوە پێشنیارەکان بوو کە ئاراستەی ئێمە کرابوو، سوپاس،

پێشنیارێك هاتبوو كە ناكرێ موناقەلە بكرێ لە نێوان ئەنجومەنی ئاسایش، كەس باسی ئەو پێشنیارەی نەكردووە، لەدەقەكە نەهاتووە، ئەوە باس نەكراوە، موناقەلە ناكرێ، بۆیە پێشنیارەكە چ بدرێتە دەنگدان، موناقەلەكە ناكرێ، شتەكە خۆی ناكرێ، ئەسلەن شتەكە وجودی نیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالله شتەكە نەبووە، ئەوەی وەكو دوێنێكە مەفروز بوو وەكو ماددەیەك بێت، كە پێتان دەڵێین نوقتەی نیزام پێنج كەس ناوی خۆی نووسیوە، ناكرێ دوایی نوقتە نیزامی تر بدەین بەڕاستی، كاتێكیش گلەییمان بۆ دێت دەڵێت سەرۆكایەتی پەرلەمان جۆرێك لە سەرگەردانی دروست دەكات، جۆرێك لە قەڵەبالغی لەناو قاعە دروست دەكات، جۆرێك لە بێ سەرو بەری دروست دەكات، ئاخر گلەیی ئەوەشمان لەسەرە بەڕاستی، فەرموو كاك بورهان یەك دەقە قسە بكە.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من یەك ڕوون كردنەوەم هەیە، ئێمە ئەگەر بمانەوێ ئەم وڵاتە ئاوەدان بكەینەوە، ئەبێ ژێرخان بنیاد بنێین بەڕاستی، نابێ مەجالی ئەوە بدەین پارەی وەبەرهێنان نەقلی تەشغیلی بێ، شتێكی تریشم، تەعقیبێكی تریش لەسەر قسەكانی بەڕێز وەزیری دارایی و لیژنەی دارایی، بەڕێزیان ئەڵێن سەنەی مالی تەواو بووە، لەبەر ئەوەی ئەو سندوقەی لە ماددەی (32) و (33)ی قانونی (17) ی ساڵی 2011 لە بودجە هاتووە، سەنەی مالی تەواو بووە، بەڕێزینە ئەوە قانونە قانونی (17)ی 2011، قانونیش ئەوە كاك فرست دانیشتووە، قانونی عقوباتی عیراقی زۆر وازحە ماددەی (329) و (330) با سەیر بكات، ئیلتیزام كردن بە قانونەوە فەرزە، ئیلتیزام نەكردن بە هەر قانونێك كە دەردەچێت جەریمەیە، نازانم چۆن بە موبەریری ئەوەی كە سەنەی مالی تەواو بووە، حوكمی ئەو ماددەیە كۆتایی پێ هاتبێ، نەخێر ئەبێ مولتەزم بن پێوەی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی بەرەچاو كردنی، فەرموو كاكە.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەزیری دارایی بۆی نیە موناقەلە بكات لە خەرجی بەكاربردن؟، بۆی هەیە؟، من داوا دەكەم لە پێشنیارەكەی خۆمان داوام كردووە وەزیری دارایی بۆی نەبێ موناقەلە لە خەرجی بەكاربردنەوە بكات لە ئەنجومەنی ئاسایش، ئەمە شتێكی قانونیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ناو نەهاتووە، ناوی ئەنجومەنی ئاسایش نەهاتووە، کە ناوی هاتووە دەتوانین بڵێین نابێ، ناوی نە هاتووە ئەسلەن لە ماددەکە، ناوی نەهاتووە، کە ناوی هاتبێ ئەو کاتە هەقت هەیە ئەو قسەیە بکەی، فەرموو لیژنەی یاسایی بە ڕەچاو کردنی پێشنیارەکان، یان ئەگەر رەئی جیاواز هەیە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، فەرمووو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك هەیە بە پێکهێنانی سندوقێك لە حاڵەتی خەرج نەکردنی بڕە پارەی تەرخانکراو بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان، ئەگەر ئەو پێشنیارە بدرێتە دەنگدان، دەنگی هێنا، ماددەکە دادەڕێژینەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی، بیخوێنەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە حاڵەتی خەرج نەکردنی پشتیوانەی تەرخان کراو بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان لە کۆتایی ساڵی داراییدا ئەوەی لێی ماوەتەوە لە حیسابێکی تایبەت بەناوی حیسابی جێبەجێ کردنی پڕۆژە بەردەوامەکان دادەندرێت، ئەو پێشنیارە بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 28 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 50 کەس لەگەڵدانیە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ ڕەفز کرا، فەرموو بۆ بڕگەیەکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە دەخوێنینەوە دوای ئەوەی بڕگەی سێیەممان داڕشتەوە لەسەر پێشنیاری سیوەیل خان، ماددەی هەشتەم،

المادة الثامنة: ماددەی هەشتەم لە پڕۆژەکە.

اولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد بأستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولايجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الموازنة لاغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التى يتقرر فك ارتباطها من الوزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء مناقلة ضمن القسم الواحد ووحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لايجوز اجراء اي مناقلة بين المحافظات ضمن تخصيصات إعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات.

رابعاً: لايجوز اجراء مناقلة من نفقات المشاريع راسمالية الموازنة الاستثمارية الى النفقات التشغيلية في الموازنة الجارية.

خامساً: تستخدم الاعتمادات المصادق عليها في هذا القانون لغاية واحد وثلاثين كانون الاول من السنة المالية 2012 وتقيد الارادات المتحققة لغاية 2011/12/31، اما الايرادات المقبوضة بعد نهاية السنة 2012 فتقيد ايرادات الموازنة العامة للسنة المالية 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 15 كەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆیەم لە پڕۆژەكە، چونكە ڕیزبەندی ماددەكان هەمووی دەستكاری كراو گۆڕانكاری بەسەرداهاتووە، المادة التاسعة:

اولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لايزيد على ثلاث مائة وخمسين مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لايزيد على مائتين وخمسين مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لايزيد على ثلاث مائة مليون دينار لكل حالة.

ثالثاً: يراعى في اولاً وثانياً مايلي:

1-ان يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية وللاغراض المحددة لها.

2-التقيد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة العامة ولايجوز الدخول في الالتزام بصرف بما يزيد عما هو المخصص في الموازنة.

رابعاً: لوزير الزراعة والموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصة للاعانات الزراعية لتدارك الاحتياجات في الوقت المناسب وبالتنسيق مع وزير المالية والاقتصاد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

بە كوردیەكەی بخوێننەوە.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆیەم:

یەكەم: وەزیری پەیوەندیدار دەسەڵاتی سەرف كردنی بڕێكی هەیە كە لە 350 ملیۆن دینار تێپەڕنەكات، بۆ هەر بارێك دەسەڵات بدات بە سەرۆكی فەرمانگەكانی سەر بە وەزارەت بە سەرف كردنی بڕێك كە لە 250 ملیۆن دینار تێپەڕ نەكات.

دووەم: سەرۆكی دەسەڵاتەكانی كە گرێ نەدراون بە وەزارەتێكەوە دەسەڵاتی سەرف كردنی بڕێكی هەیە لە 300 ملیۆن دینار تێپەڕنەكات بەهەر بارێك.

سێیەم: لە یەكەم و دووەمدا دەبێ رەچاوی ئەمەی خوارەوە بكرێت:

1-دەبێ سەرف كردن بەگوێرەی ئەو متمانەیە بێ كە پەسەند كراوە لە بودجەی گشتی ساڵانەو بۆ ئەو مەبەستیش كە دیار كراون بۆیان.

2-خۆبەستنەوە بەو متمانانەی دیاری كراون لە بودجەی گشتیدا و ڕێگە نادرێ بە چوونە ناو ئیلتیزامێكەوە بۆ سەرف كرنی زیاتر لەوەی كە لە بودجەدا دیاری كراوە.

چوارەم: وەزیری كشتوكاڵ و سەرچاوەكانی ئاو دەسەڵاتی پێدراوە بە سەرف كردنی ئەو بڕانەی كە تەرخان كراون بۆ كۆمەكی كشتوكاڵی بە مەبەرستی فریاكەوتنی پێداویستیەكان لەكاتی گونجاوی خۆیدا، بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووریدا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینی لەسەر ماددەكە نیە، ئێمە هەر هەموومان ئەندامانی لیژنە پشتگیری لە ماددەكە دەكەین وەكو خۆی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە؟، تەنیا چوار كەس، ناسك خان، فاضل بەشارەتی، زیادی كرد، فەرموو ناوتان بنووسم، ناسك تۆفیق، فاضل بەشارەتی، ئاشتی عزیز، پەیمان عبدالكریم، پێشەوا توفیق، عظیمە نجم الدین، سەرهەنگ فەرەج، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، فەرموو ناسك خان.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پرسیارێكم هەیە لە بەڕێز وەزیری دارایی، ئەم 350 ملیۆنە پار 250 ملیۆن بوو، كە ئەڵێ هەموو حاڵەتێك وەزیر بۆی هەیە سەرفی 350 ملیۆن دینار بكات، لەو حاڵەتە پێناسەی بكات، نازانم بۆ چ حاڵەتێك، چونكە بەراستی هەندێك لە وەزیرە بەڕێزەكان كاتێك كەیسێك ئەچێتە بەردەستیان ئەڵێن ئێمە بەهیچ جۆرێك پارەمان لەبەردەستدا نیە، مەیەلەن، كە ئەڵێین ئەم حاڵەتە ئەم كەیسە پار 250 ملیۆن بۆتان هەیە پەلە بكەن بۆ هەر حاڵەتێك، ئەڵێن نا ئێمە ناتوانین تەمەتوع بكەین بەو پارەیە، خۆزگە بمان زانیایە مەخسەدی چیە كە ئەڵێت بۆ هەموو حاڵەتێك، یەعنی بۆ هەر حاڵەتێك 350، بۆ رەئیسی دەوائیریش 250 ملیۆن، ئەو حاڵەتە پێناسەیەكمان بۆ بكەن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من تەنها تێبینی یان پێشنیارێکم هەیە لەسەر مەسەلەی بڕگەی 4 ی ئەم ماددەیە، هەرچەند لە ڕابردوو زۆر باسی قەرەبووی کشتوکاڵی جوتیاران کرا، بەڕاستی من پێشنیار دەکەم وەزارەتی کشتوکاڵ، لیژنەیەکی موختەس پێك بێنێت، چونکە بە هەقیقەت ساڵانە وەکو ئەمساڵ دیارە بە تایبەتی لە ناوچەکانی گەرمیان بە هۆی کەم بارانیەوە، تێکڕای جوتیارانی سنووری گەرمیان مەحروم بوون لەو دەغڵەی بابڵێین مەسەلەی دانەوێڵە هیچیان بە بەرهەم نەهێنا، بۆیە پێشنیار دەکەم لیژنەیەکی موختەس دیاری بکرێت بۆ مەسەلەی قەرەبوو کردنی جوتیاران بۆ مەسەلەی دانەوێڵە، یان کەم ئاوی بۆ کشتوکاڵ یان مەسەلەی باغداری، کە ئەمە بەهەقیقەت ساڵانە کۆمەڵێك زەرەرو زیان بۆ جوتیاران دروست دەبێ، ئەگەر لیژنەیەکی موختەس هەبێ بۆ وەرگرتنی پێشنیاری جوتیاران و قەرەبوو کردنەوەیان، شتێکی زۆر باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ ئەم ماددەیە دوو ئیزافەم هەیە، لەبەر ئەوەی پێویست بوو لە ئەحکامە خیتامیەکانی ئەم پڕۆژەیە کۆمەڵێك ئەحکامی عیقابی هەبێ، بەلأم کە سەیرم کرد زیاتر ئەحکامی خیتامیەکان باس لە تەخسیسات و باس لە ئیستیمراریەتی پڕۆژەکان دەکات، بۆیە تاکە ماددە کە سیغەیەکی عیقابی هەبێ، یان جۆرێك لە تەقید ببەخشێ لێرەدایە، بۆیە من پێشنیاز دەکەم لە دوای خاڵی سێهەم دوو بڕگە ئیزافە بکرێ، کە ئەمە بە بڕوای من بڕگەیەکی زۆر باشە لە موازەنەی عیراقیش بەو شێوەیە ئاماژەی پێ دراوە، لە کاتێك کە هەر پڕۆژەیەك لە 25٪ی پارەکەی بۆ سەرف نەکرا، بۆیە پێویستە وەزیری دارایی بە تەنسیق لەگەڵ وەزیری پلان دانان ڕاپۆرت بەرز بکەنەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، لەو ڕاپۆرتەیا ئاماژە بکەن کە هۆکارەکانی چیە ئەو پڕۆژەیە لە 25٪ ی پارەی بۆ سەرف نەکراوە، بەربەستەکان لە بەردەم ئەو پڕۆژەیە چین، ئەمە کار ئاسانیەکی گەورەیە بۆ مەجلسی وزەرا، لە ساڵی ئایندە کە موازەنە ئەکات تووشی ئەو ئیشکالیەتە نابێتەوە کە بڵێ تووشی سەدمە بووم، پڕۆژەکە لە فلان شوێن جێبەجێ نەکراوە، ڕۆژ بەدوای ڕۆژ ئاگادار ئەبێ لە دوای ڕاپۆرتەکەیانەوە، خاڵێکی تر کە ئیزافە ببێ، پێویستە هەر وەزیرێکی مەعنی کە پارە بۆ پڕۆژە سەرف کراوە لە 50٪ی پارەی پڕۆژەکانی سەرف نەکرد، پێویستە بێتە بەردەم پەرلەمان و ڕووبەڕووی ئیستیجواب بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری كردنم لە قسەكانی ئاشتی خان و ناسك خان، منیش لەگەڵ ئەوەم كە ئەو حاڵەتەمان بۆ ڕوون بكاتەوە كە هەقی سەرفی 350 ملیۆنی هەیە، بێجگە لەوەش لە چ ماوەیەك؟، یەعنی هەموو ڕۆژێك دەتوانێ 350 ملیۆن سەرف بكات؟، چۆنە ئەوە بە هەمان شێوە ئەو 200 ملیۆن دینارەش كە هەیئەكان دەتوانن چۆن سەرف دەكرێت؟، ئەوەش بابزانین خاڵێكی تریشم هەیە بابڵێین لە ثالثاً، نوقتەی دووەم، زۆربەی وەزارەتەكان گلەیی ئەوە دەكەن مەسەلەن كە ئێمە وەزارەتی خوێندنی باڵاو پەروەردە كە ئەوانە مافی ئەوەیان هەیە لە 12/15 وە یەك لە دوانزەی بودجەكانی خۆیان سەرف بكەن، ساڵی داراییان تەواو نەكردووە بەنیسبەتی ئەوە، بۆیە بابڵێین زۆربەی زۆری پێویستیەكان ڕادەوەستێ، زۆربەی زۆری بەهۆی ئەو یەك لە دوازدەی پارەی تەرخان كراویان پڕۆژەكانیان ڕادەوەستێ، یان ئیش و كارەكانیان ڕادەوەستێ، نازانم ئیلتیزام بە سەرف(كما هو مخصص في الموازنە) هەموویان داوای زیاتر كردنی ئەو بڕەدەكەن نەوەك یەك لەسەر دوانزە، زیاد بكرێ، خاڵێكی تریش هەیە كە بەڕاستی لە وەزارەتی پەروەردە ڕوو دەدات، لێرە تەنها وەزیری كشتوكاڵی سەلاحیەتی سەرفی داوەتێ، وەزارەتی پەروەردە هەمان كێشەی هەیە، پەروەردە بابڵێین ساڵی داراییەكەی دەست پێدەكات، پەروەردە چەند ئیلتیزامێكی لەسەرە، كە ساڵی نوێی خوێندن دەست پێ دەكات، بابڵێن كتێب هینانەو گواستنەوەی كتێبە ئەوە چەند ساڵە ئەو كێشانە ڕوو دەداتەوە، وەزیرەكان وەزیری پەروەردەو خوێندنی باڵا پێویستیان بە دەست كردنەوە هەیە، چونكە ساڵی خوێندنی نوێ دەست پێ دەكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفيق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەی من لەسەر ماددەی نۆ خاڵی چوارەمە، دیارە وەزیری كشتوكاڵ و سەرچاوەكانی ئاو پار ساڵیش ئەو دەسەڵاتەی پێ دراوە كە ئەو بڕەی بەناوی ئیعانات تەرخان كراوە بۆ ئەوە وەزارەتە، سەلاحیەتی سەرفی هەبێ، بەڵام لەڕاستیدا ئەمە لەسەر كاغەز شتێكی زۆر جوانە، بەڵام بە كاری عەمەلی و كاری فیعلی كاری پێ ناكرێت، دیارە ئیعانات بۆ پاڵپشتی جوتیارانە، بۆ ئەوەی كە ڕووبەڕووی وشكە ساڵی بوونەوە ئێستا ئێمە لەم ساڵ ڕێژەی وشكە ساڵی لە هەرێمی كوردستان لە 40٪ بۆ 50٪یە لەناوچەكانی كفری و كەلار و خانەقین و قەراج و بەڕانەتی و بەشێك لەناوچەی دهۆكیش كە تووشی ئەم گرفتە بوونەتەوە، قسەكەی من لەسەر ئەمەیە ئێمە لەكاتی موناقەشە كردنی بەشە بودجەی وەزارەتی كشتوكاڵ و سەرچاوەكانی ئاو، كاتێك كە لەگەڵ وەزیر و ستافی وەزارەت دانیشتین، پار ساڵ مەبلەغی پەنجاو شەش ملیارو سێ سەدو پەنجاو سێ ملیۆن دینار بۆ ئیعانات تەرخان كراوە بۆ وەزارەتی ناوبراو، دەسەڵاتیشی پێ دراوە كە

ڕاستەوخۆ بەبێ گەڕانەوە بۆ وەزارەتی دارایی، بەلاّم لە شەش مانگی یەکەم پێنج پێنج ملیارو پێنج سەدو هەشتاو نۆ ملیار دیناری سەرف کردووە، کاتێکیش کە پرسیارمان کرد کە ئێوە شەش مانگی یەکەم ئەوەندەتان سەرف کرد، بەلاّم ئەمساڵ شەش سەدو شەست و پێنج ملیار دینارتان بۆ تەرخان کراوە، دیارە بەڕێزان هەموو لیژنەش ئاگادارن، وەلاّمی وەزیر و ستافی وەزارەت کە ئەوان فەرمانبەرێك لە خەزێنە پارەیان بۆ سەرف ناكات، لەگەڵ ئەوەی کە بەیاسا سەلاحیەتیان دراوەتە دەست بۆ ئەوەی کە ڕاستەوخۆ سەرفی ئەو ئیعاناتانە بکەن کە بۆ وەزارەتی داراییە، بەلاّم فیعلی و لە بواری عەمەلیدا فەرمانبەرێك لە خەزێنە هیچ حیسابێك بۆ دەسەلاّتەکەی ئەوان ناكات، بۆیە بەڕاستی من دەمەوێ جەنابی وەزیر ڕوون کردنەوی زیاتر بدات، بەلاّم ئەوە لەسەر کاغەز هیچ قیمەتێکی نیە، ئەگەر لە بواری عەمەلیدا جێبەجێ نەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرمو.

بەڕێز عظیمە نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بڕگەیەکی تر زیاد بکرێ بڕگەی پێنجەم، وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی بالاّ دەسەلاّتی سەرف کردنی ئەو ڕێژە تەرخان کراوەی کە لە میزانیەی خۆیان هەیەتی، دەسەلاّتی خۆی هەبێ سەرف بکرێ، لەبەر ئەوەی ئێمە وەکو لیژنەی پەروەردە گەورەترین ئاستەنگ لەبەردەم کارەکانی ئەو دوو وەزارەتە کە نەیان توانیوە ئیش و کارەکانیان بە باشی بڕوات بەڕێوە، نەبوونی پارەیە، نەبوونی سەلاحیەتی ئەو دوو وەزارەتەیە، لەبەر ئەوە ڕاستە ئەو بڕە پارەیەی کە بۆیان هەیە سەرفی بکەن، 100 ملیۆن دینار بلێین بۆ زانکۆکان و پەیمانگاکان، پێشتریش لەچەند ڕۆژی پێشوو پرسیارێك بوو لە وەزیری دارایم کرد، وتی ئێمە بەپێی بڕیاری ژمارە (5250) لە بەرواری 2011/5/22بەم بڕیارە ئێمە سەلاحیەتمان داوە بە زانکۆ و پەیمانگاکان، کە سەلاحیەتیان هەبێ بۆ سەرف کردنی پارە، بەلاّم ئەوەی کە ئێمە ئاگادارین تاوەکو ئێستا بەهیچ شێوەیەك ئەو بڕیارە ئیشی پی ٚنەکراوەو نەگەیشتۆتە لای ئەوان، ناتوانن یەك دینار سەرف بکەن، غەیری ئەو پارەیە نەبێ، تەنانەت هەندێ جێگاهەیە پێویستی بە دروست کردنی کەرەڤانەیەکە یان سپلیتێکە یان موبەریدەیەکە، یان پێویستیەکی زۆر زەروریە، بەلاّم سەلاحیەتیان نیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ کە وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی بالاّ لە میزانیەی خۆیان بتوانن و سەلاحیەتیان هەبێ بۆ ئەوەی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن پەکی نەکەوێ لەبەر پارە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەتەواوی پشتیوانی ئەو بۆچوونە ئەکەم کە برادەران خستیانەڕوو، کە ئەمساڵ تەرکیز بکرێتە سەر ئەو مەنتیقانەی کە بەرووبوومەکانیان جوتیارەکانی ئەو مەنتیقانە زەرەرمەند بوون، لەم برە پارەیە تەعویز بکرێنەوەو هاوکاری جدی بکرێن، لەسەر برگەی (4) ش تەبعەن مەبەستم برگەی چوارەم بوو، هەورەها بەم شێوەیە دابرێژرێتەوە (لوزير الزراعة والموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصه للاعانات الزراعية لتدارك الاحتياجات) واتە: في وقتها المناسب (بالتنسيق مع وزير المالية والاقتصاد) لابرێت، ئەو تەنسيقە بە نەزەری من ئیشکالیەت دروست دەکات بۆ ئیش و کاری وەزارەتی زراعەو ناتوانن ئەو تەخسیساتە سەرف بکەن.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ئەوەوە کە باس دەکرێت و دەڵێن ئایا ئەمە بۆچی سەرف دەکرێت؟، تەنها رەواتبی لێ دەربچێت بۆ هەموو ئەوانی تر پارەی لەسەر سەرف دەکرێت، ئەوەی کە لێرە هاتووە، بۆ هەموو حاڵەتێك، بۆ هەموو حاڵەتێکی تایبەت 350 ملیۆن دینار سەرف دەکرێت، یاخود بەنیسبەتی 250 ملیۆن سەرف دەکرێت، ئەوەی کە ئەو دەسەڵاتانەی یا 200 ملیۆن هاتووە، بەمەرجێك تەخسیسی هەبێ، بەنیسبەتی ئەوەی کە وەزیری زراعە لێی سەرف کردووە، ئەوەندە سەرف ناکرێ، جارێ لێیان سەرف نەکردووە خەزێنە فلتەرێکی تەدقیقیە، یەعنی کە ئەچێتە خەزێنە ئەبێ تەخسیسی هەبێ، ئەگەر تەخسیسی نەبێ وەزیری کشتوکاڵ بشینووسێت نایەڵێ بڕوات، بەڵێ، باسی وەزارەتی کشتوکاڵی کرد جەنابی، بۆیە ئەڵێم هەر وەزیرێك تەخسیسی نەبێ لەو فلتەرە دەرناچێت بە تەئکید، خەزێنە موازەنەکەی لەبەردەست دایە تەخسیساتیشی لەبەردەستدایە، بەنیسبەتی باسی کتێب کڕین و ئەوە، تەقسیم یەك و دوانزە لە کتێب کڕین مەشمول نیە، ئێمە باسمان کرد هەموو ئیشێکی زەرورو تایبەت یەك تەقسیم دوانزە مەشمول نیە، تەنها ئەوانە نەبێ کە ئیشی موستەعجەل نین، چونکە ئەوانە بۆمان ئەنووسن و بۆیان ئەنووسین باشە، کە حاڵەتەکەمان بۆ شەرح دەکەن، لەبەر ئەوانە من پێم باشە وەکو حکومەت پێمان باشە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ڕوون کردنەوەیەك ئەگەر جەنابی وەزیر موتەفەق بێ لەگەڵمان، وادیار بوو چەند بۆچونێك هەبوو دەربارەی سەرفی ئەو حاڵەتە، ئەو حاڵەتە بۆ نموونە ئەگەر وەزارەتێك تەخسیسی ملیارێ بێ ناتوانێ

بەیەكجار سەرفی بكات، بەلاَم ئەگەر مەوزوعێك هاتە پێش پێویستی بێ لەیەك مەرحەلە سەلاحیەتی هەبێ، قەزیەیەك هاتۆتە پێشەوە چارەسەری بكات، تەعمیرە، شت كڕینە، ئەتوانێ 350 ملیۆن لە یەكجار سەرف بكات، تەجاوزی كرد ئەبێ موافەقەتی وەزارەتی مالیە وەربگرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای ئەو ڕووكردنەوە یە لە لایەن جەنابی وەزیر، ئێمەش پێشنیاری ئەوە دەكەین ماددەكە بدرێتە دەنگدانەوە و پشتگیری ماددەكە دەكەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

بیخوێنەوە فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة:

اولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لايزيد على ثلاث مائة وخمسين مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لايزيد على مائتين و خمسين مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لايزيد على ثلاث مائة مليون دينار لكل حالة.

ثالثاً: يراعى في اولاً وثانياً مايلى:

1-ان يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية وللاغراض المحددة لها.

2-التقيد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة العامة ولايجوز الدخول في الالتزام بصرف بما يزيد عما هو المخصص في الموازنة.

رابعاً: لوزير الزراعة والموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصة للاعانات الزراعية لتدارك الاحتياجات في الوقت المناسب و بالتنسيق مع وزير المالية والاقتصاد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، چوار كەس لەگەڵدانیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی دەیەم لە پڕۆژەكە.

المادة العاشرة:

لاتزيد المكافأة للموظفين على مليونى دينار سنوياً للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة عدا المكافأة الممنوحة للعاملين في المشاريع الاستثمارية بنسبة المتابعة والاشراف وبموجب تعليمات تصدرها الوزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دەیەم:

پاداشتی فەرمانبەران نابێ لە دوو ملیۆن دینار زیاتر بێ ساڵانە بۆیەك كەس لەناو تەرخان كراوە بڕیار لێدراوەكان دابێ لە بودجەی تایبەتمەندیدا جگە لەو پاداشتانەی دەدرێت بەوانەی لە پرۆژەكانی وەبەرهێناندا كاردەكەن، ئەو ڕێژەیەی كە بۆ بەدواداچوون و سەرپەرشتی دانراوە بەگوێرەی ڕێنماییەكانی كە لە لایەن وەزارەتی دارایی و ئابووری دەردەچێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە ماددەكە دەكەین، دوای ئەوەی ئەو كرێكارانەی كەوا لە پرۆژەكانی وەبەرهێنان كاردەكەن ئەوانە بەدەركراون، ئێمە دەمانەوێ ئەوانیش بگرێتەوە، تا ئەو ڕستەیەی لەدوای (عدا المكافأة الممنوحة للعاملين في المشاريع الاستثمارية بنسبة المتابعة والاشراف) ئەو ڕستەیە لەماددەكە لابدرێت، ئەوەی تر وەكو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە پێشنیاری لیژنەی یاساییە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە، ئاهەنگ عارف، د.بشیر خلیل، سۆزان شەهاب، بێریڤان سەرهەنگ، شوان كابان، تارا ئەسعەدی، شلێر محمد نجیب، سالم تۆما، گوڵیزار قادر، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاداشت هەڵبەتە حاڵەت و وەقتی خۆی هەیە، لە زۆر وەزارەت لە ئەسنای ئیشی زۆر زۆر گرنگ، هەندەك موەزەف هەیە ئیشی زۆر گرنگ دەكات بە مەلاین دۆلار تەقدیر ناكرێ، لە حاڵەتی فەیەزان من سایەق شۆفەرم دیتیە شارەكی یان مەنتیقەكی لە فەیەزان ڕزگار كردیە، ئەگەر بێتو زەرەرەكەی تەقدیر بكەی، ئەو زەرەرە لە پێنج ملیۆن و شەش ملیۆن و دە ملیۆنیش ڕاناوەستێ، حەیاتی خۆشی هەندێكجار لەسەر

دادەنێ کە نیوەی جسمی سووتایە، خۆی لە تێلی کارەبای دایە، باشە خێرە ئێمە نەتوانین پێنج ملیۆنی بدەینێ، ئەوە هیچ تەقدیر ناکرێ، ئەو ئیشە کە لە وەقت و فعلی خۆی دەکرێ تەقدیر بکرێ بزانین ئەوە چەند زەرەری دایە، چەند زەرەری گەڕاندیتەوە؟، بە گوێرەی زەرەر گەڕاندنەوەکەی ئەو موەزەفە پاداشت بکرێ، کە مەبدەئی موکافەئە هەبێ، مەبدەئی موکافەئە شتەکی زۆر زۆر موهیمە، ئەو کارمەندە خۆشی بە پێش دێخی، ئالیاتیشی بە پێش دەکەوێ، مێشکیشی بە پێش دەکەوێ، تەکنەلۆژیاشی بە پێش دەکەوێ، بۆیە بە رەئی من وابێ هیچ حدودەکی نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.بشیر فەرمووو.

بەڕێز د.بشیر خلیل حداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە دوو بەشە، بەشێکیان موکافەئاتی موەزەفینە، بەشێکیان موکافەئاتە دەدرێتە ئەوانەی کە لە مەشاریعی وەبەرهێنان کاردەکەن، من پرسیارێك ئاراستەی وەزیری مالیە دەکەم، جەنابی وەزیری مالیە ئەویش ئەوەیە لە هەندێك وەزارەت ئەو موکافەئانە دەدرێتە عاملین لە مەشاریعی ئیستیسماری لە میزانیەی وەزارەتەکەیە، بەعزێك وەزارەت لە میزانیەی مەشروعەکە دەیدات، ئەمە بەڕاستی کێشەی دروست کردووە لە مابەینی هەندێك لە وەزارەتەکاندا، بۆیە ئێمە بەتایبەتی لە وەزارەتی ئەوقاف یەکێکمان بۆ هاتووە لە موهەندیسەکان لەوێ، ئەوان دەڵێن بەپێی تەخسیساتی مەشروعەکە دەماندەنێ، جاری واش هەیە ئەو سولفەیە سێ مانگ، چوار مانگ نایەت، تەئخیر دەبێ، بۆیە موکافەئەکەی ئەوانیش تەئخیر دەبێ، بۆیە ئەگەر ئەوە بەپێی نیزام بکرێ لە میزانیەی وەزارەت بدرێت، تا مانگانە ڕانەگیرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەکانی خاتوو ئاهەنگ دەکەم، زۆر زۆر، چونکە بەڕاستی مەبدەئی موکافەئە تەعزیزی ئەو فەرمانبەرانە ئەکات، بۆ ئەوەی باشترین ئەدائیان هەبێ، ناکرێ ئیلا تەحدیدی بکەی بەدوو ملیۆن، ئەگەر وەزیرێك بینی کارمەندەك کە لەلایەتی فەرمانبەرەکە داهێنانی هێناوە لەو بوارەیە، قەیچیەکا، ئەگەر لەجیاتی ئەو دووملیۆنەی کە لەماوەی ساڵێك ئەبێ بیدرێتێ بکرێ بە پێنج ملیۆن و بەیەك وەجبە

بیدرێتیٚ، ئەمە وائەکات داهێنان ئەهێنێتە ئاراوە، حاڵەتی تەنافوس ئەهێنێتە ئاراوە، ئەمە خاڵی یەکەم، سەبارەت بە خاڵی دووەم، بەڕاستی من لەگەڵ ئەو تەرحەدا نیم کە لیژنەی یاسایی کردوویانە، (عدا المكافأة الممنوحة للعاملين) چونکە ئەوانەی کە لە پرۆسەی ئیستیسماریەکان ئیش دەکەن، تەبیعەتی پرۆژەی ئیستیسماری وایە بەشێکی دابین ئەکرێت بۆ خەرجیە ئیداریەکان، لەو خەرجیە ئیداریانە موکافەئە ئەدرێت، بەڵام من لەگەڵ ئەوەدام نیزامێك دەربچێت بۆ موکافەئات لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئەم حاڵەتە چارەسەر بکات، ئەم ماددەیەش بەم شێوەیە نەمێنێتەوە بەڕاستی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من ئەو ماددەیە زیادە، ئەو ماددەیە هەرنابیٚ هەبیٚ، لەگەڵ ئەوەنیم پاداشت بدریٚ بەهیچ فەرمانبەرێك، فەرمانبەر ئەرکی خۆیەتی کە باش ئیش بکات، بۆیە ئەوەم پیٚ زیادە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالكريم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هیوادارم بە هەڵە تێگەیشتبم، ئەو موقتەرەحەی لیژنەی قانونی پێموایە عەکسی مەبەستەکەی خۆیانە، ئەگەر ئەوان پێیان وابیٚ دەبیٚ ئەو کارمەندانەی کە ئیش لە پرۆژە وەبەرهێنەکان دەکەن ئەو موکافەئەیە بیان گرێتەوە دەبیٚ ئەوە بمێنێتەوە وەکو خۆی، ئەگەر ئەوان مەبەستەکەیان ئەوەبیٚ، تکام وایە ئەوەمان بۆ ڕوون بکەنەوە، ئەگەر ئەوان مەبەستەکەیان ئەوەبیٚ شمولیان بکات، دەبیٚ ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر بیانەویٚ شمولیان نەکات دەبیٚ لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسين ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەو ماددەیە وجودی زۆر زۆر زەروریە، لەبەر ئەوەی هەمووکاتێك ئینسان بەچی لەئەوەی تر جودایە؟، زۆرجار هەیە بە وشەیەکی جوانە، پێویست ئەکا پاداشتی پێوەبیٚ، لەبەر ئەوە پشتگیری تەواو لە هاوکارانم سۆزان خان و ئاهەنگ خان دەکەم، کە دوو ملیۆن چ پێوەرێکە دانراوە؟، ئایا هەموو حاڵەتێك دووملیۆن دادەندرێت؟ یان سەقفێکی تایبەتی بۆ دابندرێت کە لە پێنج ملیۆن کەمتر نەبیٚ؟، تاوەکو ئەو

پاداشته جیاواز بێ لەگەڵ مانگانەیەك كە زۆرجار هیچ مانگانەیەك لەوە كەمتر نیە، لەبەر ئەوە بە پاداشت حسێب ناكرێ، دووەم شتیش وابزانم كە د.ڕۆژان شەرحی كرد، من لەگەڵ كاك شوانم، بەپێچەوانەوە ئەبێ لەگەڵ ئەو كەسانەبین كە ئەو كرێكارانە دەبێ پاداشت بكرێن، ئێمە هەموو كاتێك زیاتر جەختی خۆمان هەتا لەكەرتی تایبەتیش، دەرهێنانی یاسای خانەنشینیش و زۆر شتی تریش كە ئێمە هەمووكاتێ پشتگیری لە كرێكاری چاپووك و باش دەكەین، لەبەر ئەوە بوونی ئەو وەكو خۆی بمێنێتەوە لەناویا، ئەو پشتگیریە دەكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم موكافەئەی دوو ملیۆنە لە عیراق یەك ملیۆنە، نازانم ئێمە لەبەرچی كراوە بە دوو ملیۆن، بەنیسبەتی ئەو رەئیەی ئاهەنگ خان و سۆزان خان، ئەگەر وابێ بەڕاستی زۆر بە حەزەرەوە تەعامول لەگەڵ ئەوە بكرێ، چونكە ئێمە خۆمان لە دەوائیر ئیشمان كردووە، ئەسلەن موكافەئە وای لێهاتووە بەڕێز هەموو سەری دوو مانگ جارێكە لە سەلاحیەتی وەزیرەكە، هەموو داوای ئەكەن، دەرگاكە ئەگرن، ئیش بكات و ئیش نەكات، وەكو مەعاشەكەی لێهاتووە، لەبەر ئەوە نابێ بەو شێوە ڕەهایەبێ، بەنیسبەت ئەوە ئەتوانن سیغەیەكی بۆ بدۆزنەوە، ئەو كەسەی موبدیعە، ئەو كەسەی كە ئەڵێن لەكارگوزاری و ئەمانە ئیشی قورس ئەكات و ئەمانە، بەڵام لێرەش هەر ناكرێ ئەبێ خۆی بە تەعلیمات دەری بكات، فعلەن من لەگەڵ ئەو ڕەئیەی كاك شوان دام (عدا المكافأة الممنوحة للعاملین) دوو ملیۆنەكە لەسەر بودجەی تەشغیلیە، بەڵام ئەوەی مەشاریعی ئیستیسماری لە زمنی كولفەی پرۆژەكە لە 7٪ ـە موتابەعەو ئیشرافەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم توما:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دوو بەشم لە ڕەئیەكا، یەكەمیان بەنیسبەتی دوو ملیۆنەكە ئەگەر ئیمكانیات هەبێ زیاد بكرێ، بەس ئەوە تێكەڵ نەكرێت، ئەوەی لە پرۆژەكان ئیش دەكات، لەگەڵ ئەوانەی كە لە دەوائیرەكان ئیش دەكەن، ئەوەی لە پرۆژەكان ئیش دەكات تایبەتمەندیەكی تری هەیە، پێویستە زیاتر تەكریم بكرێ، بەشەرتێك نەبێتە بارگرانی لەسەر تەخسیساتی پرۆژە، ئیحتیمالی هەیە لە ئەسنای دامەزراندنی كەشفەكە لە حیساب

وەرنەگیرێت، دوایی پرۆژەکە شکست دێنێ، پێم باشە تێکەڵ نەکرێت، بەشەرتێك نەبێتە بارگرانی لەسەر تەخسیساتی پرۆژەکە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

گوڵیزار خان فەرموو.

گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دە لە ئەسڵی یاسایەکە، پشتگیری لە ڕای لیژنەی یاسایی دەکەم، ئەوەی کە پەیوەندی هەیە بەو موکافەئە دەدرێ بەوانەی لە بواری پرۆژەکانی وەبەرهێناندا کار دەکەن، پرسیارێکیشم لە جەنابی وەزیر هەیە، کە ئایا ناکرێ گرێبەستەکان سوودمەند بن لەوەی کە دەدرێ؟، ئەو موکافەئەیەی کە دەدرێت؟، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە بەنیسبەتی ئەم موکافەئەوە کەوا ئەدرێت، یەکەم، سەقفی بۆ داناوە بەنیسبەت هەموو مونتەسبینی دەوائیری دەوڵەت، لە ساڵێك نابێ لە دوو ملیۆن زیاتر بێ، نابێ هەموو مانگێك ئەو موەزەفە موکافەئەکە وەربگرێت، یەعنی نابێ سیفەتی دەیمومەی هەبێ موکافەئە، ئەمە لە لایەك، بەنیسبەتی ئەوانەی کە لە مەشاریع ئیش دەکەن، ئەوانە جیاوازن، پارەی خۆیان هەیە، نیسبەی موتابەعەو ئیشرافیان هەیە، لەو نیسبەیە ئیستیسنایە لەوەی کە لەسەرەوە باسم کرد، ئەلەوێ ئەتواندرێت وەری بگرن پارەکە بەپێی ئەو ئیشەو لەو نیسبەتەش زیاتر ئەتوانن وەربگرن، ئەوە ئەو هایە، بۆیە ئێمە ئەم مەسەلەیە دیراسەمان کردووە، دیارە ئەو موهەندیسانەی کە موختەسن بە ئیش و کاری پرۆژەکانەوە، لای ئێمە باسیان کردووە، ئەڵێن یەکێك لە ئەسبابی ئەوەی کە موهەندسین ڕوو ئەکەنە کەرتی تایبەت و لە حکومەت نامێننەوە، ئەو موکافەئە کەمەیە کە ئێستاکە بۆیان سەرف ئەکرێت، بۆیە تکام وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دوا سیغەتان بیخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ڕەچاو کردنی پێشنیاری ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان، ڕوون کردنەوەی جەنابی وەزیر، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی پێشنیارەکەی خۆمان سەحب دەکەینەوە، ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون وەکو خۆی بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة العاشرة:

لاتزيد المكافأة للموظفين على مليونى دينار سنوياً للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة عدا المكافأة الممنوحة للعاملين في المشاريع الاستثمارية بنسبة المتابعة والاشراف وبموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 50 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 7 کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الرابع

الملاكات

المادة الحادية عشرة:

اولاً: تتولى وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات مؤسسات الاقليم للسنة المالية 2012 والمصادقة عليها في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم والبالغ (17000) درجة وظيفية مستحدثة لسنة 2012.

ثانياً: على المؤسسات والوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن الملاك لسنة 2012 على ملاك مؤسسات الاقليم والمحافظات حسب التعليمات الصادرة من مجلس الوزراء لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه.

ثالثاً: قيام الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة بالاعلان عن الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن الملاك سنة 2012 في الصحف المحلية وتزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول الوظائف المعلنة قبل اجراء التعين.

رابعاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة تزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين واسمائهم وعناوينهم ودرجاتهم الوظيفية الذين تم تعينهم حسب النسب المشار اليها اعلاه مع الاوامر الخاصة بالتعيين. واذا وجدت وزارة المالية والاقتصاد تجاوزا في تلك النسب المشار اليها اعلاه يتم الغاء الاوامر الصادرة بالتعيين خلافاً لذلك واشعار مجلس الوزراء واتخاذ الاجراءات القانونية بحق المخالفين.

خامساً: تعطى أولوية تثبيت العقود النافذة وعدم التعيين بعقود الا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد بأستثناء التعاقد على المشاريع الاستثمارية.

سادساً: عدم التعيين في اية وظيفية قيادية من (مدير عام فما فوق) مالم توجد لها درجة وظيفية في قانون الوزارة او الجهة المرتبطة بالوزارة و في هيكلها التنظيمى.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەش بیخوێننەوە.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەشی چوارەم

میلاکات

ماددەی یازدەم:

یەکەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی تردا ئەرکی ئامادەکردنی وردەکاری میلاکاتی دام و دەزگاکانی هەرێم بۆساڵی دارایی 2012 پەسند کردنیشی لە ئەستۆ دایە لەبەر ڕۆشنایی تێچووی مووچە پەسند کراوەکانی هەرێم کە 17000 پلەی وەزیفی نوێ باو لە ساڵی 2012دا.

دووەم: دام و دەزگاکان و وەزارەتەکان و ئەو لایەنانەی کە گرێ نەدراون بە وەزارەتێك کەوا ئەرکی دابەش کردنی ژمارەی ئەو پلە وەزیفیە نوێ باوانەی لەناو میلاکاتی ساڵی 2012 دا بەسەر میلاکاتی دام و دەزگاکانی هەرێم و پارێزگاکان دەگرنە ئەستۆ بەگوێرەی ڕێنماییەکانی کە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت وە دەکەوێتە بواری جێبەجێ کردنەوە.

سێیەم:وەزارەتکان و ئەو لایەنانەی کە گرێ نەدراون بە وەزارەتێکەوە ئەرکی جیاوازیان لە ئەستۆ دایە بۆ پلەکانی وەزیفەی نوێ باو لە میلاکاتی 2012 دا لە ڕێگەی بڵاوکردنەوەیان لە ڕۆژنامەکانی ناوخۆ و ناردنی خشتەی وەزیفە دراوەکان بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری بەر لەجێبەجێ کردنی دامەزراندن.

چوارەم: وەزارەتەکان و ئەو لایەنانەی کە گرێ نەدراون بە وەزارەتێکەوە ئیلتیزام بەو خشتانەوە دەکەن کە ژمارەی فەرمانبەران و ناونیشانی پلەکانی وەزیفەی ئەوانەی تێدا تۆمار کراون تازە بەگوێرەی ئەو ڕێژەی کە لەسەرەوە ئاماژەی بۆ کرا لەگەڵ بڕیارەکانی تایبەت بە دامەزراندیان ئەگەر وەزارەتی دارایی و ئابووری سەرپێچی تێیاندا دۆزیەوە لەئاست ئەو ڕێژەیە کە پێشتر ئاماژەی بۆ کرا ئەوا بڕیارەکانی دەرچوو بە پێچەوانەی ئەوە دامەزراندنەکان ڕەت دەکرێنەوە وە ئەنجومەنی وەزیرانیشی لێی ئاگادار دەکرێتەوە و ئیجرائاتی یاسایی دەرهەق بەسەرپێچیکاران دەکرێت.

پێنجەم: ئەولەویەت دەدرێت بە چەسپاندنی ئەو گرێبەستانەی کە کاریان پێ دەکرێت نابێ بەگرێبەست کەس دابمەزرێت ئەگەر ڕەزامەندنی وەزارەتی دارایی و ئابووری وەرنەگیرێ جگە لە گرێبەستی پڕۆژەکانی وەبەرهێنان نەبێ.

شەشەم: هیچ جۆرە دامەزراندێك ئەنجام نادرێ بۆ وەزیفە قیادیەکان لەبەڕێوەبەری گشتیەوە بەرەو ژوور ئەگەر هاتو درەجە وەزیفیەکە نەبوو لە یاسای وەزارەت یان ئەو لایەنانەی کە گرێدراون بە وەزارەتێکەوە لە پەیکەری ڕێکخستنیدا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لیژنەی هاوبەش رەئی خۆی بدات.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە لە شەش بڕگە پێك دێت، سەبارەت بە بڕگەی یەکەم پشتگیری لێ دەکەین و هیچ تێبینیمان نیە، سەبارەت بە بڕگەی دووەم، دەقەکە بەو شێوەیە هاتووە (لحین صدور قانون مجلس الخدمة العامة) ئێمە ئەم یاسایەمان لە ژمارە (7) ساڵی 2011 لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند کردووە، بۆیە (لحین صدور قانون) بکرێتە (لحين نفاذ قانون مجلس الخدمة) وشەی نفاذ لە ئەخیری ماددەکە لابدرێت، صدورەکە بکرێتە نفاذ، سەبارەت بە بڕگەی سێیەم، پێشنیاری زیاد کردنی ڕستەیەك دەکەین لە دوای (في الصحف المحلیە) لەبەر ئەوەی پار ساڵ هەندێك کێشە هەبوو لەسەر میکانیزمی دامەزراندن، بۆیە پێشنیار دەکەین ئەو ڕستەیە زیاد بکرێ(على ان تكون الية التعيين وشروطها موحدة و موعلنة في وقت واحد) تاوەکو کێشە نەبێ لەنێوان پارێزگاکان لەکاتی دامەزراندن، لەدوای صوحوفی مەحەلی، ئەو ڕستەیە زیاد بکرێ، (على ان تكون الية التعيين وشروطها موحدة وموعلنة في وقت واحد) بڕگەی چوارەم هیچ تێبینیمان نیە و پشتگیری لێ دەکەین، بڕگەی پێنجەم، بەڕێزان لە هەمان پڕۆژە یاسای پێشکەش کراو لە لایەن حکومەت، ماددەی (20) باسی هەمان بابەت دەکات، بۆیە ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکەین بڕگەی پێنجەمی ماددەی (11) لەگەڵ ماددەی (20) دەمج بکرێ و بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، (خامساً:لايجوز التعاقد للعمل في دوائر الاقليم الا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد وتعطى أولوية في تعين العقود النافذة) بەو شێوەی دابڕێژرێتەوە، شەشەم، پشتگیری لێ دەکەین تەنها لەنێوان (او جهة مرتبطة) (غير) لەبیر کراوە، (او جهة غير مرتبطة بوزارة) بەو شێوەی دابڕێژرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە ئەندامە بەڕێزەکان دەیەوێ قسە لەسەر ئەم ماددەیە بکات؟، گۆران ئازاد، هاوڕاز خۆشناو، فەرمان عزالدین، شێرزاد حافظ، د.صباح بەرزنجی، سەرگوڵ، بەیان احمد، ژیان عمر، سەردار رشید، د.سەروەر عبدالرحمن، شلێر محی الدین، شلێر محمد نجیب، دڵشاد حسین، سەرهەنگ فەرەج، پەیمان عزالدین، عظیمة نجم الدین، سیوەیل عثمان، پەیمان عبدالکریم، پێشەوا تۆفیق، د.ڕێباز فتاح، ڤیان، بێریڤان سەرهەنگ، پەروین عبدالرحمان، تارا ئەسعەدی، خلیل عثمان، د.جیهان، حەمە سعید، بیلال، د.احمد وەرتی، هاژە سلیمان، اسماعیل محمود، سۆزان شەهاب، عمر نورەدینی، کاردۆ محمد، د.بشیر خلیل، بورهان رشید،

گەشەخان دەستت بەرز کردبۆوە یان نا؟، گەشە دارا، شەونم محمد، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من پشتگیری تێبینیەکانی ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەکەم، لەو مولاحەزەوە دەست پێ دەکەم ئەوەی چاوەڕوانی ئێمە بوو لە حکومەت، دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە بوو، نەوەك نەبوونی مەعلومات لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران، کە هێشتا ئەنجومەنی ڕاژە دانەمەزراوە، لەبەر ئەوە ئومێدەوارم ئەگەر ئەنجومەنی ڕاژە دابمەزرێ پێویستیمان بەو ماددەیەش نامێنێ، پێویستیمان بەو هەموو وردەکاریە نامێنێ لەناو یاسای بودجە، کە مەسەلەی دامەزراندن چۆن بێ؟، خاڵی دووەم، باسی ئەوە دەکات کە ئەم ڕێژەی میلاکاتە تەوزیع دەکرێت، بە ڕێنمایی لە لایەن وەزارەتی مالیەوە دەردەچێت، ئەوەی ئاگادار بین ئێستا خەریکی پێکهێنانی لیژنەیەکن بۆ ئەوەی وردەکاری مەسەلەی دامەزراندنەکان دیاری بکەن، بەلاَم گرنگە هەر چۆنێك بێ مشاوەرەیەك بە پەرلەمان بکرێت، لەمەسەلەی دیاری کردنی میلاکات و ڕێژەکاندا، چونکە هەندێك ئیختیساس هەیە، وەزارەتەکان ڕێگەیان بۆ ناکەنەوە لە دامەزراندن، دەرچوانی فەلسەفەیە، بابڵێین دەرچوانی زانستە سیاسیەکانە، ئەمانە پێویستە بەشێوەیەك لە شێوەکان چارەسەر بکرێ، لە خاڵی چوارەمدا باسی ئەوە دەکات، ئەگەر لەو میلاکەی کە بۆی دانراوە زیاتر بوو بۆ دامەزراندن، ئەوە ئەو لایەنە سزا دەدرێت کە تەجاوزی کردووە، بەلاَم ئەوەی من بینیومە لە ساڵی ڕابردوودا بۆ نموونە، گریمان وەزارەتی ناوخۆ تەجاوزی میلاکاتی خۆی کردووە، وەزارەتی ناوخۆ سزا نەدراوە، ئەو کەسەی کە دامەزراوە دەوامیشیان پێی کردووە، دوای گوتوویانە میلاك تەجاوزە ناردوویانەتەوە ماڵەوە، بۆیە پێویستە لە دامەزراندنی ئەمساڵ ئەو کەسانەی ساڵی پار دامەزراون و دوای میلاك تەجاوز بووە ناردراونەتەوە، ئەوانە یەکەم کەس هەقیان پێ بدرێت لە دامەزراندن، ئەخیر خاڵ لە خاڵی پێنجەمدا سەبارەت بە گرێبەستەکان، من پشتگیری لەوە دەکەم ئەو کەسانە ئەفزەڵیەتیان پێ بدرێت بۆ مەسەلەی دامەزراندن، بەلاَم ئەو حاڵەتەش پێویستە پسپۆڕی دائیرەکان لەبەرچاو بگیرێ، لە مەسەلەی ئەوەی کە گرێبەستی بوو بکرێت بە ڕەسمی، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هاوڕاز خان فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە بەڕاستی ئێمە ساڵی پاریش کە میلاکی وەزارەتی تەندروستی دوو هەزارو پێنج سەد بوو، لێرە زۆر داوامان کرد لەو قاعەیە کە میلاکەکە کەمە زیاتر داوا بکەن، بەلاَم زیاد نەکرا، بەلاَم من ئەو

قسەیە بۆ ئەوە دەکەم کە حکومەت لە پشتەوە شت دەکات، خۆزگە ئەلێرە لەناو قاعەکە بڕیار لەسەر شت بدات، دواتر کە هەر بە دووهەزارو پێنج سەتەکە مایەوە لێرە، قەرارەکە هەر وابوو، پاشان ئەوەی کە زانیمان و پێمان گەیشت بە نووسراو، سێ هەزارو بیست و نۆ کەس وابزانم میلاکی تەندروستی بوو، قسەکەی من ئەوەیە بۆچی لێرە ئێمە داوای زیاد کردن دەکەین؟، لێرە تەسبیت ناکرێ، بۆچی پاش ئەمە؟، یەعنی بەڕاستی ئەوە بە گوێ نەکردنی پەرلەمانە، گوێ نەگرتنە لە پەرلەمان، ڕێز نەگرتنە لە قەرارەکانی پەرلەمان، لە بڕیارەکانی پەرلەمان، لە قسەکانی پەرلەمان، ئەمساڵ کە لەگەڵ وەزیری تەندروستی دانیشتووین دیسان ئەو کێشەیە هەیە، خەریجاتێکی زۆر هەیە لە بواری تەندروستی، پێداویستیەکی یەکجار زۆر هەیە لە بورای تەندروستی، بەتایبەتی لە دەرەوەی شارەکان، لەشوینە نامیەکان کە خەڵك بە زەحمەت بۆی دەچێت، بەڵام دیسان بە هەمان شێوە میلاکاتی وەزارەتی تەندروستی میلاکێکی کەمە، لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە کێشەمان هەیە، بەڕاستی لەو مەنتیقانەی سەرەوە پزیشك و کارمەندی تەندروستی زۆر بەکەمی بۆی دەچێت، نەخۆشخانە هەیە، یان بڵێین بنکەی تەندروستی هەیە بە پزیشکێك یان بە کارمەندێك بەڕێوە دەچێ، لەبەر ئەوە ئەمساڵ هەر لێرە داوا دەکەم تەبعەن ئەمساڵ میلاکی تەندروستی کە هاتووە لە میلاکات دوو هەزار و سەدو پەنجایە، داوا دەکەم وەکو وەزیری تەندروستیش تەئکیدی لەسەر بکاتەوە، لەبەر پێداویستی ئەوان بکرێت بە سێ هەزار، خاڵێکی تر بەڕاستی من پێم باشە ئەم دامەزراندنە لە ڕێگای ئەنجومەنی پارێزگاکان بێ، ئەگەر ئەنجومەنی ڕاژە، نازانم لەبەرچی لەبەر ئەوەی یاساکەی دەرچووە بۆچی نافز نیە یاسایەکەی؟، ئەگەر یاسایەکە نافزە زۆر باشە، ئەگەر یاساکە نافز نیە بەڕاستی لە ڕێگەی ئەنجومەنی پارێزگاکانەوە بکرێت، ئاخیر خاڵم لە دامەزراندندا گرنگی بدرێت بە قەزاو ناحیەکان، چونکە ڕێژەی بێکاری لەوێ یەکجار زۆرە تا شارەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا فەرمان فەرمووو.

بەڕێز فەرمان عزالدین

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەکو برادەران ئیشارەتیان پێیدا، ساڵی پاریش ئەو فەقەرەی تێدابووە کە ئەولەویەت بدرێت بەوانەی کە گرێبەستیان هەیە، بەڵام لە ئەنجامی بەدواداچوون و گەڕانمان بەتایبەتی لە کەرتی پەروەردە، سەرپێچی ئەو یاسایە کراوە، ئەوانەی کە گرێبەستیان هەبووە، چەندان ساڵە لە فەرمانگەکان ئیش دەکەن، ئەوانەیان دانەمەزراندبوو، خەڵکی لابە بەلایان هێنابوو دایان مەزراندبوو، ئەوان بەشێوەی گرێبەست هاتبوونەوە، بەڕاستی سەرپێچیکارن، لێرە جۆرێك لە سزایان بۆ دابنێین، جا سزایەکە کارگێڕییە هەرچیەکە ئەوە یەکلا بکرێتەوە، پاشان ئێمە وەکو لیژنەی پەروەردە، لیژنەی پەروەدە چوار هەزار مامۆستا بۆ لیژنەی پەروەردە دانراوە، بەڕاستی چوار هەزار مامۆستایەکە کەمە، پێشنیار دەکەین ئەو ژمارەیە زیاد بکرێت، بکرێت بە هەشت هەزار مامۆستا، لەبەر ئەوەی ئەگەر ژمارەی زیاتریش مامۆستا

دابمەزرێ میلاکات هەر کەمە، بۆیە پێشنیار دەکەین ئەو ژمارە زیاد بکرێ، خاڵێکی تر ساڵی پار کۆمەڵێك لە دەرچووان لە گەرمیان دامەزران، بەڵام دامەزراندنەکەیان بەم شێوەیە بوو، هەموو مامەلەیەکیان کرد لەدەوائیری ڕەسمی تا گەیشتە وەزارەتی دارایی، لە وەزارەتی دارایی دیارە تەخسیس نەبوو، لێرەو لەوێ هەندێکیان خۆیان دامەزراند، بەڵام ئێستاش لەوێ ژمارەی دوو سەد کەس ماوەتەوە ، ئەمریان بۆ دەرچووە بۆ دامەزراندن، داوا دەکەین ئەولەویەت بدرێت بەوانەی کە دامەزراون لە تەخسیسی ئەو حەڤدە هەزارەی ئەوانەی کە دمەزراون، بەڕاستی جێگەیان بۆ بکرێتەوە، بەففەقەرەیە بە هەرچیە، بەبێ کێشە ئەوانە دابمەزرێن، ئەوە خاڵی زۆر گرنگە، بەڕاستی ئەوەی کاك گۆران ئیشارەتی پێیدا بەشی فەلسەفە، توێژینەوەی کۆمەڵایەتی، زانستە سیاسیەکان بەڕاستی ئەوانە زۆر گرنگن دابمەزرێن، یەعنی بۆ نموونە، ئێستا بەشی مەکتەبە، پەیمانگایەکمان هەیە بەشی مەکتەبە، ئێستا دەرچوومان هەیە لەهیچ جێگایەك دایان نامەزرێنن، ئێ باشە لە کۆلیژەکان بەرنامە هەیە کە بکرێتەوە، بەڵام بۆ دانامەزرێ، یەعنی بەڕاستی ئەوانە بە دانەمەزراو حیسابن، پێویستە لە دامەزراندن ئەوانە حیسابیان بۆ بکرێت، خاڵی ترمان هەیە، کەم ئەندامانیش لێرە گرنگیان پێ بدەی لەو دامەزراندنە شوێنیان بۆ بکرێتەوەو بەشێکیان بۆ حیساب بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەڕاستی زۆربەیان کران، ئەوەی کەو مابێتەوە ئەو دەرچووانەی ساڵانی پێش ئەمساڵ کە هەبوون، ئەولەویەت بدرێت بەوانەش، ئەوانەش ساڵانێکی زۆرە ماونەتەوە و تەعین نەکراون، کەم ئەندامان نسبەی 5٪مان بۆ دانابوون، ئەمساڵیش ئەگە ر ئەو لە 5٪یە تەسبیت بکەین شتێکی زۆر باشە، قسەکانی دیکەشم کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.صباح فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکێك لە کێشە گەورەکانی هەرێمی کوردستان بریتیە لە مەسەلەی دامەزراندن، خەڵکانێکی زۆر لە دەرچووی پەیمانگاو زانکۆکان بە ئومێدی دامەزراندن کاتی خۆیان بەسەر دەبەن و ڕۆژانی خۆیان بەڕێ

دەکەن، بۆیە من لێرەدا بەلامەوە سەیرە یەعنی ئێمە لە هەرێمی کوردستان خۆمان پابەند بکەین بەو دەرەجە وەزیفیەی کە لەناوەندەوە دیاری دەکرێت، لە حاڵەتێکی سیادی نیە، یەعنی ئەکرێت ئێمە تەجاوزی ئەو ژمارەیە بکەین کە لەلایەن حکومەتی ناوەندی عیراقەوە دیاری کراوە، چونکە بەپێی دەستووری عیراق ئەو مافە هەیە بۆ هەرێمی کوردستان لە کاروباری ئیداری و کارگێڕی خۆی سەربەخۆ بێ، لەو ڕوانگەیەوە وێڕای تەئکید کردن لەسەر قسەکانی خوشکە هاوڕاز و مامۆستا فەرمان و هاوکارانم کاک شێرزاد، ئەمەوێ چەند خاڵێك تەئکیدی لەسەر بکەمەوە، هەر دامەزراندنێك پێویستە بنەمای دادگەری (العداله والشفافیه) لە پرۆسەی دامەزراندن ڕەچاو بکرێ، دوو، ئەوانەی کە گرێبەستن بەڕاستی دابمەزرێن و ئەولەویەتیان پێ بدرێت لە هەموو وەزارەتەکان، سێ، سیستەمێکی مۆدرێرن پێشنیار بکەین، چ لێرەوە وەکو پەرلەمان، چ حکومەتیش بۆ خۆی پێی هەڵبستێ، ئێمە پلە بەندیەك دابنێیین بۆ دامەزاراندنی ئەو کەسانەی کە دەرچووی پەیمانگاو زانکۆو کۆلێژەکانن، یەعنی وەکو لە هەندێ لە وڵاتانی دونیا هەیە، لە پێشا ئەبێ بەشێوەیەکی کاتی، ئەتوانی عەقدێك بکەی ئەو کەسەی کە دەرچووە، بۆ دامەزراندن ئینجا بۆ ماوەیەك تاقی کردنەوە مەسەلەن، بۆ ساڵێك یان دوو ساڵ ئەوانە ئومێدێکیان پێ بدرێت کە هیچ نەبێ لە دوای ساڵێك و دووساڵ و سێ ساڵ دادەمەزرێن، دامەزراندنەکەشیان دەبێتە دامەزراندنێکی حەتمی، ڕێژەیەکیش دابندرێت لە وڵاتانی پێشکەوتوو، یەعنی کە من باسی هەرێم دەکەم، باسی ئەوەمان کردووە هەرێمی کوردستان گرنگی بەوە دەدەین کە خاوەنی پێداویستی تایبەتن، فیعلەن ڕێژەیەك دابندرێت کە خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان ڕێژەکەش لە 5٪ کەمتر نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سەرگوڵ خان فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی (11) ماددەیەکی گرنگە بەڕای من، ئێمە باس لە میلاکات دەکەین، وەکو د.صباح باسی کرد، ئێمە ئەو مافەمان هەیە بێگومان وەکو هەرێمی کوردستان، ڕاستە ئەو 17 هەزارەی ئیستیحقاقی ئێمە لە بەغداوە دیاری کراوە، بەڵام ناکرێ ئێمە بیر لەوە بکەینەوە ئەم ڕێژەیە یان بابڵێین ئەم ژمارەیە بەپێی پێداویستی وەزارەتەکان، بەپێی داواکاری دەرچوان دیاری بکرێ، من ئەوە لە وەزارەتی دارایی ئەپرسم ئایا ئەوان پێداویستی دائیرەکان یان وەزارەتەکانیان لایە؟، بەم 17 هەزارە تەکمیلە ئەبێ یان پێویستیمان بەو هەیە ڕێژەکە زیاد بکەین؟، منیش هاوڕام لەگەڵ کاك گۆران، ئەمە ناکرێ، قانونێکمان دەرکردووە بۆ حکومەت جێبەجێی بکات، ئەو ئاگادار نەبێ لەوە، بەڕاستی ئەو جێگەی سەرسوڕمانە، پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەم کە حسەیەك دابندرێت یان ڕێژەیەك بۆ ئەوانەی خاوەنی پێداویستی تایبەتن لە تەعینات، موراعاتی ئەوە بکرێ، ئەوانەی کە بە عەقد لە دائیرەکانن، ئێمە پار ساڵ نووسینگەی پەرلەمان کۆمەڵێك لەوانەی کە بەعەقد بوون هاتن لە سلێمانی، زۆربەیان ئیختیساسیان هەبوو، زۆربەیان

خیبرەیان هەبوو، دە ساڵ بوو لەو دائیرە بوون، بەتایبەتی ئەوقاف، دە ساڵ بوو مابوونەوە لەو دائیرە، بەڵام کەسانێکی تر تەعین کرابوون، ئەوان هەر بە عەقد مابوونەوە، یەعنی بەڕاستی خەلەلێکی گەورەیە ئەبێ چارەسەر بکرێ، ئەو خەریجانەی کە لەو بەشانە هەن، بەتایبەتی بەشی فەلسەفە کە زۆر داواکاریان هەبوو، گرفتیان هەبوو، یان بەشی زانستە سیاسیەکان، ئەوانیش موراجەعەی نووسینگەیان کردبوو، داوادەکەین کە بوار بدرێ، ئێمە ئەڵێین ئەم تەعیناتە بەپێی تەعلیماتێکە کە دەرئەچێ، ئێمە ئەوەی کە پار ساڵ بینیمان ئەو لیژنانەی دروست بوون، تەعلیماتەکان موەحەد نەبوو، تەعلیماتەکە یەکگرتوو نەبوو، لە هەولێر بەجۆرێك تەعلیمات هەبوو، لە سلێمانی بەجۆرێکی تر، بۆیە پێویستە ئەمساڵ ئەم تەعیناتە موەحەد بێ و بڵاو بکرێتەوە، خاڵێکی تریش یەکێك لە پەرلەمانتاران باسی ئەوەیان کرد، کاك گۆران بوو پێموابێ، کاتێك کە لەو تەعلیماتە لائەدرێت ئەو کەسە یەکسەر تەعین ئەکرێت، لە ماددەکە، کە ئیلغای ئەو ئەمری تەعینە بکرێ، بەڕاستی ئەمە سزای ئەو شوێنە نەدراوە، ئەبێ سزایەکی کارگێری بۆ ئەو شوێنە بێ، نەوەك بۆ ئەو کەسەی کە تەعین کراوە، بە موخالفی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەیان خان فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن دگەڵ پشتەڤانی بۆ وان تێبینیێت بەڕێزان هاوڕاز خان و د.صباح، ئەز پێشنیاری دکەم کو خاڵەکا دی بێتە زێدە کرن بۆ ڤی ماددەی، ئەو ژی ئەوێ خاڵێ، (علی حکومة الاقلیم توزیع الملاکات علی المحافظات حسب النسبة السکانیة لکل محافظة تحقیقاً للعدالة) ئەوە بێتە ئیزافە کرن و ئیلزامی حکومەت بکرێ، ب ڕەئیا من گەلەك تشتەکی باشە، دگەڵ هندێدا ئەز دووبارە وەختێ ل موداخەلەی خۆ ژی دا ئاماژە ب دهۆکێ کر، ڕێژەیا میلاکاتێ دهۆکێ کو 12٪ ئەز جارەکادی ل ڤێرێ داخازاخۆ دووبارە دکەمەڤە کو موراجەعەیەك دڤێ ڕێژێ بێتە کرنێ، چونکی ب ڕاستی خەلکێ دهۆکێ بەرسڤەك دڤێت بۆ ڤێ خالا هەنێ، هێڤی دکەم بەرچاڤەك بێتە وەرگرتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ژیان خان فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە دانانی میلاکات بۆ وەزارەتەکان، بەپێی پێویستی وەزارەتەکان بێ، هەر بۆ نموونە ئێستا وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی کە 300 میلاکی بۆ دانراوە،

بەڵام ئەمە زۆر کەمە، چونکە ئێمە کاتێ کە یاسای کارو دەستەبەری کۆمەڵایەتی لەم پەرلەمانە دەرچوو، یەکەم جار پێنج لیژنەیان هەبوو، ئێستا پێویستیان بە 15 لیژنە هەیە، هەروەها کاک علی بڕیاری ئەوەیدا کە سەنتەری ئۆتیزم دروست بکرێ، ئەو سەنتەرەش پێویستی بە ستاف هەیە، ئێستا لە سەید صادق، شوێنی سەنتەری پاراستنی منالْ لە سەید صادق نەستافی هەیە، نە تەجهیزی هەیە، ئەمە بەنیسبەت ئەوەی کە پێویستە ئەو میلاکەی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی زیاتر بکرێ، چونکە بەپێی سەردانی ئێمە، من و کاک سەردار کە سەردانی ئەو شوێنانەمان کردووە، ئەوان ئەو میلاکە زۆر کەمە کە بۆیان دانراوە، پێویستیەکانیان جێبەجێ ناکات، بەنیسبەت تەعینات دەرچووی پیشەییەکان، من پێشنیار دەکەم کە پشکێکیان بۆ دابندرێت، چونکە ئەوانیش هاتن بۆ نووسینگەی سلێمانی، ئێمە نە تەعین ئەکرێین نە بیمەی بێکاری شمولمان ئەکات، ئایا ئەو شوێنانە بۆ هەیە با هەر دایخەن و با نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک سەردار فەرمووو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پشتگیری ڕاکەی ژیان خان دەکەم، سەبارەت بەم ماددەیەی میلاکات، وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی یەکێکە لەو وەزارەتە گرنگ و چالاکانەی کە ئەرکی زۆر قورس و مەسئولیەتێکی گەورەی بەڕاستی لەسەر شانە، زۆرێك لەو توێژانەی کە پێویستیان بە هاوکاری ژیان هەیە، لە سەنتەرەکانی ئۆتیزم، شەلەل دەماغ، نابینایان، نابیستان، بەڕێوەبەرایەتیەکانی کار، چاودێری کۆمەڵایەتی، دایەنگەکان، هەموو ئەو پێداویستیە تایبەتانەی کە سەر بەم وەزارەتەن، ئێمە لە زیارەتی مەیدانیمان، وەکو ژیان خان ئاماژەی پێیدا پیویستیان بە ستافی نوێ هەیە، کە هەندێکیان تازە دامەزراون، لەبەر ئەوەی ئێمە پێش چەند ڕۆژێك وەکو ئاماژەم پێیدا، لەم پەرلەمانە یاسای خانەنشینی و دەستەبەری کۆمەڵایەتیمان دەرکرد، ئەویش پێویستی بە ستافە، بۆیە داوا ئەکەم ئەو میلاکەی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی زیاد بکرێ، بۆ ئەوەی هەرچی زیاتر بتوانن ئەرکەکانیان بە مەسئولیەتەوە ڕاپەڕێنن، سەربارەت بە دەرچووانی ئامادەییەکان، بەڕاستی چەند ساڵە ئامادەییەکانی صناعە و زراعە و ئەوانەی میهەنیەکان، بەهیچ شێوەیەك حیسابی تەعیناتیان بۆ نەکراوە، ئەگەر بتوانن ئەمساڵ جەنابی وەزیر حیسابێك بۆ ئەوانیش بکات، چونکە ڕێژەیەکی زۆر لە کوردستان ئێستا لەو دەرچووانە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.سەروەر فەرمووو.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وێڕای پشتگیریم لەهاوڕێکانم مامۆستا فەرمان و کاك د.صباح کە باسیان لەوە کرد، ئێمە لە ئەنجامی بەدواداچوونماندا بۆ ئیش و کارەکانی وەزارەتی پەروەردە، بۆمان دەرکەوتووە کە ئەو ژمارەیەی بۆیان داناوە بۆ دامەزراندنی مامۆستایان، چوار هەزار کەمە، بۆیە لە ڕاپۆرتەکەشماندا پشتگیری ئەوەمان کردووە، داوامان کردووە کە ببێت بە هەشت هەزار، ناکرێ لەسەر ئەو پلانەی کە بۆ وەزارەتەکانی تریش دانراوە، هەروەکو هاوڕێیانیش باس دەکەن هی ئەوانیش کەمە، بۆیە ئەو ڕێژە 17 هەزارە زیاد بکرێت، ئەو چوار هەزارەشی بخرێتە سەر، چونکە ئێمە نەقسی مامۆستامان هەیە، خاڵێکی تریشیان بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، شێوازی دامەزراندنە بەڕاستی ئێمە وەکو هاوڕێم مامۆستا گۆران باسی کرد، ئەنجومەنی ڕاژەی یاساکەمان دەرکردووە، کاری پێ نەکراوە، لە ساڵی پاریشدا لە شێوازی دامەزراندن، لە هەولێر بەجۆرێك بووەو لە سلێمانی بەجۆرێك بووە، تەنانەت هەندێك لە دام و دەزگاکانی ئەوانەی کە هەبوون، هەندێکیان تایبەتمەندێتی خۆیان هەیە، هەندێکیان لە زانکۆدا، بەڕاستی ناکرێ زانکۆ کە تایبەتمەندێتی خۆی هەیە، بەلاّم لە ئەنجومەنی موحافەزەوە خەڵکی بۆ دابمەزرێ، بەپێی ئەو پسپۆریانەی کەوا ئەسلەن هەر پێویستیشیان نیە، هەندێکیشیان بۆ ناردراوە، خاڵێکی تریان سەربارەت بە ئەولەویەت، خاڵی پێنجەمیان کە گرێبەستەکانە، منیش پشتگیری لەوە دەکەم کە گرێبەستەکان ئەولەویەتیان هەبێ، ئەمە یەك ئەگەر بکرێ، دووەمیان، ئەگەر نەشکرێت لەمەدا داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم کەوا هەر هیچ نەبێ جۆری ڕێنماییەکان بگۆڕن، بەوەی کەوا هەندێك ئیمتیازات هەیە، ئەویش بدرێت بەوەی کە ئەو جۆرە جیاوازیە نەمێنێت، ئەو تەزەخومەش نەکەوێتە سەر حکومەت، دوا خاڵم، سەبارەت بە خاڵی شەشەم، ئەمجارە بە بڕگەیەك هاتووە، لەو ماددەیەدا، ساڵی پار ئێمە بە ماددەیەکی سەربەخۆ دامان نابوو، کە ماددەی (31) بوو لەیاساکەدا، بەڕاستی هەست دەکەم ئێمە کە دەینووسین هەر لەسەر کاغەزە، چونکە ساڵی پاریش هەبووە، پێراریش هەبووە، بەلاّم جێبەجێ نەکراوە، ئەوەی کەوا دەڵێت پلە وەزیفیە قیادیەکان لە بەڕێوەبەری گشتی و بەرەو ژوور هەیە، ئەمە پێشێلکاری کراوە لەو یاسایە، دانراوە بەڕێوەبەر هەیە بە پلەی ڕاوێژکار، بەڕێوەبەری گشتی بە پلەی ڕاوێژکاری پێشکەوتوو، ڕاوێژکار بە پلەی وەکیل وەزیر، نازانم هەموو پێشێلکاریەکانی ماددەکانی یاسای خزمەتی شارستانی پێشێل کراوە، شتێکی تر، هیوادارم ئەمە هەر سێ سەرۆکایەتیش بگرێتەوە، چ سەرۆکایەتی پەرلەمان، چ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، چ سەرۆکایەتی هەرێم، چونکە زۆربەی زۆری ئەو حاڵەتانەی دەکرێن ئەویش دام و دەزگایەکی ئەو هەرێمەن، بەلاّم ئەوانی نەگرتۆتەوە، لە یاساکەدا بچەسپێندرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرمو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە لە دووەم، دوای (على ملاك مؤسسات الاقليم والمحافظات) پێشنیار دەکەم ئەگەر ئەوە زیاد بکرێ، (والادارات المستقلة والاقضية والنواحى المستحدثة) ئەولەویەت بدرێت بەوان، دوای ئەوە لێرە غەڵەتێکی تیایە دەڵێت(لحين صدور قانون مجلس الخدمة المدنية) ئێ ئەوە قانونەکە دەرچووە، چۆن ئەبێ بنووسی (لحين صدور) ئەبێ بنووسی (لتطبيق قانون الخدمة المدنية) بەنیسبەت (خامساً:تعطى اولوية) بەڕاستی لە عیراق ئەولەویەتی داوە هەتا خزمەتی لە 2003 وە بۆیان حیساب دەکات، نازانم ئێمە بۆچی بەو شێوەیە ئەوانەی کە عقدیان هەیە دەمێکە، خاسەتەن ئەوانەی کە لە وەزارەتی شارەوانین زۆر موعاناتیان هەیە، زۆر زۆر پانزە ساڵ و شتی واشیان تیایە، بەنیسبەت (استثناء التعاقد على المشاريع الاستثمارية) ئەگەر زیاد بکرێ لە دوای ئەوەوە(مشاريع تطبيق التصاميم الاساسية لمراكز المحافظات والاقضية والنواحى للاسراع بتنفيذ تسجيل دور السكنية الغير مسجلة و المواطنين) ئەمە خاڵکی موهیمە بەلای منەوە، ئەو ئیشە، بۆیە وا تەئخیر ئەبێ میلاکیان نیە، ناشتوانی بە دائیمی بۆیان دابنێی، بەشێوەی عەقد بێ، تەئیدی قسەکەی کاك سەروەر دەکەم قانونی وەزارەت بۆ هەیکەلی تەنزیمیەکەی هەر(الرئاسات الثلاثة والوزارات) بگرێتەوە کە کەس لە پلەی بەڕێوەبەری گشتی بەرەو ژوور کەس بۆی نەبێ دایمەزرێنێ، ئەگەر لە دەرەوەی هەیکەلی تەنزیمی وەزارەتەکە یان (الرئاسات الثلاثة)بوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر محى الدين فەرموو.

بەڕێز شلێر محى الدين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی یەکەم پشتگیری برایانی بەڕێز کاك د.سەروەر و د.صباح دەکەم، بەلام لێرە باس لەوە کرا کە خاوەن پێداویستی تایبەت دەبێ بەشێك لەو پلە وەزیفیانە بۆ ئەوان بە تەنیا دابندرێت، من قەت لەگەڵ ئەوەنیم کە بەچاوی جیاکاری و جیاوازی تەماشای خاوەن پێداویستی تایبەت بکرێ، بەڵکو هەموو وەزارەتەکان لەسەریانە بەپێی موئەهەلات و بەپێی شەهادەیان وەکو هەر مرۆڤێك مافیان هەیە دابمەزرێن لە هەموو وەزارەتەکان، بۆیە پێویست ناکات بە تەنیا لەناو هەیکەلی تەنزیمیش نەبێ، ئەوان مرۆڤن دەبێ دابمەزرێن، ئەگەر دەرچووی زانکۆ بێ با دابمەزرێ، بەلام پێویستیان بە هەندێك ئاسانکاری هەیە، بۆیان بکرێ لە کاتی دامەزراندندا، لەخاڵی دووەمدا، سەبارەت بەوەی کە پابەند بن لەوەی کە دامەزراندن و میلاك ناردن، پابەند بن بەتەعلیماتی مەجلسی وزەرا، بەڵێ، دەبێ ئەوان پابەند بن بە هەموو وەزارەتەکان، بەلام مەجلسی وزەرا پێش ئەوەی تەعلیمات دابنێ دەبێ ڕەچاوی ڕێنمایی وەزارەتەکان بکات، پارەکە ئیشکالەکی زۆر دروست بوو بە نیسبەتی وەزارەتی پەروەردە، لە دانانی فۆرم و لە تەعلیمات، لەبەر ئەوەی وەزارەتی پەرەوەردە خۆیان گلەییان هەبوو، دەیان گوت ئێمە لە دانانی ئەو ڕێنماییانە بەشدار نەبووینە، خاڵی پێنجەم عقود، پشتگیری ئەوە دەکەم کە ئەولەویەت بدرێتە ئەوانەی کە بەعەقد لە مێژە دانەمەزراون، دابمەزرێن، بەلام ڕێگاش بدرێ بە عەقدی تازە سەبارەت بە وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی

بالاّ، وەزارەتی پەروەردە پێویستی بە هەندێك پسپۆر هەیە کە نیە لە کوردستان، سەبارەت بە پەروەردەی تایبەت، لە هەموو ئەو پسپۆرانەی کە هەنە دانەمەزراون یان لە دەرەوە کە بیانین دێن هەر چنە، ڕێگایان پێ بدرێت بە عەقد دابمەزرێن، لە وەزارەتی خوێندنی باڵاش هەروەها بەشی پەروەردەی تایبەت دەکرێتەوە، هەتاوەکو ئێستا پسپۆڕێك ......

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی وەختەکەتان تەنزیم کراوە، ئەوەی دوو دەقە تێپەڕ بکات یەکسەر بەخۆی دەکوژێتەوە، فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دامەزراندنی مودیر عام بەپێی هەیکەلی تەنزیمی، ڕاستە بەپێی هەیکەلی تەنزیمی بێ، هەیکەلی تەنزیمی دەبێ ئێستا چاوی پێدابخشێندرێتەوە، ئیعادەی نەزەری لێ بکرێ، ژمارەیەکی زۆر زۆر لە وەزارەتەکان مودیر عامی زیاد هەیە، هەیکەل تەنزیمیەکە چاك بکرێت، ئینجا مودیر عام دابمەزرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی پرسیارێکی جدی هەیە، ئێمە ئەم تەعیناتانەی کە ساڵی پار کرا، کۆمەڵێك گلەیی تریشی لەسەر بوو، بەڕاستیەکەی تەعیناتی ساڵی پار نەیتوانی پێداویستی وەزارەتەکان بەپێی ئیختیساسات پڕ بکاتەوە، بۆ نموونە، وەزارەتی ڕۆشنبیری چەند کەسی بۆ دامەزرا نەیتوانی سوود لە ئیختیساسەکان وەربگرێ، بۆیە ئەبێ وەزارەتی تەختیت و مالیە بە وردی سەیری پێداویستی وەزارەتەکان بکەن، دامەزراندن بەپێی یەك ڕێنمایی بێ، لە هەموو کوردستانەوە بەپێی یەك پێوەر بێ، بەلاّم پێشنیار دەکەم لە ژێر چاودێری ئەنجومەنی پارێزگاکان بێ بەپێی پێداویستی: دووەم، ئێمە زۆرینەی ئەو دامەزراوانەی کە دائەمەزرێن لەناوەندی پارێزگاکان دائەمەزرێ، لە ناوەندی پایتەخت، بۆیە زۆرینەی ناحیەو قەزاکان زۆر دائیرە ئیستیحداس کراوە فەرمانبەری نیە، ئێمە چەندەها جار بۆ نموونە، لەناوچەی سیدەکان بەڕێوەبەرایەتی وەرزش و لاوان دامەزراوە یەك فەرمانبەری نیە، یان لە زۆر شوێنی ناحیەو قەزاکان، بۆیە ئەمە بۆتە سەبەبی ئەوەی دامەزراندن بۆ ناحیەو قەزاکان زۆر کەم بێ، ئەو هەیکەلە ئیداریە لە ناحیەو قەزاکان زۆر لاواز بن، بۆیە پێویستە ڕەچاوی ئەوە بکرێ، سێهەم، من پێشنیار دەکەم ئەو دامەزراندنانەی بۆ پێشمەرگە و وەزارەتی ناوخۆ و ئاسایش کەم بکرێتەوە ئەو ژمارەیە، ئەو ژمارەیە دابەش بکرێ بەپێی ئەو وەزارەتە پێویستانە، تەندروستی، پەروەردە، شارەوانیەکان، ڕەچاوی قەزاو ناحیەکان بکرێ لە دامەزراندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەوەی بەلای منەوە سەیر بوو، پڕۆژەیەکی یاسا لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە بهێندرێت بۆ پەرلەمانی کوردستان، بەبێ ئەوەی ئەنجومەن ئاگای لەوە بێ کە لەم پەرلەمانە قانونی ئەنجومەنی ڕاژە پەسەند کراوە، ئەمە کارەساتە، نازانم لیژنەی یاساییان هەیە ئەنجومەنی وەزیران، یان نیانە؟، لەوە کارەسات بارتر ئەوەیە کە لیژنەی قانونی ئیقتیراح ئەکات ئەڵێ (بعد نفاذ هذا القانون) ئێمە لەناو ئەو قانونەی کە دەرمان کردووە، تەحدیدمان کردووە بڵێین لە مودەی ئەوەندە ئەبێ ئەو قانونە نافز بێ، یان قانونەکە یەکسەر نافزە، ئەوە یەکەم، دووەم، مەسەلەی تەعینات بەڕاستی هەمووومان پشتگیری لێ دەکەین، ئەوانەیساڵی پار گرفتیان هەبووە، ئیقتیراح دەکەین کە ئەولەویەتیان پێ بدرێ، موشکیلەیان هەبووە، بەڕاستی ئەوەی کە برادەران باسیان کرد میلاکات زیاد هەبووە، ئەوانەی خەریجی مەعهەدەکان بەڕاستی، ئەوانەی پار موستەفید نەبوون لە مەسەلەی تەعینات، ئەوانەی ساڵانی پێشوو لەبەرچاو بگیرێ، من پشتیوانی ئەو ڕایە ئەکەم کە مەجلسی موحافەزەکان تەعیناتەکان لەژێر ئیشارەتی مەجلسی موحافەزەکان بێ، ئەوان مەجلسی هەڵبژێردراون، بۆ سەرپەرشتی کردنی ئەم ئیشە من پێموایە هینێکی باشە، مەسەلەی عەقدەکان، من پشتیوانی ئەو ڕەئیە ئەکەم کە لەهی ناوخۆ کەم بکرێتەوە بۆ هەزار کەس ئەوەی کە ئەمێنێتەوە بخرێتە سەر سەحەو شارەوانی، چونکە شارەوانی 13 هەزار و شتێك موەزەفی عقدیان هەیە، هەشت سەد میلاکیان هەیە، هەشت سەد میلاك ئیکتیفای ئەوان ناکات، مەسەلەی عەقدەکانیش خەڵك ئەوەی بخرێتە پێشەوە کە چەند ساڵێك خزمەتیان هەیە، چونکە خۆیان باسیان کرد هەیانە پانزە ساڵ خزمەتیان هەیە بە عەقد، یەعنی پانزە ساڵە عەقدە لەناو شارەوانی، من پشتیوانی ئەو بۆچوونانەی هاوکارم شلێر خانیش دەکەم، لەوەی کە لە ماددەی دووەم، لە دوای موحافەزات (الاقضية والنواحى المستحدثة) ئەوە ئیزافە بکرێ، بەبێ ئیداراتی موستەقیلە، چونکە ئیداراتی موستەقیلە، ئێمە لەم پەرلەمانە یاسای هەڵبژاردنی مەجلسی موحافەزاتمان تەعدیل کرد، بەهیچ شێوەیەك ناویان نەهاتووە، ماددەی پێنجەمیش ئەو ئیقتیراحانەی کە کردی هەر پشتیوانی ئەکەم، من یەك پرسیارم هەیە ئاخیر شت لە وەزارەتی بەڕێز، ساڵی 2010 ئەگەر بە هەڵە نەچووبم ئێمە نۆ هەزارو شتێك قەزار درا کە تەعین بکرێ، ساڵی 2011، بیست و پێنج هەزار تەجاوز کراوە لەسەر ئەم ڕەقەمانە، من داوا لە وەزارەتی دارایی ئەکەم ئەو تەجاوزانەمان پێ بڵێن هی ساڵی 2010 و 2011 لەسەر چ ئەساسێك تەعین کراون؟، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

عظيمة خان فەرموو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار ئەکەم دامەزراندن ئەمساڵ وەکو پرۆژەکان نەبێ بەپێی ژمارەی دانیشتوان دابەش بکرێ، دامەزراندن بەپێی پێویستی بێ، لە کوێ چ وەزارەتێك پێویستی پێی بێ لەوێ دابمەزرێ، بەڵام ئەگەر بەپێی ژمارەی دانیشتوان بێ وەکو ئەوەی کە چەند ساڵ کراوە، لەجێگایەك ژمارەیەکی زۆر خەڵکی زیادە هەیە لەناو دام و دەزگاکانی حکومەت، لەناو دەزگایەکیش وەکو ئەوەی کاك دڵشاد گوتی هیچ موەزەفێکمان نیە، بەڕاستی ئەگەر بەپێی ژمارەی دانیشتوان بێ، پرۆسەکە بەو شێوەیە نابێ کە ئێمە ئەمانەوێ، خاڵێکی تر کە چەند ساڵە ئەم توێژانە فەرامۆش کراون، دەرچووانی فەلسەفەو دەروونناسی تا ڕادەیەك ساڵی پار دامەزران، بەڵام فەلسەفەو زانستە سیاسیەکان ئەمانیش ئەمساڵ ئەولەویەتیان پێ بدرێت، هەروەها خاڵێکی تر گرنگی بدرێت بەدامەزراندنی گەڕاوەکانی هەندەران، ئەوانەی کە ئەگەڕێنەوە زۆربەیان تەلەفۆنمان بۆ دەکەن لە حاڵەتێکی نەفسی زۆر خراپ دان، هەموو ئەوانە خەریجن گەڕاونەتەوە، ئیشێکیان دەست ناکەوێ لە وڵاتی خۆیان کە چەند ساڵە لە غەریبی دان، بەڵام ئێستا فەرامۆشیان بکەین، با ئەولەویەت بدرێت بە ئەوانەی کە لەدەرەوە گەڕاونەتەوە، ئەوانەشی کە لە کفری و کەلار ئەمری دامەزراندنیان هەیە، لە وەزارەتی دارایی ڕاگیراوە، بەپێی ئەوەی کە ئەو ژمارەیەی کەدانرابوو 25 هەزار کەسەکە، تەواو بوو بوو، لەبەر ئەوە ڕاگیراوە، لێرە ئێمە ئەتوانین ئەولەویەت بدرێت بەوانیش کە دابمەزرێت، کە ئەمری دامەزراندنیان هەیە، تەنها هەر لە وەزارەتی دارایی ڕاگیراوە، ئەوانەش خەریجەکانی کفری و کەلارن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە، ساڵی پار موناقەشەمان کرد، یاسایەکە دەرچوو، من لێرە باسم کرد گوتم تاوەکو ئێمە ڕادەوەستین ئەنجومەنی ڕاژە دادەمەزرێت، 25 هەزار کەسەکە دانامەزرێ، نوێنەری حکومەت بەڕێز د. کاوە لێرەبوو گوتی نەخێر، 25 هەزار کەسەکە پەیوەندی بەو ئەنجومەنەوە نیە، بەڵام ئەوە ساڵیش داهاتەوە تەعینات هاتەوە، ئەنجومەنەکە دانەمەزرا، خاڵێکی دیکەمان هەیە، بەنیسبەتی ئەوانی تر زۆر لەسەری ناڕۆم، ئەوانەی ساڵانی پێشوو تر دەرچووینە، ئەگەر دابمەزرێن باشترە، ئەوانەی کە بەگرێبەست دامەزراون، بەتایبەت هەمانە ئەندازیاری نەوتە، موهەندیسی نەوت لە حەقلە نەوتیەکان بە گرێبەست تەعین بووینە حیسابی ئەوە دەکەن، دەڵێن لە کۆمپانیایەکە حیسابی کارمەندێکمان بۆ ناکرێ، لەبەر ئەوەی گرێبەستین، ئەوانە ژمارەیان کەمە، هەق وایە بکرێنە ڕەسمی کە حکومەت زۆر پێویستی پێیانە، خاڵێکی ترمان هەیە بەنیسبەتی ئەندازیارانی کشتوکاڵ بەتایبەت لە کۆیەو تەق تەق، یەك کەس دانەمەزرا، وابزانم لە شارەکانی تر هەندێك ئەندازیاری کشتوکاڵ دامەزرا، بەڵام لە کۆیەو تەق تەق یەك

ئەندازیار دانەمەزرا، ئەگەر لە کۆیە پێویستی پێی نیە، با بیهێننە هەولێر، بیهێننە شوێنێکی تر بەس مەغدور نەبن لە تەعیناتەکە، خاڵێکی ترمان هەیە، بەنیسبەتی خاوەن پێداویستی تایبەت، پشتیوانی لە ڕایەکەی کاك شێرزاد دەکەم، شلێر خان و ئەوانیش باسیان کرد، خاوەن پێداویستی تایبەت هەقە ڕەچاو بکرێن بە مەرجێك ئەگەر بڵێین هەمان شروتیان تێدا هەیە، خاڵێکی ترمان هەیە بەنیسبەت دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی و بازرگانی، ئەگەر ئەوانە دەردەچن و تەخەروج دەکەن و دایاننامەزرێنن هەقە ئەو ئامادەییانەو ئەو پەیمانگایانە چیتر نەمێنێت و قەپات بێت، تاوەکو ڕێژەیەکی کەم بەدەرەجەیەکی کەم لە کۆلیژەکان وەرگیرێن، ئەوانیش مافی خۆیانە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ماددەی 11 کە بۆتە 12 ئێستا، منیش پشتگیری لە ڕای پەروەردەو خوێندنی باڵا دەکەم بۆ زیاد کردنی پلەی وەزیفی تەرخان کراو بۆ وەزارەتی پەروەردە لە چوار هەزارەوە بۆ هەشت هەزار، بێگومان وەکو لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە، لێرەدا دەبێ ڕەچاوی ناوچە دابڕێنراوەکان بکەین کە خوێندنی کوردیان تێدایە، بەڕاستی ئەوانە پێویستیان زۆر زۆر بە مامۆستایە، ئەولەویەت بدرێت بە گرێبەستەکان، بەتایبەتی لە وەزارەتی خوێندنی باڵا، دەرچووانی ساڵانی پێشوو، لە وەزارەتی پەروەردەش لە موحازرینەکان، ئەو موحازریانە ئیختیساسیان هەیە، بەس چونکە پێوەرەکانی پار ساڵ دانران نەدەبوایە ساڵی دەرچوونیان لە پێنج ساڵ زیاتر بێ، لەبەر ئەوە بە موعەلەقی ماوەتەوە ئیشەکانیان، ئێمە پێویستە ئەولەویەت بدەینە ئەوانە، هەتا کەی دانەمەزرێن، ئەگەر پێنج ساڵە تەواویان کردووەو دانەمەزراون، کەی دابمەزرێن؟ دەبێ ئەولەویەتیان پێ بدرێت، هەروەها پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە خاوەنی پێداویستی تایبەتەکان دەبێ شوێنیان بۆ بکرێتەوە، بەبێ قەید و شەرت، تەنها بەگوێرەی کەم ئەندامیەکەیان ئەگەر ئیعتیباری بۆ بکرێت، واتە ئەو پێوەرانەی کە لە ئەنجومەنی پارێزگاکان دادەندرێت بۆ دامەزراندن، دەبێ بەنیسبەتی وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵا پێوەری تایبەت بن، جیا بن لەگەڵ پێوەری وەزارەتەکانی تر، یەعنی پار ساڵ ئیعتبار بۆ ئەوە نەکرا، بەڵام هیوادارم ئەمساڵ ئیعتیباری بۆ بکرێ، بەنیسبەتی ئەو دووسەد مامۆستایەی کە دەریان نەچواندن لەناوچەی کەلار و کفری، دووبارەی دەکەمەوە ئەمجارەش، کە پار ساڵ دەرەجەی وەزیفیان پێ نەدرا، یەعنی ئومێدەوارم لەناو پەرلەمان یەکلایان بکەینەوە، دیسان ئەوراقی تەعین بوونیان پێشکەش بە وەزارەت نەکەنەوە، بەڵکو لێرەدا لەو ژمارەیەی کە دانراوە بۆ دامەزراندن یەکلایان بکەینەوە، دوای ڕاوەستاندنی بودجە یەکسەر ئەوانە تەعین بکرێن، چونکە پار ساڵ لەبەر ئەوەی ڕاکێشانی وەسیقەکانیان بێ بەش بوون لە بیمەی بێکاریش، پێویستە، لەبەر نارێکی وەزع و گوزەرانیان ئەمساڵ ئیعتیبارێکی تریان پێ بدرێت، ئەولەویەتیان پێ بدرێت، یەك خاڵم ماوە، پشتگیری

هاوكارم سيوەيل خان دەكەم، لەدامەزراندنی ئەندازیارانی كشتوكاڵ، چونكە ئێمە ئەوە ناوچانەمان بەسەر كردەوە، ناوچەكانی سێ گرتكان و تەق تەق و ئەوانە، كە ئەوانە موحازەراتیان دەدرێتێ لە وەزارەتی پەروەردە، چونكە وەزارەتی كشتوكاڵ دایانی نەمەزراندووە، جا ئەگەر لە وەزارەتی پەروەردە پێویستی بە پسپۆریەكانیان هەیە، با وەزارەتی پەروەردە دایان بمەزرێنێ، ئەگەرنا بابگەڕێنەوە وەزارەتی كشتوكاڵ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دڵنیام كە دانانی میلاكات بۆ وەزارەتەكان لەسەر ئەساسی پێویستی وەزارەتەكان نەبووە، هەر لێرە لەناو هۆڵی پەرلەمان لە گفتوگۆكانی پێشوو، باس لەوە كرا كە هەندێ لە وەزارەت باسیان لەوە كردووە كە ئەوان داوای 100كەسیان نەكردووە، بۆیان دابمەزرێ، كەچی وەزارەتی دارایی 100 میلاكی بۆ داناون، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە لەسەر ئەساسی پێویستی نەبووە، بۆیە من پرسیار دەكەم لە بەڕێز وەزیری دارایی، كە ئەو هەماهەنگی و هاوكاریە لەسەر چ ئەساسێك و چ پێوەرێك كراوە، ئەوە خاڵی یەكەم، بەنیسبەتی خاڵی پێنجەم ئەولەویەت دەدرێت بە چەسپاندنی ئەو گرێبەستانەی كە كاریان پێ دەكرێت، من پشتگیری ئەوە دەكەم، بەلاَم هەژدە هەزارو سێ سەدو هەشتاو هەشت پلە هەیە كە گرێبەستە، ئایا پێوەر چیە بۆ ئەوەی كە ئەولەویەت لەسەر چ ئەساسێك دەدرێت بەو هەموو پلەیە؟، خاڵێكی تر هەشت سەدو سی پلەی كاتی هەیە، دەپرسم جیاوازی نێوان پلەی كاتی و گرێبەست چیە؟، ئەگەر جەنابی وەزیر بۆمان ڕوون بكاتەوە، دواشتم ئەوەیە دامەزراندن هەیە من بەڵگەم پێیە پێش ئەوەی كە بودجە پەسەند بكرێ، خەڵكی دامەزراندووە، كە ئەمەش پێچەوانەی یاسایە، ئایا ئەو دامەزراندنانە لەسەر ئەو حەڤدە هەزار كەسە حیساب دەكرێن، یان بەدەر لەوەیە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تێبینی یەكەمم لەسەر خاڵی چوارەم، ئەو دابەش كردنە تەسبیت دەكات كە لەناو خشتەكان هاتبوو، بەلاَم لەماوەی ڕابردوو ئەندامانی پەرلەمان، زۆرترین لیژنەكان باسیان لەوە كرد كە ئەو دابەش كردنە لەسەر داوای وەزارەتەكان و بە گوێرەی پێویست نەبووە، تەبعەن ئەوە نزیكەی 10 كەس قسەی كرد، هەر

تێبینی ئەو لیژنەیەم کردووە، پێشنیاری یەك کەسیان نە نووسیوە، ئیتر نازانم قسە بۆ کێ ئەکەم؟، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە هەموو ئەو موناقەشانەی کە لە ڕۆژانی ڕابردووشدا کرا، بەتایبەتی ئەتوانم بڵێم هەمان ئەو قسانەی کاك پێشەوا کردی کەوا دامەزراندنی میلاکات، یاخود میلاکات لە هەرێمی کوردستاندا لەسەر بنەمانی پێویستی نیە، چونکە ئێمە ئەگەر بەراورد بکەین لەنێوان ژمارەکاندا، لەنێوان ئەو میلاکاتانەی کە هەیە لە هەرێمی کوردستان، ئەوانەی کە ئەشنێردرێت بۆ حکومەتی عیراقی جیاوازیەکی زۆری هەیە، دواجاریش هەر لەناو هەرێمی کوردستاندا، زۆربەی هەرە زۆری وەزارەتەکان پێویستیان بە ڕێژەیەکی زۆر لەو میلاکاتانە نیە، کە وەزارەت موافەقەتی بۆ لەسەر کردوون، هەشمانە ئەسلەن بەپێی یاسا تاوەکو ئێستا ئەو شوێنە لە ڕووی یاساییەوە تاوەکو ئێستا پێك نەهاتووە، ئەرك و مەهامی یاسایی خۆی جێبەجێ نەکردووە، ژمارەیەکی زۆر فەرمانبەری هەیە کە بێکارن، بەڵام لەهەمان کاتدا میلاکاتی تری بۆ موافەقەت یان بۆ پەسەند نەکراوە، دیارە ئەگەر من ئەو ژمارانەش جارێکی تر بخەمەوە بەرچاوی وەزیری دارایی، بەڕاستی ڕوونکردنەوەی دروستمان بداتێ بۆ ئەوەی ئێمەش بگەینە ئەو ڕاستیە، ئەمانە دروستن یاخود ئەمانە کە کراون، بۆ کراون؟، خۆ ناکرێ، هەتاکەی نەزانین ژمارەی فەرمانبەران لە هەرێمی کوردستان چەندە؟، بەپێی یاسای بودجەی 2012 ژمارەی فەرمانبەرانی هەرێم کە بۆ حکومەتی عیراقی نێردراوە، شەش سەدو شەست و حەوت هەزار و هەشت سەدو چل و نۆ فەرمانبەر بووە، بەڵام ئەوەی لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی هاتووە، شەش سەدو شەست و دوو هەزارو چوار سەدو چل و دوو فەرمانبەر بووە، واتە ئەگەر جیاوازیەکەی وەرگرین، پێنج هەزار و چوار سەدو پێنج فەرمانبەر یەعنی جیاوازی هەیە لەو ناوە، ئەی ئەمانە لەکوێن؟، ئەمانە یەعنی لەکوێی ئەو وەزارەتانەی تردا جێگایان دەبێتەوە؟، دواتر لە تەعویزاتی موەزەفیندا، کە ئەمە بابێکی سابتە، جێگیرە، ئەمە تایبەتە بە میلاکاتی سەرجەم وەزارەتەکان، ئەوەی سەرجەم وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێم ناردوویانە بۆ وەزارەتی دارایی، دە ترلیۆن و سێ سەدو نەوەت و حەوت ملیارو پەنجا ملیۆن دینار بووە، بەڵام ئەوەی وەزارەتی دارایی موافەقەتی لەسەر کردووە، شەش ترلیۆن و هەشت سەدو حەفتاو چوار ملیارو پێنج سەدو بیست و هەشت ملیۆن بووە، لەو نێوەندەدا ئەگەر ئێمە جیاوازیەکەی وەربگرین، سێ ترلیۆن و پێنج سەدو بیست و دوو ملیارو پێنج سەدو بیست و سێ ملیۆن جیاوازی هەیە، ئەکرێت لە بابەکانی تردا تۆزێك زیادە ڕەوی بکەی، یان زانیاری نا دروستیش بدەی، بەڵام ناکرێ تەعویزاتی موەزەفین بە ڕێژەیەك بگاتە سێ ترلیۆن جیاوازی هەبێ، سەبارەت بە دەستەی مافی مرۆڤ، تاوەکو ئێستا ئەم دەستەیە لە ڕووی یاساییەوە پێك نەهێندراوە، سەیر دەکەی سێ

سەدو چل و شەش میلاکی هەیە، سێ سەدو چل و شەش میلاکی بێ کار هەیە لەساڵی 2010 لەم فەرمانگەیە، چونکە تاوەکو ئێستا دەستەکە دروست نەبووە، بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت بیست کەس داوا کراوە، کە ئەم فەرمانگەیە جارێکی تر دابمەزرێت، من پشتگیری ئەو ڕایەی کاك دڵشاد دەکەم، کە وەزارەتی پێشمەرگەو وەزارەتی ناوخۆ و ئەنجومەنی ئاسایش و جیهازی ئاسایش، بەهەر هەموویان سێ هەزارو هەشت سەد فەرمانبەریان داوا کردووە، داوا دەکەم ئەمە ڕێژەیەکی زۆرە، بەهەر هەموو ئەمانە هەشت سەد کەسیان بۆ دابندرێت، ئەو سێ هەزارەی تر دابەش بکرێتەوە بەسەر ئەو وەزارەتانەی کە زۆر زەرورن کە پێویستیەکی زۆرە، داوا دەکەم کە ئەولەویەتیش بدرێ، لەکاتی دامەزراندندا بە کوڕو کچ و خوشك و برای شەهید بەگرێبەستەکان، بەتایبەتی ئەوانەی کە ماوەیەکی دورو درێژە گرێبەستن لە دامەزراوکانی حکومەتدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك تێبینی کورتم هەیە، یان ڕەخنەم هەیە، لەسەر دامەزراندن لە پەرلەمانی کوردستان، لە ماددەی 11 دیاری کرایە 17 هەزار کەس دادەمەزرێت لە هەرێمی کوردستان، ئەوەش زۆر شتێکی باشە دڵخۆشیە بۆ هاووڵاتیان، لە پارەوە دەستی پێ کردووە بە سیدی و بە فۆرم، خەڵك دادەمەزرێ، لە پەرلەمانی کوردستان بەو شێوەیە نابینم، چونکە ئەوەی دەبینم خزمایەتی و خزم زۆر دادەمەزرێ لە پەرلەمانی کوردستان، وای لێدێت ئەگەر هەر خزم دابمەزرێ دەبێتە دەزگایەکی خزمایەتی، ئەگەر بەو شێوەیە بێ یەعنی کەس دەستی ناگاتە پەرلەمان، من لەگەڵ ئەوەنیم ڕێگا بگرم لە خزمان بێن دابمەزرێن، بەڵام بە پێی توانا بێ نەوەك لەبەر ئەوەی خزم و کەسی یەکترن، زۆر نموونە هەیە، لەو پەرلەمانە چەندین کەس خزمن لێرەدامەزراون، لەبەر ئەوەی یەکێکیان هەیە لێرە، ئەوجا هەر کێیەك بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەروین خان فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە خەڵکانێکمان هەن کە پێشتر لە ناوەڕاست و باشووری عیراق نیشتەجێ بوون، بەڵام ئێستا گەڕاونەتەوە هەرێم، داوا دەکەن کە لە هەرێم تەعین بکرێنەوە، بەڵام ئەوانە نە بە نەقل کردن

خدمەكانیان دەگەڕێتەوە، نە دەتوانن تەعین ببنەوە، بۆیە من داوا دەكەم ڕێگەو شوێنێك بۆ ئەوانە بدۆزرێتەوە، قسەكانی من زیاتر هەڤاڵان كردیان، بەڵام من هەر پشتگیریان دەكەم بەوەی كە پێویستی وەزارەتەكان میلاكاتەكان پڕ بكرێتەوە، بۆ نموونە، تەندروستی و كارو كاروباری كۆمەڵایەتی، هەروەها ئەولەویەت زیاتر بدرێت بەوانەی كە بە عقد تەعین بوون، بەتایبەتی شارەوانیەكان، چونكە ئەوەی كە زیاتر تێبینی دەكرێن دیارە ئەوانەی كە بەعقد تەعین بوون، بۆ نموونە، ئەوەی كە سایەق شۆفەڵە دەچێ خانووی تەجاوز تێك دەدات، دیارە تووشی تەهدید دەبێتەوە، جا بۆ ئەوەی زەمانەتێك بدرێت بەوە، بكرێت بە ڕەسمی یاخود عەقدەكانیان سەرلەنوێ نوێ بكرێتەوە، ئەولەویەتێكی زیاتریش بەكەم ئەندامان و خاوەن پێداویستیە تایبەتیەكان بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەكم هەیە، لەگەڵ هەندێ پشتگیریش، ئەوەی زیاتر لە دامەزراندنەكان بەڕاستی من وەكو لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتی، زیاتر جەختم لەسەر ئەو بوارەیە، پشتیگری خۆم لە هاوكارانم دەكەم، كاك سەردار و ژیان خان، ئەوەی كە من خۆشم لە ئەسنای سەردانی لیژنەی كاروباری كۆمەڵایەتی بۆ زۆربەی ئەو شوێنانەی، كە عاید بەو لیژنەیەن، ئێمە دیومانە بەتایبەتی لە ئەیتام و لەو شوێنانە كە زۆر پێویستیان بە خەڵك هەیە بۆ خزمەت كردن، لەبەر ئەوە ئەو وەزارەتە كە خۆی پڕ ئیش و پڕ خزمەتە، ئەوانەی كە دانراون پێویستیەكانیان زۆر زیاترە لەوەی كەبۆیان دانراوە، دووەم شت، تاوەكو زووە كاركردن لەسەر ئەنجومەنی ڕاژە بكرێ، تاوەكو ئەو عەدالەت و شەفافیەتەی كە هەمووومان هەوڵی بۆ دەدەین زیاتر ڕەچاو بكرێت، پشتگیری هەر كەسێك دەكەم لە هاوكارانم لەناو ئەم قاعەی پەرلەمانە، كە ناوی پێداویستی تایبەت دێت، دەبێ بەتایبەتی زیاتر ئاگامان لێیان بێ، بۆ دانانی نسبەیەك كە ئێمە یاسایەكمان دەرهێنا بۆ لایەنی كەرتی تایبەت كە نسبەیەك دابندرێت، ناتوانین لەسەریان تەتبیق بكەین ئەو شتە ناكرێ، بەڵام لەناو تەعینات ئەتوانین زۆر بە ئاسانی ڕێژەیەكی تایبەت دابندرێت، كە لە 3٪ بۆ 5٪ دابندرێت، بۆ تەعین كردنی ئەو كەسانەی كە توانای كاریان هەیە، لە كەم ئەندامان و پێداویستی تایبەت، بایەخ بدرێ بەگرێبەستەكان، ئەوانەی كە لە دە، پانزە ساڵ زیاترە كە گرێبەستن بۆ دانان و ئەولەویەتیان پێ بدرێت زیاتر، وا پێشنیاز دەكەم لەو 17 هەزار كەسەی كە دانراوە بۆ دەرەجەی وەزیفی، دوو كێشە هەیە بەڕاستی، لە وەزارەتی پەروەردەش جگە لەو مامۆستایانەی كەدانراوە، ئێمە دەچین زۆربەی قوتابخانەكان بایەخ دەدەن بە پاك كردنەوەی قوتابخانەكان، تەعین كردنی ئەو كەسانە زۆر زۆر گرنگە بایەخی پێ بدرێت، ڕێژەیەكی بۆ دابندرێت، هەروەها لایەنی پیشەیی، بۆ پیشەییەكان كە 20٪ دابندرێت، با ئەمساڵ زیاتر وا بایەخ بدرێت، تاوەكو ئەو كەسانەی كە چەندەها ساڵە ئینتیزار دەكەن تەعین بكرێن، مومكینە خەریجێك

بتوانێ هەندێ کاری تر بکات، لە پرۆژەیەکی تایبەت یان لەکارێك یان ئینتیزار کردنێك، بەڵام ئەوانەی کە پیشەین و یان ئەوانەی کە خەریجی ئامادەین بایەخی زیاتریان پێ بدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە قسەی لەسەر کرا، من نایەمەوە سەری، بەڵام دووبارە دەبێ ئەوە بڵێم بەڕاستی ئەولەویەت بدرێ بە دەرچووانی ساڵانی پێشوو، بەتایبەتی بەشێکی زۆر لە ساڵی پار کە فۆرمیان پڕ کردەوە من پێم باشە، دەبێ ئەمساڵەکە ئەولەویەتیان پێ بدرێ، خاڵێکی تر، بەڕاستی مەسەلەی عەدالەتە لە دابەش کردن، بەسەر وەزارەتەکان، یەعنی من لە سنوورەکەی خۆم پێویستیم بە 11 کارمەندی کارەبایە، بۆم تەعین نەکراوە، بۆیە لە ئەوقاف 40 کەسم بۆ تەعین کراوە، ئەمە من پێموایە دەبێ بەڕاستی قسەی یەك وەحدەییە،دەبێ لە نێوان ئیداریەکان تەنسیقێك هەبێ، هەماهەنگیەك هەبێ لەنێوان وەحدە ئیداریەکان و ئەو دەستانەی کە بۆ مەسەلەی دامەزراندن دانراون، ئەمە خاڵێکە بەڕاستی پێویستە ڕەچاو بکرێت، خاڵێکی تر، من ئەمەم بۆ تەوزیحاتە بەڕاستی بۆ بەڕێوەبەرایەتیەکان، یەعنی ئێمە لە سنوورەکە کۆمەڵێك ئیختیساساتمان پێویستە لە دەرچووانی کۆلیژەکان، کیمیایە، فیزیایە، ئەحیایە، خەڵکی سنوورەکەی خۆمان دامەزراوە لەو ئیختیساساتانە، بەڵام بۆ سنووری تر ڕەوانە کراوە، لەکاتێکا لە سنوورەکانی خۆمان ئەو ئیختیساساتەمان نیە، بەڕاستی دەبێ ئەمە موعالەجە بکرێ، خاڵێکی ترم لەسەر گەڕانەوەیە، مەسەلەی گەڕانەوە، لێرەو لەوێ خەڵك دەگەڕێتەوە، ئەمەش هەقە بەپێی پێوەرێك بێ، لەناو ئەمەیا جێگەی بۆ بکرێتەوە ئالیەتێکی بۆ دابندرێت، نەوەك ئیتر هەر وەزارەتێك و هەر هینێك، من لەگەڵ ئەوەدام ڕەچاوی کۆمەڵێك مەرجی تەمەن و هین بکرێ، چ ئەوانەی لە ناوەوەن کۆمەڵێك خەڵکیش گەڕاوەتەوە، من پشتگیری لە قسەکەی عظیمە خان دەکەم دیپۆرت کراوەتەوە، لەوانەیە کەفائاتی موئەهل بن لەوەی لەبەر هەر هۆیەك دابڕابێت، ئێستاکە بیانەوێ بگەڕێنەوەو ڕەچاو بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.جهان فەرموو.

بەڕێز جهان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چونکو گەلەك ژ ئاخافتنێت من هاتنە کرن، ئەز بەس تەئیدا ئاخافتنێ هاوڕاز خانێ دکەم، بۆ زیاد کرنا میلاکا وەزارەتا تەندروستی، هەروەسا پشتگیری ئاخافتنێ بەیان خان دکەم، بۆ زێدە کرنا حسا دهۆکێ ژ میلاکاتێ گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە تەوزیع کردنی میلاکەکان هەست دەکەین ناهاوسەنگیەك هەیە، بۆ ناچەو پارێزگاکان، هەروەها بەپێی داواکاری وەزارەتەکان دانەنراوە، زۆر وەزارەت سەیر دەکەی داواکاریەکەی زۆرترە کەمی بۆ دانراوە، بۆیە پێویستە ئەولەویەت بدرێ بەو وەزارەتانەی کە گرنگن، کاتێ بەپێی ڕێژەی دانیشتوان تەوزیع بکرێ بۆ محافەزەکان، دوایی لەوێ بە پێی داواکاری دائیرەکان، بۆ ئەوەی هاوسەنگی دروست بێ، خاڵێکی تر منیش لەگەڵ ئەوەدام ئیدارەی سەربەخۆمان دروست کردووە، دوای ئەو موحافەزاتە ئیدارەی سەربەخۆشی تێ بکرێ، خاڵێکی تر بەڕاستی، هەر ئەوە جێگەی گلەییە، زۆرجار حکومەت لەناو میزانیەکەش چەند بەڵگە هەیە کە بێ ئاگایە لەهەندێ شت، بۆ نموونە، قانونی خدمەی عامە دەرچووە، کەچی تازە دەڵێ(لحین صدور قانون الخدمە العامە) خاڵێکی تر، بەڕاستی خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان، منیش لەگەڵ ئەوەدام حیسابێکیان بۆ بکرێ، بەلایەنی کەمەوە 5٪یان بۆ دابندرێت، هەروەها گرنگی بدرێ بە مەسەلەی خەریجەکان بۆ ساڵانی پێش، هەندێ خەریج هەیە ساڵی 2007 و ساڵی 2008 کە هاتن بۆ نووسینگەی پەرلەمان لە سلێمانی، لە ساڵانێکی کۆنەوە تەخەروجیان کردووەو دانەمەزراون، خاڵێکی تر، پێنجەم، من پێموایە یان لێرە نەمێنێ یان ئەوەی ماددەی بیست نەمێنێ، چونکە هەردووکیان لە ماددەی بیستیش هەر دەڵێ (عدم تعین العقود الا بموافقة وزارة المالية) لێرەش هەر دەڵێ...، کەواتە بیست و ئەمە دەمج بکرێ، یان بیست نەمێنێ بێتە ئێرە، خاڵێکی تر، ئەوەی شەشەم، کە دەڵێ مودیر عام و فما فوق تەعین نەکرێت ئەگەر لە هەیکەلی وەزارەتەکە یان دائیرەکە نەبێ، زەحمەت نەبێ ئەوەی کە ئێستا هەیە زیاترە لە هەیکەلی دائیرەکە چی بکرێ، من پێموایە ئەو فائیز و هەیکەلە لابرێ نەمێنێ، بە عیبارەتێك، لیژنەی قانونی عیبارەتێك زیاد بکات، ئەوەی کە زیادە لە میلاکی یان لە هەیکەلی تەنزیمی...، خاڵێکی تر بەڕاستی حیساب کردن بۆ خەریجی ئیعدادیاتی میهەنی، ئەوانەی کە لە دەرەوە دەگەڕێنەوە، کاتێك کە دەگەڕێنەوە بە زۆر دەیان نێرنەوە، بێ ئیش ئەبن، بەتاڵ ئەبن، حیسابێکیان بۆ بکرێ، خەڵکانێکی زۆر لەدەرچووی ناوەندی بازرگانی و سناعە و ئەوانە هاتن بۆ نووسینگەی پەرلەمان داوایان کرد کە ئەولەویەتیان پێ بدرێت کە ساڵانێکی زووە دەرچوون و تاوەکو ئێستا تەعین نەبوون، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سليمان (بيلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هیوادارم ساڵێكی تر ئەمڕۆ دانەنیشین باسی میلاكات بكەینەوە، جارێكی تر بەو ڕێژەیەی كە هاتۆتە بەردەستمان، هیوادارم ساڵێكی تر دوای ئەوەی كە قانونەكەمان دەركردووە، قانونی ڕاژە بۆ ساڵێكی تریش دووبارە قسەی لەسەر نەكەینەوە، هیوادارم ساڵێكی تر جێبەجێ بكرێ، دامەزراندنی زیاتر، پێموایە گرنگی زیاتر بدرێ بە گرێبەستەكان، چونكە بەڕاستی ئەگەر تەماشا بكەین، وەزارەتی شارەوانی زیاتر لە دە هەزار گرێبەستی هەیە، بەلأم هەشت سەدو پەنجا نەفەری میلاكات بۆ دانراوە، من پێموایە ئەگەر بمانەوێ ئێمە ئەو گرێبەستانە كەم بكەینەوە، ئەبوایە ڕێژەیەكی زیاتریان بۆ دیاری كرابایە، خەڵكانێك هەیە لە وەزارەتی شارەوانی پانزە ساڵە گرێبەستە، بەڕاستی ئینسان بەزەیی پێیاندا دێتەوە، هەق وایە حیسابێكی تایبەتیان بۆ بكرێ، بەتایبەتی وەزارەتی شارەوانی، لە هەمان كاتیشدا وەزارەتی ئەوقاف من لە بەدواداچوونێكی خۆمدا، زیاتر لە 300مزگەوت لەسنووری موحافەزەی دهۆك نە ئیمام و خەتیبی هەیە، نە هیچ خزمەتگوزاریەكی هەیە، كەواتە ئەم كەم و و كورتیە كەم و كورتیەكی زۆر گەورەیە، پێویستە لەدامەزراندیشدا دیسان حسیاب بۆ ڕێژەی دانیشتوان بكرێ، ڕێژەی دانیشتوان گرنگە بەو شێوەیە دابمەزرێ، بەلأم ئیمتیازێكی زیاتر بدرێ بە شارە بچووكەكان بەتایبەتی قەزاو ناحیەكان، لەدامەزراندندا، چونكە بەڕاستی مەغدورن، بەشێوەیەكی گشتی شارە بچووكەكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی 11 لە ئەسڵی مەشروعەكە، سەبارەت بە دامەزراندن، دیارە هەندێك ناڕێكی هەیە، یان تەجاوز هەیە لە ساڵانی ڕابردوودا لەو ڕێژەیەی كە بۆ دامەزراندن دائەندرێت لە هەرێمی كورستان، وەكو كاك گۆرانیش ئاماژەی پێدا، پێویستە هاوسەنگی و عەدالەت بپارێزرێت، بەڕاستی لەو دووساڵەی ئەخیر ئەو ئالیەتەی هەبووە بۆ دامەزراندن باشتر بووە لە ساڵانی ڕابردوو، بەلأم هێشتا پێویستی بە تەنزیمی زیاتر هەیە، وەكو ئەو ڕایەی لیژنەی یاسایی تەئكید دەكەمەوە لە فەقەرەی سێ دەڵێ(على ان تكون الية التعين وشروطها محددة ومعلنة في ان واحد) یەعنی هەم میكانیزمی دامەزراندن هەم ڕاگەیاندنەكەی لە ڕۆژنامەكان لە یەك كاتدا دەبێ، بۆ ئەوەی ئەو بێ سەرو بەریە نەبێ، یان هەر یەكە لە فەترەیەكی زەمەنی ڕادەگەیەندرێ، یان وەزارەتی دیاری كراو، من پێشتریش باسم كرد میلاكی وەزارەتی ئەوقاف بەڕاستی زۆر كەمە، چونكە ئەو وەزارەتە وەارەتێكی زۆر بەرفراوانە، بەسەدان مزگەوت تاوەكو ئێستا بێ ئیمام و خەتیبە، بۆیە من داوا دەكەم ئەو میلاكەی لە شەش سەد كەس دانراوە، بكرێ بە هەشت سەد كەس، لەگەڵ ئەوەشم كە لە عقودەكان بەڕاستی ئەولەویەت بدرێ بەگرێبەستەكان، سەبارەت بەوەی لە ئەسلی قانونەكە

هاتووە لە فەقەرەی سێیەم (لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه) ئێمە لە ڕاپۆرتی خۆمان لە لیژنەی یاسایی هەموومان چارەسەر کردووە، وتومانە تا ئەو کاتەی یاسای ئەنجومەنی ڕاژە ئەچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، نەوەك دەرئەچێ، ئەوەمان ڕاست کردۆتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەگەر باس لە میلاکات بکەین، تەبیعی ئێمە پار ساڵ لە 2011، بیست و پێنج هەزار پلەی وەزیفیمان هەبوو، لەناو بودجەکە پەسەند کرا بە ماددەیەك، ئەمساڵەکە 17 هەزار پلەی وەزیفی هەیە، بەلاَم ئەوەی تێبینی دەکرێ لە ڕاستیدا پار لەبەر ئەوەی مانگی شەش بودجە پەسەند کرا، دوای ئەوەی ئەو سیستەمە نوێیەی کە پار ئیشی پێ کرا، خەڵکێکی زۆر لەسەر ئەو سیستەمە فۆرمی پڕ کردەوە، ناویان دەرچووە لە زۆر لە فەرمانگاکان، بەلاَم ئەوەی تێبینی دەکرێ تاوەکو ئێستا خەڵکێك هەیە لەمانگی 11ی 2011 ناویان دەرچووە تاوەکو ئێستا موباشەرەیان پێ نەکراوە، بۆیە ئەوە کێشەیەکی گەورەی دروست کردووە، ئیستا ئێمە لێرە 17 هەزار پلەی وەزیفی تر لەناو ماددەکەدا دادەندرێت، ئەوانەش دێتە سەری، بەڕاستی ئەوە کێشەی دروست کردووە، لەبەر ئەوە ئێمە ناتوانین ئایا 25 هەزار پلە وەزیفەیەی پار تەسبیت کرابوو لە بودجە، تاوەکو ئێستا موباشەرەیان نەکردووە، یان مووچەیان وەرنەگرتووە، ئەوە لە بودجەی 2011 بۆیان سەرف دەکرێ یان ئێستا لە بودجەی 2012 بۆیان سەرف دەکرێ؟ بەڕاستی ئەو کێشەیە دەبێ چارەسەرێکی بۆ بدۆزرێتەوە لە لایەن وەزارەتی دارایی کە ئەو کێشەیە نەهێڵێت، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو هاوسەنگیە هەبێ لە مابەینی ئەو پلە وەزیفەیەی کە پار دانرابوو، لەگەڵ ئەوەی ئەمساڵ دادەندرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، هەموو قسەکانم کران، پێموایە هەرچی دەڵێم دووبارەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش بەهەمان شێوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ئەوبەشەی كە بۆ وەزارەتی پەروەردە دانراوە، خوشك و برایانم پێشتر باسیان كرد، بەتایبەتی لیژنەی پەروەردە، من پێشنیار دەكەم ئاوا بڕگەیەك زیاد بكرێ، كە لیژنەی باڵای دامەزراندن كە لە لایەن حكومەتەوە پێك هێنراوە، یان حكومەت پێداچوونەوە بكات، جارێكی تر بەو شێوە دابەش كردنە پێداچوونەوە بكات، دووبارە دابەش كردن بكات، دابیرێژێتەوە، لە بەرژەوەندی وەزارەتی پەروەردە ئیعادە نەزەرەكە بكات، بەمەبەستی ئەوەی كە زیاد بكرێ، بیرو بۆچوونەكانی تریشم باس كران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كاردۆ فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دامەزراندن پێموایە یەكێكە لەو پرسە گرنگانەی لە كۆمەڵگای ئێمە، دەتوانم بڵێم پێوەرێكە بۆ دیاری كردنی ئەركی حكومەت كە چەند دەرفەتی یەكسان دەرەخسێنێ بۆ هاووڵاتیانی كوردستان، بەیەكسانی بەبێ ئینتیمای جیا جیا، لەبەر ئەوە ئەهمیەتێكی گەورەی هەیە، یەكێك لە ئەركەكانی حكومەت جێبەجێ كردنی یاسایە، نابێ ئێمە بە ئاسانی ئەمە تێبپەڕێنین، یاسا دەردەچێ لە پەرلەمان، حكومەت ئاگادار نیە كە یاسا دەرچووە، ئێستاش لیژنەیەكی دروست كردووە، ئەو ئەنجومەنی ڕاژەی دانەمەزراندووە، نەوەك هەر ئاگای لە یاساكە نیە، هەر ئەنجومەنەكەشی دانەمەزراندووە، لە كاتێك ئێمە قسە لەسەر سەروەری یاسا، لەسەر جێبەجێ كردنی یاسا دەكەین، ئەمە ئەركی پەرلەمان لە ڕووی رەقابیەوە زۆر زۆر دەرخەری ئەوەیە كە لاوازە، دەنا لەبەرامبەر پێشێلكاری یاسایی چۆن دەبێ بڵێین زۆر باشە، كەی هەیئەتەكەتان دانا ئینجا یاسا جێبەجێ بكەن، ئەمە خاڵێكە من پێموایە ئەهمیەتێكی گەورەی هەیە لە پێداگری ئێمە، لەوەی كە لە كوردستاندا ئایا لەسەر بنەمای هاووڵاتی بوون خەڵك دادەمەزرێ، یان هۆكاری تر دەوری هەیە، ئێمە لە ڕابردوو ئەو هۆكارانەمان دەزانی چیە، كاریگەریشی هەیە لەسەر ژیانی كۆمەڵایەتی و دادی كۆمەڵایەتی، وەبەشێك لە كۆمەڵگای ئێمە كە خوێندن و ژیان و چاوەڕێی ئەوەیە كە دامەزراندنێك بكرێ، كە بەرهەمی ماندووبونی خۆی ببینێ، ئەوەش تەنها بە یەكسانی دەكرێت، كە حكومەت دەتوانێ زەمانەتی ئەوە بكات، ئەمە خاڵێكیان، ئەمە چۆن دەكرێ؟، دەبێ میكانیزمێكمان هەبێ، من لەگەڵ ئەوەمە ئێمە دەبێ تەحدیدی وەقت بكەین بۆ دانانی ئەو میكانیزمەی كە باوەڕمان پێیە بۆ هەیئەتەكە، كە میكانیزمێك بێ مەرجەكانی

وەکو یەک بێ، لەیەك کاتیشدابێ، پار سلێمانی بەجۆرێك دەیکرد، هەولێر بە جۆرێك دەیکرد، ئەوە یەکێك بوو لە کێشە گەورەکان، کە دەرخەری دوو ئیدارەیی دەسەلمێنێ، سەبارەت بە خەلك، ئەو خەلکانەی کە ئەهمیەتیان هەیە لە دامەزراندن، من پێموایە سەرەڕای ئەوانە، سالی پار تەقدیمیان کرد نەیان توانی دەرفەتیان بۆ نەرەخسا، ئەمسالْ بخرێنە ئەولەویەت، هەروەها گرێبەستەکان، هەروەها خاوەن پێداویستە تایبەتیەکان، وە ڕەوەندی کوردیش ئەوانەی کە دەگەڕێنەوە، خاوەن توانا و خیبرەن، دەتوانن خزمەتی کۆمەلگا بکەن، ئاراستەیەکی ئاواش هەیە بۆ گەڕانەوەیان، پێموایە کارێکی باش دەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

د.بشیر فەرمووو.

بەڕێز د.بشیر خلیل حداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەسەلەی میلاکات قسەیەکی زۆری لەسەر کرا، بەس من ئەوەندە دەلێم دوای پەسەند کردنی بودجە، بۆ ئەمسالْ و بۆ سالآنی ڕابردوو، بە میلاکات و بەهەموو ئەرقامەکانەوە، مەفروزە لە لایەن حکومەتەوە جێبەجێ بکرێ، بەلام دیتمان سالی پار لە مەسەلەی میلاکات، لە پاش ئەوەی کە لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند کرا، دەست کاری کرا لە ئەنجومەنی وەزیران، نووسراویشمان کرد بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانیش بەناوی لیژنەوە، بەزیاد کردن و بە کەم کردنەوە، لەو بیست و پێنج هەزار دەرەجەیە نەوەستا کە دانرابوو، بەلکو زیاتریش تەعین کراوە لە لایەك، لە لایەکی تریشەوە لە حسەی وەزارەتەکانیش لەوەندەی کە لە پەرلەمان قسەی لەسەر کرابوو کەم کرابۆوە، یەك لەوانە وەزارەتی ئەوقاف بوو، کە لە هەشت سەتەوە کرا بە پێنج سەد، سێ سەد دەرەجە بەیەکجار ڕۆیشت، بۆیە من لێرە داوا دەکەم کە ئەمسالْ قەرەبووی پار بۆ وەزارەتی ئەوقاف بکەینەوە کەوا شەش سەتی بۆ دانراوە، بەلای من پێویستە بەلای کەمەوە 150 دەرەجەی بۆ زیاد بکرێ، ئەگەر بلێن لەکوێ بێنین، من دەلێم 100 لە میلاکی وەزارەتی دارایی وەربگرین، پەنجای دیکەش لە دەستەی مافی مرۆڤ و دەستەی ژینگە و دەزگای مین وەربگرین، بیکەینە 150 ئیزافەی سەر وەزارەتی ئەوقافی بکەین، لە خالێکی تریشدا پێویستە من پشتگیری ڕای ئەو بەڕێزانە دەکەم کە دەلێن ئەولەویەت بدرێ بەوانەی کە عەقدن، گرێبەستن ئێستا لە فەرمانگەکانن، هەروەها لە وەزارەتی پەروەردە ئەوانەی کە بە وانە بێژ دامەزراون، یەعنی موحازرن، مامۆستای وا هەیە کە چەند سالە موحازیرە، بەلام دانامەزرێ، هەروەها ئەوانەی کە پار دامەزراون، بەلام بەناوی فائیز و زیادەوە ڕەوانی مالەوە کراونەتەوە، پێم باشە ئەمسالْ ئەولەویەتیان بدرێتێ، خالێکی ئەخیرم ئەوەیە کە دیارە بەڕێوەبەرایەتی بەڕێوەبەری یاسایی لە ئەنجومەنی وەزیران، هەر هەمان کۆپی یاسای بودجەی پارەکەی کردووە بۆ ئێمەی ناردووە، بۆیە نووسیویەتی لیرە (لحین صدور قانون مجلس الخدمة) ئەمسالْ ئەوەتا قانونی مەجلسی خدمە ژمارە (7) سالی 2011 لە 2011/6/15 وە دەرچووە، بۆیە پێویستە ئەمە

ڕەش بکرێتەوە لێرە، نەمێنێت چونکە ئەوە دەرچووە، هەروەها کاریشی پێ بکرێت، بۆ ساڵی داهاتوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر لە قسەکانی من کرا، بەلاَم ئەوەی مەبەستە لێرە دووخاڵە، دروست کردنی مەجلسی خدمە کە یاسای هەیە، بەڕاستی لە یاسای ساڵی 1992 ماددەی (56) هەیە، کە ئەو ماددەیە یەکێك لە بڕگەکانی سەلاحیەتی پەرلەمان، موراقەبە کردنی ئەعمالی سولتەی تەنفیزیە، کە پێویست بوو پەرلەمان بەدواداچوون بکات لەسەر سولتەی تەنفیزی کە حکومەت بۆ تەشکیل کردنی مەجلسی خدمەی تاوەکو ئێستا نەکردووە؟، ئەمە یەکەم، دووەم.......

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان کێ ئەو موراقەبەیە دەکات؟ لیجانی پەرلەمان دەیکەن ،بەڵێ فەرموو

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم شت، برادەران باسیان لەوە کرد، زۆربەیان لەگەڵ ڕێزم بۆیان چەنی بۆ فلاَنە وەزارەت بێ و چەنی بۆ کوێ بێ، عەدالەت من پشتگیری دەکەم، بەلاَم ئەوەی لەلای من موهیمە مەجلسی خدمە دروست بێ لێکۆڵنەوە بکات لەوەی کە ئایا ئێمە چەند خەڵکمان پێویستە تا ئێستا تەعینی بکەین، نەوەك هەموو ساڵ 17 هەزار و 25 هەزار و 30 هەزار کەس تەعین بکەین، ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم، من لەکۆبوونەوەی لیژنەکان کە بەشداریم کردو نوێنەری وەزارەتی دارایم بینی، شتێکی زۆر سەیرم گوێ لێ بوو، کە باس لەوە ئەکات ئەمساڵ بەغدا داوای تەعینی 17 هەزار کەسی کردووە، ئەبێ ئەمە بە لیست بچێت و لەسەر ئەساسی ئەوە بودجەی لە 17٪کە پارە ئەنێرن، ئەگەر بەهەڵە نەچوبێتم بە داوای لێبوردنەوە، من بیر جەنابتان دەخەمەوە لە ماددەی 110ی دەستووری دایمی عیراق هاتووە، سیاسەتی مالی عام موشتەرەکە، سیاسەتی نەقدی عام موشتەرەکە، بەلاَم لە ماددەی 114 هاتووە، سیاسەتی تەختیتی عام و سیاسەتی تەنمیە، سیاسەتی موشتەرەکە لە نێوان هەرێم و لەنێوان بەغداد، ئەوان بۆیان نیە فەرز بکەن بەسەر ئێمە، دەبێ ئەمەنە تەعین بکەی یان تەعین نەکەی ئەمساڵ، ئێمە پێویستە بەپێی پێداویستیەکانی خۆمان بیر لە تەعین کردن بکەینەوە، من ڕام وایە لەجیاتی ئەو خەڵکە زۆرەی کە تەعین ئەبێ، ئەو فائیزە زۆرە دەکەی، نیوەی مەعاشەکە بدەی بەو خەڵکە بەناوی بێکار بینووسی، تاوەکو ئەچێت ئیشێك بۆخۆی ئەدۆزێتەو، نیوەکەی تری لە مەشاریعی سناعی و زراعی سەرف بکەی، خەڵك ئیشی بۆ بدۆزیتەوە، نەوەك هەمووی ئەوە بێ، من گومانم هەیە لەوەی کە حکومەتی بەغدا بەشێکە لە سیاسەتی مەنهەج

کێشراو، ئەیەوێ ژمارەی موەزەف لە هەرێم زۆربێ، لەبەر ئەوەی قیاداتی هەرێم ئەگەر سبەی بیر لە سەربەخۆیی بکەنەوە، یەکێك لەو کێشانەی ڕووبەڕوویان ئەبێ ناتوانن لە ماوەی دوومانگیش مووچەی مووچە خۆرانی هەرێم بدەن، بۆیە من داوا لە بەڕێزتان و وەزارەتی دارایی هەرێم دەکەم، پابەند بن بە ماددەی 114 ی دەستوورەوە کە باس لە تەختیتی عامی تەنمیە ئەکات، نەوەك بەغدا فەرزی بکات سالأنە لەسەر ئێمە ئەبێ ئەوەندە کەس تەعین بکەین، لەبەر ئەوەی ئەمە ئەبێتە بارگرانیەك، پێویستە بەپێی پێداویستی خەڵك تەعین بکات، نەوەك بەپێی ئەوەی هەمووساڵێك ئەوەندە....

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەبارەت بە ئەولەویەت دان بە چەسپاندنی گرێبەستەکان من لەگەڵی دام، بەلأم پێویستە حکومەت ئەو مەرج و ڕێنماییانەی گرێبەستەکان ئاسان بکات، یاخود بڵێین حقوق و ئیمتیازاتیان لە دامەزراوەکان نزیك بکاتەوە، بۆ ئەوەی خەڵکەکان زۆر هەوڵ نەدەن لە گرێبەستەوە هەوڵی دامەزراندن بدەن، بۆ نموونە، ژن لەکاتی منداڵ بوون یەك ڕۆژ مۆڵەتی ئەدرێتێ، کەواتە ئەبێ یان واز بێنێ لە کارەکەی، یان منداڵی نەبێ، یەعنی بەڕاستی ئەوە هیچ هەق نیە بەهەقی ئەو گرێبەستانە، ئەو کەسانەی کەدامەزراون لەساڵی پار، پشتگیری کاك گۆران دەکەم کە خەڵکانێك هەن دامەزراون پار، بەلأم لە میلاك تەجاوزیان کردووە، من خۆم لیستێکم لایە، لیستی خەڵکانێکن لە گەرمیان، کە زۆرینەی کوڕو کچی شەهیدی ئەنفالن، داوا ئەکەم کە ئەولەویەتیان بدرێتێ لە دامەزراندن، دامەزراندنەکانیش هیوادارم یەکسانی ڕێژەیی لەنێوان کوڕو کچا ڕەچاو بکرێت، پشتیوانی قسەکەی شلێر خان و د.سەروەر دەکەم، کە لە بڕگەی 6 ی یاساکە کە ئەڵێت هیچ جۆرە دامەزراندنێك ئەنجام نەدرێت بۆ وەزیفە قیادیەکان، لەهەرسێ سەرۆکایەتیەکەی ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێمیش.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی من کەوتمە ئەخیر کەس قسە بکەم، زۆربەی قسەکانم کراوە، بەلأم مەجبورم تێبینیەکانم دووبارە بکەمەوە، بەڕاستی ئەمەوێ تەئکید لەسەر قسەکانی هاوڕێیانم کاك گۆران و کاك کاردۆ بکەمەوە، کە تەفعیل کردنی ئەنجومەنی ڕاژە گرنگیەکی زۆر تەواوی هەیە، چونکە ئەو حاڵەتانەی کە لە ئێستا دروست بووە، چ لە تەعین کردن بەو ژمارەیە، یاخود تەعین نەکردن، یاخود تەسبیت نەکردنی ئەو ملاکاتانەی کەباس دەکرێت، هەمووی لەوەوە هاتووە، ئەگەر ئەنجومەنی ڕاژە نەبێ ئێمە ناتوانین دەست

بخەینە سەر ئەو خالأنە، چی بکەین؟، چۆن ئەو بەرنامەیە بچێت بەڕێوە، لەبەر ئەوە بەم شێوە عەشوائیە تەعینات دەمێنێتەوە، بەنیسبەتی بڕگەی شەشەوە (عدم تعین اي وظیفة قیادیة فما فوق) من پشتگری هاوڕێکانم ئەکەم لەو خالە، دووبارە هەرسێ ریئاسەکەی (الرئاسات الثلاثة) ی بۆ ئیزافە بکرێ، بەپێی ئەو مەرج و ڕێنماییانەی تایبەتە بە تەعین کردنی مودیر عام و سەرووی مودیر عامیشەوە، لە هەمان کاتدا پشتگیری بۆ هاوڕێکانم دووبارە ئەکەمەوە، لەبابەت ئەوەی دانانی ڕێژەیەکی تایبەت لەو تەعیناتە بۆ ژنان، هەروەها کەم ئەندامان، هەروەها بۆ ژینگە، چونکە بەڕاستی ژینگە یەکێکە لەو دائیرانەی کە ئێستا بەدەست ئەوەوە ئەنالێنن کە کادیریان زۆر زۆر کەمە، پێویستیان پێیە کە ژمارەیەکیان بۆ تەعین بکرێ، هەروەها گرێبەستەکان وەکو هاوڕێکانیشم باسیان کرد، مەفروزە ئەو ڕێنماییانەی کە بۆ تەعینات دائەندرێت بیان گرێتەوە، لەگەڵ سوپاسدا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا دەکەم وەکو چۆن میلاکی ئیزافی دیاری کراوە، میلاکە شاغیرەکانیش لە حکومەت کە ساڵانە دروست دەبێ، پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە بە فەرمی، بۆ ئەوەی وەڵامی ئەو پرسیارەشمان دەست بکەوێ کە ساڵانە زیاتر لەو ڕێژە میلاکەی کە لەبەغداوە تەسدیق دەکرێ، ناردوویانە، ببوورە نەمزانی من کە ناردراوە، خاڵی دووەم ئەوەیە کە ئەولەویەت بدرێ وەکو هاوڕێیان باسیان کرد، دەرچووانی ساڵانی پێشوو لەگەڵ عەقدەکان، بەڵام بۆ عەقدەکان ئەسبەقیەت لەبەرچاو بگیرێ، نەوەکو یەکێك لەیەك هەفتەدا عەقدیشی بۆ بکرێ و تەعینیش ببێ، ئەو کەسانەشی کە لە هەندەرانەوە گەڕاونەتەوە، خەڵك هەیە توانایەکی باشی هەیە، مەهاراتی هەیە لە مەجالێکدا، لەجیاتی ئەوەی ئێمە خەڵك بنێرین بۆ دەرەوە بۆ ئەوەی مەهاراتێك پەیدا بکات، ئیستیفادە لەو توانایانە بکرێت و چانسیان پێ بدرێت، پشکی زیاتر بدرێت بە پەروەردەوەو تەندروستی و شارەوانی، لە بەرامبەرادا لە ئەنجومەنی وەزیران مەجالی هێزە چەکدارەکان کەم بکرێتەوە، من یەك نموونە ئەدەم، ئەنجومەنی وەزیان دوو هەزارو نۆسەدو سی و حەوت میلاکی هەیە، سەدو سی کەشی بۆ زیاد دەکرێ، یەعنی من خەمی ئەوەمە شوێنیان، جێگەیان نەبێ، خاڵی پێنجەم، ئەوەیە بەشی گەورەی داهاتی ئێمە ئەوەیە تەعویزی موەزەفینە، بەڵام تەعویزی موەزەفینە لە دیدی منەوە زۆر ڕوون نیە، داوا دەکەم لەوەزارەتی دارایی داتایەکمان بە سۆفت وێر بداتێ، بۆ بەرچاو ڕوونی پەرلەمانتاران، خاڵی ئەخیرم لە بارەی ڕاوێژکارەکانە، ڕاوێژکارەکان بەپێی ئەو مەعلوماتە فەرمیەی لامانە، ئەوەندە زۆر بوون، وای لێدێت دەبینە حکومەتی ڕاوێژکارەکان، بۆیە ئەگەر تەوزیعێك بکرێ بەپێی پێویست ئیستیفادەی لێ دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ویستمان دوو تێبینی بۆ جەنابتان بڵێین، کە تەوقیتمان دانابوو بۆ قسە کردن، بەشە زۆرەکەی لە هەقی خۆی زیاتر قسەی کرد، دووەم، بەشێکی زۆر باش ئەگەر نەڵێم نیوەی زیاتر بەشێك لە قسەکانیان دووبارە بوو، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك پرسیار کرا ئەوانەی کە من تەسجیلم کردووە لە لای خۆم وەڵامیان ئەدەمەوە، ئایا تەجاوزی 2010 و 2011، بەڕاستی تەجاوزی 2010 لەکاتی خۆی باس کرا، لە موناقەشەی میزانیەی ساڵی ڕابردوو، بەنیسبەتی ئەوەی ساڵی 2011 وە میزانیەی 2011 ئەمساڵەکە هەر تەجاوزێك هەبێ، ئەمرەکەشی دەرکرابێ لە ئەنجومەنی وەزیران، ئێمە لە وەزارەتی مالیە ڕامانگرتووە، نەمان هێشتووە ئەو تەجاوزە ببێ، هەر یەکێك لەوانەی کە ئێستاکە بووەتە کێشە، ئەو مەوزوعەی تەعیناتی گەرمیانە، ئەوانە من هەر خۆشم بە زەروری دەزانم عیلاج بکرێ، بەنیسبەی ئەوانەی کە موەقەتن، ئەوانە عەقدن، بەڵێ، ئێستا ئێمە سێ نەوع مونتەسبینی ترمان هەیە، بێجگە لە فەرانبەران، هەمانە بە عەقد، ئەوە بەعەقدێك لە بەینی تەرەفەین ئەکرێت، هەمانە بە موەقەت ئەوانە زیاتر شمول ئەکات کە لەسەر مەشروعێك دائەندرێن، هەتا ئینتیهای مەشروعەکە یان بۆ سێ مانگ دائەندرێن، بە موەقەت، وە ئەوانەی کە بە ئەوامری ئیداری تەعین ئەکرێن، هەشمانە موستەخدەمینمان هەیە زیاتر ئەوانەی کە لە دەرەوە هاتوون، ئیستیخدام کراون بۆ فەترەیەکی موەقەت، بەنیسبەتی ئەوانەی کە دائەمەزرێن تاوەکو ئێستاکە موباشەرەیان نەکردووە، موباشەرەیان پێ ناکەن، بەڕاستی ئەوە ڕاستە عیلاقەی بە وەزارەتەکانەوە هەیە، بەڵام بەپێی قانون ئەوانە ئەگەر مەشاکیلی زەوابتی تەعینیان نەبێ، مەفروزە موباشەرەتیان پێ بکەن، هەروەختێکیش موباشەرە بکەن لە ڕۆژی موباشەرەیانەوە ئەوانە پارەی خۆیان وەرئەگرن بەپێی قانون، بەنیسبەتی ئەوەی کە میلاك شەش سەدو شەست و دووە، ئێستا شەش سەدو شەست و حەوتە، لە موناقەشەی پێشوو تر باسم کرد، وتم شەش سەدو شەست و دوو ئەوەیە کە لە بەغداوە هاتووە، شەش سەدو شەست و حەوتەکە ئەوەیە کە ئەنجومەنی وەزیران بە ئەمری ئەوان کراوە، لێرەیا هەرچیەك کە داوا ئەکرێت بۆ زیادەی میلاك، کە داوا ئەکرێت زیاد بکرێ، فلان میلاك وای لێ بکرێ، کەم بکرێ، ئێمە ئەمەی هێناومانە ئێستاکە بەم شێوەیە، پێمان باشە بەم شێوەیە بێ، ئێوەی پەرلەمانی بەڕێز بۆی هەیە لەکوێ هەڵی ئەگرێت، لەوێ دایئەنێت، ئەگەر لە شوێنێك زیادی ئەکات و کەمی ئەکات، ئەوەی کە لە حکومەت هاتووە ڕەنگە لەدوای ئەو هەموو موناقەشەیا پێی باش بێ لەوێ زیاد بکرێ و کەم بکرێ، بەنیسبەتی ئەوەی کە ئەڵێن تەعین ئێستا لێرە بۆ ئەوەندەیەو بۆ ئەوەندە دانرا؟، بەڕاستی ئەمانە تەڵەباتە، تەماشا ئەکەی یەکجار زۆرە، دێتە سەر ئەوەی کە دائەندرێت، بە ئیتیفاق دائەندرێت لەدوای موناقەشە کردن و حیساب کردنێکی ئەوە ئینجا تەقدیرەکە بەو شێوەیەی لێ دێت، ئەوە ڕاستە خۆ ئەگەر ئێمە ئەوەی کە لە

وەزارەتەکانەوە دێن زۆر زۆر زیاترە لەوەی کە ئێستاکە ئێمە تەقدیری دەکەین و دایئەنێین، چونکە ئێمە کەتەقدیر ئەکەین یەکەم بەنیسبەتی مووچەوە، مووچە موقەنەنە ئەبێ بدرێت ئەوە، بە تەئکید ئەبێ بدرێت، لەبەر ئەوە ئێمە حیساباتی خۆمان لە وەزارەتی مالیە دەقیق ترە لەو حیسابەی کە لەکۆی وەزارەتەکانەوە دێت، بۆیە تەماشا ئەکەین فەرقەکە لەوێ دروست دەبێ، ئەو تەوسیانەی کە کراوە هەتاوەکو ئێستاکە بەڕاستی لەگەڵ هەندێك تەعدیلات کە ئیزافات بکرێتە سەر ئەوەکان، لەلای لیژنەی یاسایی ئەوە بەڕاستی ئێمە بەباشی ئەزانین ئەو تەوسیانەش هەر هەمووی تەوسیەی باشن کە قسەی لەسەر کرا لێرە، بەڵام هەروەکو باسم کرد مەوزوعی هەڵگرتن و دانان لێرە زۆر زیاد کردن لەوێ، ئەبێ خۆتان ڕێ و شوێنی بۆ دابنێن، هەرچەنێ تەئکید دەکەمەوە ئێمە لەگەڵ دەقی ئەوەین کە ئێستاکە هاتۆتە پەرلەمان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا چەندین پێشنیارو ڕوون کردنەوە هاتە بەردەستی لیژنەکەمان، زۆر لەو بابەتانەی کە باس کرا چەند جارێك تکرار بۆتەوە، بەڵام هەندێکی ئەتوانین کۆی پێشنیارەکانیان، کۆی بۆچوونەکان لەچەند خاڵێك ڕوون بکەینەوە، بەس بەڕێزتان ئەگەر ڕێمان پێ بدەن هەندێ ئەندام پەرلەمان گلەیی لێ کردین کەوا تۆمارمان نەکردووە بابەتەکان، زۆر لەو بابەتانەی کە نامانەوێ تۆماری بکەین، تەئکیدی دەکەینەوە، ئێمە دائیمەن ئەبێ جیاوازی بکەین لە بەینی تەشریع و تەنفیز، لەبەینی تەشریع و دەرکردنی ڕێنمایی، هەندێکی پەیوەندی بە یاساکەوە نیە، مەسەلەن بۆ نموونە، کە هەمانە، با یەك دوو نموونە بهێنینەوە کە تەسیبتمان کردووە، مەسەلەن بۆ نموونە بەڕێز کاك دڵشاد داوای کرد، دەوائیرە موستەحدەسەکان میلاکیان نیە، لەشوێنێکی کە میلاکیان زۆرە، مانای ئەوەیە ئەو تێبینیەمان تۆمار کردووە، بەڕێز شلێرخان داوای کرد کە ئیهتیمام بدەین بە ژمارەی تەعینات لە قەزاو ناحیەکان، بەڕێز د.صباح مەسەلەن بۆ نموونە، وتی ئەو ژمارەیەی کە بۆمان دائەنێن بۆ دامەزراندن مەسەلەیەکی سیادی نیە، هەرێمی کوردستان خۆی ئەتوانێ لەگەڵیدا مامەڵە بکات، مامۆستا فەرمان بۆچوونێکی هەبوو کە گرنگی بدەین بە عەقدەکان، دواتر هەتا داوای سزادانی کردبوو بۆ سەر ئەو کەسانەی کە عەقدەکان دانامەزرێنێ، داوای سزای کرد بۆیان، چەندین کەس داوای ئەوەی کرد کە ئەو بەڕێزانەی کاتی خۆی لە گەرمیان دەرچوون و موعامەلەیان بۆ کراوە، ئینجاز نەکراوە، یەکێ لەوانە مامۆستا فەرمان بوو، چەند کەسێکی تریش داوا کرا، بۆ نموونە، دامەزراندنی دەرچووانی بەشی فەلسەفەو کۆمەڵایەتی و خەریجی مەکتەبات، ئەمانە هەمووی چەند پێشنیارێك بوون، بەڵام لێرە پێشنیارەکان کۆی پێشنیارەکان کە هەمان کۆمان کردۆتەوە لە چەند خاڵێك، خاڵی یەکەم زیاتر لەچەند ئەندام پەرلەمان داوای کرد کە موتەعاقدین، ئەوانەی کە عەقدیان هەیە،

گرنگی بدرێت بەوان، بڕگەیەکیش هاتووە لە مادده یاساییەکە ئاماژە بەوە ئەدات ژمارەیەکی تر داوای کرد گرنگی بدەن بە تەعینی سەنەواتی سابیقە، ئایا خاڵێك ئا لەم شێوەیە داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم چۆن جێگای ئەکرێتەوە لە مادده یاساییەکە، یان چۆن ئەچێتە بابی تەوسیاتەوە، یان هەمووی بە جارێك بەچەند بڕگەیەك دایئەنێین؟، دوای ئەوە گرنگی دان بە دامەزراندن، ڕێژەیەك بۆ کەم ئەندامان، ڕێژەیەك بێ، ڕێژەکە وا تێ ئەگەم ئاماژە بە لە 5٪کرا، زیاتر ژمارەی هەندێ ئەندام پەرلەمانی کە داوای کرد، ژمارەی دامەزراندن لە قەزاو ناحیەکان زیاد بکەن، لەبەر ئەوەی کە ڕێژەی بێکاری لەوێ بەرزە، هەندێ بەڕێزی تر داوای کرد کە گرنگی بدرێت بە دەرچووانی قوتابخانە پیشەییەکان، پێشنیاری ئەوەش کرا کە ئەو بەڕێزانەی ئەگەڕێنەوە، دیپۆرت دەکرێنەوە، ژمارەیەکیان لێ دابمەزرێ، زیاتر لەچەند ئەندام پەرلەمانی بەڕێز داوای کرد با میلاك بەپێی پێویستی وەزارەتەکان بێ، هەندێکی تر داوای کرد کە وەزارەتی ئەوقاف وەکو دام و دەزگاکان میلاکی زۆری ئەوێ، بەتایبەتی مزگەوتەکان، ئەو میلاکەی کە پێویستە دابندرێت، هەندێکی تر داوای کرد کە گرنگی بدرێت بە کەس و کاری شەهیدان بۆ دامەزراندن، هەندێکی تر داوای کرد کە تەجاوز نەکرێ لەسەر تەعین، هەندێکی تر داوای کرد کە ئیلتیزام بکرێ بەو ژمارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ تەعین بوون، وا تێئەگەم شەونم خان بوو داوای کرد کە کۆتایەك دابنێنن بۆ دامەزراندنی هێزی کار لە ژنان، ئەمە بەشێوەیەکی گشتی پانزە، شانزە خاڵە کۆ بۆتەوە لە بۆچوونەکانی ئێوەی بەڕێز، ئەوەی بکرێ ئایا چەنی ئەتوانێ داخلی مادده یاساییەکە بێ، وەکو بابەتێکی یاسایی، چەنی بکرێ بە تەشریع؟، ئەوکاتە ئێمە بزانین لەڕێگەی بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە، ئەگەر بکرێ ئەندامێکی لیژنەی یاسایی ئەوانەمان بۆ ڕوون بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جیا لەوانەی لە هۆڵ کە ئێستا لەسەر ئەم ماددەیە وترا، لەناو لیژنەکانیش پێشنیار کراوە، داوا کراوە بۆ چەند بابەتێکی دیاری کراو، هەر لەوەوە دەست پێ بکەن ئەو کەسانەی کە لە گەرمیان پار ناویان هاتبوو، ئێمە وەکو لیژنەی دارایی بەتایبەت نامەمان بۆ نووسیون بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، ئەو نامەیە ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران بکات، بەهەمان شێوە لە تەوسیاتیش هاتووە، ئێمە هەموو تەوسیەکان ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە موازەنە، لەناو موازەنەش ئەوەی پەیوەندیدارە بە میلاکەوە، کۆمان کردۆتەوە، هاوپێچ لەگەڵ یاساکە ڕەوانەی حکومەتی دەکەین، لەگەڵ ئەوەش ئەوەندەی کە ئاگادارین حکومەتی هەرێمی کوردستان ئێستا لیژنەیەکی بۆ دامەزراندن دروست کردووە، لەگەڵ جەنابی کاك شێخ ئەوەی کە بەهەڵە نەچووبم ڕەئیسی لیژنەکەیە، ئێمە ئەو داواکاریانەی کە هاتوون هەمووی لەگەڵ بەڕێزیان قسەمان کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لانە خان.

بەڕێز لانە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیشارەت بە هەندێك نوقات بدەم و تێبینیەکانی ئەوەی ئەندامانی بەڕێز کە ئیشارەتیان پێیدا، بەنیسبەت دامەزراندن، ئەگەر بزانین لە 2011 ماددەی 12 فەقەرەی دوو (ثانیاً: علی الوزارات والجهات غیر المرتبطة بوزارة توزیع عدد الدرجات الوظیفیة المستحدثة ملاك والمؤسسات اقلیم لسنة 2011 بعدالة علی المحافظات والوحدات الاداریة وفق عدد سکانها) یەعنی زۆر لە بەڕێزانی ئەندام پەرلەمان، ئیشارەتیان دا کە گوتیان بەنیسبەتی دامەزراندن با لەسەر موحافەزات و ئەقزیەکان وەربگیرێت حەسەبی عەددی سوکانەکان، ئەوە لە یاسای 2011 ئیشارەتی پێدراوە، بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیراوە، (حسب الضوابط والتعلیمات الصادرة من مجلس الوزراء لحین صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقلیم ونفاذه مع اعطاء الاولویة لاولاد الشهداء و المؤنفلین) یەعنی ئەوەش عەینەن لە ساڵی 2011 گرنگی پێ دراوە کە بەنیسبەت منداڵانی شەهیدان و ئەوەی ئەنفال کراوەکان، ئەوساڵیش عەینەن نەوع دەبێ گرنگی پێ بدرێ بەنیسبەتی لە موازەنەی 2012، بەنیسبەت ئەوەی هەندێك ئیشارەتیان پێیدا (حسب الاختصاصات) یەعنی ئەوەی بزانم بەنیسبەتی کە دامەزراندن دەبێ، بەپێی وەزارەتەکان کە ڕاژەکەی و عەددەدەکەیان تەحدید کراوە لە موازەنەکە، بەنیسبەتی ئیختیساساتیش ئەوە هەروەها لە وەزارەتی مەعنی ئەو ئیختیساسەکەی دادەنێ، ئەو ئیحتیاجاتی بەچ ئیختیساسەکی پێویستە لە وەزارەتەکەی خۆی، کە دامەزراندن بێت، لەسەر ئەساسی ئیختیساسەکەی، چ ئیحتیاجەکی پی هەیە بەنیسبەت ئەو ئیختیساساتانەی لەلای نادرە و پێویستیشی هەیە بۆ دامەزراندن، هەروەها بەنیسبەتی ئێمە هەموو لەگەڵ ئەوەین لە لیژنەی دارایش ئیشارەتمان پێی داوە، بەنیسبەتی ئەوانەی کە بە عەقد دامەزراون، ئەولەویەتیان پێ بدرێت، ئەوان کە ئەوەڵی دابمەزرێن، ئەوجا داوای دامەزراندنی نوێ بکەن، کە عەقدەکان ببنە دامەزراندنی دائیمی، ئەولەویەت بدرێت بەنیسبەتی ئەوانەی کە خەریجی ساڵانی پێشترن، ئەفزەڵیەت لۆ ئەوان بدرێت، فرسەتی دامەزراندنیان زیاتر لەپێش بێ، نەوەك خەریجی ساڵی 2012، ساڵی 2010 فورسەتیان زیاتر پێ بدرێت هی سەنەواتی سابیقە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەروین خان.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من یەك لەوانەی كە ئیشارەتم پێیدا، خەڵكانێكی خۆمانن كە كوردن، بەڵام لەناوەڕاست و باشووری عیراق نیشتەجێ بوون، ئێستا گەڕاونەتەوە هەرێم داوای دامەزراندن دەكەن یاخود خۆیان لەوێ تەعین بوون ئێستا داوا دەكەن، بە نەقل تەعینیان دەكەنەوە، یاخود سەرلەنوێ تەعینیان دەكەنەوە، بۆیە داوا دەكەم ڕێ و شوێنێك بۆ ئەوانە دابندرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د.ڕۆژان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، پێشنیاری زۆر و پێشنیاری باشیش كرا، ئەوەی لە یاساكە جێگەی دەبێتەوە، هەوڵ دەدەین جێگەی بۆ بكەینەوە، ئەوەی جێگەی نابێتەوە بە ڕاسپاردە ڕەوانەی حكومەتی دەكەین، لەبەر ئەوەی زۆر وردەكاری هەیە، ناكرێ هەمووی داخلی یاسای بودجە بكەین، بۆ نموونە پێشنیارپی ئەوەتان كرد كە لە 5٪ بۆ كەمئەندامان دابندرێت، وەكو ڕێژەیەك لەو ڕێژەیەی تر نەبێ، بەڕێزان ئێمە یاسای ژمارە (22) ی ساڵی 2011مان پەسند كرد، لەو یاسایە لە ماددەی (10) برگەی (3)م ڕێژەی 5٪ كەمتر نەبێ، تەسبیت كراوە، ئەو یاسایە یاسایەكی تایبەتە بە كەمئەندامان، پێویست ناكات لە یاسای بودجە كە بۆ یەك ساڵ دەردەچێ هەمان دەق بێنین دایبنێینەوە، بۆیە ئەو پێشنیارەی كە كرا لەو یاسایە چارەسەر كراوە، سەبارەت بە ئەنجومەنی ڕاژە، زۆر لەو وردەكاریانەو، ئەو پێشنیارانەی كە كران، ئەگەر ئەو ئەنجومەنی ڕاژە دابمەزرابایە ئەو كێشانە هەمووی چارەسەر دەكرا، منیش پشتگیری لە پێشنیارەكەی كاك كاردۆ دەكەم، بە دامەزراندنی ئەو ئەنجومەنە، بەڵام ناكرێت بە یاسا داوا بكەی، بۆیە وەكو ڕاسپاردە ئاراستەی حكومەتی دەكەین، كە بەزووترین كات ئەو ئەنجومەنە دابمەزرێت، سەبارەت بە دەرچووانی ساڵانی پێشوو، ئێمە لە ڕاسپاردەكان كە لەبەردەستی بەڕێزتانە لە خاڵی دووەم باسمان كردیە (في التعينات لخريج السنوات السابقة والمتعاقدين) ئەوەشمان ڕەچاو كردیە بە ڕاسپاردە، سەبارەت بە گرێبەست (22) ئەندام پەرلەمان لە كۆی ئەوئەندامانەی كە قسەیان كرد، لەوانەیە هەندێكی زیاتریش بێت پێ ڕانەگەیشتبم ژمارەكە بنووسم بەتەواوی، پێشنیاری ئەوەیان كرد كێشەی گرێبەست چارەسەر بكرێت، لە برگەی پێنجەم دامانڕشتەوە ئەوەشمان ڕەچاو كردیە، كە هەتا ئەو ماوەیەی كە بە گرێبەست خزمەتیان هەبووە، خزمەتەكەیان بۆ حیساب بكرێت وەكو خزمەت لە بۆ خانەنشین، ئەوەشمان لەبەر چاو گرتیە، كێشەی نایەكسانی و مەرجەكان وەكو یەك نیە ئەوەشمان لە برگەی سێیەم جێ كردیتەوە، ئەگەر سەرۆكی پەرلەمان دەرفەتم بداتێ دوای ڕەچاو كردنی ئەو پێشنیارانە ماددەكەمان سیاغە كردیتەوەو بیخوێنمەوە، بۆئەوەی بدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

یەکتان، تۆ دائیم قسە دەکەی، کاک سەرهەنگ کەمتر قسە دەکات، با کاک سەرهەنگ قسە بکات، فەرموو کاک سەرهەنگ.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، سێ کەس پێشنیازی کرد بوو، بۆئەوەی ئەو تەعیناتانە لە موحافەزات لەژێر ئیشرافی ئەنجومەنی موحافەزەکان بن ئەوە یەکەم، دووەم: مەسەلەی کەم کردنەوەی میلاکاتەکان ئەوەش 3 کەس ئیقتراحی کرد، کە میلاکات لە شوێنێك کەم بکرێتەوە لە وەزارەتێك بدرێت بەو وەزارەتانەی کە پێویستن، سەبارەت بە وەڵامی بەڕێز وەزیری داراییش ساڵی 2010 لە کوێ باس کراوە؟ ئێمە میلاکەتەکان چەندێك تەجاوزی کردیە لە هیچ شوێنێك باس نەکراوە، ساڵی (2010) مەبەستم ساڵی 2011ش تەجاوز کراوە من قائیمەم لایە، ئەگەر بیەوێت بۆی دەنێرم، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق محمد(هەورامی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەندیدارە بە میلاکی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ساڵانە کە موازنەی دێت کە نووسراوە (موازنة حکومة اقلیم کوردستان)، لە کۆتاییەوە کۆی ئەو دەرەجانەی، کۆی ئەو وەزیفانەی لە وەزارەتەکان، لە فەرمانگەکان تەقسیم کراوە، چ پلەیەکیان هەیە، چ پلەیەکیان نیە ئەوە تەقریبەن نزیکەی (40) ڕۆژە لەبەر دەستی ئێمەیە، پار ساڵیش ئەمانە هاتوون، لەبەرئەوە هەر تەجاوزێك ئەگەر هەبووبێت یان نەبووبێت ئاماژەشی پێدراوە، تەقسیمەکەشی هەیە بۆ چ فەرمانگەیەك ڕۆیشتوون، بۆ چ وەزارەتێك ڕۆیشتوون؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کاک عمر تەوزیحی دا، بەڵام بە تەئکید باس کراو وەڵام درایەوەو زۆر کێشەشی لەسەر دروست کرا، تەجاوز کرایەو وابزانم پەرلەمانتاران لەبیریانە ئێستاکە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاک سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها ڕوونکردنەوەیەکم هەیە، ئەوەی پەیوەندی بەو ژمارانەوە هەیە کە باسکران، دەرچووەکانی گەرمیان، لە ڕاستیدا ئەوە گرفتێکە کاتی خۆی لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دروست بووەو، ئەوە دەبێت ئێستاکە موعالەجە بکرێت و، نەخرێتە چوارچێوەی ڕاسپاردەکانەوەو، دواجاریش ئەو حاڵەتە حەل کردنی پێویستە ئەو (239) کەسەی کە کاتی خۆی تەرحمان کردو، کۆمەڵێك ئەندام پەرلەمانی بەڕێزی تر جارێکی تر تەئکیدیان لێ کردەوەو، تەثبیت بوونی ئەو (239) کەسە، چونکە گرفتێکە حکومەت کاتی خۆی دروستی کردووە، ئەوان لەسەر ئەساسی پاڵاوتن و موقابەلەو وەکو هاوشێوەکانی تر چۆن ئێستا مۆزەفن بەو بوارانە تێپەڕی، بەڵام دواتر لە ئیجرائاتی ئیداریە دانەمەزراون ئەوە ئەو گرفتە دەبێت حکومەت چارەسەری بکات، دوو تەثبیت بوونی ئەوە نابێت تەئسیر بکاتە سەر ئیستحقاقی گەرمیان، نیسبەتی گەرمیان بۆ دامەزراندن لەم ساڵەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئەو پێشنیارەی کاك سەرهەنگ وتی (3) کەس پێشنیاری کردووە، چۆن موعالەجەی دەکەن؟ فەرموو لیژنەی یاسایی، فەرموو دکتۆرە ڕۆژان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارە پێچەوانەی یاسای ئەنجومەنی ڕاژەیەو، هەر لە یاساکە لە ماددەی (7) بڕگەی یەکەم دەڵێت (موراعات تحقیق التوازن بین المحافظات)، واتە ڕەچاوی ڕێژەی دانیشتوان دەکرێت بە پێی پارێزگاکان، بەڵام دەسەڵاتەکە بە یاسایەك دایتە ئەنجومەنێك، ئەنجومەنەکە داوایان کرد بە ڕاسپاردە داوا لە حکومەت بکەین بە زووترین کات لە ماوەیەکی دیاریکراو ئەو ئەنجومەنە تەشکیل بکرێت، ئەو دەسەڵاتەی بەو ئەنجومەنە درایە لێی بستێنیەوە، بیدەی بە دەسەڵاتی ئەنجومەنێکی تر، نازانم پێچەوانەی یاسایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئێمە ئەنجومەنی ڕاژە تەفعیل بکەین و دایمەزرێنین، ئەنجومەنی ڕاژە سلاحیەتی ئەوەی دەبێت خەڵك تەعین بکات، کەس سەلاحیەتی ئەوەی نابێت خەڵك تەعین بکات، فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها من یەك قسەم هەیە، لەسەر ئەوەی لیژنەی بەڕێز دەڵێت بە تەوسیە تەنزیم بکرێت، ئەو شتانە بە تەوسیە تەنزیم بکرێت کە لەدوای بودجە ئەنێرێت، تەوسیە لە قانون حوکمی ئیلزامی نیە، حکومەت دەتوانێت مولزەم نەبێت پێوەی، دەتوانێت مولزەم بێت پێوەی بە ئارەزووی خۆیەتی، لەبەرئەوە ئێمە ئەگەر دەمانەوێت شتێك نەتیجەی هەبێت با لە قانونەکە جێی بکەینەوە نەك بە تەوسیە تاوەکو حوکمی ئیلزامی هەبێت بەسەر حکومەت دا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخەر ناکرێت بەڕاستی 30 کەس قسەی کرد، ها ئەمە یەك، ئەمە دوو، ئەمە سێ، ئەمەچوار، ئاخەر ناکرێت بەڕاستی ناکرێ، فەرموو لیژنەی قانونی دوا سیاغەتان تاوەکو بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

میلاکات

ماددەی 11:

اولاً: تتولى وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات مؤسسات الاقليم للسنة المالية 2012 والمصادقة عليها في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم والبالغ (17000) درجة وظيفية مستحدثة لسنة2012.

ثانياً: على المؤسسات والوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن الملاك لسنة2012 على ملاك مؤسسات الاقليم والمحافظات حسب التعليمات الصادرة من مجلس الوزراء لحين تطبيق قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم رقم 7 لسنة 2011.

ثالثاً: قيام الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة بالاعلان عن الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك سنة 2012 في الصحف المحلية على ان تكون اليه التعين وشروطها موحدة ومعلنة في وقت واحد.

رابعاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة تزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين واسمائهم و عناوينهم و درجاتهم الوظفية الذين تم تعينهم حسب النسب المشار اليها اعلاه مع الاوامر الخاصة بالتعيين. واذا وجدت وزارة المالية والاقتصاد تجاوزا في تلك النسب المشار اليها اعلاه يتم الغاء الاوامر الصادرة بالتعيين خلافاً لذلك واشعار مجلس الوزراء واتخاذ الاجراءات القانونية بحق المخالفين.

خامساً: لا يجوز التعاقد للعمل في دوائر الاقليم إلا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد وتعطى الاولوية في التعيين للعقود النافذة وتحتسب فترة تعاقد الخدمة لاغراض التقاعد.

سادساً: عدم التعيين في اية وظيفية قيادية من (مدير عام فما فوق) مالم توجد لها درجة وظيفية في قانون الوزارة او الجهة غير المرتبطة بالوزارة و في هيكلها التنظيمي.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵدا نییە8 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية عشر:عند الموافقة على نقل الموظف لخدماته من دائرة من دوائر الاقليم الى القطاع الخاص:

1- تتحمل وزارة المالية والاقتصاد نصف راتبه الذى يتقاضاه من الدائرة المنقول منها لمدة (3) ثلاث سنوات اعتبارا من تاريخ نقله، على ان تقطع علاقته مع دائرته نهائياً.

2- تقوم الدائرة المنقول منها الموظف بصرف الراتب المنصوص عليه في (1) اعلاه من هذه المادة الى جهة القطاع الخاص المنقول اليها الموظف.

3- على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی بخوێنە.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوازدەم: ئەوکاتەی کە ڕەزامەندی درا بۆ گواستنەوەی خزمەتەکانی فەرمانبەر لە فەرمانگەیەکی فەرمانگەکانی هەرێمەوە بۆ کەرتی تایبەت:

1- وەزارەتی دارایی و ئابووری نیوەی ئەو مووچەیە دەگرێتە ئەستۆ کە وەریدەگرن لەو فەرمانگەیەی کە گواستراوەتەوە تێیدا و بۆماوەی (3) ساڵ لە ڕۆژی گواستنەوەیەوە، بەمەرجێك بە یەکجاری پەیوەندی لەگەڵ فەرمانگەکەی دا بپچڕێنێ.

2- ئەو فەرمانگەیەی کە فەرمانبەرەکەی لێ گواستراوەتەوە مووچەی ئاماژە بۆکراو لە بڕگەی (1)ی سەرەوەی ئەو ماددەیە، بۆ ئەو لایەنەی کەرتی تایبەت سەرف دەکات کە فەرمانبەرەکەی بۆ گواستراوەتەوە.

3- لەسەر وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم بڕگەیە دەربکات و سەروکار و مەرجەکانی دیاری بکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکات، وەکو ئەوەی کە هاتووە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالسلام نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕەجا دەكەم تۆزێك بە سنگێكی فراوان وەریگرن، ئێمە سەعاتێك و نیو قسەمان كرد، یەك گۆڕانكاری نەكرا لەسەر ماددەكە، دەلیلی ئەوەیە قسەكان ئەوەندە باش بوون تەئییدی سێ چارێگیشیان دەكەم عیلاقەتیان بە مادده نەبوو، بۆیە ڕەجاتان لێ دەكەم نوقتە نیزامیەكەم ماددەی (56) دەڵێت: نابێت قسەكانی خۆی یان هی ئەندامانی خۆی دووبارە بكاتەوە، كە پێش ئەو قسەیان كردووە، نابێت لە بابەتەكە دەرچێت و، لە ئاخیرەوە پاشان نابێت بگەڕێتەوە بۆ گفتوگۆ كردن لەسەر بابەتی ئەو، ڕەجا دەكەم توڕە نەبن لە من ئەمە باشترین نموونە بوو، سەعات و نیوێك من گوێم لێ گرت ، قسەی جوان كرا، پێشنیاری زۆر زۆر جوان كرا، بەلأم ئێمە ئیلتزام بكەین دەقێكمان هەیە، دەمانەوێت ئەو دەقە چۆن بێتە گۆڕین؟ ئەمانەوێت چۆن پەسەند بكرێت؟ ڕەجا لە سەرۆكی پەرلەمان دەكەم با ئێمەش توڕە نەبین، كە دەرچووین كە قسەیەكمان كرد چەند باش بێت، سوودی نەبێت بۆ گۆڕینی دەقەكە، پێش ئەو بڵێت دەرچووین لە بابەتەكە، چونكە ماددەی (56) وا دەڵێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بكات؟ ئەو بەڕێزانە ناوی خۆیان نووسی بوو(بەیان خان- كاك ئارام- زكیە خان- كاك شڤان- شلێر خان- كاك شۆڕش- كاك ئاسۆ- كاك دڵشاد- ئاهەنگ خان- مامۆستا فەرمان- پەیمان خان- تارا خان) ئێستا بەیان خان فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد كۆچەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز ب خۆ پشتەڤانێ لڤی ماددەیە دكەم، بەس داخواز دكەم بەڕێز وەزیری دارایی بۆمە ڕوون كردنەوەیەكی بداتن، ئایا د ڤێ ماوەیی دا چەن كەس د كەرتێ گشتی، د كەرتی حكومەتێ چوویە بۆ كەرتێ تایبەت ئیش بكاتن؟ ئەگەر زەحمەت نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من داوا دەكەم ئەو ماددەیە ئیلغا بكرێتەوە، چونكە ئەگەر بێت و سەیری موازنەی (2010و2011و2012)ش بكەین یەك مۆزەف لە كەرتی گشتیەوە نەچووەتە كەرتی تایبەت، چونكە بە پێی عەدەدەكەیە، ئەگەر هەیە عەدەدەكەمان پێ بڵێت وەزیری دارایی؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

زكیە خان فەرموو.

بەڕێز زكیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی پرسیارە من بەیان خانێ بەری نوکە کر، مەد ڤێتن جەنابی وەزیری بۆمە دیارکەتن ئایا چەند کەس ژ ڤی مادده مە پار دەرخستن، ئەڤ مە پەسەند کری موستەفید بوونە بۆ هەندێك و بزانین ئایا بۆ حافەزەك، بۆ هەندێك و خەلکەك ژ کەرتی گشتی بچێتە کەرتی تایبەت؟، کو بۆچوونە منە شەخسی ئەوە نەبوویە حافزەك بۆ هەندێك و خەلکێك ژ کەرتی گشتی بچێتە کەرتێ تایبەت، ژ بەر هەندێ ژ پێت ڤی یە کو لڤێ دەرکێ حکومەت هەندەك رێکارێ دی بگریتە بەر، بۆ نموونە ئەو ئیمتیازاتەی دەداتە کەرتی گشتی ئەوان ئیمتیازات کەمتر لێکەتن ئو دیسا ژی ڕێخۆش کرنە، زەمینە خۆش کرنە بۆ کەرتێ تایبەت، هەمی ڤیتاعێت ژ کەرتێ تایبەت هەبێتن بۆ هەندەك خەلکەك ڕووی بکەتە کەرتێ تایبەت، ئەگەر نا ب ڕایە من هیچ ڕەنگێکی نابێتە حافز بۆ هەندەك خەلکەك ژ کەرتێ گشتی بچیتە کەرتێ تایبەت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شڤان، تکایە ئیلتزام بە وەقت بکەن لەکاتی قسە کردن، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەوە ماددەیەکی مردیە، یەعنی هیچ ئەسەرێکی نیە، ئێمە دەتوانین ئیستفادە لێ بکەین کە زیندوو بکەینەوە، تەنیا موختەس بکەین بە ئەوانەی کە دەرچوون موستەفیدن لەو ماددەیە، کە تەنیا شەریحەی موهەندسین بگرێتەوەو، شەرحەکە لای شلێر خانە ئەو زیاتر شەرح دەکاتن کە ئەهمیەتەکەی چیە؟ تەنیا ئەو ماددەیە بۆ موهەندسین ئیستفادەیە هیچ حاڵەتێکی تر ڕووی نەداوە، بۆیە ماددەیەکی مردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی ئەو ماددەیە دەکەم، لەبەرئەوەی ژمارەیەکی زۆر موهەندسین ئیتصاڵمان پێوە دەکەن، ئەو ماددەیە نازانم بۆچی شمولی ئەوان ناکات؟ لەبەرئەوە موهەندسین وایان لێ هاتووە لەگەڵ مەقاولیش ئیش دەکات و لە دائیرەیە، نیزامی مەکاتبی هەندەسی دەرچووە لە حکومەتی هەرێم، ئەوەندە شروتەکەی قاسیە دەڵێت ئەو موهەندیسە ئەو مەقاولە دەبێت موهەندیسێك بێنێت (20) ساڵ زیاتر خزمەتی هەبێت، (15) ساڵ زیاتر خزمەتی هەبێت، سەیر دەکەی ئەوانە زۆربەی لە دەوائیرن، لەبەرئەوە ناتوانین ئێستا ئەوە شکستی مەقاولاتیش زۆری لەو بابەتە هاتووە، بە ڕەئی من موهەندیس چونکە قەوانینی زۆر هەیە، ئەگەر بێت و شروتی بە جوانی تەتبیق نەکات، یان سەرپێچی بکات هەتا ئەگەر لە کەرتی تایبەتیش بێت شەهادەکەی لێ سەحب دەکرێتەوە، لە نەقابەی موهەندسین، یەکیەتی ئەندازیاران دەردەکرێت، لەبەرئەوە ئەوە با موهەندسین ڕەجائەن بگرێتەوە، چونکە ئیتصاڵێکی زۆرمان پێوە دەکەن و، تکا دەکەم لە وەزیی

مالیە پێش ئەوە وتی (2) ملیۆنەکە موهەندیس، توخوا موهەندیس قەت 2 ملیۆنی ساڵانەی ناوێت، چونکە ئەو باوەڕ بکەن موهەندیسی وا هەیە کە 20 ساڵ خزمەتی هەبێت داوای 10 هەزار دۆلار دەکات ئێستا لە مەقاول، بەلأم ئەگەر تۆ مەجالێکت بۆ کردەوە با ئەو نیو مەعاشە وەرگرێت خۆ هەر لەبەر تەقاعودیەکەیەتی و، مودەکەش بکرێت بە 5 ساڵ ئەوکاتە خۆی خیرە پەیا دەکات، لە کۆنفراسێك دا کە لە کابینەی پێنجەم بە سەرۆکایەتی کاك نێچیر زۆر تەئکید کرایەوە سەر ئەم خاڵە، بەلأم بەداخەوە نەچووە بواری جێبەجێ کردنەوە، کە من خۆم لەو کۆنفراسە بووم، دەست خۆشیشم لەو کەسانە کرد کە ئەو شتەیان کرد، بەلأم نازانم بۆچی نەکرا؟ کە ئەوە خزمەتێکی زۆری مەشاریع دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شۆڕش فەرموو.

بەڕێز شۆڕش سید مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری ئەو ماددەیە دەکەم، هەروەکو چۆن ساڵی پاریش حکومەت لە پرۆژە یاسای بودجە دا نارد بووی، وەکو هەنگاوێکی سەرەتایی بۆ کەم کردنەوەی تەزەخومی مۆزەفین بوو، ئەگەر چی ڕەنگە کۆمەڵێك هەنگاوی تر پێویست بێت بۆ کەم کردنەوەی تەزەخومی مۆزەفین، بەلأم ئەوە یەکێکە لەو هەنگاوانەوە، هەنگاوێکی سەرەتاییش بێت، بەلأم ئەوەی ئەمن قسەی برادەران دووبارە ناکەمەوە، چونکە تا ئێستاکە ئامارێکمان لەبەر دەست نیە چەند کەس لە ساڵی ڕابردوو لە کەرتی گشتیەوە خزمەتەکەی گواستەوە بۆ کەرتی تایبەت، ئەوەی ئەمن گوێ بیستی بەڕێز وەزیری پلاندانان بووم ئەو ڕۆژە وتی ئیشکالەکە لە تەعلیماتەکان و ئیجرائەتەکانەوەیە، بۆیە ئەگەر ڕوونکردنەوەیەك لەلایەن بەڕێز وەزیری داراییەوە بدرێت لەسەر ئەو بابەتە، وا باشترە بۆئەوەی ئەگەر پێویست بکات ئیجرائات و ئالیەتەکان و میکانیزمەکان گۆڕانی بەسەر دابێت، بۆئەوەی بتوانرێت کاریگەری خۆی هەبێت لەسەر کەمکردنەوەی تەزەخومی مۆزەفین نەقل بوونیان لە کەرتی گشتیەوە بۆ کەرتی تایبەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاسۆ فەرموو.

بەڕێز بکر کریم (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕایەکەی کاك شۆڕشی سید مجیدم، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلشاد فەرموو.

بەڕێز دلشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە کە دانراوە، حکومەتی هەرێم پێمان بڵێت چەند کەس توانیویەتی سوود لەو ماددەیە ببینێت؟ ئەگەر نەیبینیوە کەواتە دەبێت ئیقرار بکات بەوەی کە حکومەتی هەرێم لەم تەختیتەی فەشەلی هێناوە، لەوەی بتوانێت تەزەخوم لە کەرتی گشتی بکات بۆ کەرتی خاص، یان ئەگەر ماددەکە نەبووەتە هۆی ئەوەی خەڵکێك بڕوات بۆ کەرتی تایبەت لەبەر دوو هۆ، لەبەر ئەو ئیمتیازاتانەی لە کەرتی گشتی دا هەیە وەك زەوی وەرگرتن، وەك تەقاعودی، وەك کۆمەڵێك شت هەیە، لەبەرئەوە پێم وایە خەڵك ناڕواتە ئەوێ، دوو: لەبەرئەوەی ئەوە تەنها بۆ قیتاعی خاصە، یەعنی کەسێك بۆ کاری (حر) ئەگەر واز لە دەوائیری دەوڵەت بێنێت ئەوە شمولی ناکات بەپێی ئەو یاسایە تەنها قیتاعی خاص و خاوەن کار دەبێت، یەعنی یەکێك کرێکاری سەربەخۆ بێت شمولی ناکات بڕواتە ئەوە، سێ: ئەو نیسبەتەی بۆ دانراوە لە 50٪ لە ڕاتبی ئەصلیەکەی، پێ دەچێت نیسبەتەکەی کەم بێت و، مودەکەشی سێ ساڵە، پێ دەچێت کەم بێت، بۆیە خەڵکێك ناتوانێت سوود لەو ماددەیە ببینێت، ئەگەر وابێت ماددەکە تەنها بار قورسیەکە بە بڕوای من یان ئەوەتا دەبێت تەعدیل بکرێت ئەو ماددەیە، وا بکرێت خەڵك سوودی لێ ببینێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرمووو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیر تەواوی 100٪ی کاك دڵشاد دەکەم، ئەگەر بێت و ئەوە بە ئیعتیقادی من ماددەکی زۆر زۆر موهیمە، موهیمەکەی لەوەیە ئەوە موشکیلەکی حەل دەکات پێی دەوترێت (کەپەستی بیلدینگ)، ئەو مۆزەفانەی کە ئێمە پێی دەڵێین ئێستا بەتاڵ موقەنیعە کە لە دەوائیری دەوڵەتن، کە ئێستا خۆمان دەڵێن ڕێژەیان زیادەو تەعین دەکرێن و تەعین ناکرێن، لە هەموو وڵاتانی دونیا زۆر زۆر ئیمتیازات هەیە دەدرێتەوە، تەشجیع دەکرێت، کە مۆزەف لە کەرتی حکومی بچێتە کەرتی تایبەت، بۆئەوەی نیزامی موئەسەساتی تەثبیت بکرێت، بۆئەوەی سیستەمی وڵات بەپێش بکەوێت، ئێمە کە دێین فعلەن ئەوەی کاك دڵشاد باسی کرد ئەو (3) ساڵە زۆر زۆر کەمە، چونکە وا پێدەچێت ئەمە مردنی بە مۆزەفی پیشان بدەین، وە بکەین بە لەرزو تای ڕازی بێت، ئەوە لای کەمی دەبێت ببێتە (5) ساڵ بە ڕاتبی تامیش، بۆچی ببێتە (5) ساڵ؟ هەتا سیقەی هەبێت کە لەلایەکی مەعاشی نابڕێت یان بە نیوە مەعاش کە دەیدرێتێ، لەلایەکی بتوانێت خۆی بچەسپێنێت لەو جێگایەی، ئەو بە (3) ساڵی چی پێ دەکرێت؟ نیوە دەچێت نیوە ناچێت لەو دڵە ڕاوکێیە کە ئایا ئەمن تەقاعودی وەردەگرم یان وەرناگرم؟، ئەو حاڵە وەزعی حەل کردنی دەبێت زۆر تەعلیماتی چاکی لۆ دابنرێت، بە پێی پێوەری عومری ئەو مۆزەفەی دەچی، بەپێی پێوەری ئەو خیبرەی کە دەڕوات، بەپێی گەنجە چەند ساڵە تەعین بووە؟، چەند ساڵە تەعین نیە؟ بە ئیعتیقادی من ئەگەر ئەو ماددەیە دابڕێژرێتەوە، یەعنی سیاغەکی نوێی لۆ بکرێتەوە ئەو (3) ساڵە ڕەچاوی زیاتری لۆ بکرێت، پارەکەی زیاتر بکرێت، تەشجیع بکرێت، باوەڕتان پێ بێت موشکیلەکی زۆر زۆر گەورە لەسەر بودجەی حەل دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا فەرمان فەرموو.

بەڕێز فەرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تەئیدی کاك دڵشاد دەکەم بەڕاستی لە ڕەئیەکەی، بەڵام دیارە ئەو هاندانەی کە درایە لە بۆئەوەی کە لە کەرتی گشتیەوە بچێت بۆ کەرتی تایبەتی، پێم وایە کەموکوڕی تێدا هەیە، دەبێت زیاتر هاندانی تێدا هەبێت، دەست خۆشانەی تێدا هەبێت، تاکو مۆزەفەکە بچێت ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم هەر کاتێك ئەو کەسە لە کەرتی گشتیەوە دەچێت بۆ کەرتی تایبەتی مەجالی ئەوەی پێ بدرێت بگەڕێتەوە، ڕەنگە ئەوەیان یەك لە سلبیاتەکان بێت کە کەس جورئەتی ئەوە نەکاتن بچێتە کەرتی تایبەتی، لەبەرئەوەی ئێمە هەموومان دەزانین کەرتی گشتی مەزموونترە لە بۆ موستەقبەلی ئینسان لەکەرتی تایبەتی، بەتایبەتی کە لەبەر خانەنشینەکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی قسەکانی شلێر خان و کاك دڵشاد دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەوەی لە ئاخیر دەمێنێتەوە قسەکانی دەکرێت، بەس ئەوەندەیە وەکو پرەنسیپ شتێکی زۆر باشە، ئەو تەشجیع کردن و هاندانەکەی زیاتر بێت، کە ئەگەر بێت و هەموو ڕاتبەکەی بێت وەری بگرێت نەك نیوەی ئەو مەعاشەی، بە تەصەوری من ئەو تەئیدکردنە بۆ ئەو لایەنە باشە، بەتایبەتی لە پەرلەمانی کورستان دا ئێمە ئێستا تەئیدی ئەوە دەکەین، کە یاسای خانەنشینی و دەستەبەری کۆمەلأیەتی، کە یەکەم شت بۆ کرێکارانمان دەست پێ کرد بە هیوای لە کەرتی تایبەت دا چ وەختێك خانەنشین بە تەواوی دانراو، تەشجیعی تەواوی بۆی هەبوو، ئۆتۆماتیکیەن خەڵك لە کەرتی گشتی دەچێت بۆ تایبەت، لەبەرئەوە ڕەچاوکردنی ئەو بابەتە نەك ئێمە لاییبەین یان بڵێین سوودی نەبوو، چونکە ئێمە دەزانین دوای بەدواچوونم لەگەڵ وەزارەت و ئەوانە لەوە دەچێت بەس (13) کەس چووەتە ئەو کەرتە لە ساڵی ڕابردوو، بەڵام هەموو شتێك کە نوێ دەبێت دەردەکەوێت خەلەلەکان چیە؟ با ئێمە هەوڵ بدەین زیاتری بکەین، بۆئەوەی خەڵك زیاتر تەشجیع بکەین بچێت بۆ کەرتی تایبەت و، لە کەرتی گشتی زۆر زۆر فائیز نەبێت مەجبور ببین تەقاعودیان بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو، دوا سیاغەتان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە مادده 40 پێشنیار کرا، یەك لەو پێشنیارانە پێویست بەو مادده ناکات، لەبەرئەوەی ئەوانەی کە سوودمەند بووینە لەو مادده، سوودیان لێ وەرگرتیە ژمارەیان کەم بووە لە ساڵی 2011، بۆیە پێویست ناکات ئەو مادده هەبێت ئەوە یەك لە پێشنیارەکان، پێشنیاری دووەم ماوەکە کەمە لە سێ ساڵ بکرێتە پێنج ساڵ، پێشنیارێك کرا نیوەی مووچە نەبێت حکومەت تەحەمولی هەموو مووچەی بکاتن، پێشنیارەکیش کرا کەوا ئەندازیار زیاد بکرێت، بەڕێزان، بەلاَم موهەندیس کە وشەی فەرمانبەر هاتیە هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە لەسەر کەرتی گشتینە، ئەگەر خەلەلەك لە ڕێنمایی هەیە پێویستە ڕێنماییەکان هەموار بکرێت پێچەوانەی یاساکە نەبێت، ناکرێت ئێمە هەندێك تویژ باس بکەین، هەندێك بڕوانامە باس بکەین، کە وشەی فەرمانبەرت بەکارهێنا، بەڕێزان هەموو ئەوانە دەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر قسەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو پڕۆژە یاسای بودجە کە هاتووەتە پەرلەمان، پێش ئەوە هەروەکو باسم کرد لەلایەن دوو حکومەتەوە ئەوە موناقەشە کراوەو، تەئکیدیش لەسەر ئەمە کراوە کە ئەم خاڵە کە ئێستاکە ئەم ماددەیە کە هاتووەتە ئێرە زۆر باسی لەسەرکرا، بە نیسبەتی موهەندسینەوە کە شەریحەیەکی پێویستن لەناو حکومەت و، لە عەینی وەقت ئەمانە عەدەدیشیان ئەوەندە زۆر نیە، دیارە وەزیرە تایبەتمەندەکان بەتایبەتی ئەوانەی کە زیاتر موهەندسیان لەلایە ئەوان ئیقتراحیان ئەوە بوو، کە ئێمە ناتوانین ئەو موهەندیسانە ئیستغنایان لێ بکەین و، لە هیچ ئەوەیەکە نەهاتووە ماددەیەکە بڵێم موهەندسی تێدا نیە، موهەندیس فعلەن مۆزەفە و قانونی خدمەی مەدەنی لەسەر تەتبیق دەبێت، بەلاَم ئەوەش شەرتی ڕۆیشتن بۆ کەرتی تایبەتی ئەوەیە وەزیرەکەی موافەقەت ناکات، دەبێ وەزیرەکە موافەقەت بکات ئەو بڕوات ، ئەو نەڕوات، یەعنی مەوزوعەکە لە وەزارەتەکانە، بۆیە من حەز دەکەم جەنابتان ئەو مەعلوماتەتان هەبێت و، بەنیسبەتی ئەوەی کەوا مودەکە کەمە سێ ساڵ ئێمە لاریمان نیە ئەگەر وەکو حکومەت بکرێتە پێنج ساڵیش هیچ موشکیلەیەکمان نیە، ئەگەر دەزانن ئەوە کێشەکە حەل دەکات، بەلاَم بۆ مەعلوماتی جەنابتان هەتاکو ئێستاکە ئەو عەدەدەی کە چوونەتە کەرتی تایبەت ئەوەندە کەمن، ڕەنگە من ئیحصایەکەشم لە لانەبێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی تێبینیەکتان هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بۆچوونی ئێمە وایە کە ئەصڵی ماددەکە بمێنێتەوە، وەکو بنەمایەك پشتی پێببەسترێت نەك مەرج نیە لەم ساڵ و ساڵی داهاتوو، ئەوە مەسەلەیەکی موستەقبەلیە لەسەر ئەو مەبدەئەی بەردەوام بێت لە یاسای بودجەدا، چونکە مەسەلەیەکی مەبدەئیە، کە بۆچوونێك هەیە کە ژمارەی فەرمانبەران ئەگەر بکرێت لە کەرتی گشتی کەم بکرێتەوە بچێتە کەرتی تایبەت، لەوانەیە ساڵی یەکەم، ساڵی دووەم، ژمارەکە کەم بێت لە داهاتوودا زیاتر بێت، بەس تەنها بۆچوونێکمان هەیە ئەگەر بکرێت لە بڕگەی سێ ئەصڵی ماددەکە (على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقره وتحديد ضوابطها وشروطها)، ئەگەر بکرێت ئەو تەعلیماتانە ئەوە وا تێدەگەم گەڕانەوەشی ناوێت بۆ پەرلەمان، بە شێوەیەك بێت لە بەرژەوەندی ئەو فەرمانبەرانە بێت کە دەیانەوێت بچنە کەرتی گشتی و، ئەگەر بکرێت ئەو سێ ساڵە بکرێت بە پێنج ساڵ، لەو بڕوایەدام مەفعولی یان دەرئەنجامی تەنفیزی بڕگەکە لە بەرژەوەندی هەردوو کەرتی تایبەت و گشتی دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سۆزان خان تێبینیەکت هەبوو؟

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زیاتر لە 3 کەس باسی لەوە کرد وتی کێشەی موهەندیس، بەتایبەتی هی موهەندیس بە چاککردنی ئەو بڕگەیە چاك دەبێت، مەوزوعی کارکردن لە کەرتی تایبەت کلتورە ئەوە وردە وردە خەڵك پێویستە ڕابێت لەگەڵی، بەڵام لەگەڵ ڕاهاتنەکە دەبێت وەزارەت حکومەت تەسهیلاتیان بۆ بکات، لە ڕێنماییەکاندا ئەو ڕێگرییەی دەهێنرێتە بەردەمی موهەندیسەکان، بێگومان وایان لێدێت ناچنە ناو کەرتی تایبەت، بۆیە من پێداگیری لەسەرئەوە دەکەم، ئەو سێیە بکرێتەوە بە پێنج و، کە دەڵێی فەرمانبەر ڕاستە موهەندیسیش دەچێتە خانەی فەرمانبەران، بەڵام لە ڕێنماییەکانی ئەوانە ڕێگا نادەن موهەندیسەکان بڕۆن، بۆیە ئێمە نەك بە تەوسیە بکرێتە ناو دەقی یاساکەوە، هەموو چین و توێژی فەرمانبەران ئەگەر وانەبێت نابێت ئەو ماددەیەو سوودی نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف ڕؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆیە وتم مردنیان پێ پیشان دەدەن بە لەرزو تای ڕازی بن.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە بۆ موهەندیس ئەو ئیشە نەکەین، باوەڕبکەن ئەو ڕێنماییەی کە دەری کردووە بۆ مەکاتیبی هەندەسی ناچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، چونکە هیچ ئەو هەموو شروتەی بۆ داناوە دەبێت وابێت بۆ مەقاول، ئیتر بۆیە ئێمە کەرتی مەقاولاتمان پەکی کەوتووە، ئەگەر من موهەندیسێکی بە توانا لەگەڵ مەقاول بێت و، من نیو مەعاشی بدەمێ موتەئکید بە مەقاولاتەکە وای لێدێت، ئەصڵەن پێویستی بە ئیشرافی دەوڵەت نابێت، چونکە موهەندیسەکە لەوێ فێری ئیبداع دەبێت زیاتر هیلاك دەبێت، باوەڕ بکەن نیوەی موهەندیس بەیانیان کە دەچێتە سەر مەشروع بەدەم مۆبایلەوە، ئەو ئسلوبە تازانەشەوە کە چەند زەرەری داوە، سێ چوار ئیشی مەقاولات بەخۆی دەکات، ئێ باشە من بۆ نەیخەمە سیغەیەکی قانوونیەوە، با هەر بۆخۆی لەگەڵ مەقاول ئیش بکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە وەزارەتی دارایی هیچ تەعلیماتێکمان دەرنەکردووە، کە بڵێین نابێت موهەندیس بڕوات بۆ کەرتی تایبەت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی بە ڕەچاوکردنی ڕای پەرلەمانتارەکان، چونکە دوو سێ ڕەئی هەیە، یەکێکیان دەڵێ هەر ماددەکە لەغو بکرێت، یەکێکی تریش دەڵێ موهەندسین بچێتە ناو هینەکە، بزانین چۆن سیاغەی دەکەنەوە؟، تکایە فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: پێشنیاری ئیلغا کردنی ماددەکە، داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم ئەوەی بخاتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا بەڕێز سکرتێری پەرلەمان هەندێك تێبینی هەیە، با بفەرموێت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەصڵی ئەو ماددەیە بۆئەوە دانراوە، حکومەت نەجات بێت لە مەجموعەیەك مۆزەفین کە ئیشیان پێ نیە، کو زەختە لەسەر دەوائیر، فائیزن لە حاجەت، هەکا ئێمە بێین وای لێبکەین شەلەل بخەینە ناو دەوائیری حکومی مەجال بەوانەش بدەین، ئەوانەی کە دەوائیری حکومی ئیشیان پێ بیتن و، زەروری بێت بۆ ئیشی حکومی، بە ڕەئی من ئەوە نەتیجەیەکی سلبیە قەت هەدەفی ئەو نەصە بەجێ ناهێنێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئیلغاكە بدرێتە تەصویت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا ڕەئیەك هەیە دەڵێت ئەصڵی ماددەكە بەكاملی ئیلغا بكرێت، كێ لەگەڵ دایە؟ 3 كەس داوا دەكا، كێ دەڵێت بمێنێتەوە؟ ئەوەیان موافەقەت نەكرا، فەرموون هی دووەم.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماوەكە بكرێتە پێنج ساڵ لەجیاتی سێ ساڵ (تتحمل وزارة المالية والاقتصاد نصف راتبه الذى يتقاضاه من الدوائر المنقول منها لمدة (5) خمس سنوات اعتبارا من تاريخ نقله، على ان تقطع علاقته مع دائرته نهائياً).

بەڕێز د.ئەرسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوەی كە كاك عونی خوێندیەوە كێ لەگەڵ دایە؟ كێ لەگەڵ دانیە؟ تەنیا 3 كەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ ئەوە تەسبیت بوو، فەرموو ئەوی تر.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری دوایی ئیضافەی موهەندیس، سەبارەت بە تەفسیرەكەی كاك فرسەت زۆر لە جێی خۆیتی فعلەن ئەو تەغیرەشی كە دا، ئەوەلەن مۆزەف، موهەندیسیش هەر مۆزەفەو، ناكرێت ئەو تەفسیرەكەی كاك فرسەت دای زۆر تەواوە، بەتایبەتی دائیرەكان چۆڵ دەبنەوە، موهەندیس شەریحەكی گرنگە، مەبەستی ماددەكەش لێرەدا ئەوەیە كە تەنها ئەو مۆزەفە فائیزانەیە حكومەت سوودیان لێ وەرناگری و ئیستفادەیان لێناكات، دەرفەت بدرێتە ئەوان لەكەرتی تایبەت ئیش بكەن، بەتایبەتی هەتا ئێستاش سێ كەس سوودی لەو ماددەیە وەرگرتیە، كە لە ساڵی ڕابردوو دەنگی لەسەر درا.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخیر سیاغەتان، ئاخیر ڕەئیتان، بۆئەوەی بخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

المادة الثانية عشر: عند الموافقة على نقل الموظف لخدماته من دائرة من دوائر الاقليم الى القطاع الخاص:

1- تتحمل وزارة المالية والاقتصاد نصف راتبه الذى يتقاضاه من الدائرة المنقول منها لمدة (5) خمس سنوات اعتبارا من تاريخ نقله، على ان تقطع علاقته مع دائرته نهائيا.

2- تقوم الدائرة المنقول منها الموظف بصرف الراتب المنصوص عليه في (1) اعلاه من هذه المادة الى جهة القطاع الخاص المنقول اليها الموظف.

3- على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 2 دەنگ موعارەزەیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة عشر: للوزير المختص او رئيس الجهة الغير مرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة تقاعدية لا تقل عن 15 سنة ولا تقل اعمارهم عن الخمسين سنة الى التقاعد.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەی فەرموو.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەزیری پەیوەندیدار یان سەرۆکی ئەو لایەنەی کە گرێ نەدراوە بە وەزارەتێکەوە بۆی هەیە ئەو فەرمانبەرانە ئیحالەی خانەنشینی بکات کە زێدەن لە پێویستی، ئەوانەی کە خزمەتی خانەنشینیان کەمتر نیە لە (15) ساڵ و تەمەنیشیان لەخوار پەنجا ساڵییەوە نییە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پێشنیاری کردیە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، لەبەرئەوەی پێچەوانەی یاساکانی بەرکارە، لە هەرێمی کوردستان سەبارەت بە خدمەو.......

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێت قسە بکات؟ ئەو بەڕێزانە ناویان نووسراوە(کاك دلێر- ئاهەنگ خان- ناسك خان- بەیان خان- سمیرە خان- شەونم خان- کاك سەردار- شلێر خان- سیوەیل خان- عظیمة خان- پەیمان خان- بێریڤان خان- تارا خان- حاجی بلال)، تکایە ئیلتیزام بە وەقت بکەن، کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕایەکەی لیژنەی یاساییم، یاخود لابرێت، یاخود ئەگەر لاش نەبردرێت، ئەو فەرمانبەرانەی کە زیادەن لە پێویستی کە دەڵێت بۆ (15) ساڵ خزمەتی هەبێت و، تەمەنیشیان لەخوار (50) ساڵی نەبێت،

مەسەلەی تەمەن حیساب نەکرێت، ئەگەر (15) ساڵ خزمەتی هەبوو لەسەر داواکاری خۆی بوو، هەر کەسێك لەسەر داواکاری خۆی یاخود زیادە بوو کە تەمەنی (50) ساڵ بوو، تەمەنی (15) ساڵ خزمەتی هەبوو، بۆئەوەی بتوانێت داوای تەقاعودی بکات، چونکە (15) ساڵ خزمەتی هەبێت، لەوانەیە بە (35) ساڵی دەرچێت، دەچێتە دەرەوە دەتوانێت هەلی کار بۆخۆی بدۆزێتەوەو، چالاکیەکانی خۆی بخاتە گەڕ، بەلام لەدوای (50) ساڵیەوە وەختێك کە تەقاعود دەبێت بە پارەیەکی کەم، هەم دیسان دەبێت بە بار بەسەر حکومەتەوە، داوای ئەوە دەکات کە تەقاعودیەکەی بەشی ژیان وگوزەران و مەعیشەتی بکات، لەبەرئەوە لەگەڵ ئەوەم مەسەلەی تەمەن لابرێت، تەنها (15) ساڵ ئەوەی کە زیادەن لە پێویست، یاخود ئەوەی کە خۆی لەسەر داوای تەقاعودی دەکات (15) ساڵ زیاتری هەبێت بەس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەو ماددەیەم کە لەغو ببێتەوە، بۆ لەغو ببێتەوە؟ چونکە ئەوە دەبێتە مەزاجی وەزیری، ئەو مۆزەفە (15) ساڵە ئیشی کردیە، ڕاستە ئیحتیمالی هەیە ئێستا ئیشەکیان پێنەبی، بەس موحتەمەلە دوایی ئیشەکیان پێ بێت، مەملەکەت دائیرەی، یەعنی نیزامی بگۆڕێت ئەو دائیرەیە، بۆیە ئەوە مەزاجی وەزیریە، مادەم مەزاجی وەزیری تەحەکوم بە مەسیری مۆزەفەکی بکات بۆ (15) ساڵی، دەبێت لەغو ببێتەوە ئەساسەن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەدەر لەوەی کە لیژنەی یاسایی دەڵێت پێچەوانەی یاسایە، بەس نەوەك بوترێت لەبەرئەوەی ئێمە جیهەیەکی تەشریعین دەتوانین شتێکی وا بڵێین، بەڕاستی ئەوە کە دەڵێت ئیحالەی مۆزەفی فائیز دەکات دەمێنێتە سەر مەزاجی ئەو بەرپرسە، کێ بە فائیز دادەنێی؟ کێن ئەوانەی لەلای ئەو وەزیرە، یاخود ئەو بەڕێوەبەرە عامە بە فائیز دادەنرێت ئەوە یەك؟ دوو: بە چ پێوەرێك تۆ (50) ساڵ بە تەمەنێك دادەنێی بۆ خانەنشینی کە خۆی لە وڵاتان (67) تازە دەست دەکات بە ئیش لە بوارە لە بوارەکانە، لەبەرئەوە بەڕاستی ئەوە پێچەوانەی یاسایە لەغو بکرێت، من پشتگیری لەغوەکە دەکەم، بەڵام ئەگەر دانرا دەبێت تەعدیلی تیا بکرێت بگوترێت بەپێی تەڵەبی کەسەکە خۆی.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بەیان خان فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد كۆچەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەبعەن كێشەی فائیزی، یەعنی میلاكات فائیز گەلەكن واقیعەكە، وەكو لیژنەی تایبەتمەند مەسەلە دانان سەرانسەریە كری بۆ دامودەزگاییێ، یەعنی گرێ دایە لیژنەیا ئەمە ڤە، ڕاستی گەلەك ناڤێ حیزبیە یتەبعەن هاتینە فەرز كرن لسەر وانە، هەتا جێیەكیش نەبوونە لۆمە، ئەز بێژم ڤێتن ئەڤ بابەتە بابەتەكی گەلەكی ئالۆزە، ڤێ چارەسەری بۆ بێتە كرنێ بەڕاستی، ئەزیش دگەل هەندێ دامە ئەڤ ماددە بێت لەغو كرن، بەس كێشە ئەڤە فائیزە ئەڤ كێشانە نایێتە حەل كرن، لبەر هەندێ پرسیاردكەم ڤێتن چارەسەریە ڤی كێشە ژی بێتە كرنێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

سمیرە خان فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری لیژنەی یاسایی دەكەم، لەگەڵ لەغو كردن دامە، بەڵام ئەگەر لەغو نەكرا پێویستە ئەو تەمەنە لابچێت تەمەنێكی سروشتی دابنرێت، لەگەڵ مەرجی ئەو تەمەنەی نیمە داندرایە، بەڵام خەباتی ئەوەش لەبیرنەكەین پێشمەرگەو شاخ و زیندانیانی سیاسی ئەوانەش ئیضافە بكرێتە سەری، وەكو ڕێزلێنانێك لێیان بنرێت،سوپاست دەكەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕوونكردنەوە لەسەر ئەو بابەتە لەلایەن هاوڕێكانمەوە كرا، منیش لەگەڵ ئیلغا كردنەوەی ئەو ماددەیەم، بۆئەوەی زیاتر بەكارنەهێنن بۆ مەزاجی شەخسی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی من پێچەوانەی هاوكارانمم، چونكە ئەو مەبدەئە كە دانراوە، بۆئەوە بووە بەڕاستی باڵانسێك ڕاگیر بكات لە دامەزراندنی ئەو هەموو مونتەسیبەی كە ئێستا لە دامودەزگاكان دا هەیە، ئێمە هەموومان لەم هۆڵە دانمان بەوەنا كە هەڵئاوسانێك هەیە لە دامودەزگاكانی حكومەت دا، باشە كە تۆ تەشجیعی ئەوەی نەكەی خەڵكێك ئیحالەی تەقاعود بكەی، ئەو حاڵەتە كەم بكەیتەوە ئەی چ ڕێگایەك دەبینیتەوە؟

مەسەلەن پرس لەوە هەیە دەڵێت وەزیر لەوانەیە بە میزاجی خۆی بیکات، باشە (علی الوزیر) با ئالیەتەکە بگۆڕێت، بەڕاستی کارێك بکرێت (15) ساڵ زۆر زۆر شتێکی باشەو، شروتی تەمەنی لێ دەربهێنرێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من لەگەڵ ئەو ڕایەم کە ئەو ماددەیە لەغو بکرێتەوە، بەلاَم لە حاڵەتی لەغو نەکرنەوەی، پێم باشە کە ئەوە لەسەر داوای خۆی بێت فەرمانبەرەکە نەك بە ئیجباری لە وەزارەتەکە تەقاعود بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کراو، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ مانەوەی ئەوە ماددەیەم، لەبەرئەوەی تۆ کۆمەڵێك فائیزت هەیە لەناو دامودەزگاکانی حکومەت دا، بۆ چارەسەری ئەوەش، بەلاَم یەك خاڵی تیایە وەزیری پەیوەندیدار یان سەرۆکی ئەو لایانەی کە گرێ نەدراوە بە وەزارەتێکەوە، یەعنی با بە رەغبەت بێت، با ئەو کەسە بە ئارەزومەندانە خۆی داوای تەقاعودی بکات، ئەو کەسانەی، ئەو فەرمانگەی کە فائیزی هەیە، نەك تەنیا وەزیری پەیوەندیدار یان ئەو لایانە گوڵ بژێری بکات بە ئارەزووی خۆی ئەو کەسانە تەقاعود بکات، بۆیە من بۆ چارەسەری ئەو فائیزانەی کە هەن لەناو دامودەزگاکانی حکومەت دا، بە پێویستی دەزانم کە بمێنێتەوە، بەلاَم لەگەڵ ئەوەش دانیم کە وەزیری پەیوەندیدار تەعامول بکات لەگەڵ ئەوەیە، با ئەوە ئارەزوومەندانە بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بڕوای من ئەگەر لە ماددەی پێشتر، ئامانجمان لە دانانی ئەو ماددەیە، تەشجیع کردنی فەرمانبەر بوو بێت بۆ چوونە ناو کەرتی تایبەتەوەو، کەمکردنەوەی تەزەخوم لەسەر کەرتی گشتی ئێمە لەو ماددەیە و،

مانەوەی ئەو ماددەیە زیاتر تەحقیقی ئەو مەوزوعە دەکەین، بەڵام بە هەندێك گۆڕانکاریەوە یەکەم: وەکو هاوکارانم وتیان بە ڕەزامەندی وەزیر نەبێت بە ڕەزامەندی مۆزەفەکە خۆی بێت، لەسەر داواکاری خۆی بێت و، مەسەلەی (15) ساڵەکە و، تەمەنەکە ئەوی بخرێتە بەین، چونکە هەیە (15) ساڵ خزمەتی هەیە، بەڵام (50) ساڵ تەمەنی نیە و، هەشە (50) ساڵ تەمەنی هەیە و، بەڵام (15) ساڵ خزمەتی نیە وئارەزوومەندە لەوەی خانەنشین بکرێت، ئەوە ڕاستە وەکو کاك عونی وتی ئەوە موخالفە لەگەڵ یاسا بەرکارەکان دا، بەڵام ئەو یاسای خانەنشینیەی کە کاری پێ دەکرێت بەقەدەر ئەو یاسای خانەنشینەی هێزەکانی ناوخۆ کە ئینفازمان کرد، چەندە زەرەری لە خانەنشینانی هەرێمی کوردستان دا، ئەوەش ئەوەندە زەرەر لە مۆزەف دەدات مانەوەی یاسا بەرکارەکان، کە ئەوە فرسەتێکە ئێمە بتوانین ئەو فرسەتە بخەینە بەردەمی مۆزەفەکان، کە ئەگەر خزمەتی (15) ساڵ بێت یان تەمەنی (50) ساڵ بێت و، ئارەزوومەند بێت لە خانەنشینی داوای خانەنشینی بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها پشتگیری لیژنەی یاسایی دەکەم، کە ئەو ماددەیە نەمێنێت، ئیلغا بکرێت، چونکە یاسایەك هەیە بەناوی (خدمە التقاعد الموحد)ی ساڵی 2007 ئەوە کاری پێکراوە، بەڵام ئەگەر هاتو ماوە تەمەنی (50) ساڵی هەڵبگیرێت، چونکە تەمەنی (50) ساڵی تەواو نەکردیە، دەتوانی کار بکاتن دواییش ئەگەر هاتو خۆشی ئارەزوومەند بێتن نابێت تەقاعودی بکەیت، چونکە جاری وا هەیە بەرژەوەندی کۆمەڵگا یان بەرژەوەندی ئەو شوێنەی کە کاری لێ دەکات پێویستی پێیەتی بۆ تەقاعودی بکات؟ هەتا خۆشی ڕازی لەسەر نەبێتن با بمێنێتەوە سوودی لێوەردەگرن.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی خاڵی ئەوەی ئارەزوومەندیانەکەی کە برادەران و هاوکاران دەست نیشانیان کرد لەگەڵیم، بەڵام لەگەڵ ئەوەنیم کە لە زانکۆو ئەساتیزەی جامیعە، بڵێین مامۆستا کە تەعلیماتی تایبەتیان ڕاستە هەیە، بەڵام هیچ کاتێك (50) ساڵ نیشانەی وەستاندن لە ئیش کردن نیە، بە پێچەوانەوە پسپۆری مامۆستای زانکۆ لەوکاتە دەست پێدەکات لەدوای (50) ساڵ کە زیاتر بێت، لەبەرئەوە ڕەچاوکردنی ئارەزوومەندیەکە زۆر گرینگە بۆ ئەو تەقاعودیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

حاجی بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من لەگەڵ لەغو کردنی ماددەکەم، بەڵام من پێم وایە ئەوەی بۆ من پرسیارە ئایا تا ئێستا بەو ڕێکارە یاساییە یان بەو ڕێکارە تا ئێستا کەس تەقاعود کراوە یان نا؟ چونکە بەپێی ئەو مەعلوماتەی من پێم گەیشتووە کەسانێك تەقاعود کراون، هیوادارم جەنابی وەزیر جوابمان داتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەش هەر وەختی خۆی عیبادێك بووە بۆ حاڵەتی تەزەخوم و، ئەوە پارەکەش هەر هەبووە ئەو قانونە، ئەو ساڵیش کە ئێستاکە هاتووەتەوە، بەڵام پێم وایە ئەمیش هەر زۆر کەس، خەڵك، فەرمانبەر ئیحالەی تەقاعود کراوە بەو شێوەیە، باوەڕناکەم هیچ وەزیرێك تەنانەت یەك فەرمانبەریش ئیحالەی تەقاعود کردبێت و پێی وت بێت تۆ فائیزی، ئێمە مولاحەزەمان نەکردووە وەکو وەزارەتی دارایی، پێمان باشیشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو ڕا هەیە سەبارەت بەو ماددەیە، ڕای یەکەم داوا دەکات ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت و، ئیلغا کردنەکە دوورە لە ئەصڵی ماددەکە، بۆیە دەبێت یەکەمجار ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەرگوڵ خان.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی بخرێتە دەنگدانەوە، بۆیە من ویستم ئەو نوقتە نیزامیە بگرین، زۆربەی پەرلەمانتاران لەگەڵ ئەوەدان گۆڕانکاری تێدا بکرێت، ئەگەر گۆڕانکاری بکرێت لەوانەیە دەنگ بە ئیلغاکە نەدرێت، با لەپێشدا ئەوەیان بخرێتە دەنگدانەوە دوایی جاری دووەم ئیلغاکە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخەر بەلاّم هەرە دوورەکەی ئیلغا کردنە، خوشکی من دوورەکەی، دوورترین شت لە ئەصڵی ماددەکەی ئیلغا کردنە، ئەگەر ئیلغا کرا ئەوە هیچ، ئیلغا نەکرا ئەوە تەعدیلاتی بەسەر دادێت، ئێستا ڕەئی یەکەم ئەوەیە دەڵێن ئەصڵی ماددەکە ئیلغا بکرێت، کێ لەگەڵ ئەوەدایە ماددەکەی ئیلغا بکرێت؟ تکایە دەستتان مەهێننە خوارەوە، ئێستا کێ دەیەوێت ئیلغا بکرێت دەستی خۆی بەرزکاتەوە تکایە؟ 33 کەس دەیەوێت ئیلغا بکرێت، کێ لەگەڵ ئەوە دایە ماددەکە بمێنێتەوە؟ وەڵلا زۆر نیە دەیەوێت بمێنێتەوە، کەواتە بزانن ئەو تەعدیلاتەی لەسەری دەکەن چۆنە؟ فەرموون بۆ تەعدیلەکەی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان.

تەعدیلەکەش دوو ئیقتراحی لەسەرە، یەکەمیان دەڵێت لەسەر تەڵەبی ئەو کەسەی بێت، کە دەیەوێت تەقاعود بێت، دووەمیش دەڵێت تەمەنەکە لابچێت ئێستا هەردووکی دەخوێنمەوە کامە قبوڵ کرا،

المادة الثالثة عشر:للوزير المختص او رئيس الجهة الغير مرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة تقاعدية لا تقل عن 15 سنة ولا تقل اعمارهم عن الخمسين سنة الى التقاعد بناءاً على طلبه)، ئەوە یەك.

المادة الثالثة عشر: للوزير المختص او رئيس الجهة الغير مرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة تقاعدية لا تقل عن 15 سنة بناءاً على طلبه)، دوو ڕا هەبوو لەسەر ئەو بابەتە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڕەئی سێیەمم هەبوو کە زمنیەن بەشێکی زۆر دەست خۆشیان لێکردم، یەعنی تەئیدە و کەسی تر نەبوو بەداخەوە کەس نەما بوو پشتیوانی بکات، مەفروزە ئەوەش بخرێتە دەنگەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

هەر سێ ڕەئیەکە دەخەینە دەنگەوە، کاك عمر قسەت هەبوو؟ عمر هەورامی دەباشە، فەرموو د. ئاراس.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ڕەئیەکە لەسەر ئەوە ثابیت بووە، کە ماددەکە بمێنێتەوە (بناءَ على طلب الموظف)، بەس لێرە خاڵێك هەیە ئایا شەرتی عومر بمێنێت یان نەمێنێت؟ تەنها ئیلتیزام بکەی بە (15) ساڵەکەوە، یەعنی ئەگەر مەسەلە تەقاعودی بێت خدمە (15) ساڵەکە بێت، (15) ساڵەکە تەحقیق بوو بێت، بە ڕەئی ئێمە ئەو شەرتی عومرە گرفتێك دروست ناکات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

بزانین جەنابی وەزیر ئاخیر ڕەئی چیە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەئیدی سەرۆکی لیژنەی دارایی دەکەین.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لانا خان.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەمەوێت تێبینیەکی بدەم، بە نیسبەت ئەوەی خاڵ (12)ە کە دەڵێت تەمەنەکەی، یەعنی بە نیسبەت فەرمانبەرەکە خزمەتی (15) ساڵ بێت، لێرە دەڵێت کە حەقی هەیە تەقاعود بێت خزمەتی (15) ساڵ بێت و، عومریشی لە (50) ساڵی تێپەڕاند بێت، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە مەسەلەن یەکێك خزمەتی (15) ساڵ بێت و، ئەگەر تەمەنەکەشی نەگەیشت بە (50) ساڵی حەقی هەبێت تەقاعود بێتن بە ڕەغبەتی خۆی بێتن.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر هاتو دەنگدرا لەسەر ئەوەی کە ئەو کارمەندە تقاعود بێت و، تەنها (15) ساڵ خزمەتی فیعلی هەبێت، ئەوکاتە ئەو مەبدەئەمان بەدەست دێت کە ئەو هەڵئاوساویەی کارمەندان هەیە لە دائیرەکانی دەوڵەت کەم دەبێتەوە دەچێت بۆ کەرتی تایبەت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئێمە قسە لەسەر ماددەیەك دەکەین، ئەصڵەن پەیوەندی بە بودجەوە نیە، ئەصڵەن ئەو ماددەیە هەر زیادەیە، بەڕێزان ئێمە بە (15) ساڵ ئاخر چۆن دەکرێت خەڵك بە (35) ساڵ تەقاعود بێت؟ پەیوەندی بە بودجەوە نیە ئەمە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان گیان دەنگی بۆ درا بەقوربان، دەنگی بۆ درا ماددەکە مایەوە برام.

بەڕێز نەریمان عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە تەعدیل بکەین نەك...........

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی ئاخیر سیاغە دەخەینە دەنگەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة عشر: للوزير المختص او رئيس الجهة الغير مرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة تقاعدية لا تقل عن 15 سنة الى التقاعد بناءاً على طلبه.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کاکە بیخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە موجەرەد عومرەکە نامێنێتەوە (لا تقل عن 15 سنة) خدمە تەقاعودیەکەیە دەمێنێتەوە، تەنها عومرەکە نامێنێتەوە،

للوزير المختص او رئيس الجهة الغير مرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة تقاعدية لا تقل عن (15) سنة الى التقاعد بناءاً على طلبه.

بەڕێز د. ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 11 کەس لەگەڵ دانیە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ تەثبیت کرا، دانیشتنی ئەمڕۆمان هەڵدەگرین تا بەیانی سەعات (10)ی پێش نیوەڕۆ بەخواتان دەسپێرین.

فرست احمد عبداللە | **د.حسن محمد سورە** | **د. ارسلان بایز اسماعیل**

سكرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆكی پەرلەمانی	سەرۆكی پەرلەمانی
كوردستان – عێراق	كوردستان – عێراق	كوردستان - عێراق